

วารสารสังคมศาสตร์และ มานุษยวิทยาเชิงพุทธ Journal of Social Science and Buddhistic Anthropology

P-ISSN : 2651-1630 ปี 6 ฉบับที่ 10 (ตุลาคม 2564)

E-ISSN : 2672-9040 Vol.6 No.10 (October 2021)

❁ วัตถุประสงค์

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ เป็นวารสารวิชาการของ วัดวังตะวันตก อำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และ นักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมถึงคณะสงฆ์ ไทย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้ง ภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอก วัด ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือ บทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตาม หลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียน บทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของ กองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ มีกำหนดออกเผยแพร่ปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน)*

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์ ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

✿ เจ้าของ

วัดวังตะวันตก

1343/5 ถนนราชดำเนิน ตำบลคลัง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทร. 061-5262919 โทรสาร. 075-340-042 E-mail : suriya.sur@mcu.ac.th

✿ ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต, ศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเทพปัญญาสุธี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูพรหมเขตคณารักษ์, ดร.

เจ้าอาวาสวัดวังตะวันตก โรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญวัดสระเรียง

✿ บรรณาธิการบริหาร

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย(คงคาไหว), ดร.

วัดวังตะวันตก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

✿ หัวหน้ากองบรรณาธิการ

นางสาวปุณญาดา จงละเอียด

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

กองบรรณาธิการ

พระครูอรุณสุตาลังการ, รศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

พระครูสิริธรรมาภีรต, ผศ., ดร.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสไกราช

ศาสตราจารย์ ดร. ครองชัย หัตถา

มหาวิทยาลัยทักษิณ

รองศาสตราจารย์ ดร. ประเวศ อินทองปาน

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร. สืบพงษ์ ธรรมชาติ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

รองศาสตราจารย์ ดร. กันตภณ หนูทองแก้ว

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีธรรมาสไกราช

รองศาสตราจารย์ ดร. สมบูรณ์ บุญโท

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

รองศาสตราจารย์ พัน ดอกบัว

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นิพนธ์ ทิพย์ศรีนิมิต

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วาสนา แก้วหล้า

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ณิชภาพรรณ คูวิเศษแสง

มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธนิศร ยืนยง

มหาวิทยาลัยปทุมธานี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พอใจ สิงหนตร

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ดร. มะลิวัลย์ โยธารักษ์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. อีระพงษ์ สมเขาใหญ่

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. สิทธิโชค ปาณะศรี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. พีระศิลป์ บุญทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

ดร. มุกตาวรรณ พลเดช

วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้

ดร. จิตติมา ดำรงวัฒนะ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ดร.ประนอม การชนะนันท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

ดร. อุทัย เอกสะพัง

มหาวิทยาลัยทักษิณ

❁ ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

พระมหาอนุชิต อนนตเมธี

วัดหน้าพระบรมธาตุ

พระณัฐพงษ์ ญาณเมธี

วัดศาลามีชัย

นายศักดิ์ดา หารเทศ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายอภิรักษ์ คำหารพล

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

นายธีรวัฒน์ ทองบุญชู

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช

❁ ฝ่ายประสานงานและจัดการ

พระสาโรจน์ ธมมสโร

วัดสนธิ์ (นาสน)

พระบุญญฤทธิ์ ภาทพจารย์

วัดสนธิ์ (นาสน)

นางสาวทิพย์วรรณ จันทรา

❁ ฝ่ายกฎหมาย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฉัตรมาศ วิเศษสินธุ์

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

❁ ออกแบบปก

นายวินัย ธีระพิบูลย์วัฒนา

❁ จัดรูปเล่ม

พระณัฐพงษ์ สิริสุวณโณ

วัดสนธิ์ (นาสน)

❁ พิมพ์ที่

หจก. กรีนโซน อินเตอร์ 2001

155/2 ถนนปากนคร ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000

โทรศัพท์. 075-466-031, Fax : 075-446-676

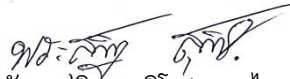
บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นฉบับที่ 10 ประจำปีพุทธศักราช 2564 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ เนื้อหาสาระของบทความยังคงเนื้อหาสาระที่หลากหลายเช่นเคย จำนวนบทความทั้งหมด จำนวน 30 เรื่อง ซึ่งประกอบด้วย บทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง และบทความวิจัย จำนวน 28 เรื่อง ปัจจุบันวารสารก้าวเข้าสู่ปีที่ 6 ของการปรับปรุงรูปแบบและประเด็นหลักเพื่อเป็นไปตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพวารสารในฐานข้อมูล TCI เพื่อรองรับการประเมินจากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับบัณฑิต ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัย ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิกและท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย(คงคาไหว), ดร.

บรรณาธิการ

บรรณาธิการ

(ก)

บทบรรณาธิการ

(จ)

**แนวทางการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของ
ประชาชนเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี**

1

LIFE NEW NORMAL TO THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY OF
SURATTHANI MUNICIPALITY COMMUNITY

สุภาภรณ์ โสภา, สุเทพ สุดเอี่ยม, สุขอุษา นุ่นทอง, และภัชลดา สุวรรณวล
**การพัฒนาหลักการสรุป: แนวคิดและแนวปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ใน
วิชาสังคมศึกษา**

16

MAKING GENERALIZATIONS: CONCEPT AND PRACTICE FOR DEEP LEARNING
IN SOCIAL STUDIES

กิตติศักดิ์ ลักษณะนา, กานต์วี บุษยานนท์, สุรัตนา อติพัฒน์, และยาชา
มะหะมาน

**แนวทางการพัฒนาการสอนรายวิชาการอ่านการเขียนบทความทาง
พระพุทธศาสนาโดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานแก่นักศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตล้านนา**

36

GUIDELINES FOR DEVELOPING THE TEACHING OF READING AND WRITING
BUDDHIST ARTICLES SUBJECT BY USING PROJECT BASED LEARNING FOR
STUDENTS OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY, LANNA CAMPUS

สัจด์ เขียนจันทิก และนพรัตน์ กันทะพิกุล

**พฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดและ
ศาสนสถานเขตเทศบาลนครเชียงใหม่**

55

BEHAVIOR AND PERCEPTION OF THE MONKS ABOUT NON - SMOKING
AREAS IN TEMPLES AND RELIGIOUS SITES IN CHIANG MAI MUNICIPALITY

อุเทน ลาพิงค์ และพระมหาฉัตรชัย สุนตตชโย (มุลสาร)

สารบัญ (ต่อ)

ปรากฏการณ์วิทยากับการศึกษาวิตชีวิตครอบครัวคุณแม่ใหม่	67
THE PHENOMENOLOGY AND THE STUDY OF FAMILY LIFE OF BEING NEW MOTHERS	
ประยูร ภักดิ์พัฒนาทร, ปัญญา เลิศไกร และศศลักษณ์ ทองขาว	
แนวทางการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ	80
THE GUIDELINES FOR PREPARING A PERSON TO ENTER THE AGING SOCIETY	
จิราภรณ์ นนทะสุต, รัชฎา พองธนกิจ, อนันต์ รัศมี และสุนทร ผจญ	
การเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม	96
THE STRENGTHENING TRADITIONAL VALUES OF THE GARLANDS CUSTOM THAT MADE WITH PADDY RICE STYLE FOR CULTURAL TOURISM	
วรเชษฐ์ โท้ออื่น, กันต์ ศรีหล้า และณัฐพล จินดารัมย์	
รูปแบบความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย	114
SUCCESSFUL MODEL OF THE ELDERLY SERVICE BUSINESS ORGANIZATIONS IN THAILAND	
ณัฐริกานต์ แก้วโกลธำภู และธนสุวิทย์ ทับหิรัญรักษ์	
รูปแบบการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวตะเข็บชายแดนของไทย	132
TRADITIONAL RETAIL BUSINESS DEVELOPMENT MODEL IN THE NORTHEAST ALONG THE BORDER OF THAILAND	
อานุภาพ ศิริพัฒน์ และธนสุวิทย์ ทับหิรัญรักษ์	
รูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	148
LEARNING ORGANIZATION OF MANAGEMENT AND INNOVATION MODEL TO CREATE FOR SUSTAINABILITY COMMUNITY ENTERPRISE: HERBAL GROUP IN THE NORTHEAST REGION	
อุกฤษฏ์ พรณะ, วีระกิตติ์ เสาร่ม และธนณชัย สิงห์มาตย์	
รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต	165
A MODEL OF PROMOTION LIFELONG LEARNING IN DIGITAL ERA FOR NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION CENTRE IN THE FUTURES	
วัชรพงศ์พันธุ์ อุปนันท์, วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ และวณิชชากร พงศ์ทัศน์นา	

สารบัญ (ต่อ)

แนวทางการบริหารจัดการการกำหนดมาตรฐานของข้าราชการที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนนายเรือ	182
MANAGEMENT GUIDELINES FOR STANDARDIZING GOVERNMENT OFFICIALS ACTING AS TEACHERS AND EDUCATIONAL PERSONNEL OF THE ROYAL THAI NAVAL ACADEMY	
อนุชา ม่วงใหญ่	
การพัฒนาแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานร่วมกับแนวการสอนเขียนแบบบรรณฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต	196
DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL BASED ON RESOURCE-BASED LEARNING WITH GENRE-BASED APPROACH TO ENHANCE ACADEMIC WRITING ABILITY OF UNDERGRADUATE STUDENTS	
ชิษณุพงศ์ อินทรเกษม, ศุภวรรณ สัจจพิบูล, วิไลลักษณ์ ลังกา, และรุ่งทิพา แยมรุ่ง	
สุนทรียะแห่งการพัฒนาศักยภาพเศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้สู่การออกแบบเครื่องแต่งกายตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์	211
AESTHETICALLY POTENTIAL DEVELOPMENT OF DISCARDED CORN HUSK TO GARMENT UNDER THE CREATIVE ECONOMY	
ณิรชญา จังதியานนท์ และสุภาวี ศิรินคราภรณ์	
แนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	232
THE GUIDELINE ON THE RISK MANAGEMENT TO ACADEMIC IN SCHOOLS UNDER THE PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN NORTHEASTERN THAILAND	
พชรวิทย์ จันทร์ศิริสิริ และราตรี เลิศหว่าทอง	
การลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา	249
THE REDUCTION OF INEQUALITY AND DEVELOPMENT A QUALITY OF LIFE FOR COMMUNITY IN NONGBUA LAMPHU PROVINCE BY THE KINGS PHILOSOPHY	
อภิชาติ เหม้อยไธสง และอาทิตย์ ผ่านพูล	

สารบัญ (ต่อ)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดย
ใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดทางขึ้น อำเภอท่าศาลา
จังหวัดนครศรีธรรมราช 263

PARTICIPATORY ACTION RESEARCH FOR DEVELOPING THE STUDENTS
CARING AND SUPPORTING SYSTEMS ON SCHOOL AND COMMUNITY -
BASED EDUCATION MANAGEMENT: CASE STUDY WAT THANGKEUN
SCHOOL, THASALA DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

วิสุทธิศักดิ์ หวานพร้อม, วีระยุทธ ชาศะกาญจน์ และอนันตัย ประสาน

บ้านดิน: ประวัติความเป็นมาและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาที่อยู่
อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 279

EARTH - HOUSE: HISTORY AND APPLICATION OF WISDOM FOR THE
DEVELOPMENT OF HOMES IN THE NORTHEAST THAILAND

ประมุข บุญศิลป์ และศาสตรา เหล่าอรรค

การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย 297

A STUDY OF GUIDELINES FOR PROMOTING EXECUTIVE FUNCTIONS IN
PRESCHOOLERS WITH ATTENTION DEFICIT/HYPERACTIVITY DISORDER

วีรยา คำเรืองฤทธิ์, สุธาวลัย หาญจรสุข และทมล บัญกาญจน์

การศึกษาบทบาทภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาครัฐในการนำนโยบาย
เกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ: กรณีศึกษาการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ในเขตภาค
ตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 310

A STUDY OF ROLES OF CIVIL SOCIETY, PRIVATE SECTOR AND PUBLIC
SECTOR FOR ORGANIC AGRICULTURAL POLICY IMPLEMENTATION: A CASE
STUDY OF ORGANIC RICE IN THAILAND'S LOWER NORTHEASTERN REGION

เพ็ญกมล มานะรัตน์ และอัญญา ณ ระนอง

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยว
เชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาอุทยานธรณีสตูล 327

DEVELOPMENT OF PUBLIC AND PRIVATE SECTORS PARTICIPATION IN THE
MANAGEMENT OF SUSTAINABLE NATURAL TOURISM: A CASE STUDY OF
SATUN GEOPARK

เฉลิมเกียรติ นวลปาน และสืบพงศ์ สุขสม

สารบัญ (ต่อ)

สภาพ ปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวทางในการจัดกิจกรรมนันทนาการ สำหรับนักศึกษาในสภาพการณ์ปัจจุบันของมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่าย กรุงเทพมหานครและภาคกลาง	343
THE SITUATIONS, PROBLEMS, NEEDS AND GUIDELINES OF THE RECREATIONAL ACTIVITY MANAGEMENT FOR THE CURRENT STUDENTS AT RAJABHAT UNIVERSITY BASED IN BANGKOK AND CENTRAL AREA	
วิเชียร ทูริลา, สุนนตรี นิ่มเนติพันธ์, อนันต์ มาลารัตน์ และภาคภูมิ รัตนโรจนากุล การพัฒนาโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ	360
THE DEVELOPMENT OF LEISURE PROGRAM FOR ENHANCING WELL - BEING OF OLDER ADULTS	
การะเกด หัตถกิจวิโร, สราวุธ ชัยวิจิต และสุวิมล ตั้งสัจจพจน์ เรื่องเล่ากับการบริโภคสัญลักษณ์แห่งความเป็นสากลของเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำ ของไทย	377
NARRATIVE AND CONSUMPTION OF SIGN OF THE GLOBALISATION IN THAI LUXURY JEWELLERY BRANDS	
รินทร์ฤดี ภัทรเดช และอรรพรรณ ศิริสวัสดิ์ อภิขยกุล กระบวนการและประสิทธิผลของการบริหารองค์การเครือข่ายการให้บริการ การแพทย์ฉุกเฉิน: กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น	393
PROCESS AND EFFECTIVENESS OF EMERGENCY MEDICAL SERVICES NETWORK: CASE STUDY IN KHON KAEN PROVINCE	
ฉัตรชนก กรรณสูต และทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ กลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป ขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก	410
STRATEGIES OF CAPACITY DEVELOPMENT FOR SMALL AND MEDIUM-SIZE GARMENT INDUSTRY BUSINESS FOR EXPORT	
วัลย์พร สุบิน, ณธชา เกื่อนฤชัย และทวิศักดิ์ รูปสิงห์ กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้	426
STRATEGIES TO DEVELOP CAPABILITIES FOR ORCHID BUSINESS	
ชญญรัตน์ เกตุแก้ว, ณธชา เกื่อนฤชัย และทวิศักดิ์ รูปสิงห์	

สารบัญ (ต่อ)

แนวคิดทางวัฒนธรรมในโครงการประวัติศาสตร์โดยมูลนิธิเปรมติณสูลานนท์ จังหวัดนครราชสีมา	440
CULTURAL CONCEPTS IN HISTORICAL PROJECT BY PREM TINSULANONDA NAKHON RATCHASIMA PROVINCE FOUNDATION	
ประจักษ์ แป๊ะสกุล และชิลิกา วรณจันทร์	
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล	458
A MODEL FOR DEVELOPING SCHOOL ADMINISTRATORS' LEADERSHIP IN DIGITAL ERA	
จิตติมา วรณศรี	
การศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	473
A STUDY OF INNOVATIVE LEADERSHIP INDICATORS OF SMALL SCHOOL DIRECTORS UNDER THE OFFICES OF PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA IN THE NORTHEAST	
พิชญา สิงยะเมือง, นวัตกรรม หอมสิน และธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย	
คำแนะนำสำหรับผู้เขียน	488

แนวทางการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
ของประชาชนเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี*
LIFE NEW NORMAL TO THE SUFFICIENCY ECONOMY PHILOSOPHY
OF SURATTHANI MUNICIPALITY COMMUNITY

สุภาภรณ์ โสภา

Supaporn Sopa

สุเทพ สุดเอี่ยม

Suthep Sudiem

สุขุษา นุ่นทอง

Sukusar Nuntong

ภัชลดา สุวรรณวล

Patchlada Suwannual

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุราษฎร์ธานี

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Surat Thani Buddhist College, Thailand

E-mail: patchlada_@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่าง ผลกระทบจากภาวะวิกฤติโควิด - 19 เจตคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือ ประชาชนในเขตเทศบาลนคร สุราษฎร์ธานี ใช้เทคนิควิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิ โดยใช้แบบสอบถามและแบบทดสอบเป็นเครื่องมือในการวิจัย มีค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถาม 0.92 และแบบทดสอบ 0.60 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมาน คือ การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุ โดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อยืนยันตัวบ่งชี้องค์ประกอบของตัวแปรในโมเดลการวัด ผลการวิจัยพบว่า 1) การดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยภาพรวมมีการปฏิบัติในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ได้แก่ ด้านการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านเจตคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและ

* Received 4 May 2021; Revised 17 September 2021; Accepted 20 September 2021

ผลกระทบจากวิกฤติโควิด - 19 2) ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่าง ผลกระทบจากภาวะวิกฤติโควิด - 19 2.1) ด้านเจตคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ปัจจัยทางเศรษฐกิจ อาชีพ การพึ่งตนเอง และการใช้ชีวิตสายกลาง 2.2) ด้านความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 2.3) ด้านการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ ความพอประมาณ และคุณธรรม 3) รูปแบบการดำรงชีวิตใหม่ ประกอบด้วย การใช้จ่าย การดูแลสุขภาพ การอยู่ร่วมกันในสังคม การใช้ชีวิตสายกลางและการทำงานวิถีใหม่

คำสำคัญ: การดำรงชีวิต, ชีวิตวิถีใหม่, เศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study about the New Normal Life based on the Philosophy of Sufficiency Economy; 2) to study about the casual relationship in terms of the impacts of the COVID - 19 crisis, the attitude towards the principle of the Philosophy of Sufficiency Economy, the knowledge about the Philosophy of Sufficiency Economy and the living based on the Philosophy of Sufficiency Economy; and 3.) to analyze the New Normal way of life based on the Philosophy of Sufficiency Economy of residents in Suratthani Municipality Community. This was the quantitative research. The sample was residents in Suratthani Municipality Community. Hierarchical Linear Modeling was used to analyze the sample size for data collected within the group of residents. Questionnaires and quizzes were used as research tools. The confidence value was derived 0.92 from questionnaires and 0.60 from quizzes. The data were statistically analyzed by using Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation and Statistical Inference. Inferential statistics is to analyze the casual influences by using affirmative element analyzes in order to verify the indicators of variable components in the model measurement. The research findings were emerged respectively. Firstly, 1) the scenario of the New Normal way of life based on the Philosophy of Sufficiency Economy was practiced at a moderate level according to be considered for each aspect as follows: the aspect of the living based on the Philosophy of Sufficiency Economy; the aspect of the knowledge about the Philosophy of Sufficiency Economy; and the aspect of the impacts of the COVID-19 crisis, respectively. Secondly, 2) the casual relationship among the impacts of the COVID - 19 crisis that were considered as follows: 2.1) the aspect of the attitude towards the principle of the Philosophy of Sufficiency Economy was

referred to the factors associated with economic, occupation, self-reliance and middle path (moderate practice); 2.2) the aspect of the knowledge about the Philosophy of Sufficiency Economy relied on the self-adaptation into the Philosophy of Sufficiency Economy; and 2.3) the aspect of the living based on the Philosophy of Sufficiency Economy was considered in the moderate practice and the standard of moral. Lastly, 3) the New Normal way of life consisted of expenses, health care, coexistence, moderate practice and new normal working.

Keywords: Living, New Normal Life, Sufficiency Economy

บทนำ

การระบาดทั่วของโควิด-19 เป็นการระบาดทั่วโลก โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 โดยพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้การระบาดนี้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ ในวันที่ 30 มกราคม 2563 และประกาศให้เป็นโรคระบาดในวันที่ 11 มีนาคม 2563 ณ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2564 ไวรัสนี้มีการแพร่เชื้อระหว่างคนในลักษณะเดียวกับไข้หวัดใหญ่ โดยผ่านการติดต่อจากละอองเสมหะจากการไอระเหยระหว่างการสัมผัสเชื้อและมีอาการโดยทั่วไปแล้วอยู่ที่ 5 วัน แต่มีช่วงอยู่ระหว่าง 2 ถึง 14 วันอาการที่พบบ่อยได้แก่ มีไข้ ไอ และหายใจลำบาก ภาวะแทรกซ้อนอาจรวมไปถึงปอดบวม และกลุ่มอาการหายใจลำบากเฉียบพลัน การรักษาจึงพยายามมุ่งเป้าไปที่การจัดการกับอาการและรักษาแบบประคับประคอง มาตรการป้องกันที่มีการแนะนำ คือ การล้างมือ การอยู่ห่างจากบุคคลอื่น (โดยเฉพาะกับบุคคลที่ป่วย) ติดตามอาการ และกักตนเองเป็นเวลา 14 วัน ในกรณีที่สงสัยว่าตนอาจติดเชื้อ (Rothan H. A, & Byraredy, S. N., 2020)

ประเทศไทยก็เช่นกัน มีจำนวนผู้ติดเชื้อสะสม 24,714 คน ผู้เสียชีวิต 82 คน รัฐบาลไทยได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อยับยั้งการแพร่ระบาดของ COVID - 19 (ข้อมูลวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2564) (กรมควบคุมโรค, 2564) เช่น การประกาศพระราชกำหนดฉุกเฉิน การประกาศเคอร์ฟิวห้ามออกจากสถานที่พัก การประกาศปิดสถานประกอบการที่เสี่ยงต่อการแพร่เชื้อโรคชั่วคราว เช่น สถานท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร สถานศึกษา การปิดสายการบิน การปิดประเทศชั่วคราว ส่งผลกระทบต่อประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ อนามัย จิตใจ การศึกษา อาชีพ ฯลฯ เกิดความเสียหายร้ายแรง เข้าสู่ภาวะวิกฤติที่รุนแรงจากภาวะวิกฤติการณ์การระบาดของไวรัสโควิด - 19 ทำให้แบบแผนการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เรียกว่า ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) เพื่อปรับตัวให้มีความปลอดภัยในชีวิตและสามารถดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติ ผลจากการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด - 19 เมื่อพิจารณาแล้วมีผลกระทบต่อการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่งอาจจะ

อยู่ในระยะยาวก่อนจะเข้าสู่ภาวะปกติ มีเพียงหลักเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้นที่จะน้อมนำมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต คือมีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี มีเงื่อนไขของความรู้อย่างดี ต้องมีคุณธรรมนำชีวิตคือมีสติไม่ประมาท (นภชา สิงห์วีรธรรม และคณะ, 2563) จากพระบรมราโชวาท ล้นเกล้ารัชกาลที่ 9 (สุเมธ ตันติเวชกุล, 2554) ทรงชี้ให้เห็นว่าเวลาเมื่อเจอภาวะวิกฤติ เราทุกคนต้องระลึกเตือนตัวเองไว้เสมอว่าให้มี "สติ" นึกถึงความผิดชอบชั่วดี และผลที่จะตามมา เมื่อใดที่เจอปัญหาและอุปสรรคที่บั่นทอนให้หมดแรงกายแรงใจ จนไม่อยากจะสู้ต่อ ยอมแพ้ พอหลวงก็ทรงมีพระบรมราโชวาทไว้ว่า "...ในการดำเนินชีวิตและการประกอบกิจการงาน ย่อมจะต้องมีปัญหาต่าง ๆ เป็นอุปสรรคขัดขวางความสำเร็จอยู่เสมอ ยากที่ผู้ใดหรือสิ่งหนึ่งสิ่งใดจะหลีกเลี่ยงพ้นได้ คนก็มีปัญหาของคน สังคมก็มีปัญหาของสังคม ประเทศก็มีปัญหาของประเทศ แม้กระทั่งโลกก็มีปัญหาของโลก ปัญหาที่เกิดขึ้นในชีวิตและกิจการงานจึงเป็นเรื่องธรรมดา ข้อสำคัญเมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น จะต้องแก้ไขให้ลุล่วงไปโดยไม่รอช้า ผู้ใดมีสติปัญญาคิดได้ดี ปฏิบัติได้ถูก ผู้นั้นก็มีห้วงบรรลุลถึงเป้าหมาย มีความสำเร็จสูง ถ้าเป็นตรงกันข้าม ก็ยากที่จะประสบความสำเร็จสมหวังได้..."

จากมาตรการป้องกันโควิด - 19 ในช่วงวิกฤติ อาจส่งผลเสียหายในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านอาชีพ ด้านการศึกษา ด้านการส่งออกสินค้าและบริการ แต่จำเป็นต้องทำเพื่อลดการระบาดของไวรัสโควิด - 19 เพราะถึงจะเป็นการเสียประโยชน์บ้างแต่เพื่อรักษาชีวิตของประชาชนทั่วประเทศต้องให้ความร่วมมือกับรัฐบาล เพราะหากวันนี้เหตุคือเราทำตัววันหน้า ย่อมส่งผลดีต่อประชาชนคนไทยทุกคน ภาวะวิกฤติย่อมหายในเร็ววัน เหมือนความตอหนึ่หนึ่งที่รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระบรมราโชวาทไว้ว่า (ปริยานุช พิบูลสงคราม, 2551) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นทั้งหลักคิด และหลักปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลที่ 9 ได้พระราชทานให้ปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่าน้อมนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของแต่ละครอบครัวหรือกลุ่มองค์กร ให้สามารถดำรงอยู่และก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุลตลอดจนพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์นอกจากนั้นยังได้เสนอเพิ่มเติมไว้ว่าปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการดำเนินชีวิตตามแนวทางสายกลาง ไม่สุดโต่งข้างใดข้างหนึ่ง การตัดสินใจหรือปฏิบัติภารกิจใด ๆ ต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริงความถูกต้องอย่างเป็นเหตุเป็นผลและไม่ประมาทเป็นหลักการที่มีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในปัจจุบันกับการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ

จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นเมืองท่องเที่ยวเศรษฐกิจและการค้าของภาคใต้ หลังจากเกิดภาวะการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด - 19 ส่งผลกระทบในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคม ซึ่งประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี เกิดความเดือดร้อน ขาดแคลนเกิดปัญหาอุปสรรคในการประกอบอาชีพ ด้านการเงิน ด้านการใช้ชีวิตและอื่น ๆ การดำรงชีวิตวิถีที่เปลี่ยนไปจึงจะต้องอยู่คู่สังคมเพื่อให้คนในสังคมสามารถดำรงต่อไปได้

ตามปกติ คณะผู้วิจัยจึงสนใจในการดำรงชีวิตวิถีใหม่ “New Normal” หรือ “ความปกติใหม่” ในการดำรงชีวิตใหม่ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ว่าการเปลี่ยนแปลงของการดำรงชีวิตใหม่นี้มีรูปแบบอย่างไรที่สามารถทำให้กลุ่มประชาชนสามารถดำรงชีวิตปกติใหม่ไปได้อย่างรวดเร็ว รูปแบบการดำรงชีวิตใหม่จะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนกลุ่มอื่นที่ประสบภาวะวิกฤติและยังหาแนวทางการแก้ปัญหาดังกล่าวไม่สำเร็จ หรือหาแนวทางการแก้ปัญหาไม่ได้ รูปแบบที่คณะผู้วิจัยสนใจศึกษานี้อาจเป็นแนวทางนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่นได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่าง ผลกระทบจากภาวะวิกฤติโควิด - 19 เจตคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 70 ชุมชน ประชาชนที่มีชื่อในทะเบียนราษฎร์ จำนวน 130,202 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ชุมชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จำนวน 60 ชุมชน ประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี การวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิคการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ชั้นภูมิที่หนึ่ง คือ สุ่มชุมชน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 60 ชุมชน ชั้นภูมิที่ 2 สุ่มประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 420 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามและแบบทดสอบ มีทั้งหมด 5 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) จำนวน 6 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 4 ด้าน คือ ด้านอนามัย ด้านอาชีพ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ ด้านละ 5 ข้อ รวมจำนวน 25 ข้อ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามลักษณะปลายปิด ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 3 ด้าน คือ ด้านการดำรงชีวิตสายกลาง ด้านการตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลและความรู้ และด้านการพึ่งตนเองด้านละ 3 ข้อรวมจำนวน 9 ข้อ

ตอนที่ 4 ด้านความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ซึ่งเป็นแบบทดสอบ จำนวน 2 ด้าน คือ ด้านความรู้ในทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการนำไปประยุกต์ใช้ ด้านละ 6 ข้อ แบบทดสอบเป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก รวมจำนวน 12 ข้อ ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.67 ค่าความยากง่าย อยู่ระหว่าง 0.35 - 0.65

ตอนที่ 5 ด้านการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) จำนวน 5 ด้าน คือ ด้านพอประมาณ ด้านมีเหตุผล ด้านมีภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้ และด้านคุณธรรม โดยแต่ละด้านมีจำนวน 5 ข้อ รวมจำนวน 26 ข้อ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ เกี่ยวกับการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี นำมาสร้างเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล นำแบบสอบถามและแบบทดสอบเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของภาษาและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Congruence) กำหนดค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 0.05 ขึ้นไป ระหว่างคำถามกับวัตถุประสงค์ หาค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามโดยนำแบบสอบถามไปทำการทดลอง (Try Out) กับประชาชนที่มีความคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด ก่อนเก็บข้อมูลจริง เพื่อนำกลับมาหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามและนำผลของข้อมูลที่ได้เฉพาะที่มีการวัดมาตราส่วนประมาณค่ามาคำนวณหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.92 และแบบทดสอบเท่ากับ 0.60 จากประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย 60 ชุมชน และประชาชน จำนวน 420 คน โดยใช้แบบสอบถามและแบบทดสอบ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสังเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าความถี่ และค่าร้อยละ จากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ผลกระทบจากวิกฤติการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด - 19 3) เจตคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5) การดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่าง ผลกระทบจากภาวะวิกฤติโควิด - 19 เจตคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้สถิติอนุมาน ประกอบด้วย การวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลเชิงสาเหตุ (Path analysis) (ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์, 2556) การค้นหาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การดำรงดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ของประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี โดยใช้การวิเคราะห์ องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อยืนยันตัวบ่งชี้องค์ประกอบของตัวแปรสังเกตได้ ในโมเดลการวัด ของปัจจัยด้านข้อมูลส่วนบุคคล ด้านผลกระทบจากโควิด-19 ด้านเจตคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และด้านความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการ โครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM)

ผลการวิจัย

1. การดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานีภาพรวม

แนวทางการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	($\bar{X}$)	(S.D.)	ระดับการปฏิบัติ
1. ด้านผลกระทบจากวิกฤติโควิด - 19	2.78	0.70	ปานกลาง
2. ด้านเจตคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.71	0.69	มาก
3. ด้านความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.33	0.96	ปานกลาง
4. ด้านการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง	3.89	0.60	มาก
รวม	3.43	0.46	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า แนวทางการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.43$ S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าด้านการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดระดับมาก ($\bar{X} = 3.89$ S.D. = 0.60) รองลงมาคือด้านเจตคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ($\bar{X} = 3.71$ S.D. = 0.69) ส่วนด้านผลกระทบจากวิกฤติโควิด-19 มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.78$ S.D. = 0.70) ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่าง ผลกระทบจากภาวะวิกฤติโควิด-19 เจตคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบจากภาวะวิกฤติโควิด - 19 ตัวแปรด้าน สุขภาพอนามัย ด้านอาชีพ ด้านสังคม และด้านเศรษฐกิจ

ตัวแปร	HEA	OCC	SO	ECO
1. ด้านสุขภาพอนามัย (HEA)	-			
2. ด้านอาชีพ (OCC)	0.85**	-		
3. ด้านสังคม (SO)	0.84**	0.60**	-	
4. ด้านเศรษฐกิจ (ECO)	0.87**	0.93**	0.70**	-

Correlation is significant at the 0.01 level (1 - tailed)

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลกระทบจากภาวะวิกฤติโควิด - 19 ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับผลกระทบจากภาวะวิกฤติโควิด - 19 คือตัวเศรษฐกิจ (ECO) กับตัวแปรอาชีพ (OCC) ($r = 0.93$) รองลงมาคือตัวแปรด้านเศรษฐกิจ (ECO) กับตัวแปรด้านสุขภาพ (HEA) ($r = 0.87$) ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุดกับผลกระทบจากภาวะวิกฤติโควิด-19 คือตัวแปรอาชีพ (OCC) กับตัวแปรสังคม (SO) ($r = 0.60$)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตัวแปรด้านการใช้ชีวิตสายกลาง ด้านการตัดสินใจโดยใช้ความรู้และข้อมูล และด้านการพึ่งตนเอง

ตัวแปร	MID	DEK	SEL
1. ด้านการใช้ชีวิตสายกลาง (MID)	-		
2. ด้านการตัดสินใจโดยใช้ความรู้และข้อมูล (DEK)	0.70**	-	
3. ด้านการพึ่งตนเอง (SEL)	0.91**	0.75**	-

Correlation is significant at the 0.01 level (1 - tailed)

จากตารางที่ 3 พบว่าเจตคติต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับเจตคติต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือตัวแปรด้านการพึ่งตนเอง (SEL) กับตัวแปรด้านการใช้ชีวิตสายกลาง (MID) ($r = 0.91$) รองลงมาคือตัวแปรการพึ่งตนเอง (SEL) กับตัวแปรการตัดสินใจโดยใช้ความรู้และข้อมูล (DEK) ($r = 0.75$) ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุดกับเจตคติต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือตัวแปรการตัดสินใจโดยใช้ความรู้และข้อมูล (DEK) กับตัวแปรด้านการพึ่งตนเอง (SEL) ($r = 0.70$)

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้านความรู้ในทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้ในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ตัวแปร	KE	KA	(NE)
1. ด้านความรู้ในทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (KE)	-		
2. ด้านความรู้ในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (KA)	0.78**	-	

Correlation is significant at the 0.01 level (1 - tailed)

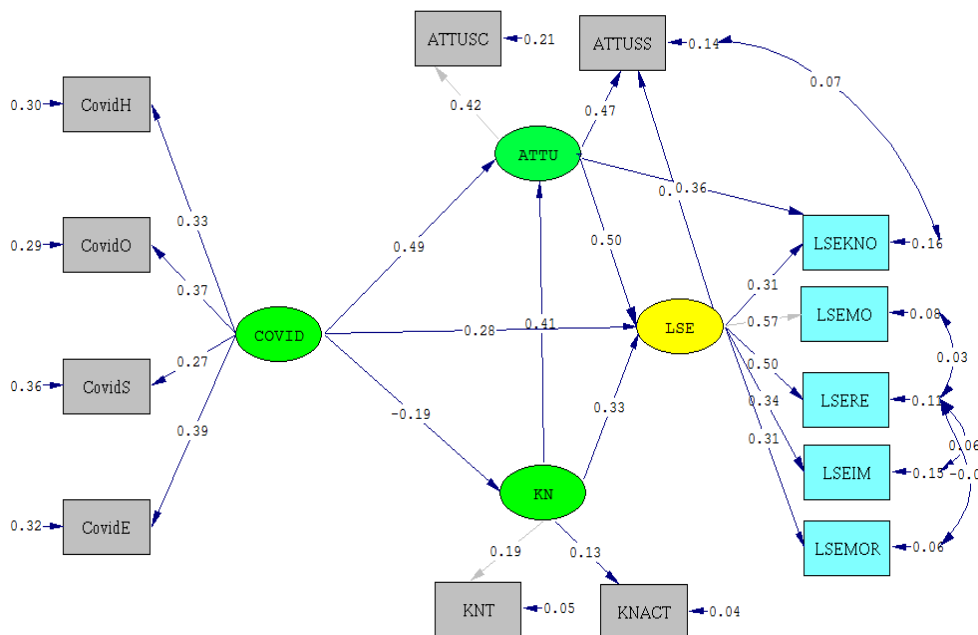
จากตารางที่ 4 พบว่าด้านความรู้ในทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรด้านความรู้ในทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (KE) กับตัวแปรด้านความรู้ในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (KA) มีความสัมพันธ์กัน ($r = 0.78$)

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตัวแปรพอประมาณ ด้านมีเหตุผล ด้านมีภูมิคุ้มกัน ด้านความรู้ ด้านคุณธรรม

ตัวแปร	MOD	REA	IMM	KNO	MOR
1. ด้านพอประมาณ (MOD)	-				
2. ด้านมีเหตุผล (REA)	0.80**	-			
3. ด้านมีภูมิคุ้มกัน (IMM)	0.72**	0.75**	-		
4. ด้านความรู้ (KNO)	0.69**	0.80**	0.85**	-	
5. ด้านคุณธรรม (MOR)	0.91	0.90**	0.89**	0.76**	-

Correlation is significant at the 0.01 level (1 - tailed)

จากตารางที่ 5 พบว่าดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงที่สุดกับการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือตัวแปรด้านพอประมาณ (MOD) กับตัวแปรด้านคุณธรรม (MOR) ($r=0.91$) รองลงมาคือด้านมีเหตุผล (REA) ตัวแปรด้านคุณธรรม (MOR) ($r = 0.90$) ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่ำที่สุดกับการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือตัวแปรด้านพอประมาณ (MOD) กับตัวแปรด้านความรู้ (KNO) ($r = 0.69$)

Chi-Square=121.61, df=53, P-value=0.00000, RMSEA=0.056

ภาพที่ 1 การดำรงชีวิตใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

อภิปรายผล

1. การดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยภาพรวมมีการปฏิบัติระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีค่าเฉลี่ยสูงสุดระดับมาก รองลงมาคือด้านเจตคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนด้านผลกระทบจากวิกฤติโควิด - 19 มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากการเมื่อเกิดภาวะวิกฤติโควิด - 19 ทำให้ประชาชนบางส่วนติดเชื้อรัฐบาลออกประกาศให้ประชาชนงดการเดินทางใช้ชีวิตอยู่กับบ้าน และทำงานที่บ้าน ธุรกิจห้างร้านก็ได้รับผลกระทบโดยเฉพาะธุรกิจบริการ ทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเรื่องค่าใช้จ่าย ส่งผลให้ประชาชนดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผ่องศรี พัฒนมนั ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนหมู่ 3 ตำบลไม้ฝาด อำเภอเสีเกา จังหวัดตรัง ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาในชีวิตประจำวัน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ด้านความมีเหตุผลในการดำเนินชีวิต ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวในการดำเนินชีวิต และเงื่อนไขความรู้ในการดำเนินชีวิต มีการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ใน

ชีวิตประจำวันของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง (ผ่องศรี พัฒนมนี, 2559) เช่นเดียวกันกับผลการวิจัยของจรูญ รัตนกาล ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ตำบลสามบัณฑิต อำเภอบัวลาย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการอยู่ร่วมกันของประชาชนในชุมชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (จรูญ รัตนกาล, 2556) ซึ่งสอดคล้องในประเด็นการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาในชีวิตประจำวัน ดังเช่นแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ การจัดการระบบการผลิตและการบริโภคอย่างเหมาะสมพอกับสถานะของตน โดยประเมินขนาดของความต้องการให้พอดีไม่เกินไปกว่าขีดความสามารถของคนที่สามารถผลิตได้ เพื่อให้เกิดสัดส่วนที่สมดุลกันระหว่างรายรับรายจ่ายของแต่ละบุคคล ซึ่งความพอดีนี้ ก็จะหมุนเวียนกลับคืนสร้างความสุขให้กับการดำรงชีวิตของตนได้อย่างเหมาะสมตามอัตภาพ (ดาณูภา ไชยพรธรรม, 2550)

2. ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่าง ผลกระทบจากภาวะวิกฤติโควิด - 19 เจตคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ผลการวิเคราะห์พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบจากภาวะวิกฤติโควิด-19 ตัวแปรด้านสุขภาพอนามัย อาชีพ สังคม เศรษฐกิจ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์สูงสุดคือตัวเศรษฐกิจกับตัวแปรอาชีพ รองลงมาคือตัวแปรเศรษฐกิจกับตัวแปรสุขภาพ ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุดคือ ตัวแปรอาชีพ กับตัวแปรสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติต่อหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตัวแปรด้านการพึ่งตนเองกับตัวแปรด้านการใช้ชีวิตสายกลาง รองลงมาคือตัวแปรการพึ่งตนเองกับตัวแปรการตัดสินใจโดยใช้ความรู้และข้อมูล ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุดคือตัวแปรการตัดสินใจโดยใช้ความรู้และข้อมูลกับตัวแปรด้านการพึ่งตนเอง ความสัมพันธ์ด้านความรู้ในทฤษฎีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กับตัวแปรด้านความรู้ในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีความสัมพันธ์กัน ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุดคือ ตัวแปรด้านพอประมาณ กับตัวแปรด้านคุณธรรม รองลงมาคือด้านมีเหตุผล ตัวแปรด้านคุณธรรม ส่วนตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ต่ำสุดคือตัวแปรด้านพอประมาณกับตัวแปรด้านความรู้ ทั้งนี้เนื่องจากประชาชนขาดรายได้จากการประกอบอาชีพส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจในภาพรวมและสุขภาพของประชาชนเนื่องจากหวาดระแวงเกิดความเครียดกลัวติดโรคโควิด - 19 ส่งผลให้ตัวแปรด้านเศรษฐกิจ อาชีพ สุขภาพมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กมลรัตน์ ทองสว่าง ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชน ในเขตอำเภอมะนัง จังหวัดยะลา ผลการวิจัยพบว่า อาชีพ รายได้ และระดับความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตอำเภอมะนัง จังหวัดยะลา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องในประเด็น ผลกระทบจากโควิด - 19 ส่งผล

ต่ออาชีพ รายได้ และมีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (กมลรัตน์ ทองสว่าง, 2560)

3. รูปแบบการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลนคร สุราษฎร์ธานี ประกอบด้วย สภาพที่เกิดขึ้นในสังคมคือ ภาวะวิกฤติโควิด - 19 การเกิดสภาวะสังคมและเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง และรวมทั้งผลกระทบที่เกิดจากการบริหารจัดการ ภาวะวิกฤติต่าง ๆ ส่งผลให้คนมีการปรับตัวซึ่งมีการปรับตัวใน 2 ส่วน คือ การปรับตัวตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและการปรับตัวตามหลักพุทธธรรม สังคหวัตถุ 4 ผลจากการปรับตัวส่งผลให้เกิดการดำรงชีวิตวิถีใหม่ ในด้านต่าง ๆ ที่เปลี่ยนไปจากเดิมเช่น การใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน การดูแลสุขภาพ การอยู่ร่วมกันในสังคม การดำรงชีพสายกลาง รวมทั้งมีการทำงานวิถีใหม่ คือ ทำงานที่บ้าน แสดงให้เห็นว่า ประชาชน ผู้นำชุมชนมีการตื่นตัวและมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนให้มีชีวิตที่ดีขึ้นและอยู่รอดในภาวะวิกฤติ ส่งผลดีต่อสังคมโดยรวมที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิชาติ ดวงธิดา ได้ศึกษาเรื่อง การจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: กรณีสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ ผลการวิจัยพบว่า บริบทของชุมชนและการก่อกำเนิดชุมชนเข้มแข็งบ้านนาเกาะ เกิดจากการเข้ามาจัดการกระบวนการเรียนรู้ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ ร่วมกับชุมชน โดยมีผู้นำชุมชนและสมาชิกของชุมชนเป็นผู้เรียนรู้ ส่งผลให้ชุมชนมีความตื่นตัวและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม (อภิชาติ ดวงธิดา, 2560) เช่นเดียวกันกับงานวิจัยของเสาวณีย์ อาภามงคล ได้วิจัยเรื่อง ตัวแบบการพัฒนาชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ผลการพบว่า ปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนา ชุมชนโดยใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ ด้านหลักทางสายกลาง สามารถนำไปสู่การสังเคราะห์ตัวแบบการพัฒนาชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและประสบผลสำเร็จสำหรับชุมชนอื่น ๆ ต่อไป ตัวแบบที่ว่านั่น คือแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงด้านหลักทางสายกลาง มีผลต่อปัจจัยส่งเสริมด้านเศรษฐกิจและจิตใจ ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน ในด้านชุมชนที่มีการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสอดคล้องในประเด็นการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง (เสาวณีย์ อาภามงคล, 2558)

องค์ความรู้ใหม่

ผลจากการปรับตัวส่งผลให้เกิดการดำรงชีวิตวิถีใหม่ (New normal Life) ที่เปลี่ยนไปจากเดิมเช่น การใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน คือ การใช้จ่ายอย่างประหยัด การดูแลสุขภาพอย่างเข้มงวดด้วยวิธีการสวมหน้ากากอนามัย การอยู่ร่วมกันในสังคมให้เว้นระยะห่าง การใช้ชีวิตสายกลางเป็นการดำเนินอยู่บนวิถีความพอเพียงของทุกสิ่ง รวมทั้งมีการทำงานวิถีใหม่ คือ ทำงานที่บ้านเพื่อลดการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม

ภาพที่ 2 รูปแบบการดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนในเขตเทศบาลนคร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รัฐบาลไทยได้กำหนดมาตรการต่าง ๆ เพื่อยับยั้งการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด - 19 เช่น การประกาศพระราชกำหนดฉุกเฉิน การประกาศเคอร์ฟิวห้ามออกจากสถานที่พัก การประกาศปิดสถานประกอบการที่เสี่ยงต่อการแพร่เชื้อโรคชั่วคราว เช่น สถานท่องเที่ยว โรงแรม ร้านอาหาร สถานศึกษา การปิดสายการบิน การปิดประเทศชั่วคราว ส่งผลกระทบต่อประเทศในด้านต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ สังคม สุขภาพอนามัย การศึกษา อาชีพ ฯลฯ เกิดความเสียหายร้ายแรง จากภาวะวิกฤติการณ์ดังกล่าว ทำให้แบบแผนการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของคนในสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เรียกว่า ชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) โดยพบว่าประชาชนในเขตเทศบาลนครสุราษฎร์ธานี ดำรงชีวิตวิถีใหม่ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ปัจจัยที่มีผลกระทบในช่วงโควิด - 19 คือ เศรษฐกิจและอาชีพ ผลจากการปรับตัวส่งผลให้เกิดการดำรงชีวิตวิถีใหม่ (New normal Life) ที่เปลี่ยนไปจากเดิมเช่น การใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน คือ การใช้จ่ายอย่างประหยัด ใช้จ่ายแต่สิ่งที่จำเป็น การดูแลสุขภาพด้วยวิธีการสวมหน้ากากอนามัย ล้างมือบ่อย ๆ การอยู่ร่วมกันในสังคมให้เว้นระยะห่าง การดำรงชีพสายกลางเป็นการดำเนินอยู่บนวิถี ความพอเพียงของทุกสิ่ง รวมทั้งมีการทำงานวิถีใหม่ คือ ทำงานที่บ้านลดการอยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ข้อเสนอแนะ 1) ภาครัฐควรตระหนักและให้บทบาทแก่ชุมชนมากขึ้น ในการมีส่วนร่วม

การวางแผนป้องกันโรคระบาด 2) เพิ่มมาตรการ การตรวจวัดไข้ให้รัดกุม เช่น ในห้างสรรพสินค้าที่มีลูกค้าจำนวนมากเข้าใช้บริการ ปัจจุบันยัง พบว่าตรวจไม่ครบทุกคน

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ ทองสว่าง. (2560). การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนในเขตอำเภอเมืองชัยภูมิ จังหวัดชัยภูมิ. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.
- กรมควบคุมโรค. (2564). สถานการณ์โควิด-19 ในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://ddc.moph.go.th/>
- จรรยา รัตนกาล. (2556). การประยุกต์หลักพุทธธรรมและแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการอยู่ร่วมกันของประชาชนในพื้นที่ตำบลสามัคคี อำเภอยุทัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- ฉัตรศิริ ปิยะพิมลสิทธิ์. (2556). การวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis). ศูนย์การเรียนรู้ทางการวิจัย. เรียกใช้เมื่อ 6 มกราคม 2564 จาก <http://rlc.nrct.go.th/ewtdl.php?nid=1106>.
- ดาณญา ไชยพรธรรม. (2550). เศรษฐกิจพอเพียง: ชีวิตต้องรู้จักพอก่อนที่จะไม่มีอะไรเหลือให้พอ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มายิก.
- นภชา สิงห์วีรธรรม และคณะ. (2563). การรับรู้และพฤติกรรมการป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของทันตภิบาล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข. วารสารสถาบันบำราศนราดูร, 14(2), 104-115.
- ปริญญช พิบูลสรารุ. (2551). คลังหลวงกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพมหานคร: โครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง.
- ผ่องศรี พัฒนมณี. (2559). การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันของประชาชนหมู่ 3 ตำบลไม้ฝาด อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- สุเมธ ตันติเวชกุล. (2554). การทรงงานพัฒนาประเทศของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- เสาวณีย์ อาภามงคล. (2558). ตัวแบบการพัฒนาชุมชนด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการเมือง. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อภิชาติ ดวงธิดา. (2560). การจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีสถาบัน การเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 6 (2), 347-358.

Rothan H. A, & Byrareddy, S. N. (2020). The epidemiology and pathogenesis of coronavirus disease (COVID-19) outbreak. Retrieved May 21, 2021, from <https://ddc.moph.go.th/102433.doi:10.1016/j.jaut.2020.102433>

การพัฒนาหลักการสรุป: แนวคิดและแนวปฏิบัติ
เพื่อการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง ในวิชาสังคมศึกษา*
MAKING GENERALIZATIONS: CONCEPT AND PRACTICE
FOR DEEP LEARNING IN SOCIAL STUDIES

กิตติศักดิ์ ลักษณา

Kittisak Laksana

กานต์วี บุษยานนท์

Kanrawee Busayanon

สุรัตนา อติพัฒน์

Surattana Adipat

ยาชา มะหะมาน

Yasa Mahamarn

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Ramkhamhaeng University, Thailand

Email: kong.laksana@gmail.com

บทคัดย่อ

วิชาสังคมศึกษาประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระที่กว้างขวาง ดังนั้นหากผู้สอนจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ข้อเท็จจริง ทักษะ และกระบวนการก็จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้แบบผิวเผินเท่านั้น ในทางตรงกันข้ามหากให้ผู้เรียนเรียนรู้หลักการสรุปก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ครอบคลุมทั้งการเรียนรู้แบบผิวเผิน การเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและส่งเสริมให้เกิดการถ่ายโยงการเรียนรู้ ทั้งนี้หลักการสรุปเป็นข้อความที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ตั้งแต่ 2 มโนทัศน์ขึ้นไป และสามารถสรุปอ้างอิงได้กว้างขวางในระดับสากล ข้อความดังกล่าวต้องได้มาจากการสรุปหรือสังเคราะห์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ มีความถูกต้องเป็นจริงและสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ ตลอดจนสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่จำกัดด้วยปัจจัยด้านเวลา สถานที่ และวัฒนธรรม การพัฒนาผู้เรียนให้สามารถสร้างหลักการสรุปในวิชาสังคมศึกษานั้นมีคุณค่าและความสำคัญต่อผู้เรียนในหลากหลายด้าน ได้แก่การพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจเรื่องที่ศึกษาอย่างลึกซึ้ง ส่งเสริมความสามารถด้านการคิดต่าง ๆ ส่งเสริมการประยุกต์ใช้ความรู้ ส่งเสริมผู้เรียนให้มีปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลในลักษณะต่าง ๆ ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดคาดการณ์เรื่องราว และลดภาระ

* Received 26 August 2021; Revised 20 September 2021; Accepted 25 September 2021

ของผู้เรียนในการจดจำข้อเท็จจริงจำนวนมาก ผู้สอนสามารถดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้หลากหลายแนวทางดังนี้ 1) การสอนหลักการสรุปทางตรง 2) การสอนหลักการสรุปแบบอุปนัย 3) การสอนหลักการสรุปแบบนิรนัย 4) การสอนหลักการสรุปแบบผสมผสานอุปนัยและนิรนัย 5) การสอนที่มุ่งเน้นหลักการสรุป ผู้สอนสามารถประเมินความสามารถในการสร้างหลักการสรุปของผู้เรียนได้โดยพิจารณาองค์ประกอบของหลักการสรุป ความสัมพันธ์กับมโนทัศน์และข้อเท็จจริงของบทเรียน และระดับความเป็นสากล

คำสำคัญ: หลักการสรุป, สังคมศึกษา, การสอนแบบอุปนัย, การสอนแบบนิรนัย, การสอนที่เน้นหลักการสรุป

Abstract

Social studies comprises broad subject matter, meaning that instruction that emphasizes facts, skills, and processes will result in learners developing only surface learning. In contrast, generalization teaching can provide learners with an opportunity to foster surface learning, deep learning, and transfer learning. Generalizations are statements that present relationships between two or more concepts and can be inferred in a universal manner. Such statements must be obtained by summarizing or synthesizing facts which are accurate, truthful, and observable, and must also be applicable in various situations without restriction based on time, place, or culture. Developing learners' abilities to make generalizations in social studies is valuable and pivotal to learners in a variety of areas, such as developing learners to gain a deep understanding of the studied subject, fostering various thinking abilities, promoting the application of knowledge, encouraging learners to interact with information in a variety of ways, promoting a learner - centered learning environment, directing learners to think and predict stories, and decreasing the burden of memorizing facts and information. The following teaching approaches can be applied to develop learners' abilities to make generalizations in social studies: 1) Direct instruction, 2) Inductive instruction, 3) Deductive instruction, 4) Combination of inductive and deductive instruction, and 5) Generalization - based instruction. In addition, the instructor can assess an individual learner's ability to make generalizations by considering three criteria: generalization elements; relevance to the concepts and facts of the lesson; and the degree of universality.

Keywords: Generalizations, Social Studies, Inductive Teaching, Deductive Teaching, Generalization - Based Teaching

บทนำ

เป้าหมายทางการศึกษาอย่างหนึ่งที่ทุกประเทศต้องการส่งเสริมให้แก่เด็กและเยาวชนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานคือผู้เรียนสามารถเรียนรู้อย่างลึกซึ้งและสามารถถ่ายโยงการเรียนรู้ได้ (Deep Learning and Transfer of Learning) เป้าหมายนี้แสดงถึงความแตกต่างของการเรียนรู้ ซึ่งนักการศึกษาได้จำแนกกระบวนกรเรียนรู้ออกเป็น 3 ระดับดังนี้ 1) การเรียนรู้แบบผิวเผิน (Surface Level Learning) เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนเรียนรู้ข้อเท็จจริง มโนทัศน์ นิยาม ทักษะ และคำศัพท์ 2) การเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง (Deep Learning) เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนสร้างความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์หรือแนวคิดไปสู่หลักการสรุป และ 3) การถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transfer of Learning) เกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนนำเอาความเชื่อมโยงระหว่างมโนทัศน์หรือแนวคิดนั้นไปสู่สถานการณ์ใหม่หรือสถานการณ์ที่แตกต่าง (McDowell, M., 2019); (Hattie, J. et al., 2020) แต่เมื่อนึกถึงเนื้อหาสาระในวิชาสังคมศึกษานักเรียนจำนวนมากมีความคิดเห็นว่าเป็นวิชาที่เต็มไปด้วยชื่อคน วันเวลา เหตุการณ์ สถานที่ มากมายทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาในวิชาสังคมศึกษานั้นได้มาจากการคัดเลือกข้อเท็จจริง (Facts) ทักษะ (Skills) กระบวนการ (Processes) มโนทัศน์ (Concepts) หลักการสรุป (Generalizations) กฎ (Laws) และทฤษฎี (Theories) มาจากศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา ปรัชญา ศาสนศาสตร์ ตลอดจนศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้มีขอบข่ายของเนื้อหาสาระที่กว้างขวาง นอกจากนี้ธรรมชาติความรู้ในวิชานี้ยังมีลักษณะเป็นพลวัต กล่าวคือมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป็นผลให้ความรู้ในวิชาสังคมศึกษาเพิ่มพูนสั่งสมมากขึ้น อนุสนธิ์ดังกล่าวทำให้หลักสูตรสังคมศึกษานั้นมักถูกวิจารณ์ว่ามีลักษณะ “หลักสูตรแน่น” (Overcrowded Curriculum) กล่าวคือหลักสูตรได้กำหนดเนื้อหาสาระไว้กว้างขวางและหรือมีรายละเอียดปลีกย่อยมากมายเกินกว่าที่จะสอนได้ครบถ้วนในเวลาที่กำหนด มูลเหตุดังกล่าวเกิดจากปัจจัย 2 ประการดังนี้

ประการแรก การกำหนดขอบข่ายของหลักสูตรที่ไม่เหมาะสมโดยกำหนดขอบข่ายกว้างขวางหรือไม่เฉพาะเจาะจงเพียงพอ ปัญหานี้สามารถแก้ไขได้อย่างง่ายดายโดยกำหนดขอบข่ายให้แคบลงจนเหมาะสมกับเวลาที่กำหนด

ประการที่สอง การกำหนดรายละเอียดปลีกย่อยที่เต็มไปด้วยเนื้อหาประเภทข้อเท็จจริง มโนทัศน์ ทักษะ กระบวนการ หลักการสรุป กฎ และทฤษฎี ปัญหานี้สามารถแก้ไขได้โดยต้องคำนึงถึงหลักการในการเลือกเนื้อหาที่จะต้องมีความสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากเนื้อหาแต่ละประเภทต่างมีความสำคัญหรือมีคุณูปการต่อผู้เรียนไม่เท่ากัน เนื้อหาประเภทข้อเท็จจริงนั้นเป็นข้อความ เรื่องราว หรือรายละเอียดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในเวลา สถานที่ เหตุการณ์ และ

บุคคลที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งมีลักษณะเป็นภาวีสย (Objectivity) สามารถรับรู้ สังเกต และตรวจสอบซ้ำได้ เนื้อหาประเภทนี้มีคุณูปการค่อนข้างน้อยแต่กลับเป็นเนื้อหาส่วนใหญ่ที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ในชั้นเรียนหรือจากหนังสือเรียน อย่างไรก็ตามการเรียนรู้ที่มีจุดเน้นในการเรียนรู้ข้อเท็จจริงก็ไม่ต่างอะไรกับการ “เรียนเพื่อลืม” ทั้งนี้เพราะเวลาในชั้นเรียนหมดเปลืองไปกับการจดจำรายละเอียดวันเวลา สถานที่ บุคคล และประเทศของเหตุการณ์หรือเรื่องราวหนึ่ง ๆ เมื่อกาลเวลาล่วงเลยไปผู้เรียนก็ลืมรายละเอียดหรือข้อเท็จจริงนั้นอย่างง่ายดาย เพราะเรื่องราวที่ได้เรียนรู้จดจำนั้นเป็นความรู้ปฏิกาย่อยที่ผิวเผิน และมีลักษณะเฉพาะตัวไม่สัมพันธ์กับความรู้อื่น ๆ

จากปัจจัยทั้ง 2 ประการบ่งชี้ว่าผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาที่มีความสำคัญและช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้และเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ทั้งนี้ นักการศึกษาได้เสนอว่า การให้ผู้เรียนได้เรียนรู้หลักการสรุป ตลอดจนมีความสามารถในการสร้างหลักการสรุปนั้น มีคุณูปการต่อผู้เรียน (Manchekar, S., 2015); (Beal, C. & Bolick, C., 2013); (Shiveley, J. & Misco, T., 2009) ดังนี้

1. ส่งเสริมผู้เรียนให้มีความรู้อย่างลึกซึ้ง กล่าวคือผู้เรียนต้องอาศัยข้อเท็จจริงตัวอย่าง เรื่องราว และมโนทัศน์จากบทเรียนที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ไปในการสร้างหลักการสรุป ดังนั้น ผู้เรียนจึงจำเป็นต้องศึกษาเนื้อหาต่าง ๆ ของบทเรียน รวมถึงหาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์เหล่านั้นเพื่อให้ได้ข้อความหลักการสรุป จากนั้นยังต้องคิดทบทวนอย่างใคร่ครวญโดยพิจารณาความสอดคล้องของข้อความกับกรณี เรื่องราว ข้อเท็จจริงที่เกี่ยวข้อง กระบวนการดังกล่าวจึงเป็นเครื่องบ่งชี้ว่าการสร้างหลักการสรุปจะช่วยให้ผู้เรียนจะมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่เรียนอย่างลึกซึ้ง

2. ส่งเสริมความสามารถด้านการคิดประเภทต่าง ๆ ทั้งนี้เพราะในกระบวนการสร้างและทดสอบหลักการสรุปนั้นผู้เรียนต้องใช้การคิดที่หลากหลายทั้งการคิดแบบอุปนัย การคิดแบบนิรนัย การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างใคร่ครวญ

3. ส่งเสริมให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้ จากการที่ผู้เรียนต้องพิสูจน์ทดสอบข้อความหลักการสรุปที่สร้างขึ้น โดยพิจารณาว่าหลักการสรุปที่สร้างขึ้นสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ โดยไม่จำกัดด้วยปัจจัยด้านเวลา สถานที่ และวัฒนธรรม

4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลในลักษณะต่าง ๆ ทั้งการตรวจสอบข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การสรุปความ และการทำนาย

5. ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ กล่าวคือการสอนหลักการสรุปนั้นใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย อีกทั้งผู้เรียนยังมีบทบาทเชิงรุกในการวิเคราะห์เนื้อหาต่าง ๆ ที่เรียนเพื่อสร้างองค์ความรู้หรือสังเคราะห์ความรู้เป็นหลักการสรุป

6. ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดคาดการณ์เรื่องราว กล่าวคือเมื่อผู้เรียนเจอกรณีเรื่องราว ข้อเท็จจริงที่สอดคล้องสัมพันธ์กับหลักการสรุปที่เคยเรียนรู้ ผู้เรียนจะสามารถคาดการณ์หรือตั้งสมมติฐานได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลเนื่องจากผู้เรียนเข้าใจแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์

7. ลดภาระของผู้เรียนในการจดจำข้อเท็จจริงจำนวนมาก กล่าวคือหลักการสรุปนั้นได้มาจากการอุปนัยกรณี เรื่องราว ข้อเท็จจริงต่าง ๆ จนเห็นถึงแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ ดังนั้นเมื่อผู้เรียนมีความเข้าใจในหลักการสรุปก็เหมือนเข้าใจสาระสำคัญหรือแนวคิดหลัก (Big Idea) ของกรณี เรื่องราว ข้อเท็จจริงต่าง ๆ โดยไม่ต้องจดจำรายละเอียดจำนวนมาก

จากที่ได้กล่าวมาสรุปได้ว่าหลักการสรุปนั้นมีความสำคัญต่อผู้เรียนในหลากหลายด้าน ได้แก่ การพัฒนาผู้เรียนให้มีความเข้าใจเรื่องที่ศึกษาอย่างลึกซึ้ง ส่งเสริมความสามารถด้านการคิดต่าง ๆ ส่งเสริมการประยุกต์ใช้ความรู้ ส่งเสริมผู้เรียนให้มีปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลในลักษณะต่าง ๆ ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิดคาดการณ์เรื่องราว และลดภาระของผู้เรียนในการจดจำข้อเท็จจริงจำนวนมาก แต่จากการศึกษาบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักการสรุปในวิชาสังคมศึกษา พบว่า มีงานวิจัยที่ดำเนินการในประเทศไทยเพียงหนึ่งเรื่องเท่านั้น และไม่มีบทความทางวิชาการใดเคยกล่าวถึง จากอนุสนธิดังกล่าวจึงเป็นที่มาของบทความนี้ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอานิยาม ลักษณะ องค์ประกอบของหลักการสรุป ตลอดจนแนวทางการพัฒนาหลักสรุปให้แก่ผู้เรียนสังคมศึกษา

หลักการสรุปคืออะไร

นักวิชาการไทยแปลคำว่า “Generalizations” ในภาษาอังกฤษ โดยใช้คำในภาษาไทยที่หลากหลายดังนี้ “หลักการสรุป” “ข้อสรุปทั่วไป” หรือ “การวางนัยทั่วไป” ทั้งนี้นักวิชาการไทยและต่างประเทศต่างเห็นพ้องต้องกันว่าหลักการสรุปคือข้อความที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ตั้งแต่ 2 มโนทัศน์ขึ้นไป (วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา, 2555); (Larson, B., 2016); (Adler, S. & Moi, K., 2017) และมีลักษณะอุดมคติดังนี้

1. เป็นข้อความที่ได้มาจากการอุปนัย (Induction) กล่าวคือหลักการสรุปนั้นได้มาจากการสังเกต และพิจารณาเรื่องราว บุคคล กรณี เหตุการณ์ หรือสิ่งต่าง ๆ จนมองเห็นแบบแผนความสัมพันธ์กัน แล้วจึงนำไปสู่การสรุปนัยทั่วไปนั่นเอง

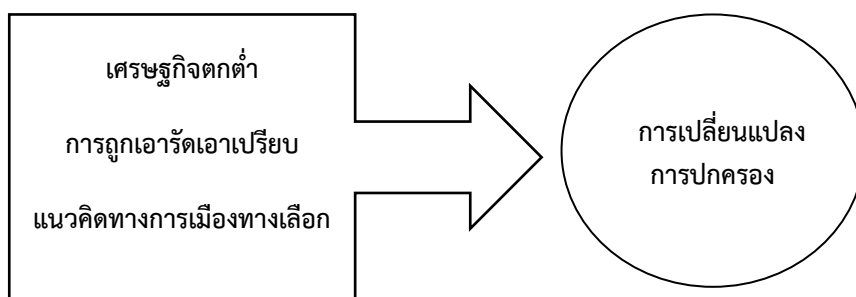
2. เป็นข้อความที่มีลักษณะเป็นการนิรนัย (Deduction) กล่าวคือผู้เรียนสามารถนำเอาข้อความหลักการสรุปไปใช้ทำความเข้าใจเรื่องราว บริบท และกรณีอื่น ๆ ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้

3. เป็นข้อความที่ประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง มีความเป็นสากล และเป็น การบรรยายอย่างกว้าง ๆ ไม่เฉพาะเจาะจง (Universal in Application) กล่าวคือหลักการ สรุบนั้นเป็นข้อความที่เป็นจริงในทุกสถานที่ เชื้อชาติ วัฒนธรรม ประเทศ ภูมิภาค เวลา บุคคล และเหตุการณ์

4. เป็นข้อความที่เป็นจริงและต้องสามารถยกข้อเท็จจริง ตัวอย่าง เรื่องราว หรือกรณีที่น่าสนับสนุนความถูกต้องของหลักการสรุปนั้นได้

จากความหมายของหลักการสรุปที่กล่าวไว้ข้างต้นอาจสรุปได้ว่าหลักการสรุปเป็น ข้อความที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ตั้งแต่ 2 มโนทัศน์ขึ้นไป และสามารถสรุปอ้างอิง ได้กว้างขวางในระดับสากล ข้อความดังกล่าวต้องได้มาจากการสรุปหรือสังเคราะห์ข้อเท็จจริง ต่าง ๆ มีความถูกต้องเป็นจริงและสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ ตลอดจนสามารถประยุกต์ใช้ใน สถานการณ์ต่าง ๆ ไม่จำกัดด้วยปัจจัยด้านเวลา สถานที่ และวัฒนธรรม ทั้งนี้ข้อความที่เป็น หลักการสรุปจะต้องมีองค์ประกอบดังนี้ 1) มโนทัศน์ที่สัมพันธ์กัน ซึ่งต้องมีอย่างน้อย 2 มโนทัศน์ และ 2) ผลของความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ ดังตัวอย่างข้อความหลักการสรุปว่า “เศรษฐกิจตกต่ำ การถูกเอารัดเอาเปรียบ และความนิยมในแนวคิดการเมืองทางเลือก ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” จากข้อความดังกล่าว “เศรษฐกิจตกต่ำ” “การถูกเอารัดเอาเปรียบ” และ “แนวคิดการเมืองทางเลือก” เป็นมโนทัศน์ที่สัมพันธ์กัน และก่อให้เกิดผลของความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์คือ “การเปลี่ยนแปลงการปกครอง” ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของหลักการสรุป

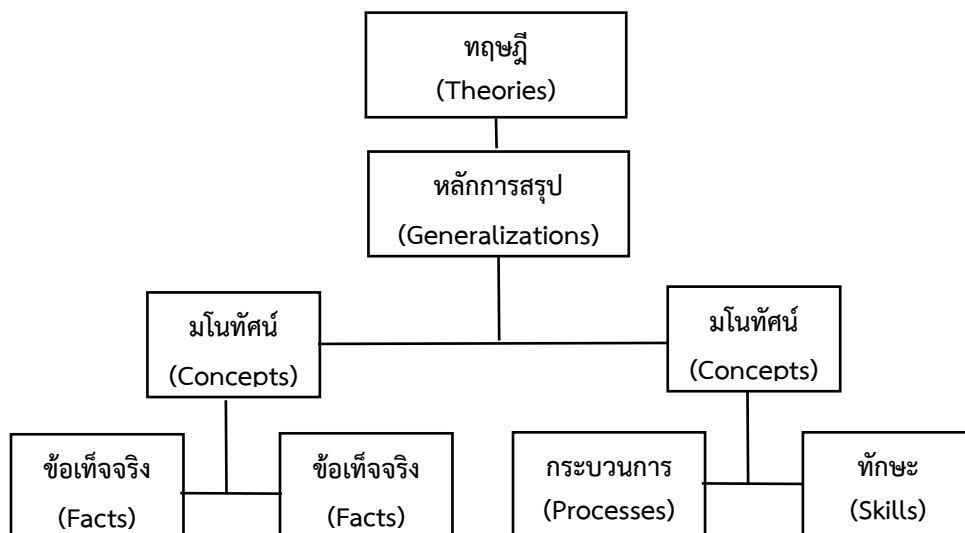
อย่างไรก็ตาม นักการศึกษามีมุมมองต่อลักษณะบางประการของหลักการสรุป แตกต่างกัน ประเด็นหลักคือการยอมรับหรือไม่ยอมรับหลักการสรุปที่มีขอบเขตการสรุปอ้างอิง ต่ำกว่าระดับสากล ทั้งนี้มีนักการศึกษาสังคมศึกษาหลายคน “รับได้” กับหลักการสรุปที่มี ขอบเขตการสรุปอ้างอิงต่ำกว่าระดับสากล อาทิ Tirrell (Shiveley, J. & Misco, T., 2009) ที่ยอมรับหลักการสรุปที่มีขอบเขตการสรุปอ้างอิงไปถึงเฉพาะบางเวลา บางบริบท

หรือบางกลุ่มคน ข้อความเหล่านี้ถูกเรียกว่าหลักการสรุประดับรอง (Sub - Generalizations) ส่วน Banks, J. เขาได้จัดจำแนกหลักการสรุปออกเป็น 3 ระดับตามขอบเขตที่สรุป อ้างอิงไปถึง (Degree of Generalizability) (Banks, J., 2003) ดังนี้ 1) หลักการสรุประดับต่ำ (Lower - Level Generalization) เป็นหลักการสรุปที่สามารถสรุปอ้างอิงได้ในวงจำกัด เช่น ระดับกลุ่มเขต เป็นต้น 2) หลักการสรุประดับกลาง (Intermediate - Level Generalization) เป็นหลักการสรุปที่สามารถสรุปอ้างอิงได้ครอบคลุมระดับภูมิภาค ยุค สมัย หรือวัฒนธรรมหนึ่งได้ และ 3) หลักการสรุปที่เป็นสากล (Universal - Level Generalization) เป็นหลักการสรุปที่สามารถสรุปอ้างอิงได้อย่างกว้างขวางหรือสากล ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าหลักการสรุประดับต่ำและระดับกลางตามแนวคิดของ Banks และหลักการสรุประดับรองตามแนวคิดของ Tirrell ต่างก็มีขอบเขตที่สรุปอ้างอิงไม่ถึงระดับสากล ซึ่ง Erickson, L. (Erickson, L., 2007) ได้โต้แย้งการแบ่งประเภทหลักการสรุปดังที่ Tirrell (Shiveley, J. & Misco, T., 2009) และ Banks, J. (Banks, J., 2003) ได้กำหนดไว้ โดยแสดงจุดยืนว่ายอมรับหลักการสรุปที่เป็นสากลเท่านั้น ซึ่งในทัศนะของผู้เขียนเห็นด้วยกับ Erickson (Erickson, L., 2007) ทั้งนี้เพราะการยอมรับหลักการสรุปที่มีระดับการสรุปอ้างอิงไม่ถึงระดับสากลจะทำให้สิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงและหลักการสรุปมีความทับซ้อนกัน อีกทั้งข้อความหลักการสรุปนั้นจะไม่สามารถใช้ได้กับต่างบริบทและมีลักษณะไม่แตกต่างไปจากข้อเท็จจริงมากนัก

ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการสรุปและโครงสร้างความรู้

Erickson, L. & Lanning, L. ได้จำแนกความรู้ออกเป็น 5 ประเภทคือ 1) ข้อเท็จจริง (Facts) 2) ทักษะและกระบวนการ (Skills and Processes) 3) มโนทัศน์ (Concepts) 4) หลักการสรุป (Generalizations) และ 5) กฎ/ทฤษฎี (Laws/Theories) (Erickson, L. & Lanning, L., 2014) ความรู้เหล่านี้มีลำดับสูง - ต่ำและความสัมพันธ์กัน ซึ่งเมื่อรวมความรู้ประเภทต่าง ๆ เข้าด้วยกันก็จะทำให้เห็นภาพรวมของโครงสร้างความรู้ (Structure of Knowledge) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โครงสร้างความรู้ตามแนวคิด Erickson and Lanning
ที่มา: (Erickson, L. & Lanning, L., 2014)

ในมุมมองของ Erickson, L. & Lanning, L. และ Manchekar, S. หลักการสรุปนั้นเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับเนื้อหาประเภทมโนทัศน์และข้อเท็จจริง เนื่องจากหลักการสรุปนั้นเป็นข้อความที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ ซึ่งผู้เรียนจะสามารถสร้างหลักการสรุปจากการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ดังนั้นหลักการสรุปจึงเป็นความสามารถทางปัญญาที่สูงกว่าข้อเท็จจริงและมโนทัศน์ แต่การจะพัฒนาหลักการสรุปได้นั้นผู้เรียนจะต้องมีความเข้าใจข้อเท็จจริงและมโนทัศน์เสียก่อน (Erickson, L. & Lanning, L., 2014); (Manchekar, S., 2015)

ส่วนเนื้อหาประเภททักษะและกระบวนการนั้นก็ช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจมโนทัศน์ ซึ่งเป็นพื้นฐานก่อนที่ผู้เรียนจะมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์จนสามารถสร้างหลักการสรุปได้ ตัวอย่างเช่น เมื่อผู้เรียนใช้ทักษะการสำรวจชุมชนและทักษะการสร้างแผนที่ของชุมชนนั้น ผู้เรียนก็จะเข้าใจมโนทัศน์เกี่ยวกับชุมชน การตั้งถิ่นฐาน การอพยพโยกย้าย พื้นที่ แผนที่ ภูมิอากาศ ตลอดจนมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ เพิ่มมากขึ้น จนมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ แล้วสร้างหลักการสรุปขึ้นมาว่า “บริเวณที่มีทรัพยากรอุดมสมบูรณ์ เศรษฐกิจรุ่งเรืองจะดึงดูดผู้คนให้ไปตั้งถิ่นฐาน”

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าความรู้ประเภทข้อเท็จจริง ทักษะ กระบวนการ และมโนทัศน์เป็นพื้นฐานความรู้ที่สำคัญที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในการสร้างหลักการสรุป นอกจากนี้เนื้อหาประเภทดังกล่าวแล้วก็มีเนื้อหาประเภทกฎและทฤษฎีซึ่งเป็นเนื้อหาอีกประเภทหนึ่งที่ผู้เรียนได้เรียนรู้ แต่ทว่ามีความแตกต่างกันบางประการกล่าวคือเนื้อหาประเภทกฎและทฤษฎี

ต่างก็มีนักวิชาการในศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ได้พัฒนาขึ้นและผ่านการพิสูจน์ทดสอบจนเป็นที่ยอมรับแล้ว บทบาทของผู้เรียนจึงเป็นเพียงการเรียนรู้เพื่อใช้กฎและทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ในบริบทเดียวกันหรือต่างบริบท หรือเรียนรู้เพื่อพิสูจน์ทดสอบกฎและทฤษฎีแต่เพียงเท่านั้น ในทางตรงข้าม หลักการสรุปเป็นความรู้ที่ผู้เรียนสามารถสร้างขึ้นได้ด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถนำไปพิสูจน์ทดสอบ และประยุกต์ใช้ได้ด้วยตนเอง เนื้อหาประเภทหลักการสรุปจึงเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงบทบาทที่หลากหลายโดยอาจเป็นทั้งผู้สร้าง ผู้พิสูจน์ทดสอบ และนำไปใช้

การพัฒนาหลักการสรุป

แนวคิดการพัฒนาหลักการสรุปให้แก่ผู้เรียนเกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาเมื่อ 60 ปีที่แล้ว กล่าวคือในช่วงทศวรรษ 1950 หลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาในประเทศสหรัฐอเมริกาถูกวิจารณ์อย่างมาทั้งจากประชาชนและนักการศึกษา เช่น ล้มเหลวในการพัฒนาพลเมืองดี เน้นเนื้อหามากเกินไป ขาดเนื้อหาและประสบการณ์ที่ใกล้ชิดผู้เรียน ขาดการเรียนรู้ด้านกระบวนการตัดสินใจ (Byford, J. & Russell, W., 2007) ต่อมาในช่วงทศวรรษ 1960 เกิดความเคลื่อนไหวที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงด้านหลักสูตรและการเรียนการสอนสังคมศึกษาหรือที่เรียกว่า สังคมศึกษาแนวใหม่ (New Social Studies) หนึ่งใน การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญได้แก่การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาหลักการสรุป นักการศึกษาเช่น Jerome Bruner และ Taba Hilda สนับสนุนให้ผู้สอนสังคมศึกษาพัฒนาหลักการสรุปแก่ผู้เรียน โดยหลักการสรุปได้รับความสนใจสูงสุดในช่วงทศวรรษที่ 1960 - 1970 จนถึงในปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าหลักการสรุปเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนการสอนสังคมศึกษา แต่ทว่ากลับมีงานศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักการสรุปค่อนข้างน้อย (McKinney, C. & Edgington, W., 1997) และครูก็สอนเพื่อพัฒนาหลักการสรุปน้อยเช่นกัน (McTighe, J. & Silver, H., 2020)

นักการศึกษาและนักการศึกษาสังคมศึกษาได้นำเสนอแนวทางการพัฒนาหลักการสรุปให้แก่ผู้เรียนไว้หลากหลายแนวทาง (Manchekar, S., 2015); (Parsons, J. & Schroder, M., 2015); (McKinney, C. & Edgington, W., 1997) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้เป็น 5 แนวทางดังนี้ (ดังรายละเอียดในตารางที่ 1)

1. การสอนหลักการสรุปทางตรง (Direct Approach) เป็นการสอนที่ผู้สอนบอกหลักการสรุปของบทเรียนนั้น ๆ ให้แก่ผู้เรียนโดยตรง ผู้เรียนมีหน้าที่คอยจดจำข้อความหลักการสรุป แนวทางนี้ผู้สอนสามารถนำไปใช้ได้อย่างง่ายดายและใช้เวลาในการจัดกิจกรรมน้อยมาก แต่ก็มักถูกพิจารณาว่าเป็นวิธีการที่ไม่ค่อยเหมาะสมในการใช้พัฒนาหลักการสรุป ทั้งนี้ Singh, Y. มีทัศนะว่าแม้ว่าผู้สอนสังคมศึกษาจะมีความพยายาม และทุ่มเทในการอธิบายหลักการสรุปมากเพียงใดก็ตาม ผู้เรียนก็มักจะล้มเหลวในการเรียนรู้หลักการสรุป เนื่องจากการ

อธิบายหลักการสรุปให้ผู้เรียนนั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับหลักการสรุป (Singh, Y., 2008) สอดคล้องกับข้อค้นพบของ Mürkerrem, A. & Özden, D. ได้วิจัยเพื่อประเมินการเรียนการสอนหลักการสรุปในหน่วยการเรียนรู้เรื่อง “ประเทศของเราและโลก” วิชาสังคมศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (Mürkerrem, A. & Özden, D., 2011) โดยศึกษาครูผู้สอนสังคมศึกษาจำนวน 3 คนที่สอนในโรงเรียนที่แตกต่างกัน ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสังเกตและใช้แบบสังเกตแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - Structured) และการวิเคราะห์เนื้อหาโดยพิจารณาหลักการสรุปใน 4 ด้านได้แก่ ด้านที่ 1 ข้อความหลักการสรุป ด้านที่ 2 มโนทัศน์ที่สัมพันธ์กันเป็นหลักการสรุป ด้านที่ 3 ความสัมพันธ์เชิงเหตุ - ผลระหว่างมโนทัศน์ และด้านที่ 4 ข้อเท็จจริงที่สอดคล้องกับหลักการสรุป ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนสังคมศึกษาทั้ง 3 คน สอนหลักการสรุปของหน่วยการเรียนรู้ที่ระบุไว้ในหนังสือเรียนให้แก่ผู้เรียนโดยการบอกทางวาจา และไม่ได้อธิบายขยายความใด ๆ ในชั้นเรียนเพิ่มเติม อีกทั้งไม่ได้มีการวิเคราะห์เนื้อหาแต่อย่างใด นอกจากนี้ในการจัดการเรียนการสอนของครูยังมิได้อธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุ - ผลที่เกี่ยวข้องกับหลักการสรุปอีกด้วย ข้อค้นพบของงานวิจัยนี้บ่งชี้ว่า 1) แม้จะมีการระบุหลักการสรุปของแต่ละหน่วยการเรียนรู้ในหนังสือเรียน แต่ครูผู้สอนก็ไม่มีข้อมูลมากพอที่จะอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของมโนทัศน์ในหน่วยการเรียนรู้ 2) ครูผู้สอนไม่สามารถยกตัวอย่างข้อเท็จจริงมาสนับสนุนหลักการสรุปได้ 3) ครูผู้สอนสอนหลักการสรุปให้แก่ผู้เรียนโดยการบอกหรืออ่านข้อความหลักการสรุปให้ผู้เรียนฟังตามที่ระบุไว้ในหนังสือเท่านั้น 4) การระบุหลักการสรุปไว้ในหนังสือเรียน อาจไม่ช่วยให้ครูผู้สอนสามารถสอนหลักการสรุปให้แก่ผู้เรียนได้ 5) ครูผู้สอนควรได้รับการอบรมในเรื่องรูปแบบการเรียนการสอนหลักการสรุป ตลอดจนการประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน 6) หนังสือเรียนควรใช้แผนภาพ และแผนผังต่าง ๆ เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์เชิงเหตุ - ผล ตลอดจนสามารถสร้างหลักการสรุป อย่างไรก็ตามแนวทางนี้อาจเป็นทางเลือกเสริมที่ผู้สอนอาจเลือกใช้แนวทางนี้ผสมผสานกับแนวทางอื่น ๆ ที่จะได้กล่าวต่อไป

2. การสอนหลักการสรุปแบบนิรนัย (Deductive Approach) เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนรู้และเข้าใจข้อความหลักการสรุปเสียก่อน จากนั้นจึงนำเสนอข้อเท็จจริงหรือข้อมูลมาสนับสนุนหลักการสรุป (Rule) การสอนแบบนิรนัยนี้มักใช้เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนทดสอบความเป็นสากลของหลักการสรุป ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังนี้

2.1 ผู้สอนนำเสนอข้อความหลักการสรุป

2.2 ผู้สอนและหรือผู้เรียนนำเสนอข้อมูล ข้อเท็จจริง ตัวอย่างเพื่อสนับสนุนความถูกต้องและความเป็นสากลของหลักการสรุป

2.3 ผู้เรียนอธิบายว่าข้อมูล ข้อเท็จจริง ตัวอย่างดังกล่าวสนับสนุนหรือหักล้างหลักการสรุปที่ผู้สอนนำเสนอ

แนวทางการสอนหลักการสรุปแบบนิรนัยนี้ใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนค่อนข้างน้อยโดยจะใช้เวลาบ้างในขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนอภิปรายว่าข้อมูล ข้อเท็จจริง ตัวอย่างดังกล่าวสนับสนุนหรือหักล้างหลักการสรุปที่ผู้สอนนำเสนอ ทั้งนี้หากผู้สอนเตรียมข้อมูลที่สนับสนุนความถูกต้องและความเป็นสากลของหลักการสรุปเองจะลดเวลาและความยุ่งยากในการสอนได้เป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตามเนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนนี้ผู้เรียนไม่ได้เป็นผู้สร้างหลักการสรุปขึ้นมาด้วยตนเอง แต่มุ่งเน้นการตรวจสอบความถูกต้องและความเป็นสากลของหลักการสรุปที่ผู้สอนนำเสนอ จึงมีลักษณะการเรียนรู้ที่เน้นการถ่ายโยการเรียนรู้ออกไปสู่สถานการณ์หรือบริบทที่แตกต่าง

3. การสอนหลักการสรุปแบบอุปนัย (Inductive Approach) เป็นการสอนที่ให้ผู้เรียนศึกษาข้อเท็จจริงต่าง ๆ จนมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงและสร้างข้อความหลักการสรุปขึ้นด้วยตนเอง (Egrule) ประกอบด้วย 3 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

3.1 ผู้สอนนำเสนอข้อเท็จจริงหรือข้อมูลที่สนับสนุนหรือสอดคล้องกับหลักการสรุป

3.2 ผู้สอนตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลโดยมุ่งวิเคราะห์ให้เห็นแบบแผนและความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงหรือข้อมูลนั้น

3.3 ผู้เรียนสร้างหลักการสรุปด้วยความเข้าใจของตนเองโดยเขียนหรือระบุข้อความที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริง

แนวทางการสอนหลักการสรุปแบบอุปนัยนี้ใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนค่อนข้างมากและมีความซับซ้อนโดยเฉพาะในขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลจนนำไปสู่การสร้างหลักการสรุปด้วยความเข้าใจของตนเอง อย่างไรก็ตามแนวทางการสอนนี้ได้รับการยอมรับว่าช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างลึกซึ้งเพราะผู้เรียนเป็นผู้วิเคราะห์ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลตลอดจนพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ จนสามารถสร้างหลักการสรุปด้วยความเข้าใจของตนเอง

4. การสอนหลักการสรุปแบบผสมผสานอุปนัยและนิรนัย (Combine Approach) เป็นวิธีการสอนที่ครอบคลุมกระบวนการสร้างและทดสอบหลักการสรุปดังมีขั้นตอนต่อไปนี้

4.1 ผู้สอนนำเสนอข้อเท็จจริงหรือข้อมูล

4.2 ผู้สอนตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนวิเคราะห์ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลโดยมุ่งวิเคราะห์ให้เห็นแบบแผนและความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงหรือข้อมูลนั้น

4.3 ผู้เรียนสร้างหลักการสรุปด้วยความเข้าใจของตนเองโดยเขียนหรือระบุข้อความที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริง

4.4 ผู้เรียนทดสอบหลักการสรุป โดยให้ผู้เรียนเสนอข้อเท็จจริงหรือข้อมูลมาสนับสนุนหรือหักล้างหลักการสรุป

แนวทางการสอนหลักการสรุปแบบผสมผสานอุปนัยและนิรนัยนี้ใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนค่อนข้างมากและมีความซับซ้อนโดยเฉพาะในขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนวิเคราะห์ข้อเท็จจริงหรือข้อมูลจนนำไปสู่การสร้างหลักการสรุปด้วยความเข้าใจของตนเอง อย่างไรก็ตามแนวทางการสอนนี้ได้รับการยอมรับว่าเปิดโอกาสผู้เรียนเรียนรู้อย่างลึกซึ้งเนื่องจากได้สังเกตและสรุปความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ด้วยตนเอง อีกทั้งยังได้ถ้อยการเรียนรู้จากการพิสูจน์ทดสอบหลักการสรุปไปสู่สถานการณ์ใหม่หรือสถานการณ์ที่แตกต่างอีกด้วย

5. การสอนที่มุ่งเน้นหลักการสรุป (Generalization - Based Teaching Approach) เป็นแนวทางการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาหลักการสรุปด้วยตนเองจากการพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์และตรวจสอบความถูกต้องของข้อความหลักการสรุป มี 5 ขั้นตอนดังต่อไปนี้

5.1 การกระจ่างมโนทัศน์ (Concept Clarification) เนื่องจากข้อความหลักการสรุปนั้นมาจากความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ ดังนั้นผู้เรียนต้องมีความเข้าใจมโนทัศน์ต่าง ๆ ให้กระจ่างชัดเจนเป็นพื้นฐานที่สำคัญในขั้นต้น ขั้นตอนนี้ผู้สอนสามารถใช้เทคนิค และวิธีการสอนต่าง ๆ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจในมโนทัศน์อย่างชัดเจน เช่น ผังมโนทัศน์ การตั้งคำถาม การอภิปรายเป็นกลุ่ม และการบรรยาย เป็นต้น

5.2 การจัดระเบียบข้อมูลตามลำดับ (Organization of Data in a Definite Order) ขั้นตอนนี้ผู้สอนใช้เทคนิคและวิธีการสอนต่าง ๆ ในการนำเสนอเนื้อหาหรือข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน และจัดระเบียบข้อมูลเหล่านั้นเพื่อให้ผู้เรียนเห็นแบบแผน ตลอดจนลักษณะความสัมพันธ์ของข้อมูลที่เกี่ยวข้องการเรียนรู้ เช่น ผังมโนทัศน์ ตารางเปรียบเทียบ แผนภูมิ เป็นต้น

5.3 การพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์หรือข้อมูล (Find Relationship Between the Concepts or Sets of Data) ขั้นตอนนี้ผู้สอนใช้เทคนิคและวิธีการสอนต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสังเกตเห็นความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ โดยเป็นการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนพิจารณาเหตุการณ์ ข้อมูล หรือเรื่องราวต่าง ๆ ในลักษณะความสัมพันธ์เชิงเหตุ - ผล

5.4 การสร้างและพิสูจน์ทดสอบหลักการสรุป (Formulation and Verification of Generalization) มีขั้นตอนย่อย ๆ ดังนี้

5.4.1 การสร้างหลักการสรุป ขั้นตอนนี้ผู้สอนจะต้องกระตุ้นแนะนำ และส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างหลักการสรุปขึ้นมาด้วยตัวเอง เช่น การอภิปรายร่วมกันเป็นกลุ่มถึงสาเหตุ - ผลของเรื่องราว ข้อมูล หรือเหตุการณ์ที่กำหนด การวิเคราะห์เนื้อหาบทเรียน การให้ผู้เรียนตระหนักถึงตรรกะและความสมเหตุสมผลของข้อความที่สร้างขึ้น จากนั้นผู้เรียนก็สร้างหลักการสรุปขึ้นมาด้วยตนเอง

5.4.2 การพิสูจน์ทดสอบหลักการสรุป ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญของการสอนหลักการสรุป (GBT) เพราะช่วยยืนยันว่าข้อความที่ผู้เรียนสร้างขึ้นนั้นเป็นหลักการสรุปหรือไม่ ทั้งนี้ การพิสูจน์ทดสอบต้องพิจารณาว่าข้อความนั้นมีความเป็นสากล และประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวางหรือไม่ อีกทั้งผู้เรียนจะต้องสามารถยกตัวอย่าง ข้อเท็จจริง หรือเรื่องราวที่สัมพันธ์สอดคล้องกับหลักการสรุปนั้นเพื่อยืนยันว่าข้อความหลักการสรุปนั้นเป็นจริง

5.5 การประเมินเพื่อสะท้อนกิจกรรมการเรียนรู้ (Designing Assessment to Reflect Upon the Learning Activities) ขั้นตอนนี้ผู้สอนให้ผู้เรียนอภิปรายร่วมกันเพื่อสะท้อนคิดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในด้านภาพรวมของการเรียนรู้ และวิเคราะห์กระบวนการ ความสำเร็จ อุปสรรค และปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากนี้ผู้สอนอาจมอบหมายงานให้แก่ผู้เรียนโดยให้ไปศึกษาเรื่องราว ข้อมูล หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งในอดีต/ปัจจุบันว่าสอดคล้องกับหลักการสรุปที่สร้างขึ้นหรือไม่อย่างไร มากไปกว่านั้นผู้สอนอาจให้ผู้เรียนสร้างหลักการสรุปเพิ่มเติมจากความรู้ที่ได้เรียนมาเพื่อสะท้อนและตรวจสอบว่าผู้เรียนมีความเข้าใจเพียงใดอีกด้วย

แนวทางการสอนที่มุ่งเน้นหลักการสรุปนี้ใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนการสอนค่อนข้างมากและมีความซับซ้อนเนื่องจากมีจำนวนขั้นตอนและขั้นตอนย่อยค่อนข้างมาก แนวทางการสอนนี้ได้รับการยอมรับว่าสามารถใช้พัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างลึกซึ้ง เนื่องจากผู้เรียนพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์/ข้อมูล จนกระทั่งสร้างหลักการสรุปขึ้นด้วยตนเอง และยังสามารถถ่ายทอดการเรียนรู้จากการพิสูจน์ทดสอบหลักการสรุป ทั้งนี้ Zalte, S. (Zalte, S., 2013) ได้วิจัยโดยจัดอบรมเพื่อพัฒนาครูสังคมศึกษาทั้งในพื้นที่เมืองและพื้นที่ชนบทให้สามารถจัดการสอนที่มุ่งเน้นมโนทัศน์ (Concept - Based Teaching หรือ CBT) และการสอนที่มุ่งเน้นหลักการสรุป (Generalization - Based Teaching หรือ GBT) โดยอบรมระยะเวลา 15 ชั่วโมง จากนั้นให้ครูที่เข้าอบรมออกแบบการเรียนการสอนตามที่ได้อบรมมาและนำไปใช้จัดการเรียนการสอนที่โรงเรียนที่ตนเองสอน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูสังคมศึกษาจำนวน 17 คน และนักเรียนจำนวน 540 คน จำแนกเป็นครูและนักเรียนจากเขต Mumbai (เขตเมือง) จำนวน 8 คน และ 142 คน ตามลำดับ อีกกลุ่มหนึ่งคือครูและนักเรียนจากเขต Nandurbar (เขตชนบท) จำนวน 9 คน และ 398 คน ตามลำดับ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนจากเขต Mumbai มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 2) นักเรียนจากเขต Nandurbar มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .01 แสดงให้เห็นว่าการสอนที่มุ่งเน้นมโนทัศน์และการสอนที่มุ่งเน้นหลักการสรุปสามารถใช้พัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนทั้งในเขตเมืองและชนบทได้

ตารางที่ 1 แนวทางการพัฒนาหลักการสรุป

แนวทาง ประเด็น	การสอน ทางตรง	การสอน หลักการสรุป แบบนินัย	การสอน หลักการสรุป แบบอุปนัย	การสอนแบบ ผสมผสาน อุปนัยและนินัย	การสอน ที่มุ่งเน้น หลักการสรุป
1. ขั้นตอน	1. การบอก หลักการสรุป 2. ตรวจสอบ ผู้เรียนว่าจดจำ หลักการสรุป ได้หรือไม่ เพียงใด	1. นำเสนอ ข้อความ หลักการสรุป 2. นำเสนอ ข้อมูลที่ สนับสนุน ความถูกต้อง และความเป็น สากลของ หลักการสรุป 3. ผู้เรียน อภิปรายว่า ข้อมูลดังกล่าว สนับสนุนหรือ หักล้าง หลักการสรุปที่ ผู้สอนนำเสนอ	1. นำเสนอ ข้อเท็จจริงหรือ ข้อมูล 2. ตั้งคำถามให้ ผู้เรียน วิเคราะห์ ข้อเท็จจริงหรือ ข้อมูล 3. สร้าง หลักการสรุป ด้วยความ เข้าใจของ ตนเอง	1. นำเสนอ ข้อเท็จจริงหรือ ข้อมูล 2. ตั้งคำถามให้ ผู้เรียนวิเคราะห์ ข้อเท็จจริงหรือ ข้อมูล 3. สร้างหลักการ สรุปด้วยความ เข้าใจของตนเอง 4. ผู้เรียนเสนอ ข้อมูลมา สนับสนุนหรือ หักล้างหลักการ สรุป	1. การกระจ่าง มโนทัศน์ 2. การจัด ระเบียบข้อมูล ตามลำดับ 3. การพิจารณา ความสัมพันธ์ ระหว่างมโน ทัศน์หรือข้อมูล 4. การสร้าง และพิสูจน์ ทดสอบ หลักการสรุป 5. การประเมิน เพื่อสะท้อน กิจกรรมการ เรียนรู้
2. เวลาที่ ใช้	ใช้นเวลาน้อย มาก	ใช้นเวลาน้อย	ใช้เวลามากใน ขั้นตอนที่ให้ ผู้เรียน วิเคราะห์ ข้อเท็จจริงหรือ ข้อมูลจน นำไปสู่ การ สร้างหลักการ สรุปด้วยความ เข้าใจของ ตนเอง	ใช้เวลามาก โดยเฉพาะใน ขั้นตอนที่ให้ ผู้เรียนวิเคราะห์ ข้อเท็จจริงหรือ ข้อมูลจนนำไปสู่ การสร้างหลักการ สรุปด้วยความ เข้าใจของตนเอง	ใช้เวลามาก โดยเฉพาะใน ขั้นตอนที่การ กระจ่างมโน ทัศน์ไปจนถึง ขั้นตอนการ สร้าง และ พิสูจน์ทดสอบ หลักการสรุป
3. ความ สะดวกใน การใช้	ง่ายและ สะดวก	ค่อนข้างง่าย หากผู้สอน เตรียมข้อมูลที่ สนับสนุน ความถูกต้อง และความเป็น	ซับซ้อน	ซับซ้อน	ซับซ้อน

แนวทาง ประเด็น	การสอน ทางตรง	การสอน หลักการสรุป แบบนิรนัย	การสอน หลักการสรุป แบบอุปนัย	การสอนแบบ ผสมผสาน อุปนัยและนิรนัย	การสอน ที่มุ่งเน้น หลักการสรุป
4. ผลลัพธ์ การเรียนรู้	ผู้เรียนเรียนรู้ อย่างผิวเผิน	ผู้เรียนเรียนรู้ โดยเน้นการ ถ้อยแถลง การเรียนรู้	ผู้เรียนเรียนรู้ อย่างลึกซึ้ง	ผู้เรียนเรียนรู้ อย่างลึกซึ้ง เนื่องจากได้ วิเคราะห์ ข้อเท็จจริง/ข้อมูล จนไปถึงสร้าง หลักการสรุปด้วย ความเข้าใจของ ตนเองอีกทั้งยังได้ ถ้อยแถลงการเรียนรู้ จากการเสนอ ข้อมูลมา สนับสนุนหรือ หักล้างหลักการ สรุปเพื่อพิสูจน์ ทดสอบหลักการ สรุป	ผู้เรียนเรียนรู้ อย่างลึกซึ้ง เนื่องจากผู้เรียน พิจารณา ความสัมพันธ์ ระหว่างมโน ทัศน์/ข้อมูล จนกระทั่งสร้าง หลักการสรุปขึ้น ด้วยตนเอง และ ยังได้ถ้อยแถลง การเรียนรู้จาก การพิสูจน์ ทดสอบ หลักการสรุป

นอกจากนี้ผู้สอนยังสามารถผนวกเทคนิคในการพัฒนาหลักการสรุปเพื่อเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้หลักการสรุปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากขึ้น ดังรายละเอียดต่อไปนี้ (Marschall, C. & French, R., 2018)

1. เทคนิคการใช้คำถาม ผู้สอนอาจใช้คำถามเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสร้างหลักการสรุปได้โดยตั้งคำถามเพื่อให้ผู้เรียนคิดเชื่อมโยงจากข้อเท็จจริงไปสู่มโนทัศน์ เช่น การปฏิบัติสยามในปี พ.ศ. 2475 มีสาเหตุจากอะไร (ถามข้อเท็จจริง) สาเหตุของการปฏิบัติฝรั่งเศสคืออะไร (ถามข้อเท็จจริง) ทำไมกลุ่มคนจึงลุกขึ้นปฏิวัติ (ถามเชิงมโนทัศน์)

2. เทคนิคคลังมโนทัศน์ ผู้สอนให้ผู้เรียนบันทึกมโนทัศน์ต่าง ๆ ที่มีในบทเรียน จากนั้นให้ผู้เรียนพิจารณาว่ามโนทัศน์ที่บันทึกไว้นั้นสัมพันธ์กับมโนทัศน์อื่นอย่างไร เทคนิคนี้ช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นภาพรวมของมโนทัศน์ในบทเรียน และอำนวยความสะดวกผู้เรียนที่จะนำมโนทัศน์เหล่านี้มาสร้างหลักการสรุป

3. เทคนิคการเปรียบเทียบความเหมือน - ความต่าง ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนพิจารณาความเหมือนและความต่างของกรณี เรื่องราว ข้อเท็จจริง เพื่อให้ผู้เรียนเห็นแบบแผนของข้อมูลอันเป็นพื้นฐานในการสร้างหลักการสรุป

4. เทคนิคการตรวจสอบหลักการสรุป ผู้สอนเลือกข้อมูล เหตุการณ์ หรือเรื่องราวใหม่ที่ใกล้เคียงกับเนื้อหาที่ผู้เรียนเรียนรู้ จากนั้นให้ผู้เรียนนำหลักการสรุปที่สร้างขึ้นไปพิจารณาโดยตรวจสอบกับข้อมูล เหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่ต่างบริบท ต่างกรณีที่ผู้สอนกำหนดเพื่อตรวจสอบว่าหลักการสรุปที่สร้างขึ้นมานั้นมีความเหมาะสมหรือไม่ ซึ่งอาจให้ผู้เรียนดำเนินการเป็นรายบุคคลหรืออภิปรายเป็นกลุ่มก็ได้ เช่น ในชั้นเรียนเศรษฐศาสตร์ เรื่องเศรษฐกิจตกต่ำ เมื่อผู้เรียนสร้างข้อความหลักการสรุปว่า “ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในประเทศหนึ่งจะส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของประเทศอื่น ๆ ” จากนั้นผู้สอนตั้งคำถามเพื่อตรวจสอบเสนอข้อมูล เหตุการณ์ หรือเรื่องราวที่ต่างบริบท โดยให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มค้นคว้า เหตุการณ์เศรษฐกิจตกต่ำของกรีซในปี ค.ศ. 2009 เหตุการณ์เศรษฐกิจตกต่ำในลาตินอเมริกา ช่วงทศวรรษ 1980 เหตุการณ์เศรษฐกิจตกต่ำครั้งยิ่งใหญ่ (The Great Depression) ในทศวรรษ 1930 เมื่อศึกษาเหตุการณ์เหล่านั้นแล้วให้พิจารณาตรวจสอบกับข้อความหลักการสรุปที่ได้สร้างขึ้นว่าถูกต้อง เหมาะสมหรือไม่เพียงใด ในกรณีที่ข้อความหลักการสรุปที่ผู้เรียนสร้างขึ้นนั้นไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นไปตามลักษณะของหลักการสรุป ผู้สอนสามารถใช้ข้อความหลักการสรุปนั้นในการจัดการเรียนรู้โดยแสดงข้อความหลักการสรุปที่ไม่สมบูรณ์นั้นให้ผู้เรียนในชั้นเรียนได้พิจารณา จากนั้นให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับข้อความนั้นเพราะเหตุใด อภิปราย และให้ผู้เรียนร่วมกันเสนอแนวทางปรับข้อความหลักการสรุปนั้นให้สมบูรณ์

5. เทคนิคการคาดการณ์และการตั้งสมมติฐาน เมื่อได้ข้อความหลักการสรุปแล้ว ผู้สอนอาจให้ผู้เรียนพิจารณาแบบแผนของความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ และใช้แบบแผนดังกล่าวในการคาดการณ์ ทำนาย หรือตั้งสมมติฐาน เช่น ในชั้นเรียนเหตุการณ์โลกปัจจุบัน เมื่อผู้เรียนสร้างข้อความหลักการสรุปว่า “เศรษฐกิจตกต่ำ การถูกเอารัดเอาเปรียบ และความนิยมในแนวคิดการเมืองทางเลือกส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง” ผู้สอนตั้งคำถามท้าทายว่า “หากไม่มีเหตุการณ์การกราดยิงราชวงศ์เนปาลในวันที่ 1 มิถุนายน 2001 การเปลี่ยนแปลงการปกครองในเนปาลจะเกิดหรือไม่” หลังจบคำถาม ผู้เรียนต้องใช้ความรู้เกี่ยวกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับการเมืองการปกครองของเนปาล พิจารณาคြွန်คิดเพื่อคาดการณ์ ทำนาย หรือตั้งสมมติฐานที่จะเกิดขึ้น จากนั้นให้ผู้เรียนอธิบายเหตุผลว่าทำไมจึงคิดแบบนั้น ผู้เรียนอาจคาดการณ์ว่าจะไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเพราะสถานการณ์ของราชวงศ์ยังมั่นคง แนวคิดการเมืองทางเลือกซึ่งก็คือแนวคิดมาร์กซิสต์จะยังไม่ได้ได้รับความนิยมมาก ดังนั้นหากไม่มีเหตุการณ์การกราดยิงดังกล่าว การเปลี่ยนแปลงการปกครองของเนปาลอาจไม่เกิดขึ้นในช่วงอันใกล้

จากแนวทางการพัฒนาหลักการสรุปที่นักการศึกษาได้นำเสนอไว้ข้างต้น สรุปได้ว่าการพัฒนาหลักการสรุปสามารถดำเนินการได้หลากหลายแนวทางได้แก่ การสอนหลักการสรุปทางตรง การสอนหลักการสรุปแบบอุปนัย การสอนหลักการสรุปแบบนิรนัย การสอนหลักการสรุปที่ผสมผสานระหว่างอุปนัยและนิรนัย และการสอนที่มุ่งเน้นหลักการสรุป ผู้สอนอาจเลือกใช้โดยพิจารณาจากจุดประสงค์ เนื้อหาสาระของบทเรียน เวลาที่มี และความซับซ้อนของการจัดกิจกรรม

การประเมินความสามารถในการสร้างหลักการสรุป

การออกแบบประเมินความสามารถในการสร้างหลักการสรุปที่เหมาะสมจะช่วยให้ผู้สอนทราบว่าผู้เรียนมีความรู้ที่ลึกซึ้งและสามารถถ่ายทอดการเรียนรู้ได้หรือไม่เพียงใด นักวิชาการทางการศึกษาได้กล่าวถึงแนวทางการประเมินความสามารถในการสร้างหลักการสรุปไว้ (McKinney, C. & Edgington, W., 1997); (Parsons, J. & Schroder, M., 2015); (Marschall, C. & French, R., 2018) ดังนี้

1. การประเมินควรเน้นความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนเกี่ยวกับการบรรยายความสัมพันธ์ระหว่างข้อเท็จจริงและมโนทัศน์ มากกว่าการจดจำข้อความหลักการสรุป
2. การประเมินควรเน้นการพิจารณาว่าหลักการสรุปนั้นเป็นจริงหรือไม่เมื่อเทียบกับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่ผู้สอนและหรือผู้เรียนเป็นผู้ยกตัวอย่าง
3. การประเมินควรเน้นการพิจารณาความสามารถในการประยุกต์ใช้หลักการสรุปในบริบทต่าง ๆ
4. การประเมินควรเน้นการพิจารณาความสามารถในการทำนายสิ่งที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตหรือสิ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์สมมติ
5. การประเมินควรเน้นการพิจารณาว่าหลักการสรุปนั้นมีความเชื่อมโยงกับข้อเท็จจริงในบทเรียน
6. การประเมินควรเน้นความถูกต้องของข้อความหลักการสรุปดังนี้
 - 6.1 ข้อความหลักการสรุปมักไม่ใช้คำที่มีลักษณะเป็นความคิดเห็นหรือตัดสินคุณค่า เช่น “ต้อง” “ควร” “มากที่สุด” “ดี” เป็นต้น
 - 6.2 ข้อความหลักการสรุปมักไม่ใช้คำที่บ่งบอกกาลเวลาที่เฉพาะเจาะจง เช่น “อดีต” “อนาคต” “ยุค” “สมัย” “แต่ก่อน” “ปัจจุบัน” เป็นต้น
 - 6.3 ข้อความหลักการสรุปมักไม่ใช้คำที่ระบุชื่อสถานที่ ชื่อบุคคล และสรรพนามบุรุษที่ 1 และ 2
 - 6.4 ข้อความหลักการสรุปต้องระบุมโนทัศน์ไม่น้อยกว่า 2 มโนทัศน์ และระบุความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์อย่างชัดเจน

จากแนวทางการประเมินหลักการสรุปที่นักการศึกษาได้นำเสนอไว้ข้างต้น สรุปได้ว่าการประเมินหลักการสรุปมุ่งเน้นการประเมินความสามารถในการสร้างหลักการสรุป โดยพิจารณาองค์ประกอบของหลักการสรุป ความสัมพันธ์กับมโนทัศน์และข้อเท็จจริงของ บทเรียน และระดับความเป็นสากล รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ความสามารถในการสร้างหลักการสรุป

การประเมินความสามารถในการสร้างหลักการสรุป	
ด้าน	รายละเอียด
1. องค์ประกอบของหลักการสรุป	1. ข้อความจะต้องประกอบไปด้วยมโนทัศน์ที่สัมพันธ์กันตั้งแต่ 2 มโนทัศน์ขึ้นไป และสอดคล้องกับบทเรียนที่เรียน 2. ข้อความจะต้องแสดงให้เห็นถึงผลของความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์อย่างชัดเจน
2. ความสัมพันธ์กับมโนทัศน์และข้อเท็จจริงของบทเรียน	1. ข้อความหลักการสรุปนั้นเป็นแนวคิดหลัก (Big idea) ของวิชาหรือบทเรียน 2. ผู้เรียนสามารถระบุข้อเท็จจริงหรือกรณีตัวอย่างจากเนื้อหาที่สนับสนุนความถูกต้องของหลักการสรุป
3. ระดับความเป็นสากล	1. การสรุปอ้างอิงทำได้อย่างกว้างขวางหรือสากล เช่น ไม่มีคำที่ระบุเวลา สถานที่ ประเทศ วัฒนธรรม 2. การสรุปอ้างอิงมีความเป็นจริง

สรุป

หลักการสรุปเป็นข้อความที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์ตั้งแต่ 2 มโนทัศน์ขึ้นไป และสามารถสรุปอ้างอิงได้กว้างขวางในระดับสากล ข้อความดังกล่าวต้องได้มาจากการสรุปหรือสังเคราะห์ข้อเท็จจริงต่าง ๆ มีความถูกต้องเป็นจริงและสามารถพิสูจน์ทดสอบได้ ตลอดจนสามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ไม่จำกัดด้วยปัจจัยด้านเวลา สถานที่ และวัฒนธรรม การเรียนรู้หลักการสรุปเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสังคมศึกษามีความรู้ความเข้าใจเรื่องที่ศึกษาอย่างลึกซึ้ง ส่งเสริมความสามารถด้านการคิด การประยุกต์ใช้ความรู้ การถ้อยแถลงการเรียนรู้ การคิด คาดการณ์เรื่องราว ส่งเสริมผู้เรียนให้มีปฏิสัมพันธ์กับข้อมูลในลักษณะต่าง ๆ ส่งเสริมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีบทบาทเชิงรุกและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และลดภาระของผู้เรียนในการจดจำ ข้อเท็จจริงจำนวนมาก ทั้งนี้ผู้สอนสามารถพิจารณาเลือกใช้แนวทางการพัฒนาหลักการสรุปได้หลากหลายแนวทางทั้งการสอนทางตรง การสอนหลักการสรุปแบบนิรนัย การสอนหลักการสรุปแบบอุปนัย การสอนแบบผสมผสานอุปนัยและนิรนัย และการสอนที่มุ่งเน้นหลักการสรุป โดยคำนึงถึงปัจจัยด้านผลลัพธ์การเรียนรู้ ขั้นตอน ระยะเวลา และความสะดวกเหมาะสมในการใช้แนวทางนั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา. (2555). หน่วยที่ 1 สังคมศาสตร์และสังคมศึกษา. ใน ประมวลสาระชุดวิชาสาระสังคมและวิทยวิธีทางสังคมศึกษา. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- Adler, S. & Moi, K. (2017). Identifying what to teach: Using concepts, generalizations and driving questions. *HSSE Online*, 6(2), 28-37.
- Banks, J. (2003). *Teaching strategies for ethnic studies*. (7th ed.). Boston, MA: Allyn and Bacon.
- Beal, C. & Bolick, C. (2013). *Teaching social studies in middle and secondary schools*. (6th ed.). Boston, PA: Pearson.
- Byford, J. & Russell, W. (2007). The new social studies: A historical examination of curriculum reform. *Social Studies Research and Practice*, 2(1), 38-48.
- Erickson, L. & Lanning, L. (2014). *Transitioning to concept-based curriculum and instruction: How to bring content and process together*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Erickson, L. (2007). *Stirring the head, heart, and soul: Redefining curriculum, instruction, and concept-based learning*. (3rd ed). Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Hattie, J. et al. (2020). *Visible learning for social studies, grades k-12: Designing student learning for conceptual understanding*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- Larson, B. (2016). *Instructional strategies for middle and high school social studies: Methods, assessment, and classroom management*. (2nd ed.). New York, NY: Routledge.
- Manchekar, S. (2015). *Scientific methods of teaching history*. Solapur: Laxmi.
- Marschall, C. & French, R. (2018). *Concept-based inquiry in action: Strategies to promote transferable understanding*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- McDowell, M. (2019). *Developing expert learners: A roadmap for growing confident and competent students*. Thousand Oaks, CA: Corwin.
- McKinney, C. & Edgington, W. (1997). Issues related to teaching generalizations in elementary social studies. *The Social Studies*, 88(2), 78-81.

- McTighe, J. & Silver, H. (2020). Teaching for deeper learning: Tools to engage students in meaning making. Alexandria, VA: Association for Supervision and Curriculum Development.
- Mükerrem, A. & Özden, D. (2011). An evaluation of the instruction of generalization in elementary school social studies program. *Journal of Social Studies Education Research*, 2(2), 60-95.
- Parsons, J. & Schroder, M. (2015). Tools for teaching social studies: A how-to handbook of useful ideas and practical solutions. (2nd ed.). Calgary: Brush Education.
- Shiveley, J. & Misco, T. (2009). Reclaiming generalizations in social studies education. *Social Studies Research and Practice*, 4(2), 73-78.
- Singh, Y. (2008). Teaching of social studies. New Delhi: APH.
- Zalte, S. (2013). Capacity building in teachers to teach geography scientifically. *An Educational Research Journal*, 2(1), 11-17.

แนวทางการพัฒนาการสอนรายวิชาการอ่านการเขียนบทความ
ทางพระพุทธศาสนาโดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน
แก่นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตล้านนา*
GUIDELINES FOR DEVELOPING THE TEACHING OF READING AND
WRITING BUDDHIST ARTICLES SUBJECT BY USING PROJECT BASED
LEARNING FOR STUDENTS OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY,
LANNA CAMPUS

สัจด์ เขียนจันทิก

Sangad Chienjuntuk

นพรัตน์ กันทะพิกุล

Nopparat Kantapikul

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University Lanna Campus, Thailand

E-mail: sangadchienjuntuk2519@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรมของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา 2) ทดลองแนวทางการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาโดยใช้โครงงานเป็นฐาน และ 3) เสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาโดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยใช้แบบสอบถามและแบบประเมินโครงงาน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 จำนวน 118 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยตารางแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ยร้อยละ อัตราส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า T - test และนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ทักษะการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยใช้โครงงานเป็นฐาน มีค่าคะแนนเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 โดยมีปัจจัยจากการทำงานที่เป็นระบบและมีความเข้าใจในสถานะของปัญหาที่เกิดขึ้น และมีปัจจัยเสริมคือ การให้เวลาและความทุ่มเทศึกษาในประเด็นนั้น ๆ 2) ผลการทดลอง พบว่า นักศึกษามีคะแนนก่อนและหลังเรียนเพิ่มขึ้น เพราะมีขั้นตอนในการเรียนรู้ที่ชัดเจน สะท้อนความคิด

* Received 21 September 2021; Revised 13 October 2021; Accepted 17 October 2021

และกระบวนการเรียนรู้ของตนอย่างมีประสิทธิภาพผ่านขั้นตอนที่ 1 ความท้าทายทางปัญญา และการบรรลุเป้าหมาย และขั้นตอนที่ 2 การค้นพบความจริง และ 3) แนวทางการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาโดยใช้โครงงานเป็นฐาน จำแนกเป็นขั้นตอนตามเกณฑ์ได้ 6 ข้อ คือ 3.1) ความท้าทายทางปัญญาและการบรรลุเป้าหมาย 3.2) การค้นพบความจริง 3.3) ผลผลิตเพื่อสาธารณะ 3.4) ได้แสดงความร่วมมือ 3.5) การจัดการโครงงาน 3.6) ผลการทำงานแบบสะท้อนกลับ

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาการสอน, การอ่านการเขียนบทความทางพระพุทธศาสนา, การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study and analyze project - based teaching and learning management to promote students' learning skills on moral and ethical aspects of Mahamakut Buddhist University: Lanna Campus, 2) experimenting with project - based teaching and learning management practices, and 3) proposing guidelines for teaching Buddhism by the project - based learning management model. Research designed as the action research with participatory. Data collection was done by using questionnaires and project evaluation forms. Sample group were the 3rd year 118 students. The data analyzed using the frequency, percentage average, Standard deviation ratios, T - test values, and presented with descriptive analysis results. The results revealed that; 1) Buddhist moral and ethical learning skills using Project - Based Learning was a statistically significant increase in the score at .05 with factors from systematic work and understanding of the problem condition. The main factors are systematic work and a greater understanding of conditions of the problem. The additional factors are giving time and dedication to study the assigned issues. 2) The results of experiment also showed that students had positive score in Pretest and Posttest because of clear systematic of Project - Based Learning. Students effectively reflect their ideas and learning process of project work designing and exploring by themselves through Intellectual challenges and achieving goals and through discovering the truth. 3) For the Guidelines of Buddhist learning management with the Project - Based Learning were incorporated into 6 steps approach as

3.1) intellectual challenge and achievement, 3.2) discovery of truth, 3.3) public output, 3.4) Cooperation, 3.5) project management and 3.6) Outcome and work reflection.

Keywords: Guidelines for Teaching Development, Reading and Writing Buddhist Articles, Project - Based Learning, Mahamakut Buddhist University, Lanna Campus

บทนำ

การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาเป็นการจัดการเรียนรู้เพื่อผสมผสาน สร้างและถ่ายทอดองค์ความรู้ที่ทันสมัยเพื่อเสริมสร้างศักยภาพให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความสามารถที่พร้อมพัฒนาสังคมและประเทศชาติ หรือพร้อมที่จะทำการศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป (ศิริณา จิตต์จรัส และคณะ, 2560) ดังนั้น กระบวนการเรียนการสอนจึงต้องมีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนอยู่เสมอ เพื่อให้ทันต่อข้อมูลและองค์ความรู้สมัยใหม่และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของโลกยุคดิจิทัลที่ก่อให้เกิดทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง (พาสนา จุลรัตน์, 2561) จากรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบท่องจำเพียงอย่างเดียว เป็นการจัดการเรียนรู้ในหลากหลายรูปแบบโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ก่อให้เกิดการสร้างสร้งสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้แบบใหม่ขึ้นมาอย่างไม่มีที่สิ้นสุด และผู้เรียนสามารถนำไปประยุกต์ปรับใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อการดำรงชีพ (ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน และเฉลิมขวัญ สิงห์วี, 2563) ความเจริญทางเทคโนโลยีมีความก้าวหน้าไปในทุกด้าน เช่นด้านการแพทย์ ด้านวิทยาศาสตร์ ด้านการสื่อสาร เป็นต้น ส่วนด้านการศึกษา ก็จะมุ่งประเด็นไปที่วิธีการสอนในศตวรรษที่ 21 โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีทักษะในการทำงานให้เป็นไปตามความต้องการของสังคม มีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เรียกว่าทักษะแห่งอนาคต (Partnership for 21st Century Skills, 2007) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยเฉพาะทางพระพุทธศาสนา จัดการศึกษาบนพื้นฐานพุทธวิทยาการศึกษา อาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางและเป้าหมายเสริมร่วมกับหลักวิชาการทางโลกอื่น ๆ เพื่อให้ผู้เรียนทั้งคณะสงฆ์และเหล่าฆราวาสเป็นผู้ที่มีความรู้ถึงพร้อมทั้งทางโลกและทางธรรมคือได้มีทั้งวิชาการความรู้เพื่อประกอบสัมมาชีพโดยควบคู่กับหลักคุณธรรมจริยธรรมในการใช้วิชาความรู้ที่ได้ศึกษานั้นไปเพื่อสร้างคุณประโยชน์ ไม่มีโทษต่อผู้อื่นและสังคม มีการค้นคว้าวิจัยและกระบวนการเรียนการสอนที่จะเอื้อให้การเรียนการสอนนำเอากรอบแนวคิดที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนควบคู่กับการสอดแทรกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2549) กอปรกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 ในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 ระบุว่าจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้

ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ และมาตรา 24 ระบุว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการ จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง จัดการเรียนรู้โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรู้รอบด้านรวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นทุกที่ทุกเวลา มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่ายเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2547)

รายวิชา ED 1062 การอ่านและการเขียนบทความทางพระพุทธศาสนา (Reading and Writing Buddhist Articles) เป็นวิชาที่เปิดสอนสำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา โดยจุดมุ่งหมายของรายวิชาคือ เพื่อให้ผู้เรียนได้เข้าใจลักษณะเฉพาะของบทความทางพระพุทธศาสนา รู้คำศัพท์เฉพาะทางพระพุทธศาสนา รู้หลักการ วิธีการและเทคนิคการอ่าน สามารถอ่านบทความทางพระพุทธศาสนาได้ และสามารถเขียนอนุเขตบทความสั้น ๆ อธิบายหัวข้อธรรมในรูปเรียงความเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาได้ รวมไปถึงสามารถย่อความหรือเก็บใจความจากงานเขียนหรือหนังสือทางพระพุทธศาสนาได้ (มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2559) ผู้วิจัยในฐานะผู้สอน พิจารณาเห็นว่าการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของรายวิชานั้นจำเป็นต้องมีกระบวนการสอนที่ไม่น่าเบื่อหน่ายและต้องได้รับความสนใจจากผู้เรียนอย่างมาก หากจะให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของรายวิชาแล้ว การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการบรรยายคงไม่บรรลุผล แต่ต้องจัดการเรียนการสอนโดยเน้นการลงมือฝึกปฏิบัติด้วยตัวของผู้เรียนเองเป็นหลัก โดยเน้นการใช้ภาษาอังกฤษที่สำคัญ 2 ทักษะ คือ การอ่านและการเขียน เพราะช่วยเสริมการฟังและพูดของผู้เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศให้สมบูรณ์ ด้วยเหตุนี้ การอ่านจึงสำคัญยิ่งทั้งในและนอกห้องเรียน เพราะผู้เรียนมีโอกาसानได้ทุกเมื่อที่ต้องการพัฒนาตนเองและหาความรู้มากกว่าการฟัง พูด และเขียน (อรรชนิดา หวานคง, 2559) อีกเป้าหมายหนึ่งของรายวิชาคือทักษะการเขียนซึ่งมีความสำคัญในการเรียนภาษาอังกฤษและอาจกล่าวได้ว่าเป็นทักษะการใช้ภาษาอังกฤษที่ยากที่สุด เพราะยุ่งยากและซับซ้อน ต้องรวมทักษะการฟัง พูด และอ่าน มาใช้ในการเขียน ต้องใช้ความรู้ ความสามารถทางภาษาอังกฤษ เรื่องไวยากรณ์ คำศัพท์ สำนวน โครงสร้างประโยคให้ถูกต้องเหมาะสมในการเขียนตามเนื้อหาที่จะเขียน (Raimes, A., 1983) การสอนการเขียนในรูปแบบปกติก็เป็นเรื่องที่ต้องใช้เวลาในการฝึกฝนมากกว่าด้านอื่นอยู่แล้ว การที่จะ

จัดการเรียนการสอนในรูปแบบของบทความตามจุดมุ่งหมายของรายวิชาจึงยังต้องใช้เวลาและต้องมีกระบวนการและวิธีการที่สร้าง กระตุ้นความสนใจ ร่วมมือ เราให้ปฏิบัติ ให้เกิดขึ้นในจิตใจของผู้เรียนด้วย

การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน ได้รับความสนใจจากนักการศึกษาเป็นจำนวนมากเพราะมีความเห็นว่าเหมาะสมที่จะนำมาเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 มากที่สุด (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) เป็นการจัดการศึกษาที่ยึดหลักการของ Constructionism ซึ่งพัฒนาต่อยอดจากทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivism) ของ เพียเจต์ (Piaget) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทมาเป็น “โค้ช” (Coach) ช่วยออกแบบการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียน (Partnership for 21st Century Skills, 2019) เปลี่ยนกระบวนการเรียนการสอนที่มี “ครูเป็นหลัก” สู่ “ผู้เรียนเป็นหลัก” โดยมีเป้าหมายจาก “ให้ความรู้” ไปสู่ “ให้ทักษะ” เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะที่จำเป็นในการเรียนรู้ แสวงหาความรู้และนำความรู้ที่ได้ไปต่อยอดเป็นทักษะชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นในศตวรรษที่ 21 (วิจารณ์ พานิช, 2556) สอดคล้องกับแนวคิดของ จอห์น ดิวอี้ ที่กล่าวถึงการเรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นหลักว่าเป็นการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นคนลงมือปฏิบัติ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเปลี่ยนจาก “ผู้รับ” มาเป็น “ผู้เรียน” และเปลี่ยนบทบาทครูจากผู้สอนหรือผู้ถ่ายทอดเป็น “ผู้จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน” (ทิศนา แคมมณี, 2542) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองจากการเป็นผู้เลือกในสิ่งที่ตนสนใจแล้วเป็นผู้ดำเนินการทุกขั้นตอน ตั้งแต่กระบวนการวางแผน ออกแบบ สร้างสรรค์ ลงมือทำ และประเมินผลงานทุกขั้นตอน (ทิศนา แคมมณี, 2551) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแสดงออกของผู้เรียนในสถานการณ์จริงและสถานการณ์จำลอง ทำให้ได้เรียนรู้ผ่านการลงมือกระทำโดยเลือกปัญหา วางแผนการปฏิบัติ โดยผู้เรียนต้องประยุกต์ใช้ความรู้และประสบการณ์ของตนเอง และผู้เรียนต้องสรุปองค์ความรู้ และนำเสนอผลงานอย่างเป็นรูปธรรม เป็นการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนอย่างเต็มศักยภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2550) ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จาก 4 องค์ประกอบ คือ 1) ผลงานอันเป็นผลที่ได้จากการทำโครงงาน 2) การบันทึกระหว่างทำโครงงาน เป็นเฝ้าสังเกตพบทวนหาเหตุผล 3) การทำรายงานและนำเสนอผลงานในรูปแบบต่าง ๆ และ 4) การสะท้อนผลว่าได้เรียนรู้อะไร นำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร (วิจารณ์ พานิช, 2556) ดังนั้น จึงเป็นการจัดการเรียนการสอนที่คำนึงถึงความเหมาะสมและประโยชน์ที่ผู้เรียนจะได้รับเป็นหลัก โดยเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อันนำไปสู่การตื่นตัวและเรียนรู้อย่างรอบด้าน คือด้านร่างกาย สติปัญญา สังคมและอารมณ์ (ทิศนา แคมมณี, 2560) การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน จึงเป็นทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่งที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทั้งในรูปแบบรายบุคคลหรือแบบรวมกลุ่ม มีจุดมุ่งหมายเกิดการเรียนรู้ที่มาจากความต้องการและสนใจของตัวผู้เรียนเอง

ซึ่งเมื่อตอบสนองความสนใจของตัวเองแล้ว ความกระตือรือร้น อยากรู้ อยากหาข้อมูล แก้ปัญหา เพื่อให้โครงการสำเร็จตามเป้าหมายโดยมีครูเป็นผู้คอยกระตุ้น ให้คำแนะนำ เสนอแนะและให้คำปรึกษาตลอดการทำโครงการ (ดุขฎิ โยเหลา และคณะ, 2557); (มหาวิทยาลัยศรีปทุม, 2554)

จากการที่มหาวิทยาลัยได้มีการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาโครงการโดยเน้นไปที่เกี่ยวกับสาระภาษาอังกฤษเป็นหลัก ยังไม่มีการบูรณาการผสมผสานกับรายวิชาอื่น ๆ ที่เปิดสอน ประกอบกับการเรียนการสอนรายวิชาการอ่านและการเขียนบทความทางพระพุทธศาสนา เป็นรายวิชาที่ต้องอาศัยความสนใจและลงมือปฏิบัติด้วยตัวผู้เรียนเองเป็นหลัก และยังไม่มีจัดการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานมาเป็นเครื่องมือ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาว่าการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบโครงงานจะมีผลต่อการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในรายวิชาการอ่านและการเขียนบทความทางพระพุทธศาสนา สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 3 หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มากน้อยหรือไม่เพียงใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรมแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา
2. ทดลองแนวทางการจัดการเรียนการสอนการอ่านการเขียนบทความทางพระพุทธศาสนาโดยใช้โครงงานเป็นฐาน
3. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการเรียนการสอนการอ่านการเขียนบทความทางพระพุทธศาสนาโดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานแก่นักศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Methodology) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดำเนินการวิจัย 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 การศึกษาเอกสาร รวบรวมข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐาน ปัจจัยที่มีผลต่อการเรียนรู้ผ่านการทำโครงงาน สรรวจ รวบรวม บันทึก และประเมินผลงานของกลุ่มตัวอย่างที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาโครงการภาษาอังกฤษและการอ่านการเขียนบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์ข้อมูลจากตอนที่ 1 เพื่อค้นหา ว่าสภาพประเด็นปัญหาทางสังคมผ่านหัวข้อโครงงานและกิจกรรมดำเนินไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่ และได้มีการบรรยาย อธิบายแนวทางการแก้ปัญหาโดยใช้คุณธรรมและจริยธรรมทางพระพุทธศาสนา

ได้อย่างเข้าใจมากน้อยหรือไม่ และรวบรวมข้อเสนอแนะต่าง ๆ เพื่อการนำไปวิเคราะห์หาแนวทางการสอนเพื่อส่งเสริมความเข้าใจในหลักธรรมและการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในสังคมผ่านการเขียนโครงงานเป็นฐานและนำเสนอในรูปแบบการเขียนบทความทางพระพุทธศาสนา

ตอนที่ 3 การทดลองแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อทดสอบประสิทธิผลของนวัตกรรมเพื่อการเรียนการสอนขั้นนี้ โดยกำหนดกรอบแนวคิดไว้ 5 ขั้นตอนคือ 1) การกำหนดปัญหาจากสถานการณ์ (SITU) 2) กำหนดแนวคิดทางเลือก (IDEA) 3) ลงมือปฏิบัติ (DOING) 4) พัฒนาผลผลิตสู่นวัตกรรม (INNO) และ 5) การนำเสนอผลงาน (PRESENT) และมอบแนวทางในวันแรกที่เริ่มทำโครงงาน มีการแลกเปลี่ยนอภิปรายการทำงาน หลักคุณธรรมจริยธรรมและหลักธรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนา วางแผนและทำโครงงานของกลุ่มตนเอง เมื่อถึงปลายภาคเรียนจึงมีการนำเสนอโครงงานและนำเสนอบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนา ผู้ทำวิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนทั้ง 5 ผ่านเอกสารและการบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพ

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาชั้นปีที่ 3 คณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ปีการศึกษา 2561 จำนวน 65 รูป/คน และปีการศึกษา 2562 จำนวน 53 รูป/คน ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาโครงงานภาษาอังกฤษและการอ่านและการเขียนบทความทางพระพุทธศาสนา โดยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบประเมินผลงาน ซึ่งสร้างโดยการศึกษาเอกสาร หนังสือ วารสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ และสร้างแบบวัดประเมินผลโดยนำคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ที่นักวิจัย/นักทฤษฎีเห็นสอดคล้องกันมาสร้างแบบประเมิน นำแบบวัดไปทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยการหาค่า IOC ข้อคำถามที่มีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ .50 ถือว่าผ่านเกณฑ์พิจารณาและสามารถนำไปทดลองใช้ได้ จากนั้นนำไปปรับปรุงและแก้ไขแบบประเมินตามคำแนะนำ นำแบบประเมินที่มีการปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้วไปใช้เก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่างทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน

ผู้วิจัยจัดทำกรรวบรวมข้อมูลการวิจัยจากแบบสอบถามและรวบรวมผลงานโครงงานของนักศึกษาแบบงานเดียวในรายวิชาโครงงานภาษาอังกฤษและการอ่านและการเขียนบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนา โดยเนื้อหา (Content Analysis) จากนั้นวิเคราะห์และสังเคราะห์ขั้นตอนและกระบวนการเรียนการสอนออกมาเป็นขั้นตอน โดยการวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับวิเคราะห์ ค่าต่าง ๆ คือ 1) ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้วิเคราะห์ข้อมูลในตอนต้นที่ 1 และ 2 ได้แก่ คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้ของนักศึกษา 2) เปรียบเทียบความแตกต่างโดยใช้สถิติ T - test ใช้เพื่อทดสอบความแตกต่าง

ระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน 3) วิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานสรุปคุณลักษณะ ด้านคุณธรรม จริยธรรม ทักษะด้านความรู้เพื่อใช้ในการออกแบบการสอน ด้วย วิธีการสอนแบบโครงงาน Project - Based Learning และ 4) วิเคราะห์เนื้อหาจากการบันทึกอนุทินการเรียนรู้ของ นักศึกษา ระหว่างและหลังจากที่ได้ผ่านการเรียนรายวิชาโครงงานตามแผนการสอนที่ส่งเสริม คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้ และวนกลับเพื่อนำไปสร้างและพัฒนา แนวทางการใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อการเรียนรู้ต่อไป นำเสนอข้อมูลผลการวิเคราะห์แบบ บรรยายพรรณนาเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของกิจกรรมและประเด็นที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการทำโครงงาน เป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

จำนวนของโครงงานและบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนาตามจำนวนประชากร ของการทำวิจัยในครั้งนี้ ได้สรุปและจำแนกโครงงานและบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนา ออกเป็น 16 ประเภทปัญหา โดยอ้างอิงจากหลักการกำหนดปัญหาของสหประชาชาติประกอบ ไปด้วย 17 เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Goals) 169 เป้าประสงค์ (Targets) โดยเป้าหมาย ต่าง ๆ ประกอบด้วย

ตารางที่ 1 สรุปประเด็นใช้เป็นเกณฑ์ในการทำโครงงานเป็นฐานเพื่อส่งเสริมทักษะ การเรียนรู้ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ประเด็นและเป้าหมายจาก SDGs	จำนวน ปี 61	จำนวน ปี 62	รวม	ร้อยละ
เป้าหมายที่ 1 จัดความยากจน	0	1	1	0.84
เป้าหมายที่ 2 จัดความหิวโหย	0	1	1	0.84
เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพ	25	19	44	37.29
เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพ	6	5	11	9.32
เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ	4	3	7	5.93
เป้าหมายที่ 6 สร้างหลักประกันให้มีน้ำใช้	2	2	4	3.39
เป้าหมายที่ 7 พลังงานสมัยใหม่ในราคาที่ย่อมเยาและ ยั่งยืน	1	2	3	2.54
เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ ยั่งยืน	6	4	10	8.47
เป้าหมายที่ 9 สร้างโครงสร้างพื้นฐานอุตสาหกรรม	0	1	1	0.84
เป้าหมายที่ 10 ลดความไม่เท่าเทียม	3	2	5	4.24
เป้าหมายที่ 11 ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย	0	1	1	0.84
เป้าหมายที่ 12 การบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน	1	1	2	1.69

ประเด็นและเป้าหมายจาก SDGs	จำนวน ปี 61	จำนวน ปี 62	รวม	ร้อยละ
เป้าหมายที่ 13 ต่อสู้กับสภาวะการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	2	1	3	2.54
เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้มหาสมุทร ทะเล	0	1	1	0.84
เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง พืชพันธุ์ และส่งเสริมการใช้ระบบนิเวศบนบก	8	6	14	11.86
เป้าหมายที่ 16 สนับสนุนสังคมที่สงบสุข	7	3	10	8.47
	65	53	118	100.00

จากตารางที่ 1 พบว่า เป้าหมายที่มีนักศึกษาเลือกทำโครงการเสนอบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนามากที่สุดคือ เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันให้คนมีชีวิตที่มีคุณภาพ และส่งเสริมสุขภาวะที่ดีของคนทุกเพศทุกวัย จำนวน 44 โครงการบทความ คิดเป็นร้อยละ 37.29 รองลงมาคือเป้าหมายที่ 15 ปกป้อง พืชพันธุ์ และส่งเสริมการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน การบริหารจัดการป่าไม้ที่ยั่งยืน การต่อต้านการแปรสภาพเป็นทะเลทราย หยุดยั้งการเสื่อมโทรมของดินและฟื้นฟูสภาพดินและหยุดยั้งการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ จำนวน 14 โครงการบทความ คิดเป็นร้อยละ 11.86 รองลงมาคือ เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันให้การศึกษาที่มีคุณภาพอย่างเท่าเทียมและครอบคลุม และส่งเสริมโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับทุกคน จำนวน 11 โครงการบทความ คิดเป็นร้อยละ 9.32 ถัดมา คือ เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน และครอบคลุมและการจ้างงานเต็มอัตรา และงานที่มีคุณค่าสำหรับทุกคน และ เป้าหมายที่ 16 สนับสนุนสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืน จัดให้มีการเข้าถึงความยุติธรรมสำหรับทุกคน และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบและมีความครอบคลุมในทุกระดับ และถือเอาเป็นวาระของโลกที่ต้องร่วมด้วยช่วยกันทำให้โลกพัฒนาอย่างยั่งยืน มีจำนวนเท่ากันที่ 10 โครงการบทความ คิดเป็นร้อยละ 8.47 ของแต่ละเป้าหมาย ส่วนเป้าหมายที่มีผู้เลือกน้อยที่สุดมี 5 เป้าหมายคือ เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจนในทุกรูปแบบทุกที่ เป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหย บรรลุเป้าความมั่นคงทางอาหาร ปรับปรุงโภชนาการ และสนับสนุนการทำเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน เป้าหมายที่ 9 สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม และเป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ความต้านทานและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างครอบคลุมและยั่งยืน โดยมีผู้เลือกเป้าหมายละ 1 โครงการบทความ คิดร้อยละ 0.84 ในแต่ละเป้าหมาย

ตอนที่ 2 ผลการประเมินแนวทางการจัดการเรียนการสอนการอ่านการเขียนบทความทางพระพุทธศาสนาโดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้ก่อนและหลังเรียน

ตารางที่ 2 แสดงระดับคะแนนจากการประเมินแนวทางการจัดการเรียนการสอนการอ่านการเขียนบทความทางพระพุทธศาสนาโดยใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม

การทดสอบ	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	118	66.28	0.211	6.805	.000**
หลังเรียน	118	82.56	0.211		

จากตารางที่ 2 พบว่า คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้หลักธรรมก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า ระดับคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 118 รูป/คน ก่อนได้รับการพัฒนาคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสอนแบบโครงงานเป็นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับกลาง ($\bar{X} = 66.28$, S.D. = 0.211) แต่หลังจากได้รับการพัฒนาระดับคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้ของนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 118 รูป/คน มีระดับคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้ที่เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 82.56$, S.D. = 0.211) ซึ่งนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 118 รูป/คน ที่ได้รับการพัฒนาคุณลักษณะ คุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้ด้วยการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน โดยใช้แผนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้ในการสอนมีคะแนนคุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้หลังการประเมินสูงกว่า ก่อนการประเมินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การพัฒนาคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้ด้วยการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน สำหรับนักศึกษานักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 118 รูป/คน พบว่า นักศึกษาที่ได้รับการพัฒนาคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมด้วยการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน โดยใช้แผนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรม ความรู้ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประกอบการสอน จะทำให้มีคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์หลังการประเมินสูงกว่าก่อนการประเมิน จึงเป็นผลให้เกิดการสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแนวทางและออกแบบการเรียนการสอน

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์ข้อมูลและสรุปการวิจัยผ่านแนวทางการจัดการเรียนการสอน

การนำเสนอกรอบแนวคิดและแนวทางการทำโครงการเป็นฐาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา มีจุดมุ่งหมายเพื่อกระตุ้นการสะท้อนและการถกเถียงเกี่ยวกับวิธีการที่โครงการสามารถปรับปรุงและสร้างความเข้มแข็งขึ้นได้ 6 เกณฑ์คือ

1. ความท้าทายทางปัญญาและการบรรลุเป้าหมาย กล่าวโดยสรุปได้ว่า นักศึกษาเรียนรู้อย่างลึกซึ้งในความคิดอย่างจริงจังและมุ่งมั่นเพื่อความเป็นเลิศ โดยผู้ให้คำปรึกษาจะมีบทบาทในการตั้งคำถาม และตั้งประเด็นศึกษาปัญหาท้าทายคำถามและปัญหาในช่วงเวลาที่สมควร และสามารถพุ่งเป้าไปที่แนวคิดความรู้และทักษะในสาขาวิชาและสาขาวิชาทางปัญญา ซึ่งมีความเหมาะสมในบริบททางศาสนาและการเรียนรู้เชิงปรัชญาที่นุ่มลึกลงไป และสามารถให้ประสบการณ์การเรียนการสอนตามการวิจัยและการสนับสนุนที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้และความสำเร็จของโครงการที่ได้ทำ นักศึกษาจึงเกิดผลการเรียนรู้และความเข้าใจในหลักคุณธรรมจริยธรรมและความมุ่งมั่นที่จะทำงานให้มีคุณภาพสูงสุด

2. การค้นพบความจริง เปรียบเสมือนแกนหลักของโครงการอันเป็นเครื่องมือของพัฒนาความจริง การค้นหาคำตอบปัญหาอย่างแยบยล ขณะทำงานในโครงการและเขียนบทความนักศึกษาได้สะท้อนภาพของความคิดของตนเองที่มีความหมายลึกซึ้งและเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมชีวิตและอนาคตของพวกเขาออกมาผ่านคำพูดและการนำเสนอโครงการและรายงานออกมาเป็นบทความวิชาการ

3. ผลผลิตเพื่อสาธารณะ การทำงานของนักศึกษาจะได้รับการอภิปรายและวิพากษ์วิจารณ์อย่างเปิดเผย อันเป็นส่วนหนึ่งของการทดลองนำเอาตนเองและผลงานของตนเองไปเผยแพร่ เปิดกว้างเพื่อรับฟังเสียงสะท้อนในบางโอกาส จึงเป็นโอกาสดีที่ผู้ให้คำปรึกษาโครงการและบทความจะให้คำแนะนำแก่นักศึกษาและได้ร่วมงานกับเพื่อนครูและบุคคลอื่นในชุมชน เพื่อรับฟังความคิดเห็นจากการแสดงผลงานและอธิบายกระบวนการเรียนรู้ให้เพื่อนและคนที่อยู่นอกห้องเรียน โดยมหาวิทยาลัยมีจำนวนนักท่องเที่ยวนักศึกษาเยี่ยมชมองค์พระธาตุเจดีย์หลวง และชุมชนมรดกวัฒนธรรม (monk chat) อันเป็นสถานที่ที่เหมาะสมในการนำเสนอผลงานหรืออภิปรายโดยสังเขปได้ โอกาสในการได้รับการตอบรับและ/หรือมีส่วนร่วมในการพูดคุยกับผู้อื่นเป็นสิ่งสำคัญ นักศึกษาจึงจะเกิดลักษณะการเรียนรู้อย่างแท้จริงได้ (Authentic learning)

4. ได้แสดงความร่วมมือ โครงการเป็นเครื่องมือที่ผู้เรียนสามารถทำงานร่วมกับคนอื่น ๆ ในแบบออนไลน์หรือได้รับคำแนะนำจากที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญ วิธีการที่อยู่ในรูปแบบที่ยอมรับแบบประชาธิปไตยได้คือ การทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ที่จะเป็นสมาชิกในทีมที่มีประสิทธิภาพและผู้นำ การเรียนรู้วิธีการทำงานร่วมกับที่ปรึกษาผู้ใหญ่ผู้เชี่ยวชาญสมาชิกในชุมชนธุรกิจและองค์กรต่าง ๆ อันเสมือนเป็นการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติที่สุดเนื่องจากผู้เรียนที่อ่อนที่สุดในกลุ่มก็จะสามารถเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับการเคลื่อนที่ของความคิด

ของคนในกลุ่ม พร้อมทั้งเกิดการร่วมมือและมอบหมายงานที่เหมาะสมให้แก่บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่มได้

5. การจัดการโครงการและบทความวิชาการ นักศึกษาใช้ขั้นตอนการจัดการโครงการที่จะช่วยให้พวกเขาดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่การเริ่มต้นโครงการจนจบการรายงานโครงการผ่านบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนา ที่ปรึกษาโครงการมีหน้าที่ให้คำแนะนำเพื่อให้ นักศึกษาสามารถจัดการตัวเองและทีมของพวกเขาอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตลอดโครงการและบทความอย่างมีระบบระเบียบมีขั้นตอนที่ปรับเปลี่ยนได้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ

6. ผลการทำงานแบบสะท้อนกลับ เป็นขั้นตอนสุดท้ายที่นักศึกษาสะท้อนผลงานและการเรียนรู้ตลอดการทำโครงการและการเขียนบทความ และเป็นจุดสุดท้ายที่ทำให้เกิดความรู้สึกและคุณค่าสูงสุดของพลังที่ทุ่มเทไปกับโครงการและการเขียนบทความทางวิชาการตลอดเวลาทั้งภาคการศึกษา

อภิปรายผล

1. ระดับคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมทักษะด้านความรู้ของนักศึกษาระดับระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 จำนวน 65 รูป/คน ก่อนได้รับการพัฒนาคุณลักษณะความคิดสร้างสรรค์ด้วยวิธีการสอนแบบโครงการเป็นฐาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับกลาง ($\bar{X} = 66.28$, S.D. = 0.211) แต่หลังจากได้รับการพัฒนาระดับคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมทักษะด้านความรู้ของนักศึกษามีระดับคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมทักษะด้านความรู้ที่เพิ่มขึ้นอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 82.56$, S.D. = 0.211) ซึ่งนักศึกษาที่ได้รับการพัฒนาคุณลักษณะ คุณธรรมจริยธรรมทักษะด้านความรู้ด้วยการเรียนรู้แบบโครงการเป็นฐาน โดยใช้แผนการสอนที่ส่งเสริมคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้ในการสอนมีคะแนนคุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้หลังการประเมินสูงกว่า ก่อนการประเมินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ทว่าวิจัยไม่ได้สอดคล้องกับการศึกษาของ ประทานพร อุ่นอ้อ โดยทั้งหมด เมื่อทดสอบในมิติของการสอบเชิงเหตุและผลกลับพบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ Project Based Learning ในรายวิชา 2201 - 2412 วิชาการเขียนโปรแกรม GUI ตาม หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ 2545 ซึ่งการจัดกระบวนการ เรียนรู้ดังกล่าวส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจใน กระบวนการเขียนโปรแกรม GUI ได้อย่างเป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ ในระดับปานกลางก็มีนัยทางสถิติ ซึ่งสามารถพัฒนาทักษะการคิดการสร้างความรู้ด้วยตนเองและส่งผลกระทบต่อผลการเรียนรู้ของกลุ่มตัวอย่างการจัดการสอนโดยใช้โครงการเป็นฐาน ช่วยให้ผู้เรียนได้ผลิตงานที่เป็นรูปธรรมก็จริงอยู่ อย่างไรก็ตามการวิจัยในชั้นเรียนครั้งนี้ ค้นพบข้อด้อยอันเป็นเหตุให้ผู้เรียนแสดงความสามารถได้ดีโดยแผนการสอนและกรอบการส่งเสริมคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรม ทั้งนี้ในการวิจัยนี้นักศึกษา

แสดงศักยภาพในการทดสอบมาตรฐานทางภาษาได้ลดลง เนื่องด้วยการทุ่มเทเวลาให้กับ การเรียนรู้โดยใช้ปัญหามากเกินไปอาจทำให้เกิดปัญหาเมื่อนักศึกษาทำแบบทดสอบมาตรฐาน เนื่องจากไม่มีความรู้ที่จำเป็นในการทำคะแนนให้ได้สูง ในขณะที่การจัดการเรียนการสอนที่ใช้ ปัญหาเป็นฐานจะพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับการทำงานร่วมกันและการให้เหตุผล การทดสอบ จำนวนมากจะให้รางวัลการเรียนรู้ตามข้อเท็จจริงด้วยคำถามปรนัยและคำถามคำตอบสั้น ๆ แม้จะมีข้อดีมากมาย แต่ผู้วิจัยสามารถสังเกตเห็นว่าปัญหานี้เกิดขึ้นได้ หากได้ดำเนินกิจกรรม การเรียนรู้ที่เน้นปัญหาเป็นประจำเกินไป (ประทานพร อุ๋นอ, 2556)

2. คุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้ของนักศึกษาหลังจากได้รับการพัฒนา คุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ใน ระดับปานกลาง และแตกต่างกันมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่านักศึกษา ระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 118 รูป/คน เกิดการพัฒนาทางด้านระดับคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม ทักษะด้านความรู้จากการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน ที่เป็นเช่นนี้ เพราะกิจกรรม การเรียนการสอนแบบโครงงาน ช่วยกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ สร้างจินตนาการ แสดง ความคิดได้ หลากหลาย รู้จักสังเกตและซักถาม ปรากฏในบทสรุปของวิจัยของ วัฒนา มัคคสมัน ได้ใช้คำว่า “โครงการ” และสรุปความหมาย ของรูปแบบการสอนแบบโครงการว่า เป็นการจัดการประสบการณ์ที่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างลุ่มลึกโดยเรื่องที่ เรียนและประเด็นปัญหาที่ศึกษามาจากความสนใจของตนเอง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มุ่งให้ผู้เรียนมีประสบการณ์ตรงกับเรื่องที่ศึกษานั้น โดยการเปิดโอกาสให้สังเกตอย่างใกล้ชิดจาก แหล่งความรู้เบื้องต้น อาจใช้ระยะเวลาที่ยาวนานอย่างเพียงพอตามความสนใจของเขา เพื่อที่จะ ได้ ค้นพบคำตอบและคลี่คลายความสงสัยใคร่รู้ ในการจัดกิจกรรมนั้นอาจประสบกับทั้ง ความสำเร็จและความล้มเหลวในวิธีการแสวงหาความรู้ตามวิธีการของเขาเอง และเมื่อเขาพบ คำตอบก็ จะนำความรู้ใหม่ที่ได้นั้นมาเสนอในรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการของเขาเอง โดยจะนำเสนอต่อเพื่อน ครู ผู้ปกครองและคนอื่น ๆ ทำให้เขาเกิดความภาคภูมิใจในความสำเร็จ นั้น วิธีการสอนแบบโครงงานเป็นฐานช่วยพัฒนาผู้เรียน ทั้งด้านความรู้และคุณลักษณะผ่านการ ทำงานที่มีการค้นคว้ามีการแก้ปัญหาและการใช้ความรู้ในชีวิตจริงโดยมีตัวผลงานและการ แสดงออกถึงศักยภาพจากการเรียนรู้ ทำให้เกิดเป็นความคิดสร้างสรรค์ และมีการพัฒนาการ เพิ่มขึ้นไปทุก ๆ สัปดาห์ แต่ถึงกระนั้นความไม่พร้อมของนักศึกษาก็เป็นอุปสรรค แบบฝึกหัด การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักสามารถดึงดูดนักศึกษาของนักวิจัยได้หลายคนมาก แต่สำหรับ บางคนอาจรู้สึกว่าการปล่อยปละเนื่องจากไม่พร้อมที่จะจัดการกับแบบฝึกหัดและโครงงาน ประเภทนี้ด้วยเหตุผลหลายประการ ในแต่ละชั้นเรียนและแต่ละกิจกรรมการมีส่วนร่วมอาจถูก ขัดขวางเนื่องจาก ความยังไม่บรรลุนิติภาวะ เนื่องจากนักศึกษาบางคนมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ไม่เพียงพอที่จะทำงานเป็นกลุ่มได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ตอบสนองความคาดหวังและทำให้

นักศึกษาคนอื่นเสียสมาธิ ความไม่คุ้นเคย นักศึกษาบางคนอาจมีปัญหาในการเข้าใจแนวคิดของ ปัญหาที่เปิดกว้างเนื่องจากพวกเขาไม่สามารถวางใจในคำตอบจากอาจารย์ผู้ชี้แนะหรือผู้ที่ให้ความรู้ในระดับหนึ่งได้ การขาดความรู้ที่จำเป็นที่ต้องมี แม้ว่ากิจกรรมถูกออกแบบขึ้นเพื่อแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องและเป็นรูปธรรม แต่นักศึกษาต้องการข้อมูลใหม่หรือเชิงนามธรรมเพื่อสร้างวิธีการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพหรือนักวิจัยจึงต้องสามารถบรรเทาปัญหาเหล่านี้ได้ บางส่วนโดยการตรวจสอบห้องเรียนและแจกจ่ายแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ เช่นการชี้แนะ คำถามและบทความให้อ่าน สิ่งนี้ควรทำให้นักศึกษามีสมาธิและช่วยให้เอาชนะช่องว่างทางความรู้ แต่ถ้านักวิจัยคาดการณ์ว่าจะเผชิญกับความท้าทายเหล่านี้บ่อยเกินไปควรตัดสินใจที่จะหลีกเลี่ยงหรือไม่นำรูปแบบฝึกหัดการเรียนรู้ที่เน้นปัญหามาใช้ จุดนี้เป็นทางแยกระหว่าง การเลือกนำโครงการมาใช้หรือการสอนโดยวิธีการอื่น ๆ (วัฒนา มัคคสมัน, 2551) ซึ่ง Guilford, J. P. ได้กล่าวไว้ว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาของบุคคลเป็นการคิดที่ก่อให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ขึ้น และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ได้ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความคิดหลายแง่หลายมุม บทบาทของครูผู้สอน ครูต้องเป็นผู้คอยกระตุ้นส่งเสริม ให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นอยากทำโครงการ ให้แนวคิดกว้าง ๆ ให้คำแนะนำที่เหมาะสม ให้กำลังใจ สร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการเรียน ดูแลการจัดทำรายงานให้สมบูรณ์และถูกต้อง ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ออกแบบและวางแผนการดำเนิน โครงการเอง ขั้นตอนนี้จะช่วยให้ผู้เรียน รู้จักแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับกลุ่มอื่นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับครูผู้สอน (Guilford, J. P., 1967) โดยแนวคิดของ ลัดดา ภูเกียรติ ผู้เรียนต้องสรุปผลการศึกษา จัดทำรายงาน คิดและหาวิธีการ นำเสนอผลงานที่เหมาะสมกับ โครงการที่ทำ เตรียมการนำเสนอผลที่ได้จากการทำโครงการ เพื่อให้ผู้อื่นมีความเข้าใจในการศึกษาของตนเองหรือกลุ่มอย่าง ชัดเจน ทั้งในด้านกระบวนการ ศึกษาหรือการดำเนินงานและผลที่ได้จากการศึกษาในเรื่องนั้น โดยมีครูดูแลให้คำแนะนำหรือ ให้คำปรึกษาและจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนนำเสนอผลการศึกษา ได้อย่างราบรื่น แต่ผลสะท้อนสำคัญของงานวิจัยนี้ กล่าวคือองค์ที่แตกต่างกันของความเกี่ยวข้อง และการใช้งานโครงการเป็นฐานอาจเป็นเรื่องยากที่จะระบุปัญหาที่จับต้องได้ ซึ่งผู้เรียนสามารถ แก้ไขได้ด้วยเนื้อหาที่กำลังเรียนและทักษะที่ตนเชี่ยวชาญ มีประเด็นชัดเจนที่แนะนำ สองประเด็น 1) หากผู้เรียนเบี่ยงเบนจากวัตถุประสงค์ของความท้าทายได้ง่าย ๆ ผู้เรียน จะพลาดข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทำงานในโครงการ 2) การทดลองสามารถเปลี่ยนจุดเน้นและ จุดประสงค์ของปัญหาได้เมื่อผู้เรียนเจออุปสรรคที่ไม่คาดคิด การเอาชนะอุปสรรคมีประโยชน์ แต่อาจส่งผลต่อการวางแผนที่นักวิจัยออกแบบไว้แต่ต้น ทำให้ยากที่จะกลับมาติดตามอีกครั้ง เมื่อกิจกรรมเสร็จสิ้นและผ่านช่วงเวลาหนึ่ง ๆ ไป เนื่องจากความยากลำบากในการทำให้ กิจกรรมมีความเกี่ยวข้องและเกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของรายวิชา นักวิจัยอาจเห็นว่าการ เรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นหลักใช้พลังงานมากและเกิดความย่อท้อในการเรียนการสอนโดยใช้ โครงการนั้นก็เป็นไปได้ (ลัดดา ภูเกียรติ, 2552)

3. คุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรม ทักษะด้านความรู้ก่อนเรียนมีเกณฑ์สูงชัน การวิเคราะห์หาเหตุผลและสังเคราะห์เอกสาร Content Analysis เริ่มจากกิจกรรมและการประเมินตนเอง และจากการสัมภาษณ์ของคณะกรรมการของภาควิชา ต่อการใช้กิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้โครงงานเป็นฐานของนักศึกษาในระดับปริญญาตรี สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ ชั้นปีที่ 3 มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา จำนวน 118 รูป/คน สามารถสะท้อนและสังเคราะห์ถอดความเป็นคู่มือแนะแนวทางการทำโครงงานเป็นฐาน มหาวิทยาลัยมกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา ซึ่งจำแนกเป็นขั้นตอนตามเกณฑ์ได้ 6 ข้อ คือ 1) ความท้าทายทางปัญญาและการบรรลุเป้าหมาย 2) การค้นพบความจริง 3) ผลผลิตเพื่อสาธารณะ 4) ได้แสดงความร่วมมือ 5) การจัดการโครงการ 6) ผลการทำงานแบบสะท้อนกลับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณน์ กล่าวไว้ว่า การสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนให้มากที่สุด สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณน์, 2544) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อีระนันท์ ตานนท์ ได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยโครงงานกลุ่มตัวอย่าง เป็นนักศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านไค่นุ่น อำเภอเสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 12 คนพบว่า นักศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีพฤติกรรมระหว่างการใช้โครงงานในระดับมาก เรียงลำดับ พฤติกรรมความสนใจในการเรียนความสนุกสนานความกระตือรือร้นและความเชื่อมั่นกล้าแสดงออกตามลำดับ (อีระนันท์ ตานนท์, 2542) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพรรณิ แสนภักดี ได้วิจัยเรื่อง การใช้วิธีการสอนแบบโครงงานเพื่อสร้างความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดตะก่ กรุงเทพมหานคร พบว่านักศึกษามีผลสัมฤทธิ์ด้านคำศัพท์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และ นักศึกษามีความคงทนในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษ (สุพรรณิ แสนภักดี, 2553) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อีระพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน และ เฉลิมขวัญ สิงห์วิ ได้ทำการศึกษาเรื่อง การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาจิตวิทยาชุมชน ก่อนและหลังเรียนโดยการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน โดยผลการศึกษาพบว่านิสิตมีการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองโดยรวมและรายด้านทุกด้าน การจัดการเรียนรู้แบบโครงงานช่วยพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเองได้ ทั้ง 5 งานวิจัยก่อนหน้าระบุความรู้และความสามารถของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี หากว่าความไม่พร้อมของครูจะสะท้อนผ่านการดูแลกิจกรรม ถ้าการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นประสบการณ์ใหม่ ครูผู้สอนต้องเตรียมปรับการสอนบางอย่าง เช่นการแก้ไขผู้เรียนที่ตั้งสมมติฐานหรือข้อความที่มีข้อบกพร่องอย่างเปิดเผยสามารถป้องกันไม่ให้ผู้เรียนคิดผ่านแนวคิดและคำถามที่ยาก ๆ ในทำนองเดียวกันผู้สอนไม่ควรสอนเชิงส่งเสริมการเรียกคืนข้อเท็จจริงอย่างรวดเร็ว แต่ควรให้

ความสำคัญกับการให้คำแนะนำเพื่อช่วยแก้ไขการใช้เหตุผลที่ไม่เหมาะสมตั้งคำถามกับตรรกะ และความคิดของผู้เรียนในลักษณะที่สร้างสรรค์ เผยแพร่เนื้อหาสำหรับการวิจัยและเสริมสร้างแนวคิดใหม่ ๆ ถามคำถามที่ตรงเป้าหมายกับกลุ่มหรือชั้นเรียนโดยเน้นความสนใจไปที่ประเด็นเฉพาะของปัญหา ขึ้นอยู่กับรูปแบบการสอนของ นักวิจัยอาจต้องใช้เวลาในการเตรียมตัวเพื่อให้สามารถใช้บทเรียนการเรียนรู้ที่เน้นปัญหาได้สำเร็จ (ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน และเฉลิมขวัญ สิงห์วี, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ว่า แนวทางการพัฒนาการสอนรายวิชาการอ่านการเขียนบทความทางพระพุทธศาสนาโดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐานถือว่าเป็นรูปแบบการสอนที่ได้ผลอย่างดียิ่งที่ทำให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้าวางแผนโครงงานของตนเองและเป็นเครื่องมือให้ผู้เรียนค้นคว้าหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของปัญหาที่แตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม นอกจากผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรมคือตัวโครงงานแล้ว แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาภายใต้รูปแบบโครงงานเป็นฐานในการเรียนรู้ (PjBL) สามารถทำให้ผู้เรียนเข้าใจในหน้าที่ของตนเอง มีความตั้งใจที่จะทำงานของตนให้สำเร็จ มีความรับผิดชอบในงานที่ได้รับมอบหมาย มีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้งมากขึ้น เข้าใจหลักธรรมขั้นสูงผ่านการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองและสามารถนำความรู้หลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีกิจกรรมโดยไม่ยึดตามเนื้อหาบทเรียนตายตัว ให้นักศึกษาได้ทำตามความคิดและจินตนาการอย่างอิสระ เปิดโอกาสให้ใช้กระบวนการใดก็ได้ในการหาเหตุและผลของการทำงาน และแนวทางแก้ปัญหา ส่งผลให้ระดับคุณลักษณะความรู้และคุณลักษณะด้านคุณธรรมจริยธรรมของนักศึกษาอยู่ในระดับสูงขึ้น และองค์ความรู้ด้านหลักธรรมคำสอนบรรลุผลมากกว่าที่กำหนดไว้ในเนื้อหาสาระรายวิชาได้ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า กิจกรรมระหว่างเรียนควรมีรูปแบบหรือตัวอย่างโครงงาน รูปเล่มรายงานและบทความวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่ผ่านการนำเสนอในระดับชาติหรือนานาชาติมาให้นักศึกษาดูเป็นตัวอย่างเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานที่แตกต่างผ่านประเด็นปัญหาที่เป็นปัจจุบัน และเมื่อการดำเนินโครงงานสำเร็จเป็นชิ้นงานแล้ว ควรวางแผนดำเนินการให้นักศึกษาได้นำผลงานบทความวิชาการและรายงานผลงานโครงงานออกไปนำเสนอในที่สาธารณะหรือในสื่อสังคมออนไลน์ที่เปิดกว้างทั้งในระดับชาติและนานาชาติ โดยมหาวิทยาลัยอาจจัดโครงการนำเสนอผลงานวิชาการขึ้นร่วมกับมหาวิทยาลัยอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยให้ นักศึกษามีความกล้าแสดงออก พัฒนาการพูด การนำเสนอ การใช้ภาษาที่ถูกต้อง และเป็นแรงผลักดันในการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานให้ดียิ่งขึ้นและจักได้นำผลงานนั้นไปเป็นตัวอย่างสำหรับให้นักศึกษารุ่นน้องได้ศึกษาและพัฒนาต่อ และผู้บริหาร

สถานศึกษาทั้งหลายหรือผู้เกี่ยวข้องควรสนับสนุนและส่งเสริมแนวทางการจัดการเรียนรู้ภายใต้รูปแบบโครงงานเป็นฐานในรายวิชาอื่นอีก ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะคุณธรรมจริยธรรมและความรู้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ผ่านรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบออนไลน์ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา โดยมีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการวิจัยทุกขั้นตอน และควรมีการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning) เพื่อพัฒนาทักษะการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแก้ปัญหาทั้งทางด้านจิตใจ เศรษฐกิจและสังคม ที่เกิดขึ้นในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา

เอกสารอ้างอิง

- ดุขฎิโย เกลา และคณะ. (2557). การศึกษาการจัดการเรียนรู้แบบ PBL ที่ได้จากโครงการสร้างชุดความรู้เพื่อสร้างเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ของเด็กและเยาวชน: จากประสบการณ์ความสำเร็จของโรงเรียนไทย. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ.
- ทิศนา ขัมมณี. (2542). การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โมเดลซิปปา (CIPPA Model). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2551). รูปแบบการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2560). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรนนท์ ตานนท์. (2542). การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยโครงงาน. ใน รายงานการวิจัย. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด.
- ธีรพัฒน์ วงศ์คุ้มสิน และ เอลิมขวัญ สิงห์วี. (2563). การจัดการเรียนรู้แบบใช้โครงงานเป็นฐาน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 46(1), 218-253.
- ประทานพร อุ่นอ. (2556). การจัดการเรียนการสอน โดยใช้ Project Based Learning ในรายวิชาการเขียน โปรแกรม GUI สำหรับนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ. ใน รายงานการวิจัย. วิทยาลัยเทคโนโลยีไทย - ไต้หวัน (ปิติโอ).
- พาสนา จุลรัตน์. (2561). การจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนในยุค Thailand 4.0. วารสารวิชาการ Veridian E - Journal, Silpakorn University, ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 11(2), 2363-2380.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2549). หลักสูตรคณะศึกษาศาสตร์. นครปฐม: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

- _____. (2559). หลักสูตรคณะศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยศรีปทุม. (2554). การจัดการเรียนการสอนแบบโครงงาน Project Based Learning. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ลัดดา ภูเกียรติ. (2552). การสอนแบบโครงงานและการสอน แบบใช้วิจัยเป็นฐานงานที่ครูประมธทำได้. กรุงเทพมหานคร: สาธะแอนด์ชั่นพรีนติ้ง.
- วัฒนา มัคคสมัน. (2551). การสอนแบบโครงการ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิจารณ์ พานิช. (2556). สนุกกับการเรียนในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี - สฤษดิ์วงศ์.
- ศิริณา จิตต์จรัส และคณะ. (2560). แนวทางการจัดการศึกษาต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย. วารสารวิชาการ Veridian E - Journal, Silpakorn University, ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 11(2), 313-331.
- สมศักดิ์ ภูวิภาดาวรรณ. (2544). เทคนิคการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิชจำกัด.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2547). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิคจำกัด.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). การจัดการความรู้แบบโครงงาน. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สุพรรณิ เสนักดี. (2553). การใช้วิธีการสอนแบบโครงงานเพื่อสร้างความคทนในการเรียนรู้คำศัพท์ภาษาอังกฤษของนักศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดตะกล้า กรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานเป็นฐาน. เรียกใช้เมื่อ 1 พฤษภาคม 2564 จาก <https://www.krupatom.com/wp-content/uploads/2019/07/PJBL.pdf>
- อรชนิดา หวานคง. (2559). การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษในศตวรรษที่ 21. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 7(2), 303-314.
- Guilford, J. P. (1967). The Nature of Human Intelligence. In McGraw - Hill. Book Company.
- Partnership for 21st Century Skills. (2007). Beyond the Three Rs: Voter Attitudes Toward 21st Century Skills. Tucson, AZ: Author. Retrieved May 1, 2021,

from http://www.p21.org/storage/documents/21st_century_skills_education_and_competitiveness_guide.pdf.

Partnership for 21st Century Skills. (2019). Framework for 21st Century Learning. Retrieved May 1, 2021, from <http://www.p21.org/about-us/p21-Framework>

Raimes, A. (1983). Techniques in teaching writing. Oxford. Oxford University Press.

พฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่
ภายในวัดและศาสนสถานเขตเทศบาลนครเชียงใหม่*
BEHAVIOR AND PERCEPTION OF THE MONKS ABOUT
NON - SMOKING AREAS IN TEMPLES AND RELIGIOUS SITES
IN CHIANG MAI MUNICIPALITY

พระมหาฉัตรชัย สุธตตชโย (มุลสาร)

Phramaha Chatchai Suchattajayo (Moonsarn)

อุเทน ลาพิงค์

Uten Larping

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Mahamakut Buddhist University, Thailand

E-mail: khunten2002@yahoo.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดเขตเทศบาลนครเชียงใหม่และเพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ภายในเขตปลอดบุหรี่วัด และศาสนสถาน โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นพระสงฆ์ระดับสังฆาธิการ เขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 313 รูป เลือกแบบเจาะจง ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระร่วมกัน ผลการศึกษามีดังนี้พบว่า 1) พฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า เคยเข้าร่วมกิจกรรมฯ ร้อยละ 63.6 พระสงฆ์เข้าร่วมในด้านต้นแบบและผู้นำฯ ร้อยละ 44.1 พบเห็นว่า มีบุคคลสูบบุหรี่ หรือพบเห็นกันบุหรี่ยาวในวัดหรือศาสนสถาน ร้อยละ 52.7 และได้พบเห็นผู้ที่เข้ามาสูบบุหรี่ในวัดเป็นกลุ่มประชาชนทั่วไป ร้อยละ 44.4 เมื่อพบกลุ่มคนเข้ามาสูบบุหรี่ในวัดเข้าไปบอกกล่าวตักเตือนฯ ร้อยละ 46.3 และรู้จักพระสงฆ์ที่มีพฤติกรรมสูบบุหรี่ ร้อยละ 65.2 รู้จักสามเณรที่มีพฤติกรรมสูบบุหรี่ ร้อยละ 60.7 พบเห็นผู้ที่เข้ามาสูบบุหรี่ในวัดบริเวณห้องน้ำ ร้อยละ 42.5 รับรู้ข้อมูลข่าวสารวัดปลอดบุหรี่ ทางโทรทัศน์ ร้อยละ 90.4 และพบว่า 2) แนวทางแก้ไขปัญหการสูบบุหรี่ภายในเขตปลอดบุหรี่วัด และศาสนสถาน คือ การบริหารปกครองคณะสงฆ์ การสร้างความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย การสื่อสารสร้างความตระหนักและ

* Received 26 August 2021; Revised 24 September 2021; Accepted 30 September 2021

การรับรู้พิษภัยบุหรี่และส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์นักพัฒนา ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ควรให้ความสำคัญกับการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดและศาสนสถานให้มากขึ้น

คำสำคัญ: พฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์, เขตปลอดบุหรี่ภายในวัดและศาสนสถาน, เทศบาลนครเชียงใหม่

Abstract

The objectives of this research article were to study behavior and perception of the monks about the non - smoking areas in temples and religious sites in Chiang Mai municipality. And to research guideline solutions to the smoking problem areas in temples and religious sites. A sample of 313 administrative Sangha in Chiang Mai municipality were purposively selected. The researcher used the questionnaire. In - depth interview and data analysis with descriptive statistics and a descriptive analysis of the content together. Results revealed. 1) Behavior and Perception of the monks about the non - smoking areas in temples and religious sites in Chiang Mai municipality. Revealed have participated in activities 63.6%. And 44.1% of the monks participated in the role model and leader. Found that a person smokes or cigarette areas in temples and religious sites 52.7 %. And saw people who smoke in the temple were 44.4 % when a group of people came to smoke in the temple, 46.3 % warned. And perception about 65.2 % of the monks who smoke. And perception of a novice who has a 60.7% smoking. 42.5 % of those who entered the toilet were seen smoking in the temples. Perception 90.4 % of the non - smoking information areas in temples and religious sites on TV. Results revealed. 2) Guideline solutions to the smoking problem areas in temples and religious sites. Administrative Sangha and cooperation from network partners. Communication creates awareness and perception of tobacco hazards and promotes the role of developer monks. Suggestions from research more should be an awareness of the non - smoking areas in Temples and Religious sites.

Keywords: Behavior and Perception of the Monks, Non - Smoking areas in Temples and Religious sites, Chiang Mai Municipality

บทนำ

จากข้อมูลสถานการณ์ปัญหาบุหรี่ในปัจจุบันของกรมการแพทย์ ได้เสนอข้อมูลว่าการสูบบุหรี่เป็นปัญหาสังคมและสุขภาพคว้นบุหรี่ในอากาศเกิดจากการเผาไหม้ของบุหรี่ ซึ่งมีสารเคมีที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ เช่น คาร์บอนมอนนอกไซด์ แอมโมเนีย พอร์มาลดีไฮด์และสารก่อมะเร็งชนิดอื่น ๆ ที่ผู้ได้รับควันบุหรี่มีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นในการเป็นโรคต่าง ๆ โดยเฉพาะโรคมะเร็งที่มีความเสี่ยงเพิ่มขึ้นมากถึงร้อยละ 30 และควันบุหรี่ที่ผู้สูบบุหรี่พ่นออกมาภายหลังจากการดูดควันบุหรี่เข้าปอด (ประกิจ วาทีสาธกกิจ, 2549) และประกอบกับจากข้อมูลของโรงพยาบาลสงฆ์ พบว่า พระสงฆ์สามเณรที่อาพาธ จำนวน 59,000 รูป ในจำนวนนี้มีประวัติการสูบบุหรี่ ประมาณ 18,000 รูป หรือคิดเป็นร้อยละ 30 ของพระสงฆ์สามเณรที่อาพาธ โดยโรคที่เกิดจากการสูบบุหรี่ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) ซึ่งทำให้มีรณภาพ เช่น โรคมะเร็งปอด ถุงลมปอดโป่งพอง วัณโรคปอด มะเร็งตับ เส้นเลือดในสมองตีบ เป็นต้น (ประกิจ วาทีสาธกกิจ, 2547) ประกอบกับข้อมูลโรงพยาบาลสงฆ์ กล่าวเพิ่มเติมว่า เป็นผลมาจากการรณรงค์ลดละเลิกสูบบุหรี่ทำให้พระสงฆ์สามเณรที่สูบบุหรี่ มีจำนวนลดลง และพระราชบัญญัติคุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่ พ.ศ. 2535 ของกระทรวงสาธารณสุข กำหนดให้มีการคุ้มครองสุขภาพผู้ไม่สูบบุหรี่ตามประกาศกระทรวง สถานที่ราชการทุกแห่งต้องเป็นเขตปลอดบุหรี่ 100% รวมทั้งวัดและศาสนสถาน (ขมนักส วังอินทร์, 2562)

ตามที่มีพระราชบัญญัติควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 มาตรา 42 ห้ามสูบบุหรี่ในเขตวัด ซึ่งหากมีการฝ่าฝืนสูบบุหรี่ภายในวัดมีโทษปรับไม่เกิน 5,000 บาท ตามมาตราที่ 46 เจ้าของสถานที่มีหน้าที่ต้องประชาสัมพันธ์ แจ้งเตือน ดูแลให้ไม่มีการฝ่าฝืนสูบบุหรี่ในเขตปลอดบุหรี่ หากฝ่าฝืนไม่ดำเนินการ เจ้าของสถานที่มีโทษปรับไม่เกิน 3,000 บาท พบว่ามีกรณีจังหวัดเชียงใหม่มีหมายเรียกเจ้าอาวาสวัดพระสิงห์วรมหาวิหารเข้าพบพนักงานสอบสวน เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2563 เวลา 13.00 น. ในข้อกล่าวหา ไม่ปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 มาตรา 45 และประกาศกระทรวงสาธารณสุขฯ (กองงานคณะกรรมการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ กรมควบคุมโรค, 2563) โดยผู้ร้องเรียนได้ระบุว่าวัดพระสิงห์วรมหาวิหารไม่ติดป้ายห้ามสูบบุหรี่บริเวณประตูวัด มีนักท่องเที่ยวสูบบุหรี่ภายในวัด ซึ่งผิดกฎหมายอยู่แล้ว และทางวัดก็ไม่ได้มีป้ายห้าม โดยได้เสียค่าปรับกรณีไม่ปฏิบัติตาม พ.ร.บ.ควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ พ.ศ. 2560 มาตรา 45 และประกาศกระทรวงสาธารณสุขฯ จำนวน 100 บาทและได้จัดทำป้ายประกาศติดไว้บริเวณหน้าวัดพระสิงห์วรมหาวิหารเรียบร้อยแล้ว (เชียงใหม่นิวส์, 2562)

จากสถานการณ์และกระแสสังคมของจังหวัดเชียงใหม่ดังกล่าวภาครัฐกรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุขร่วมกับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เดินหน้าขับเคลื่อนให้วัดทั่วประเทศ ดำเนินการจัดพื้นที่ทั้งหมดของวัดเป็นเขตปลอดบุหรี่ตามกฎหมาย เพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพของพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนจากควันบุหรี่มือสองที่เกิดจากการสูบ

บุหรืในพื้นที่วัด (กองงานคณะกรรมการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ กรมควบคุมโรค, 2563) เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน พ.ศ. 2563 นายแพทย์จรัสศักดิ์ แก้วจรัส รองอธิบดีกรมควบคุมโรค มอบหมายให้นายแพทย์ชนนัท สิริพิศุย์ ผู้อำนวยการกองงานคณะกรรมการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ เป็นผู้แทนกรมควบคุมโรค มอบป้ายเครื่องหมายวัดเป็นเขตปลอดบุหรืตามกฎหมาย ให้กับสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยมี นายจิรวิทย์ นิยมธรรม รองผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้แทนรับมอบเพื่อนำไปใช้ติดแสดงเป็นเครื่องหมายเขตปลอดบุหรื ณ วัดทั่วประเทศ สำหรับประชาสัมพันธ์ เพื่อแจ้งเตือนไม่ให้มีการฝ่าฝืนสูบบุหรืภายในพื้นที่วัด (กองงานคณะกรรมการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ กรมควบคุมโรค, 2563)

ดังนั้นจากข้อมูลและสถานการณ์ปัญหาการสูบบุหรืภายในวัดของจังหวัดเชียงใหม่ ดังกล่าว ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงปัญหาการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรืและผลกระทบที่เกิดขึ้นดังกล่าว โดยจะนำผลการวิจัยในครั้งนี้ต่อยอดพัฒนาการขับเคลื่อนงานกิจการคณะสงฆ์ไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรืภายในวัดเขตเทศบาลนครเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขปัญหาการสูบบุหรืภายในเขตปลอดบุหรืวัด และศาสนสถาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพร่วมกัน แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

วิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร คือ พระสงฆ์ในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ระดับ พระสังฆาธิการ อาทิ เจ้าอาวาส ,รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการ เป็นต้น ในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 313 รูป โดยวิธีการเลือกเฉพาะแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คัดเลือกจาก พระสงฆ์ระดับ พระสังฆาธิการ อาทิ เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการ ในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ และอาศัยสูตรการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่จะดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจจากจำนวนของพระสงฆ์ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวนทั้งสิ้น 1,442 รูป จากข้อมูลสถิติของสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2557 โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมของ Taro Yamane และกำหนดขอบเขตความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 สามารถ คำนวณหากกลุ่มตัวอย่างได้ จำนวน 313 รูป

คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่าง คือ $n = \frac{N}{1+Ne}$

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดำเนินการใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับศึกษาพฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ จากพระสงฆ์ระดับ พระสังฆาธิการ อาทิ เจ้าอาวาส, รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการ ในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 313 รูป

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้หาความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย โดยจะนำแบบสอบถามที่ได้สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของคำถามในแต่ละข้อว่าตรงตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้หรือไม่ หลังจากนั้น ก็จะนำมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อดำเนินการในขั้นต่อไป และคณะผู้วิจัยจะหาความเชื่อมั่นโดยนำแบบชุดคำถามไปทดสอบประชากรในกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 30 ราย โดยวิเคราะห์ความเชื่อมั่นโดยวิธีการของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990)

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยภาคสนาม (Field research) คณะนักวิจัยลงภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล มีการจัดทำหนังสือขออนุญาตจากผู้บริหารโครงการวิจัยลงเก็บข้อมูล อาทิการแจกแบบสอบถาม โดยประสานขอความร่วมมือจากพระสงฆ์ที่ทำงานร่วมกับเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง พร้อมทั้งลงพื้นที่แจกแบบสอบถาม จำนวน 313 ชุดให้กับพระสงฆ์ระดับ พระสังฆาธิการ อาทิ เจ้าอาวาส, รองเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และเลขานุการ ในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ พร้อมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 313 ชุดนำกลับไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานั้น ผู้ศึกษาได้รับแบบสอบถามคืน จำนวน 313 ชุด และได้นำแบบสอบถามมาตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ (Completeness) ความสอดคล้อง (Relevancy) ของคำตอบในแบบสอบถามทุกข้อทุกประเด็น ทุกฉบับและนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ จำนวนข้อมูล (N) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) ผังการกระจาย (Scatter Diagram) การแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1. ข้อมูลส่วนบุคคล วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ
2. ข้อมูลพฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยคำนวณจากคะแนนต่ำสุด (Minimum) และค่าคะแนนสูงสุด (Maximum) หาค่ามัชฌิมเลขคณิตหรือค่าเฉลี่ย (Mean, $\bar{X}$) และหาค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

สำหรับเครื่องมือในส่วนที่ 2 เป็นชุดคำถามแบบมาตราวัดส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ที่ให้เลือกราคาตอบ โดยกำหนดค่าคะแนน เป็น 5 ระดับ ดังนี้

เห็นด้วยน้อยที่สุด	= 1
เห็นด้วยน้อย	= 2
ไม่แน่ใจ	= 3
เห็นด้วยมาก	= 4
เห็นด้วยมากที่สุด	= 5

การแปลผลเพื่อวัดระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์การสืบทอดพระสงฆ์ ทำโดยการแปลงค่าคะแนนที่วัดระดับความคิดเห็น และนำคะแนนรวมของข้อคำถามในแต่ละประเด็นเป็นค่าระดับ และกำหนดเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดระดับความคิดเห็น โดยใช้เกณฑ์คะแนนอัตรภาคชั้น (Class Interval) คือ

$$\text{พิสัย} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

$$= \frac{5 - 1}{5} = 0.80$$

ดังนั้นค่าระดับความคิดเห็น เพื่อพิจารณาในการตีความหมาย เป็นดังนี้

เห็นด้วยน้อยที่สุด	= 1.00 - 1.80
เห็นด้วยน้อย	= 1.81 - 2.60
ไม่แน่ใจ	= 2.61 - 3.40
เห็นด้วยมาก	= 3.41 - 4.20
เห็นด้วยมากที่สุด	= 4.21 - 5.00

3. คำถามปลายเปิดเพื่อให้ประชากรที่ศึกษาแสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะโดยอิสระ

วิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากร คือ ผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์นักพัฒนา ผู้บริหารด้านสาธารณสุข ที่มีความรู้และมีประสบการณ์ด้านการกำหนดนโยบายและบริหารงานเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาหรือภายในวัดของจังหวัดเชียงใหม่

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์นักพัฒนา ผู้บริหารด้านสาธารณสุขที่มี ความรู้และมีประสบการณ์ด้านการกำหนดนโยบายและบริหารงานเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาหรือภายในวัดของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 รูป/คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง คัดเลือกจาก ผู้ที่มีความรู้ประสบการณ์ อาทิ ผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์นักพัฒนา ผู้บริหารด้านสาธารณสุขที่มี ความรู้และมีประสบการณ์ด้านการกำหนดนโยบายและบริหารงานเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาการสืบทอดพระสงฆ์ภายในวัดดังนี้

1. เจ้าคณะจังหวัดเชียงใหม่
2. พระสงฆ์นักพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่
3. ผู้อำนวยการสำนักงานป้องกันควบคุมโรคที่ 1 เชียงใหม่
4. ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่

รวมทั้งสิ้น 4 รูป / คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) สัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ภายในเขตปลอดบุหรี่วัดและศาสนสถาน จากผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์นักพัฒนา ผู้บริหารด้านสาธารณสุขที่มี ความรู้และมีประสบการณ์ด้านการกำหนดนโยบายและบริหารงานเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาบุหรี่ภายในวัดของจังหวัดเชียงใหม่ ที่ จำนวน 5 รูป/คน โดยมีโครงสร้างดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อคำถามสัมภาษณ์วิจัยเชิงลึก

1. ท่านมีความเห็นอย่างไรต่อผู้ที่ยังสูบบุหรี่ในเขตวัดหรือศาสนสถานตามกฎหมายทั้งที่มีป้ายห้ามอย่างชัดเจน

2. ท่านเห็นว่าอะไรคือแรงจูงใจสำคัญหรือเหตุที่ทำให้คนยังสูบบุหรี่ในสถานดังกล่าว

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะต่อการแนวทางแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ภายในเขตปลอดบุหรี่วัดฯ

1. ท่านจะมีวิธีการอย่างไรในการทำให้คนงดการสูบบุหรี่ในเขตวัดหรือศาสนสถานตามกฎหมาย

2. ท่านคิดว่า วิธีการดังกล่าวจะสำเร็จได้ ต้องมีวิธีการดำเนินการอย่างไร

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้หาความเที่ยงตรงของเครื่องมือวิจัย โดยจะนำแบบสัมภาษณ์ที่ได้สร้างขึ้นไปให้ผู้ทรง คุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ของคำถามในแต่ละข้อว่าตรงตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้หรือไม่ หลังจากนั้น ก็จะนำมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อดำเนินการในขั้นต่อไป และผู้วิจัยจะหาความเชื่อมั่นโดยนำแบบชุดคำถามไปทดสอบประชากรในกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 30 ราย โดยวิเคราะห์ความเชื่อมั่นโดยวิธีการของครอนบาค (Cronbach, L. J., 1990)

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยภาคสนาม (Field Research) ผู้วิจัยลงภาคสนามเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการจัดทำหนังสือขออนุญาตจากผู้บริหารโครงการวิจัย ลงเก็บข้อมูลติดต่อประสานขอความร่วมมือนัดสัมภาษณ์เชิงลึก กับผู้บริหารปกครองคณะสงฆ์ พระสงฆ์นักพัฒนา ผู้บริหารด้านสาธารณสุขที่มี ความรู้และมีประสบการณ์ด้านการกำหนดนโยบายและบริหารงานเกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาบุหรี่ภายในวัดของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 5 รูป/คน โดยการนัดพบประชุม และทำการเก็บข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและการจดบันทึกข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานั้น ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนาในเนื้อหาสาระ(Content Analysis) ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และการวิเคราะห์เนื้อหาตามประเด็น จัดประเภท/กลุ่มข้อมูล เพื่อให้ได้ชุดข้อมูล ที่สามารถเสนอเป็นข้อเท็จจริง และใช้ประกอบการวิเคราะห์อภิปราย ซึ่งมีการให้เหตุผลเชิงตรรกะ นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณนา เพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้

ผลการวิจัย

1. พฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

พบว่า เคยเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการปัญหาหรือส่วนใหญ่ จำนวน 199 รูป คิดเป็น ร้อยละ 63.6 และไม่เคยเข้าร่วม จำนวน 114 คิดเป็น ร้อยละ 36.4 โดยพระสงฆ์ส่วนใหญ่เข้าร่วมในด้านต้นแบบและผู้นำการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ส่งเสริมสุขภาพ พระสงฆ์และสามเณรให้มีสุขภาพแข็งแรง สมบูรณ์ปลอดโรคภัย จำนวน 138 รูป คิดเป็น ร้อยละ 44.1 โดยส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรม 1 – 2 อาทิตย์ จำนวน 98 รูป คิดเป็น ร้อยละ 31.3 และส่วนใหญ่พบเห็นว่ามีบุคคลสูบบุหรี่ใกล้ ได้กลิ่น หรือพบเห็นกันบุหรี่ยภายในสถานที่สาธารณะ คือ วัด หรือศาสนสถาน จำนวน 165 รูป คิดเป็นร้อยละ 52.7 รองลงมา คือ สถานที่ราชการ จำนวน 91 รูป คิดเป็นร้อยละ 29.1 และ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้พบเห็นการสูบบุหรี่ในวัดอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง จำนวน 122 รูป คิดเป็นร้อยละ 39.0 และพบเห็นการสูบบุหรี่ในวัดทุกวัน จำนวน 99 รูป คิดเป็นร้อยละ 31.6 และได้พบเห็นผู้ที่เข้ามาสูบบุหรี่ในวัด ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไป จำนวน 139 คน คิดเป็นร้อยละ 44.4 รองลงมา คือ กลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 25.2 กลุ่มพนักงานบริษัทเอกชนและกลุ่มนักศึกษา จำนวน 75 คน คิดเป็นร้อยละ 24.0 และพฤติกรรมของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เมื่อผู้ตอบแบบสอบถามพบกลุ่มคนเข้ามาสูบบุหรี่ในวัด คือ เข้าไปบอกกล่าวตักเตือนด้วยตนเอง จำนวน 145 คน คิดเป็นร้อยละ 46.3 รองลงมา คือ ให้พระลูกวัดหรือสามเณรเข้าไป จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 28.1 และให้ญาติธรรมเข้าไปบอกกล่าว จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 28.1 ตามลำดับ และส่วนใหญ่รู้จักพระสงฆ์ที่มีพฤติกรรมสูบบุหรี่ 1 - 5 รูปจำนวน 204 คน คิดเป็นร้อยละ 65.2 รองลงมา คือ 6 - 10 รูป จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 29.7 และส่วนใหญ่รู้จักสามเณรที่มีพฤติกรรมสูบบุหรี่ 1 - 5 รูปจำนวน 190 คน คิดเป็นร้อยละ 60.7 รองลงมา คือ 6 - 10 รูป จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 35.1 และพบเห็นผู้ที่เข้ามาสูบบุหรี่ในวัด ส่วนใหญ่เป็นบริเวณห้องน้ำ จำนวน 133 คน คิดเป็นร้อยละ 42.5 รองลงมา คือ ใต้ต้นไม้ จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4 และบริเวณกุฏิส่วนตัว จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 27.8 ตามลำดับ และได้รับการสังเกตเห็นการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการงดบุหรี่ ช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา เคย 1 - 5 ครั้ง

จำนวน 159 คน คิดเป็นร้อยละ 50.8 ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ รับรู้ผ่านช่องทางการสังเกตเห็นการโฆษณา หรือรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่พูดถึงวัดเป็นเขตปลอดบุหรี่จากแหล่งต่าง ๆ ส่วนใหญ่ทางช่องทางโทรทัศน์ จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 90.4 รองลงมา คือ โปสเตอร์/แผ่นพับ จำนวน 282 คน คิดเป็นร้อยละ 90.1 และ อินเทอร์เน็ต/สื่อสังคมออนไลน์ เช่น Line หรือ Facebook จำนวน 269 คน คิดเป็นร้อยละ 85.9 ตามลำดับ

และผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า พฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีการรับรู้ถึงสถานการณ์การสูบบุหรี่ภายในวัด ทั้งผู้สูบบุหรี่กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มรถรับจ้างเป็นส่วนใหญ่ แต่ไม่ได้ดำเนินการห้ามอย่างเข้มงวด เพราะพระสงฆ์ให้เหตุผลว่าเป็นสิทธิส่วนบุคคลของผู้สูบ โดยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค COVID - 19 นักท่องเที่ยวและรถรับจ้างมีจำนวนน้อยลง จึงไม่ค่อยพบผู้เข้ามาสูบบุหรี่ในวัด และสถานที่พบเห็นผู้ที่เข้ามาสูบบุหรี่ภายในวัดบ่อยครั้ง บริเวณ ลานจอดรถ ใต้ต้นไม้ใหญ่และบริเวณห้องน้ำ ซึ่งพระสงฆ์รับรู้ถึงเขตปลอดบุหรี่จากสื่อทางโทรทัศน์และแผ่นป้ายโฆษณาเป็นส่วนใหญ่

2. แนวทางแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ภายในเขตปลอดบุหรี่วัด และศาสนสถาน ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า แนวทางแก้ไขปัญหาการสูบบุหรี่ภายในเขตปลอดบุหรี่วัด และศาสนสถาน ได้แก่ การบริหารปกครองคณะสงฆ์ควรเข้ามามีส่วนร่วมขับเคลื่อน เช่น พระสงฆ์ดูแลกันในเขตตำบลของตนเองและศาสนสถานในเขตปกครองให้ปลอดบุหรี่ อาศัยความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย เช่น เครือข่าย อสม. เครือข่ายรพสต. เครือข่ายพระคิลานุปัฏฐาก โดยจัดกิจกรรมอบรม ถวายความรู้เรื่องบุหรี่ให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น และการสร้างกลไกการทำงานด้านบุหรี่ขึ้นในจังหวัดควรมีการสื่อสารสร้างความตระหนักและการรับรู้พิษภัยบุหรี่ อาทิ การเทศนาสั่งสอนจากพระสงฆ์ในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานศพ งานบวช และเพิ่มสื่อรณรงค์ที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น และควรมีการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ด้านบุหรี่ให้มากขึ้น เช่น สร้างพระนักเทศน์เรื่องบุหรี่ และสนับสนุนองค์ความรู้ให้กับพระคิลานุปัฏฐาก

อภิปรายผล

สำหรับการอภิปรายผลการศึกษาพฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยได้รวบรวม และทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ ทั้งนักวิชาการ นักวิจัย นักพัฒนา และพระสงฆ์ นักพัฒนาที่ทำวิจัยศึกษาในประเด็นงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ศึกษา โดยนำมาอภิปรายให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยดังนี้

1. พฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการวิจัยพฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรี่ภายในวัดเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า ผู้ที่เข้ามาสูบบุหรี่ในวัด ส่วนใหญ่เป็นบริเวณห้องน้ำ ใต้ต้นไม้

และบริเวณกุฏิส่วนตัว คล้ายกับการศึกษาเรื่องการสวดมนต์ของพระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทย พบว่าจากการสำรวจพระภิกษุสงฆ์สามเณร สถานที่สวดมนต์ของพระภิกษุและสามเณร สวดในกุฏิ และที่สวดในเขตนอกกุฏิ (เนาวรัตน์ เจริญคำ และคณะ, 2546) ผลการวิจัย แสดงให้เห็นว่าปัจจุบันยังมีพระสงฆ์และฆราวาสบางส่วนยังคงมีการสวดมนต์ภายในวัดอยู่ โดยเฉพาะนักท่องเที่ยว และผู้ที่ติดการสวดมนต์ โดยสวดในบริเวณสถานที่ที่ไม่ค่อยมีคนสังเกตเห็น โดยง่าย เงียบสงบ อย่างบริเวณห้องน้ำของวัดมักอยู่ห่างจากจุดประกอบศาสนพิธีเป็นต้น

2. แนวทางแก้ไขปัญหาการสวดมนต์ภายในเขตปลอดบုหรืวัดและศาสนสถาน พบว่าการบริหารปกครองคณะสงฆ์ เป็นแนวทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหาการสวดมนต์ภายในเขตปลอดบุหรืวัดและศาสนสถาน เช่น พระสงฆ์ดูแลกันซึ่งกันและกันและกันในเขตตำบลของตนเองและศาสนสถานในเขตปกครองให้ปลอดบุหรื และการสร้างความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย เช่น จัดกิจกรรมอบรม ถวายความรู้เรื่องบุหรืให้เกิดความเข้าใจมากขึ้นและสร้างกลไกการทำงานด้านบุหรืขึ้นในจังหวัด ตลอดจนการสื่อสารสร้างความตระหนักและการรับรู้พิษภัยบุหรื เช่น การเทศนาสั่งสอนจากพระสงฆ์ในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานศพ งานบวช และเพิ่มสื่อรณรงค์ที่เข้าถึงมากขึ้นและส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ เช่น สร้างพระนักเทศน์เรื่องบุหรื และสนับสนุนองค์ความรู้ให้กับพระคิลานุปัฏฐาก ซึ่งแนวทางดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พระสงฆ์สามารถเป็นผู้ประสานงานระหว่างประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจนำไปสู่การพัฒนาที่แท้จริงได้ (พระครูสุจินธรรมนิวิฐ, 2554) คือ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องการเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา สอดคล้องกับแนวทางแก้ไขปัญหาการสวดมนต์ภายในเขตปลอดบุหรืวัด และศาสนสถานของผู้วิจัยอาทิการสร้างความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย เช่น จัดกิจกรรมอบรม ถวายความรู้เรื่องบุหรืให้เกิดความเข้าใจมากขึ้น และสร้างกลไกการทำงานด้านบุหรืขึ้นในจังหวัด (พระวิสุทธิวิจิตร, 2559) ซึ่งกล่าวได้ว่า การสร้างกลไกการทำงานด้านบุหรืขึ้นในจังหวัดคล้ายแนวทางแก้ไขปัญหาการสวดมนต์ภายในเขตปลอดบุหรืวัด และศาสนสถานของผู้วิจัย โดยสะท้อนถึงบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม (พระธงชัย อุปคุตโต, 2557) ในอดีตได้ชัดเจน โดยมีแนวทางแก้ไขปัญหาการสวดมนต์ภายในเขตปลอดบุหรืวัด และศาสนสถาน อาทิสื่อสารสร้างความตระหนักและการรับรู้พิษภัยบุหรื เช่น การเทศนาสั่งสอนจากพระสงฆ์ในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานศพ งานบวช งานบุญต่าง ๆ และเพิ่มสื่อรณรงค์ที่เข้าถึงมากขึ้น และแนวทางการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ (สมชาย เหล็กเพชร, 2538) เช่น สร้างพระนักเทศน์เรื่องบุหรื และสนับสนุนองค์ความรู้ให้กับพระคิลานุปัฏฐาก เป็นต้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาพฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์เกี่ยวกับเขตปลอดบุหรืภายในวัดเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า พระสงฆ์ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการ

ปัญหาส่วนใหญ่ โดยพระสงฆ์ส่วนใหญ่เข้าร่วมในด้านต้นแบบและผู้นำการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรม ส่งเสริมสุขภาพ พระสงฆ์และสามเณรให้มีสุขภาพแข็งแรง สมบูรณ์ปลอดโรคภัย ซึ่งเข้าร่วมเข้าร่วมกิจกรรม 1 - 2 อาทิตย์ และส่วนใหญ่พบเห็นว่ามีบุคคล สุปุห์ไร้ใกล้ ได้กลืน หรือพบเห็นกันสุปุห์ไร้ภายในสถานที่สาธารณะ คือ วัด หรือ ศาสนสถาน และ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ ได้พบเห็นการสุปุห์ไร้ในวัดอย่างน้อยสัปดาห์ละครั้ง และได้พบเห็นผู้ที่เข้ามาสุปุห์ไร้ในวัด ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไป และพฤติกรรมของพระสงฆ์ส่วนใหญ่ เมื่อพบกลุ่มคนเข้ามา สุปุห์ไร้ในวัด คือ เข้าไปบอกกล่าวตักเตือนด้วยตนเองเป็นหลัก และส่วนใหญ่รู้จักพระสงฆ์และ สามเณรที่มีพฤติกรรมสุปุห์ไร้และสถานที่พบเห็นผู้ที่เข้ามาสุปุห์ไร้ในวัด ส่วนใหญ่เป็นบริเวณ ห้องน้ำ และพระสงฆ์ได้สังเกตเห็นการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการงดบุห์ไร้ ช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่รับรู้ผ่านช่องทางการสังเกตเห็นการโฆษณา หรือรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่พูดถึงวัดเป็นเขต ปลอดบุห์ไร้ทางช่องทางโทรทัศน์ และโปสเตอร์/ แผ่นพับ ส่วนแนวทางแก้ไขปัญหาการสุปุห์ไร้ ภายในเขตปลอดบุห์ไร้วัดและศาสนสถาน พบว่า การบริหารปกครองคณะสงฆ์ เช่น พระสงฆ์ ดูแลกันในเขตตำบลของตนเองและศาสนสถานในเขตปกครองให้ปลอดบุห์ไร้ และการสร้างความร่วมมือจากภาคีเครือข่าย เช่น จัดกิจกรรมอบรม ถวายความรู้เรื่องบุห์ไร้ให้เกิดความเข้าใจ มากขึ้น และสร้างกลไกการทำงานด้านบุห์ไร้ขึ้นในจังหวัด ตลอดจนการสื่อสารสร้างความตระหนักและการรับรู้พิษภัยบุห์ไร้ เช่น การเทศนาสั่งสอนจากพระสงฆ์ในพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น งานศพ งานบวช และเพิ่มสื่อรณรงค์ที่เข้าถึงมากขึ้นและส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ เช่น สร้างพระนักเทศน์เรื่องบุห์ไร้ และสนับสนุนองค์ความรู้ให้กับพระคิลานุปัฏฐาก เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เรียบเรียงจากงานวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมและการรับรู้ของพระสงฆ์ เกี่ยวกับเขตปลอดบุห์ไร้ภายในวัดและศาสนสถานเขตเทศบาลนครเชียงใหม่” ขอขอบคุณทุนวิจัยจากโครงการวัดปลอดบุห์ไร้ สร้างความดี สร้างสุขภาวะชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ประจำปีงบประมาณ 2563

เอกสารอ้างอิง

- กองงานคณะกรรมการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ กรมควบคุมโรค. (2563). กรมควบคุมโรค เตือนห้าข้อเคลื่อนไหววัดปลอดบุห์ไร้ตามกฎหมาย หวังลดผลกระทบจากการได้รับควัน บุห์ไร้มือสองในพื้นที่ศาสนสถาน. เรียกใช้เมื่อ 15 สิงหาคม 2563 จาก <https://ddc.moph.go.th/brc/news.php?news=13221&d>
- ชนนภัส วังอินทร์. (2562). รพ.สงฆ์ ตั้งคลินิกเลิกสุปุห์ไร้. เรียกใช้เมื่อ 15 สิงหาคม 2563 จาก <https://www.thaihealth.or.th/Content/49879-รพ.สงฆ์%20ตั้งคลินิกเลิกสุปุห์ไร้.html>

- เชียงใหม่นิวส์. (2562). เจ้าอาวาสวัดพระสิงห์ฯ ดำรงเชียงใหม่ออกหมายเรียกไม่ขึ้นป้ายเตือนห้ามสูบบุหรี่. เรียกใช้เมื่อ 15 สิงหาคม 2563 จาก <https://www.chiangmainews.co.th/page/archives/983717>
- เนาวรัตน์ เจริญคำ และคณะ. (2546). การสูบบุหรี่ของพระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประกิจ วาทีสาธกกิจ. (2549). สู้เพื่อไทยไร้ควันบุหรี่: บันทึกไว้เป็นประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรมรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่.
- _____. (2547). วิทยุสูบบุหรี่: ปัญหาและแนวทางแก้ไข. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรมรงค์เพื่อการไม่สูบบุหรี่.
- พระครูสุจินธรรมนิวิฐ. (2554). บทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน: กรณีศึกษาคณะสงฆ์อำเภอคลอง จังหวัดแพร่. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธงชัย อุปคุตโต. (2557). บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม: กรณีศึกษาเครือข่ายสังฆพัฒนาแผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง อำเภอเมือง จังหวัดอำนาจเจริญ. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระวิสิทธิ์ ฐิตวิสิทโธ. (2559). 10 กลวิธีลดบุหรี่ในพระสงฆ์. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเครือข่ายศาสนาเพื่อสังคม.
- สมชาย เหล็กเพชร. (2538). วิเคราะห์งานของพระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้นำพัฒนาชุมชน. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบ. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2557). การสำรวจพฤติกรรมการสูบบุหรี่และการดื่มสุราของประชากร พ.ศ. 2557. กรุงเทพมหานคร: เท็กซัสแอนด์เจอร์นัล.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (5th ed.). New York: Harper Collins.

ปรากฏการณ์วิทยากับการศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวคุณแม่มือใหม่*

THE PHENOMENOLOGY AND THE STUDY OF FAMILY LIFE OF BEING NEW MOTHERS

ประยูร ภักดิ์พัฒนาทร

Prayoon Pukdeepatanatorn

ปัญญา เลิศไกร

Punya Lertgrai

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

ศศลักษณ์ ทองขาว

Sasalak Tongkaw

มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

Songkhla Rajabhat University, Thailand

E-mail: hackrx15.ph.d.imd@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับแนวการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาแนวทางที่สำคัญ 2 แนวทาง คือ ปรากฏการณ์วิทยาตามแนวคิดของ เอ็ดมันด์ ฮัสเซอร์ล (Edmund Husserl) มุ่งพรรณนาอธิบายความหมายที่สร้างขึ้นมาจากจิตสำนึก เน้นเรื่องการรับรู้ที่เจาะลึกถึงโครงสร้างหรือแก่นแท้ของประสบการณ์ของมนุษย์ และปรากฏการณ์วิทยาแนวการตีความ การศึกษาตามแนวคิดของ มาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger) มุ่งตีความของบุคคลที่เป็นอัตวิสัย เน้นการเข้าถึงความหมายของประสบการณ์ การทำความเข้าใจความหมายของภาวะที่เป็น นำมาใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวคุณแม่มือใหม่ โดยเริ่มจากการเลือกกระบวนทัศน์ที่เกี่ยวข้อง การเลือกผู้ให้ข้อมูล การใช้เครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ผล จากคำบอกเล่าของคุณแม่มือใหม่ในประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึก การปฏิบัติตน และการดูแลตนเองในช่วงเวลาที่ตั้งครรภ์ จนถึงช่วงเวลาที่คลอดบุตร การดูแลบุตร รวมถึงคำบอกเล่าจากประสบการณ์ของสามี คนในครอบครัวและญาติที่ใกล้ชิด เช่น ลุง ป้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย บริบทแวดล้อม สังคม ความเชื่อ และวัฒนธรรม เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อสม. เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ร่วมดูแลคุณแม่มือใหม่และบุตร ผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจและถอดองค์ความรู้เพื่อแปลความ พรรณนาความตามแนว

* Received 23 April 2021; Revised 30 August 2021; Accepted 7 September 2021

ปรากฏการณ์ และต้องถือเอาความหมายและความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลที่ได้ประสบเหตุการณ์นั้น เป็นสำคัญ ไม่ใช่ความหมายหรือความรู้สึกของผู้วิจัยเอง ซึ่งจุดนี้เป็นสิ่งสำคัญที่ปรัชญา ปรากฏการณ์วิทยาเข้ามามีบทบาทสำคัญในการศึกษาด้วยวิธีนี้ สกัดเป็นชุดความรู้สำหรับการ เลี้ยงดูบุตรให้กับคุณแม่มือใหม่หรือใช้ถ่ายทอดให้กับเพื่อน ญาติ หรือบุคคลที่สนใจใช้ในการ ดูแล ปฏิบัติตัว และส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อไป

คำสำคัญ: ปรากฏการณ์วิทยา, วิธีชีวิตครอบครัว, คุณแม่มือใหม่

Abstract

The objectives of this article were to enhance the understanding of two important approaches to phenomenological studies, Phenomenology based on the concept of Edmund Husserl; aiming to describe the meaning created in the consciousness Emphasis on perceptual insights into the structure or essence of the human experience and interpretive phenomenology Martin Heidegger's conceptual study focuses on the interpretation of the subjective person. Emphasis on reaching the meaning of the experience Understanding the importance of status quo. Used as a tool to study the family lifestyle of new mothers. It starts with choosing a relevant paradigm. Selection of contributors, tool use, data collection, and results in analysis from new mothers' experiences, thoughts, feelings, behavior, and self-care from the time of pregnancy to the time of childbearing, child care, as well as from her husband's experiences. Family members and close relatives such as uncles, aunts, grandfathers, grandmothers, contexts, society, beliefs and cultures, village health volunteer, orderly, subdistrict health-promoting hospitals, who take care of new mothers and children. The researcher must understand and extract the body of knowledge in order to interpret. Describing the phenomenon and must take into account the meaning and feelings of the informants who have experienced the incident as necessary It is not the meaning or feeling of the researcher himself. At this point, it is important that the philosophy of phenomenology plays an important role in the study of this method. Extracted as a set of knowledge for raising children for new mothers or transferring to friends, relatives, or people interested in taking care of, behaving, and promoting the child's further development.

Keywords: Phenomenology, the Study of the Family Life, New Mothers

บทนำ

เมื่อทารกปฏิสนธิอยู่ในครรภ์ของแม่ ทั้งแม่และลูกในครรภ์จะดำเนินชีวิตด้วยกันเป็นความสัมพันธ์ผูกพันทั้งจิตใจ ร่างกาย ตลอดจนทารกคลอดออกมาอยู่ในอ้อมกอดของพ่อและแม่ รวมถึงมีคนใกล้ชิดคอยดูแลส่งเสริมให้ทารกเจริญเติบโต สมบูรณ์แข็งแรงและสมวัย แม่มือใหม่คือผู้ที่ตั้งครรถ์ครั้งแรกของหญิงวัยเจริญพันธุ์ ทั้งที่เป็นผู้หญิงที่แต่งงานมีสามี มีความพร้อมที่จะมีลูกและหญิงที่ตั้งครรถ์โดยไม่มีความพร้อมด้วยปัจจัยต่าง ๆ จากสถิติสาธารณสุขในระบบฐานข้อมูลอนามัยการเจริญพันธุ์ประเทศไทยในปี 2561 จำนวนประชากรหญิงจำนวน 33.85 ล้านคน มีอัตราเจริญพันธุ์รวม 1.3 มีจำนวนเด็กเกิดจำนวน 628,450 คน และเมื่อวันที่ 15 พฤษภาคม 2561 การดำเนินโครงการส่งเสริมพัฒนาการเด็กเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีของกระทรวงสาธารณสุข (สธ.) ตรวจคัดกรองเด็ก 4 กลุ่มวัย คือ อายุ 9 เดือน 18 เดือน 30 เดือน และ 42 เดือน เพื่อค้นหาเด็กที่มีปัญหาพัฒนาการล่าช้าเพื่อนำเข้าสู่กระบวนการกระตุ้นพัฒนาการอย่างต่อเนื่องให้กลับมามีพัฒนาการสมวัย พบเด็กพัฒนาการสงสัยล่าช้า 8,006 คน ได้รับการกระตุ้นพัฒนาการ ร้อยละ 30.48 อยู่ระหว่างการติดตามร้อยละ 19.19 และไม่สามารถติดตามได้ร้อยละ 50.85 (Department of Health, 2020) จะเห็นได้ว่ามีเด็กพัฒนาการล่าช้าเป็นจำนวนมากที่ขาดโอกาสการกระตุ้นให้กลับมามีพัฒนาการและฉลาดสมวัยได้

การเตรียมความพร้อมของสตรีในระหว่างตั้งครรถ์และหลังคลอดไปจนกระทั่งเด็กอายุ 2 ปี จะเป็นตัวกำหนดสุขภาพและโรคในอนาคตได้ ดังนั้นความพร้อมของคุณแม่มือใหม่จากบริบทแวดล้อมทางสังคมอื่น ๆ ซึ่งรวมถึงญาติพี่น้อง ลุงป้า น้า อา คุณปู่ คุณย่า คุณตา คุณยายที่กำลังจะมีสมาชิกใหม่ และการรับรู้ถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นได้จากการตั้งครรถ์มีอยู่ตลอดเวลาตั้งแต่เริ่มตั้งครรถ์จนหลังคลอด การเตรียมตัวเป็นแม่ตั้งแต่เริ่มตั้งครรถ์ต้องรับมือกับการปรับตัวครั้งยิ่งใหญ่ในการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ มากมาย ทั้งร่างกายและจิตใจ ไม่ใช่แค่เพียงดูแลตัวเองอย่างเดียวแต่ต้องดูแลครรภ์ให้มีคุณภาพ ลูกคลอดแล้วสมบูรณ์แข็งแรงไม่มีภาวะแทรกซ้อนใด ๆ เพื่อเตรียมตัวคุณเป็นแม่มือใหม่ที่พร้อมที่สุด การเป็นคุณแม่มือใหม่นั้นยังไม่มีความรู้และประสบการณ์จริง ไม่มีความมั่นใจ แต่มันจะง่ายขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อช่วงเวลาที่ยากลำบากได้ผ่านไป ความมั่นใจในการเลี้ยงลูกจะเพิ่มพูนมากขึ้นและทุกสิ่งก็จะค่อย ๆ ดีขึ้นเรื่อย ๆ เมื่อได้ผ่านประสบการณ์จริง การศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวคุณแม่มือใหม่ มุ่งทำความเข้าใจปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ในชีวิตที่ได้ประสบมา เพื่อการส่งเสริมพัฒนาการทารกตั้งแต่ออยู่ในครรภ์จนถึง 2 ปี

การวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้เป็นเครื่องมือในการศึกษาประสบการณ์ของมนุษย์ โดยมุ่งประเด็นในเรื่องตรวจสอบประสบการณ์ของบุคคลและการที่บุคคลผ่านประสบการณ์เหล่านั้นว่าเป็นอย่างไร (นิศา ชูโต, 2548) ตามการรับรู้ในปรากฏการณ์ธรรมชาติ (Streubert, H. J. & Carpenter D. R., 1995) เป็นวิจัยที่แสวงหา

ความจริงในสภาพที่เป็นอยู่โดยธรรมชาติ ซึ่งเป็นการสอบสวน มองภาพรวมทุกมิติด้วยตัวของ ผู้วิจัยเองเพื่อหาความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ที่สนใจกับสิ่งแวดล้อมนั้น โดยให้ความสำคัญกับ ข้อมูลที่เป็นความรู้สึกนึกคิด คุณค่าของมนุษย์และความหมายที่มนุษย์ให้ต่อสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ รอบตัว เน้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Inductive analysis) (อารีย์วรรณ อ่วมตานี, 2559) เช่น ศึกษาการได้เป็นแม่เป็นพ่อ ประสบการณ์การรับบริการฝาก ครรภ์ การเลี้ยงดูลูก การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่น การเจ็บป่วย การดูแลสุขภาพ การพยาบาลดูแลผู้ป่วย หรือการประสบเหตุการณ์สมหวัง ผิดหวัง เสียใจ เป็นต้น เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีชีวิตครอบครัวของแม่่มือใหม่ เข้าใจเกี่ยวกับบริบทแวดล้อม วัฒนธรรมของแม่ มือใหม่ที่มีผลต่อสภาพกายและจิตใจ ที่มีผลกระทบโดยตรงและโดยอ้อมต่อเด็กในครรภ์ เริ่มตั้งแต่ตื่นนอนจนกลับเข้านอนอีกครั้งในแต่ละวัน โดยเรียนรู้เพื่อให้เข้าใจต่อพฤติกรรม กิจกรรม ทั้งการแต่งกายในโอกาสต่าง ๆ อาหารที่รับประทานแต่ละมื้อ กิจกรรมประจำวัน กิจกรรม พฤติกรรมที่แสดงออกมา เพื่อนำมาวิเคราะห์เชื่อมโยงต่อสุขภาพกาย สุขภาพจิต และ มีผลเชื่อมโยงหรือกระทบต่อเด็ก สกิดเป็นชุดความรู้ในวิถีชีวิตครอบครัวของแม่่มือใหม่เป็นแนวทางการปฏิบัติ ดูแล และจัดสภาพแวดล้อมให้ถูกสุขภาวะของบุคคลที่เกี่ยวข้องและสังคมรอบข้างให้เอื้อต่อหญิงตั้งครรภ์และเด็ก ทำให้เด็กที่คลอดออกมามีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง สามารถเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กได้ดี เพื่อเป็นกำลังสำคัญของประเทศต่อไป

ปรากฏการณ์วิทยากับการศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวคุณแม่่มือใหม่

ปรากฏการณ์วิทยา เป็นวิธีวิทยาที่นำมาใช้ในการศึกษาวิจัยภาคสนามเกี่ยวกับแม่ มือใหม่ โดยมุ่งเน้นศึกษาประสบการณ์ของมนุษย์ โดยเก็บข้อมูลที่เป็นจริงที่เกิดขึ้นและมีผลต่อ พฤติกรรมในชีวิตของแม่่มือใหม่ตลอดเวลาที่ตั้งครรภ์จนถึงคลอดและดูแลการดูแลลูกวัยทารก ไปอีก 2 ปี การศึกษาปรากฏการณ์วิทยามีแนวคิดหลักทางปรัชญาและจิตวิทยาถือเป็นพื้นฐาน ที่สำคัญมากในการศึกษา แต่ปัจจุบันการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยากลับเป็นการศึกษาที่ให้ ความสนใจในเรื่อง “วิธีการได้มาซึ่งข้อมูลมากกว่าทฤษฎีของวิธีการ” (Koch, T., 1995) นักวิจัยจึงควรให้ความสำคัญกับแนวคิดของการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาอย่างถ่องแท้ ระเบียบ วิธีวิจัยต้องมีแนวคิดทฤษฎีมาก่อนวิธีการวิจัย จึงจะถือได้ว่าเป็นการศึกษาที่มีคุณค่า

แนวคิดการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยามีความซับซ้อน หลายกระแสและค่อนข้าง เข้าใจยาก มีจุดเน้นที่มีความแตกต่างกัน นอกจากในสังคมศาสตร์แล้วยังมีการใช้ในศาสตร์ อื่น ๆ เช่น ศาสตร์ทางพยาบาล จิตวิทยา เป็นต้น แนวคิดปรากฏการณ์วิทยาในฐานะแนว ทางการวิจัยที่สำคัญมี 2 แนวทาง (ชาย โพธิ์สิตา, 2562) ดังนี้

1. ปรากฏการณ์วิทยาแนวการบรรยาย (descriptive phenomenology) เป็นแนวคิดของ เอ็ดมันด์ ฮุสแซร์ล (Edmund Husserl) หลักสำคัญของแนวคิดนี้คือ มุ่งพรรณนาความหมายที่สร้างขึ้นในจิตสำนึก เน้นเรื่องการรับรู้ที่เป็นภววิสัย หรือการ

ตระหนักรู้ เจาะลึกถึงโครงสร้างหรือแก่นแท้ของประสบการณ์ของมนุษย์ เป็นปรากฏการณ์บริสุทธิ์ ไม่ถูกแปลความหมาย ไม่เอาเรื่องการตีความมาเกี่ยวข้อง (ชาย โพธิ์สิตา, 2562) ผู้วิจัยตามแนวคิดนี้ต้องไม่มีอคติและไม่มีความเอนเอียงในเรื่องที่ศึกษา โดยจัดความคิดเห็นของตนออกจากสิ่งที่ตนเองกำลังศึกษา (Bracketing) เน้นที่จุดมุ่งหมาย (Intentionality) และสาระสำคัญ (Essences) ของการรับรู้ของบุคคล มีความเชื่อว่ามนุษย์จะเข้าใจในสิ่งที่ประสบได้ด้วยการรับรู้ มีการนำแนวคิดนี้มาใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ของวิถีชีวิตครอบครัวคุณแม่มือใหม่ เช่น การศึกษาประสบการณ์การรับบริการฝากครรภ์และการแสวงหาข้อมูลสุขภาพของสตรีตั้งครรภ์ที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ (ศศิธารา น่วมภา และคณะ, 2563) ประสบการณ์ความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด (ชุดาณัฐ ชุนเพชร และศศิกันต์ กาละ, 2562) การรับรู้สุขภาพและพัฒนาการทารกในมุมมองของ มารดาวัยรุ่นครรภ์แรก (วารุณี เกตุอินทร์ และคณะ, 2559) เป็นต้น การศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวคุณแม่มือใหม่เน้นการสังเกตติดตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับครอบครัวแม่มือใหม่ในการปรับตัว การจัดสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งอาหาร การแต่งกาย ของใช้ กิจกรรมพิธีกรรมที่เกี่ยวกับแม่และเด็กในครรภ์ การป้องกันระวังโรคภัยที่อาจจะเกิดขึ้น ด้วยการนำข้อมูลที่เป็นจริงมาตรวจสอบ ความรับรู้ ความเข้าใจ และแนวความคิดของบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงแนวทางการปรับตัว การตัดสินใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วนำมาวิเคราะห์สังเคราะห์เชิงทฤษฎีเกี่ยวกับแม่และเด็กในช่วงเวลาเริ่มตั้งครรภ์ถึง 2 ปี

2. ปรากฏการณ์วิทยาแนวการตีความ (Interpretive Phenomenology) ตามแนวคิดของ มาร์ติน ไฮเด็กเกอร์ (Martin Heidegger) เป็นปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความของบุคคลที่เป็นอัตวิสัย หรือในทางปรัชญาเรียกว่า อัตถิภาวะ (Existence) เน้นการเข้าถึงความหมายของประสบการณ์ การทำความเข้าใจความหมายของภาวะที่เป็น สภาพที่เป็นอยู่ของบุคคลขึ้นอยู่กับภูมิหลังของตัวเขาและบริบทที่เขาดำรงอยู่ การศึกษาแบบนี้ถูกนำไปใช้ค่อนข้างแพร่หลายในการวิจัยเชิงคุณภาพของนักวิจัยทางพยาบาลศาสตร์และการวิจัยทางสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวกับสุขภาพ เช่น การศึกษามารดาจากประสบการณ์ชีวิตของมารดาที่ให้นมแม่ในทารกที่ปฏิเสธการดูดเต้า เข้าถึงความหมายความเป็นแม่ที่ต้องต่อสู้กับลูกของตนเองและไม่สามารถให้นมแม่จากเต้าแก่ลูกได้เหมือนเป็นแม่ไม่สมบูรณ์แบบ (ชนัญญา ศรีเจริญวนิชย์ และวิณา จีระแพทย์, 2561) ผู้วิจัยมีส่วนสำคัญในการสร้างและตีความปรากฏการณ์ที่ศึกษาไปพร้อมกับผู้ร่วมในการวิจัยที่ถูกล้อมเข้าด้วยกัน ผ่านทางปฏิสัมพันธ์และการตีความหมายโดยนักวิจัย (ชาย โพธิ์สิตา, 2562) อีกทั้งภาษาก็มีความสำคัญมากในการตีความถึงแบบแผนวัฒนธรรมของบุคคล ได้แก่ การสื่อสาร การพูด การเขียน การแสดงออกทางศิลปะซึ่งแบบแผนวัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้เปรียบเหมือนข้อความที่แสดงให้เห็นถึงเจตนา หรือการแสดง ความหมายของบุคคล (Merilyn, A., 1996) ซึ่งผู้วิจัยต้องมีความเข้าใจในสภาพแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ และไม่สามารถแยกตนออกจากการศึกษาได้ เชื่อว่าบุคคลมีความสำคัญมากต่อ

การศึกษา โดยแต่ละคนจะมีความรู้สึกนึกคิดต่อประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นประสบการณ์เฉพาะของบุคคล (Leonard, V. W., 1989); (Heidegger, M., 1962) การให้ความหมายตามความคิดของแต่ละคนที่แตกต่างกันไป ในการศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวคุณแม่มือใหม่ ตามแนวคิดของ Heidegger เพื่อทำความเข้าใจหรือการตีความการเป็นอยู่ของคุณแม่มือใหม่ในประสบการณ์ผ่านการสนทนา การซักถาม ร่วมกับการสังเกตบริบทแวดล้อมมาเป็นเครื่องมือในการทำความเข้าใจหรือตีความ นำมาวิเคราะห์สังเคราะห์กับทฤษฎีตามศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ที่จะนำไปกำหนดเป็นแนวทางการพัฒนาทารกในครรภ์ให้มีคุณภาพและมีพัฒนาการที่ดีตั้งแต่อยู่ในครรภ์จนถึงอายุ 2 ปี

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยา

ปรากฏการณ์วิทยามีวิธีการดำเนินการคล้ายกับวิธีการเชิงคุณภาพอื่น ๆ ในทุกขั้นตอน ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดหัวข้อ และประเด็นปัญหาการวิจัย เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดของการวิจัย เพราะทำให้ทราบว่า จะศึกษาเรื่องอะไร เกี่ยวกับอะไร มีความสำคัญอย่างไร ผู้ทำการวิจัยจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลอะไรมาประกอบการพิจารณาคำถามในการวิจัยที่เหมาะสมกับวิธีการศึกษาแบบปรากฏการณ์วิทยา

2. ทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ศึกษา และทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง แบ่งได้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การทบทวนทฤษฎีหรือแนวคิดที่ใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ และส่วนที่ 2 การทบทวนงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษา ทั้งงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ การทบทวนวรรณกรรมจะช่วยให้ผู้วิจัยทราบในประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษาเคยมีผู้ที่การศึกษาไว้ ศึกษาที่ไหน กลุ่มตัวอย่างเป็นใคร มีตัวแปรอะไรบ้าง ใช้ทฤษฎีอะไรบ้าง ผลการศึกษา พบอะไรเป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยสามารถกำหนดกรอบแนวคิดและกำหนดวัตถุประสงค์ในการศึกษาได้

3. กำหนดเกณฑ์สำหรับเลือกบุคคลและปรากฏการณ์สำหรับศึกษา ต้องเหมาะสมกับปรัชญาที่เป็นพื้นฐานการวิจัยแบบนี้ ควรเน้นการค้นหาคำความเข้าใจความหมายของประสบการณ์ที่ได้ประสบ การคัดเลือกผู้เหมาะสมต้องเป็นผู้มีประสบการณ์หรือเป็นผู้ประสบเหตุการณ์ เช่น การเป็นคุณแม่มือใหม่ ประสบการณ์การรับบริการฝากครรภ์ การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่น ประสบการณ์ชีวิตของมารดาที่ให้นมแม่ในทารกที่ปฏิเสธการดูดเต้า เป็นต้น ในการคัดเลือกนักวิจัยจะเลือกแบบเจาะจง เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่เหมาะสมกับเป้าหมายและลักษณะของการวิจัยเป็นหลัก

4. ผู้วิจัยให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่ผู้ที่ถูกเลือกมาศึกษา รวมทั้งจัดการกับประเด็นที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมในการวิจัย โดยให้ข้อมูลอย่างชัดเจนว่าวิจัยอะไร เพื่ออะไร มีประโยชน์อย่างไร โดยผู้เข้าร่วมวิจัยหรืออาสาสมัครต้องทำอะไรบ้าง มีหัวข้อประมาณไหน นานเท่าไร

ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย หลีกเลี่ยงศัพท์วิชาการหรือภาษาอังกฤษ จะมีการบันทึกภาพบันทึกเสียงหรือไม่อย่างไร หลังจากวิจัยเสร็จแล้วจะเก็บข้อมูลไว้หรือทำลาย โดยผู้เข้าร่วมการวิจัยมีอิสระในการตัดสินใจ ไม่มีการข่มขู่ หรือใช้วิธีการจูงใจจนทำให้ผู้เข้าร่วมขาดอิสระในการตัดสินใจ และเมื่อไรก็ตามที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยเกิดความไม่สบายใจหรือไม่อยากตอบ ก็มีสิทธิที่จะไม่ตอบคำถามหรือสามารถถอนตัวเมื่อใดก็ได้โดยไม่ต้องบอกเหตุผล จะไม่มีผลเสียใด ๆ ทั้งสิ้น และมีการเซ็นให้ความยินยอมจากผู้ร่วมวิจัยหรืออาสาสมัคร

5. กำหนดประเด็นหรือแนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เป็นคำถามที่เจาะลึกลงไปถึงความหมายของประสบการณ์ที่ศึกษาให้ได้

6. สัมภาษณ์และบันทึกการสัมภาษณ์อย่างละเอียด อาจจำเป็นต้องสัมภาษณ์ซ้ำหลายครั้ง ปรากฏการณ์วิทยาใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) หรือสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล นักวิจัยบางท่านอาจใช้การสังเกตร่วมด้วย การสัมภาษณ์ควรดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติ เหมือนกับการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการและมีความยืดหยุ่น ผู้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ต่างมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน อาจแลกเปลี่ยนข้อมูลกันได้เท่าที่จำเป็น ที่สำคัญผู้สัมภาษณ์ต้องรับฟังสิ่งที่ผู้ให้สัมภาษณ์บอกเล่ามากกว่าที่จะควบคุมการสนทนาอย่างเดียว

7. เตรียมข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์ และดำเนินการวิเคราะห์ โดยการวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัย แบบปรากฏการณ์วิทยาทั้งสองแบบ มีข้อแตกต่างที่สำคัญอยู่ 2 ประการ (ชาย โพธิ์สิตา, 2562) ดังนี้

7.1 ด้านจุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์ปรากฏการณ์วิทยาแนวการบรรยาย เน้นการทำความเข้าใจปรากฏการณ์ตามที่ปรากฏในการรับรู้ของบุคคลผู้ได้ประสบ แต่สำหรับปรากฏการณ์วิทยาแนวการตีความ จุดมุ่งหมายของการวิเคราะห์คือการทำความเข้าใจความหมายที่บุคคลให้กับประสบการณ์ที่เขาได้รับ

7.2 ด้านวิธีการดำเนินการวิเคราะห์ สำหรับปรากฏการณ์วิทยาแนวการบรรยาย ผู้วิจัยเน้นการสกัดแนวคิดทฤษฎี ความรู้ ความเชื่อ และความคาดหวังเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่มีอยู่ของตนออกให้หมด เพื่อให้เห็นแก่นแท้ของปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยใจเป็นกลาง ไม่มีอคติใด ๆ ส่วนวิธีการดำเนินการวิเคราะห์สำหรับปรากฏการณ์วิทยาแนวการตีความ นักวิจัยต้องเปิดกว้างสำหรับการตีความที่อาจเป็นไปได้และที่มีความหมายทุกรูปแบบบนฐานของข้อมูล และสามารถใช้อนาคตทฤษฎีที่มีอยู่มาสนับสนุนการตีความของตนได้เมื่อเห็นว่าเหมาะสม

วิธีการเก็บข้อมูล

การศึกษาปรากฏการณ์วิทยามีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเช่นเดียวกับการวิจัยเชิงคุณภาพ แสวงหาความรู้ด้วยวิธีการถามบุคคลว่ามีประสบการณ์อย่างไร ใช้การเก็บข้อมูล

วิจัยภาคสนามเป็นหลัก จำเป็นต้องใช้เวลาในการลงพื้นที่ให้มากพอ จนได้ข้อมูลถึงขั้นอิ่มตัวเชิงทฤษฎี ด้วยการเรียนรู้ ทำความเข้าใจในประเด็นนั้น (ปัญญา เลิศไกร และลัญจกร นิลกาญจน์, 2559) แบ่งการเก็บข้อมูลเป็น 2 ลักษณะ คือ นักวิจัยต้องเข้าถึงตัวผู้ให้ข้อมูลโดยตรงในเวลาเก็บข้อมูล เช่น การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) และนักวิจัยเก็บข้อมูลโดยไม่จำเป็นต้องเข้าถึงตัวผู้ประเมิน เช่น การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation) และการค้นข้อมูลจากเอกสาร (Documents) หรือการให้กลุ่มตัวอย่างกรอกแบบสอบถามออนไลน์ ในบทความนี้ขอเสนอวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นิยมใช้ในการศึกษาปรากฏการณ์ชีวิตต่อไปนี้

การสังเกต (Observation) เป็นการเก็บข้อมูลในการศึกษาความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของกลุ่มคนในสังคม โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้าที่สามารถใช้ในการรับข้อมูลได้ โดยใช้ประสาทสัมผัสทางตาและหูไปพร้อมกัน ตามองในทุกรายละเอียดของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น หูรับฟังในทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องในเหตุการณ์ และสัมผัสในสิ่งที่สัมผัสได้ เพื่อให้ได้รายละเอียดในประเด็นที่ศึกษา การสังเกตแบ่งได้ 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ การสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Observation) เป็นการวิจัยภาคสนามผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์หรือประเด็นปัญหาไว้ล่วงหน้าอย่างคร่าว ๆ เมื่อลงไปสัมผัสในภาคสนามผู้วิจัยทำการสังเกตเก็บรายละเอียดสถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้เห็นถึงข้อมูลเชิงลึก และมีประเด็นหรือแนวทางใหม่ ๆ เกิดขึ้น และการสังเกตแบบมีโครงสร้าง (Structured Observation) ผู้วิจัยมีการกำหนดประเด็นและเป้าหมายไว้อย่างชัดเจน จะไม่สังเกตเหตุการณ์อื่นนอกประเด็น นิยมใช้ในห้องทดลองหรือมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าในการสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ

การสังเกตแบ่งตามลักษณะของบทบาทความสัมพันธ์ของผู้สังเกตเป็น 2 ลักษณะ คือ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของปรากฏการณ์อย่างใกล้ชิด เข้าไปอาศัยในชุมชนอย่างเป็นธรรมชาติ อาจปกปิดฐานะผู้วิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ศึกษามากที่สุด หรืออยู่ในฐานะเป็นผู้สังเกตโดยเปิดเผย หรือสังเกตเป็นหลักโดยเข้าไปมีส่วนร่วมให้น้อยที่สุด และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Nonparticipant Observation) ผู้วิจัยไม่เข้าไปมีส่วนร่วม สังเกตและติดตามอยู่ห่าง ๆ อาจสังเกตโดยไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เปี่ยมธรรมชาติมากที่สุดหรือสังเกตโดยให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัว ในลักษณะนี้อาจทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่เป็นจริง ผู้ถูกสังเกตอาจแสดงในสิ่งที่ออกมาเท่านั้น

การสัมภาษณ์ (interview) สามารถแบ่งรูปแบบการสัมภาษณ์ออกเป็น 5 ประเภท (นางนภัส คุ้มรัญญู เทียกมล, 2554) ดังนี้ 1) การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ (Informally conversational interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีคำถามไว้ล่วงหน้า เป็นคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยสามารถปรับได้ตามลักษณะธรรมชาติของผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ตามโจทย์วิจัยที่ตั้งไว้ 2) การสัมภาษณ์ตามวิธีการทั่วไป (General Interview Guide Approach) เป็นการสัมภาษณ์ตามวิธีการทั่วไปที่มีรูปแบบ ทำให้มั่นใจว่าได้ข้อมูลที่เหมือนกันจากผู้ให้

สัมภาษณ์แต่ละคน มีอิสระสามารถประยุกต์เพื่อให้ได้ข้อมูลจากผู้สัมภาษณ์ครบถ้วนตามที่ต้องการ 3) การสัมภาษณ์แบบมาตรฐานปลายเปิด (Standardized, Open - Ended Interview) ลักษณะเหมือนคำถามปลายเปิดที่ถามให้ผู้สัมภาษณ์ทุกคนเหมือนกันหมด เป็นคำถามที่ผู้ตอบมีอิสระ 4) การสัมภาษณ์แบบปลายปิด (Closed, Fixed response Interview) ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนจะถูกถาม และต้องเลือกตอบคำตอบที่ให้ได้จากกลุ่มคำตอบเดียวกัน เหมาะสำหรับนักวิจัยที่ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมในเรื่องการสัมภาษณ์มาก่อน และ 5) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) ผู้สัมภาษณ์ต้องมีประสบการณ์ที่ดี สามารถเจาะลึกถึงข้อมูลได้อย่างลึกซึ้ง ให้ได้รายละเอียดมากที่สุดตามที่ต้องการ เป็นเครื่องมือที่นักวิจัยปรากฏการณ์วิทยาใช้กันแพร่หลายมากกว่าวิธีอื่น เพราะต้องพยายามเจาะลึกถึงความหมายของประสบการณ์ที่ศึกษา

การสนทนากลุ่ม (Focus Group) เป็นการรวมกลุ่มเล็ก ๆ มาร่วมวงสนทนากัน มีปฏิสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม เพื่ออภิปรายพูดคุยกัน โดยมีประเด็นการสนทนาไปยังเรื่องที่สนใจศึกษา ในการจัดการสนทนากลุ่มอย่างเป็นระบบ อาจเลือกผู้เข้าร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 6 - 15 คน สามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม และใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงถึง 1 ชั่วโมงครึ่ง โดยเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่มที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับประเด็นสนทนา เน้นการอภิปรายและพยายามหาข้อสรุปร่วมกัน แต่ละหัวข้อคำถามควรถามอย่างน้อย 2 กลุ่ม (At least two group for each type of respondent interviewed) ด้วยคำถามปลายเปิดของผู้ดำเนินการสนทนา (Moderator) และมีผู้จดบันทึก (Note taker) ช่วยคอยจับประเด็น จับใจความที่สนทนาสรุปอย่างครบถ้วน เพื่อให้ได้ความคิดเห็น ทศนคติ ของกลุ่มต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม

การค้นข้อมูลจากเอกสาร ต้องเป็นเอกสารที่เชื่อถือได้ เป็นเอกสารวิชาการ หรือเอกสารจากหน่วยงานราชการ สถิติ แผนที่ รูปภาพ หนังสือ บทความวิชาการ หรืออัตชีวประวัติ ซึ่งข้อมูลสามารถนำมาใช้อ้างอิงได้

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลและการตีความหมายข้อมูล ซึ่งจะเกิดขึ้นทันทีที่นักวิจัยเข้าไปในพื้นที่ที่ศึกษา จึงเป็นเรื่องยากที่จะแยกความแตกต่างของกระบวนการทั้งสองนี้ออกจากกัน (Bogdan, R. C. & Biklen, S. K., 2003) มีความคล้ายคลึงกันกับการวิเคราะห์ข้อมูลในวิจัยเชิงคุณภาพประเภทอื่น ๆ เพียงแต่มีรายละเอียดปลีกย่อยที่มีความแตกต่างตามแนวคิดหลักที่นำมาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาในบทความนี้ขอเสนอการวิเคราะห์ข้อมูลในแนวทางหลัก ๆ ดังต่อไปนี้ (ชาย โพธิสิตา, 2562); (Streubert, H. J. & Carpenter D. R., 1995); (Leonard, V. W., 1989)

1. อ่านข้อมูลหรือบทสัมภาษณ์หลาย ๆ ครั้ง เพื่อให้เข้าใจและรับรู้อารมณ์ความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลอย่างแท้จริง เสมือนว่าตนได้ประสบกับปรากฏการณ์นั้นด้วยตนเอง

2. สรุปข้อมูลที่แปลความตัดทอนสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องออกให้เหลือเฉพาะแก่นทำความเข้าใจ และให้ความหมายของข้อมูล ค้นหาข้อความสำคัญ เพื่อดูนัยสำคัญของเนื้อเรื่อง

3. กำหนดประเด็นที่สำคัญ มองหาในสิ่งที่บันทึกนั้นมีข้อสังเกตหรือประเด็นสำคัญอะไร นำมาจัดหมวดหมู่ความสัมพันธ์เป็นประเด็นหลัก ประเด็นย่อย ที่มีเนื้อหาเดียวกัน เข้ากลุ่มเดียวกัน รวบยอดเป็นเรื่องเดียว

4. หาความเชื่อมโยงกันของประเด็นสำคัญทั้งหมด นำมาจัดลำดับตามความเชื่อมโยงอย่างเป็นเหตุเป็นผลต่อกัน และค้นหาคำอธิบายที่เป็นจุดสะท้อนประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล โดยให้ความหมายเชื่อมโยงภาพเหตุการณ์ระหว่างเก็บข้อมูลสะท้อนความรู้สึกรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลต่อความหมายของประสบการณ์ให้เกิดความชัดเจนในแต่ละประเด็น นักวิจัยอาจลองจัดลำดับตามความเชื่อมโยงแบบไหนให้ความหมายดีที่สุด เพราะประเด็นสำคัญบางประเด็นอาจมีความหมายเป็นประเด็นรองภายใต้ประเด็นสำคัญอื่น

5. เขียนข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ เขียนสรุปสาระสำคัญในข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ทั้งประเด็นหลักและประเด็นย่อยที่มีความสัมพันธ์กันตามความหมายให้เข้าใจชัดเจนตามขอบเขตของความหมายที่เป็นประเด็นสำคัญ อาจนำข้อความของผู้ให้ข้อมูลมาสนับสนุนด้วยเพื่อให้ผู้อ่านเห็นความสมเหตุสมผลในการตีความของนักวิจัย

ข้อดีและข้อจำกัดของวิธีการวิจัยปรากฏการณ์วิทยา

กระบวนการและขั้นตอนตามที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นหลักโดยภาพรวม การเข้าสู่สนามวิจัยและการใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัยตามขั้นตอนต่าง ๆ สามารถยืดหยุ่นในทางปฏิบัติได้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความพร้อมของนักวิจัยและผู้ให้ข้อมูล โดยคำนึงถึงความถูกต้อง น่าเชื่อถือในการตีความและการได้มาซึ่งความหมายที่แสดงถึงแก่นแท้ของปรากฏการณ์ที่ศึกษาอย่างแท้จริง โดยจากการศึกษาวิธีวิทยาของปรากฏการณ์วิทยาตามแนวคิดดังกล่าวนี้ พบว่ามีข้อดีและข้อจำกัดในการศึกษาวิจัย ดังนี้

ข้อดี วิธีการวิจัยปรากฏการณ์วิทยาเป็นการศึกษาปรากฏการณ์ที่บุคคลได้ประสบในชีวิต เพื่อค้นหาความรู้ที่เป็นแก่นแท้หรือโครงสร้างใช้ปรากฏการณ์วิทยาแนวบรรยายหรือต้องการศึกษาทำความเข้าใจความหมายของปรากฏการณ์ของผู้ที่ได้ประสบมันโดยปรากฏการณ์วิทยาแนวตีความด้วยการศึกษาเชิงลึก เก็บข้อมูลด้วยการบันทึกจากเรื่องเล่าของผู้ให้ข้อมูล แล้ววิเคราะห์ลึกไปยังแก่นหรือความหมายที่อยู่เบื้องหลังของประสบการณ์ เช่น การศึกษาการเป็นพ่อแม่ที่มีลูกเลี้ยงยากวัยเตาะแตะใช้ระเบียบวิธีปรากฏการณ์วิทยาเชิงตีความ จากการถ่ายทอดคำบอกเล่าประสบการณ์ของพ่อแม่ในการทบทวนเหตุการณ์ที่ผ่านมาและทำความเข้าใจร่วมกันระหว่างพ่อแม่ผู้ให้ข้อมูลและผู้วิจัยที่มีโลกประสบการณ์ต่างกันอาศัยการเชื่อมโยงปรากฏการณ์ การคิด สภาวะจิตใจ การกระทำของพ่อแม่ที่เกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูลูกเลี้ยงยาก การสนับสนุนทางสังคม ความเชื่อ และวัฒนธรรม เข้ามามีอิทธิพล

อย่างมากทุกมิติของการให้ความหมายพื้นฐานของชีวิต พื้นที่ชีวิต ชีวิต เวลา และสังคมของชีวิต เกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก ทำให้เรียนรู้จากประสบการณ์ที่ถ่ายทอดถึงความยากลำบาก ในการจัดการกับอารมณ์ความรู้สึก มีสถานะความเครียดและกังวลสูง การปรับตัวในการเลี้ยง ลูกและการดูแลครอบครัว และสัมพันธ์ภาพระหว่างพ่อและแม่ ความเข้าใจประสบการณ์ เหล่านี้จะสามารถช่วยเหลืครอบครัวที่มีลูกเลี้ยงยากได้ (พนิดา ศิริอำพันกุล และคณะ, 2558) การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยการสนับสนุนของครอบครัวเพื่อ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับการส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยการสนับสนุนของครอบครัวโดย ใช้วิธีวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาการศึกษาจากประสบการณ์และแนวคิดในการเลี้ยงลูก ด้วยนมแม่โดยการสนับสนุนของครอบครัวจากผลการวิจัยทำให้ได้เข้าใจถึงแนวคิด และ ประสบการณ์ของมารดาหลังคลอดครั้งแรกแต่ละคนที่ได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวใน การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ (ศิริวรรณ ทุมเชื้อ และอัญญา ปลดเปลื้อง, 2558) เป็นต้น

ข้อจำกัดของวิธีการวิจัยปรากฏการณ์วิทยา

การวิจัยปรากฏการณ์วิทยาเป็นสิ่งท้าทายความสามารถสำหรับนักวิจัย (กัญญฐิตา ศรีภา, 2555) มีข้อจำกัดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทางปรัชญาปรากฏการณ์วิทยาเข้าใจค่อนข้างยาก ไม่ว่าจะเป็นมอง ปรากฏการณ์วิทยาในฐานะเป็นปรัชญา เป็นกระบวนการทัศน์ หรือเป็นเพียงแนวคิด การทำความเข้าใจ ประสบการณ์ของมนุษย์มีความซับซ้อนของวิธีคิดและยังมีความหลากหลายของแนวคิด ปรากฏการณ์วิทยาเองด้วย

2. การเลือกตัวอย่างหรือปรากฏการณ์ที่เหมาะสมกับการวิจัยต้องเลือก ตัวอย่างที่มีประสบการณ์ตรงในเรื่องนั้นจริง ๆ และนอกจากเป็นตัวอย่างที่ดีแล้ว ต้องมีความ เป็นไปได้ในทางปฏิบัติ อาจมีความจำเป็นต้องสัมภาษณ์ซ้ำ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องลงลึก และ อาจมีปัญหาในการหาตัวอย่างที่พร้อมจะให้ข้อมูลในการทำวิจัย โดยเฉพาะตัวอย่างที่เป็นผู้ป่วย ที่ต้องให้ข้อมูลที่มีความละเอียดอ่อนหรือกระทบต่อสภาพจิตใจ

3. นัยและความหมายที่นักวิจัยพบอาจมีหลายแง่มุมเป็นการยากที่นักวิจัยจะ หาข้อสรุปได้ความหมายที่แท้จริง หรือที่เป็นแก่นหรือสาระที่แท้ (Essence) ของปรากฏการณ์ หรือประสบการณ์นั้นคืออะไร โดยที่ผู้วิจัยต้องขจัดความคิดและอคติส่วนตัวของนักวิจัยออก เพื่อให้สามารถมองปรากฏการณ์ที่ศึกษานั้นตามความเป็นจริง

4. กฎเกณฑ์และข้อจำกัดของการตีความ ทำให้การตีความที่ถูกต้อง ครอบคลุมปรากฏการณ์เป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก เพราะผู้วิจัยอาจละเลย หรือมองข้าม กระบวนการของปรากฏการณ์ในบางแง่มุมได้

5. จุดเน้นของการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความคือ การทำความเข้าใจและการสื่อสารหรือการปฏิสัมพันธ์กัน กรอบความคิดจึงมุ่งประเด็นไปที่การแปลความ จากพฤติกรรมต่าง ๆ ฉะนั้นผู้ตีความจึงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถและมโนทัศน์ที่รอบคอบ

สรุป

การศึกษาวิถีชีวิตครอบครัวคุณแม่มือใหม่ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์ในชีวิตชีวิตรอบครอบครัวคุณแม่ โดยใช้ปรากฏการณ์วิทยาเป็นเครื่องมือในการศึกษาให้ความสำคัญกับผู้ให้ข้อมูลและคำถามวิจัยซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรม มีทักษะการวิจัยภาคสนามในการเก็บข้อมูลวิจัยที่ดีมีจริยธรรมในการวิจัย เก็บคำบอกเล่าประสบการณ์ความคิด ความรู้สึก การปฏิบัติตนและการดูแลตนเองของคุณแม่ในช่วงเวลาที่ตั้งครรภ์จนถึงช่วงเวลาที่คลอดบุตร การดูแลบุตร รวมถึงคำบอกเล่าจากประสบการณ์ของสามี คนในครอบครัว และญาติที่ใกล้ชิด เช่น ลุง ป้า น้า อา ปู่ ย่า ตา ยาย บริบทแวดล้อม สังคม ความเชื่อ และวัฒนธรรม เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อสม. เจ้าหน้าที่โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลที่ร่วมดูแลคุณแม่มือใหม่และบุตร ผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจและถอดองค์ความรู้เพื่อแปลความ พรรณนาความตามแนวปรากฏการณ์ และต้องถือเอาความหมายและความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลที่ได้ประสบเหตุการณ์นั้นเป็นสำคัญ ไม่ใช่ความหมายหรือความรู้สึกของผู้วิจัยเอง วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล สกัดเป็นชุดความรู้สำหรับการเลี้ยงดูบุตรให้กับคุณแม่มือใหม่หรือใช้ถ่ายทอดให้กับเพื่อน ญาติ หรือบุคคลที่สนใจใช้ในการดูแล ปฏิบัติตัว และส่งเสริมพัฒนาการเด็กต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุชนิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนาชุดความรู้ดิจิทัลเพื่อส่งเสริมพัฒนาการเด็กช่วง 1,000 วันแรกของชีวิต” ตามหลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนวัตกรรมการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช โดยมีอาจารย์ รศ.ดร.ปัญญา เลิศไกร มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช เป็นที่ปรึกษา และอาจารย์ ผศ.ดร.ศศลักษณ์ ทองขาว มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา เป็นที่ปรึกษาร่วม

เอกสารอ้างอิง

- กัญญ์ฐิตา ศรีภา. (2555). การวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบตีความในวิชาชีพพยาบาล. วารสารพยาบาลตำรวจ, 4(2), 16-17.
- ชนัญญา ศรีเจริญวนิชย์ และวิณา จีระแพทย์. (2561). ประสบการณ์ชีวิตของมารดาที่ให้นมแม่ในทารกที่ปฏิเสธการดูดเต้า. วารสารพยาบาลทหารบก, 19(1), 158-160.
- ชาย โพธิ์สิตา. (2562). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ : คู่มือนักศึกษาและนักวิจัยสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ชุตานันท์ ขุนเพชร และศศิกันต์ กาละ. (2562). ประสบการณ์ความตั้งใจในการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ของมารดาวัยรุ่นหลังคลอด. วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์, 11(2), 3-4.

- นงนภัส คู่ขวัญ เที่ยงกมล. (2554). การวิจัยเชิงบูรณาการแบบองค์รวม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิตา ชูโต. (2548). การวิจัยเชิงคุณภาพ Qualitative Research. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: พรินโป.
- ปัญญา เลิศไกร และลัญจกร นิลกาญจน์. (2559). การเก็บข้อมูลวิจัยชุมชนภาคสนาม. วารสารนาครบุตรปริทรรศน์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 8(2), 1-10.
- พนิดา ศิริอำพันกุล และคณะ. (2558). การเป็นพ่อแม่ที่มีลูกเลี้ยงยากวัยเตาะแตะ. วารสารพยาบาลสาร, 42(2), 72-82.
- วารุณี เกตุอินทร์ และคณะ. (2559). การรับรู้สุขภาพและพัฒนาการทารกในมุมมองของมารดาวัยรุ่นครั้งแรก. วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข, 26(1), 178-181.
- ศศิธรา น่วมภา และคณะ. (2563). ประสบการณ์การรับบริการฝากครรภ์และการแสวงหาข้อมูลสุขภาพของสตรีตั้งครรภ์ที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ : การศึกษาเชิงคุณภาพแบบบรรยาย. วารสารพยาบาลศาสตร์, 38(4), 47-49.
- ศิริวรรณ ทูมเชื้อ และอัญญา พลดเปลื้อง. (2558). การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมการเลี้ยงลูกด้วยนมแม่โดยการสนับสนุนของครอบครัว. วารสารศูนย์การศึกษาแพทยศาสตร์คลินิกโรงพยาบาลพระปกเกล้า, 32(1), 6-17.
- อารีย์วรรณ อ่วมตานี. (2559). การวิจัยเชิงคุณภาพทางการพยาบาล (QUALITATIVE RESEARCH IN NURSING). (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Bogdan, R. C. & Biklen, S. K. (2003). Qualitative Research for Education an Introduction to The Theory and Methods. Boston: Allyn and Bacon.
- Department of Health. (2020). Thailand Reproductive Health Database. Retrieved December 15, 2020, from <http://rhdata.anamai.moph.go.th/>
- Heidegger, M. (1962). Being and Time (MacQuaeie J. & Robinson E. trans). New York: Harper & Row.
- Koch, T. (1995). Interpretive approaches in nursing research : the influence of Husserl and Heidegger. Journal of Advanced Nursing, 21(5), 827-836.
- Leonard, V. W. (1989). A Heideggerian Phenomenologic perspective on the concept of the Person. Advances in Nursing Science, 11(4), 40-55.
- Merilyn, A. (1996). Hermeneutic phenomenology : philosophical perspectives and current use in nursing research. Journal of Advanced Nursing, 23(4), 705-713.
- Streubert, H. J. & Carpenter D. R. (1995). Qualitative research in nursing: Advancing the humanistic imperative. Philadelphia: PL: J.B.Lippincott.

แนวทางการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ*

THE GUIDELINES FOR PREPARING A PERSON TO ENTER THE AGING SOCIETY

จิราภรณ์ นนทะสุด

Chiraporn Nontasut

รัชฎา ฟองธนกิจ

Rachada Fongtanakit

อนันต์ รัศมี

Ananta Rusmee

สุนทร พจณู

Suntorn Phajon

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suansunandharajabhat University, Thailand

E-mail: chirachin@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ 2) อิทธิพลการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ 3) แนวทางการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุจังหวัดนนทบุรี จำนวน 300 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิอย่างมีสัดส่วน ใช้แบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบคุณภาพเครื่องมือคำนวณ ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ 0.80 ในการเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและแบบจำลองสมการโครงสร้าง การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้บริหารระดับสูงจังหวัดนนทบุรี จำนวน 15 คน โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) การจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน การจัดการสิ่งแวดล้อม อยู่ในระดับมากที่สุด ระดับการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ ความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม ประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อม อยู่ในระดับมาก 2) การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุส่งผลกระทบต่อการจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน และด้านสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจและการเงินส่งผลกระทบต่อจัดการสิ่งแวดล้อม ความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม และประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อม ด้านสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อ

* Received 9 April 2021; Revised 19 September 2021; Accepted 24 September 2021

ความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม และประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อม ความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคมส่งผลต่อ ประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อม 3) แนวทางการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ พบว่า บุคคลต้องมีความตระหนักรู้ล่วงหน้าและวางแผนเตรียมความพร้อมของตนเองด้านสุขภาพ การเงิน ที่อยู่อาศัย และอาชีพตั้งแต่วัยทำงาน ภาครัฐจะต้องบริหารจัดการและจัดสวัสดิการที่เหมาะสมเพียงพอแก่ผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ, เศรษฐกิจและการเงิน, สิ่งแวดล้อมผู้สูงอายุ, ความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม, ประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อม

Abstract

The objectives of this research were to study 1) aging society transition 2) the aging society transition had the influence on the efficiency of preparation and 3) guidelines to enhance the efficiency of preparation the person for entering an aging society. This research employed a mixed research methodology combining quantitative and qualitative methods. For the quantitative research part, the sample consisted of elderly persons of Nonthaburi province with a total of 300 individuals. The sample size was determined based on the criterion 20 times the observed variables. They were selected by proportional stratified sampling. Data were collected via the use of a questionnaire and analyzed with descriptive analysis and a structural equation model. As for the qualitative research component, in-depth interviews were conducted with 15 executives of related government departments. The research findings showed that: 1) economy and finance management, environment management were rated at the highest level. For aging society transition, the social value of person and efficiency of preparing a person for entering an aging society were rated at a high level, 2) aging society transition effects to the economy and financial management, environmental management. Economy and financial management affect environmental management, social value of person, and efficiency of preparation a person for entering an aging society. Environmental management affects the social value of a person, and the efficiency of preparation a person for entering an aging society. The social value of a person affects the efficiency of preparation a person for entering an aging society, and 3) guidelines for efficiency of preparation a person for entering an aging society found that individuals need to have pre-awareness and prepare themselves for health, financial, housing and

occupation from working age. The public sector must manage and provide appropriate welfare for the elderly.

Keywords: Aging Society, Economy and Finance, Elderly Environment, The Social Value of a Person, The Efficiency of Preparation a Person for Entering an Aging Society

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรโลก ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วง 3 - 4 ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งหลายประเทศประชากรได้เปลี่ยนผ่านเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แล้ว ได้แก่ ประเทศสมาชิกในยุโรป อเมริกาเหนือ กลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว และบางประเทศในเอเชีย ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น (Population Reference Bureau, 2012) องค์การสหประชาชาติ ได้ให้คำนิยาม ผู้สูงอายุ (Older Person) หมายถึง ประชากรทั้งหญิงและชายที่มีอายุมากกว่า 60 ปีขึ้นไป ซึ่งประเทศที่ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป มีมากกว่าร้อยละ 10 หรือประชากรที่อายุ 65 ปีขึ้นไป มีมากกว่าร้อยละ 7 ของประชากรทั้งประเทศ ถือว่าประเทศนั้นได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) และเป็นสังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ (Aged Society) เมื่อสัดส่วนของประชากรที่อายุ 60 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นร้อยละ 20 และที่อายุ 65 ปีขึ้นไป เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 14 (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2557)

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุอย่างสมบูรณ์ (complete aged society) ในปี 2564 นี้ คือมีประชากรที่อายุ 60 ปีขึ้นไป ร้อยละ 20 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้จะส่งผลกระทบต่อการจัดการสุขภาพ ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ผู้สูงวัยจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ด้วยการมีสุขภาพที่ดีทั้ง 3 ด้าน คือร่างกาย จิตใจ และสังคม (เกียรติภูมิ วงศ์รจิต, 2562)

ชมพูนุท พรหมภักดี กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างของประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็นประเด็นที่ได้รับความสนใจเป็นอันมาก ทั้งในระดับชาติและในระดับโลก เนื่องจากมีผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งในระดับมหภาค ได้แก่ ผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) รายได้ต่อประชากร การออมและการลงทุน งบประมาณของรัฐบาล การจ้างงาน และผลิตภาพของแรงงาน และระดับจุลภาค ได้แก่ ผลต่อตลาดผลิตภัณฑ์และบริการด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการเงินและด้านสุขภาพ (ชมพูนุท พรหมภักดี, 2556) สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ระบุว่า ปัญหาที่พบในกลุ่มผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ได้แก่ ปัญหาทางด้านสุขภาพกายและจิตใจ ทางด้านการเงิน ทางด้านความรู้ ทางด้านสังคม ปัญหาด้านครอบครัว และปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง จะส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุมากที่สุด สังคมที่มีผู้สูงอายุจำนวนมาก จึงส่งต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ (สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย, 2561)

กรมอนามัย กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยการส่งเสริมให้ประชากรมีการเตรียมความพร้อม ใน 3 มิติ คือ มิติด้านสุขภาพ มิติด้านสังคม และมิติด้านเศรษฐกิจ บุคคลต้องเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณภาพตั้งแต่ในกลุ่มวัยทำงาน โดยจะต้องมีการเตรียมการในทุกด้าน ตั้งแต่การสร้างหลักประกันด้านรายได้ การออมในช่วงวัยทำงานให้เพียงพอสำหรับการดำรงชีพในวัยเกษียณ หรือวัยสูงอายุ การสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมกับช่วงวัย การเตรียมความพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงและวางแผนชีวิตอย่างมีคุณค่า บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง โดยมีครอบครัวเกื้อหนุน ชุมชนช่วยเหลือ สังคมรัฐเกื้อกูล โดยใช้ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ตามแนวทางประชารัฐ เพื่อการเตรียมความพร้อมในวัยทำงานสู่วัยผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี เป็นหลักชัยของครอบครัวและสังคม (กรมอนามัย, 2564)

สถานการณ์ผู้สูงอายุจังหวัดนนทบุรีมีปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. 2563 มีผู้สูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป) จำนวน 239,410 คน คิดเป็นร้อยละ 18.75 ของประชากรทั้งจังหวัด (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564) เทศบาลนครนนทบุรีเล็งเห็นถึงความสำคัญของการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับผู้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุและการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จึงได้มีการสร้างสถานที่สำหรับจัดกิจกรรมให้แก่ผู้สูงอายุ ผนวกกับภารกิจในการดูแลส่งเสริมสุขภาพที่อยู่ภายใต้การดูแลของกองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม และได้เปิดศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในปี 2555 ผลการดำเนินงานประสบความสำเร็จเป็นอย่างมากจนถึงปัจจุบันเนื่องจากให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุ งบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการมีใจรักในงานบริการ ครูสอนจิตอาสา เครือข่ายที่เข้มแข็ง โครงสร้างพื้นฐานที่มีความพร้อมและมีการผลักดันศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตไปสู่พื้นที่อื่น ๆ ภายในจังหวัด (จิตรีรัตน์ รุ่งเสถียม, 2562)

จากการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ นับเป็นเรื่องเร่งด่วนสำคัญที่จะต้องมีการวางแผนอย่างเป็นระบบและดำเนินการล่วงหน้า ผู้วิจัยจึงมีความตั้งใจที่จะศึกษา แนวทางการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ จะได้นำผลที่ได้จากการวิจัยนี้ไปเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบายและแผนปฏิบัติงานในการเตรียมความพร้อมของบุคคล ด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านสวัสดิการผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ การจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม และประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

2. เพื่อศึกษาอิทธิพลการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ การจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม ที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

3. เพื่อศึกษาแนวทางการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่ตระหนักและให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุ (ฐิติรัตน์ รุ่งแสงยม, 2562) การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยดำเนินการตามลำดับดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยใช้จำนวนประชากรทั้งหมด 39,296 คน จาก 269 ชุมชมผู้สูงอายุจังหวัดนนทบุรี (องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี, 2563) คัดเลือกประชากรจากชมรมผู้สูงอายุ 6 ชมรม จาก 6 อำเภอ อำเภอละ 1 ชมรมที่มีผู้สูงอายุมากที่สุด รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 5,789 คน สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิที่มีสัดส่วน (Proportional Stratified Sampling) และแบบง่าย (Random Sampling) ใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 300 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกตได้ ตามหลักการวิเคราะห์สถิติประเภทพหุตัวแปรสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling) (Grace, J. B., 2008) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการผู้สูงอายุ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาแล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC มีค่าไม่ต่ำกว่า 0.50 - 1.00 (ณรงค์ กุลนิเทศ และสุดาวรรณ สมใจ, 2558) ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อทดสอบความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธ์, 2555) และได้ค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.80 ผู้วิจัยจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แบ่งเป็น 3 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน และ 2) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และ 3) ข้อเสนอแนะเก็บข้อมูลโดยการนัดหมายประธานชมรมผู้สูงอายุเพื่อเข้าแจกแบบสอบถามผู้สูงอายุในแต่ละชมรม ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้สำหรับการวิจัย อธิบายข้อคำถาม และเก็บแบบสอบถามอย่างครบถ้วน จำนวน 300 ชุด การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้และความโด่ง และใช้การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (SEM) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ การจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม และประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) เลือกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้บริหารระดับสูงของจังหวัดนนทบุรี ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารจัดการผู้สูงอายุ จำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด ปลัดจังหวัด นายอำเภอเมือง พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด นายกเทศมนตรี ผู้อำนวยการสำนักการสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อมเทศบาล และประธานชมรมผู้สูงอายุ ข้อมูลที่ได้ครบถ้วนจากการสัมภาษณ์ตามจำนวนนี้ถือว่ามีความเหมาะสม (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธ์, 2555) ข้อคำถามการสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมสูงอายุ มี 5 ด้าน คือ 1) การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ 2) การจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน 3) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม 4) ความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม และ 5) ประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) เป็นการเปรียบจากมุมมองหลาย ๆ ด้าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล ผลการวิเคราะห์ ตลอดจนผลของการวิจัย นำข้อมูลที่ได้มาจัดเรียงเป็นหมวดหมู่แล้วบรรยายเนื้อหาตามความจริงที่ปรากฏขึ้นโดยอ้างอิงกรอบแนวคิดทฤษฎี และสรุปผลเพื่อสนับสนุนการวิจัยเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไป ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ร้อยละ 50.67 ส่วนใหญ่อายุ 66 - 70 ปี ร้อยละ 73.67 สถานภาพสมรส ร้อยละ 71.33 การศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 62.33 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำงานบริษัทเอกชน/พนักงานเอกชนเกษียณ ร้อยละ 51.00 และรายได้ระหว่าง 15,001 - 20,000 บาท ร้อยละ 44.00

1. ระดับการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ พบว่า การจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน (ค่าเฉลี่ย 4.23) การจัดการสิ่งแวดล้อมอยู่ (ค่าเฉลี่ย 4.33) อยู่ในระดับมากที่สุด ระดับการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ (ค่าเฉลี่ย 4.03) ความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.88) ประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อม 4.20 อยู่ในระดับมาก

2. อิทธิพลการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structure Model) พบว่า การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลทางตรงกับการจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน เท่ากับ 0.80 และส่งผลทางตรงกับการจัดการสิ่งแวดล้อม เท่ากับ -0.23 แต่ไม่ส่งผลทางตรงกับความความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม เท่ากับ -0.12 และไม่ส่งผลทางตรงกับประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เท่ากับ -0.09 ส่วนการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ ส่งผลทางอ้อมกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ และความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม เท่ากับ

0.72, 0.65 และ 0.63 ตามลำดับ การจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน ส่งผลทางตรงกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม และ ประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เท่ากับ 0.90, 0.48 และ 0.40 ตามลำดับ การจัดการสิ่งแวดล้อม ส่งผลทางตรงกับความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม เท่ากับ 0.51 และส่งผลทางตรงกับประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเท่ากับ -0.04 ส่วนการจัดการสิ่งแวดล้อม ส่งผลทางอ้อมกับประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเท่ากับ 0.35 ความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคมส่งผลทางตรงกับประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเท่ากับ 0.70 และ

3. แนวทางการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ ต้องมีการดำเนินการร่วมกันอย่างเป็นระบบ ทั้งผู้เข้าสู่วัยสูงอายุ จะต้องมีความตระหนักรู้ และวางแผนเตรียมความพร้อมตนเอง ด้านสุขภาพกายและใจ ด้านการเงิน ที่อยู่อาศัย อาชีพเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ การปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง และเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีบทบาทในชีวิตประจำวัน ภาครัฐจะต้องวางแผนและจัดสวัสดิการที่เหมาะสมเพียงพอแก่ผู้สูงอายุ

ผลการวิเคราะห์แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์ (Structural Model)

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบแบบจำลองตามสมมติฐานการวิจัยกับแบบจำลองทางเลือก

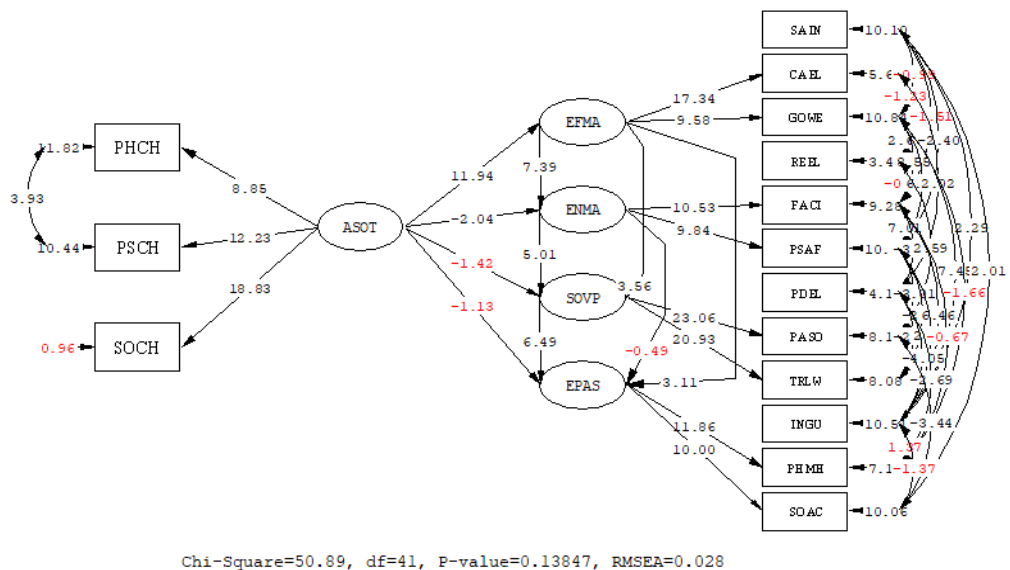
รายการ	ค่าสถิติ	แบบจำลองตาม สมมติฐาน	แบบจำลอง ทางเลือก
1. Chi - square	*ต่ำใกล้ 0	677.93	50.89
	*เท่ากับ df	80	41
Relative Chi - square	ผลหารด้วย df < 2	8.47	1.24
2. GFI	>.90	0.77	0.98
3. AGFI	>.90	0.65	0.94
4. RMR	เข้าใกล้ 0	0.007	0.002
5. RMSEA	<.05	0.158	0.028
6. CFI	*0-1	0.93	1.00
7. CN	> 200	55.29	384.89

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าไค - สแควร์สัมพันธ์ (χ^2/df) มีค่าเท่ากับ 1.24 แสดงว่าโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจาก ค่าไค-สแควร์สัมพันธ์มีค่าน้อยกว่า 2.00 ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมบูรณ์ (Absolute Fit Index) ที่ผู้วิจัยพิจารณาค่า 2 ดัชนี คือ ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืน (Goodness of fit index: GFI) มีค่า

เท่ากับ 0.98 เนื่องจากค่า GFI มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 และค่า GFI ที่ยอมรับได้มีค่ามากกว่า 0.90 ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนที่ปรับแก้ไขแล้ว (Adjusted Goodness of fit index: AGFI) มีค่าเท่ากับ 0.94 แสดงว่า โมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากค่า AGFI มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 และค่า AGFI ที่ยอมรับได้มีค่ามากกว่า 0.90 ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนในรูปความคลาดเคลื่อน โดยดัชนีที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการพิจารณา คือ รากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนเหลือมาตรฐาน (Root Mean Square residual: RMR) มีค่าเท่ากับ 0.002 แสดงว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจาก มีค่าน้อยกว่า 0.05 รากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square error of approximation: RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.028 หมายถึง โมเดลสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เนื่องจากค่า RMSEA มีค่าน้อยกว่า 0.05 ดัชนีวัดความสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ (Comparative fit index: CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 แสดงว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ เนื่องจากค่า CFI มีค่า 0.90 ขึ้นไป ดัชนีวัดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Critical N: CN) มีค่าเท่ากับ 384.89 แสดงว่า โมเดลสอดคล้องกลมกลืนเชิงสัมพัทธ์ เนื่องจากค่า CN มีค่ามากกว่า 200

ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลจากแบบจำลองโครงสร้าง (Structural Model) ที่เป็นแบบจำลองทางเลือกใช้อธิบายเส้นทางอิทธิพลจากสมการพยากรณ์

ภาพที่ 1 แบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์แบบทางเลือก (Standardized Solution)

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ มีอิทธิพลต่อการจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีความสามารถในการอธิบาย

อิทธิพลได้ร้อยละ 64 การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ และการจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน มีอิทธิพลกับการจัดการสิ่งแวดล้อม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01 มีความสามารถในการอธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 54 การจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน และการจัดการสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลกับความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ มีอิทธิพลกับความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ มีความสามารถในการอธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 70 การจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน และความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม มีอิทธิพลกับประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 แต่การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ และการจัดการสิ่งแวดล้อม ไม่มีอิทธิพลกับประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ มีความสามารถในการอธิบายอิทธิพลได้ร้อยละ 87

3. แนวทางการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ

จากผลการวิจัยเชิงปริมาณและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สรุปได้ดังนี้ 3.1) ผู้เข้าสู่วัยสูงอายุ จะต้องมีการเตรียมความพร้อมตนเอง ด้านร่างกาย จิตใจ ปรับตัวเข้ากับสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน 3.2) ภาครัฐและเอกชน สร้างความตระหนักรู้ให้กับประชาชนในวัยทำงาน โดยเฉพาะผู้ที่กำลังก้าวเข้าสู่วัยเกษียณการทำงาน ให้ความสำคัญในการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในด้านสุขภาพร่างกาย ด้านการออมทรัพย์หรือการสร้างหลักประกันรายได้ ด้านที่พักอาศัย สิ่งแวดล้อม และการเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับวัยตนเอง 3.3) ภาครัฐและเอกชน ส่งเสริมการทำงานของสูงอายุและขยายกำหนดการเกษียณอายุการทำงาน ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีอาชีพที่เหมาะสมและมีรายได้เพียงพอต่อการใช้จ่าย 3.4) ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องบูรณาการทำงานร่วมกันในการจัดสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุให้มีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการดำรงชีวิตตั้งแต่วัยทำงาน ด้านการประกันสังคม การช่วยเหลือสาธารณะ และการบริการสังคม 3.5) การส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชน ตระหนักและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ มีบทบาทในการดูแลผู้สูงอายุ 3.6) การปรับเปลี่ยนกฎหมาย ระเบียบปฏิบัติ ข้อบังคับ ให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ, 2563)

อภิปรายผล

ผู้วิจัยนำเสนอการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ดังนี้

1. ระดับการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ

การเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ และการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม มีความสำคัญกับการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย (ค่าเฉลี่ย 4.03) การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ (ค่าเฉลี่ย 3.91) และ

การเปลี่ยนแปลงด้านสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.14) มีค่าระดับมากทั้ง 3 ด้าน ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ ฐิริชญา เทพศิริ ที่กล่าวว่า วัยสูงอายุเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจส่วนหนึ่งอาจเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ประกอบกับวัยสูงอายุจะมีการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่การงาน ซึ่งส่งผลให้รายได้และความภาคภูมิใจในตนเองลดลงด้วย หรือเมื่อมีการสูญเสียคู่สมรส หรือเพื่อนสนิท ที่ใกล้ชิด ทำให้รู้สึกท้อแท้ น้อยใจ อ่อนไหว วิตกกังวล รู้สึกไม่มั่นคง และต้องการพึ่งพามากขึ้น แนวทางในการดูแลผู้สูงอายุคือ การช่วยเหลือให้ผู้สูงอายุ ช่วยเหลือตนเองได้ตามอัตภาพ ไม่เป็นภาระแก่ผู้อื่น และดำรงไว้ซึ่งการมีคุณค่าในตนเอง (ฐิริชญา เทพศิริ, 2555)

การออมทรัพย์และการลงทุน อาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ และสวัสดิการจากภาครัฐ มีความสำคัญกับการจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งจะเห็นได้ว่าการออมทรัพย์และการลงทุน (ค่าเฉลี่ย 4.09) และอาชีพที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ (ค่าเฉลี่ย 4.06) มีค่าระดับมาก และสวัสดิการจากภาครัฐ (ค่าเฉลี่ย 4.53) มีค่าระดับมากที่สุด ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์ ซึ่งกล่าวถึง รูปแบบสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย ได้แก่ การประกันสังคม ซึ่งประกอบด้วยกองทุนต่าง ๆ มีกองทุนประกันสังคม กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ (กบข.) กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ กองทุนดูแลผู้สูงอายุที่ขาดที่พึ่ง การได้รับคำปรึกษาในทางคดี การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะ หลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า การสนับสนุนในด้านที่พักอาศัย และกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งจะต้องมีการบริหารจัดการให้เหมาะสมและเพียงพอเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายผู้สูงอายุ (สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์, 2557) สอดคล้องกับ กรมกิจการผู้สูงอายุ ได้กล่าวถึงการเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจ มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง เพราะวัยผู้สูงอายุเป็นวัยที่มีค่าใช้จ่ายหลายประการ ทั้งค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ค่ารักษาพยาบาล ซึ่งสวนทางกับการมีรายได้ที่ลดลง เนื่องจากพันกณธ์อายุการจ้างงาน หรือมีสภาพร่างกายไม่อำนวยในการประกอบอาชีพ ดังนั้น ควรเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจ โดยมีการสร้างความมั่นคงทางรายได้จากการทำงาน และการวางแผนทางการเงิน ได้แก่ การออมทรัพย์ การลงทุน การบริหารรายจ่าย การจัดการหนี้สิน จะช่วยให้มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562)

สภาพแวดล้อมและที่พักอาศัย สิ่งอำนวยความสะดวก และความปลอดภัยทางกายภาพ มีความสำคัญกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญ เห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมและที่พักอาศัย (ค่าเฉลี่ย 4.0) มีค่าระดับมาก สิ่งอำนวยความสะดวก (ค่าเฉลี่ย 4.47) และความปลอดภัยทางกายภาพ (ค่าเฉลี่ย 4.51) มีค่าระดับมากที่สุด ทั้งนี้ มีความสอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ และสอดคล้องกับแนวคิดของ สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม ซึ่งกล่าวถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตประจำวัน ไม่ก่อให้เกิดอันตรายกับ

ผู้สูงอายุ ซึ่งครอบคลุมถึงที่อยู่อาศัย สถานที่สาธารณะ สิ่งอำนวยความสะดวกในชุมชน เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองได้ง่ายขึ้นเมื่อต้องอยู่ตามลำพัง ลดโอกาสเสี่ยงหรือป้องกันอุบัติเหตุจากหกล้ม ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความพิการหรือทุพพลภาพในวัยผู้สูงอายุ (สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม, 2558) สอดคล้องกับ สมโภช รติโอฬาร ที่กล่าวว่า การดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของเมือง ต้องคำนึงถึงสภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุด้วย เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้สะดวกสบายมากขึ้น ช่วยทำให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพดี และมีความสุขในบั้นปลายของชีวิต (สมโภช รติโอฬาร, 2556) และ สอดคล้องกับแนวคิดการปรับสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุ Burton, E. ที่ว่า 1) การจัดสิ่งแวดล้อมที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุออกกำลังกาย ได้แก่ การจัดให้มีพื้นที่สีเขียว การจัดมุมพักผ่อนตามถนนทางเชื่อมและทางเดินต่าง ๆ การสร้างทางเดินที่ราบเรียบ การจัดบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในชุมชน จะช่วยกระตุ้นให้ผู้สูงอายุออกมาพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและออกมาทำกิจกรรมกลุ่มร่วมกับเพื่อนบ้านมากขึ้น 2) การจัดสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของบ้าน ต้องคำนึงถึงสภาพร่างกาย และการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุด้วย และ 3) การจัดสิ่งแวดล้อมในที่สาธารณะให้เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุ ได้แก่ ทางเดินที่ราบเรียบ ทางลาด ลิฟท์ขึ้นอาคารต่าง ๆ ราวจับบันได ห้องน้ำสาธารณะ ที่นั่งพักผ่อน และอุปกรณ์ช่วยเหลืออื่น ๆ อย่างเพียงพอ (Burton, E., 2012)

การพัฒนาศักยภาพ การมีส่วนร่วมในสังคม และการถ่ายทอดภูมิปัญญา มีความสำคัญกับความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญ จะเห็นได้ว่า การพัฒนาศักยภาพ (ค่าเฉลี่ย 3.87) การมีส่วนร่วมในสังคม (ค่าเฉลี่ย 3.90) และการถ่ายทอดภูมิปัญญา (ค่าเฉลี่ย 3.86) มีค่าระดับมากทั้ง 3 ด้าน ทั้งนี้มีความสอดคล้องกับการวิจัยเชิงคุณภาพ และ สอดคล้องกับแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ซึ่งได้มีการกำหนดแผนระยะยาว เพื่อการเปลี่ยนและพัฒนาผู้สูงอายุ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ได้ระบุในมาตรา 54 และมาตรา 80 การกิจที่ต้องมีต่อประชากรสูงอายุ และในปีพ.ศ. 2542 ได้จัดทำปฏิญญาผู้สูงอายุไทย ซึ่งเป็นภารกิจที่สังคมและรัฐพึงมีต่อผู้สูงอายุ โดยมีแนวคิดพื้นฐานในการจัดทำแผน ได้แก่ 1) การสร้างหลักประกันในวัยสูงอายุ เป็นกระบวนการสร้างความมั่นคงให้แก่สังคม 2) ผู้สูงอายุมีคุณค่าและศักยภาพ ควรได้รับการส่งเสริมสนับสนุนให้มีส่วนร่วมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม 3) ผู้สูงอายุมีศักดิ์ศรีสมควรดำเนินชีวิตอยู่ในชุมชนของตนเองอย่างมีคุณภาพอันสมเหตุผลและสมวัย 4) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มิใช่บุคคลผู้ด้อยโอกาสหรือเป็นภาระต่อสังคม แม้ว่าผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งประสบความลำบาก และต้องการความช่วยเหลือจากสังคมและรัฐ (นริสา วงศ์พนารักษ์ และสายสมร เฉลยกิตติ, 2557) สอดคล้องกับทฤษฎีของมาสโลว์ ที่กล่าวถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ในขั้นที่ 4 คือ ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ ความต้องการมีคุณค่า (Esteem Needs) เมื่อความต้องการทางสังคมได้รับการตอบสนองแล้ว บุคคลจะต้องการสร้างสถานภาพของตนให้สูงเด่น มีความภูมิใจและสร้างการ

นับถือตนเอง ขึ้นชมในความสำเร็จของงาน มีความมั่นใจในตนเอง ความต้องการเหล่านี้ ได้แก่ ตำแหน่งหน้าที่ ยศ ระดับเงินเดือนที่สูง การงานที่ท้าทาย การได้รับความยกย่องนับถือจากผู้อื่น การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงาน และโอกาสความก้าวหน้าในอาชีพ (บุณชรารัตน์ นาชัย โชติ, 2561)

หลักประกันรายได้ สุขภาพกายและใจ และการเป็นที่ยอมรับของสังคม มีความสำคัญกับประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเห็นได้ว่า หลักประกันรายได้ (ค่าเฉลี่ย 4.48) มีค่าระดับมากที่สุด สุขภาพกายและใจ (ค่าเฉลี่ย 4.05) และการเป็นที่ยอมรับของสังคม (ค่าเฉลี่ย 4.06) มีค่าระดับมาก พิเชฐ เจริมณีทวีสิน กล่าวว่า ประกันสังคม คือก้าวแรกของหลักประกันความมั่นคงเมื่อเกษียณอายุ การดำเนินชีวิตหลังเกษียณอายุที่มีความสุข จะต้อง มี 3 ปัจจัย คือสุขภาพกายดี สุขภาพจิตดี และสุขภาพทางการเงินที่ดีด้วย (พิเชฐ เจริมณีทวีสิน, 2559) สอดคล้องกับ กรมกิจการผู้สูงอายุ ซึ่งกล่าวว่า คนทุกวัยควรเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ เพื่อเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีศักยภาพในอนาคต โดยการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพกายและการเสริมสร้างสุขภาพจิตในช่วงวัยต่าง ๆ การสร้างหลักประกันรายได้ โดยการวางแผนทางการเงินในแต่ละช่วงอายุ เพื่อความมั่นคงทางรายได้สำหรับค่าใช้จ่ายในอนาคต นอกจากนั้นผู้สูงอายุควรต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบทสังคมที่เปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม โดยเฉพาะกิจกรรมจิตอาสา เพื่อสร้างคุณค่าให้กับตนเองและมีคุณค่าต่อสังคม (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562)

2. อิทธิพลการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ

ผลการวิเคราะห์เส้นทางอิทธิพลแบบจำลองโครงสร้าง (Structural Model) ที่เป็นแบบจำลองทางเลือก พบว่า

2.1 การเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ มีอิทธิพลต่อการจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน และการจัดการสิ่งแวดล้อม อธิบายได้ว่า เมื่อบุคคลตระหนักถึงการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ย่อมทำให้เกิดการเตรียมความพร้อมในด้านเศรษฐกิจและการเงิน และการจัดการด้านที่อยู่อาศัย สิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยทางกายภาพที่มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ ที่กล่าวว่า การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุถือว่าการวางแผนชีวิตอย่างหนึ่ง การคิดเตรียมการต่าง ๆ เป็นกระบวนการที่ต้องเริ่มตั้งแต่ในวัยทำงาน เพื่อให้มีเวลาในการวางแผนดำเนินชีวิตที่รัดกุม การเตรียมความพร้อมเพื่อเกษียณอายุ จะทำให้ผู้ที่เกษียณอายุสามารถปรับตัวตอบสนองต่อสภาพที่เปลี่ยนแปลงได้ดี มีความพึงพอใจในชีวิตภายหลังการเกษียณอายุ สามารถใช้ชีวิตวัยเกษียณอยู่ร่วมกับครอบครัว ชุมชน และสังคมได้อย่างมีความสุข มีคุณค่า และมีคุณภาพชีวิตที่ดี (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ, 2556)

2.2 การจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน มีอิทธิพลต่อการจัดการสิ่งแวดล้อม ความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม และประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลต่อความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคมและประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ อธิบายได้ว่า การเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ จะต้องมีการวางแผนด้านสุขภาพ การออมทรัพย์ อาชีพที่เหมาะสม ตั้งแต่วัยทำงาน เพื่อสร้างหลักประกันรายได้ อันนำไปสู่การจัดการสุขภาพที่ดี สภาพที่พักอาศัยที่ปลอดภัย และการมีส่วนร่วมทางสังคมที่เหมาะสมกับวัย ดำรงตนมีคุณค่าทางสังคม สอดคล้องกับ กรมนามัย ซึ่งกล่าวถึงการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยการส่งเสริมให้ประชากรมีการเตรียมความพร้อม ใน 3 มิติ คือ มิติด้านสุขภาพ มิติด้านสังคม และมิติด้านเศรษฐกิจ บุคคลต้องเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณภาพตั้งแต่ในกลุ่มวัยทำงาน โดยจะต้องมีการเตรียมการในทุกด้าน ตั้งแต่การสร้างหลักประกันด้านรายได้ การออมในช่วงวัยทำงานให้เพียงพอสำหรับการดำรงชีพในวัยเกษียณหรือวัยสูงอายุ การสร้างพฤติกรรมสุขภาพที่เหมาะสมกับช่วงวัย การเตรียมความพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงและวางแผนชีวิตอย่างมีคุณค่า บนพื้นฐานของการพึ่งพาตนเอง โดยมีครอบครัวเกื้อหนุน ชุมชนช่วยเหลือ สังคมรัฐเกื้อกูล โดยใช้ความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ตามแนวทางประชารัฐ เพื่อการเตรียมความพร้อมในวัยทำงานสู่วัยผู้สูงอายุมีสุขภาพะที่ดีและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี เป็นหลักชัยของครอบครัวและสังคม (กรมนามัย, 2564)

3. แนวทางการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุที่มีประสิทธิภาพ ผู้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จะต้องมีการวางแผนและการเตรียมความพร้อมที่มีประสิทธิภาพปรับตัวให้เข้ากับสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงอายุ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารดิจิทัล ที่ได้เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวัน บุคคลจะต้องเห็นความสำคัญในการเตรียมตัวเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในด้านสุขภาพร่างกาย ด้านการออมทรัพย์หรือการสร้างหลักประกันรายได้ ด้านที่พักอาศัยและสิ่งแวดล้อม การเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับวัยตนเอง ในส่วนภาครัฐและภาคเอกชน จะต้องสร้างความตระหนักรู้ให้กับประชาชนตั้งแต่วัยทำงาน และภาครัฐควรจัดสวัสดิการที่เหมาะสมและเพียงพอให้แก่ผู้สูงอายุ สอดคล้องกับ กรมกิจการผู้สูงอายุ ซึ่งได้กล่าวถึงแนวทางการเตรียมความพร้อมที่มีประสิทธิภาพของบุคคลประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและการเงิน ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม และด้านการเรียนรู้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารดิจิทัล ผู้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจะต้องรู้สิทธิประโยชน์ที่ตนควรจะได้รับจากภาครัฐ มีการเตรียมความพร้อมให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีเมื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ นอกจากนี้ภาครัฐและเอกชนยังเห็นว่า มีความจำเป็นต้องส่งเสริม

การจ้างงานผู้สูงอายุที่มีศักยภาพ และขยายกำหนดการเกษียณ อายุการทำงานเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ มีอาชีพที่เหมาะสมและมีรายได้ เพียงพอต่อการใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ตลอดจนแก้ไขกฎระเบียบเพื่อให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ทั้งนี้จากการศึกษาระดับปัจจัย การจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ที่อยู่อาศัย สิ่งอำนวยความสะดวก ความปลอดภัย มีความสำคัญในระดับมากที่สุดต่อประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ สอดคล้องกับผลการศึกษาอิทธิพลการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ ซึ่งระบุว่า การจัดการด้านเศรษฐกิจและการเงิน การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม และความเป็นผู้มีคุณค่าทางสังคม ส่งผลต่อประสิทธิภาพการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ดังนั้นการเปลี่ยนผ่านสู่สังคมผู้สูงอายุ ด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม บุคคลจะต้องมีความตระหนักรู้ล่วงหน้า วางแผนด้านสุขภาพ ด้านการออม ที่อยู่อาศัย และอาชีพ ตั้งแต่วัยทำงานเพื่อสร้างหลักประกันให้ตนเอง ภาครัฐจะต้องบริหารจัดการสวัสดิการที่เหมาะสมและเพียงพอแก่ผู้สูงอายุ สำหรับข้อเสนอแนะการวิจัยในอนาคต ควรมีการศึกษาระบบเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมสำหรับผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มความสะดวกสบายและความปลอดภัย

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2562). เติมรู้ เตรียมพร้อมก่อนสูงวัย. เรียกใช้เมื่อ 2 กรกฎาคม 2563 จาก http://www.dop.go.th/download/knowledge/th1568708302-257_0.pdf
- _____. (2564). สถิติผู้สูงอายุของประเทศไทย 77 จังหวัด. เรียกใช้เมื่อ 2 กรกฎาคม 2563 จาก <http://www.dop.go.th/th/know/side/1/1/335>
- กรมอนามัย. (2564). โครงการเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ เพื่อรองรับสังคมสูงวัย ปี 2564. เรียกใช้เมื่อ 24 พฤษภาคม 2564 จาก <http://doc.anamai.moph.go.th/index.php?r=str-project%2Fview&id=4312>
- เกียรติภูมิ วงศ์รจิต. (2562). กรมสุขภาพจิต แนะนำผู้สูงวัยไทยเตรียมพร้อมก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุโดยสมบูรณ์ เน้นดูแลร่างกาย จิตใจ และสังคม. เรียกใช้เมื่อ 28 กรกฎาคม 2563 จาก <https://gnews.apps.go.th/news?news=53662>
- ชมพูนุท พรหมภักดี. (2556). การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของประเทศไทย (aging society in Thailand). วารสารสำนักวิชาการ สำนักเลขานุการวุฒิสภา, 3(16), 1-19.

- ฐิติรัตน์ รุ่งแสงยม. (2562). นครนนทบุรี: เมืองเพื่อผู้สูงอายุ ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ เทศบาลนครนนทบุรี. เรียกใช้เมื่อ 10 กรกฎาคม 2563 จาก <http://www.furd.in.th/cities/e-books/view/25MrQq1RQagX/>
- ณรงค์ กุลนิตะ และสุดาวรรณ สมใจ. (2558). ระเบียบวิธีวิจัยขั้นสูงและการออกแบบวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: มาสเตอร์พริ้นท์ สามเสน.
- นริสา วงศ์พนารักษ์ และสายสมร เฉลยกิตติ. (2557). คุณภาพชีวิต: การศึกษาในผู้สูงอายุไทย. วารสารพยาบาลทหารบก, 15(3), 64-70.
- ปทุมพรรัตน์ นาชัยโชติ. (2561). แนวคิดและทฤษฎีของ Abraham H.Maslow. เรียกใช้เมื่อ 12 สิงหาคม 2563 จาก <http://phunthararat.blogspot.com/2018/11/abraham-maslow.html>
- ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ. (22 ธันวาคม 2563). แนวทางการเตรียมความพร้อมของบุคคลเพื่อเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ. (จิราภรณ์ นนทะสุด, ผู้สัมภาษณ์)
- พิเชฐ เจียรณณิทธิสิน. (2559). ประกันสังคมก้าวแรกหลักประกันมั่นคงยามเกษียณสังคมผู้สูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 15 กรกฎาคม 2563 จาก <https://www.finnomena.com/tommy-actuary/sso-and-retirement/>
- ภูริชญา เทพศิริ. (2555). คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในตำบลทองหลาง อำเภอบ้านนา จังหวัดนครนายก. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาศิลปศาสตร. มหาวิทยาลัยเกริก.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2557). สังคมผู้สูงอายุ: นัยต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ. เรียกใช้เมื่อ 15 สิงหาคม 2563 จาก <https://www.stou.ac.th/stouonline/LOM/data/sec/Lom12/05-01.html>
- สมโภช รติโอหาร. (2556). การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อสุขภาพผู้สูงอายุ. จุลสารสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สุขภาพออนไลน์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2(1), 1-2.
- สำนักงานส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย. (2561). การเปลี่ยนแปลงและเตรียมตัวเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 2 กรกฎาคม 2563 จาก <https://hp.anamai.moph.go.th/soongwai/statics/health/prepared/topic001.php>
- สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. (2556). คู่มือจัดอบรมหลักสูตรการเตรียมความพร้อมบุคลากรเข้าสู่วัยสูงอายุ. เรียกใช้เมื่อ 2 กรกฎาคม 2563 จาก http://www.dop.go.th/download/knowledge/knowledge_th_20161003153532_1.pdf
- สำนักอนามัยสิ่งแวดล้อม. (2558). การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธ์. (2555). ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: สามลดา.

- สุดารัตน์ สุดสมบูรณ์. (2557). สวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 7(1), 77-81.
- องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี. (2563). สถิติผู้สูงอายุจังหวัดนนทบุรี. นนทบุรี: องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี.
- Burton, E. (2012). "Street ahead ? The role of the built environment in healthy ageing". Perspectives in Public Health, 132(4), 161-162.
- Grace, J. B. (2008). Structural Equation Modeling for Observational Studies. Journal of Wildlife Management, 72(1), 14-22.
- Population Reference Bureau. (2012). 2012 World Population Data Sheet. Retrieved August 25, 2563, from https://www.prb.org/wp-content/uploads/2012/07/2012-population-data-sheet_eng.pdf.

การเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก
เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*

THE STRENGTHENING TRADITIONAL VALUES OF
THE GARLANDS CUSTOM THAT MADE WITH PADDY
RICE STYLE FOR CULTURAL TOURISM

วรเชษฐ์ โทอิน

Worachet Tho-un

กนต์ ศรีหาล้า

Kanta Srilah

ณัฐพล จินดารัมย์

Natapol Jindaram

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร

Mahamakut Buddhist University Yasothon Buddhist Collage, Thailand

E-mail: worachet031973@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาองค์ความรู้ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของชาวจังหวัดยโสธร เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก และสร้างคู่มือในการเสริมสร้างคุณค่าหลักนวัตวิถีชุมชนด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักทฤษฎีธรรมาภิบาล ประโยชน์ เป็นการวิจัยเชิงผสานวิธี การวิจัยเชิงปริมาณมีประชากร 15,376 คน ใช้กลุ่มตัวอย่าง 375 คน การเก็บข้อมูลใช้แบบสอบถาม การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก 20 รูป/คน สถิติที่ใช้คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์สังเคราะห์และอธิบายเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกมีต้นกำเนิดจากวรรณกรรมพระพุทธศาสนา ได้สร้างคุณค่าทางจิตใจและสร้างชื่อเสียงให้กับชาวอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ดังนั้นเยาวชนรุ่นใหม่ต้องร่วมกันอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่กับชุมชนสืบไป ส่วนรูปแบบและวิธีการเสริมสร้างคุณค่าการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พบว่า ผู้นำทางศาสนาควรมีการสร้างจิตสำนึกที่ดีต่อประเพณีให้โดดเด่นอย่างต่อเนื่อง, ผู้นำด้านพิธีกรรมควรเป็นต้นแบบที่ดีในการสืบสานประเพณีของชุมชน, การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่อง, ผู้นำชุมชนควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

* Received 15 September 2021; Revised 6 October 2021; Accepted 12 October 2021

ที่หลากหลายรูปแบบ และสมาชิกในชุมชนต้องสร้างความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกัน ร่วมส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในระดับครอบครัวและสังคม อนึ่ง ผู้วิจัยได้ประมวลผล ดีความ วิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการวิจัยจากข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้วนำมาสร้างคู่มือการเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์และนำไปประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นต่อไป

คำสำคัญ: การเสริมสร้างคุณค่า, ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

Abstract

The objectives of this research article were to study the knowledge of popped rice garland parade traditions by Yasothon people. It aimed to study the ways of creating value and making a handbook for creating values in the principles of innovative ways in a community of cultural tourism according to the principles of merit (Thitthadhammikathapayot). It is a mixed research design. The population was 15,376 people, and the sample group consisted of 375 people. The quantitative research data was collected by 375 questionnaires, and the qualitative method was the in-depth interview of 20 people. The results were analyzed using descriptive statistics such as percentage, means, standard deviation, and Pearson's Correlation Coefficient using statistical computer software. Qualitative data was analyzed using descriptive synthesis analysis methods. Results of the study showed that popped rice garland parade traditions originated from buddhist literature. traditions create spiritual values and build reputation for people in mahachanachai district yasothon province. Therefore, the new generation must work together to conserve and continue to live with the community forever. as for the system and methods of enhancing cultural tourism values, it was found that religious leaders should have a good awareness of traditions to stand out continuously, the ritual leaders should be good role models in continuation of community traditions, government agencies provide continuous support, community leaders should promote cultural tourism in a variety of ways. and community members must build good friendships with each other promote local wisdom Build good immunity at the family and social level. In addition, the researcher has processed, interpreted, analyzed and synthesized the research results from both quantitative and qualitative data and then used

it to create a manual for enhancing the value of the popped rice garland parade tradition for cultural tourism using the principle of Thitthadhammikathapayot and apply it in the local area

Keywords: Promoting Traditional Values, Popped Rice Garland Parade Tradition, Cultural Tourism

บทนำ

พระบรมราชาบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ 21 เมษายน 2503 ความว่า “...ประเพณีทั้งหลายย่อมมีประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของแต่ละคน เรามีประเพณีของชาติไทยเป็นสมบัติ เราควรจะยึดอย่างยั่งยืนและช่วยกันส่งเสริม รักษาไว้ เพื่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ...” (พระบรมราชาบาท, 2503) แนวคิดการพัฒนาประเทศตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 เป็นแนวคิดที่เชื่อว่าจะเป็นเกาะป้องกันทางสังคมและวัฒนธรรมที่สามารถต้านแรงเสียดทานที่จะพึงเกิดจากเทคโนโลยีและนวัตกรรมสมัยใหม่เพราะเล็งเห็นความสำคัญของความหลากหลายทางวัฒนธรรม ด้วยเหตุนี้การกระทำที่ติดอยู่ในโมเดลแบบ “ทำมาก ได้น้อย” จึงต้องการปรับเปลี่ยนใหม่เป็น “ทำน้อย ได้มาก” เมื่อเป็นเช่นนี้ การแสดงศักยภาพในท้องถิ่น การเปิดเผยและการรื้อฟื้นภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงเกิดขึ้นมาตามกระแสของแรงนิยมหรือความปรารถนาเพื่อตอบสนองสังคมบริโภคนิยมจนบดบังข้อเท็จจริงบางประการที่แฝงมากับวัฒนธรรมและประเพณีด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น การชิงความหมายทางวัฒนธรรม เป็นต้น การพัฒนาจึงเป็นไปในรูปแบบ “Power of Shared Knowledge” ไม่ใช่ “Power of Knowledge” ดังเช่นในศตวรรษที่ผ่านมา การได้มาซึ่งความรู้ในศตวรรษนี้ยังไม่เพียงพอเพราะจะต้องทำควบคู่ไปกับการสร้างความหมายและนัยยะขององค์ความรู้นั้น และประเด็นที่สำคัญคือคนในยุคนี้จำเป็นต้องค้นหา “ข้อดีในสิ่งที่เสีย” ไม่ใช่ “หาข้อเสียในสิ่งที่ดี” (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2559) กล่าวได้ว่าปัจจัยที่สำคัญคือการปฏิบัติตามยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นหลักดังใจความสำคัญที่ว่า “การพัฒนาคนไทยในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดี ต่อสังคมส่วนรวม มีทักษะ มีความรู้และความสามารถ และมีการปรับตัวที่เท่าทันต่อสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงรอบตัวที่รวดเร็วบนพื้นฐานของการมีสถาบันทางสังคมที่เข้มแข็ง ทั้งสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถาบันศาสนา สถาบันชุมชนและภาคเอกชนที่ร่วมกันพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีคุณภาพสูงอีกทั้งยังเป็นทุนทางสังคมที่สำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ” (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

ปัจจุบันประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ถือว่าเป็นประเพณีแห่พวงมาลัยที่ทำมาจากข้าวตอกแตกและมีแห่งเดียวในโลก ซึ่งชาวบ้านจะให้

ความสำคัญกับประเพณีนี้เป็นอย่างมาก โดยเมื่อใกล้ถึงเทศกาลประเพณีชาวบ้านจะรวมกันเป็นกลุ่มประมาณ 4 - 5 หลังคาเรือนแล้วร่วมกันเย็บร้อยพวงมาลัยข้าวตอกทำมาลัยข้าวตอกให้เป็นสายซึ่งจะมีความยาวประมาณ 4 - 6 เมตร มีลวดลายสีสันประณีต งดงามตามจินตนาการของผู้ทำและก่อนวันมาฆบูชาหนึ่งวันชาวบ้านที่เป็นเจ้าของพวงมาลัยข้าวตอกก็จะนำพวงมาลัยของตนเองมารวมกันที่จุดนัดหมาย เสร็จแล้วจะมีการนำพวงมาลัยมาแห่รอบเมืองเป็นขบวนที่สวยงามเป็นที่น่าตื่นตาตื่นใจของผู้ชมและขบวนแห่มาลัยข้าวตอกจะมีเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากท้องถิ่นอื่น ๆ หลังจากนั้นก็จะนำมาลัยข้าวตอกไปถวายที่วัดประจำหมู่บ้านของตน ซึ่งทางวัดก็จะนำพวงมาลัยข้าวตอกไปแขวนประดับประดาไว้บนศาลาการเปรียญเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา (สุทัศน์ รุ่งศิริศิลป์, 2562) อนึ่งงานบุญประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของทุกปี เทศบาลตำบลฟ้าหยาดจะเป็นเจ้าภาพหลักในการจัดงานโดยจะให้การสนับสนุนด้านงบประมาณให้แก่ละชุมชนหรือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่สนใจในการจัดทำมาลัยข้าวตอกมาแสดงและประกวดแข่งขันกัน ซึ่งชุมชนและหน่วยงานราชการที่อยู่ในอำเภอมหาชนะชัยจะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดพวงมาลัยข้าวตอกและเข้าร่วมขบวนแห่เป็นประจำทุกปี จึงนับได้ว่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเป็นประเพณีอันดีงามของชุมชนที่เน้นการทํานุบำรุงพระพุทธศาสนา อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและเน้นการสร้างความสัมพันธ์สามัคคีให้เกิดกับผู้คนในชุมชนได้เป็นอย่างดี ในปัจจุบันจังหวัดยโสธรได้จัดให้ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเป็นงานเทศกาลการท่องเที่ยวในระดับจังหวัด และจัดลงในปฏิทินการท่องเที่ยวของจังหวัดยโสธรเป็นประจำทุกปี โดยได้รับการสนับสนุนจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) (แผนยุทธศาสตร์, 2561)

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ทราบถึงความสำคัญและความภาคภูมิใจของประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกที่มีความสำคัญที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม แต่สิ่งหนึ่งที่ยังต้องได้รับการพัฒนามาก็คือการเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยการเน้นให้ทุกภาคส่วนในชุมชนได้เล็งเห็นคุณค่าของประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยเฉพาะหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มีความร่วมมือกันของประชาชนในพื้นที่เพื่อช่วยกันพัฒนาและเสริมสร้างคุณค่าให้เพิ่มมากขึ้น โดยการต่อยอดประเพณีให้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมท้องถิ่นประจำภูมิภาคอีสานอันจะนำมาซึ่งความเจริญทางด้านสังคมศิลปวัฒนธรรมประเพณีและเศรษฐกิจของท้องถิ่น รวมทั้งจะเป็นกระบวนการจรรโลงใจ การอนุรักษ์สืบสานไว้ซึ่งประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม” พร้อมทั้งการนำเอาผลของการวิจัยและองค์ความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และบูรณาการให้เข้ากับสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและประเพณีของชุมชนนวัตกรรม (Inno - Life) ท้องถิ่นโดยผ่านกระบวนการด้านวัฒนธรรมประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของชาวอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของชาวจังหวัดยโสธร
2. เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการเสริมสร้างคุณค่าของประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักนวัตกรรมวิถี (Inno - Life) โดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์
3. เพื่อสร้างคู่มือในการเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักนวัตกรรมวิถี (Inno - Life) โดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์
4. เพื่อนำคู่มือรูปแบบวิธีการส่งเสริมคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ไปประยุกต์ใช้ในท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัยซึ่งประกอบด้วย ประชากร, กลุ่มตัวอย่าง, เครื่องมือการวิจัย, กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูล, การแปลผลข้อมูล, วิธีการทางสถิติสำหรับการวิเคราะห์และการทดสอบสมมติฐานเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่กำหนดขึ้น (เทพศักดิ์ บุญพันธ์, 2550) และผู้วิจัยได้ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงลึกด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยเลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก สำหรับกระบวนการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายปิดและข้อเสนอแนะ การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพใช้แบบวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interviews)

การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

กระบวนการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้ ประชากร (Population) ที่ใช้ศึกษาในการวิจัยเชิงปริมาณ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ประจำและประกอบอาชีพอยู่ในเขตพื้นที่ของอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร จำนวน 15,376 คน ใช้กลุ่มตัวอย่าง (Sample) จำนวน 375 คน ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามมาตราวัด 5 ระดับ ของ Likert Scale และมีรายละเอียดเกี่ยวกับกระบวนการสร้างเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1. ผู้วิจัยได้ศึกษาและสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำราและงานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลจากสื่อออนไลน์ ประมวลผลข้อมูล ตีความวิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วกำหนดขอบเขตประเด็นสำคัญเพื่อสร้างเครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ (แบบสอบถาม)
2. สร้างเครื่องมือวิจัย (แบบสอบถาม ฉบับร่าง) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

3. นำแบบสอบถาม (ฉบับร่าง) ที่สร้างขึ้นไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของเครื่องมือการวิจัย โดยหาค่าความสอดคล้องหรือดัชนีของความสอดคล้องกันระหว่างข้อคำถามแต่ละข้อกับจุดประสงค์ (Index of Item - Objective Congruence หรือ IOC)

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้วมาปรับปรุง แก้ไขตามคำแนะนำ พร้อมทั้งนำกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบอีกครั้งหนึ่ง

5. หลังจากที่ได้แบบสอบถามการวิจัยที่มีความสมบูรณ์แล้ว ได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับชุมชนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในอำเภอคำเขื่อนแก้วจำนวน 30 ชุด ทั้งนี้เพราะชุมชนดังกล่าวมีบริบทที่ใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจริง พร้อมทั้งหาค่าความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงของแบบสอบถามก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูลจริง

6. นำแบบสอบถาม จำนวน 30 ชุด มาวิเคราะห์ทางสถิติเพื่อหาค่าความเชื่อมั่นและความเที่ยงตรงด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปแล้วไปนำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ (ชุดเดิม) พิจารณาความเหมาะสมและให้ความเห็นชอบก่อนก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่ทำการวิจัย

7. ผู้วิจัยได้ขอหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน และนำแบบสอบถามที่ผ่านการอนุมัติจากผู้เชี่ยวชาญแล้วไปลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 375 คน ในเขตพื้นที่ทำการวิจัยคือ อำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาและทบทวนวรรณกรรม (Literature Review) จากเอกสารหนังสือ ตำรา และงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลจากสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศในระบบออนไลน์และทำการประมวลผลข้อมูล ศึกษาข้อมูล วิเคราะห์และสังเคราะห์แล้วกำหนดขอบเขตประเด็นสำคัญเพื่อสร้างแบบสอบถามการวิจัยเชิงคุณภาพ พร้อมทั้งผ่านกระบวนการตรวจสอบความเที่ยงและความตรงจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน และการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีวิทยาผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) กับกลุ่มเป้าหมาย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) จำนวน 20 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้นำทางศาสนา, ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, ผู้นำชุมชน, ประชาชนชาวบ้าน, ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรมและผู้เชี่ยวชาญด้านการทำมาลัยข้าวตอก โดยใช้วิธีการกำหนดคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง จาก 10 ตำบลในอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ซึ่งกำหนดโควตา (Quota) ให้ตำบลละ 2 รูป/คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมาย (ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ) ที่เกิดจากการแนะนำหรือการบอกต่อ ๆ กันแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) (ประพนธ์ เจริญกุล, 2550)

การวิเคราะห์ข้อมูล (Data Analysis)

ผู้วิจัยได้กำหนดค่าสถิติสำหรับการวิเคราะห์และแปลผลข้อมูลการวิจัยไว้ดังนี้ คือ

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) การแปลผลข้อมูลการวิจัยได้ใช้สถิติเชิงพรรณนาสำหรับการอธิบายผลการศึกษาค้นคว้าในขอบเขตดังต่อไปนี้

1.1 ตัวแปรอิสระ ด้านข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เนื่องจากข้อมูลมีลักษณะเป็นนามบัญญัติ (Nominal Scale) และผู้วิจัยต้องการบรรยายเพื่อให้ทราบถึงข้อมูลพื้นฐานที่จำแนกตามคุณสมบัติ ดังนั้นสถิติที่ใช้คือ ค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 ตัวแปรอิสระ ด้านระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยด้านบริบทชุมชนเป็นข้อมูลที่ใช้มาตราวัดอันตรภาค (Interval Scale) เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดค่าคะแนนของแต่ละระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

1.3 ตัวแปรอิสระ ด้านระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถะประโยชน์เป็นข้อมูลที่ใช้มาตราวัดอันตรภาค (Interval Scale) เนื่องจากผู้วิจัยได้กำหนดค่าคะแนนของแต่ละระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง สถิติที่ใช้คือ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. สถิติเชิงอ้างอิง (Inferential Statistics) การอธิบายผลการศึกษาค้นคว้าของกลุ่มตัวอย่างในประเด็นของการวิเคราะห์เพื่อทดสอบความสัมพันธ์หรือการส่งผลต่อกันระหว่างตัวแปรอิสระ และเพื่อทดสอบถึงความแตกต่างที่ตัวแปรอิสระดังกล่าวว่าตัวแปรแต่ละตัวที่มีผลต่อตัวแปรตาม ผู้วิจัยได้ใช้สถิติการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

การรับรองจริยธรรมการวิจัยในคน

การรับรองจริยธรรมการวิจัยในคนมีความสำคัญต่อการวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นเพื่อให้การวิจัยในครั้งนี้มีความถูกต้องตามระเบียบวิธีวิจัยและตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เรื่อง ระบบการรับรองคุณภาพคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเรื่องการรับรองจริยธรรมการวิจัย โดยเสนอผ่านคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปรากฏตามเอกสาร ที่ อว 8007/ว.21 เรื่อง การออกใบรับรองจริยธรรมการวิจัยของข้อเสนอการวิจัย ลงวันที่ 30 ตุลาคม 2562 และได้ผ่านมติของคณะกรรมการดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว

ผลการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ของประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของชาวจังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า องค์ความรู้เกี่ยวกับประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของชาวจังหวัดยโสธร ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวัฒนธรรมและประเพณี, ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ด้านการมี

ส่วนร่วมและการพัฒนาวัฒนธรรมและประเพณี, และด้านวิถีชุมชนกับประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอก โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.01$) และประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกได้สะท้อนนัยยะที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของวัฒนธรรมประเพณีที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) วัฒนธรรมและประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกได้สร้างคุณค่าทางจิตใจ ความสามัคคีและชื่อเสียงให้กับชุมชนโดยมีวัดหอก่องและวัดใกล้เคียงเป็นศูนย์รวมทางกิจกรรม และเยาวชนรุ่นใหม่ต้องร่วมกันอนุรักษ์สืบสานให้คงอยู่กับชุมชนสืบไป 2) ประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกได้สร้างคุณธรรมจริยธรรมให้เกิดขึ้นในชุมชน สามารถส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ดี ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์มาลัยข้าวตอก การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน การส่งเสริมและสร้างวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะสามารถเสริมสร้างความสุขและเสริมรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนได้ และ 3) ช่างทำมาลัยข้าวตอกกับสมาชิกในชุมชนต้องร่วมมือกันในการพัฒนาฝีมือและการผลิตตลาดใหม่ ๆ ของมาลัยข้าวตอกเพิ่มมากขึ้น ให้สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายในปัจจุบัน

2. เพื่อศึกษารูปแบบและวิธีการเสริมสร้างคุณค่าของประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักนวัตกรรมชีวิต (Inno - Life) โดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเสริมสร้างคุณค่าของประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักนวัตกรรมชีวิตประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณี, ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์มาลัยข้าวตอก, และด้านการส่งเสริมนวัตกรรมชีวิตวิถีชุมชนกับประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอก โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.10$) และการเสริมสร้างคุณค่าของประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีข้อค้นพบใหม่ (New Finding) จากการวิจัยใน 6 ประเด็น ดังต่อไปนี้

ประเด็นที่หนึ่ง ประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกได้สะท้อนให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชาวอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) ประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกได้สร้างเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ในด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชน และมีแห่งเดียวในประเทศไทยที่ปรากฏหลักฐานให้เห็นอย่างประจักษ์ 2) เอกลักษณ์ของความเป็นผู้มีจิตใจที่งดงามและความเลื่อมใสในพุทธศาสนาของชุมชนได้แสดงออกผ่านการทำมาลัยข้าวตอกเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาของคนในชุมชน และ 3) ชุมชนสามารถถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชุมชนผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกได้

ประเด็นที่สอง ประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอก ได้สะท้อนให้เห็นความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนต่าง ๆ ในอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) ประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกได้สร้างเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ในด้านการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่คู่กับชุมชนและมีแห่งเดียว

ในประเทศไทยที่ปรากฏหลักฐานให้เห็นอย่างประจักษ์ 2) เอกลักษณะของความเป็นผู้มีจิตใจที่งดงามและความเลื่อมใสในพุทธศาสนาของชุมชนได้แสดงออกผ่านการทำมาลัยข้าวตอกเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาของคนในชุมชน และ 3) ชุมชนสามารถถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นของชุมชนผ่านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมผ่านประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกได้

ประเด็นที่สาม ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกได้สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนในการดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้อยู่คู่กับชุมชนอย่างยั่งยืนที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนามีวิธีถ่ายทอดหลักธรรมหรือหลักการปฏิบัติที่ดีต่อกันของชุมชนและการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง 2) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนและผู้คนในชุมชนต้องร่วมมือกันอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม และตัวชี้วัดความยั่งยืนของประเพณีท้องถิ่นกับการคงอยู่คู่กับชุมชน คือ ระดับความมากหรือน้อยของการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นของสมาชิกในชุมชน และ 3) ระดับการถ่ายทอดความรู้และศิลปะของการร้อยพวงมาลัยข้าวตอกของผู้เชี่ยวชาญ คือ ตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งถึงการดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้อยู่คู่กับชุมชน และความประณีต งดงาม ความหลากหลายของผลิตภัณฑ์ในชุมชนคือตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งถึงการดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้อยู่คู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน

ประเด็นที่สี่ ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกของชุมชนชาวอำเภอมหาชนะชัย จังหวัดยโสธร ได้สะท้อนให้เห็นถึงแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม ได้เกิดความประทับใจและได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างคุ้มค่าด้วยหลักการปฏิบัติของชุมชนที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) สมาชิกในชุมชนต้องได้รับการอบรมและมีความรู้ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในระดับท้องถิ่นอย่างชัดเจน และสามารถถ่ายทอดความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี 2) สมาชิกในชุมชนต้องร่วมกันสร้างผลิตภัณฑ์ชุมชนในประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกด้วยการสร้างคุณค่าและสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในชุมชนมีกระบวนการพัฒนาชุมชนและมีรูปแบบในการสร้างความเข้มแข็งด้านรายได้เสริมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง และ 3) ผู้นำชุมชนและสมาชิกในชุมชนต้องเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนต้องร่วมใจกันอนุรักษ์ หวงแหนและส่งเสริมประเพณีของตนอย่างต่อเนื่อง

ประเด็นที่ห้า ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกได้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการส่งเสริมคุณค่าประเพณีเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นของชุมชนได้ในปัจจุบันควรมีองค์ประกอบที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) พระสงฆ์ผู้นำทางศาสนาและผู้นำทางด้านพิธีกรรมต้องเป็นผู้นำ เป็นศูนย์กลาง และต้องมีความเป็นต้นแบบที่ดีในการสืบสานวัฒนธรรมประเพณีในชุมชน หากชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีภาวะผู้นำวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนจะมีความยั่งยืน 2) ผู้นำชุมชนในระดับปฏิบัติการต้องร่วมมือกันและให้ความสำคัญ

กับการส่งเสริมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างชัดเจนและอย่างต่อเนื่อง สมาชิกในชุมชนต้องมีจิตสำนึกรักบ้านเกิด มีความรู้และความสามารถในการสร้างผลิตภัณฑ์มาลัยข้าวตอกของตนเองอย่างชัดเจน และ 3) โรงเรียน/สถานศึกษาทุกระดับในชุมชนควรมีความพร้อมทางด้านความรู้และบุคลากรในการสนับสนุน ส่งเสริมและการอนุรักษ์ สืบสานกิจกรรมและประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกอย่างเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง

ประเด็นที่หก ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก ได้สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการส่งเสริมคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกให้คงอยู่คู่กับวิถีชุมชนอย่างมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืน ชุมชนควรมีหลักวิธีการบริหารจัดการตนเอง ครอบคลุมและชุมชนในประเด็นต่าง ๆ ที่ครอบคลุมใน 3 ประเด็น คือ 1) พระสงฆ์ผู้นำทางด้านศาสนา ผู้นำทางด้านพิธีกรรม ผู้นำชุมชนทุกระดับต้องมีภาวะผู้นำและมีวิสัยทัศน์ในการส่งเสริม การพัฒนาชุมชน การสร้างความสามัคคีในชุมชน และกระบวนการสร้างความร่วมแรง ร่วมใจกันของผู้คนในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม การได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน สถานศึกษาและการทำงานอย่างโปร่งใสของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือปัจจัยสำคัญต่อการสร้างความมั่นคง มั่งคั่งและวิถีชุมชนที่ยั่งยืน 2) สมาชิกในชุมชนต้องสร้างเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเองให้โดดเด่น สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และชุมชนต้องสร้างคลื่นลูกใหม่ที่เป็นเยาวชนให้เป็นผู้ที่สืบสานวัฒนธรรมชุมชนหรือเป็นทูตทางวัฒนธรรมในรุ่นต่อ ๆ ไป โดยที่สถานศึกษาทุกระดับในท้องถิ่นเป็นผู้ผลิตและสนับสนุนองค์ความรู้ในวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และ 3) เมื่อสมาชิกในชุมชนมีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบสัมมาอาชีพแล้วสมาชิกในชุมชนต้องรู้จักรักษาทรัพย์ที่หามาได้ให้คงอยู่กับตนเองหรือครอบครัว รู้จักการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมตามสมควรแก่ฐานะของตนเองตามหลักทฤษฎีหมักตถประโยชน์ และสมาชิกชุมชนมีความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีต่อกันตลอดไป เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างชุมชนให้มีความมั่นคง มั่งคั่งและมีความอย่างยั่งยืน

3. เพื่อสร้างคู่มือในการเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักนวัตกรรมวิถี (Inno - Life) โดยใช้หลักทฤษฎีหมักตถประโยชน์ ได้มีกระบวนการดำเนินงาน คือ ผู้วิจัยประมวลผลและแปลผลการวิจัยที่ได้รับจากข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่างแล้วนำมาเป็นกรอบในการสร้างคู่มือการเสริมสร้างคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยใช้หลักทฤษฎีหมักตถประโยชน์ จัดทำโครงร่าง (Draft) คู่มือ พร้อมทั้งได้นำคู่มือ (Handbook) ไปให้ผู้เชี่ยวชาญและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 5 คน ตรวจสอบความถูกต้องด้านเนื้อหาและความเหมาะสมของคู่มือ พร้อมทั้งปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจนเกิดความสมบูรณ์แล้วจัดพิมพ์เป็นรูปเล่ม จำนวน 250 เล่ม

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 4 เพื่อนำคู่มือรูปแบบและวิธีการส่งเสริมคุณค่าประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักทฤษฎีหมักตถประโยชน์ไป

ประยุกต์ใช้ในท้องถิ่น ได้มีกระบวนการดำเนินงาน คือ ผู้วิจัยได้นำคู่มือ (Handbook) ไปประชาสัมพันธ์กับผู้นำชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำคุ้มและผู้นำเยาวชน ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดเสวนากลุ่ม (แบบไม่เป็นทางการ) ร่วมกับกลุ่มเยาวชนเพื่อนำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งการสร้างเครือข่ายนักประชาสัมพันธ์รุ่นใหม่ การนำคู่มือไปประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ในส่วนงานต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยชุมชน โรงเรียนและชุมชนต่าง ๆ เป็นต้น

อภิปรายผล

จากการประมวลผลข้อมูลทั่วไปพบว่า กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเป็นกลุ่มผู้ที่มีอาชีพและประกอบอาชีพอยู่ในอำเภอหำชะชัย จังหวัดยโสธร เป็นเวลาไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 375 คน เป็นเพศหญิง 205 คน เพศชาย 170 คน มีอายุระหว่าง 36 - 45 ปี สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีอาชีพเกษตรกรและรับราชการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 10,001 - 15,000 บาท และมีประสบการณ์ทำงานระยะเวลา 10 ปี และการวิจัยปรากฏผลตามรายละเอียดดังต่อไปนี้

ประการที่หนึ่ง ผลการศึกษาองค์ความรู้ของประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกใน 4 ด้าน คือ ด้านวัฒนธรรมและประเพณี, ด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ด้านการมีส่วนร่วมการพัฒนาวัฒนธรรมและประเพณี และด้านวิถีชุมชนกับประเพณีแห่มาลัยข้าวตอก พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก อาจจะเป็นเพราะทัศนคติของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และผู้เชี่ยวชาญด้านการทำมาลัยข้าวตอกที่มีมุมมองร่วมกันว่า “ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกเป็นมรดกเชิงวัฒนธรรมและเป็นประเพณีอันล้ำค่าของชุมชน เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เฉพาะตัวของชาวอำเภอหำชะชัย จังหวัดยโสธร อย่างแท้จริง เพราะว่ามีแห่งเดียวในประเทศไทยที่ได้ปรากฏหลักฐานให้เห็นอย่างประจักษ์ วัฒนธรรมและประเพณีทำให้ชุมชนมีวิถีการดำรงชีพอยู่ดี มีสุข มีความสามัคคีกันและสร้างรายได้ให้เกิดขึ้นกับชุมชน การส่งเสริมและการสร้างวัฒนธรรมประเพณีให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจะสร้างความสุขและสร้างรายได้ให้กับชุมชนอย่างยั่งยืนได้ ดังนั้น ชุมชนต้องร่วมกันอนุรักษ์สืบสานและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนให้ยั่งยืน และช่างทำมาลัยข้าวตอกกับสมาชิกในชุมชนต้องร่วมมือกันในการพัฒนาฝีมือและผลิตผลงานใหม่ ๆ ของมาลัยข้าวตอกเพิ่มมากขึ้น” ทั้งนี้ ได้สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่พระราชบัญญัติวัฒนธรรม พ.ศ. 2485 (บ้านจอมยุทธ์, 2543) อธิบายว่า วัฒนธรรม หมายถึง ลักษณะที่แสดงถึงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีของประชาชน ส่วนเชิงวิทยาการ หมายถึง พฤติกรรมและสิ่งที่คนในหมู่ผลิตสร้างขึ้นด้วยการเรียนรู้จากกันและกัน และร่วมใช้อยู่ในหมู่ของตน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าวัฒนธรรมคือ

สิ่งที่กลั่นกรองออกมาจากการกระทำ ความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์เพื่อให้เกิดเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ ที่สามารถตอบสนองความต้องการพื้นฐานและสิ่งที่จำเป็นของมนุษย์ได้ เช่น วิถีชีวิต ภาษา ความรู้ ความเชื่อ ศิลปะ ศิลปกรรม กฎหมายและประเพณี เป็นต้น แล้วจึงกลายมาเป็นมรดกตกทอดต่อรุ่นลูกหลานในสังคมต่อไป สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) หรือ “Tourism Authority of Thailand” อธิบายว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือการท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมสิ่งที่แสดงถึงความเป็นวัฒนธรรมของมวลมนุษย เช่น ปราสาท พระราชวัง ศาสนสถาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ วัฒนธรรมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิต ศิลปะทุกแขนงและสิ่งต่าง ๆ ที่แสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันที่มีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมการดำเนินชีวิตของบุคคลในแต่ละยุคสมัย ผู้ท่องเที่ยวจะได้รับทราบประวัติความเป็นมา ความเชื่อ มุมมอง ความคิด ความศรัทธา ความนิยมของบุคคลในอดีตที่ถ่ายทอดมาถึงคนรุ่นปัจจุบัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา ที่ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง” ผลการวิจัยพบว่า วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นจากอดีตจนถึงปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก (สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา, 2558) ดังนั้น ชุมชนจึงควรอนุรักษ์วัฒนธรรมแบบดั้งเดิมไว้ เพราะว่าการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีแบบดั้งเดิมไว้จะเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว รวมทั้งการส่งเสริมทางด้านวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย ทั้งนี้เพราะว่ากิจกรรมประเพณีในเทศกาลต่าง ๆ ภูมิปัญญาของท้องถิ่น และแหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาในชุมชน และผลการวิจัยยังพบว่า การเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนยังมีอยู่ในระดับน้อย และหน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมากขึ้น จากผลการศึกษาสามารถสรุปแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยเน้นให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางได้ดังนี้ คือ

1. การกำหนดนโยบายการศึกษาของภาครัฐเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเป็นเครื่องมือในการจัดการการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์
2. การกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวของภาครัฐ จำเป็นต้องส่งเสริมให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความตระหนักในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของท้องถิ่น
3. เสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งและการเปิดพื้นที่ให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการประเมินและที่สำคัญคือมีส่วนร่วมในผลประโยชน์มากยิ่งขึ้น
4. การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภาครัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคนในชุมชนไม่ควรมุ่งเน้นประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเพียงด้านเดียวเป็นสำคัญ แต่ควรมุ่งเน้น

วัตถุประสงค์และความต้องการของเจ้าของชุมชนและประโยชน์ที่ชุมชนพึงจะได้รับอย่างยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน คือ ด้านคุณภาพชีวิต ความมั่นคงทางสังคม ความงามทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมของชุมชนด้วย ทั้งนี้เพื่อป้องกันการฝกร่อนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติที่อาจเกิดขึ้นได้

ประการที่สอง การศึกษารูปแบบและวิธีการเสริมสร้างคุณค่าของประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักนวัตกรรมวิถี (Inno - Life) โดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ ผลการศึกษาวิจัย พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างคุณค่าของประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลัก นวัตกรรม ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริมวัฒนธรรมและประเพณี, ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, ด้านการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์มาลัยข้าวตอก, และด้านการส่งเสริมนวัตกรรมวิถีชุมชนกับประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอก และรูปแบบการส่งเสริมคุณค่าประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามหลักนวัตกรรมวิถีโดยใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในท้องถิ่นและชุมชน โดยภาพรวมมีอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะทัศนคติของปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและผู้เชี่ยวชาญด้านการทำมาลัยข้าวตอกที่มีมุมมองในทิศทางเดียวกันว่า “กิจกรรมการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนต้องมีรูปแบบที่หลากหลายและมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน เช่น พระสงฆ์ซึ่งเป็นผู้นำทางศาสนาต้องมีวิถีถ่ายทอดหลักธรรมทางศาสนา หลักการปฏิบัติที่ดีต่อกันของชุมชน และการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกในชุมชนอย่างต่อเนื่อง ผู้นำชุมชนและคนในชุมชนต้องเห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นของตน ต้องร่วมใจกันอนุรักษ์ หวงแหนและส่งเสริมประเพณีของตน และผู้คนในชุมชนต้องร่วมมือกันสนับสนุนกิจกรรมการส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม มีความรู้และความสามารถในการสร้างผลิตภัณฑ์มาลัยข้าวตอกของตนเองอย่างชัดเจน สถานศึกษาทุกระดับในชุมชนควรมีความพร้อมทางด้านความรู้ และบุคลากรในการสนับสนุน ส่งเสริมและการอนุรักษ์ สืบสานกิจกรรมและประเพณีแห่งมาลัยข้าวตอกอย่างเป็นรูปธรรมและมีความต่อเนื่อง กระบวนการพัฒนาชุมชนและรูปแบบการสร้างคามเข้มแข็งด้านรายได้เสริมของชุมชน เช่น สินค้าชุมชน ร้านค้าสหกรณ์ เป็นต้น คือวิธีการอย่างหนึ่งที่นำความสำเร็จด้านการพัฒนาชุมชนให้มั่นคง ยั่งยืน และระดับการถ่ายทอดความรู้และศิลปะการร้อยพวงมาลัยข้าวตอกของผู้เชี่ยวชาญ คือตัวบ่งชี้อย่างหนึ่งถึงการดำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามให้อยู่คู่กับชุมชนอย่างยั่งยืน” ได้สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมหมายถึงการกระทำที่คณะบุคคลหรือบุคคลเข้ามาสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ อันมีประโยชน์ ซึ่งอาจจะมีส่วนร่วมในระดับกระบวนการตัดสินใจหรือกระบวนการบริหารและประสิทธิผลขององค์กร ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับการรวมพลังของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรนั้นในการปฏิบัติภารกิจให้บรรลุเป้าหมาย วิธีการหนึ่งในการรวมพลังความคิด สติปัญญา

ก็คือการมีส่วนร่วมการให้บุคคลมีส่วนร่วมในองค์กรนั้น บุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ส่งผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพันต่อกิจกรรมและองค์กรได้ (เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์, 2557) และสอดคล้องกับหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ ได้อธิบายว่า ทฤษฎีธรรมมิกัตถสังวัตตนิกรรม 4 (ธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน, หลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์, 2561) คือ

1. อุภูฏานสัมปทา หมายถึง การถึงพร้อมด้วยความหมั่นคือความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน การประกอบอาชีพที่สุจริต มีความชำนาญ รู้จักใช้ปัญญาสอดส่อง ตรวจตราหาอุปายวิธีและสามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี (To be endowed with energy and industry; achievement of diligence)

2. อารักขสัมปทา หมายถึง การถึงพร้อมด้วยการรักษาคือการรู้จักคุ้มครองการเก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรมด้วยกำลังงานของตนไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย (To be endowed with watchfulness; achievement of protection)

3. กัลยาณมิตตตา หมายถึง การคบคนดีเป็นมิตรคือการรู้จักกำหนดรู้บุคคลในถิ่นที่อาศัย เลือกละแวก สำนึกศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา (Good company; association with good people)

4. สมชีวิตา หมายถึง การมีความเป็นอยู่เหมาะสมคือการรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายในการเลี้ยงชีวิตแต่พอดี มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้อยู่ได้มีเงินรายจ่ายมีประหยัดเก็บไว้ (Balanced livelihood; living economically) สอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา สุทัศน์สิริกุล ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประกอบด้วย 3 ด้าน (กาญจนา สุทัศน์สิริกุล, 2556) ได้แก่ 1) ศักยภาพในการดึงดูดใจในด้านการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวมีความเป็นเอกลักษณ์ด้านวิถีชีวิต ภูมิปัญญาและองค์ความรู้ในงานประเพณี ส่วนใหญ่เป็นทางพุทธศาสนา การประกอบพิธีกรรมสืบทอดกันมาจากอดีตถึงปัจจุบัน และมีกิจกรรมเสริมเพื่อให้เกิดความสนุกสนานและน่าสนใจ และความงามทางศิลปวัฒนธรรม เช่น การแต่งกาย ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร ความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่น การแสดงและการละเล่น 2) ศักยภาพในการรองรับด้านการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวมีการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีข้อจำกัดบางประการในการพัฒนาต่อไปในอนาคต ไม่ว่าจะเป็นลักษณะภูมิประเทศ การวางผังเมืองและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ที่ไม่สามารถขยายได้ เป็นต้น โดยหน่วยงานต่าง ๆ ร่วมกันให้การสนับสนุนและจัดการด้านนโยบาย งบประมาณและบุคลากร เพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว และ 3) การบริหารจัดการ มีการจัดการด้านการอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยว การรักษาฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวและปรับปรุงสภาพแวดล้อมเป็นอย่างดี และมีหน่วยงานในการประเมินผลการ

ดำเนินงาน แต่เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ส่งผลให้การจัดการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวอาจเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ดังนั้นจึงมีการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับกิจกรรมและการดำเนินงานต่าง ๆ ในรูปของการให้ความรู้และเผยแพร่ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการและชุมชน นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 20 - 35 ปีเป็นนักเรียน/นักศึกษา มีระดับการศึกษาปริญญาตรี รายได้น้อยกว่า 10,000 บาท ใช้รถยนต์ส่วนตัวในการเดินทางและมากับกลุ่มเพื่อนโดยมีค่าใช้จ่ายน้อยกว่า 3,000 บาท นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่พักค้างคืนโดยพักบ้านของตนเองหรือคนรู้จักและโรงแรมหรือรีสอร์ท ได้รับรู้ข้อมูลจากเพื่อนหรือญาติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ นักท่องเที่ยวมีความคิดเห็นด้วยเกี่ยวกับความต้องการต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีความต้องการในด้านบุคลากรเป็นลำดับแรก รองลงมาคือด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านการให้บริการ ด้านค่าใช้จ่าย ด้านสถานที่ในการจัดงาน ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการให้บริการตามลำดับ นักท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพและรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อความต้องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแตกต่างกัน โดยนักท่องเที่ยวที่มีอายุต่างกัน มีความต้องการด้านการให้บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านค่าใช้จ่าย ด้านสถานที่ในการจัดงานและด้านกระบวนการให้บริการแตกต่างกัน นักท่องเที่ยวที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความต้องการด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการให้บริการแตกต่างกัน นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพต่างกัน มีความต้องการด้านการส่งเสริมการตลาดแตกต่างกัน และนักท่องเที่ยวที่มีรายได้ต่างกัน มีความต้องการด้านการให้บริการ ด้านสถานที่ในการจัดงาน ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านกระบวนการให้บริการแตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และพยอม ธรรมบุตร ที่ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางพัฒนาแบรนด์ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4.0 ในชุมชนบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร” การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษาศักยภาพของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนบางกอกใหญ่ และ 2) เสนอแนวทางการพัฒนาแบรนด์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4.0 ของชุมชนบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 32 จากภาครัฐ เอกชน ประชาชนและนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังเขตบางกอกใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุมชนบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานครมีศักยภาพความพร้อมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาแบรนด์ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4.0 ของจุดหมายปลายทางเขตบางกอกใหญ่ 2) แนวทางการสร้างแบรนด์จุดหมายปลายทาง 4.0 ได้แก่ การสร้างส่วนประสมของจุดหมายปลายทาง การสร้างภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ของแบรนด์จุดหมายปลายทางเพื่อสร้างแบรนด์จุดหมายปลายทางบางกอกใหญ่ 4.0 ซึ่งมีเนื้อหาของแบรนด์ 4 ประเภท ได้แก่ 1) แบรนด์ด้านธรณีฐานและธรรมชาติ 2) แบรนด์ด้านศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3) แปรนัยวิธีชีวิตพุทธวัฒนธรรมและวิถีริมน้ำ และ 4) แปรนัยท้องเที่ยวมิติจิตพุทธศาสนา (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และพยอม ธรรมบุตร, 2562)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับความนิยมนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ รูปแบบที่เป็นที่นิยมในกลุ่มนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะเป็นการเที่ยวชมสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์และโบราณสถาน การเที่ยวชมศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นและการเที่ยวชมความงดงามของศิลปหัตถกรรมไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ผลการวิจัยสะท้อนมุมมองเชิงลบให้เห็นว่าปัญหาการดำเนินการด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของจังหวัดยโสธร เช่น ปัญหาทางด้านกายภาพ ปัญหาด้านงบประมาณ ปัญหาด้านการให้บริการการท่องเที่ยว ปัญหาด้านการบริหารจัดการในชุมชน ปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี และการลดคุณค่าดั้งเดิมของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น เป็นต้น เป็นสิ่งที่ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องมียุทธศาสตร์การพัฒนาอย่างชัดเจน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนและได้รับการแก้ไขเชิงปฏิบัติอย่างจริงจังและมีความต่อเนื่อง ส่วนผลการวิจัยที่สะท้อนมุมมองเชิงบวกให้เห็นว่าแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม เช่น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางวัฒนธรรมมาเป็นแกนหลักในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยว การกระจายอำนาจการบริหารจัดการแก่ชุมชนและการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นในฐานะเจ้าของวัฒนธรรม ตลอดจนการทบทวนศักยภาพ ขีดความสามารถและข้อจำกัดของสถานที่ท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นโดยผ่านกระบวนการทางวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น และการพัฒนาชุมชนโดยการประยุกต์หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่ภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรมีส่วนร่วมในภาคปฏิบัติอย่างแท้จริงและมีความต่อเนื่อง

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณการทำวิจัยจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2562 ผู้วิจัยและคณะขอขอบพระคุณสถาบันดังกล่าวมา ณ โอกาสนี้ พร้อมทั้งขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย พระคุณเจ้า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปวัฒนธรรม ผู้เชี่ยวชาญด้านการทำมาค้าขายข้าวตอก และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

- กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา. (2559). Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดยกองบริหารงานวิจัย.
- กาญจนา สุคันธสิริกุล. (2556). การพัฒนาคุณภาพการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน รายงานการวิจัย. สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม.
- เทพศักดิ์ บุญพันธ์. (2550). เอกสารการเรียนรู้การทำวิจัยด้วยตนเอง. นนทบุรี: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- บ้านจอมยุทธ์. (2543). กฎหมายไทย - พระราชบัญญัติวัฒนธรรมแห่งชาติ พุทธศักราช 2485. เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2562 จาก <https://www.banjomut.com/library/law/159.html>
- ประพนธ์ เจริญกุล. (2550). เอกสารการเรียนรู้การทำวิจัยด้วยตนเอง. นนทบุรี: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง. พ.ศ. 2560 - 2564. กรุงเทพมหานคร: จัดพิมพ์โดยสำนักนายกรัฐมนตรี.
- แผนยุทธศาสตร์. (2561). ยุทธศาสตร์แผนพัฒนาจังหวัดยโสธร 4 ปี. (พ.ศ. 2561-2564). เรียกใช้เมื่อ 12 กันยายน 2562 จาก <http://www.muangmaha.org/index.php.com/ยุทธศาสตร์แผนพัฒนาจังหวัดยโสธร>
- พระบรมราชาบาท. (2503). พระบรมราชาบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช. เรียกใช้เมื่อ 8 กันยายน 2562 จาก www.thaihealth.or.th.com/พระบรมราชาบาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช
- พระพรหมคุณาภรณ์. (2561). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิกการพิมพ์.
- มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และพยอม ธรรมบุตร. (2562). แนวทางพัฒนาแบรนด์ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 4.0 ในชุมชนบางกอกใหญ่. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ, 13(2) 83-101.
- สุดชีวัน นันทวัน ณ อยุธยา. (2558). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมโดยชุมชนเป็นศูนย์กลาง. ใน สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุทัศน์ รุ่งศิริศิลป์. (2562). ประเพณีแห่มาลัยข้าวตอกพลังศรัทธาอันงดงามแห่งลุ่มแม่น้ำชี. เรียกใช้เมื่อ 10 กันยายน 2562 จาก http://www.culture.go.th/culture_th/ewt

เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2557). ปัญหาและแนวโน้มเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารการศึกษา. ใน ประมวลชุดวิชาสัมมนาปัญหาและแนวโน้มทางการศึกษา หน่วยที่ 7 นนทบุรี. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

รูปแบบความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุ ในประเทศไทย*

SUCCESSFUL MODEL OF THE ELDERLY SERVICE BUSINESS ORGANIZATIONS IN THAILAND

ณัฐริกันต์ แก้วโกธธัญญ์

Nattarikarn Kaewkorathr

ธนสุวิทย์ ทับทิมรักษ์

Thanasuwit Thabhiranrak

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

E-mail: nattarikarn.ke@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปร นโยบายการบริหาร คุณภาพการให้บริการและกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ที่มีผลต่อรูปแบบความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย งานวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารระดับสูง ในหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่มีความรู้ความเข้าใจในธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทยกลุ่มละ 10 คน รวมเป็น 20 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง โดยวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา การวิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย จำนวน 440 คน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปรสังเกต ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่านโยบายการบริหาร คุณภาพการให้บริการ และกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps มีอิทธิพลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และทุกตัวแปรสามารถร่วมกันทำนายความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุได้ ร้อยละ 56 ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้ประกอบธุรกิจบริการผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความต้องการให้สถาบันการเงินสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินธุรกิจในอัตราดอกเบี้ยที่ไม่สูงมาก จะช่วยให้การดำเนินธุรกิจราบรื่นและสามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพและหลากหลายรูปแบบ

* Received 7 June 2021; Revised 24 September 2021; Accepted 30 September 2021

เพื่อตอบสนองตามความต้องการของผู้สูงอายุและครอบครัว และนำไปใช้เป็นรูปแบบการพัฒนาเพื่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุทั่วประเทศไทยได้ ปัจจัยเหล่านี้ช่วยสร้างความเชื่อมั่นจากผู้สูงอายุ ทำให้ธุรกิจเติบโตอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบ, ความสำเร็จขององค์กรธุรกิจบริการ, ผู้สูงอายุในประเทศไทย

Abstract

The objectives of this research article were to study the influence of variables. Management policy Quality of Service and 7Ps Marketing Strategy on the success in the operations of the elderly care business organizations in Thailand. As for the qualitative research component, in - depth interviews were conducted with 20 key informants including senior executives of organizations in public and private sectors who had knowledge of the elderly care business in Thailand, each group of 10 people, totaling 20 people, uses a specific selection method. Data were then analyzed by content analysis. Quantitative research. The samples consisted of 440 executives of the elderly care business organizations in Thailand. The sample size was determined based on the criterion 20 times the observe variables. They were selected via stratified sampling. Data were collected via the use of a questionnaire and analyzed with a structural equation model. The research findings showed that management policies, service quality and 7Ps marketing strategies had an influence on the success in the operations of the elderly care business organizations in Thailand, with a .05 level of statistical significance, and all factors could predict the success in the operations by 56 percentages. The results of the qualitative research showed that most elderly service providers demand financial institutions to support their business budget at a low interest rate. This will help to run the business smoothly and be able to provide quality services in a variety of ways. To meet the needs of the elderly and their families. And can be used as a development model for the operational success of the elderly service business organizations throughout Thailand These factors help build confidence from the elderly. Make the business grow sustainably.

Keywords: Model, Success of Elderly Care Business Organizations, Elderly People in Thailand

บทนำ

อุตสาหกรรมการดูแลสุขภาพในปัจจุบันต้องเผชิญกับประชากรสูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงอายุ 65 ปีขึ้นไป ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีการสร้างบุคลากรด้านการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุมากขึ้น ซึ่งคาดการณ์ว่า ระหว่างปี 2005 ถึงปี 2030 จำนวนผู้สูงอายุจะเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าจาก 37 ล้านคน เป็น 70 ล้านคน จากร้อยละ 12 ของประชากรสหรัฐอเมริกาเป็นร้อยละ 20 นอกจากนี้ศูนย์ Medicaid (CMS) คาดการณ์ว่าองค์กรสุขภาพแห่งชาติ จะมีการใช้จ่ายจะสูงถึง 4.6 ล้านล้านดอลลาร์ ภายในปี 2020 โลกของเรากำลังเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ UN DESA เผยแพร่รายงานใหม่เกี่ยวกับความชราภาพของประชากรโลกที่เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งวันนี้มีผู้สูงอายุถึง 703 ล้านคน ที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปจำนวนที่คาดว่าจะถึง 1.5 พันล้านคน ภายในปี 2050 ตามการประมาณการประชากรและประมาณการล่าสุดจากแผนกประชากรของ UN DESA 1 ใน 6 คนของผู้สูงอายุจะมีอายุมากกว่า 65 ปี ภายในปี 2050 เพิ่มขึ้นจาก 1 ใน 11 ของปี 2019 ประมาณการล่าสุดยังแสดงให้เห็นว่าจำนวนผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปจะเพิ่มเป็นสามเท่าใน 30 ปีข้างหน้า ในหลายภูมิภาคประชากรอายุ 65 ปีจะเพิ่มขึ้นเป็นสองเท่าในปี 2050 ในขณะที่อายุขัยของผู้สูงอายุมากกว่า 65 ปีจะเพิ่มมากขึ้นในบางประเทศที่มีรายได้สูงในปัจจุบัน ข้อมูลที่ถูกต้องเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการกำหนดนโยบายที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของผู้สูงอายุจำนวนมากทั่วโลก และเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในปี 2030 ซึ่งจะไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์การแพทย์และนวัตกรรมทางการแพทย์ได้ช่วยให้อายุขัยของมนุษย์ยืนยาวขึ้นและคาดการณ์ว่าจะมีผู้สูงอายุประมาณ 134 ล้านคนในปี 2563 ที่มีการเจ็บป่วยเรื้อรัง ส่งผลให้ค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลเพิ่มขึ้น จากข้อมูลของ IOM พบว่าผู้สูงอายุ 3 คนจากทุก 4 คน มีอย่างน้อยหนึ่งคนที่มีภาวะการเจ็บป่วยเรื้อรัง ผู้สูงอายุที่มีภาวะเรื้อรังที่ต้องใช้การจัดการดูแลที่ซับซ้อน จะมีค่าใช้จ่ายที่สูง ทำให้เกิดความท้าทายสำหรับอุตสาหกรรมดูแลสุขภาพมากขึ้น ตัวแปรอื่น ๆ ทางกายภาพ คือ ความอ่อนแอและความบกพร่องทางสติปัญญา เช่น ภาวะสมองเสื่อม การจัดการในการดูแลผู้ป่วยสูงอายุ เพื่อที่จะตอบสนองความท้าทายของประชากรผู้สูงอายุ เป็นประโยชน์อย่างปฏิเสธไม่ได้สำหรับองค์กรด้านการดูแลสุขภาพ เพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลผู้สูงอายุที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตและผลลัพธ์ด้านสุขภาพสำหรับผู้ป่วยสูงอายุ ประเทศที่มีรายได้สูงจะมีประชากรที่มีอายุขัยเพิ่มมากขึ้น (Lucas, M., 2019); (Nancy, D., 2019)

ผู้ประกอบการในองค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุสามารถประสบความสำเร็จได้จากการสร้างการรับรู้ด้านคุณภาพการบริการให้กับลูกค้าและเครือข่ายที่เกี่ยวข้องให้มีการขยายพื้นที่ทางการตลาดได้มากขึ้นจากนโยบายการบริหารองค์กรของธุรกิจที่มีการกำหนดกลยุทธ์องค์กรที่เป็นเสมือนเข็มทิศในการนำองค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุสู่ความสำเร็จจากการมีรายได้ที่สูงขึ้น ผู้ประกอบการต้องมีภาวะผู้นำในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ให้มีศักยภาพในการบริการลูกค้า ซึ่งเป็นผู้สูงอายุและครอบครัวให้ตรงใจมากที่สุด ทั้งด้านการดูแล ให้ความช่วยเหลือ ให้ความสำคัญ

สะดวกในการใช้ชีวิตประจำวัน ในราคาที่ลูกค้ารับได้ มีสถานที่ในการให้บริการตามรูปแบบต่าง ๆ ที่ลูกค้าต้องการ ผู้บริหารองค์กรต้องสามารถสื่อสารอย่างเป็นขั้นตอนทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร เพื่อความชัดเจนในการรับบริการของลูกค้าและการให้บริการของบุคลากรในองค์กร โดยใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการดำเนินธุรกิจ และให้บริการผู้สูงอายุเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรนำไปสู่รายได้ที่สูงขึ้น (Kai, L., 2019); (Essays, U. K., 2018); (Department of Nursing, 2017) สำหรับการสร้างความเข้มแข็งทางการตลาดให้กับองค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุที่มีการให้บริการดูแลสุขภาพ บำบัด รักษา โดยบุคลากรที่มีทักษะในการบริการทั้งแพทย์ พยาบาล ผู้ช่วยพยาบาลและเจ้าหน้าที่ในการบริการดูแลผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้และไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในทุกรูปแบบของการบริการ มีนักวิชาการหลายท่าน เช่น Nancy, D. และ Annica, B. พบว่า การดูแลธุรกิจผู้สูงอายุให้เติบโตและมีความเข้มแข็งทางการตลาดได้นั้น ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำในการกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและพันธกิจขององค์กรและสร้างความเข้าใจทั่วองค์กร เพื่อการปฏิบัติสู่เป้าหมายที่ต้องการ อีกประการหนึ่งที่สำคัญคือต้องมีกลยุทธ์ทางการตลาดที่เข้มแข็งสามารถสร้างการรับรู้คุณภาพการบริการให้กับลูกค้าได้ในหลายช่องทาง โดยเฉพาะทาง Online เพื่อความใกล้ชิดกับลูกค้าทำให้เข้าใจความต้องการของลูกค้ามากขึ้น การสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้าในการบริการเป็นสิ่งที่บุคลากรทุกคนในองค์กรรับผิดชอบร่วมกัน เพื่อสร้างมาตรฐานในการบริการ ทั้งคำพูด การปฏิบัติ การใช้เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ในการดูแลผู้สูงอายุที่สามารถสร้างความสุขให้กับผู้สูงอายุตามความต้องการ การให้บริการในทุกรูปแบบต้องสามารถจับต้องได้จริงจากการปฏิบัติในการดูแลเอาใจใส่เสมือนญาติ สร้างความน่าเชื่อถือให้กับผู้สูงอายุและครอบครัวในการใช้บริการด้วยความประทับใจ ซึ่งส่งผลต่อการเติบโตของธุรกิจบริการผู้สูงอายุให้มีความยั่งยืนและสร้างความสุขให้กับพนักงานในองค์กรจากความสำเร็จร่วมกัน (Nancy, D., 2019); (Annica, B., 2018)

ทั่วโลก ทำให้กระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้และไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้เพราะมีภาวะการเจ็บป่วยทั้งเฉียบพลัน อุบัติเหตุจากการหกล้ม มีร่างกายอ่อนแอจากโรคเรื้อรังและภาวะสมองเสื่อม ทำให้เกิดปัญหาต่อการดูแลของสมาชิกในครอบครัวหรือญาติ ดังนั้นธุรกิจบริการดูแลผู้สูงอายุจึงสามารถตอบโจทย์ปัญหานี้ได้อย่างลงตัว โดยองค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างรูปแบบการบริการให้มากขึ้น บุคลากรทุกฝ่ายที่ให้บริการมีความรู้ความสามารถ เหมาะสมกับงาน มีทักษะ ประสบการณ์ที่สามารถสร้างความสุขจากการบริการให้กับผู้สูงอายุได้ทุกคน มีกระบวนการทำงานที่เป็นขั้นตอนในการให้บริการ ดูแลผู้สูงอายุในแต่ละรูปแบบของการบริการ และมีวัสดุอุปกรณ์ในการให้บริการรวมถึงสภาพทางกายภาพในสถานที่ให้บริการเป็นมิตรกับผู้สูงอายุ สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับผู้สูงอายุ ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านและองค์กรธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้อง เช่น Ifashabayo, S. D.; Essays, U. K. และ Life Care

Services (Joel, N., 2020) พบว่า กลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่เป็นผู้สูงอายุและครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถทำให้ผู้สูงอายุได้รับบริการตามรูปแบบที่เลือกรูปแบบได้เหมาะสม ทั้งที่บ้านหรือศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ และมีราคาไม่แพงจนเกินไป ส่งผลต่อความสำเร็จในความสำเร็จและความเชื่อมั่นของตลาดบริการผู้สูงอายุ (Ifashabay, S. D., 2019); (Essays, U. K., 2018)

ประชากรของไทยมีอัตราการเติบโตเพิ่มขึ้น ในขณะที่ ประชากรวัยสูงอายุ (อายุ 60 ปี ขึ้นไป) มีอัตราการเพิ่มขึ้นประมาณ 10% และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่วนประชากรในวัยเด็กก็ลดลงอย่างต่อเนื่องเช่นกัน กล่าวคือ ประชากรวัยเด็ก คาดการณ์ว่าจะลดลงเหลือ 24.2% ในปี 2568 ปัจจุบันประเทศไทย มีจำนวนผู้สูงอายุ 10,648,560 คน แบ่งเป็นผู้สูงอายุที่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ 90% และผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง หรือเป็นผู้ป่วยติดเตียงจำนวน 10% ดังนั้นการที่องค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุจะเสนอรูปแบบการบริการควรให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้าที่เป็นผู้สูงอายุและครอบครัว ซึ่งแต่ละกลุ่มมีความต้องการไม่เหมือนกัน ประกอบกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่เป็นสังคมเมืองมากขึ้น โดยมีค่าเฉลี่ย 50% ในปี 2563 และเพิ่มขึ้นเป็น 60% ในปี 2578 ซึ่งจะเปลี่ยนสภาพสังคมที่เป็นครอบครัวเชิงเดี่ยวมากขึ้น ผู้สูงอายุจะขาดคนดูแล โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุที่มีปัญหาด้านสุขภาพจึงเป็นโอกาสขององค์กรธุรกิจดูแลผู้สูงอายุในทุกรูปแบบ ทั้งแบบดูแลเฉพาะช่วงกลางวันไม่พักค้าง (Day Care) สถานบริการ (Nursing Home) และสถานดูแลผู้สูงอายุในระยะสุดท้ายของชีวิต (Hospice Care) ซึ่งในแต่ละธุรกิจต้องหากกลยุทธ์ในการจัดการ เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้มากที่สุด ทั้งยังนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีสมัยใหม่มาเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินธุรกิจบริการผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์, 2562)

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) อย่างเต็มรูปแบบ ผู้สูงอายุมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด โอกาสในการประกอบธุรกิจบริการผู้สูงอายุและธุรกิจเครือข่าย เช่น ธุรกิจการท่องเที่ยวและสถานที่พักผ่อนหลากหลายก็จะเติบโตไปด้วย นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีสถานบริการทางการแพทย์และสถานบริการสุขภาพที่มีประสิทธิภาพระดับโลก การประกอบธุรกิจบริการผู้สูงอายุจึงมีตลาดที่กว้างขึ้น (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์, 2562) การเติบโตขององค์กรธุรกิจดูแลผู้สูงอายุในปัจจุบันในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม 2563 มีจำนวน 29 ราย พบแนวโน้มในการขยายตัวของธุรกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจเป็นผลจากการที่รัฐบาลออก ร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการควบคุมและกำหนดมาตรฐานของธุรกิจบริการผู้สูงอายุที่ชัดเจนยิ่งขึ้นทำให้ผู้ประกอบการขออนุญาตในการดำเนินธุรกิจให้ถูกต้องมากขึ้นตามมาตรฐานและการสร้าง ตราสินค้าเพื่อเพิ่มความยั่งยืนให้กับธุรกิจบริการผู้สูงอายุในภาวะที่ผู้สูงอายุเพิ่มจำนวนมากขึ้น ในสังคมเมืองที่ไม่มีเวลา ส่งผลให้ธุรกิจบริการผู้สูงอายุมีโอกาสขยายตลาดได้อย่างต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปร นโยบายการบริหาร คุณภาพการให้บริการและกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ที่มีผลต่อรูปแบบความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย เป็นการวิจัยแบบผสมผสานโดยมีรายละเอียดของการดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ประชากร คือ ผู้บริหารของธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ภาคเอกชน มีจำนวน 800 แห่ง ภาครัฐบาลมีจำนวน 30 แห่งรวมทั้งสิ้น จำนวน 830 แห่ง (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2018) กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณได้มาโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการประมาณค่าจากตัวแปรสังเกต (Observation Variable) ในสัดส่วน 1 ต่อ 20 ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกต จำนวน 22 ตัวแปร ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่จำนวน 440คนรายละเอียดแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การแบ่งชั้นภูมิ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ชั้นภูมิที่	กลุ่มตัวอย่าง				รวม
	ประชากร (ธุรกิจทั้งหมด)		กลุ่มตัวอย่างรวม X จำนวนประชากร		

	จำนวนธุรกิจทั้งหมด				
	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	ภาครัฐ	ภาคเอกชน	
1	30	800			830
2			16	424	440
รวม	30	800	16	424	

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสอบถามจากผู้บริหารของธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชน จำนวน 440 คน

กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกตัวอย่างการวิจัยคุณภาพ จากธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ซึ่งการคัดเลือก ผู้วิจัยพิจารณาจากผลงานและกิจกรรมที่ปฏิบัติในเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการ การได้รับรางวัลผลงาน

ทางวิชาการในการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยด้วยตัวเอง พร้อมด้วยแบบสัมภาษณ์ และแนวคำถามในการสัมภาษณ์ สมุดจดบันทึก ใช้การสังเกตและการสัมภาษณ์เป็นหลักในการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามที่ได้จัดทำขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นผู้บริหารขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ที่ได้สุ่มไว้ จำนวน 440 ตัวอย่าง ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ประสานกับผู้บริหารขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุ ในประเทศไทย เพื่อขออนุญาตในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยเชิญผู้แทนของกลุ่มตัวอย่างจาก องค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในภาครัฐบาล และองค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในภาคเอกชนในประเทศไทยฝ่ายละ 5 คน เข้าร่วมประชุม ในการตอบแบบสอบถามให้กับผู้แทนกลุ่มตัวอย่างทั้งองค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในภาครัฐบาล และองค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในภาคเอกชนในประเทศไทย หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ขออาสาสมัครหัวหน้าทีม เพื่อรับผิดชอบในการสุ่มตัวอย่างและแจกแบบสอบถามตามจำนวนที่กำหนดตามรายชื่อขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย รวบรวมข้อมูล และรับผิดชอบในการส่งแบบสอบถามคืนผู้วิจัยในระยะเวลาที่กำหนดครบถ้วน จำนวน 440 ชุด

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ตัวแปรที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย จากผู้ที่ปฏิบัติงานจริง ซึ่งเป็นประชากรกลุ่มเป้าหมาย ด้วยการสังเกตและการสัมภาษณ์เจาะลึกจากคำถามการวิจัย ค้นหาข้อมูลที่เป็นวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อจะใช้ประโยชน์ และข้อดีข้อเสียของการวิจัยเชิงคุณภาพมาเสริมผลการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่ศึกษา ทำให้ผู้วิจัยสามารถนำข้อมูลเชิงคุณภาพมายืนยันข้อค้นพบในการวิจัยนี้ โดยการใช้อยู่ข้อมูลจากหลายแหล่งหลายประเภทเพื่อการขับเคลื่อนการวิจัยเชิงปริมาณและรองรับด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ เมื่อได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามอีกครั้ง ก่อนนำมาประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล ระยะเวลาการเก็บข้อมูลดำเนินการระหว่างวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2563 ถึง 30 เมษายน 2563

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ในส่วนของการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้เทคนิคการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) และเทคนิคการวิจัยแบบการวิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model, SEM) เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ กับผู้บริหารของธุรกิจบริการผู้สูงอายุ ในประเทศไทย ซึ่งเป็นผู้บริหารของธุรกิจบริการผู้สูงอายุภาครัฐบาล จำนวน 16 ตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างผู้บริหารของจากธุรกิจบริการผู้สูงอายุภาคเอกชน

จำนวน 424 ตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 440 ตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS และ LISREL เพื่อศึกษาระดับความสำเร็จในการดำเนินงานของธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทยที่ประกอบด้วยตัวแปร นโยบายการบริหาร คุณภาพการให้บริการและกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 และศึกษาอิทธิพลของตัวแปร นโยบายการบริหาร คุณภาพการให้บริการและกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) ด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) กับผู้บริหารระดับสูงที่มีความรู้ความเข้าใจในธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย และมีประสบการณ์ในการทำงาน และผ่านการปฏิบัติงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี เพื่อให้ข้อมูลที่ชัดเจนลึกซึ้ง จากธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ภาครัฐบาล 10 คน ภาคเอกชน 10 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 20 คน ดำเนินตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยเทคนิคแบบ 3 เสา (Triangle) แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามแนวทางของ Alan and Robert

ผลการวิจัย

การศึกษาอิทธิพลของตัวแปร นโยบายการบริหาร คุณภาพการให้บริการและกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ของสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) และอิทธิพลโดยรวม (Total Effect) จากแบบจำลองสมการปรับแก้ (n = 440)

ตัวแปรตาม	R ²	อิทธิพล	ตัวแปรต้น		
			คุณภาพการบริการ (serqua)	กลยุทธ์ทางการตลาด 7 Ps (markstr)	นโยบายการบริหาร (manpol)
คุณภาพการบริการ (Serqua)	.90	DE			.95* (7.97)
		IE			
		TE			.95* (7.97)
กลยุทธ์ทางการตลาด 7 Ps (Markstr)	.66	DE			.81* (6.75)
		IE			
		TE			.81* (6.75)
ความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุ (Suceld)	.56	DE	.82* (2.76)	.13* (5.89)	.64* (2.03)
		IE			.29* (3.64)
		TE	.82* (2.76)	.13* (5.89)	.93* (12.36)

$$\chi^2 = 378.12 \text{ df} = 192, p - \text{value} = .00000, \chi^2 / \text{df} = 1.96, \text{RMSEA} = .047, \text{RMR} = .041,$$

$$\text{SRMR} = .046, \text{CFI} = .98, \text{GFI} = .93, \text{AGFI} = .91, \text{CN} = 285.92$$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หมายเหตุ ในวงเล็บ เป็นค่าสถิติทดสอบ t หากมีค่าไม่อยู่ระหว่าง - 1.96 ถึง 1.96 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 พบว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างอิทธิพลของตัวแปร นโยบายการบริหาร คุณภาพการให้บริการ และกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ที่มีผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ที่ดำเนินการปรับแก้ (Adjust Model) มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ยอมรับได้ ซึ่งพิจารณาจากดัชนีความกลมกลืน (Fit Index) ดังนี้ $\chi^2 = 378.12$, $df = 192$, $p\text{-value} = .00000$, $\chi^2 / df = 1.96$, $RMSEA = .047$, $RMR = .041$, $SRMR = .046$, $CFI = .98$, $GFI = .93$, $AGFI = .91$, $CN = 285.92$ โดยพบการประมาณค่าในแบบจำลองสมการโครงสร้าง ดังนี้

1. คุณภาพการให้บริการ (Serqua) มีอิทธิพลทางตรงต่อ ความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุ (Sucedl) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ .82 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. กลยุทธ์ทางการตลาด 7 Ps (Markstr) มีอิทธิพลทางตรงต่อ ความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุ (Sucedl) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.13 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. นโยบายการบริหาร (Manpol) มีอิทธิพลทางตรงต่อ ความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุ (Sucedl) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.64 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านคุณภาพการให้บริการ (Serqua) กลยุทธ์ทางการตลาด 7 Ps (Markstr) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.29 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. นโยบายการบริหาร (Manpol) คุณภาพการให้บริการ (Serqua) กลยุทธ์ทางการตลาด 7 Ps (Markstr) สามารถร่วมกันทำนายความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุ (Sucedl) ได้ร้อยละ 56

5. นโยบายการบริหาร (Manpol) มีอิทธิพลทางตรงต่อ กลยุทธ์ทางการตลาด 7 Ps (Markstr) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.81 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และสามารถทำนายกลยุทธ์ทางการตลาด 7 Ps (Markstr) ได้ร้อยละ 66

ผลข้อมูลเชิงคุณภาพ ความสัมพันธ์ของตัวแปรด้านกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ผลิตภัณฑ์หรือสินค้าของธุรกิจนี้คือการบริการผู้สูงอายุ ที่มีหลากหลายรูปแบบ ทั้งแบบสถานบริบาลผู้สูงอายุ ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ การดูแลผู้สูงอายุที่บ้านในช่วงกลางวัน หรือผู้ดูแลพักค้างด้วย และการดูแลผู้สูงอายุในสถานที่ใหม่ที่ผู้สูงอายุและครอบครัวเลือกเอง ซึ่งมีการบริการปลีกย่อยไปตามรูปแบบที่กำหนด การบริการในทุกส่วนต้องมีมาตรฐาน ต้องตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า และเป็นไปตามความคาดหวังที่ลูกค้าต้องการ ซึ่งหากธุรกิจสามารถให้บริการที่เหนือความคาดหมายได้ก็ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อธุรกิจ อีกด้านหนึ่งที่ทำให้ลูกค้าที่เป็นผู้สูงอายุและครอบครัวให้ความไว้วางใจคือราคา ที่เป็นค่าบริการ

ให้กับธุรกิจ ผู้สูงอายุและครอบครัวพึงพอใจหากค่าบริการไม่แพงเกินไป หรือราคาสมเหตุสมผล กับคุณภาพการบริการ ผู้สูงอายุหลายคนที่ต้องการเลือกสถานที่ในการใช้บริการเองจากความเหมาะสมและบริบทที่มี เช่น ใกล้บ้านเดิมง่ายต่อการที่ลูกหลานมาเยี่ยม มีรถสัญจรสะดวก ใกล้ธรรมชาติที่ร่มรื่นและสงบ สถานที่พักผู้สูงอายุ มีบริเวณกว้าง ไม่อึดอัดและอยู่ห่างจาก ภาวะมลพิษ ปัจจุบันมีการแข่งขันทางธุรกิจบริการผู้สูงอายุมากขึ้น การส่งเสริมการตลาดมีความจำเป็นต่อธุรกิจ ทั้งการจัดโปรโมชั่น การลดราคาในช่วงแนะนำ การออกบูธ เพื่อให้คำแนะนำการบริการและตอบคำถามลูกค้าที่สนใจ รวมถึงการโฆษณาประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ในหลากหลายช่องทางทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เพื่อสร้างความใกล้ชิดกับลูกค้าและให้ลูกค้าเข้าถึงบริการข้อมูล การติดต่อสอบถามและการซื้อบริการได้อย่างสะดวกสบาย รวดเร็ว ตลอดเวลา อีกทั้งบุคลากรทุกคนในธุรกิจบริการผู้สูงอายุที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ ประสิทธิภาพ มีความเชี่ยวชาญในการให้บริการลูกค้าอย่างมีคุณภาพ ตามความต้องการของลูกค้าแต่ละคน ส่วนการดำเนินธุรกิจที่มีขั้นตอนชัดเจนและเป็นกระบวนการจะทำให้ระบบงานต่าง ๆ ทุกฝ่ายมีความพร้อมในการให้บริการผู้สูงอายุ รวมถึงสถานที่ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ในการให้บริการที่มีคุณภาพถือเป็นหลักฐานทางกายภาพที่ธุรกิจบริการต้องตระหนัก และจัดหาให้กับลูกค้าอย่างดี ทั้งความสะอาด ปลอดภัยกับผู้สูงอายุ

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทยผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ด้านนโยบายการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านนโยบายการบริหาร ที่ประกอบด้วย กลยุทธ์องค์กร ภาวะผู้นำ การบริหารทรัพยากรมนุษย์กระบวนการติดต่อสื่อสาร นวัตกรรมและเทคโนโลยี ทำให้การบริหารจัดการธุรกิจเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ และส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับ Phyllis Y. M.; Essays, U. K. และ Ding, M. ที่ศึกษาเกี่ยวกับ การดูแลผู้สูงอายุ พบว่า การนำนโยบายการบริหารมากำหนดแนวทางในการให้บริการดูแล รักษา เพื่อเกิดประโยชน์ต่อผู้สูงอายุมากที่สุด โดยเฉพาะแพทย์ พยาบาล และพนักงานในการให้บริการ ที่ผู้สูงอายุและครอบครัวคาดหวัง ทั้งยังเชื่อมั่นว่าจะได้รับการเอาใจใส่ดูแลช่วยเหลืออย่างดีที่สุดในทุกรูปแบบ พบว่า การทำธุรกิจบริการผู้สูงอายุต้องมีการกำหนดเป้าหมาย ซึ่งเป็นกลยุทธ์สำคัญในการนำธุรกิจสู่ความสำเร็จ เช่น เราต้องการให้ธุรกิจของเรามีกรอบการดำเนินการอย่างไร ต้องวางแผนขั้นตอนการดำเนินงาน ให้ชัดเจนและต้องทำให้ ทุกคนที่เป็นผู้ร่วมงานเข้าใจในทิศทางเดียวกัน เพื่อการปฏิบัติที่เป็นเอกภาพ อย่างมีมาตรฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการให้บริการกับผู้สูงอายุ และครอบครัวที่ให้ความหวังกับธุรกิจของเรา ถือเป็นกลยุทธ์องค์กรที่สำคัญ (Phyllis Y. M.,

2018); (Essays, U. K., 2018); (Ding, M., 2019) ผู้ประกอบธุรกิจที่เป็นผู้บริหารต้องมีความเป็นผู้นำด้านความรู้ความสามารถในการมีวิสัยทัศน์ การกำหนดเป้าหมายและพันธกิจขององค์กร มีศักยภาพในการบริหารงาน เพื่อความได้เปรียบในการแข่งขันทางการตลาด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พิตส์ และเล (Pitts, R. A. & Lei, D.) ได้ให้ความหมายไว้ว่า กลยุทธ์ หมายถึง แนวคิด และแผนงานต่าง ๆ ที่องค์การนำมาใช้เพื่อให้เกิดความสำเร็จเหนือคู่แข่ง กลยุทธ์จะถูกออกแบบเพื่อช่วยให้องค์การบรรลุผลสำเร็จ โดยมีความได้เปรียบและมีประสิทธิภาพเหนือกว่าคู่แข่ง (Pitts, R. A. & Lei, D., 2000)

2. ด้านคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ บริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านคุณภาพการให้บริการที่ประกอบด้วย การสร้างความมั่นใจ ความสามารถในการตอบสนอง ความเป็นรูปธรรม การดูแลเอาใจใส่ และความน่าเชื่อถือ ทำให้ลูกค้ามีความพึงพอใจ เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อธุรกิจ และส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับ Noshad, R. ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพยาบาลผู้สูงอายุพบว่า การพัฒนาการรักษาพยาบาลที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมการพยาบาลผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่เน้นที่ผู้ป่วยและครอบครัวหรือกิจกรรมการพยาบาล (Noshad, R., 2018) ขั้นตอนการดูแลและการพยาบาลทางคลินิก ความสามารถในการดูแลตนเอง ความเป็นอิสระ และการดำรงอยู่ จำเป็นต้องมีนวัตกรรมในการส่งเสริมสุขภาพและการใช้เทคโนโลยีเพื่อบริการผู้สูงอายุที่มีภาวะแทรกซ้อนหลายอย่าง ส่งผลต่อคุณภาพและความปลอดภัยของผู้สูงอายุ ความสัมพันธ์ของตัวแปรด้านคุณภาพการบริการ ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่าลูกค้าทุกคนมีความคาดหวังต่อการให้บริการของธุรกิจ หากเรามีการสร้าง ความมั่นใจให้กับลูกค้า โดยให้เขาเห็นภาพจริง ภาพเสมือนจริงหรือการให้บริการที่สามารถสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าได้จะทำให้ลูกค้าเกิดความไว้วางใจ เชื่อมั่นและมั่นใจในการใช้บริการส่งผลต่อการกลับมาใช้บริการซ้ำ แนะนำและบอกต่อ โดยไม่เกี่ยวเรื่องของราคา หากการบริการมีคุณภาพ การที่ธุรกิจบริการผู้สูงอายุสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งการเลือกรูปแบบการบริการ การได้รับคำแนะนำตามความเหมาะสมของสภาพผู้สูงอายุในการรับบริการ การดูแลช่วยเหลือผู้สูงอายุตามความหลากหลายของรูปแบบการบริการ จนสามารถทำให้ผู้สูงอายุและครอบครัวมีความพึงพอใจและมีความสุขในการใช้บริการ ลูกค้าส่วนใหญ่ต้องการการให้บริการที่เป็นรูปธรรม จับต้องได้ สัมผัสได้ มิใช่การโฆษณาเพื่อขายบริการของธุรกิจเพียงอย่างเดียว สิ่งเหล่านี้จะทำให้ลูกค้าติดใจเป็นแรงจูงใจในการนำคนอื่น ๆ มาใช้บริการอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ โครนินและเทเลอร์ (Cronin Jr., J. J., & Taylor, S.) ในทัศนะของนักวิชาการทั้งสองท่าน ความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจ เป็นเรื่องของการเปรียบเทียบประสบการณ์ของผู้รับบริการได้รับบริการกับความคาดหวังที่ผู้รับบริการนั้นมีในช่วงเวลาที่มาใช้บริการ และเป็นสิ่งที่ช่วยให้สามารถวัด

คุณภาพการให้บริการได้ ส่วนคุณภาพการให้บริการในมุมมองเชิงการตลาด (Cronin Jr., J. J., & Taylor, S., 1992)

3. ด้านกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ได้ข้อค้นพบว่าตัวแปรด้าน กลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ที่ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา สถานที่ การส่งเสริมการตลาด คน กระบวนการ และหลักฐานทางกายภาพ ทำให้การดำเนินธุรกิจสามารถสร้างอำนาจในการแข่งขันทางการตลาด และส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับ Linnea, S.; Davide, L. V. และ Thomas, T. T. ศึกษาเกี่ยวกับการบริการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุ พบว่า คุณภาพการบริการที่เป็นผลิตภัณฑ์หลักของธุรกิจบริการผู้สูงอายุ เป็นกลยุทธ์สำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้กับลูกค้า ซึ่งภาวะความผิดปกติหลายอย่างที่มีผลต่อสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรัง ผู้ให้บริการต้องลดภาวะวิกฤติเหล่านั้น โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญในการดูแลสุขภาพและยืดอายุให้กับผู้สูงอายุที่เจ็บป่วย นอกจากนี้ยังพบภาวะซึมเศร้าในผู้สูงอายุตอนปลายที่เกิดจากความรู้สึกเหงา ซึ่งความเหงามีความสัมพันธ์กับความเสี่ยงต่อภาวะซึมเศร้าสูง และมีความสัมพันธ์กับภาวะสมองเสื่อมของผู้ที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป ความท้าทายในการส่งมอบคุณภาพการบริการที่ธุรกิจบริการจัดให้จึงต้องสร้างความมั่นใจในการดูแลสุขภาพคุณภาพของการบริการจะส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของธุรกิจบริการสุขภาพ (Linnea, S., 2018); (Davide, L. V., 2019); (Thomas, T. T., 2020) และเพื่อกำหนดกลยุทธ์ทางการตลาดที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงคุณภาพในสถานบริการสุขภาพผู้สูงอายุของธุรกิจความสัมพันธ์ของตัวแปรด้านกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย พบว่าผลิตภัณฑ์หรือสินค้าของธุรกิจนี้คือการบริการผู้สูงอายุที่มีหลากหลายรูปแบบ ทั้งแบบสถานบริบาลผู้สูงอายุ ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุ การดูแลผู้สูงอายุที่บ้านในช่วงกลางวันหรือผู้ดูแลพักค้างด้วย และการดูแลผู้สูงอายุในสถานที่ใหม่ที่ผู้สูงอายุและครอบครัวเลือกเอง ซึ่งมีการบริการปลีกย่อยไปตามรูปแบบที่กำหนด การบริการในทุกส่วนต้องมีมาตรฐาน ต้องตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้า และเป็นไปตามความคาดหวังของลูกค้าที่ต้องการ ซึ่งหากธุรกิจสามารถให้บริการที่เหนือความคาดหมายได้ก็ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อธุรกิจ อีกด้านหนึ่งที่ทำให้ลูกค้าที่เป็นผู้สูงอายุและครอบครัวให้ความไว้วางใจคือราคาที่เป็นการบริการให้กับธุรกิจ ผู้สูงอายุและครอบครัวพึงพอใจหากค่าบริการไม่แพงเกินไป หรือราคาสมเหตุสมผลกับคุณภาพการบริการ ผู้สูงอายุหลายคนที่ต้องการเลือกสถานที่ในการใช้บริการเองจากความเหมาะสมและบริบทที่มี เช่น ใกล้บ้านเดิมง่ายต่อการที่ลูกหลานมาเยี่ยม มีรถสัญจรสะดวก ใกล้ธรรมชาติที่ร่มรื่นและสงบ สถานที่พักผู้สูงอายุมีบริเวณกว้าง ไม่อึดอัด และอยู่ห่างจากภาวะมลพิษ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Kotler, P. & Keller, K. L. จากปัจจัยพื้นฐานเดิมจะประกอบด้วย 4 ปัจจัย หรือ เรียกว่า 4Ps ซึ่งประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา (Price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (Place) การส่งเสริมการขาย (Promotion)

แต่เพื่อให้สอดคล้องกับการตลาดสมัยใหม่ที่มีการบริการ เข้ามาร่วมด้วย จึงได้พิจารณาเพิ่มอีก 3 ปัจจัย คือ บุคลากร (People) กระบวนการ (Process) (Kotler, P. & Keller, K. L., 2012) และ ลักษณะ ทางกายภาพ (Physical Evidence) รวมเรียกปัจจัยทั้ง 7 ปัจจัยนี้ใหม่ว่า 7Ps ซึ่ง ชัยสมพล ชาวประเสริฐ สรุปว่า ส่วนผสมทางการตลาด (Marketing Mix) (ชัยสมพล ชาวประเสริฐ, 2547)

4. ด้านนโยบายการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการ ได้ข้อค้นพบว่าตัวแปร ด้านนโยบายการบริหาร ที่ประกอบด้วย กลยุทธ์องค์กร ภาวะผู้นำ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการติดต่อสื่อสาร นวัตกรรม และเทคโนโลยี ทำให้การดำเนินธุรกิจบริการผู้สูงอายุมี เป้าหมายชัดเจน สามารถสร้างความมั่นใจในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุและ ครอบครัวจากการบริการที่ปฏิบัติจริงผู้สูงอายุสัมผัสได้ มีการดูแล เอาใจใส่เสมือนญาติ ทำให้มีความน่าเชื่อถือต่อธุรกิจบริการผู้สูงอายุมากขึ้น จากกระบวนการของนโยบายการบริหารและ ส่งผลต่อคุณภาพการบริการ ซึ่งสอดคล้องกับ Bettina, M.; Pär, S. และ Amaia, C. L. ที่ ศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจบริการผู้สูงอายุ พบว่า การนำกลยุทธ์องค์กรมาใช้ในการกำหนดแนวทาง แผนการปฏิบัติงาน เพื่อให้บริการผู้สูงอายุจะสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้สูงอายุและ ครอบครัวได้ตามความต้องการ เพราะการกำหนดแนวปฏิบัติจากผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำสามารถ มองเห็นตลาดการแข่งขันในอนาคตและการเตรียมพร้อมที่จะรับมือด้วยการให้บริการที่สร้างความแตกต่างเชิงบวก เพื่อสร้างความประทับใจของลูกค้าในรูปแบบต่าง ๆ ที่ธุรกิจเสนอบริการ โดยการขับเคลื่อนธุรกิจด้วยบุคลากรที่มีทักษะเป็นมืออาชีพในการให้บริการผู้สูงอายุ ทำให้ ผู้สูงอายุและครอบครัวได้รับความสะดวกสบายและรู้สึกคุ้มค่าในการใช้บริการ (Bettina, M., 2017); (Pär, S., 2017); (Amaia, C. L., 2018) เมื่อลูกค้าประทับใจจะเกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อ ธุรกิจ ความสัมพันธ์ของตัวแปรด้านนโยบายการบริหาร ที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการ พบว่า การกำหนดกลยุทธ์ของธุรกิจในการให้บริการกับผู้สูงอายุ ทำให้ผู้สูงอายุและครอบครัวมีความเชื่อมั่นในคุณภาพการบริการ อีกทั้งการตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุและ ครอบครัวจากบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีทักษะในการดูแลผู้สูงอายุและประสบการณ์ ในการดูแลเอาใจใส่ทำให้ผู้สูงอายุและครอบครัวมีความพึงพอใจในการให้บริการมากขึ้น ส่วน ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่ส่งเสริมสนับสนุนให้การบริการผู้สูงอายุเป็นไปตามมาตรฐานและความ ต้องการของตลาดเป็นการสร้างอำนาจในการแข่งขัน จากการดูแลเอาใจใส่ผู้สูงอายุเสมือนญาติ ทำให้ลูกค้าเกิดความเชื่อมั่นในการใช้บริการมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Gulick, L. & Urwick, L. สองนักทฤษฎีที่โดดเด่นในเรื่องทฤษฎีองค์กรและกระบวนการบริหารงาน ที่ให้ ความสำคัญของการทำหน้าที่ของฝ่ายบริหารมากกว่าการทำงานของฝ่ายพนักงานระดับล่าง และมุ่งเน้นไปยังวิธีการทำงานตลอดจนพฤติกรรมการบริหารงานของผู้บริหารระดับสูงเป็นหลัก โดยหลักการที่เป็นที่รู้จักในระดับสากลนั้นก็คือ POSDCoRB ที่ทั้งสองเป็นหนึ่งในกลุ่ม นักวิชาการที่ถูกกองทัพสหรัฐเรียกรวมตัวกันช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองเพื่อประเมิน

ข้อผิดพลาดในการบริหารจัดการกองทัพและปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Gulick, L. & Urwick, L., 1937)

5. ด้านนโยบายการบริหารที่ส่งผลต่อกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านนโยบายการบริหาร ที่ประกอบด้วย กลยุทธ์องค์กร ภาวะผู้นำ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการติดต่อสื่อสาร นวัตกรรม และเทคโนโลยี ทำให้การขับเคลื่อนธุรกิจมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ซึ่งสอดคล้องกับ Phyllis Y. M.; Noshad, R. และ Joel, N. ที่ศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจบริการดูแลผู้สูงอายุ พบว่า กลยุทธ์ของธุรกิจที่กำหนดนโยบายในการบริหารงานภายในองค์กร ทำให้การบริการที่เป็นผลิตภัณฑ์ของธุรกิจมีคุณภาพตามที่ลูกค้าคาดหวัง อีกทั้งมีราคาค่าบริการ ที่สมเหตุสมผล ลูกค้าส่วนหนึ่งไม่เกี่ยงจนเรื่องราคาหากคุณภาพประทับใจ (Phyllis Y. M., 2018); (Noshad, R., 2018); (Joel, N., 2020) ความสัมพันธ์ของตัวแปรด้านนโยบายการบริหาร ที่ส่งผลต่อกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ดังที่ผู้ประกอบการธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ที่เป็นภาคเอกชนและภาครัฐบาลหลายท่าน พบว่า กลยุทธ์ของธุรกิจในการส่งเสริมคุณภาพการบริการที่สามารถสร้างความประทับใจให้กับลูกค้า เป็นส่วนสำคัญต่อการทำธุรกิจบริการผู้สูงอายุ เพราะเป็นแผนการดำเนินธุรกิจที่มุ่งไปสู่ความสำเร็จ ทั้งการมีกำไรเพิ่มขึ้นหรือการที่องค์กรธุรกิจสามารถแข่งขันทางการตลาดได้อย่างมั่นคง ส่วนภาวะผู้นำที่กำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการดำเนินธุรกิจ นำพาธุรกิจสู่ตลาดการแข่งขันอย่างได้เปรียบทั้งด้านราคา สถานที่ โดยการส่งเสริมการตลาดในหลายช่องทาง เพื่อสร้างความสะดวกสบายให้กับลูกค้าและสร้างความใกล้ชิดกับลูกค้าสู่การตัดสินใจซื้อบริการในธุรกิจผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของ ชัยสมพล ชาวประเสริฐ ได้ว่าการวัดคุณภาพของการให้บริการ ในการวัดคุณภาพของการให้บริการ ลูกค้าจะวัดจากองค์ประกอบของคุณภาพของการให้บริการ ลูกค้าจะวัดจากองค์ประกอบของคุณภาพการให้บริการ และผลลัพธ์ที่เกิดจากการที่ลูกค้าประเมิน คุณภาพของการบริการที่ลูกค้ารับรู้ ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการที่ลูกค้าทำการเปรียบเทียบ บริการที่ได้รับ ซึ่งเกิดจากที่ลูกค้าทำการเปรียบเทียบบริการที่ได้รับ ซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่ลูกค้าได้รับบริการแล้วกับ ความคาดหวังต่อการบริการที่จะได้รับ (ชัยสมพล ชาวประเสริฐ, 2547)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย” พบว่า อิทธิพลของตัวแปรด้านนโยบายการบริหารที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านนโยบายการบริหาร ที่ประกอบด้วย กลยุทธ์องค์กร ภาวะผู้นำ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการติดต่อสื่อสาร นวัตกรรม และเทคโนโลยี ทำให้การบริหารจัดการธุรกิจเป็นไปตามเป้าหมายที่ต้องการ และส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานขององค์กร

ธุรกิจบริการผู้สูงอายุ ในประเทศไทย อิทธิพลของตัวแปรด้านคุณภาพการให้บริการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านคุณภาพการให้บริการ ที่ประกอบด้วย การสร้างความมั่นใจ ความสามารถในการตอบสนอง ความเป็นรูปธรรม การดูแลเอาใจใส่ และความน่าเชื่อถือ ทำให้ลูกค้ามีความพึงพอใจ เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อธุรกิจ และส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย อิทธิพลของตัวแปรด้านกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ที่ส่งผลต่ออิทธิพลของตัวแปรด้านนโยบายการบริหารที่ส่งผลต่อคุณภาพการให้บริการ ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านนโยบายการบริหาร ที่ประกอบด้วย กลยุทธ์องค์กร ภาวะผู้นำ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการติดต่อสื่อสาร นวัตกรรม และเทคโนโลยี ทำให้การดำเนินธุรกิจบริการผู้สูงอายุมีเป้าหมายชัดเจน สามารถสร้างความมั่นใจในการตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุและครอบครัวจากการบริการที่ปฏิบัติจริงผู้สูงอายุสัมผัสได้ มีการดูแล เอาใจใส่ เสมือนญาติ ทำให้มีความน่าเชื่อถือต่อธุรกิจบริการผู้สูงอายุมากขึ้น จากกระบวนการของนโยบายการบริหารและส่งผลต่อคุณภาพการบริการความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้าน กลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ที่ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา สถานที่ การส่งเสริมการตลาด คน กระบวนการ และหลักฐานทางกายภาพ ทำให้การดำเนินธุรกิจสามารถสร้างอำนาจในการแข่งขันทางการตลาด และส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย อิทธิพลของตัวแปรด้านนโยบายการบริหารที่ส่งผลต่อกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านนโยบายการบริหาร ที่ประกอบด้วย กลยุทธ์องค์กร ภาวะผู้นำ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ กระบวนการติดต่อสื่อสาร นวัตกรรม และเทคโนโลยี ทำให้การขับเคลื่อนธุรกิจมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ รัฐบาล โดยกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ รวมถึงเอกชนและองค์กรที่ดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจบริการผู้สูงอายุ ควรสนับสนุนด้านการส่งเสริมคุณภาพการให้บริการ นโยบายการบริหารและกลยุทธ์ทางการตลาด 7Ps ให้กับ ผู้ประกอบการธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย เพื่อเป็นการพัฒนาการดำเนินงานของธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทยให้มีศักยภาพ รวมถึงการสนับสนุนสินเชื่อที่มีความเป็นไปได้อย่างเพียงพอต่อการดำเนินการของธุรกิจ เพื่อการพัฒนามาตรฐานการให้บริการที่มีคุณภาพแก่ผู้สูงอายุและครอบครัว ให้ธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทยมีความสามารถในการแข่งขันทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อความสำเร็จในการประกอบธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทยอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เป็นสิ่งที่สืบเนื่องจากด้านวิชาการ ซึ่งมีความสำคัญต่อรูปแบบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยรัฐบาลและเอกชนควรกำหนดนโยบายความร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน นำ SEB Model ไปใช้ในการพัฒนาศักยภาพธุรกิจที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการประกอบธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ

สร้างความสามารถในการให้บริการกับผู้สูงอายุและครอบครัว ธุรกิจบริการผู้สูงอายุสามารถเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาดได้อย่างมั่นคง เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยได้ในอนาคต ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ จากข้อค้นพบในการศึกษา เรื่องรูปแบบความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทยผู้ประกอบการธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทยสามารถนำข้อค้นพบดังกล่าว ไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของพื้นที่เพื่อสร้างอำนาจในการแข่งขันทางการตลาดให้กับธุรกิจบริการผู้สูงอายุในประเทศไทย ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์. (2562). กองธุรกิจบริการฝ่ายพัฒนาธุรกิจบริการ. เรียกใช้เมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2562 จาก <https://www.smethailandclub.com.entrepreneur-4924-id.html>
- ชัยสมพล ชาวประเสริฐ. (2547). การตลาดบริหาร. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ศุภณีย์จักษุสิกรไทย. (2018). ธุรกิจศูนย์ดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://kasikornbank.com>
- Amaia, C. L. (2018). Does our healthcare system truly fit older people? Retrieved January 17, 2019, from <https://ki-su-arc.se/research-areas/does-our-healthcare-system-truly-fit-older-people-impact-of-multidimensional-health-trajectories-on-the-use-of-medical-and-social-care-services/>
- Annica, B. (2018). Leadership person - centred care and the work situation of staff in Swedish nursing homes. Retrieved January 15, 2019, from <http://umu.divaportal.org/smash/get/diva2:1196831/FULLTEXT01.pdf>
- Bettina, M. (2017). Longer lives, healthier lives? Patterns of severe health problems and dependency in the last years of life. Retrieved January 16, 2019, from <https://ki-su-arc.se/research-areas/longer-lives-healthier-lives-patterns-of-severe-health-problems-and-dependency-in-the-last-years-of-life/>
- Cronin Jr., J. J., & Taylor, S. (1992). Measuring Service Quality: A Reexamination and Extension. The Journal of Marketing, 56(1992), 55-68.
- Davide, L. V. (2019). Impact Of Cardiovascular And Neuropsychiatric Multimorbidity On Older Adults' Health. In Thesis For Doctoral Degree

- (Ph.D.).From The Aging Research Center (Arc), Department Of Neurobiology, Care Sciences And Society KarolinskaInstitutet.
- Department of Nursing. (2017). Exploring resident thriving in Swedish nursing homes The Ume ageing and health research program me (U - Age). Retrieved January 16, 2019, from <http://umu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1138659/FULLTEXT01.pdf>
- Ding, M. (2019). The role of atrial fibrillation in cognitive aging : a population - based study.Inst forneurobiologi , vårdvetenskapochsamhälle. Dept of Neurobiology, Care Sciences and Society. In THESIS FOR DOCTORAL DEGREE (Ph.D.). From The Aging Research Center (ARC) Department of Neurobiology, Care Sciences and Society KarolinskaInstitutet, Stockholm, Sweden.
- Essays, U. K. (2018). Marketing Strategies of Tesco. Retrieved January 15, 2019, from <https://www.ukessays.com/assignments/marketing-strategies-tesco.php?vref=1>
- Gulick, L. & Urwick, L. (1937). Papers on the Science of Administration. New York: Institute of Public Administration.
- Ifashabay, S. D. (2019). Service marketing plan for China Europe International BusinessSchool (CEIBS) inEastAfrica.AshesiInstitutionalRepository. Retrieved January 16, 2019, from <https://air.ashesi.edu.gh/handle/20.500.11988/474>
- Joel, N. (2020). Life Care Service Leadership Experience You Cancounton. Retrieved January 15, 2019, from <https://www.lifecareservices-seniorliving.com/Leadership/>
- Kai, L. (2019). Dance in Elderly Care: Professional Knowledge. Journal of Dance Education, 19(3),1-9.
- Kotler, P. & Keller, K. L. (2012). Marketing Management. (12th Edition). Edinburgh Gate: Pearson Education Limited.
- Linnea, S. (2018). Using A Life - Course Approach To Better Understand Depression In Older Age. In Thesis For Doctoral Degree (Ph.D.) From The Aging Research Center (Arc) Department Of Neurobiology, Care Sciences And Society KarolinskaInstitutet, Stockholm, Sweden.

- Lucas, M. (2019). Too Much, Too Late Drug Prescribing For Older People Near The End Of Life. In Thesis For Doctoral Degree (Ph.D.). From The Aging Research Center (Arc) Department Of Neurobiology, Care Sciences And Society Karolinska Institutet, Stockholm, Sweden.
- Nancy, D. (2019). Older Adult Caregivers' Lived Experiences With Debilitated Chronically Ill Relatives in a Rural Southern County. In An Applied Dissertation Submitted to the Abraham S. Fischler College of Education in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Education. Nova Southeastern University.
- Noshad, R. (2018). Developing a Mixed - Methods Method to Model Elderly Health Technology Adoption with Fuzzy Cognitive Map and its Application in Adoption of Remote Health Monitoring Technologies by Elderly Women. In A dissertation submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy in Technology Management. Portland State University.
- Pär, S. (2017). Why do older people seek emergency care? Causes, circumstances and explanations. Retrieved January 16, 2019, from <https://ki-su-arc.se/research-areas/why-do-older-people-seek-emergency-care-causes-circumstances-and-explanations/>
- Phyllis Y. M. (2018). Factors Influencing the Adoption of Bring Your Own Device Policies in the United States Healthcare Industry. In A Dissertation Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree Doctor of Philosophy Capella University.
- Pitts, R. A. & Lei, D. (2000). Strategic management building and sustaining competitive advantage. Dallas, TX: Southern Methodist University.
- Thomas, T. T. (2020). Challenges in Quality Care Delivery in Tertiary Health Facilities in North-Central Nigeria. In Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree of Doctor of Philosophy Public Health Walden University.

รูปแบบการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม
ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวตะเข็บชายแดนของไทย*
TRADITIONAL RETAIL BUSINESS DEVELOPMENT MODEL
IN THE NORTHEAST ALONG THE BORDER OF THAILAND

อานุภาพ ศิริพัฒน์

Arnupap Kerepat

ธนสุวิทย์ ทับทิมราษฎร์

Thanasuwit Thabhiranrak

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

E-mail: S59584924004@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของความพึงพอใจในการซื้อสินค้า คุณภาพสินค้า คุณภาพบริการ และความคุ้มค่าเงินที่มีต่อความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ วิจัยเชิงปริมาณกลุ่มตัวอย่างคือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทยจำนวน 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี จำนวน 440 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ ใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสมการโครงสร้าง สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย จำนวน 21 คน ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และวิเคราะห์ผลการวิจัย พบว่าคุณภาพบริการ ความคุ้มค่าเงินของผู้บริโภค และความพึงพอใจในการซื้อสินค้า มีอิทธิพลทางตรงต่อความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ .23, .37 และ .78 ตามลำดับ และมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัวแปรสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวน หรือทำนายผล ได้ร้อยละ 81 ผู้วิจัยสร้างนวัตกรรม STR MODEL เพื่อเป็นรูปแบบการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

* Received 7 June 2021; Revised 21 September 2021; Accepted 27 September 2021

ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ พบว่า ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกส่วนใหญ่ มีความต้องการให้สนับสนุนความรู้ด้านการจัดการธุรกิจค้าปลีกออนไลน์ และตลาดออนไลน์ เพื่อศักยภาพในการแข่งขันทางการตลาดและส่วนแบ่งทางการตลาดมากขึ้น

คำสำคัญ: รูปแบบ, ธุรกิจค้าปลีก, ภาควัฒนออกเฉียงเหนือ, ตะเข็บชายแดน

Abstract

The objectives of this research article were to study the influences of satisfaction with the purchase of products, product quality, service quality and value for money on the success of the traditional retail businesses along the country's borderline in the Northeastern region of Thailand; This research employed a mixed research methodology combining quantitative and qualitative methods This research employed quantitative methods. For the quantitative research part the samples consisted of 440 people Using a stratified sampling method. Use questionnaires to collect data. And analyze data with structural equations. For qualitative research Use in - depth interviews with key informants, including traditional retailers. In the northeast region Along the border of Thailand, 21 people informants including entrepreneurs of the traditional retail businesses along the country's borderline in the Northeastern region of Thailand and experts in the field of traditional retail business. They were selected via purposive sample. The research findings showed that service quality, value for money and satisfaction with the purchase of products had a direct influence on the success of the traditional retail businesses, with an influence coefficient of .23, .37, and .78, respectively, and a .05 level of statistical significance. In addition, all of these factors could predict the variance or the result by 81 percent. Researchers create innovative STR MODEL as a traditional retail business development model. In the northeast region Along the border of Thailand the qualitative research found that most of the retail business operators There is a need to support knowledge of online retail business management. And online market for the potential in market competition and more market share.

Keywords: Model, Retail Businesses, Northeastern Region, Borderline

บทนำ

แนวโน้มธุรกิจค้าปลีกทั่วโลกในปี 2020 เป็นวิวัฒนาการของเทคโนโลยีที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็วด้วยความก้าวหน้า การดำเนินธุรกิจค้าปลีกให้ประสบความสำเร็จเจ้าของธุรกิจต้องศึกษาแนวโน้มเหล่านี้ ติดตามความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เพื่อให้สอดคล้องกับสิ่งที่ลูกค้าต้องการ สถานการณ์และแนวโน้มเศรษฐกิจของประเทศไทย ในช่วงที่ผ่านมาการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมอยู่ในระดับที่น่าพอใจ ทั้งในด้านการสร้างอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การปรับโครงสร้างการผลิต การส่งสมองค์ความรู้ทางด้านเทคโนโลยีการผลิต การพัฒนาเศรษฐกิจรายสาขา การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจมีปัจจัยพื้นฐานทางที่เข้มแข็งและพร้อมที่จะได้รับการพัฒนาต่อยอด เพื่อขับเคลื่อนไปสู่อนาคต ตามเป้าหมายที่ต้องการ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

การพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมให้มีความเข้มแข็งทางการตลาด เพื่ออำนาจในการแข่งขันที่สามารถสร้างส่วนแบ่งทางการตลาดให้สูงขึ้น จากความเชื่อมั่นของลูกค้า จนเกิดเป็นความภักดี สามารถกลับมาซื้อซ้ำแนะนำบอกต่อให้กับคนอื่น ๆ ทำให้ธุรกิจค้าปลีกมีความยั่งยืน จากการที่ลูกค้ามีความพึงพอใจในคุณภาพของสินค้า บริการส่งผลให้ธุรกิจประสบความสำเร็จซึ่งนักวิชาการหลายท่านองค์กรธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการค้าปลีก เช่น Essays, U. K. พบว่า ธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมต้องใช้กลยุทธ์ทางการตลาดที่เปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของผู้บริโภคในการซื้อสินค้า เพื่อสร้างความพึงพอใจ และความภักดีต่อสินค้า โดยการใช้อินเทอร์เน็ตบริการในหลายช่องทางให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคในการค้าปลีกแบบหลายช่องทางดูเหมือนจะตอบสนองความต้องการของธุรกิจค้าปลีกและผู้บริโภคมากขึ้น การประเมินเชิงประจักษ์ของธุรกิจที่ส่งผลต่อความยั่งยืน คือ คุณภาพการบริการที่เหนือความคาดหมาย (Essays, U. K., 2018) ในการสร้างความคุ้มค่าให้กับลูกค้าบริษัทที่มีส่วนแบ่งการตลาดสูงขึ้นและเติบโตเร็วกว่าคู่แข่ง การขายผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพในราคาที่ถูกที่สุดเป็นสิ่งที่สำคัญสำหรับผู้บริโภค ทำให้ธุรกิจค้าปลีกต่าง ๆ มุ่งพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่สามารถจูงใจลูกค้าได้มากที่สุด ทั้งคุณภาพสินค้า คุณภาพบริการและความคุ้มค่าเงินในการซื้อสินค้า เพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า ซึ่งทำให้เกิดการตลาดในรูปแบบกลับมาซื้อซ้ำแนะนำบอกต่อเกิดขึ้นในทุก ๆ วัน ในการสร้างยอดขายและทำกำไร ซึ่งนักวิชาการหลายท่าน พบว่า ปัจจัยที่สำคัญสำหรับการพัฒนารอบกลยุทธ์ ที่ทำให้ธุรกิจค้าปลีกประสบความสำเร็จ คือ การทำให้ลูกค้ามีความพึงพอใจจากธุรกิจค้าปลีก ความคิดริเริ่มเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญสำหรับธุรกิจค้าปลีก คือ การเพิ่มความพึงพอใจให้กับลูกค้าทำให้ธุรกิจได้เปรียบในการแข่งขันแรงผลักดันจากนวัตกรรมเป็นที่มาของคุณค่าสินค้าและบริการ เพื่อการเติบโตที่ยั่งยืนในระยะยาว สภาพแวดล้อมการแข่งขันทางธุรกิจในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว ธุรกิจค้าปลีก

แบบดั้งเดิมจึงต้องมีการพัฒนา เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพของธุรกิจค้าปลีก จากความพึงพอใจของลูกค้า

ปัจจุบัน ธุรกิจค้าปลีกขนาดใหญ่กำลังเริ่มลงทุนในการสร้างธุรกิจใหม่ที่เป็น E-Business โดยใช้ Digital Technology ในการดำเนินธุรกิจ เป็นการเชื่อมต่อร้านค้าในโลกออนไลน์เข้ากับเทคโนโลยีโลกออนไลน์ เพื่อตอบสนองผู้บริโภค ซึ่งรูปแบบนี้คือ Omni Channel ธุรกิจค้าปลีกโลกมีการปฏิวัติการซื้อขายแบบใหม่ จะทำให้ธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ธุรกิจค้าปลีกอิสระขนาดกลาง ขนาดเล็กได้ผลกระทบจากรูปแบบการค้าที่ใช้เทคโนโลยีในการสร้างธุรกิจ ปัจจุบันกลายเป็นคู่แข่งที่สำคัญ ทำให้ธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมต้องทบทวนกลยุทธ์ทางการค้าและพัฒนาธุรกิจ เพื่อความอยู่รอดต่อไป ซึ่งในช่วงเวลาที่ผ่านมามีปัจจัยแวดล้อมที่ทำให้กำลังซื้อของผู้บริโภคลดลง ทั้งปัญหาทางเศรษฐกิจและราคาพืชผลทางการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจครัวเรือน อีกทั้งทางด้านการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการซื้อขายของผู้บริโภค ที่ต้องการความสะดวกสบายในการซื้อสินค้าซึ่งความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเป็นตัวกำหนดทิศทางการปรับตัวของธุรกิจค้าปลีก เพื่อตอบสนองพฤติกรรมการซื้อขายของผู้บริโภคให้มากขึ้น ในขณะเดียวกันมีกลุ่มธุรกิจค้าปลีกแบบใหม่ที่มีเป้าหมายลูกค้าฐานรากที่เป็นกลุ่มลูกค้ากำลังซื้อระดับปานกลางและระดับล่าง ทำให้ร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมประสบภาวะการแข่งขันสูงในส่วนแบ่งทางการตลาด ส่วนกลุ่มลูกค้าเป้าหมายซึ่งยังคงได้รับผลกระทบจากปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ก็มีกำลังซื้อลดลง (สมาคมผู้ค้าปลีกไทย, 2561); (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2562)

กลุ่มลูกค้าเป้าหมายของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย จำนวน 7 จังหวัด ยังคงได้รับผลกระทบจากปัจจัยแวดล้อมทั้งภาระหนี้ครัวเรือนและค่าครองชีพที่สูงขึ้น นอกจากนั้น ปัญหาของคุณภาพสินค้าที่มีในตลาดค้าปลีก ทั้งเรื่องประสิทธิภาพของวัตถุดิบที่นำมาผลิตยังไม่ได้มาตรฐาน ทำให้สินค้าด้อยคุณภาพ การนำไปใช้งานไม่เป็นไปตามต้องการของผู้บริโภค ขาดความคงทน และมีอายุการใช้งานสั้นลง ทำให้ผู้บริโภคมีทัศนคติเชิงลบต่อความคุ้มค่าเงินของการบริโภค ส่วนในด้านการบริการสินค้า ทั้งการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสินค้าที่ผู้บริโภคต้องการ และการจัดจำหน่าย รวมถึงการบริการหลังการขาย ซึ่งควรจะมีช่องทางเลือกในการให้ผู้บริโภคเข้าถึงได้ในหลายช่องทางตามความต้องการของผู้บริโภค แต่ธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย จำนวน 7 จังหวัด ส่วนหนึ่งยังไม่สามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่ที่ต้องการความสะดวก รวดเร็วโดยไม่มี การจำกัดเวลาและสถานที่การดำเนินธุรกิจของผู้ประกอบการ ยังไม่สามารถสร้างการยอมรับให้กับผู้บริโภคยุคใหม่ด้านความพึงพอใจในการซื้อสินค้า ซึ่งจะกระทบต่อกำลังซื้อของกลุ่มประชาชนฐานราก ขณะที่การขายสินค้าของธุรกิจค้าปลีกรูปแบบใหม่ สามารถสนองความต้องการตามพฤติกรรมของผู้บริโภคในเรื่องของความสะดวกสบาย รวดเร็ว ในหลากหลาย

ช่องทาง ทำให้ลูกค้าหันไปใช้บริการในการซื้อสินค้ารูปแบบใหม่มากขึ้น หากการค้าปลีกแบบดั้งเดิมไม่ได้รับการพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมในการแข่งขันทางการตลาดและความต้องการของผู้บริโภคตามแนวตะเข็บชายแดน ธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมก็ไม่อาจดำเนินธุรกิจต่อไปได้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา รูปแบบการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย เพื่อให้มีศักยภาพในการแข่งขันทางการตลาดและการส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศ ได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของไทย การวิจัยครั้งนี้เป็นใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ใน 7 จังหวัด ได้มาโดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการประมาณค่าจากตัวแปรสังเกต (Observation Variable) ในสัดส่วน 1 ต่อ 20 ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรสังเกต จำนวน 22 ตัวแปร ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่จำนวน 440 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างอย่างง่ายจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ประกอบไปด้วย 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี รวมทั้งสิ้น จำนวน 440 คน โดยการแบ่งชั้นภูมิ

เชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย และผู้เชี่ยวชาญด้านธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม จาก 7 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเลย จังหวัดหนองคาย จังหวัดบึงกาฬ จังหวัดนครพนม จังหวัดมุกดาหาร จังหวัดอำนาจเจริญ และจังหวัดอุบลราชธานี จังหวัดละ 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 21 คน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

การกำหนดกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ และกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ

ตารางที่ 1 การกำหนดกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ และกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ

จังหวัด	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ	กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ
จังหวัดเลย	642,950	63	3
จังหวัดหนองคาย	522,311	63	3
จังหวัดบึงกาฬ	424,091	63	3
จังหวัดนครพนม	719,136	63	3
จังหวัดมุกดาหาร	353,174	62	3
จังหวัดอำนาจเจริญ	378,438	63	3
จังหวัดอุบลราชธานี	1,878,146	63	3
รวม	4,918,246	440	21

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม การสร้างแบบสอบถามนั้นได้มาจากการศึกษาและทบทวนวรรณกรรม ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทยซึ่งมีทั้งสิ้น 4 ตัวแปรประกอบด้วย 1) ความพึงพอใจในการซื้อสินค้า 2) คุณภาพสินค้า 3) คุณภาพการบริการ 4) ความคุ้มค่าเงิน โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 6 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 - 6 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นของประชาชนจาก 7 จังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย เกี่ยวกับตัวแปรที่ส่งผลหรือมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย จำนวน 4 ด้าน โดยใช้มาตราวัด 5 ระดับความสำคัญ คือ การเห็นด้วยว่ามีความสำคัญมากที่สุดถึงน้อยที่สุดแบบ Likert scales

1. การหาคุณภาพเครื่องมือดำเนินการโดยนำแบบสอบถามสร้างขึ้นไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านที่มีความรู้ความชำนาญ และประสบการณ์ ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) ด้วยเทคนิค IOC (Index of Congruence)

2. นำแบบสอบถามที่ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัด ซึ่งหากข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ในช่วง 0.50 - 1.00 ถือว่าข้อคำถามนั้นสามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ตรงตามสิ่งที่ต้องการวัด

3. นำแบบสอบถามที่ผ่านการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องแล้ว ไปทดลองใช้กับประชาชนจาก 7 จังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทยที่ไม่ใช่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน หลังจากนั้นนำมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัค (Cronbach's Alpha) โดยค่า Cronbach's Alpha ที่เหมาะสม ต้องไม่ต่ำกว่า 0.7

4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถาม จากคำแนะนำเพิ่มเติมของที่ปรึกษาผู้ควบคุมงานดุชนิพนธ์ เพื่อนำไปใช้จริงในภาคสนามกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดต่อไป

โครงสร้างแบบสอบถามมีลักษณะการตอบแบบปลายปิด แบ่งเป็น 6 ตอน คือ เพื่อสอบถามเจ้าของกิจการธุรกิจค้าปลีกและประชาชนผู้บริโภคกับกลุ่มตัวอย่างจาก 7 จังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีจำนวน 5 ข้อ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และท่านเป็นคนในจังหวัดใด

ตอนที่ 2 แบบสอบถามการรับรู้ความพึงพอใจในการซื้อสินค้า จากคุณภาพสินค้า คุณภาพของการบริการ และความคุ้มค่าเงินของลูกค้า จำนวน 26 ข้อ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามการรับรู้คุณภาพสินค้า เกี่ยวกับวัตถุดิบในการผลิตมีคุณภาพ ความทันสมัย อร์รลประโยชน์ สินค้าอยู่ในความนิยม และสินค้ามีประสิทธิภาพ จำนวน 42 ข้อ

ตอนที่ 4 แบบสอบถามการรับรู้คุณภาพการบริการเกี่ยวกับการบริการด้วยความเป็นมิตร บริการได้หลายช่องทาง ความรวดเร็ว ราคาเหมาะสม สินค้ามีคุณภาพ และสถานที่สะดวกสบาย จำนวน 51 ข้อ

ตอนที่ 5 แบบสอบถามการรับรู้ความคุ้มค่าเงินของลูกค้าเกี่ยวกับการสร้างความภาคภูมิใจ ช่วยประหยัด ใช้งานได้ดี และมีความคงทน จำนวน 32 ข้อ

ตอนที่ 6 แบบสอบถามการรับรู้ความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ทำให้ลูกค้าเกิดความภักดี ลูกค้าเกิดความเชื่อมั่น ลูกค้าเกิดภาพลักษณ์ที่ดี และธุรกิจมีความยั่งยืน จำนวน 34 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ท้าวิจัยจะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการประสานงานกับประชาชนจาก 7 จังหวัด ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้แบบจำลองสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวตะเข็บชายแดนของไทย

การตรวจสอบความกลมกลืนระหว่างแบบจำลองสมการโครงสร้างที่พัฒนาขึ้นมากับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยได้พิจารณาใช้ค่าดัชนีและเกณฑ์การพิจารณาตามแนวทางของนักวิชาการหลายท่าน ดังนี้

1. ค่าไคสแควร์สัมพันธ์ (Relation chi-square) คือ ค่าไคสแควร์หารด้วยค่าองศาแห่งความเป็นอิสระ (X^2 / df) หากมีค่าน้อยกว่า 5.0 ยอมรับว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกัน (Hooper, D. & Mullen, M. R., 2007)

2. ค่าดัชนีรากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือของการประมาณค่า (Root mean square error of approximation: RMSEA) หากมีค่าเท่ากับหรือต่ำกว่า 0.08 ยอมรับว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกัน (Mac, C. et al., 1996)

3. ค่าดัชนีที่บ่งบอกถึงความสอดคล้องของข้อมูลเชิงประจักษ์ กับแบบจำลองที่กำหนดขึ้น (Goodness of fit index: GFI) หากมีค่ามากกว่า 0.90 ขึ้นไป ยอมรับว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกัน (Diamantopoulos, A. & Siguaw, J. A., 2000)

4. ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องอิงเกณฑ์ (Normed fit index: NFI) หากมีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป ยอมรับว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกัน (Schumacker, R. E. & Lomax, R. G., 2010)

5. ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องเปรียบเทียบ (Comparative fit index: CFI) มีค่าตั้งแต่ 0.90 ขึ้นไป ยอมรับว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกัน (Schumacker, R. E. & Lomax, R. G., 2010)

6. ค่าดัชนีวัดค่าเฉลี่ยส่วนที่เหลือจากการเปรียบเทียบขนาดของความแปรปรวน และค่าความแปรปรวนร่วม (Root mean square residual: RMR) หากเท่ากับหรือต่ำกว่า 0.05 ยอมรับว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์มีความสอดคล้องกัน (Diamantopoulos, A. & Siguaw, J. A., 2000)

7. ค่าดัชนีความกลมกลืนเชิงประหยัด (Parsimonious fit indices: PGFI, PNFI) มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (Hooper, D. & Mullen, M. R., 2007)

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการศึกษาข้อมูลเบื้องต้น เช่น เอกสาร บทความ รายงานการวิจัยทั้งในประเทศและต่างประเทศ ซึ่งมีเนื้อหาด้านความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขต

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย จากสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จากนั้นจึงถ่วงน้ำหนัก ทฤษฎี และองค์ความรู้ทั้งหมด จนได้เป็นองค์ประกอบของตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย รวมถึงศึกษาแนวคิด วิธีการและเครื่องมือวัด โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย จำนวน 21 คนจาก 7 จังหวัด ซึ่งกำหนดจังหวัดละ 2 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 21 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของตัวแปรที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทยปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประมาณค่าพารามิเตอร์ของสัมประสิทธิ์อิทธิพลทางตรง (Direct Effect) อิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) และอิทธิพลโดยรวม (Total Effect) จากแบบจำลองสมการปรับแก้ (n = 440)

ตัวแปรตาม	R ²	อิทธิพล	ตัวแปรต้น			
			คุณภาพการบริการ (Service)	ความคุ้มค่าเงิน (Value)	ความพึงพอใจในการซื้อสินค้า (Satisfac)	คุณภาพสินค้า (Product)
ความพึงพอใจในการซื้อสินค้า (Satisfac)	.53	DE	.54* (2.87)	.26* (3.45)	-	.33* (3.13)
		IE	-	-	-	.34* (3.40)
		TE	.54* (2.87)	.26* (3.45)	-	.67* (13.40)
ความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม (Success)	.81	DE	.23* (3.65)	.37* (3.35)	.78* (10.77)	-
		IE	.43* (2.85)	.20* (3.34)	-	.79* (12.55)
		TE	.66* (4.11)	.57* (3.61)	.78* (10.77)	.79* (12.55)
คุณภาพบริการ (Service)	.84	DE	-	-	-	.92* (16.66)
		IE	-	-	-	-
		TE	-	-	-	.92* (16.66)
ความคุ้มค่าเงิน (Value)	.61	DE	-	-	-	.78* (15.38)
		IE	-	-	-	-
		TE	-	-	-	.78* (15.38)

$\chi^2 = 327.26, df = 182, p - value = .00000, \chi^2 / df = 1.70, RMSEA = .044, RMR = .019, SRMR = .042, CFI = .99, GFI = .94, AGFI = .91, CN = 308.58$

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

หมายเหตุ ในวงเล็บ เป็นค่าสถิติทดสอบ t หากมีค่าไม่อยู่ระหว่าง - 1.96 ถึง 1.96 แสดงว่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 2 พบว่าแบบจำลองสมการโครงสร้างอิทธิพลของตัวแปรที่มีผลต่อความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ที่ดำเนินการปรับแก้ (Adjust Model) มีความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ยอมรับได้ ซึ่งพิจารณาจากดัชนีความกลมกลืน (Fit Index) ดังนี้ $\chi^2 = 327.26$, $df = 182$, $p - value = .00000$, $\chi^2 / df = 1.70$, $RMSEA = 0.044$, $RMR = 0.019$, $SRMR = 0.042$, $CFI = 0.99$, $GFI = 0.94$, $AGFI = 0.91$, $CN = 308.58$ โดยพบการประมาณค่าในแบบจำลองสมการโครงสร้าง ดังนี้

1. คุณภาพบริการ (Service) มีอิทธิพลทางตรงต่อความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม (Success) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.23 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความพึงพอใจในการซื้อสินค้า (Satisfa) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.43 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. ความคุ้มค่าเงิน (Value) มีอิทธิพลทางตรงต่อความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม (Success) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.37 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความพึงพอใจในการซื้อสินค้า (Satisfa) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.20 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. ความพึงพอใจในการซื้อสินค้า (Satisfa) มีอิทธิพลทางตรงต่อความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม (Success) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.78 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

4. คุณภาพสินค้า (Product) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม (Success) ผ่านคุณภาพบริการ (Service) ความคุ้มค่าเงิน (Value) ความพึงพอใจในการซื้อสินค้า (Satisfa) ที่ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 0.79 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ความสัมพันธ์ของตัวแปรด้านความพึงพอใจในการซื้อสินค้า ที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ผลการสัมภาษณ์พบว่า

สินค้าที่ผลิตจากวัตถุดิบที่ดีมีคุณภาพทำให้สินค้ามีคุณภาพไปด้วยลูกค้าที่เคยใช้และรู้จักสินค้านามาก่อนจะไม่ลังเลที่จะซื้อสินค้าชนิดอื่นจากร้านค้าปลีกเพราะมีความเชื่อมั่นจากประสบการณ์เดิม ทั้งยังสามารถบอกต่อหรือแนะนำให้กับคนอื่นมาซื้อจากร้านค้าปลีก อีกทั้งสินค้ายังมีความทันสมัยและสามารถใช้ประโยชน์ได้หลายอย่างยิ่งสร้างคุณค่าให้กับลูกค้าได้ซื้อไปใช้อย่างภาคภูมิใจ ความพึงพอใจจากการได้ซื้อสินค้าที่มีคุณภาพในราคาที่ไม่แพงทำให้ลูกค้าเกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ทุกวันนี้เด็กสมัยใหม่นิยมมาซื้อของใช้กันมากขึ้น เพราะราคาพอซื้อได้ในขณะที่เป็นสินค้ายอดนิยมไม่ต้องไปซื้อในห้างใหญ่ ๆ ดังนั้นความพึงพอใจในการซื้อสินค้าของลูกค้าสามารถนำไปกำหนด ในการสร้างรูปแบบความสำเร็จ

ของธุรกิจค้าปลีกตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทยทั้ง 7 จังหวัดได้เป็นอย่างดี การให้บริการจากร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิมสามารถสร้างความใกล้ชิดกับลูกค้ามากกว่าร้านค้าขนาดใหญ่ในห้าง การดูแลของร้านค้าปลีกดูแลดีกว่า ทัวถึงกว่า ทำให้ลูกค้าได้รับสินค้าได้รวดเร็ว ปัจจุบันร้านค้าปลีกของเรามีบริการออนไลน์เพื่อให้ลูกค้าสะดวกในการใช้บริการมากขึ้น ทำให้ตอบสนองลูกค้าได้ตลอดเวลา การจัดส่งสินค้าก็มีความรวดเร็วลูกค้าพึงพอใจต่อการบริการที่ทำให้เขาได้ประหยัดเวลา ประหยัดเงินและได้รับสินค้าที่มีคุณภาพอย่างทันเวลา บางรายมาใช้บริการที่ร้านก็สะดวกในการเลือกซื้อ เพื่อความมั่นใจในสินค้าที่ต้องการ จนทำให้ลูกค้าภักดีต่อธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมที่ลูกค้าคุ้นเคยมากขึ้น ทำให้ธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมสามารถยืนหยัดอยู่ได้ในสภาพการแข่งขันทางการค้าปัจจุบัน โดยการสร้างความพึงพอใจจากคุณภาพสินค้าและคุณภาพบริการที่เราไม่แพ้ห้างสรรพสินค้าลูกค้าส่วนหนึ่งที่เป็นลูกค้าประจำ เพราะเกิดความภาคภูมิใจที่ได้สินค้าดีราคาไม่สูง สามารถใช้งานได้ทนนานไม่ชำรุดง่าย ทำให้ลูกค้าประหยัดค่าใช้จ่าย ความพึงพอใจในการซื้อสินค้าก็มีมากขึ้น และสามารถบอกต่อให้กับคนอื่น ๆ มามีประสบการณ์เหมือนตนเองในการซื้อสินค้าดีราคาเหมาะสม โดยไม่ต้องไปซื้อจากห้างสรรพสินค้า ทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ทำให้ธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมมีลูกค้าใหม่เพิ่มขึ้นตลอดเวลา ธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมจะมีอำนาจในการแข่งขันทางการตลาดจากการสร้างความพึงพอใจในความคุ้มค่าเงินของลูกค้า ซึ่งสามารถเป็นตัวแปรสำคัญที่จูงใจผู้บริโภคและสามารถกำหนดในโมเดลความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทยได้อย่างเหมาะสมเพราะทำให้ลูกค้าเกิดทัศนคติเชิงบวกในการช่วยประหยัดเงินของลูกค้าได้มากขึ้น นอกจากนั้นความเชื่อมั่นจากลูกค้าทั้งคุณภาพของสินค้า คุณภาพบริการและความคุ้มค่าเงินของผู้บริโภคจะทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจในการซื้อสินค้า ทั้งนี้อาจเป็นเพราะความพึงพอใจของลูกค้าที่เกิดจากสินค้ามีประสิทธิภาพในการใช้งานได้หลายอย่าง มีความทันสมัย อยู่ในความนิยมของผู้บริโภคทั่วไป ทั้งมีการบริการหลายช่องทางตามความต้องการของผู้บริโภคด้วยความรวดเร็วในราคาที่เหมาะสม ยุติธรรม ทำให้ผู้บริโภครับรู้ความคุ้มค่าเงินในการซื้อสินค้า ภาคภูมิใจที่ได้ซื้อสินค้า ราคาประหยัด และทนทานต่อการใช้งาน ส่งผลให้ลูกค้าเกิดความภักดี กลับมาซื้อซ้ำเชื่อมั่น เกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม และทำให้ธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมมีอำนาจในการแข่งขันทางการตลาดวิจัยจึงนำข้อค้นพบมาพัฒนาเป็นนวัตกรรม STR MODEL ซึ่งเป็นรูปแบบความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามแนวตะเข็บชายแดนของไทย ผู้วิจัยพบประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ด้านความพึงพอใจในการซื้อสินค้าที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านความพึงพอใจในการซื้อสินค้าที่มาจากคุณภาพสินค้า คุณภาพบริการ และความคุ้มค่าเงินของผู้บริโภค ทำให้ลูกค้ารับรู้ในคุณค่าของการซื้อสินค้าที่ได้ทั้งสินค้าดี ประหยัดเงินและการบริการที่รวดเร็วในหลายช่องทาง ซึ่งทำให้ลูกค้าได้ซื้อสินค้าตามความต้องการด้วยความสะดวกและส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับ Kelly, G. A. & Sae - Young, J. H. และ Javier, C. ที่ศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์การซื้อของผู้บริโภคพบว่า ผู้บริโภคในปัจจุบันต้องการสัมผัสกับการซื้อสินค้า โดยลดค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางไปซื้อสินค้า (Kelly, G. A. & Sae - Young, J. H., 2016); (Javier, C., 2017)

2. ด้านคุณภาพสินค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการซื้อสินค้าจากธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านคุณภาพสินค้า ที่ประกอบด้วย วัตถุดิบในการผลิตมีคุณภาพ มีความทันสมัย มีสรรพประโยชน์ อยู่ในความนิยมและสินค้ามีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อความพึงพอใจในการซื้อสินค้าของลูกค้า ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับ Jacobs, B. M. และ Essays, U. K. ศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจค้าปลีก พบว่า อุตสาหกรรมค้าปลีกต้องมีทักษะและความรู้ในการขายสินค้าแบบมืออาชีพที่สามารถสนองความต้องการของลูกค้าทั้ง ผลิตภัณฑ์ ราคา การส่งมอบสินค้าและบริการที่คุ้มค่า เพื่อดำเนินกลยุทธ์ผลิตภัณฑ์และกำไรของผู้ค้าปลีก ตลาดค้าปลีกที่มีนวัตกรรมมากที่สุดในโลก การนำเสนอ ผลิตภัณฑ์ ที่แปลกใหม่ในส่งผลกระทบต่อชีวิต และเปลี่ยนแปลงของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญ สามารถมอบความหลากหลายและความสะดวกสบายให้กับผู้ซื้อเพื่อเพิ่มผลกำไรและสร้างความภักดีของลูกค้า (Jacobs, B. M., 2018); (Essays, U. K., 2018)

3. ด้านคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านคุณภาพบริการ ที่ประกอบด้วย บริการด้วยความเป็นมิตร บริการได้หลายช่องทาง รวดเร็ว ราคาเหมาะสม สินค้ามีคุณภาพ และสถานที่สะดวกสบาย ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับ Afthanorhan, A. et al. ที่ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบของคุณภาพการบริการต่อความพึงพอใจของลูกค้าพบว่า การปรับปรุงความพึงพอใจของลูกค้า เป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความสำเร็จให้กับธุรกิจ การสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้าด้วยการตอบสนองความต้องการของลูกค้า สามารถสร้างความภักดีต่อธุรกิจ การรับรู้และความคาดหวังของลูกค้าที่เกี่ยวข้องกับบริการต่าง ๆ เป็นการส่งเสริมการรับรู้ในคุณภาพการบริการเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับการทำกำไรในระยะยาวให้กับธุรกิจความสำเร็จในการ

ทำกิจกรรมเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำลายเนื่องจากการผสมผสานที่ซับซ้อนของความภักดีจากความน่าเชื่อถือ และความพึงพอใจในการค้าปลีก (Afthanorhan, A. et al., 2019)

4. ด้านความคุ้มค่าเงินของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านความคุ้มค่าเงินของผู้บริโภค ที่ประกอบด้วย การสร้างความภาคภูมิใจช่วยประหยัด ใช้งานได้ดี และมีความคงทน ทำให้ลูกค้ารับรู้ในความคุ้มค่าเงินส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับ Jihyeong, S. et al. ได้ศึกษาเกี่ยวกับธุรกิจค้าปลีก พบว่า ประสิทธิภาพของสินค้าและความคุ้มค่าเงินกลายเป็นคุณค่าของผู้บริโภคที่สำคัญ ผู้ค้าปลีกนำเสนอประสิทธิภาพดังกล่าวให้กับลูกค้าทุกคน ส่งผลต่อการแข่งขันทางการตลาด สามารถตอบสนองต่อกลยุทธ์ราคาได้ง่ายขึ้น ร้านค้าปลีกเสนอความสะดวกสบายของร้านค้ามากขึ้น เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการต่อสู้ในการแข่งขันกับผู้ค้าปลีกออนไลน์ โดยการเพิ่มคุณภาพสินค้าและบริการ รวมถึงช่องทางการขายสินค้าที่หลากหลายช่องทาง จะทำให้ลูกค้ารับรู้ถึงความคุ้มค่าเงินในการซื้อสินค้าทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จ (Jihyeong, S. et al., 2019)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย” พบว่า อิทธิพลของตัวแปรด้านความพึงพอใจในการซื้อสินค้าที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านความพึงพอใจในการซื้อสินค้าที่มาจากคุณภาพสินค้า คุณภาพบริการ และความคุ้มค่าเงินของผู้บริโภค ทำให้ลูกค้ารับรู้ในคุณค่าของการซื้อสินค้าที่ได้ทั้งสินค้าดี ประหยัดเงินและการบริการที่รวดเร็วในหลายช่องทาง ซึ่งทำให้ลูกค้าได้ซื้อสินค้าตามความต้องการด้วยความสะดวก และส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทยอิทธิพลของตัวแปรด้านคุณภาพสินค้าที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการซื้อสินค้าจากธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านคุณภาพสินค้า ที่ประกอบด้วย วัตถุดิบในการผลิตมีคุณภาพ มีความทันสมัย มีอรรถประโยชน์ อยู่ในความนิยมและสินค้ามีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อความพึงพอใจในการซื้อสินค้าของลูกค้า ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย อิทธิพลของตัวแปรด้านคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ได้ข้อค้น

พบว่า ตัวแปรด้านคุณภาพบริการ ที่ประกอบด้วย บริการด้วยความเป็นมิตร บริการได้หลายช่องทาง รวดเร็ว ราคาเหมาะสม สินค้ามีคุณภาพ และสถานที่สะดวกสบาย ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทยอิทธิพลของตัวแปรด้านความคุ้มค่าเงินของผู้บริโภคที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านความคุ้มค่าเงินของผู้บริโภคที่ประกอบด้วย การสร้างความภาคภูมิใจ ช่วยประหยัด ใช้งานได้ดี และมีความคงทน ทำให้ลูกค้ารับรู้ในความคุ้มค่าเงิน ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจ ค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทยอิทธิพลของตัวแปรด้านคุณภาพสินค้าที่ส่งผลต่อคุณภาพบริการของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของ ประเทศไทย ได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านคุณภาพสินค้าที่ประกอบด้วย วัตถุดิบในการผลิตมีคุณภาพ มีความทันสมัย มีอรรถประโยชน์ อยู่ในความนิยม และสินค้ามีประสิทธิภาพ ทำให้ลูกค้ามีความต้องการสินค้ามากขึ้น ผู้ประกอบการจึงต้องให้บริการด้วยความจริงใจ รวดเร็ว โดยจัดบริการในหลายช่องทาง เพื่อสนองต่อความต้องการของลูกค้า ด้วยราคาที่ยุติธรรม ในสถานที่ซึ่งลูกค้าได้รับความสะดวก ส่งผลต่อคุณภาพบริการของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทยอิทธิพลของตัวแปรด้านคุณภาพสินค้าที่ส่งผลต่อความคุ้มค่าเงินของผู้บริโภคได้ข้อค้นพบว่า ตัวแปรด้านคุณภาพสินค้า ที่ประกอบด้วย วัตถุดิบในการผลิตมีคุณภาพ มีความทันสมัย มีอรรถประโยชน์ อยู่ในความนิยมและสินค้ามีประสิทธิภาพ ทำให้ลูกค้าเกิดความภาคภูมิใจในการซื้อสินค้า รับรู้ถึงการได้ประหยัดเงิน สินค้าสามารถนำไปใช้งานได้ดี มีความคงทนและส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ รัฐบาล โดยกรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ รวมถึงเอกชนและองค์กรที่ดำเนินการเกี่ยวกับธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย ควรสนับสนุนและส่งเสริมด้านการทำการตลาดออนไลน์และการค้าปลีกออนไลน์ให้กับผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทย เพื่อเป็นการพัฒนาการดำเนินงานของธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทยให้มีศักยภาพ รวมถึงการสนับสนุนสินเชื่อในการดำเนินธุรกิจค้าปลีก และส่งเสริมการทำธุรกิจออนไลน์ ในการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิมให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคในปัจจุบันที่ต้องการความสะดวก รวดเร็วในหลายช่องทางการค้า เป็นการสร้างอำนาจในส่วนแบ่งทางการตลาดเพิ่มขึ้น นำไปสู่ความสำเร็จให้กับผู้ประกอบการธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทยอย่างยั่งยืน ข้อเสนอแนะ

เชิงนโยบาย รัฐบาลและเอกชน รวมถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง นำ STR MODEL ไปใช้ในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพ สร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางการตลาด และการค้าชายแดนให้กับธุรกิจค้าปลีก จากการบริการประชาชนทั้งภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน ในการส่งเสริมเศรษฐกิจของประเทศไทยสู่ความเข้มแข็งในตลาดอาเซียนต่อไป ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ จากข้อค้นพบในการศึกษา เรื่อง รูปแบบการพัฒนาธุรกิจค้าปลีกแบบดั้งเดิม ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามแนวตะเข็บชายแดนของไทย ผู้ประกอบธุรกิจค้าปลีกตามแนวตะเข็บชายแดนของไทย สามารถนำข้อค้นพบประสิทธิภาพของสินค้า และความคุ้มค่าเงินกลายเป็นคุณค่าของผู้บริโภคที่สำคัญ ผู้ค้าปลีกนำเสนอประสิทธิภาพดังกล่าวให้กับลูกค้าทุกคน ส่งผลต่อการแข่งขันทางการตลาด สามารถตอบสนองต่อกลยุทธ์ราคาได้ง่ายขึ้น ร้านค้าปลีกเสนอความสะดวกสบายของร้านค้ามากขึ้น เพื่อเป็นกลยุทธ์ในการต่อสู้ในการแข่งขันกับผู้ค้าปลีกออนไลน์ โดยการเพิ่มคุณภาพสินค้าและบริการ รวมถึงช่องทางการขายสินค้าที่หลากหลายช่องทางจะทำให้ลูกค้ารับรู้ถึงความคุ้มค่าเงินในการซื้อสินค้าทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จไปประยุกต์ใช้ตามบริบทของพื้นที่ เพื่อสร้างอำนาจการแข่งขันทางการตลาดให้กับธุรกิจค้าปลีกในประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2562). ตลาดค้าปลีก สปป.ลาว แนวโน้มและบทวิเคราะห์ธุรกิจ. เรียกใช้เมื่อ 21 มกราคม 2562 จาก <https://www.kasikornbank.com/th>
- สมาคมผู้ค้าปลีกไทย. (2561). บทบาทของธุรกิจค้าปลีกต่อการพัฒนาประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://thaipublica.org/>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Afthanorhan, A. et al. (2019). Assessing the effects of service quality on customer satisfaction. *Management Science Letters*, 9(1), 13-24.
- Diamantopoulos, A. & Siguaw, J. A. (2000). *Introduction to LISREL : A guide for the uninitiated*. London: SAGE Publications, Inc.
- Essays, U. K. (2018). *Next Retail Strategy: Implementation of Digital Technology*. Retrieved January 20, 2019, from <https://ukdiss.com/examples/digital-technology-retail-strategy.php?vref=1>

- Hooper, D. & Mullen, M. R. (2007). Structural Equation Modeling: Guidelines for Determining Model Fit. *Electronic Journal on Business Research Methods*, 6(1), 53-60.
- Jacobs, B. M. (2018). Skills and knowledge required for merchandising professionals in the South African apparel retail industry. In *Graduate Theses and Dissertations*. Iowa State University.
- Javier, C. (2017). The relationship between big five personality traits, customer empowerment and customer satisfaction in the retail industry. *Journal of Business and Retail Management Research*, 11(2), 11-29.
- Jihyeong, S. et al. (2019). Assessing the Social Media Use and Needs of Small Rural Retailers: Implications for Extension Program Support. *Journal of Extension*, 57(2), 1-8.
- Kelly, G. A. & Sae - Young, J. H. (2016). Smart Shoppers' Purchasing Experiences: Functions of Product Type, Gender, and Generation. *International Journal of Marketing Studies*, 8(2), 1-12.
- Mac, C. et al. (1996). Research needs for the risk assessment of health and environmental effects of endocrine disruptors: a report of the U.S. EPA - sponsored workshop. *Environ Health Perspect*, 104(4), 715-740.
- Schumacker, R. E. & Lomax, R. G. (2010). *A beginner's guide to structural equation modeling*. (3rd ed.). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

รูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้
สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

LEARNING ORGANIZATION OF MANAGEMENT AND INNOVATION
MODEL TO CREATE FOR SUSTAINABILITY COMMUNITY ENTERPRISE:
HERBAL GROUP IN THE NORTHEAST REGION

อุกฤษฏ์ พรณะ

Ukrit Panna

วีระกิตต์ เสารัม

Veerakit Saorom

ธัญชัย สิงห์มัตย์

Tananchai Singmat

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

E-mail: ukrit1127@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ ปัจจัยด้านนวัตกรรม และปัจจัยด้านการจัดการความรู้ และ 2) นำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยเป็นแบบผสม ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิ ตลอดจนการประชุมกลุ่มย่อยกับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร จำนวน 20 คน ผู้การนำเสนอรูปแบบโมเดลที่ง่ายต่อการเข้าใจ และการวิจัยเชิงปริมาณ โดยการใช้แบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 270 คน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านการบริหารจัดการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านการประสานงาน มีค่าเฉลี่ย

* Received 8 March 2021; Revised 31 August 2021; Accepted 7 September 2021

สูงสุด ปัจจัยด้านนวัตกรรม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านนวัตกรรมการตลาด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ปัจจัยด้านการจัดการความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด และความยั่งยืน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด นอกจากนี้ ผลการทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลองเชิงทฤษฎีกับแบบจำลองเชิงประจักษ์ พบว่าอยู่ในระดับดี จากผลการวิจัยข้างต้น นำมาซึ่งรูปแบบ MIKS MODEL ประกอบไปด้วย การบริหารจัดการ นวัตกรรม การจัดการความรู้ และความยั่งยืน ซึ่งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ สามารถนำโมเดลนี้ไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ, นวัตกรรม, การจัดการความรู้, ความยั่งยืน

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) explore how three factors consisted of management, innovation, and knowledge management influence the Learning Organization of Management and Innovation Model to create for Sustainability Community Enterprise: Herbal group in the Northeast Region and 2) present the appropriate model for herbal group community enterprise. Theoretical reviews and content analysis were a mixed research method from in-depth interviews (Qualitative Research) with twenty expert persons and focus group with herbal group community enterprises. The questionnaires (Quantitative Research) were sent to two hundred and seventy persons of herbal group community enterprises. This research statistics used were the percentage, mean, standard deviation and Structural Equation Model (SEM) was used for data analysis. Findings revealed that the overall of management factors were at high level which the coordinating was the maximum average. The overall of innovation factors were at high level which the marketing innovation was the maximum average. The overall of knowledge management factors were at high level which the learning was the maximum average and the overall of sustainability was at high level which the society was the maximum average. Furthermore, the results of the conformity test of the theoretical and the empirical model found that it is a good level. The research result lead to MIKS MODEL that consists of Management, Innovation, Knowledge Management, and Sustainability. The herbal group and other community enterprises are able to

apply MIKS MODEL appropriately for successful and sustainability community enterprises.

Keywords: Management, Innovation, Knowledge Management, Sustainability

บทนำ

สมุนไพรไทย มีการปลูกใช้ประโยชน์มานานแล้ว สามารถนำมารับประทานเป็นอาหาร และยังมีสรรพคุณเป็นยารักษาโรค ด้วยภูมิอากาศที่เหมาะสมกับการเจริญงอกงามของพืชสมุนไพร ประเทศไทยจึงเป็นคลังสมุนไพรของภูมิภาคและของโลก ที่มีวัตถุดิบพืชสมุนไพรมากมาย ทั้งที่มาจาก การปลูกและที่ได้จากแหล่งธรรมชาติ ซึ่งสมุนไพรบางรายการ เป็นที่ต้องการอย่างมาก สามารถสร้างรายได้อย่างมหาศาล ทำให้สมุนไพรเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญ และที่จะสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและประเทศชาติ (ลักษณะเลิศ เปรมปรีดี, 2560) แนวโน้มของตลาดยาสมุนไพรนั้น มีความต้องการใช้มากขึ้นตามความนิยมของผู้บริโภคทั่วโลก ส่งผลให้การขยายตัวของตลาดผลิตภัณฑ์สมุนไพรมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นหลายเท่าตัวภายในระยะเวลาไม่กี่ปี อุตสาหกรรมสมุนไพรได้รับการคาดการณ์ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพและสามารถสร้างความยั่งยืนในฐานะส่วนหนึ่งของอุตสาหกรรมเป้าหมาย ภาครัฐและภาคเอกชนเห็นถึงโอกาสและตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสมุนไพร เพื่อยกระดับอุตสาหกรรมสมุนไพรไทย จึงกำหนดให้มีการจัดทำแผนการพัฒนาที่เป็นระบบอย่างยั่งยืนขึ้น จึงนำมาซึ่งแผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 - 2564 ที่มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมรักษาและต่อยอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าที่เกี่ยวกับสมุนไพรไทย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนิตา ผาติเสนะ และคณะ ศึกษาวิจัยเรื่อง การจัดการความรู้ภูมิปัญญาหมอชาวบ้าน เพื่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม พบว่า จากประสบการณ์ที่เคยป่วย กินยาสมุนไพรแล้วอาการของโรคได้หายไป จึงเกิดการแสวงหาความรู้และศึกษาเรียนรู้เรื่องการรักษาและยาสมุนไพรมาอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษที่เป็นหมอพื้นบ้าน (ธนิตา ผาติเสนะ และคณะ, 2561) และยังมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาการผลิต และใช้ประโยชน์สมุนไพรไทยอย่างมีคุณภาพ เต็มประสิทธิภาพและครบวงจร ซึ่งจะส่งผลต่อความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนของสมุนไพรไทย และยังเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจของประเทศไทย (กระทรวงสาธารณสุข และองค์กรภาครัฐ-เอกชน, 2559)

จากความสำคัญและประโยชน์ของสมุนไพรไทย จึงก่อให้เกิดวิสาหกิจชุมชนในท้องถิ่นที่เกี่ยวกับสมุนไพรไทยขึ้น ปัจจุบันมีวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในประเทศไทยที่ได้รับการจดทะเบียนจากกรมส่งเสริมการเกษตรทั้งสิ้น 3,002 วิสาหกิจชุมชน และได้รับการจดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 828 วิสาหกิจชุมชน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562) ที่เกิดจากการรวมกลุ่มผลิตสินค้าสมุนไพรจากชุมชนอย่างเป็นทางการ ก่อให้เกิดอาชีพในชุมชน สามารถสร้างรายได้ ภายใต้ความร่วมมือจากภาครัฐและภาคเอกชน

ที่เข้ามามีส่วนร่วมในการให้การสนับสนุนส่งเสริมธุรกิจชุมชน ซึ่งเป็นการฝึกให้ประชาชนที่เป็นสมาชิกกลุ่ม ได้เข้าใจและเรียนรู้การบริหารจัดการกลุ่มในรูปแบบประชาธิปไตยได้ถูกต้อง สอดคล้องกับแนวความคิดของ พยอมน วงศ์สารศรี ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการเป็นการดำเนินกิจการตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่ต้องอาศัยความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจของสมาชิกในองค์กร เพื่อให้องค์กรมีความเจริญก้าวหน้าและสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (พยอมน วงศ์สารศรี, 2552) อีกทั้งยังสอดคล้องกับหลักการพัฒนาชุมชน คือ ก่อให้เกิดความร่วมมือของประชาชน การแสวงหาผู้นำ การเสียสละผลประโยชน์ส่วนตน การประสานงาน ความรับผิดชอบร่วมกันและการขยายผลของกิจกรรม

ในปัจจุบัน ปัญหาและอุปสรรคของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้รับผลกระทบจากปัจจัยหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านการบริหารจัดการที่ยังขาดทักษะด้านผู้นำ ขาดการมีส่วนร่วมของสมาชิก ขาดความสามารถในการบริหารจัดการ ด้านกระบวนการการผลิต ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์ยังไม่ได้การรับรองมาตรฐาน อีกทั้งยังขาดการจัดการความรู้ ในการนำความรู้ทางภูมิปัญญาหรือจากปราชญ์ชาวบ้านไปต่อยอดกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ (ชาญยุทธ์ ภาณุทัต, 2551) ให้ได้ผลิตภัณฑ์ที่มีมาตรฐาน เพื่อให้เกิดการพัฒนาของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรอย่างเป็นรูปธรรม นำมาสู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ นอกจากนี้ การนำนวัตกรรม (Innovation) เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่จะช่วยให้สามารถสร้างสรรค์มูลค่าให้กับวิสาหกิจชุมชน นำไปสู่ความสำเร็จในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์นวัตกรรม (Product Innovation) จนนำมาซึ่งการสร้างรายได้ที่ดี สามารถทำให้สินค้ามีมูลค่าเพิ่ม (Value Added) มากยิ่งขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน พร้อมนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร และนำผลของการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อีกทั้งยังเป็นข้อมูลสารสนเทศสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และนักวิชาการตลอดจนวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร ผู้ที่ต้องการข้อมูลในการทำวิจัย และบุคคลทั่วไปที่สนใจศึกษาตามบริบทที่เกี่ยวข้อง ให้เกิดการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร เพื่อให้มีความเข้มแข็งและเติบโตในอนาคตอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก และวิธีการวิจัยเชิงปริมาณจากแบบสอบถามการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลหลัก

1.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 คน ได้แก่ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร จำนวน 14 คน เจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 2 คน นักวิชาการ จำนวน 2 คน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากการซื้อผลิตภัณฑ์สมุนไพร จำนวน 2 คน

1.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 828 กลุ่ม และกลุ่มตัวอย่าง จำนวนทั้งสิ้น 270 กลุ่ม จากผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่จดทะเบียน (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2562) ซึ่งได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ (Yamane, T., 1973)

2. เครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้าง จำนวน 1 ชุด และการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นที่สนใจและต้องการข้อมูลเชิงลึกที่ชัดเจน เพื่ออธิบายในประเด็นที่ต้องการ แบบบันทึกข้อมูล เทปบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูป

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาสังเคราะห์ จัดข้อมูลให้เป็นหมวดหมู่ สรุปและแปลความหมาย เพื่อนำข้อมูลฉบับร่างกลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ จากนั้นนำข้อมูลที่ผ่านการรับรองจากผู้ให้ข้อมูลมาเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มว่าถูกต้อง สอดคล้องกันหรือไม่ จึงนำไปกำหนดตัวแปรและนำไปวิเคราะห์ในเชิงปริมาณ

2.2 การวิจัยเชิงปริมาณ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ ทั้งในด้านเนื้อหา ความหมาย ความครอบคลุมตามโครงสร้างของเนื้อหา ความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (Index of item objective congruence: IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน มีค่า IOC มากกว่า 0.50 ทุกรายการข้อคำถาม (Best, J. W., 1970) นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบไปทดลอง (Tryout) กับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อคำถาม ซึ่งความเชื่อถือได้ของมาตรวัด พบว่า สัมประสิทธิ์ความเชื่อถือได้ (Cronbach's Alpha) (Cronbach, L. J., 1990) ทั้งฉบับมีค่ามากกว่า 0.70 (Stan, V & Saporta, G., 2016)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เป็นการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling - SEM) จากการใช้โปรแกรม AMOS โดยใช้สถิติอนุมาน ซึ่งการวิเคราะห์ตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ มีเกณฑ์ยอมรับได้ดังนี้ (Hair, J. F. et al., 2010)

ตารางที่ 1 สรุปเกณฑ์ที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้อง

ค่าสถิติ	เกณฑ์การพิจารณา
ค่าไค - สแควร์ χ^2	ค่า χ^2 ยิ่งมีค่าต่ำยิ่งดี และค่า P - value มากกว่า .050
ค่าไค - สแควร์/องศาอิสระ (χ^2 / df)	ค่าที่ได้น้อยกว่า 3 หรือในกรณีโมเดลมีความซับซ้อน ค่าที่ได้ไม่ควรเกิน 5 ถือว่าเป็นค่าที่ดี
ค่า RMSEA (Root Mean Square Error of Approximation)	ค่าน้อยกว่า 0.08 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี ค่าระหว่าง 0.05 - 0.08 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดีมาก
ค่า AGFI (Adjust Goodness of Fit Index)	ค่ามากกว่า 0.90 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดีมาก
ค่า GFI (Goodness of Fit Index)	ค่ามากกว่า 0.95 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ค่าระหว่าง 0.90 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี
ค่า CFI (Comparative Fit Index)	ค่ามากกว่า 0.95 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ค่าระหว่าง 0.90 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ดี

ผลการวิจัย

ระยะที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร

- ประธานกลุ่มวิสาหกิจสมุนไพรและเจ้าหน้าที่รัฐ ให้ความสำคัญกับการประสานงานของกลุ่มเป็นหลัก เพราะการประสานงานจะเป็นตัวสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ และส่งผลต่อการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องให้บรรลุวัตถุประสงค์

- นักวิชาการ ให้แนวคิดที่ว่า วิสาหกิจชุมชนต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานของการบริหารจัดการ นั่นคือ การวางแผน การจัดการองค์กร การสร้างเครือข่าย อีกทั้งภาวะผู้นำกลุ่มและการนำความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอด จะทำให้วิสาหกิจชุมชนมีความยั่งยืน

ปัจจัยด้านนวัตกรรมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร

- สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจสมุนไพร ให้แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรมว่าเป็นสิ่งใหม่นั้นคือ การสร้างสิ่งใหม่ให้เกิดขึ้นจากสิ่งเดิมที่มีอยู่ เห็นควรนำนวัตกรรมมาใช้ในกระบวนการดำเนินกิจกรรมกับกลุ่ม เพื่อเพิ่มยอดขายสินค้า

- เจ้าหน้าที่รัฐ พร้อมสนับสนุนด้านนวัตกรรมให้แก่วิสาหกิจชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการให้ความรู้เชิงนวัตกรรม การนำนวัตกรรมทางการตลาดมาพัฒนาช่องทางการตลาดของกลุ่ม เพื่อให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้มากยิ่งขึ้น

ปัจจัยด้านการจัดการความรู้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร

- ผู้ประกอบการสมุนไพร ประสงค์ให้มีการจัดอบรมสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านสมุนไพร เนื่องจากปัจจุบันความรู้ดังกล่าวเริ่มเลือนหายไปพร้อมกับตัวบุคคล หากมีการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นระบบ จะส่งผลให้การจัดการความรู้ทางด้านสมุนไพรยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง

- เจ้าหน้าที่รัฐ ให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการกลุ่ม ส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน เช่น อบรมสัมมนาแลกเปลี่ยนความรู้ เพื่อนำมาถ่ายทอดให้คนรุ่นปัจจุบันได้ศึกษาและต่อยอด รวมถึงปรับใช้ให้เข้ากับปัจจุบัน

ปัจจัยความยั่งยืนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร

- ประธานกลุ่มวิสาหกิจสมุนไพร ให้ความสำคัญกับการนำองค์ความรู้ที่มีอยู่มาต่อยอดผนวกกับการนำนวัตกรรมมาปรับใช้ให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบัน จะนำมาซึ่งฐานรากสู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร

ระยะที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเชิงปริมาณจากแบบสอบถามการวิจัย

1. สถิติเชิงพรรณนา

1.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งหมด 270 คน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 159 ราย (ร้อยละ 58.89) มีอายุ 46 - 55 ปี จำนวน 129 ราย (ร้อยละ 47.78) มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา/ปวช. จำนวน 112 ราย (ร้อยละ 41.48) มีการประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม จำนวน 204 ราย (ร้อยละ 75.56) มีรายได้ต่อเดือน อยู่ระหว่าง 5,001 - 10,000 บาท จำนวน 120 ราย (ร้อยละ 44.44) การดำเนินงานในวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร มีระยะเวลาในการก่อตั้งกลุ่มมากกว่า 3 ปี จำนวน 92 ราย (ร้อยละ 34.07) มีจำนวนสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 15 - 22 คน จำนวน 104 ราย (ร้อยละ 38.52) มีเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน น้อยกว่า 30,000 บาท จำนวน 105 ราย (ร้อยละ 38.89) และหน้าที่ในกลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 125 คน (ร้อยละ 44.44)

1.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความสำคัญของรูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ปัจจัยด้านการบริการจัดการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 3.85$, S.D. = 0.70) รองลงมาคือ ปัจจัยด้านการจัดการความรู้ ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.74) ส่วนตัวแปรที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ ปัจจัยด้านนวัตกรรม ($\bar{X} = 3.56$, S.D. = 0.78)

2. สถิติเชิงอนุมาน

2.1 การทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลองทฤษฎีกับแบบจำลองเชิงประจักษ์ ผลการทดสอบความสอดคล้องของแบบจำลองเชิงทฤษฎีกับแบบจำลองเชิงประจักษ์ พบว่า แบบจำลองเชิงทฤษฎีสอดคล้องกับแบบจำลองเชิงประจักษ์ในระดับดี ดังนี้

ตารางที่ 2 ดัชนีความสอดคล้อง/กลมกลืนของแบบจำลองสมมติฐานตั้งต้นและแบบจำลองสุดท้ายของการวิจัย

ค่าดัชนี	ค่าสถิติใน แบบจำลองตั้ง ต้น	ค่าสถิติใน แบบจำลอง สุดท้าย
ไค - สแควร์/องศาอิสระ (Chi - Square/df)	429.715/131 = 3.28	99.4/84 = 1.18
ความน่าจะเป็นทางสถิติ (P - value)	0.00	0.120
ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (Root Mean Square Error of Approximation: RMSEA)	0.092	0.026
ค่ามาตรฐานรากที่สองของค่าเฉลี่ยกำลังสองของส่วนที่เหลือ (Standardized Root Mean Square Residual: SRMR)	0.23	0.13
ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนเปรียบเทียบ (Comparative Fit Index: CFI)	0.930	0.996
ดัชนีวัดความสอดคล้องเชิงสัมพัทธ์ (Non-Normal Fit Index: NNFI)	0.903	0.978
ดัชนีวัดระดับความสัมพัทธ์ (Relative Fit Index: RFI)	0.887	0.959
ดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (Goodness of Fit Index: GFI)	0.819	0.958
ดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้ (Adjusted Goodness of Index: AGFI)	0.763	0.915
ดัชนีระบุขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Critical N: CN)	45.31	305.34

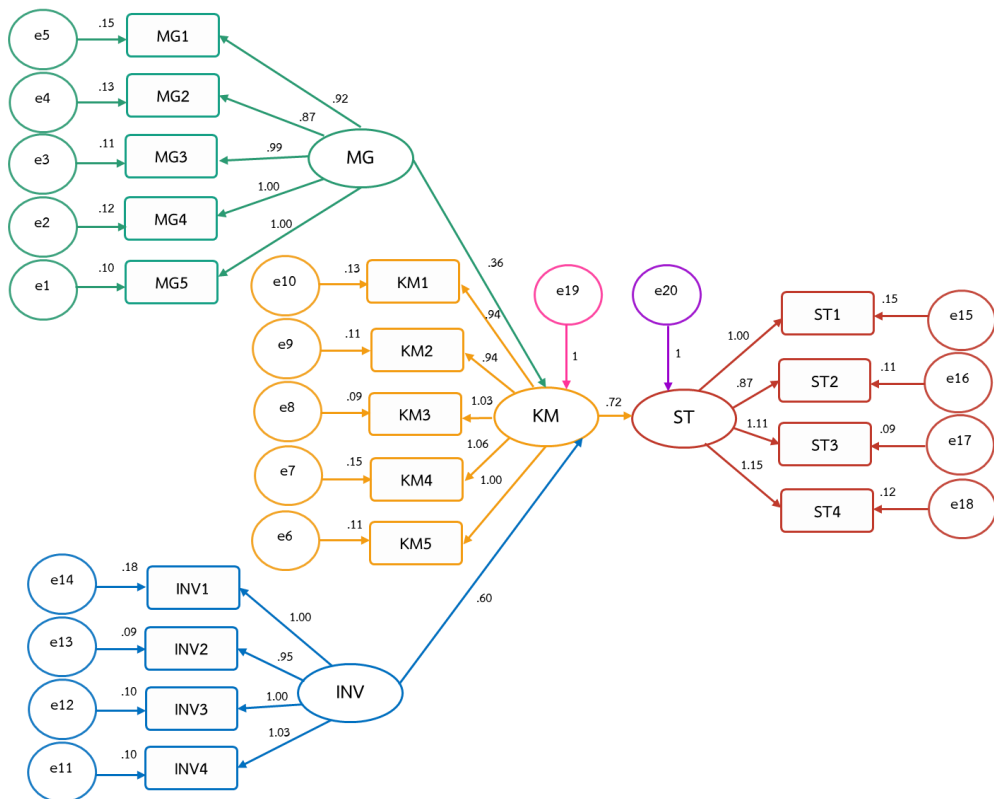
จากตารางที่ 2 จะเห็นได้ว่าแบบจำลองตั้งต้นมีค่าสถิติที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด แสดงว่า แบบจำลองยังไม่กลมกลืน จึงได้ดำเนินการปรับแบบจำลองโดยยึดการทดสอบเพื่อพัฒนาตัวแบบจำลอง (Model generating - MG) โดยมีการปรับแบบจำลอง (Model modification) ซึ่งอาศัยค่าดัชนีตัวแปรตัวแบบ (Model modification indices) และคำนึงถึงเหตุผลเชิงทฤษฎี จากนั้นปรับทีละพารามิเตอร์โดยยินยอมให้ผ่อนคลายข้อตกลงเบื้องต้น ให้ความคลาดเคลื่อนสัมพันธ์กันได้และหยุดปรับตัวแบบเมื่อสถิติได้ตามเกณฑ์ดัชนีความกลมกลืนของตัวแบบจนได้แบบจำลองสุดท้ายซึ่งตัวแบบสุดท้ายได้ค่าสถิติ คือ Chi - Square/df = 1.18, p - value = 0.120, RMSEA = 0.026, SRMR = 0.13, CFI = 0.996, NNFI = 0.978, RFI = 0.959, GFI = 0.958, AGFI = 0.915 และ CN = 305.34 แสดงว่าแบบจำลองมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2.2 ผลการวิเคราะห์แบบจำลองสมการเชิงโครงสร้าง

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยสัมประสิทธิ์ความถดถอย ที่ส่งผลต่อรูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน

กลุ่มสมุนไพรรักษาโรคผิวหนังนอกเชิงเหนื่อ และการทดสอบสมมติฐานโดยได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

ภาพที่ 1 โมเดลสมการโครงสร้างของรูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรม เพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน กลุ่มสมุนไพรรักษาโรคผิวหนังนอกเชิงเหนื่อ

คำอธิบาย

MG หมายถึง การบริหารจัดการ: MG1 หมายถึง การวางแผน, MG2 หมายถึง การจัดองค์กร, MG3 หมายถึง การอำนวยการ, MG4 หมายถึง การประสานงาน และ MG5 หมายถึง การควบคุมงาน

INV หมายถึง นวัตกรรม: INV1 หมายถึง นวัตกรรมผลิตภัณฑ์, INV2 หมายถึง นวัตกรรมกระบวนการ, INV3 หมายถึง นวัตกรรมบริการ และ INV4 หมายถึง นวัตกรรมการตลาด

KM หมายถึง การจัดการความรู้: KM1 หมายถึง การสร้างหรือแสวงหาความรู้, KM2 หมายถึง การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ, KM3 หมายถึง การเข้าถึงความรู้, KM4 หมายถึง การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ และ KM5 หมายถึง การเรียนรู้

ST หมายถึง ความยั่งยืน: ST1 หมายถึง สิ่งแวดล้อม, ST2 หมายถึง เศรษฐกิจชุมชน, ST3 หมายถึง สังคม และ ST4 หมายถึง วัฒนธรรม

ความสัมพันธ์และอิทธิพลของตัวแปรที่มีต่อรูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า การจัดการความรู้ มีอิทธิพลต่อความยั่งยืน มีค่าเท่ากับ 0.72

1. การบริหารจัดการ เป็นตัวแปรแฝงที่สามารถอธิบายจากตัวแปรที่สังเกตได้ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการประสานงาน และด้านการควบคุม ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 1.00 2) ด้านการอำนวยความสะดวก ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 0.99 3) ด้านการวางแผน ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 0.92 และ 4) ด้านการจัดการองค์กร ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 0.87

2. นวัตกรรม เป็นตัวแปรแฝงที่สามารถอธิบายจากตัวแปรที่สังเกตได้ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านนวัตกรรมการตลาด ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 1.03 2) ด้านนวัตกรรมผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมบริการ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 1.00 และ 3) ด้านนวัตกรรมกระบวนการ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 0.95

3. การจัดการความรู้ เป็นตัวแปรแฝงที่สามารถอธิบายจากตัวแปรที่สังเกตได้ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 1.06 2) ด้านการเข้าถึงความรู้ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 1.03 3) ด้านการเรียนรู้ มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลเท่ากับ 1.00 และ 4) ด้านการสร้างหรือแสวงหาความรู้และด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 0.94

4. ความยั่งยืน เป็นตัวแปรแฝงที่สามารถอธิบายจากตัวแปรที่สังเกตได้ โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ 1) ด้านวัฒนธรรม ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 1.15 2) ด้านสังคม มีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 1.11 3) ด้านสิ่งแวดล้อม ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 1.00 และ 4) ด้านเศรษฐกิจชุมชน ค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลมาตรฐานเท่ากับ 0.87

ผลการทดสอบสมมติฐานของตัวแปรที่ส่งผลต่อรูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 3 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

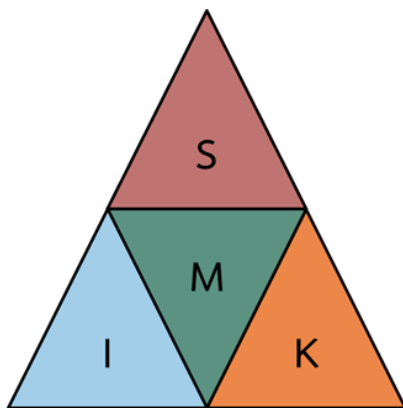
สมมติฐานการวิจัย	ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง	ผลการทดสอบ
H1: การบริหารจัดการ (MG) มีอิทธิพลต่อการจัดการความรู้ (KM)	0.36	สนับสนุนสมมติฐาน
H2: นวัตกรรม (INV) มีอิทธิพลต่อการจัดการความรู้ (KM)	0.60	สนับสนุนสมมติฐาน
H3: การจัดการความรู้ (KM) มีอิทธิพลต่อความยั่งยืน (ST)	0.72	สนับสนุนสมมติฐาน

3. การพัฒนาเป็น MIKS MODEL

บทสรุปโดยรวมในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ที่มาจากกระบวนการศึกษา ในการวิจัยเชิงปริมาณ ที่ทำให้สามารถค้นพบตัวชี้วัดสำคัญที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เนื้อหาจากบทความ เอกสารทางวิชาการ และจากการวิพากษ์ของผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถสกัดความรู้และพัฒนาการวิจัยมาเป็น MIKS MODEL ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 มิคส์ โมเดล (MODEL: MIKS)

อธิบายได้ดังนี้

M = Management คือ การบริหารจัดการ หมายถึง กระบวนการของการวางแผน การจัดองค์กร การมีส่วนร่วม และการควบคุมในการนำเอาทรัพยากรมาบริหาร เพื่อสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่องค์กรกำหนดไว้

I = Innovation คือ นวัตกรรม หมายถึง การปฏิบัติ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่ยังไม่เคยมีใช้มาก่อนหรือเป็นการพัฒนาดัดแปลงมาจากของเดิมที่มีอยู่แล้ว ให้มีความทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อนำนวัตกรรมมาใช้จะช่วยให้การทำงานนั้นได้ผลดีมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงกว่าเดิม

K = Knowledge Management คือ การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการอย่างเป็นระบบในการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้หรือนวัตกรรม และการจัดเก็บความรู้ที่เหมาะสม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานอันจะก่อให้เกิดการแบ่งปันและถ่ายโอนความรู้ เพื่อให้เกิดการแพร่กระจายและไหลเวียนความรู้ทั่วทั้งองค์กร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กร

S = Sustainability คือ ความยั่งยืน หมายถึง ความสามารถในการรักษาระดับหรืออัตราที่แน่นอนไว้ หรือการที่สามารถจะได้รับการรักษาหรือได้รับการปกป้อง มีอยู่ 3 แนวทาง คือ แนวสังคม แนวนิเวศ และแนวเศรษฐกิจ

อภิปรายผล

ปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่ามี 4 ด้าน ดังนี้

1. การบริหารจัดการกลุ่มสมุนไพร ในด้านการประสานงาน มีความสำคัญมากที่สุดในการบวนการของการบริหารจัดการทั้ง 5 ด้าน อันได้แก่ การวางแผน การจัดการองค์การ การอำนวยการ การประสานงาน และการควบคุม ซึ่งการประสานงานนี้จะช่วยให้สมาชิกกลุ่มเกิดการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และทำงานร่วมกันได้เป็นอย่างดี นอกจากการประสานงานภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแล้ว การประสานงานภายนอกกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ก็มีความสำคัญเช่นกัน ที่จะก่อให้เกิดการสนับสนุนและส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจตามนโยบายของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ดังนั้น ถ้าหากไม่มีการประสานงานก่อนการลงพื้นที่ จะส่งผลให้การดำเนินงานไม่บรรลุวัตถุประสงค์ในการแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ให้กับกลุ่มได้รับทราบ แต่กลับพบว่าไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฤทัยภัทร ให้ศิริกุล ศึกษาแนวทางการบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรบ้านบัว ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ งานวิจัยของ คณิดา ไกรสันติ และรัชมนต์ คำศรี ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสุชาวดี ตำบลปริก อำเภอสะเตกา จังหวัดสงขลา และงานวิจัยของ ธนัญชัย สิงห์มัตย์ ศึกษาศักยภาพการแข่งขันวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์ ที่เห็นว่าการมีส่วนร่วมของสมาชิกภายในกลุ่ม มีผลต่อการบริหารจัดการของกลุ่มให้มีประสิทธิภาพมากกว่าการประสานงาน เพราะหากสมาชิกขาดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานทุกกิจกรรม หรือต่างคนต่างทำ ก็อาจจะส่งผลให้วิสาหกิจไม่สามารถดำเนินกิจกรรมต่อไปได้ และอาจนำไปสู่การเลิกกิจการได้ (ฤทัยภัทร ให้ศิริกุล, 2563); (คณิดา ไกรสันติ และรัชมนต์ คำศรี, 2559); (ธนัญชัย สิงห์มัตย์, 2558)

2. นวัตกรรมกลุ่มสมุนไพร ในด้านนวัตกรรมการตลาด มีความสำคัญมากที่สุดซึ่งมีส่วนช่วยพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เป็นการนำความรู้ ทักษะ ความสามารถ และประสบการณ์มาสร้างสรรค์ความแปลกใหม่ให้กับสินค้าและบริการ เพื่อเป็นผลดีต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบกระบวนการผลิตและกระบวนการขายสินค้าในช่องทางการจัดจำหน่ายอื่น ๆ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐจะมีส่วนช่วยในการพัฒนาช่องทางการตลาดที่เกี่ยวข้องกับสินค้าสมุนไพรด้วยการใช้แอปพลิเคชันออนไลน์ที่มีความหลากหลาย เพื่อให้ผู้บริโภคเข้าถึงผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้มากขึ้น โดยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุญสม ลิขยาคิตติกร ศึกษา นวัตกรรมการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพร พบว่า นวัตกรรมการตลาดส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อและความจงรักภักดีต่อแบรนด์ที่เป็นผลิตภัณฑ์สมุนไพรบรรเทาปวด โดยมีองค์ประกอบหลัก 5 ประการ ซึ่งองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด คือ การมีคุณค่าเฉพาะตัว เพราะเป็นการสร้างคุณค่าเฉพาะตัวที่คู่แข่งไม่มี และเลียนแบบ

ไต้ยาก (บุญสม ลีขยาคิตติกร, 2558) แต่กลับไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤตยา สังข์เกษม และคณะ ศึกษานวัตกรรมที่เกิดขึ้นได้ในวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนในภาคใต้ ที่พบว่า นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ มีความสำคัญมากกว่า โดยการนำ Product Innovation มาใช้ผลิตภัณฑ์ สาธิตให้กับกลุ่มแม่บ้าน ช่วยให้สามารถสร้างสรรค์สินค้าให้มีเอกลักษณ์ สามารถพัฒนาเทียบเท่าแบรนด์ชั้นนำได้ และยังสามารถส่งขายในต่างประเทศได้ (กฤตยา สังข์เกษม และคณะ, 2560)

3. การจัดการความรู้กลุ่มสมุนไพร ในด้านการเรียนรู้ มีความสำคัญมากที่สุด การที่บุคลากรเกิดการเรียนรู้นั้น จะสามารถสังเกตได้จากความสามารถในการทำงานที่ดีขึ้น มีประสิทธิภาพสูงขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาในการทำงานดีขึ้น และ/หรือเกิดความรู้ใหม่ ๆ ขึ้น ช่วยเพิ่มพูนองค์ความรู้ขององค์กรที่มีอยู่แล้วให้เพิ่มมากขึ้น และนำไปสู่การทำให้องค์กรมีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้นในที่สุด (จิรประภา อัครบวร และคณะ, 2552) โดยมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุสา สุทธิสาคร ศึกษาการเรียนรู้และการจัดการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของบ้านร่องก่อ ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และงานวิจัยของณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์ ศึกษาการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำสมุนไพรมาใช้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาในเขตจังหวัดนนทบุรี ที่พบว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการนำความรู้ฝังลึกที่มีอยู่มาผสมผสานกัน โดยได้รับการสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ และขยายเครือข่ายการเรียนรู้ ช่วยสร้างความตระหนักรู้ของชุมชนในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้เกิดการนำภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์คุณค่าของสินค้าและบริการ สามารถพัฒนาไปสู่การทำวิสาหกิจชุมชนได้ (อุสา สุทธิสาคร, 2554); (ณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์, 2560)

4. ความยั่งยืนของกลุ่มสมุนไพร ในด้านสังคม มีความสำคัญมากที่สุด การที่สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน รวมถึงเกื้อกูลต่อสังคมรอบข้าง ส่งผลให้เกิดการสร้างโอกาสในการพัฒนาชุมชน ที่จะเป็นรากฐานในการพัฒนาสู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรได้ แต่กลับพบว่าไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพบุลย์ ปิลันธน์โอวาท และเทิดศักดิ์ วิจารณ์สุจริตติ ศึกษารูปแบบความยั่งยืนของธุรกิจค้าปลีก สำหรับวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรในประเทศไทย พบว่า การที่กลุ่มวิสาหกิจขาดความรู้ ความเข้าใจและตระหนักในเรื่องของสมุนไพร นั่นคือส่วนสำคัญของความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงทักษะในกระบวนการผลิตที่มีคุณภาพและได้มาตรฐาน อีกทั้งยังขาดระบบฐานข้อมูลการอนุรักษ์และขยายพันธุ์สมุนไพรที่จำเป็น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และกระจายพันธุ์ จึงควรให้ความสำคัญกับด้านสิ่งแวดล้อมเป็นอันดับแรก (ไพบุลย์ ปิลันธน์โอวาท และเทิดศักดิ์ วิจารณ์สุจริตติ, 2560)

รูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อประโยชน์ในการนำ

รูปแบบของ MIKS MODEL ไปพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของวิสาหกิจชุมชน และสามารถนำไปใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารจัดการ ประกอบไปด้วย การวางแผน การจัดการองค์การ การอำนวยความสะดวก และการประสานงาน และการควบคุม 2) ด้านนวัตกรรม ประกอบไปด้วย นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ นวัตกรรมกระบวนการ นวัตกรรมบริการ และนวัตกรรมการตลาด 3) ด้านการจัดการความรู้ ประกอบไปด้วย การสร้างหรือแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันและแลกเปลี่ยนความรู้ และการเรียนรู้ 4) ความยั่งยืน ประกอบไปด้วย สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจชุมชน สังคม และวัฒนธรรม โดยที่กระบวนการที่สำคัญที่มีต่อการบริหารจัดการกลุ่มนั้น จะมุ่งเน้นการประสานงานของกลุ่มเป็นหลัก และสมาชิกมีการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มและเครือข่าย เพื่อให้การทำงานเป็นระบบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จากนั้นนำนวัตกรรม ซึ่งถือได้ว่าเป็นสิ่งใหม่ของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร มาพัฒนาเป็นสินค้าที่หลากหลาย ส่งผลให้วิสาหกิจกลุ่มสมุนไพรต้องปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรในชุมชนให้มีความหลากหลาย เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคด้วยการนำเอาเทคโนโลยีต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร ซึ่งจะเน้นที่นวัตกรรมการตลาด ประกอบไปด้วยการค้นหาคำความต้องการของผู้บริโภคที่แท้จริงด้วยการนำเอาเทคโนโลยีในการสร้างฐานข้อมูลลูกค้า เช่น จัดทำระบบฐานข้อมูล รวมไปถึงการวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ทางการตลาดที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อนำไปวางแผนกลยุทธ์ ตลอดจนใช้ช่องทางการจัดจำหน่ายด้วยแอปพลิเคชัน สื่อออนไลน์ที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้บริโภคได้เข้าถึงผลิตภัณฑ์สมุนไพรได้มากยิ่งขึ้น และเพื่อส่งเสริม รักษาและต่อยอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าที่เกี่ยวกับสมุนไพรไทย การเรียนรู้เรื่องสมุนไพร ก็เป็นการจัดการความรู้ที่สำคัญอย่างหนึ่ง ที่จะช่วยให้สามารถนำความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้มาประยุกต์ใช้ พัฒนาหรือบูรณาการเพื่อได้ความรู้หรือประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่จะนำมาซึ่งการปรับปรุงการผลิตผลิตภัณฑ์สมุนไพรให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค นอกจากนี้ หากจะทำให้วิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรมีความยั่งยืนได้นั้น จะต้องมีความเข้มแข็ง มีความเอื้ออาทร และเกื้อกูลซึ่งกันและกันในกลุ่ม ตลอดจนสังคมรอบข้าง จะต้องมีการปรับตัวเพื่อรับการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ เพื่อความยั่งยืนและเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ สู่ความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีปัจจัยสนับสนุน คือ การบริหารจัดการ (Management) เป็นการกำหนดทิศทางการดำเนินงานของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ นวัตกรรม (Innovation) เป็นการพัฒนาดัดแปลงมาจากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้ว ให้มีความทันสมัยและใช้ได้ผลดียิ่งขึ้น การจัดการความรู้ (Knowledge

Management) เป็นการรวบรวมความรู้ในชุมชน นำมาสร้าง จัดระเบียบ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยน แบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน แล้วนำความรู้มาประยุกต์ใช้ ความยั่งยืน (Sustainability) เป็นกระบวนการหรือการกระทำใด ๆ ที่มีแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นระบบ และสมดุลภาพระหว่าง มนุษย์ สิ่งแวดล้อม สังคม และเทคโนโลยี เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนของวิสาหกิจชุมชนเติบโตอย่าง ยั่งยืนและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม และพัฒนาการวิจัยมาเป็น MIKS MODEL เพื่อนำแนวคิดนี้ไปพัฒนา ประยุกต์ หรือปรับใช้ให้เข้ากับวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอื่น ๆ พร้อมทั้งปรับปรุงให้วิสาหกิจชุมชนนั้น มีประสิทธิภาพ มั่นคงและยั่งยืนต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการบริหารจัดการและนวัตกรรมเพื่อสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ มีอิทธิพลเชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนสมุนไพร จะมีความยั่งยืน ควรให้ความสำคัญต่อการบริหารจัดการภายในกลุ่ม รวมถึงการนำนวัตกรรมเข้ามาช่วยในกระบวนการทำงาน และการผลิตสินค้า เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มกับสินค้าของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน อีกทั้งการจัดการความรู้เรื่องของสมุนไพรที่มีอยู่ในชุมชน ให้สามารถพัฒนา ต่อยอด และถ่ายทอดสู่คนรุ่นปัจจุบันให้เกิดความตระหนักและรักษา ภูมิปัญญาชาวบ้านให้อยู่อย่างยั่งยืนต่อไป ซึ่งผลจากการศึกษางานวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร หน่วยงานภาครัฐ ที่จะสามารถนำไปปรับใช้ให้เข้ากับวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้เกิดการเติบโตและเข้มแข็งต่อไป ผลการศึกษานำไปสู่ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ 1) ควรบูรณาการร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดนโยบายและมาตรการในการสนับสนุน ส่งเสริมการผลิต และการตลาดสมุนไพรอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ตลอดจนให้ความรู้ในเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร และการต่อยอดผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีอยู่แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อการจัดทำแผนกลยุทธ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มสมุนไพร ที่จะสามารถบริหารจัดการภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และประสบความสำเร็จ 2) หน่วยงานรัฐควรส่งเสริมให้วิสาหกิจชุมชนตระหนักถึงประโยชน์ของสมุนไพรไทย เพื่อนำไปสู่การสร้างเครือข่ายทั้งภายในกลุ่มจังหวัด รวมถึงการสร้างเครือข่ายทั้งในและนอกประเทศ 3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ควรมีความรู้พื้นฐานในด้านการบริหารจัดการ ด้านนวัตกรรม และด้านการจัดการความรู้ เพื่อสามารถสานต่อและพัฒนาให้กลุ่มมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการเกษตร. (2562). รายชื่อวิสาหกิจชุมชน/เครือข่ายวิสาหกิจชุมชน. เรียกใช้เมื่อ 9 เมษายน 2562 จาก <http://smce.doae.go.th/ProductCategory/SmceCategory.php>

- กระทรวงสาธารณสุข และองค์การภาครัฐ-เอกชน. (2559). แผนแม่บทแห่งชาติ ว่าด้วยการพัฒนาสมุนไพรไทย ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2560 - 2564. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ทีเอสอินเตอร์พรีนท์.
- กฤตยา สังข์เกษม และคณะ. (2560). นวัตกรรมที่เกิดขึ้นได้ในวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาวิสาหกิจชุมชนในภาคใต้. เรียกใช้เมื่อ 15 พฤศจิกายน 2562 จาก https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/Southern/ResearchPaper/community_enterprise.pdf
- คณิตา ไกรสันติ และรศมนต์ คำศรี. (2559). แนวทางการพัฒนาศักยภาพกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสุขาวดี ตำบลปริก อำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา. ใน การประชุมมหาดใหญ่วิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 7. มหาวิทยาลัยมหาดใหญ่.
- จิระประภา อัครบวร และคณะ. (2552). การจัดการความรู้ = Knowledge management. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- ชาญยุทธ์ ภาณุทัต. (2551). แนวทางในการตัดสินใจเลือกเพาะเห็ด. กรุงเทพมหานคร: สมาคมนักวิจัยและเพาะเห็ดแห่งประเทศไทย.
- ณรงค์ โพธิ์พุกขานันท์. (2560). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการนำสมุนไพรมาใช้ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษาในเขตจังหวัดนนทบุรี. ใน การประชุมวิชาการนานาชาติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ 8. ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุม อิมแพ็ค เมืองทองธานี.
- ณัณชัย สิงห์มัตย์. (2558). ศักยภาพการแข่งขันวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษากลุ่มจังหวัดร้อยแก่นสารสินธุ์. ใน ดุษฎีนิพนธ์บริหารธุรกิจดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธนิดา ผาติเสนะ และคณะ. (2561). การจัดการความรู้ภูมิปัญญาหมอชาวบ้านเพื่อการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม: กรณีศึกษา เมืองนาทรายทอง นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. ใน รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- บุญสม ลิขยาคิตติกร. (2558). นวัตกรรมการตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์สมุนไพร. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารเทคโนโลยี. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พยอม วงศ์สารศรี. (2552). การจัดการทรัพยากรมนุษย์. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไพบุลย์ ปิลันธน์โอวาท และเทิดศักดิ์ ไรจน์สุรจิตติ. (2560). รูปแบบความยั่งยืนของธุรกิจค้าปลีกสำหรับวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรในประเทศไทย. วารสารสังคมศาสตร์บูรณาการมหาวิทยาลัยมหิดล, 4(2), 277-301.

- ฤทัยภัทร ให้ศิริกุล. (2563). แนวทางการบริการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนสมุนไพรบ้านบัว ตำบลบ้านบัว อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์, 15(1), 9-23.
- ลักษณะเลิศ เปรมปรีดี. (2560). สมุนไพรไทย: ภูมิปัญญาไทยสู่การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ. วารสารสนค., 7(66), 4-5.
- อุสา สุทธิสาคร. (2554). การเรียนรู้และการจัดการความรู้ด้านวิสาหกิจชุมชนของบ้านร่องก่อ ตำบลโพธิ์ใหญ่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- Best, J. W. (1970). Research in education. Englewood Cliffs. NJ: Prentice-Hall.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of Psychology Testing. (5th ed). New York: Harper Collins Publishers Inc.
- Hair, J. F. et al. (2010). Multivariate Data Analysis. (7th ed). New York: Pearson Education Inc.
- Stan, V & Saporta, G. (2016). Customer Satisfaction and PLS Structural Equation Modeling An Application to Automobile Market. Retrieved July 18, 2020, from <http://cedric.cnam.fr/PUBLIS/RC825.pdf>
- Yamane, T. (1973). Statistics: An Introductory Analysis. (3rd ed). New York: Harper and Row Publications.

รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต*

A MODEL OF PROMOTION LIFELONG LEARNING IN DIGITAL ERA FOR
NON-FORMAL AND INFORMAL EDUCATION CENTRE IN THE FUTURES

วัชรพงศ์พันธุ์ อุปันนท์

Wacharapongpan Upanan

วีระยุทธ ชาตะกาญจน์

Werayut Chatakan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon si Thammarat Rajabhat University, Thailand

วนิชชากร พงศ์ทัศน์

Wanitchakorn Pongtatsana

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย จังหวัดนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Provincial Office of the Non-formal and Informal Education, Thailand

E-mail: khaokew@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต โดยดำเนินการเป็น 3 ระยะ ระยะที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จากตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต ดำเนินการโดยใช้เทคนิควิจัยเชิงอนาคตแบบ EDFR ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 17 ท่าน ประกอบด้วย นักวิชาการ จำนวน 3 ท่าน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 9 ท่าน และภาคีเครือข่าย จำนวน 3 ท่าน ระยะที่ 3 การตรวจสอบรูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 274 ท่าน โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย การสร้างวิสัยทัศน์และจัดบรรยากาศให้เชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้

* Received 24 August 2021; Revised 18 September 2021; Accepted 22 September 2021

โดยประสานความร่วมมืออย่างหลากหลาย ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ อีกทั้งการระดมทรัพยากร 2) รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต มี 8 ด้าน 2.1) สร้างวิสัยทัศน์การเรียนรู้ 2.2) จัดบรรยากาศและวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ 2.3) สร้างความเชื่อมโยงของแหล่งการเรียนรู้ 2.4) ประสานความร่วมมือ 2.5) จัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย 2.6) ส่งเสริมการใช้สารสนเทศและเทคโนโลยี 2.7) พัฒนาระบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 2.8) ระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ 3) ผลการตรวจสอบรูปแบบโดยรวมมีความเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$) มีความเป็นไปได้ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$)

คำสำคัญ: การส่งเสริมการเรียนรู้, การเรียนรู้ตลอดชีวิต, ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

Abstract

The objectives of this article were to Develop a model of promotion lifelong learning in digital era for non-formal and informal education centre in the futures. Is divided into 3 phases. The 1st phases, study theories and concepts to define elements. The 2nd phase to develop a model of promotion lifelong learning in digital era for non-formal and informal education centre in the futures by Ethnographic Delphi Futures Research (EDFR) with 17 specially qualified persons who were academicians 5 persons, executives 9 persons, and partnerships 3 persons. And the 3rd phase, a research validate the suitability and feasibility of the model with sampling are administrators 274 persons by online questionnaire. The statistics utilized in the data analysis were frequency, mean, percentage, interquartile range and standard deviation. The research findings were as follow: 1) Elements of promotion lifelong learning found that Creating vision and set the atmosphere, link with learning resources by various collaboration, learning with information technology and requesting cooperation. 2) A model of promotion lifelong learning in digital Era for non-formal and informal education centre in the futures. A study found that there were 8 fields in this model. 2.1) Creating a learning vision 2.2) Self-Learning organizing and culture, 2.3) Links with learning resources, 2.4) Collaboration, 2.5) Learning processes in many method, 2.6) Promoting the use of information and learning technologies 2.7) Development of learning activities 2.8) Requesting cooperation for Learning. 3) A model of promotion lifelong learning in digital era for non-formal and informal education

centre in the futures, Showed suitability as the high level ($\bar{X}$ = 4.43) and feasibility as the high level ($\bar{X}$ = 4.20)

Keywords: Promotion Learning, Lifelong Learning, Non-Formal and Informal Education Centre

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ส่งเสริมการเพิ่มสิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนอีกทั้งสภาพการใช้เทคโนโลยีส่งเสริมการเรียนการสอน ทำให้เกิดช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เข้าถึงคนได้อย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตาม อาจเป็นไปได้ว่าความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษาจะลดลงในกลุ่มสถาบันการศึกษาของรัฐ สถานศึกษาทุกระดับการศึกษาสามารถจัดกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ตามหลักสูตรอย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน สถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดการศึกษาตามหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพิ่มขึ้น และมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0 เพิ่มขึ้น เป็นต้น มีแหล่งเรียนรู้ สื่อตำราเรียน นวัตกรรม และสื่อการเรียนรู้มีคุณภาพและ มาตรฐาน และประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น แหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถจัดการศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น สื่อสารมวลชนที่เผยแพร่หรือจัดรายการเพื่อการศึกษาเพิ่มขึ้น สื่อตำราเรียน และสื่อการเรียนรู้ ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ และได้รับการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมจากภาครัฐและเอกชนเพิ่มขึ้น และยังมีการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาสำหรับคนทุกช่วงวัย มีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น มีระบบเครือข่ายเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาที่ทันสมัยสนองตอบความต้องการของผู้เรียนและผู้ให้บริการอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพ และสถานศึกษาทุกแห่งมีอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงและมีคุณภาพ เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559)

ในยุคที่ทุกสิ่งกำลังก้าวเข้าสู่โลกดิจิทัลแม้แต่ในระบบการศึกษาก็มีความตื่นตัวในการนำเทคโนโลยีและสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ด้วยเช่นกัน ทำให้เด็ก ๆ หรือนักเรียน นิสิต นักศึกษามีแนวโน้มที่เปลี่ยนไปในด้านพฤติกรรมการศึกษาหรือการเรียนรู้ทดแทนซึ่งนักวิชาการระบุเกี่ยวกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้ว่า “การเปลี่ยนแปลงแนวคิดด้านการศึกษาในศตวรรษที่ 21” อันเป็นการต่อยอดแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของความรู้ด้านวิชาการการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ต้อง “ก้าวข้ามสาระวิชา” ไปสู่การเรียนรู้ “ทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21” ทำให้การเรียนการสอนในปัจจุบันถูกพลิกโฉมให้ผู้สอนมีบทบาทแค่เพียงช่วยแนะและออกแบบกิจกรรมรวมถึงการสร้างเงื่อนไขที่จะสามารถช่วยให้ผู้เรียนประเมินความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของตนเองได้ ซึ่งทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม

ทักษะชีวิตและอาชีพ รวมถึงทักษะด้านสารสนเทศ สื่อ และเทคโนโลยี คือความท้าทายอย่างแท้จริงในโลกดิจิทัลนี้ (วิจารณ์ พานิช, 2555)

จะเห็นว่าการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีความสำคัญมากสำหรับประเทศและกับประชาชน ปัจจุบันสังคมไทยเรานั้น คนในสังคมยังไม่ใช่ผู้เรียนรู้ตลอดชีวิต จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกหน่วยงาน ทุกองค์กร ต้องตระหนักและให้ความสำคัญ เร่งช่วยกันเปลี่ยนแปลงค่านิยมให้คนไทยเป็นคนรักการเรียนรู้มากกว่าความบันเทิง รักการอ่านมากกว่าการพูด รักการแสวงหาความรู้มากกว่ารับข้อมูล ทั้งนี้เพื่อช่วยให้คนไทยสามารถปรับตัวอยู่ในโลกปัจจุบันได้ (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2543) เส้นทางสู่การศึกษา Thailand 4.0 โดยการนำเทคโนโลยีและเครื่องมือระบบดิจิทัลเข้ามาช่วยในการพัฒนาและขับเคลื่อนการศึกษาไทย กระทรวงศึกษาธิการได้จัดส่งเสริมสนับสนุนโครงการสำคัญต่าง ๆ ที่เน้นการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 จากการเรียนรู้ในชั้นเรียนมาเป็นการเรียนรู้ได้ทุกสถานที่ ทุกเวลา โดยการใช้เครื่องมือด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย มาช่วยในการเรียนรู้ได้มากขึ้น การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่เป็นเครื่องกระตุ้นการเรียนรู้ มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีความสร้างสรรค์นวัตกรรม และการวิจัยด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ (สมัทนา หาญสุริย์, 2563)

อย่างไรก็ตามสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย มีจุดเน้นในการส่งเสริม สนับสนุน และให้บริการการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย และการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ มีสาระการเรียนรู้ที่เป็นปัจจุบันและตรงกับความต้องการของผู้เรียนและสังคมโดยน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลายและทันสมัยมาเป็นกลไกในการจัดรวมทั้งพัฒนาครูให้เป็นผู้จัดการศึกษา และการเรียนรู้มีอาชีพเน้นพัฒนากระบวนการคิดและการวิจัยให้กับกลุ่มเป้าหมาย ใช้กลยุทธ์การบริหารจัดการเชิงรุกโดยให้ชุมชนและทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมภายใต้การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาลเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน (สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2563)

จากเหตุผลและสถานการณ์ดังกล่าวจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาและพัฒนา รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต เพื่อเป็นการเพิ่มสมรรถนะหน่วยงานในการให้บริการการศึกษา การจัดกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีการสื่อสารเข้ามาเกี่ยวข้อง การนำนโยบายสู่การปฏิบัติให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางนำไปใช้ในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาและเครือข่ายในการจัดการศึกษาให้สามารถพัฒนาทักษะเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนและประชาชนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคดิจิทัลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต
2. เพื่อพัฒนารูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต
3. เพื่อตรวจสอบรูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคตโดยใช้เทคนิคการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed-Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงอนาคตด้วยเทคนิค EDFR (Ethnographic Delphi Futures Research) และการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยจึงได้กำหนดวิธีการวิจัยไว้ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่

1.1.1 ผู้เชี่ยวชาญตั้งแต่ 17 คนขึ้นไป ซึ่งมีอัตราการลดลงของความคลาดเคลื่อนจะมีน้อยมากและจะเริ่มคงที่ คือ 0.02 โดย แมคมิลแลน (Macmillan, T. T., 1971) ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ดังนี้

1.1.1.1 ผู้เชี่ยวชาญประเภทนักวิชาการที่มีความรู้ความเข้าใจหรือผลงานเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาและหรือเกี่ยวกับการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งมีผลการทางวิชาการเกี่ยวกับการส่งเสริมการศึกษานอกระบบที่มีผลงานปรากฏชัดเจนและเป็นที่ยอมรับของสังคมอย่างกว้างขวางหรือมีหน้าที่/บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ จำนวน 5 คน

1.1.1.2 ผู้เชี่ยวชาญประเภทนักบริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นผู้บริหารระดับสูงหรือระดับเชี่ยวชาญขึ้นไป ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเรียนรู้สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ได้แก่ ผู้ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่ง ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ผู้ดำรงตำแหน่งหรือเคยดำรงตำแหน่งเลขาธิการ กศน. หรือรองเลขาธิการ กศน. หรือผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ หรือผู้อำนวยการ กศน. จังหวัด หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการผลักดันให้เกิดการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตตามพระราชบัญญัติการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ.2551 และมีหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับ

การบริหาร กำกับ และติดตามการดำเนินงานของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ จำนวน 9 คน

1.1.1.3 ผู้เชี่ยวชาญประเภทภาคีเครือข่ายหรือผู้รับบริการจากสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งเป็นผู้ร่วมทำงานทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัด มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 3 คน

1.1.2 ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต จำนวน 926 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง

ผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต ใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของเครจซี่ และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ได้จำนวนทั้งสิ้น 274 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสร้างเครื่องมือในการวิจัย ดังต่อไปนี้

2.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ระยะที่ 1 และแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) EDRF รอบที่ 1

2.2 การร่างรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต EDRF รอบที่ 2 และ 3 ผู้วิจัยใช้แบบสอบถามประเภทปลายปิด (Close - Ended Questions) แบบประมาณค่า 5 ระดับ

2.3 การตรวจสอบความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคตผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต ตรวจสอบเครื่องมือโดยการนำแบบสอบถาม (Questionnaire) ระยะที่ 1

และแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) EDFR รอบที่ 1 ที่ได้รับความเห็นและคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ด้วยดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Objective Congruence) ซึ่งพิจารณาค่า IOC ที่มากกว่า 0.5 ขึ้นไป

3.2 การร่างรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต ตรวจสอบเครื่องมือในการนำแบบสอบถาม (Questionnaire) ด้วยการหาค่ามัธยฐาน (Median : Mdn) ที่มีค่า 3.50 ขึ้นไป และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range : IR) ที่มีค่าน้อยกว่าหรือเท่ากับ 1.50

3.3 การตรวจสอบรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคตที่เหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต จากกลุ่มผู้ปฏิบัติงานจริงระดับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมีการหาความเชื่อมั่นเครื่องมือโดยทดลองสอบถาม (Try out) กับผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต จำนวน 30 คน โดยสอบถามแล้วนำข้อมูลที่ได้ไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Coefficient Alpha) ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป โดยใช้เกณฑ์ยอมรับที่มากกว่า 0.70 (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และอัจฉรา ขำนิประศาสน์, 2547) ด้วยแบบสอบถามออนไลน์ที่มีระดับความเชื่อมั่น 0.997

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

4.1 ขออนุญาตนำจากบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อแจ้งผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ สถานศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในทุกขั้นตอน

4.2 การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ดำเนินการด้วยตนเอง

4.3 การเก็บข้อมูลแบบสอบถาม ผู้วิจัยจัดส่งและรับคืนทางไปรษณีย์โดยวิธีการลงทะเบียน

4.4 การเก็บข้อมูลแบบสอบถามโดยสร้างแบบสอบถามออนไลน์ ในระยะที่ 3 เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคตผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลทุกขั้นตอนแล้วนำมาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปด้วยตนเอง โดยมีสถิติในการวิจัย ดังต่อไปนี้

5.1 การวิเคราะห์เนื้อหา องค์ประกอบและข้อมูลแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ประมวลข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้สถิติพื้นฐานทั่วไป ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต สถิติที่ใช้ ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่ามัธยฐาน ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

ผลการดำเนินการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต พบว่า

1. องค์ประกอบของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ประกอบด้วย การกำหนดนโยบายการจัดการศึกษา ตลอดชีวิตที่ชัดเจนหรือออกกฎหมายการศึกษาตลอดชีวิต สร้างวิสัยทัศน์ กำหนดองค์การรับผิดชอบ ผนวกสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต ทบทวนการจัดการศึกษาทุกประเภทให้เอื้อต่อการศึกษาลงชีวิต จัดทำเกณฑ์และแนวปฏิบัติสำหรับการเชื่อมโยงและเทียบโอนผลการเรียนรู้ จากการศึกษาทุกรูปแบบ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ผนวกสร้างความร่วมมือจากทุกฝ่าย จัดสร้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาลงชีวิตหามาตรการในการจัดหา ระดมทุน และจัดสรรเงินทุน

2. รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต มี 8 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 การสร้างวิสัยทัศน์การส่งเสริมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

1. กำหนดนโยบายการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาในสังกัด

2. กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสำนักงาน กศน.

3. ทบทวนพันธกิจของสถานศึกษาสอดคล้องกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

4. พัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของสถานศึกษาให้รองรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5. สร้างความรู้ความเข้าใจในการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัล

ด้านที่ 2 การจัดบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1. จัดกระบวนการเรียนรู้รูปแบบต่าง ๆ อย่างหลากหลายโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
2. ปรับทัศนคติของชุมชนให้รองรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ
3. ส่งเสริมให้ผู้เรียนรับความรู้ ข้อมูลสารสนเทศ ข่าวสารและนำมาประยุกต์ใช้
4. ส่งเสริมทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน เพื่อรองรับการเรียนรู้ดิจิทัล

ด้านที่ 3 การสร้างความเชื่อมโยงของแหล่งเรียนรู้

1. สำรวจและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง
2. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย
3. จัดการเรียนรู้ในสถานประกอบการต่าง ๆ
4. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงตามระดับสังคม
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

ด้านที่ 4 การประสานความร่วมมือ

1. ประชาสัมพันธ์และกระตุ้นให้บุคคลมีความต้องการในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง
2. ส่งเสริมให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ
3. ร่วมมือกับทุกฝ่ายในการจัดการความรู้ และจัดองค์ความรู้ผ่านระบบออนไลน์
4. จัดทำคลังความรู้ดิจิทัล
5. เปิดโอกาสให้สถาบันและบุคคลทั่วไปได้มีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาให้เป็นทางเลือกในการเรียนรู้

ด้านที่ 5 การจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

1. พัฒนาหลักสูตรเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. จัดเนื้อหากิจกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้เหมาะสม
3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยให้ประชาชนผู้รู้
4. จัดการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ต่าง ๆ
5. ส่งเสริม สนับสนุนให้บริการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ด้านที่ 6 การส่งเสริมการใช้สารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้

1. จัดระบบข้อมูลข่าวสารการเรียนรู้ตลอดชีวิตผ่านสื่อเทคโนโลยีและสารสนเทศ
2. จัดอบรมทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ

3. จัดหาสื่อ เทคโนโลยีให้เพียงพอ เพื่อบริการกลุ่มสนใจอย่างต่อเนื่อง
4. จัดหน่วยให้คำปรึกษาสำหรับการเรียนรู้จากการใช้สื่อเทคโนโลยี
5. จัดทำปฏิทินการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นความสนใจ

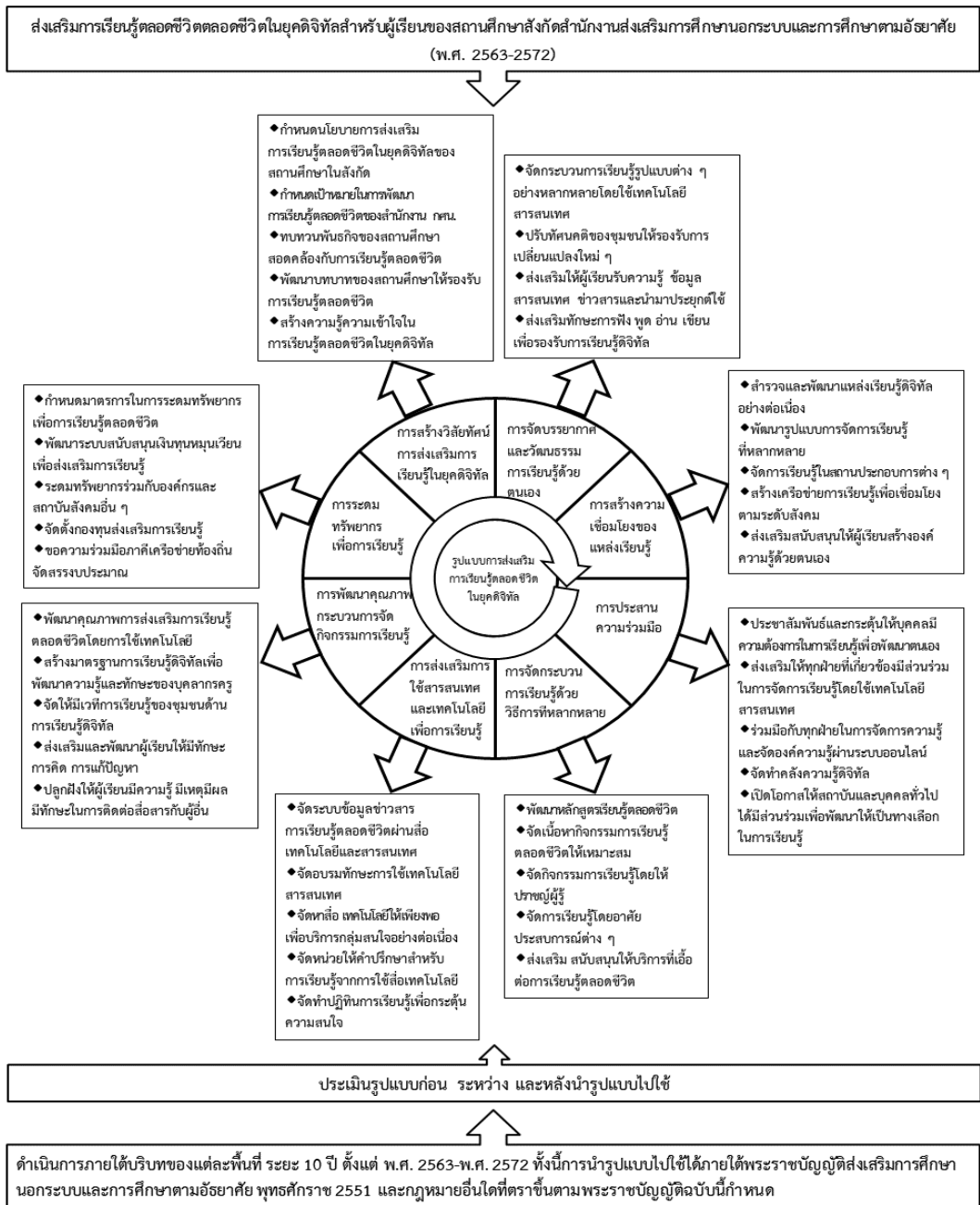
ด้านที่ 7 การพัฒนาคุณภาพกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

1. พัฒนาคุณภาพการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยการใช้เทคโนโลยี
2. สร้างมาตรฐานการเรียนรู้ดิจิทัลเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะของบุคลากรครู
3. จัดให้มีเวทีการเรียนรู้ของชุมชนด้านการเรียนรู้ดิจิทัล
4. ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการคิด การแก้ปัญหา
5. ปลุกฝังให้ผู้เรียนมีความรู้ มีเหตุมีผล มีทักษะในการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น

ด้านที่ 8 การระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้

1. กำหนดมาตรการในการระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต
2. พัฒนาระบบสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้
3. ระดมทรัพยากรร่วมกับองค์กรและสถาบันสังคมอื่น ๆ
4. จัดตั้งกองทุนส่งเสริมการเรียนรู้
5. ขอความร่วมมือภาคีเครือข่ายท้องถิ่นจัดสรรงบประมาณ

เมื่อจัดกลุ่มประเด็นของการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลแล้วผู้วิจัยจึงได้นำมาจัดเสนอเป็นรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต ได้ตามตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต

3. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและ

การศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$) เมื่อพิจารณา 3 ลำดับแรกที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด พบว่า ด้านการสร้างวิสัยทัศน์การส่งเสริมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลายมีความเหมาะสมสูงสุด ($\bar{X} = 4.47$) รองลงมาคือด้านการจัดบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ($\bar{X} = 4.45$) ด้านการประสานความร่วมมือ ($\bar{X} = 4.44$) ตามลำดับ ส่วนความเป็นไปได้ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$) เมื่อพิจารณา 3 ลำดับแรกที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด พบว่า ด้านการสร้างวิสัยทัศน์การส่งเสริมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล มีความเป็นไปได้สูงสุด ($\bar{X} = 4.30$) รองลงมาคือด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย ($\bar{X} = 4.24$) ด้านการจัดบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ($\bar{X} = 4.22$) ตามลำดับ

อภิปรายผล

1. องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต พบว่า มีองค์ประกอบที่สำคัญ 8 ด้าน คือ ดังนี้ 1) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์การส่งเสริมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล 2) ด้านการจัดบรรยากาศและวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) ด้านการสร้างเชื่อมโยงของแหล่งการเรียนรู้ 4) ด้านการประสานความร่วมมือ 5) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย 6) ด้านการส่งเสริมการใช้สารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 7) ด้านการพัฒนาคุณภาพกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และ 8) ด้านการระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ สอดคล้องกับแนวคิดของ โนว์เลส (Knowles, M. S. , 1972) ที่พบว่าสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่จัดการศึกษาจะต้องช่วยพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพ ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถสร้างวิสัยทัศน์ในการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วยตนเอง เช่นเดียวกับแนวคิดของ แคนดี้ พิลิป และคณะ (Candy, P. et al., 1994) ซึ่งอธิบายลักษณะของผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตที่ประสบความสำเร็จไว้ว่าผู้เรียนต้องมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเองมีวิสัยทัศน์กว้างไกลสามารถเชื่อมโยงแหล่งเรียนรู้ได้อย่างหลากหลาย เช่นเดียวกับแนวคิดของสมิธและสเปอร์ลิง (Smith, J. & Spurling, A., 1999) ซึ่งได้กล่าวถึงทักษะที่จำเป็นสำหรับการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่ ความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์ได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับรายงานของคณะกรรมการการจ้างงาน การศึกษาและฝึกอบรมประเทศออสเตรเลีย (National Board of Employment, Education and Training, 1996) ได้เสนอว่า บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ทั้งการศึกษาในระบบ นอกระบบ ต้องช่วยกันปลูกฝังให้ผู้เรียนอยากจะพัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย เช่นเดียวกับแนวคิดของเมอร์ฟี และคณะ (Murphy, R. et al., 2001) ที่กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงของสังคมอย่างรวดเร็วในยุคเทคโนโลยีจำเป็นต้องอาศัยทักษะเฉพาะในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและผู้เรียนรู้ตลอดชีวิตจำเป็นต้องมีคุณสมบัติเหล่านี้ ได้แก่ รู้จักวิธีการเรียนรู้ที่

นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง สามารถสื่อสารใช้เทคโนโลยีและตัวเลขที่เหมาะสม มีแรงบันดาลใจที่จะเรียนรู้ควบคู่ไปกับการประกอบอาชีพ เช่นเดียวกับแนวคิดของแนปเปอร์และครอปลีย์ (Knapper, C. K. & Cropley, A. J., 2000) ได้กำหนดทักษะความรู้พื้นฐานสำหรับการเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้ตลอดชีวิต ได้แก่การรวบรวม การวิเคราะห์และจัดหมวดหมู่ ข้อมูล ข่าวสาร การสื่อสารแนวความคิดและความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร การวางแผนและการจัดการทรัพยากร การระดมทรัพยากรร่วมกับองค์กรและสถาบันสังคมอื่น ๆ นอกจากนี้ สุมาลี สังข์ศรี ศึกษาเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 ซึ่งวิเคราะห์ยุทธศาสตร์และแนวปฏิบัติในการจัดการส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยไว้ โดยกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่ชัดเจน สร้างวิสัยทัศน์ กำหนดองค์กรรับผิดชอบรณรงค์ สร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องการศึกษาตลอดชีวิต ทบทวนการจัดการศึกษาทุกประเภทให้เอื้อต่อการศึกษตลอดชีวิต จัดทำเกณฑ์และแนวปฏิบัติสำหรับการเชื่อมโยงและเทียบโอนผลการเรียนรู้จากการศึกษาทุกรูปแบบ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ รณรงค์สร้างความร่วมมือจากทุกฝ่าย จัดสร้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนา บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต หามาตรการในการจัดหา ระดมทุน และจัดสรรเงินทุน (สุมาลี สังข์ศรี, 2544) เช่นเดียวกับนิตยา สำเร็จศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต สรุปได้ว่าประกอบด้วยองค์ประกอบ 4 ด้าน ดังนี้ 1) ทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต 2) ทักษะและความสามารถที่เอื้อในการเรียนรู้ 3) เจตคติต่อการเรียนรู้ 4) คุณลักษณะที่เอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (นิตยา สำเร็จผล, 2547)

2. การพัฒนารูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต จากการพัฒนา รูปแบบส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต ได้องค์ประกอบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยทั้งหมด 8 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์การส่งเสริมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ด้านการจัดบรรยากาศและวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้านการสร้างเชื่อมโยงของแหล่งการเรียนรู้ ด้านการประสานความร่วมมือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย ด้านการส่งเสริมการใช้สารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาคุณภาพกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ นอกจากนี้งานวิจัยของสุมาลี สังข์ศรี ศึกษาเรื่องการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21 กล่าวว่า แนวปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยต้องกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาตลอดชีวิตที่ชัดเจนหรือออกกฎหมาย การศึกษาตลอดชีวิต สร้างวิสัยทัศน์ กำหนดองค์กร รับผิดชอบ รณรงค์สร้างความรู้ ความเข้าใจ เรื่องการศึกษาตลอดชีวิต ทบทวนการจัดการศึกษาทุกประเภทให้เอื้อต่อการศึกษตลอดชีวิต

จัดทำเกณฑ์และแนวปฏิบัติสำหรับการเชื่อมโยง และเทียบโอนผลการเรียนรู้ จากการศึกษาทุกรูปแบบ พัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและสร้างเครือข่าย การเรียนรู้ รมรณรงค์สร้างความร่วมมือจากทุกฝ่าย จัดสร้างระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ พัฒนา บุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาตลอดชีวิต หามาตรการในการจัดหา ระดมทุน และจัดสรรเงินทุน (สุมาลี สังข์ศรี, 2544) และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักรวุฒิ ชนะพันธ์ ที่พบว่า รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชัยภูมิ มีองค์ประกอบสำคัญทั้งหมด 8 ด้าน 1) ด้านการสร้างวิสัยทัศน์การเรียนรู้ตลอดชีวิตของสถานศึกษา 2) การจัดบรรยากาศและวัฒนธรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง 3) ด้านการสร้างเชื่อมโยงของแหล่งการเรียนรู้ 4) ด้านการประสานความร่วมมือ 5) ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่หลากหลาย 6) ด้านการส่งเสริมการใช้สารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ 7) ด้านการพัฒนาคุณภาพและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 8) ด้านการระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ (จักรวุฒิ ชนะพันธ์, 2559)

3. การตรวจสอบความเหมาะสมและเป็นไปได้ของรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต จากผลการวิจัยพบว่า ความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$) ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.20$) นั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ วณิชชากร พงศ์ทัศน์ และคณะ ได้นำเสนอว่าการตรวจสอบรูปแบบโดยการสำรวจความคิดเห็นของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มักจะใช้กับการพัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟาย เมื่อผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบโดยใช้เทคนิคเดลฟายเสร็จสิ้นแล้ว ผู้วิจัยจะนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมาจัดทำเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบประมาณค่า เพื่อนำไปสำรวจความคิดเห็นของบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ ซึ่งในส่วนนี้เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับที่ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคตส่งให้ผู้ปฏิบัติงานจริงเพื่อสอบถามความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบซึ่งการศึกษาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบในระดับมาก (วณิชชากร พงศ์ทัศน์และคณะ, 2560) และ ยังสอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยของ จักรวุฒิ ชนะพันธ์ ศึกษา รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชัยภูมิ ซึ่งงานวิจัยพบว่า รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชัยภูมิ มีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก (จักรวุฒิ ชนะพันธ์, 2559) เช่นเดียวกับงานวิจัยของรุ่งรัชดาพร เวหะชาติ ได้พัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีการวิเคราะห์หาความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของ

รูปแบบโดยผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และกรรมการสถานศึกษา (รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ, 2548)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคต ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบได้แก่ ด้านการสร้างวิสัยทัศน์การส่งเสริมการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ด้านการจัดบรรยากาศและวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ด้วยตนเอง ด้านการสร้างเชื่อมโยงของแหล่งการเรียนรู้ ด้านการประสานความร่วมมือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยวิธีที่หลากหลาย ด้านการส่งเสริมการใช้สารสนเทศและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาคุณภาพกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการระดมทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ และรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคตนี้สามารถนำไปใช้ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างเหมาะสมกับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำหรับข้อเสนอแนะที่ได้รับการวิจัยครั้งนี้พบว่า 1) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควรกำหนดนโยบายจุดเน้นการดำเนินงานแต่ละปีงบประมาณในการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อพัฒนาสมรรถนะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียน และสนับสนุนเทคโนโลยีดิจิทัลให้มีความพร้อมในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนด้วย 2) สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยควรสนับสนุนให้ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขตเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริการทางการศึกษารูปแบบต่าง ๆ และสร้างนวัตกรรมจัดการเรียนรู้สารสนเทศดิจิทัลที่เป็นหลักสูตรการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์ 3) นำรูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยในอนาคตไปใช้กับศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต โดยบูรณาการตามภารกิจต่อเนื่องของสถานศึกษา 4) เชื่อมโยงรูปแบบให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเพื่อช่วยให้การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตโดยสถานศึกษามีความชัดเจน 5) ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ/เขต นำผลการวิจัยไปกำหนดเป็นกลยุทธ์ขับเคลื่อนการดำเนินการจัดการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยสู่การส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในยุคดิจิทัล

เอกสารอ้างอิง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2543). ปันสมองของชาติ. กรุงเทพมหานคร: ชัคเชสมิเดีย.

- จักรวุฒิ ชนะพันธ์. (2559). รูปแบบการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดชัยภูมิ. ใน *ดัชนีนิพนธ์ปรัชญาดุฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา*.
- นิตยา สำเร็จผล. (2547). การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต. ใน *ดัชนีนิพนธ์การศึกษาดุฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาวิจัยและพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*.
- รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ. (2548). การพัฒนารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ*, 8(2), 79-83.
- ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และอัจฉรา ชำนิประศาสน์. (2547). *ระเบียบวิธีการวิจัย*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ดีการพิมพ์.
- วณิชชากร พงศ์ทัศน์และคณะ. (2560). รูปแบบการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์สำหรับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดในอนาคต. ใน *ดัชนีนิพนธ์ปรัชญาดุฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*.
- วิจารณ์ พานิช. (2555). *วิธีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2563). *แนวทางการขับเคลื่อนการดำเนินงานสำนักงาน กศน. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563*. กรุงเทพมหานคร: กลุ่มแผนงาน สำนักงาน กศน.
- สมัทนา หาญสุริย์. (2563). การศึกษาบนโลกดิจิทัล. *วารสารการบริหารการศึกษาและภาวะผู้นำ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*, 8(31), 9-21.
- สุมาลี สังข์ศรี. (2544). *รายงานการวิจัยการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อสังคมไทยในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาแห่งชาติ.
- Candy, P. et al. (1994). *Developing Lifelong Learners Through Under Graduate Education*. Australian Government Publishing Service. *Educational and sychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Knapper, C. K. & Cropley, A. J. (2000). *Lifelong Learning in Hingher Education*. Great Britain: Kogan Page.

- Knowles, M. S. . (1972). Toward a Model of Lifelong Education. Boston: Boston University.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.
- Macmillan, T. T. (1971). The Delphi Technique. In Paper Presented at the Annual Meeting of the California Junior Colleges Associations Committee on Research and Development (pp. 3-5). Monterey: California.
- Murphy, R. et al. (2001). What Do We Know About Developing Lifelong Learners? Nottingham: CDELL.
- National Board of Employment, Education and Training. (1996). Lifelong Learning- Key Issuees. Canberra: Australian Government Publishing Service.
- Smith, J. & Spurling, A. (1999). Lifelong Learning Riding the Tiger. London: Cassell.

แนวทางการบริหารจัดการการกำหนดมาตรฐานของข้าราชการ
ที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนนายเรือ*
MANAGEMENT GUIDELINES FOR STANDARDIZING GOVERNMENT
OFFICIALS ACTING AS TEACHERS AND EDUCATIONAL
PERSONNEL OF THE ROYAL THAI NAVAL ACADEMY

อนุชา ม่วงใหญ่

Anuchar Muangyai

กองบริหารงานวิเคราะห์ ฝ่ายศึกษา โรงเรียนนายเรือ

Analysis Management Division Royal Thai Naval Academy, Thailand

E-mail: anuchar2221@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการกำหนดมาตรฐานของข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการโรงเรียนนายเรือ ให้ได้รับเงินตอบแทนวิทยฐานะ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยศึกษาข้อมูลเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกครูและบุคลากรทางการศึกษา ๓ จำนวน 45 นาย การศึกษาในขั้นตอนที่ 1 โดยการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นในการทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎี องค์ความรู้ จากเอกสารที่เกี่ยวข้องและผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการศึกษาแนวทางและกำหนดมาตรฐานของข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในปัจจุบันและปัญหาตลอดจนการศึกษาข้อมูล พื้นฐานและบริบทของการดำเนินงาน เพื่อดำเนินการจัดทำคู่มือ ในการสนับสนุนและส่งเสริมข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการโรงเรียนนายเรือ ให้ได้รับเงินตอบแทนวิทยฐานะ และ การศึกษาในขั้นตอนที่ 2 โดยการศึกษาวิเคราะห์แนวทางและกำหนดมาตรฐานของข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการโรงเรียนนายเรือในสภาพปัจจุบันและปัญหาจากการเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดหลักเกณฑ์แนวทางมาตรฐานของข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษา และการดำเนินการจัดทำคู่มือ เพื่อสนับสนุนและ ส่งเสริมการข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการโรงเรียนนายเรือ ให้ได้รับเงินตอบแทนวิทยฐานะ ผลการวิจัยพบว่าผู้ขอรับเงินฯ ควรมีการจัดเตรียมเอกสาร ทำความเข้าใจในการรับการประเมินฯ การจัดทำเอกสารประกอบ และ

* Received 7 November 2020; Revised 24 September 2021; Accepted 1 October 2021

หน่วยงาน ฯ ควรมี การแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณา และเอกสารประกอบการในขอใช้สิทธิ ในการรับเงินวิทยฐานะฯลฯ เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียน นายเรือ

คำสำคัญ: แนวทางการบริหาร, มาตรฐาน, บุคลากร, โรงเรียนนายเรือ

Abstract

The objectives of this research article were to: study guidelines for supporting government officials acting as teachers and educational personnel of the Royal Thai Naval Academy. to receive compensation for academic standing. This was qualitative research by studying document data and in-depth interviews with 45 teachers and educational personnel of the Royal Thai Naval Academy. From the relevant documents and various research results related to the conduct of studies, guidelines, and standards of military officials acting as teachers and educational personnel at present and problems, as well as data studies Fundamentals and contexts of operations to carry out the preparation of the manual to support and promote military officers who serve as teachers and government officials' education personnel. Naval Academy to receive compensation for academic standing and education in the second step by analyzing the guidelines and setting standards of military officials who to act as teachers and educational personnel of government officials Naval Academy in the present condition and problems from meetings with relevant agencies in the formulation of standard guidelines for civil servants Soldiers serving as teachers and educational personnel and the implementation of manual preparation to support and Promote the military service as teachers and educational personnel of the Royal Thai Naval Academy. to receive compensation for academic standing. The results of the research showed that the applicants Documents should be prepared Understand how to receive the assessment Preparation of supporting documents and the agency should appoint a committee to consider and supporting documents for applying for the right to receive money, academic standing, etc. To be morale and morale for educational personnel of the Royal Thai Naval Academy

Keywords: Guidelines for Management, Standard, Personnel, The Royal Thai Naval Academy

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2564) ได้จัดประชุม ครั้งที่ 9/2563 เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2564 ได้เห็นชอบการกำหนดมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกตำแหน่งและทุกวิทยฐานะ สำหรับตำแหน่งครู โดยกำหนดลักษณะงานที่ปฏิบัติ 3 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบาย กระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงานคณะกรรมการและข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2564) โดยจากผลการประชุมดังกล่าวสถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย ได้นำมาพิจารณาเพื่อเป็นแนวทางของข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการ โรงเรียนนายเรือฯ (โรงเรียนนายเรือ, 2563) ซึ่งจะต้องสร้างการรับรู้ให้กับกำลังพลที่ทำหน้าที่ดังกล่าวว่า โดยประกอบด้วย 2 ขั้นตอนดังนี้ (สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย, 2562)

หลักเกณฑ์และวิธีการฯ ใหม่นี้ สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้ 1) กำหนดให้ข้าราชการครูทุกคนทำข้อตกลงในการพัฒนางานกับผู้อำนวยการสถานศึกษา เป็นประจำทุกปี ซึ่งประกอบไปด้วย ส่วนที่ 1 ข้อตกลงในการพัฒนางานตามมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะ ส่วนที่ 2 ข้อตกลงในการพัฒนางานที่เสนอเป็นประเด็นท้าทายในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนโดยมีรอบการประเมินปีงบประมาณละ 1 ครั้ง โดยผลการประเมินไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 เพื่อให้มีวิทยฐานะหรือเลื่อนวิทยฐานะใช้เป็นผลการประเมิน เพื่อคงวิทยฐานะ (มาตรา 55) และใช้เป็นองค์ประกอบในการประเมินเพื่อพิจารณาเลื่อนเงินเดือน 2) คุณสมบัติของผู้ยื่นคำขอ 2.1) ต้องมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง/วิทยฐานะ 4 ปีติดต่อกัน หรือมีคุณสมบัติเป็นไปตามเงื่อนไขที่ ก.ค.ศ. กำหนด กรณีลดระยะเวลาจะต้องมีระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง/วิทยฐานะ 3 ปีติดต่อกัน 2.2) มีการพัฒนางานตามข้อตกลง ในช่วงระยะเวลาอย่างน้อย 3 รอบการประเมิน ผ่านเกณฑ์ 2.3) ไม่เคยถูกลงโทษทางวินัย/จรรยาบรรณที่หนักกว่าภาคทัณฑ์ ในช่วง 4 ปีย้อนหลัง 2.4) สำหรับผู้ขอเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ/ครูเชี่ยวชาญพิเศษ ต้องมีผลงานทางวิชาการ 3) การประเมิน กำหนดให้มีการประเมิน 2 ด้าน 2.4) การยื่นคำขอ ให้ยื่นคำขอ และหลักฐานประกอบการประเมินผ่านระบบการประเมินวิทยฐานะดิจิทัล (Digital Performance Appraisal: DPA) และ 5) เกณฑ์การตัดสิน ในแต่ละด้านต้องได้คะแนนจากกรรมการแต่ละคน ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 65 สำหรับการขอมีวิทยฐานะครูชำนาญการ ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70 ร้อยละ 75 และร้อยละ 80 สำหรับการขอเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ ครูเชี่ยวชาญ และครูเชี่ยวชาญพิเศษ ตามลำดับ โดยหลักเกณฑ์และวิธีการฯ นี้ ประกาศใช้ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2564 เป็นต้นไป (สำนักงานคณะกรรมการและข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา, 2564)

โรงเรียนนายเรือ (ร.ร.นร.) เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของกองทัพเรือ มีหน้าที่ให้การศึกษา ฝึกและอบรมนักเรียนนายเรือด้านวิทยาการ วิชาทหาร จริยศึกษาและพลศึกษา เพื่อให้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ เหมาะสมที่จะเป็นนายทหารสัญญาบัตรของกองทัพเรือ สามารถปฏิบัติหน้าที่นายทหารสัญญาบัตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความเป็นผู้นำ มีคุณธรรมประจำใจ มีความสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบ สืบทอดแบบธรรมเนียมประเพณีของทหารเรือ เทิดทูน และยึดมั่นในชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การให้ความสำคัญกับครูหรือบุคลากรทางการศึกษาของกองทัพเรือ (สำนักงานปลัดกระทรวง, 2557) โดยในปัจจุบันบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนนายเรือดังกล่าวยังขาดข้อมูลตลอดจนแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการขอเลื่อนเป็นวิทยฐานะครูชำนาญการพิเศษ ครูเชี่ยวชาญ และครูเชี่ยวชาญพิเศษ อีกเป็นจำนวนมาก จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนนายเรือฯ (โรงเรียนนายเรือ, 2563)

จากความเป็นมาและความสำคัญดังที่กล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการกำหนดมาตรฐานของข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการโรงเรียนนายเรือในการจัดเตรียมเอกสารตลอดจนความเข้าใจในการรับการประเมินในรายละเอียดดังหัวข้อที่กำหนดในการขอใช้สิทธิในการรับเงินวิทยฐานะ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556) เพื่อส่งเสริมขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนนายเรือฯ การศึกษาวิจัยดังกล่าว จึงมีความสำคัญยิ่งและเกิดประโยชน์ในการสร้างขวัญและกำลังใจให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนนายเรือ ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการกำหนดมาตรฐานของข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการโรงเรียนนายเรือ ให้ได้รับเงินตอบแทนวิทยฐานะ

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) มีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ครูและบุคลากรทางการศึกษาของโรงเรียนนายเรือที่มีสิทธิ์ยื่นขอวิทยฐานะ จำนวน 45 นาย
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่การศึกษาและทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ในการกำหนดมาตรฐานตำแหน่งและมาตรฐานวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกตำแหน่งและทุกวิทยฐานะ สำหรับตำแหน่งครู โดยกำหนดลักษณะงานที่ปฏิบัติ 3 ด้าน (สำนักงานรัฐมนตรี,

2556) คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านการส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ และด้านการพัฒนาตนเองและวิชาชีพ (สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ, 2553)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยมีการกำหนดไว้ 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 3.1 ขั้นตอนการเตรียมการ โดยการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น ในการทบทวนวรรณกรรม ทฤษฎี องค์ความรู้ จากเอกสารที่เกี่ยวข้องและผลงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการศึกษาแนวทางและกำหนดมาตรฐานของข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในปัจจุบันและปัญหา และการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและบริบทของการดำเนินงาน เพื่อดำเนินการจัดทำคู่มือ ในการสนับสนุนและส่งเสริมการ ข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการ โรงเรียนนายเรือ ให้ได้รับเงินตอบ แทนวิทยฐานะ

ขั้นตอนที่ 3.2 ขั้นตอนการดำเนินการ โดยการศึกษาวิเคราะห์แนวทางและกำหนดมาตรฐานของข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการ โรงเรียนนายเรือ ในสภาพปัจจุบันและปัญหาจากการเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดหลักเกณฑ์แนวทางมาตรฐานของข้าราชการ ทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษา และดำเนินการจัดทำคู่มือ เพื่อสนับสนุนและ ส่งเสริมการข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากร ทางการศึกษา ของข้าราชการ โรงเรียนนายเรือ ให้ ได้รับเงินตอบ แทนวิทยฐานะ

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจากการสัมภาษณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทั้ง 2 ขั้นตอน (3.1 และ 3.2) ตามแนวทางในการศึกษาเพื่อนำมาดำเนินการจัดทำให้เป็นระบบระเบียบ จัดหมวดความหมายข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการจดบันทึก

5. สรุปผลข้อมูลแล้วอภิปรายผลโดยแสดงความคิดเห็นต่อผลการวิจัยที่พบพร้อมทั้งข้อเสนอแนะ

6. นำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีการวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

ผลการวิจัย

แนวทางของข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการ โรงเรียนนายเรือ จะต้องทราบและรับรู้ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 องค์ประกอบการประเมิน เกณฑ์การให้คะแนน เกณฑ์การตัดสิน และวิธีการประเมิน โดยสรุปได้ดังนี้ คือ หลักเกณฑ์และวิธีการให้ข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่สอนมีวิทยฐานะครูชำนาญการ (ครูทหาร) ผู้ขอมีวิทยฐานะครูชำนาญการ ต้องมีคุณสมบัติ ต่อไปนี้

1.1 มีหนังสือรับรองมาตรฐานการเป็นผู้สอน

1.2 ทำการสอนมาแล้วไม่น้อยกว่า 4 ปี สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาทั่วไป 2 ปี ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเหล่าทัพหรือเทียบเท่า และ 1 ปี สำหรับผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนเสนาธิการ นับถึงวันที่ยื่นคำขอหรือดำรงตำแหน่งอื่นที่คณะกรรมการบริหารข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่สอนใน กห. เทียบเท่า

กรณีมีคุณสมบัติตรงตามความต้องการของสถาบัน ให้นับระยะเวลาตั้งแต่บรรจุเข้ารับราชการทหาร ดังนี้ ไม่น้อยกว่า 5 ปี สำหรับผู้มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี 5 ปี สำหรับผู้มีวุฒิปริญญาตรีหรือเทียบเท่า 4 ปี สำหรับผู้มีวุฒิปริญญาโทหรือเทียบเท่า และ 3 ปี สำหรับผู้มีวุฒิปริญญาเอกหรือเทียบเท่า และทำการสอนติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี นับถึงวันที่ยื่นคำขอหรือดำรงตำแหน่งอื่น ที่คณะกรรมการบริหารข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่สอนใน กห. เทียบเท่า กรณีมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานที่ตรงตามความต้องการของสถาบัน ให้นับระยะเวลาตั้งแต่ปฏิบัติงานในหน้าที่ที่มีประสบการณ์ ไม่น้อยกว่า 4 ปี และทำการสอนติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่า 1 ปี นับถึงวันที่ยื่นคำขอ หรือดำรงตำแหน่งอื่นที่คณะกรรมการบริหารข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่สอนใน กห. เทียบเท่า

1.3 มีภาระงานสอนไม่ต่ำกว่าภาระงานขั้นต่ำตามที่กรมยุทธศึกษาเหล่าทัพหรือสถาบัน วิชาการป้องกันประเทศกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่สอนใน กห.

1.4 ได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบด้านการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียน ย้อนหลัง 1 ปีติดต่อกัน นับถึงวันที่ยื่นคำขอ โดยในการประเมินผู้ขอต้องผ่านการประเมิน 4 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านวินัย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณครูทหาร พิจารณาจากข้อมูล ของบุคคลและหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเอกสารหลักฐาน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ประวัติการรับราชการ

ส่วนที่ 2 คำรับรองของผู้บังคับบัญชา

ส่วนที่ 3 เอกสารหลักฐานที่แสดงการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณครูทหาร

ด้านที่ 2 ด้านความรู้ความสามารถ พิจารณาจากการพัฒนางานในหน้าที่และการพัฒนาตนเอง ดังนี้

ส่วนที่ 1 การเป็นผู้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน พิจารณาจาก หลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้/การสอน/การฝึก สื่อ/นวัตกรรม แฟ้มสะสมผลงาน

ส่วนที่ 2 การพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะในสาขาหรือกลุ่มสาระที่รับผิดชอบหรือในงานที่รับผิดชอบ พิจารณาจากการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ ด้วยวิธีการต่าง ๆ และ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการ

ทั้งนี้ การประเมินในด้านที่ 1 และด้านที่ 2 ให้คณะกรรมการประเมินจากเอกสาร หลักฐาน รวมทั้งการปฏิบัติงานจริง ณ สถานศึกษา

ด้านที่ 3 ด้านผลการปฏิบัติงาน พิจารณาจากผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายงานการสังเคราะห์ผลการแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน ผลการประเมิน และหรือการทดสอบของวิชาที่สอน และผลการพัฒนาผู้เรียนด้านอื่น ๆ โดยคำนึงถึงปริมาณ คุณภาพ และสภาพของงานด้วย

ด้านที่ 4 ด้านผลงานหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันประเทศ จำนวนไม่น้อยกว่า 1 รายการ เช่น การเข้าร่วมปฏิบัติราชการสนามไม่น้อยกว่า 6 เดือน หรือการเข้าร่วมปฏิบัติราชการเพื่อรักษาสันติภาพของโลก หรือการปฏิบัติราชการและได้รับเหรียญตราที่สำคัญ หรือสำเร็จการศึกษาหลักสูตรพิเศษทางทหารที่มีความยากลำบาก หรือมีลักษณะการสอนที่ลำบาก ตรากตรำ และเสี่ยงภัย หรือ มีผลงานเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับทางทหาร หรือสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหาร

หลักเกณฑ์และวิธีการ ให้ข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่สอนมีวิทยฐานะครูชำนาญการ (ครูสายสามัญ/วิชาชีพ)

1. ผู้ขอมีวิทยฐานะครูชำนาญการ ต้องมีคุณสมบัติ ต่อไปนี้

1.1 มีหนังสือรับรองมาตรฐานการเป็นผู้สอน

1.2 ดำรงตำแหน่งครูมาแล้วไม่น้อยกว่า 6 ปี สำหรับผู้มีวุฒิต่ำกว่าปริญญาตรี 5 ปี สำหรับผู้มีวุฒิปริญญาตรี 4 ปี สำหรับผู้มีวุฒิปริญญาโท และ 2 ปี สำหรับผู้มีวุฒิปริญญาเอก นับถึงวันที่ยื่นคำขอหรือดำรงตำแหน่งอื่นที่คณะกรรมการบริหารข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่สอนใน กห. เทียบเท่า ทั้งนี้ให้นับรวมเวลาที่ดำรงตำแหน่งครูทั้งหมด

1.3 มีภาระงานสอนไม่ต่ำกว่าภาระงานขั้นต่ำตามที่กรมยุทธศึกษาเหล่าทัพหรือสถาบัน วิชาการป้องกันประเทศกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการบริหารข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่สอนใน กห.

1.4 ได้ปฏิบัติงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบด้านการเรียนการสอน และการพัฒนา ผู้เรียนย้อนหลัง 2 ปีติดต่อกัน นับถึงวันที่ยื่นคำขอ

2. ผู้ขอต้องผ่านการประเมิน 3 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ด้านวินัย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณครูทหาร พิจารณาจากข้อมูล ของบุคคลและหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเอกสารหลักฐาน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ประวัติการรับราชการ

ส่วนที่ 2 คำรับรองของผู้บังคับบัญชา

ส่วนที่ 3 เอกสารหลักฐานที่แสดงการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างวินัย คุณธรรมจริยธรรม และจรรยาบรรณครูทหาร

ด้านที่ 2 ด้านความรู้ความสามารถ พิจารณาจากการพัฒนางาน
ในหน้าที่และการ พัฒนาตนเอง ดังนี้

ส่วนที่ 1 การเป็นผู้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอน
พิจารณา " หลักสูตร แผนการจัดการเรียนรู้การสอน/การฝึก สื่อ/นวัตกรรม แฟ้มสะสม
ผลงาน

ส่วนที่ 2 การพัฒนาตนเองเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะใน
สาขาหรือกลุ่มสาระที่รับผิดชอบหรือในงานที่รับผิดชอบ พิจารณาจาก การศึกษา ค้นคว้าหา
ความรู้ ด้วยวิธีการ ต่าง ๆ และการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางวิชาการ

ด้านที่ 3 ด้านผลการปฏิบัติงาน พิจารณาจาก ผลการพัฒนาคุณภาพ
ผู้เรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายงานการสังเคราะห์ผลการแก้ปัญหาและพัฒนา
ผู้เรียน ผลการประเมิน และหรือการทดสอบของวิชาที่สอน และผลการพัฒนาผู้เรียนด้านอื่น ๆ
โดยคำนึงถึงปริมาณ คุณภาพและสภาพของงานด้วย

3. การประเมินด้านที่ 1 และด้านที่ 2 ให้คณะกรรมการประเมินจากเอกสาร
หลักฐาน รวมทั้งการปฏิบัติงานจริง ณ สถานศึกษา ส่วนด้านที่ 3 ให้ประเมินจากเอกสาร
หลักฐานที่ผู้ขอรับการประเมินเสนอ โดยอาจประเมินจากการปฏิบัติงานจริง ณ สถานศึกษา
หรืออาจให้ผู้ขอรับการประเมิน นำเสนอ และตอบข้อซักถามด้วยก็ได้ ทั้งนี้ ให้คณะกรรมการ
บันทึกข้อสังเกตเกี่ยวกับจุดเด่น จุดที่ควรพัฒนาในเรื่องที่ ประเมินของผู้ขอรับการประเมินไว้ใน
แบบประเมินด้วย

4. การประเมินด้านที่ 1 ด้านที่ 2 และด้านที่ 3 ให้มีคณะกรรมการประเมิน 3
คน ประเมินพร้อมกันทั้ง 3 ด้าน และให้ดำเนินการภายในเวลา 15 วัน นับแต่วันที่กรมยุทธ
ศึกษาเหล่าทัพหรือสถาบันวิชาการป้องกันประเทศแต่งตั้งเป็นกรรมการ นอกจากนั้น
หลักเกณฑ์ในการขอรับการประเมินในด้านวินัย คุณธรรม จริยธรรม และ จรรยาบรรณครู
ทหาร (ทุกวิทยฐานะ) ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่สำคัญดังนี้

การประเมินด้านที่ 1 ด้านวินัย คุณธรรม จริยธรรม และ
จรรยาบรรณครูทหาร มี องค์ประกอบการประเมิน เกณฑ์การให้คะแนน เกณฑ์การตัดสิน และ
วิธีการประเมิน ดังนี้

การประเมินด้านที่ 1 ด้านวินัย คุณธรรม จริยธรรม และ
จรรยาบรรณครูทหาร คะแนนเต็ม 100 โดยการประเมินมีผลคะแนน แบ่งเป็น 5 ตอน จำนวน
25 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

ตอนที่ 1 การมีวินัย (20 คะแนน) มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้

ตอนที่ 2 การประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี
(20 คะแนน) มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้

ตอนที่ 3 การดำรงชีวิตอย่างเหมาะสม (20 คะแนน)
มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้

ตอนที่ 4 ความรักและศรัทธาในการเป็นครูทหาร
(20 คะแนน) มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้

ตอนที่ 5 ความรับผิดชอบในการเป็นครูทหาร (20 คะแนน)
มีจำนวน 5 ตัวบ่งชี้

เกณฑ์การให้คะแนน

กำหนดให้มีเกณฑ์การให้คะแนนเป็นระดับคุณภาพ 4 ระดับ คือ ระดับ 4 ระดับ 3 ระดับ 2 และระดับ 1 ในแต่ละระดับคุณภาพกำหนดค่าคะแนน ดังนี้

เกณฑ์การตัดสิน โดยผู้ที่ผ่านการประเมินด้านที่ 1 จะต้องได้คะแนนจากกรรมการทั้งสามคนเฉลี่ย ดังนี้

1. วิทยฐานะชำนาญการ ต้องได้คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 65
2. วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ต้องได้คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70

3. วิทยฐานะเชี่ยวชาญ ต้องได้คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75

4. วิทยฐานะเชี่ยวชาญพิเศษ ต้องได้คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 80

กรณีที่ผลการประเมินไม่ผ่านตามเกณฑ์ และคณะกรรมการชุดที่ 1 มีความเห็นว่า ผลการประเมินอยู่ในวิสัยที่สามารถพัฒนาได้ ผู้ขอรับการประเมินต้องได้คะแนนจากคณะกรรมการทั้ง สามคนเฉลี่ย ดังนี้

1. วิทยฐานะชำนาญการ ต้องได้คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 60
2. วิทยฐานะชำนาญการพิเศษ ต้องได้คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 65
3. วิทยฐานะเชี่ยวชาญ ต้องได้คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 70
4. วิทยฐานะเชี่ยวชาญพิเศษ ต้องได้คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75

ขั้นตอนที่ 2 การประเมินด้านผลงานหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันประเทศ การประเมินด้านผลงานหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันประเทศ มีองค์ประกอบ การประเมิน เกณฑ์การให้คะแนน เกณฑ์การตัดสิน และวิธีการประเมิน ดังนี้

1. องค์ประกอบ การประเมิน

การประเมินด้านที่ 4 ด้านผลงานหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันประเทศ สามารถเลือกรายงานข้อมูลประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันประเทศ หรือผลงาน เอกสารทาง วิชาการเกี่ยวกับทางทหาร หรือสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหาร อย่างใดอย่างหนึ่ง

2. เกณฑ์การให้คะแนน

2.1 ประสพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันประเทศ กำหนดให้มีเกณฑ์การประเมินเป็น “มี” หรือ “ไม่มี”

2.2 ผลงาน เอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับทางทหาร หรือสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหาร คะแนนเต็ม 100 คะแนน มีจำนวน 4 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ความถูกต้องตามหลักวิชาการ (10 คะแนน)
2. ความสมบูรณ์ของเนื้อหาสาระ (20 คะแนน)
3. ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (30 คะแนน)
4. การจัดทำ การพิมพ์และรูปเล่ม (10 คะแนน)
5. ประโยชน์ของผลงาน เอกสารทางวิชาการ (30 คะแนน)

3. เกณฑ์การตัดสิน

3.1 การประเมินประสพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันประเทศ ผู้ที่ผ่านเกณฑ์การ ประเมินต้องมีประสพการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันประเทศ อย่างน้อย 1 ข้อ

3.2 การประเมินผลงาน เอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับทางทหาร หรือสนับสนุนการ ปฏิบัติการทางทหาร ผู้ที่ผ่านเกณฑ์การประเมิน ต้องได้คะแนนรวมจากกรรมการ แต่ละคน ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 65

3.3 การปรับปรุงด้านที่ 4

กรณีที่ผลการประเมินไม่ผ่านตามเกณฑ์ ข้อ 3.2 ผลงาน เอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับ ทางทหาร หรือสนับสนุนการปฏิบัติการทางทหารต้องอยู่ในวิสัยที่สามารถปรับปรุงได้ การปรับปรุงด้านที่ 4 สามารถปรับปรุงได้ไม่เกิน 2 ครั้ง โดยครั้งที่ 1 ให้ปรับปรุง ภายในเวลา 5 เดือน เมื่อปรับปรุงแล้วหากคณะกรรมการประเมินพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้ขอรับการประเมินยังปรับปรุงไม่ครบถ้วนตามข้อสังเกต อาจให้ปรับปรุงได้อีกครั้งหนึ่ง ภายในเวลา 3 เดือน

4. วิธีการประเมิน

ให้กรรมการผู้ประเมินใช้แบบประเมินด้านที่ 4 (สพท. 4.1 และ สพท. 4.2) ควบคู่กับ กรอบการประเมินด้านที่ 4 และคำอธิบายตัวบ่งชี้การประเมินด้านที่ 4 ทั้งนี้อาจให้ผู้ขอรับการประเมินตอบข้อซักถามด้วยก็ได้

ที่ผ่านมาในการดำเนินงานส่งเสริมข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการโรงเรียนนายเรือ (โรงเรียนนายเรือ) ในการยื่นขอวิทยฐานะ โรงเรียนนายเรือได้มีการประชาสัมพันธ์และจัดทำข้อมูล ตลอดจนคู่มือในการยื่นขอวิทยฐานะ ให้กับข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการโรงเรียนนายเรือ (โรงเรียนนายเรือ) เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินการจัดเตรียมเอกสาร

นอกจากนั้นยังมีการดำเนินการส่งเสริมข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการโรงเรียนนายเรือ (โรงเรียนนายเรือ) เพื่อเข้ารับการอบรมตามแนวทางการขอวิทยฐานะครูกับหน่วยงานภายในกองทัพ เพื่อเรียนรู้และแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างหน่วยงานร่วมกัน

นอกจากนั้นยังมีการเชิญวิทยากรซึ่งมีความรู้ในการตรวจประเมินข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการโรงเรียนนายเรือ (โรงเรียนนายเรือ) ในการยื่นขอวิทยฐานะมาบรรยายหลักเกณฑ์และเงื่อนไขต่างๆ โดยในส่วนของ การดำเนินงานที่ผ่านมาทางโรงเรียนนายเรือได้มีการจัดครูพี่เลี้ยงที่ได้รับเงินวิทยฐานะเป็นที่เรียบร้อยแล้วมาดูแลให้คำแนะนำและให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ที่มีความประสงค์จะยื่นขอวิทยฐานะ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้นสามารถขยายความและอภิปรายให้เห็นความสำคัญในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการกำหนดมาตรฐานของข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของข้าราชการโรงเรียนนายเรือ ให้ได้รับเงินตอบแทนวิทยฐานะ ได้ดังนี้

1. องค์ประกอบการประเมิน เกณฑ์การให้คะแนน เกณฑ์การตัดสิน และวิธีการประเมิน ดังกล่าวผู้ขอรับเงินจกต้องมีการจัดเตรียมเอกสารตลอดจนความเข้าใจในการรับการประเมินในรายละเอียดดังหัวข้อที่กำหนดดังกล่าว ซึ่งจกต้องมีการจัดทำเอกสารประกอบและแต่งตั้งคณะกรรมการพิจารณา สิ่งที่สำคัญคือการอบรมและให้ความรู้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถาบันการศึกษา

2. ในการเตรียมความพร้อมทางด้านเอกสารประกอบการขอใช้สิทธิในการรับเงินวิทยฐานะ ๆ ตามหลักเกณฑ์และวิธีการให้ข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่สอนมีวิทยฐานะครูชำนาญการ (ครูทหาร) ผู้ขอมีวิทยฐานะครูชำนาญการ ตลอดจนการขอรับการประเมินและการดำเนินการจัดทำเอกสารในการร้องขอให้ได้รับเงินตอบแทนวิทยฐานะ ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย เอกสารด้านที่ 1 ด้านวินัย คุณธรรม จริยธรรม และจรรยาบรรณครูทหารพิจารณาจากข้อมูล ของบุคคลและหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เอกสารด้านที่ 2 ด้านความรู้ความสามารถ พิจารณาจากการพัฒนางานในหน้าที่และการพัฒนา ตนเอง เอกสารด้านที่ 3 ด้านผลการปฏิบัติงาน พิจารณาจาก ผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายงานการสังเคราะห์ผลการแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียน ผลการประเมิน และหรือการทดสอบของวิชาที่สอน และผลการพัฒนาผู้เรียนด้านอื่น ๆ โดยคำนึงถึงปริมาณ คุณภาพ และสภาพของงานด้วย เอกสารด้านที่ 4 ด้านผลงานหรือประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันประเทศ จำนวนไม่น้อย กว่า 1 รายการ เช่น การเข้าร่วมปฏิบัติราชการสนามไม่น้อยกว่า 6 เดือน หรือการเข้าร่วมปฏิบัติราชการเป็นต้น

3. การศึกษาในข้อบังคับ กฎระเบียบ ที่ต้องดำเนินการตามขั้นตอน ตลอดจนสิทธิการขอรับเงินวิทยฐานะครูฯ ดังกล่าวจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่หน่วยงานฯ ควรให้ความสำคัญและควรมีการเตรียมพร้อมในการดำเนินการ ในการทำหน้าที่รับผิดชอบในการกำหนดนโยบายและแต่งตั้งคณะกรรมการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ในการกำกับดูแลการบริหารจัดการของหน่วยงาน ที่รับผิดชอบในการขับเคลื่อนการ ดำเนินการอย่างต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน

4. การประสานความร่วมมือกับทาง หน่วยงานในกองทัพเรือ ที่รับผิดชอบในการดำเนินการเกี่ยวกับการขอรับเงินวิทยฐานะ ในการกำหนด แนวทางร่วมกันในการดำเนินการ ขั้นตอนการร้องขอเพื่อการได้รับสิทธิต่างๆในการขอรับเงินวิทยฐานะ ให้ มีการดำเนินการให้สอดคล้องใกล้เคียงกันในทุกๆหน่วยของกองทัพเรือ (ทร.) ที่ขอรับเงิน ฯ ดังกล่าว เพื่อประโยชน์ต่อผู้ขอใช้สิทธิดังกล่าวซึ่งมีความสำคัญเช่นเดียวกัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาโดยสรุปสะท้อนให้เห็นความต้องการของข้าราชการที่ทำหน้าที่ครู และบุคลากรทางการศึกษาของ โรงเรียนนายเรือ ในการขอรับเงินตอบแทนวิทยฐานะฯ การศึกษาฯ ดังกล่าวยังเกิดประโยชน์แก่ข้าราชการที่ทำหน้าที่ครู และบุคลากรทางการศึกษาของ โรงเรียนนายเรือ ได้เป็นอย่างดี โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากการวิจัยดังต่อไปนี้ 1) โรงเรียนนายเรือควรจัดให้มีการอบรมและให้ความรู้เพื่อในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่ทำหน้าที่ครู และบุคลากรทางการศึกษาของ โรงเรียนนายเรือ โดยมีการจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ความเป็นครู เทคนิคการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ การผลิตสื่อการสอน ตลอดจนการผลิตหรือจัดทำผลงานการสอน เพื่อเป็นเอกสารประกอบการขอใช้สิทธิในการรับเงินวิทยฐานะ ตลอดจนเพื่อให้บุคลากรของโรงเรียนนายเรือ ได้เกิดความตระหนัก เห็นคุณค่าความสำคัญ และมีความรู้ความเข้าใจ ในการดำเนินการจัดทำเอกสารในการร้อง ขอให้ได้รับเงินตอบแทนวิทยฐานะด้วยความรับผิดชอบของตนเองให้เกิดความเข้าใจ 2) โรงเรียนนายเรือ ควรจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรที่ทำหน้าที่ครูและบุคลากรทางการศึกษาของ โรงเรียนนายเรือ โดยการได้เข้าฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อเรียนรู้การดำเนินงานในการจัดทำประวัติผลงาน ข้อบังคับ กฎระเบียบที่ต้องดำเนินการตามขั้นตอน ตลอดจนสิทธิการขอรับเงินวิทยฐานะครูดังกล่าวให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน 3) กำหนดหน่วยงานซึ่งทำหน้าที่รับผิดชอบในการแต่งตั้งคณะกรรมการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ในการกำกับดูแล ตลอดจนการบริหารจัดการของหน่วยงานที่รับผิดชอบในการขับเคลื่อนการดำเนินการอย่าง ต่อเนื่องอย่างเป็นรูปธรรมชัดเจน 4) โรงเรียนนายเรือ ควรมีการหารือกับทางหน่วยงานในกองทัพเรือ ที่รับผิดชอบในการดำเนินการเกี่ยวกับการขอรับเงินวิทยฐานะ อาทิเช่น กรมกำลังพลทหารเรือ และกรมยุทธศึกษาทหารเรือ ในการชี้แจง ตลอดจนการกำหนดแนวทางร่วมกันในการดำเนินการ ขั้นตอนการร้องขอเพื่อการได้รับสิทธิต่าง ๆ

ในการขอรับเงินวิทยฐานะ ให้มีการดำเนินการให้สอดคล้องใกล้เคียงกันในทุก ๆ หน่วยของ ทร. ที่ขอรับเงิน ๆ ดังกล่าว และเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนดได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2564). คู่มือการประเมินให้ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ตำแหน่งครู มีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. เรียกใช้เมื่อ 9 กรกฎาคม 2563 จาก <http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=34113&Key=hotnews>
- โรงเรียนนายเรือ. (2563). วิสัยทัศน์ ภารกิจ ปรัชญา ปณิธาน และวัตถุประสงค์. เรียกใช้เมื่อ 19 กรกฎาคม 2563 จาก <http://www.rtna.ac.th/index.php>
- สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา. (2557). รายงานการศึกษาแนวโน้ม การพัฒนาคุณภาพครูเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาสู่ศตวรรษที่ 21 (ฉบับย่อ). สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 5 กรกฎาคม 2563 จาก https://drive.google.com/file/d/1 Rc9 9 lchUhl-nqvRnSjDXqsg_Z8 Pr7 9 BU /view
- สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย. (2562). คู่มือการประเมิน ข้าราชการทหารที่ทำหน้าที่สอนเพื่อให้มีวิทยฐานะและเลื่อนวิทยฐานะ. กองวิทยฐานะ กองบัญชาการ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ กองบัญชาการกองทัพไทย. เรียกใช้เมื่อ 1 กรกฎาคม 2563 จาก <https://oea.educate.raf.mi.th/images/%E0%B8%84%E0%B8%B9%E0%B9%.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการและข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา. (2564). ผลการประชุม คณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ครั้งที่ 1/2564. เรียกใช้เมื่อ 9 กรกฎาคม 2563 จาก https://otepc.go.th/th/content_page/item/3262-1-2564.html
- สำนักงานปลัดกระทรวง. (2557). สรุปผลการประชุมเวทีสาธารณะ ส่วนภูมิภาค : ปฏิรูป การศึกษาเพื่อปฏิรูปประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 5 กรกฎาคม 2563 จาก <http://www.reo3.moe.go.th/web/index.php/en/2014-11-03-04-18-55/80-2014-09-04-02-13-04/73-public-forum>
- สำนักงานรัฐมนตรี. (2556). รว.ศธ.เปิดการเสวนา ICT เพื่อปฏิรูปการเรียนการสอน. เรียกใช้เมื่อ 9 กรกฎาคม 2563 จาก <http://www.moe.go.th/websm/2013/aug/275.html>

- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2556). คู่มือการปฏิบัติงานการต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทางการศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 5 กรกฎาคม 2563 จาก <http://upload.ksp.or.th/download/HowtoKSPRenew57.pdf>
- สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์. (2557). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ของกระทรวงศึกษาธิการ. แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 ของกระทรวงศึกษาธิการ. เรียกใช้เมื่อ 5 กรกฎาคม 2563 จาก <https://www.google.com/&spell=1&sa=X&ved=2ah>
- สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ. (2553). การเปลี่ยนแปลงโลกของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และการพัฒนาสู่ ครูมืออาชีพ สุธาพร ลักษณะนิยานวิน (บรรณาธิการ). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวง ศึกษาธิการ.

การพัฒนาแบบแผนการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้
โดยใช้แหล่งข้อมูล เป็นฐานร่วมกับแนวการสอนเขียนแบบบรรณฐาน
เพื่อส่งเสริมความสามารถ ในการเขียนเชิงวิชาการ
ของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต*

DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL BASED ON
RESOURCE-BASED LEARNING WITH GENRE-BASED APPROACH
TO ENHANCE ACADEMIC WRITING ABILITY
OF UNDERGRADUATE STUDENTS

ชิษณุพงศ์ อินทรเกษม

Chi-sanupong Intharakasem

ศุภวรรณ ลัจจพิบูล

Suppawan Satjapiboon

วิไลลักษณ์ ลังกา

Wilailak Langka

รุ่งทิwa ยิ้มรุ่ง

Rungtiwa Yamrung

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: chisanupong@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานร่วมกับแนวการสอนเขียนแบบบรรณฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต 2) ศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานร่วมกับแนวการสอนเขียนแบบบรรณฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) การสังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน 2) การยกย่องรูปแบบการเรียนการสอน 3) การศึกษาประสิทธิภาพโดยการประเมิน

* Received 4 June 2021; Revised 17 September 2021; Accepted 20 September 2021

ความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอน ผู้ให้ข้อมูลในการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านภาษาไทย หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ภาษาไทย จำนวน 5 ท่าน โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 3.1) ขั้นตอนเลือกประเด็นการเขียน 3.2) ขั้นตอนวางแผนรวบรวมข้อมูล 3.3) ขั้นตอนแสวงหาและรวบรวมข้อมูล 3.4) ขั้นตอนประเมินค่าและคัดสรรข้อมูล 3.5) ขั้นตอนวิเคราะห์หรือรหัสลักษณะของภาษาเพื่อพัฒนางานเขียนฉบับร่าง และ 3.6) ขั้นตอนพัฒนาคุณภาพงานเขียนฉบับสมบูรณ์ และ 4) การวัดและประเมินผล และประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนเฉลี่ยผลการประเมินภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.45)

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนการสอน, การเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐาน, การสอนเขียนแบบบรรณฐาน, การเขียนเชิงวิชาการ

Abstract

The objectives of this research article were to 1) develop an instructional model based on resource-based learning with genre-based approach to enhance the academic writing ability of undergraduate students 2) study the effectiveness of an instructional model based on resource-based learning with genre-based approach to enhance academic writing ability of undergraduate students. The development of an instructional model consisted of 3 phrases. Phrase 1 synthesizes approaches and theories which are related to the instructional model. Phase 2 was to draft the instructional model, and Phase 3 was to study the effectiveness of the instructional model. The subjects of this study were five experts in the Thai language and Thai language curriculum and instruction. The instrument in this study was the evaluation form for the appropriateness of the instructional model. The statistics used for data analysis are mean and standard deviation. The finding revealed that the instructional model had four components which were 1) principle 2) objective 3) steps of instructional model comprised six steps which were 3.1) selecting the topic 3.2) planning the gather information 3.3) searching the information 3.4) evaluating and selecting the information 3.5) analyzing the genre 3.6) developing the complete writing and 4) evaluation. And the effectiveness of the instructional model showed that it was effective at the highest level ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.45)

Keywords: Instructional Model, Resource - Based Learning, Genre - Based Approach, Academic Writing

บทนำ

การเขียนเชิงวิชาการเป็นการเขียนที่เกิดจากการศึกษาค้นคว้า แสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดยผ่านกระบวนการคิด การเลือกสรรข้อมูล ตลอดจนการตัดสินใจที่จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาใช้ในการเขียน โดยจะมีระเบียบแบบแผนที่มีลักษณะเฉพาะทั้งในด้านรูปแบบเนื้อหา ภาษา ตลอดจนการอ้างอิงที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ นอกจากนี้การเขียนเชิงวิชาการยังใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาการเรียนรู้ให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในศาสตร์ต่าง ๆ ที่สนใจได้ ซึ่งการเขียนเชิงวิชาการเป็นทักษะการเขียนขั้นสูงที่จะช่วยพัฒนาบุคคลให้เป็นผู้ที่มีความสามารถในการแสวงหา วิเคราะห์ จัดระบบและประมวลความรู้ที่มีหลากหลายให้มีความชัดเจน เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตจริง ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่และการกระจายความรู้ อันจะเป็นจุดเริ่มต้นในการพัฒนาสังคมและประเทศชาติในด้านต่าง ๆ ต่อไป อีกทั้ง Whitaker ยังได้กล่าวถึงความสำคัญของการเขียนเชิงวิชาการสรุปได้ว่าการเขียนเชิงวิชาการเป็นการพัฒนาทักษะในการศึกษาวิจัย การประเมินข้อมูล การจัดระเบียบ การโต้แย้ง การตอบสนองต่อข้อโต้แย้งของผู้อื่น การวิเคราะห์และแสดงออกอย่างชัดเจนในการเขียน ทักษะเหล่านี้จะมีคุณค่าต่อการเรียนรู้และการประกอบอาชีพ นอกจากนี้การเขียนเชิงวิชาการยังเป็นที่สำคัญที่จะทำให้มนุษย์ได้พัฒนาความรู้ ความคิดและการใช้ภาษา ทำให้เกิดประสบการณ์จากการเขียนมากขึ้นสามารถนำไปใช้ในการสื่อสาร เผยแพร่และเป็นประโยชน์ต่อสังคมอย่างกว้างขวางได้ (Whitaker, A., 2009)

แม้ว่าการเขียนเชิงวิชาการจะมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการเรียนในระดับปริญญาบัณฑิต แต่จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนเชิงวิชาการ การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเขียนเชิงวิชาการของผู้เรียนโดยการปฏิบัติการสอนจริง การวิเคราะห์ผลงานการเขียนเชิงวิชาการของผู้เรียนในระดับปริญญาบัณฑิต และการสัมภาษณ์ผู้สอนวิชาการเขียนภาษาไทยในระดับปริญญาบัณฑิตพบว่า ปัญหาการเขียนเชิงวิชาการของผู้เรียนในระดับปริญญาบัณฑิตสรุปได้เป็น 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านรูปแบบการเขียน 2) ด้านการนำเสนอเนื้อหา 3) ด้านการเรียบเรียงความคิด 4) ด้านการใช้ภาษา และ 5) ด้านการอ้างอิงแหล่งข้อมูล อีกทั้งผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเขียนเชิงวิชาการ การศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการเขียนเชิงวิชาการของผู้เรียนโดยการปฏิบัติการสอนจริง การวิเคราะห์ผลงานการเขียนเชิงวิชาการของผู้เรียนในระดับปริญญาบัณฑิต และการสัมภาษณ์ผู้สอนวิชาการเขียนภาษาไทยในระดับปริญญาบัณฑิต ทำให้ได้ข้อสรุปเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาการเขียนเชิงวิชาการของผู้เรียนในระดับปริญญาว่า ปัญหาสำคัญส่วนมากเกิดจากกระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนที่เน้นการให้ความรู้กฎเกณฑ์การใช้ภาษามาก

เกินไปจนขาดการฝึกทักษะกระบวนการคิดและกระบวนการเขียนที่ดีให้แก่ผู้เรียน ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้จึงมุ่งเน้นการแก้ปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูผู้สอนโดยปรับเปลี่ยนรูปแบบของการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการในทุก ๆ ขั้นตอนเพื่อให้ผู้เรียนมีความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการได้ครบตามองค์ประกอบการเขียนเชิงวิชาการที่ดี

แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลัก (Resource - Based Learning) เป็นกระบวนการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างความรู้ (Constructivist Theory) โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการซึ่งผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้จากความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบเห็นกับความรู้ความเข้าใจที่มีอยู่เดิมเกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญา มุ่งเน้นให้ผู้เรียนพยายามปรับข้อมูลใหม่กับประสบการณ์เดิมที่มีอยู่แล้วสร้างเป็นความรู้ใหม่ ซึ่งแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานเป็นแนวคิดหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญกับการเรียนรู้กระบวนการสารสนเทศจากแหล่งข้อมูลและเนื้อหาวิชาไปพร้อมกัน โดยเน้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ผู้เรียนได้เรียนรู้สารสนเทศในการแก้ปัญหา การตัดสินใจด้วยตนเอง (อรรถจัน บัณฑิต, 2550); (วราภรณ์ สีนถาวร, 2553); (ปิยะ ศักดิ์เจริญ, 2553) นอกจากนี้ แนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานเป็นแนวคิดที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และได้ฝึกพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง พัฒนาทักษะการค้นคว้าและใช้สารสนเทศรวมถึงสามารถประเมินสารสนเทศและนำไปใช้ในการเรียนรู้ได้ (Iqdam, M. N., 2016) ทั้งนี้ การเรียนการสอนโดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานจะส่งผลทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะการสืบค้น วิเคราะห์ และประเมินค่าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ สามารถเลือกและนำข้อมูลต่าง ๆ มาใช้และสังเคราะห์เป็นความรู้ใหม่ อีกทั้งยังสามารถอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลได้อย่างถูกต้องแม่นยำ และที่สำคัญยังเป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายอีกด้วย อีกแนวคิดหนึ่งคือแนวการสอนเขียนแบบอรรถฐาน (Genre-Based Approach) เป็นการสอนภาษาที่ได้รับการพัฒนามาจากหลักการและทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงระบบและหน้าที่ (Systemic Functional Linguistics) ของไมเคิล ฮัลลiday (Michael Halliday) ที่เน้นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อเนื้อความจากบริบทภาษา (อภีรักษ์ อนุมาน, 2546); (ศุภวรรณ สัจจิตบูล, 2553) โดยแนวการสอนเขียนแบบอรรถฐานสามารถทำให้เข้าใจลักษณะการใช้ภาษาในสถานการณ์ต่าง ๆ จากการกำหนดลักษณะตัวบท โครงสร้างงานเขียน และบริบทที่เหมือนกัน (Hyland, K., 2003) อีกทั้งเสวลักษณ์ รัตนวิชัย ได้อธิบายถึงการสอนเขียนแบบอรรถฐานสรุปว่า การสอนเขียนแบบอรรถฐาน คือ การศึกษากระบวนการแบบโครงสร้าง การเรียบเรียงเนื้อความ (Schematic Structure) และองค์ประกอบทางภาษา (Linguistic Features) ที่ใช้ในบริบทที่มีรูปแบบเฉพาะของข้อความหรืออรรถลักษณะ (Genre) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการสื่อความที่แตกต่างกันตามประเภทของสาร เนื่องจากมีรูปแบบของโครงสร้างและลักษณะเฉพาะของภาษาที่ใช้ในสารแต่

ละประเภทและยังช่วยเป็นแบบอย่างที่ดีในการเขียนตามจุดมุ่งหมายต่าง ๆ อีกด้วย (เสาวลักษณ์ รัตนวิชัย, 2550) อีกทั้งการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับแนวการสอนภาษาแบบอรรถฐานพบว่า เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยความร่วมมือของกลุ่ม ผู้เรียนได้ฝึกการวิเคราะห์อรรถลักษณะเป็นสำคัญ จึงสามารถช่วยให้ผู้เรียนสามารถฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างต่อเนื่อง (Cheng, A., 2008); (Elashri, I. E. A. E., 2013) จะเห็นได้ว่า การสอนเขียนแบบอรรถฐานจะช่วยพัฒนาความสามารถทางการอ่านและการเขียน และยังช่วยพัฒนาคุณภาพงานเขียนให้แก่ผู้เรียนได้ เนื่องจากผู้เรียนได้เรียนรู้รูปแบบงานเขียนและหลักการใช้ภาษาที่ถูกต้อง จะทำให้ผู้เรียนเขียนงานเขียนได้ถูกต้องตามรูปแบบและโครงสร้างที่เป็นที่ยอมรับในสังคมมากยิ่งขึ้น

การศึกษาแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานร่วมกับแนวการสอนเขียนแบบ อรรถฐานจะมีส่วนในการช่วยส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการแตกต่างกันออกไปกล่าวคือ แนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลักจะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้สามารถนำเสนอเนื้อหา เรียบเรียงและจัดลำดับความคิด ตลอดจนการใช้แหล่งข้อมูลสนับสนุนความคิดในการเขียนให้ดียิ่งขึ้น ในขณะที่แนวการสอนเขียนแบบอรรถฐานจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเขียนงานเขียนได้ตรงตามรูปแบบและสามารถเลือกใช้ภาษาจากทำเนียบภาษาให้เหมาะสมกับงานเขียนเชิงวิชาการได้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานร่วมกับแนวการสอนเขียนแบบอรรถฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนเขียนเชิงวิชาการและให้ผู้เรียนได้นำความรู้ความสามารถไปใช้ในการพัฒนาตนเองและประกอบวิชาชีพในการนำเสนอองค์ความรู้ต่าง ๆ ตลอดจนเผยแพร่ให้ถูกต้องและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานร่วมกับแนวการสอนเขียนแบบอรรถฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานร่วมกับแนวการสอนเขียนแบบอรรถฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาและศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานร่วมกับแนวการสอนเขียนแบบอรรถฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ผู้วิจัย

ได้เลือกกลุ่มเป้าหมายเป็น ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอนภาษาไทย จำนวน 5 ท่าน ซึ่งได้มาด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจงอย่างมีจุดมุ่งหมาย (Purposive Sampling) เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยจะต้องมีค่าคะแนนเฉลี่ยในภาพรวมเท่ากับ 3.51 ขึ้นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานร่วมกับแนวการสอนเขียนแบบอรรถฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วัดความเหมาะสมของร่างรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนการดำเนินการวิจัยอย่างเป็นระบบ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. สังเคราะห์แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานร่วมกับแนวการสอนเขียนแบบอรรถฐาน โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสรุปเป็นสาระสำคัญของแนวคิดพื้นฐานเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

2. ยกร่างรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานร่วมกับแนวการสอนเขียนแบบอรรถฐาน โดยผู้วิจัยได้นำสาระสำคัญจากแนวคิดทฤษฎีที่นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนมาสังเคราะห์และสร้างเป็นหลักการของรูปแบบการเรียนการสอน วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน แล้วนำมากำหนดเป็นขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผลของรูปแบบการเรียนการสอนตามลำดับ

3. ศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนโดยการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นตามแบบประเมินที่สร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านเป็นผู้ประเมินและให้ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นต่อไปก่อนนำไปใช้จริง

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานร่วมกับแนวการสอนเขียนแบบอรรถฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต

องค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ มีรายละเอียดดังนี้

- 1.1 หลักการของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมี 4 ประการ ได้แก่

- 1.1.1 การนำเสนอประเด็นการเขียนงานเชิงวิชาการผ่านสถานการณ์จริงหรือประเด็นที่สอดคล้องกับความรู้ ความสนใจ และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้และมีข้อมูลพื้นฐานที่จะทำให้เขียนงานเชิงวิชาการได้ตรงตามขอบเขตเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของการเขียน

1.1.2 การศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่หลากหลายจะช่วยพัฒนาความรู้เกี่ยวกับหัวข้องานเขียน และช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการใช้กระบวนการเทคโนโลยีสารสนเทศ ประกอบด้วย การวางแผนเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล การสืบค้นและรวบรวมข้อมูล การคัดสรรและประเมินค่า ข้อมูล เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการเขียนเชิงวิชาการได้อย่างน่าเชื่อถือ

1.1.3 การวิเคราะห์อรรถลักษณะของภาษาแต่ละประเภทที่มีโครงสร้างการเขียนและลักษณะการใช้ภาษาเฉพาะแบบจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ลักษณะการเขียนงานเชิงวิชาการ ประเภทต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง และนำไปใช้เป็นแนวทางในการเขียนงานเชิงวิชาการได้อย่างถูกต้อง

1.1.4 การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกันในการวิพากษ์ อภิปรายโต้แย้ง แลกเปลี่ยนความคิด และการให้ข้อมูลย้อนกลับงานเขียน ช่วยเพิ่มเติมและขยายข้อมูลความรู้ให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการให้มีประสิทธิภาพ

1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมี 2 ประการ ได้แก่

1.2.1 เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการของนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต ประกอบด้วยความสามารถ 5 องค์ประกอบ คือ ด้านรูปแบบการเขียน ด้านการนำเสนอ เนื้อหา ด้านการจัดระเบียบและเรียบเรียงความคิด ด้านการใช้ภาษา และด้านการอ้างอิง แหล่งข้อมูลประกอบการเขียน

1.2.2 เพื่อส่งเสริมเจตคติต่อการเขียนเชิงวิชาการที่เกิดขึ้นภายหลังจากการจัดการเรียนการสอนตามรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ด้านความคิด ต่อการเขียนเชิงวิชาการ ด้านความรู้สึกรู้สึกต่อการเขียนเชิงวิชาการ และด้านพฤติกรรมต่อการเขียน เชิงวิชาการ

1.3 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมี 6 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

1.3.1 ขั้นตอนการประเมินการเขียน เป็นขั้นที่กระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งอาจจะเป็นข่าวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ตลอดจนความสนใจของผู้เรียน โดยเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการเลือกประเด็นการเขียนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของการเขียนเชิงวิชาการ ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย 3 กิจกรรม ดังนี้

1.3.1.1 นำเสนอสถานการณ์

ผู้สอนนำเสนอสถานการณ์ในปัจจุบันซึ่งอาจจะเป็นโฆษณา ข่าวหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียนผ่านสื่อสารสนเทศที่หลากหลายเพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดขอบเขตของการเขียนเชิงวิชาการ

1.3.1.2 แลกเปลี่ยนประสบการณ์

ผู้เรียนร่วมกันอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ที่กำหนด โดยเชื่อมโยงกับความรู้และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนในมุมมองที่หลากหลาย เพื่อให้ผู้เรียนมีข้อมูลเบื้องต้นในการกำหนดประเด็นการเขียนให้สอดคล้องกับขอบเขตการเขียนเชิงวิชาการ

1.3.1.3 กำหนดประเด็นการเขียน

ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการเขียนจากขอบเขตของการเขียนเชิงวิชาการที่กำหนด แล้วให้ผู้เรียนรายบุคคลระบุรายละเอียดประเด็นที่ต้องการสืบค้นให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของการเขียนงานเชิงวิชาการ

1.3.2 ขั้นวางแผนรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้วางแผนเพื่อกำหนดแนวทางในการรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์และตั้งคำถามเกี่ยวกับประเด็นการเขียน แล้วให้ผู้เรียนนำรายละเอียดประเด็นสำคัญที่ต้องการสืบค้นมากำหนดแหล่งข้อมูลเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้เหมาะสมกับเนื้อหาการเขียนเชิงวิชาการ ประกอบด้วย 2 กิจกรรมย่อย ดังนี้

1.3.2.1 วิเคราะห์ประเด็นการเขียน

ผู้เรียนวิเคราะห์และตั้งคำถามที่หลากหลายและครอบคลุมประเด็นการเขียน เพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดประเด็นการเขียนที่สำคัญและมาใช้กำหนดเป็นแนวทางในการวางแผนรวบรวมข้อมูล

1.3.2.2 วางแผนรวบรวมข้อมูล

ผู้เรียนวางแผนการรวบรวมข้อมูลตามแนวทางที่กำหนด จากนั้นร่วมกันอภิปรายและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการกำหนดแหล่งข้อมูลและวิธีการศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่หลากหลาย น่าเชื่อถือ และเหมาะสมกับเนื้อหาการเขียนเชิงวิชาการ

1.3.3 ขั้นแสวงหาและรวบรวมข้อมูล เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนได้สืบค้นและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้แล้วนำมาสร้างเป็นโครงเรื่องงานเขียนเชิงวิชาการ ประกอบด้วย 3 กิจกรรมย่อย ดังนี้

1.3.3.1 สืบค้นและจัดกลุ่มข้อมูล

ผู้เรียนศึกษาค้นคว้าข้อมูลตามแผนการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย จากนั้นผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้ามาจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นให้เหมาะสม

1.3.3.2 วางโครงเรื่องงานเขียน

ผู้เรียนนำข้อมูลที่จัดกลุ่มตามประเด็นไว้ มาเรียบเรียงเป็นโครงเรื่องงานเขียนเชิงวิชาการตามหลักการเขียนโครงเรื่อง

1.3.4 ขั้นประเมินค่าและคัดสรรข้อมูล เป็นขั้นที่ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือของเนื้อหา ความสอดคล้องกับเนื้อหา และเพียงพอต่อประเด็นที่ต้องการศึกษาแล้วนำมาตรวจสอบและปรับปรุงโครงเรื่องงานเขียนเชิงวิชาการให้เหมาะสม

1.3.4.1 ประเมินค่าข้อมูล

ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นมาประเมินความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ ความสอดคล้องของเนื้อหา และความเพียงพอของข้อมูลตามแนวทางการประเมินค่าข้อมูลที่กำหนด

1.3.4.2 ปรับโครงเรื่องงานเขียน

ผู้เรียนนำประเด็นที่ได้จากการประเมินค่าข้อมูลมาใช้ในการปรับโครงเรื่องงานเขียนให้มีความสมเหตุสมผล จากนั้นผู้เรียนร่วมกันอภิปรายประเด็นของโครงเรื่องงานเขียนที่ควรปรับปรุงเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม

1.3.5 ขั้นวิเคราะห์อรรถลักษณะของภาษาเพื่อพัฒนางานเขียนฉบับร่าง เป็นขั้นที่ให้ผู้เรียนฝึกใช้การจัดระบบความคิดของตนเอง โดยการนำหลักการเขียนงานที่ผู้เรียนได้วิเคราะห์อรรถลักษณะของภาษามาใช้ในการพัฒนางานเขียนฉบับร่างให้ถูกต้องตามหลักการเขียนงานเชิงวิชาการแต่ละประเภท

1.3.5.1 เรียนรู้อรรถลักษณะของภาษา

ผู้เรียนวิเคราะห์เนื้อหา โครงสร้างงานเขียน และลักษณะการใช้ภาษาของอรรถลักษณะของภาษาจากตัวอย่างงานเขียนเชิงวิชาการที่กำหนด เพื่อเป็นแนวทางในการเขียนให้ถูกต้องตามหลักการเขียนงานเชิงวิชาการแต่ละประเภท

1.3.5.2 ฝึกเขียนเนื้อหาใหม่ร่วมกัน

ผู้เรียนกลุ่มย่อยวางแผนร่วมกันในการฝึกเขียนเนื้อหาใหม่ในประเด็นที่กลุ่มสนใจ โดยเขียนตามอรรถลักษณะของภาษาเดิมที่เรารู้มา แล้วนำเสนองานเขียนในชั้นเรียน จากนั้นร่วมกันอภิปรายในชั้นเรียนเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของงานเขียน

1.3.5.3 สร้างสรรค์งานเขียนฉบับร่าง

ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของภาษา และการฝึกเขียนมาใช้ในการพัฒนางานเขียนฉบับร่างตามประเด็นโครงเรื่องที่กำหนดไว้ และให้ถูกต้องตามหลักของการเขียนงานเชิงวิชาการแต่ละประเภท

1.3.6 ขั้นพัฒนาคุณภาพงานเขียนฉบับสมบูรณ์ เป็นขั้นการพัฒนาคุณภาพงานเขียนโดยการให้ข้อมูลย้อนกลับในงานเขียนของตนเองและเพื่อน เพื่อนำมาทบทวนและนำสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการให้ข้อมูลย้อนกลับไปใช้ในการเขียนงานฉบับสมบูรณ์

1.3.6.1 พิจารณาและทบทวนงานเขียน

ผู้เรียนพิจารณาและวิเคราะห์ปัญหาการเขียนเชิงวิชาการของตนเองตามองค์ประกอบของการเขียนงานเชิงวิชาการ

1.3.6.2 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้งานเขียนของตนเองกับเพื่อน โดยให้ข้อมูลย้อนกลับงานเขียนของเพื่อนเพื่อเป็นแนวทางในการปรับแก้งานเขียนเชิงวิชาการให้ดียิ่งขึ้น

1.3.6.3 พัฒนางานเขียนฉบับสมบูรณ์

ผู้เรียนปรับแก้งานเขียนเชิงวิชาการของตนเองจากการวิเคราะห์ปัญหาของการเขียนและการให้ข้อมูลย้อนกลับที่ได้รับจากเพื่อน แล้วพัฒนาเป็นงานเขียนฉบับสมบูรณ์เพื่อให้ผู้สอนตรวจและให้ข้อมูลย้อนกลับงานเขียนเชิงวิชาการต่อไป

1.4 การวัดและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน

การวัดและประเมินผลรูปแบบการเรียนการสอน มุ่งพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการและวัดเจตคติต่อการเขียนเชิงวิชาการแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ วัดความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการก่อน ระหว่าง และหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อีกส่วนหนึ่งวัดเจตคติต่อการเขียนเชิงวิชาการเมื่อดำเนินการจัดกิจกรรมตามรูปแบบการเรียนการสอนครบถ้วนทั้งหมด โดยมีเครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ได้แก่ แบบทดสอบความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการ เกณฑ์การประเมินความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการ เกณฑ์การประเมินโครงเรื่องงานเขียน แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกการเรียนรู้ แบบการให้ข้อมูลย้อนกลับงานเขียน แบบวัดเจตคติต่อการเขียนเชิงวิชาการ เป็นต้น

จากการนำเสนอองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นสามารถสรุปความสัมพันธ์ระหว่างหลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลกับการพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการได้แผนภาพดังนี้

ภาพที่ 1 ผลการสังเคราะห์และพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

2. ผลการศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐานร่วมกับแนวการสอนเขียนแบบอรรถฐานเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต

ผลการศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นโดยให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทย และหลักสูตรและการสอนภาษาไทย จำนวน 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนซึ่งแบบประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ แล้วนำมาคำนวณค่าเฉลี่ยแล้วแปลระดับความเหมาะสมซึ่งค่าเฉลี่ยของคะแนนที่ถือว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสมจะต้องมีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไป ซึ่งประเมินในประเด็นต่าง ๆ ครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญหลักทั้ง 4 ด้าน และด้านต่าง ๆ เพิ่มเติมเพื่อให้รูปแบบการเรียนการสอนมีความครบถ้วนสมบูรณ์อีก 6 ด้าน รวมจำนวน 10 ด้าน 30 รายการประเมินผู้วิจัยได้นำเสนอผลการประเมินในแต่ละด้านดังตารางที่จะแสดงต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น

รายการประเมินแต่ละด้าน	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความเหมาะสม
1. ความเป็นมาในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน	4.80	0.42	เหมาะสมมากที่สุด
2. แนวคิดพื้นฐานของรูปแบบการเรียนการสอน	4.80	0.42	เหมาะสมมากที่สุด
3. โครงสร้างของรูปแบบการเรียนการสอน	4.80	0.41	เหมาะสมมากที่สุด
4. หลักการของรูปแบบการเรียนการสอน	4.76	0.44	เหมาะสมมากที่สุด
5. วัตถุประสงค์ของรูปแบบการเรียนการสอน	4.80	0.41	เหมาะสมมากที่สุด
6. ขั้นตอนของรูปแบบการเรียนการสอน	4.80	0.41	เหมาะสมมากที่สุด
7. แนวทางการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้	4.80	0.42	เหมาะสมมากที่สุด
8. บทบาทของผู้สอนและผู้เรียน	4.60	0.52	เหมาะสมมากที่สุด
9. การวัดและประเมินผล	4.60	0.51	เหมาะสมมากที่สุด
10. เงื่อนไขของรูปแบบการเรียนการสอน	4.45	0.51	เหมาะสมมาก
เฉลี่ยผลการประเมินภาพรวม	4.71	0.45	เหมาะสมมากที่สุด

จากตารางแสดงผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีคะแนนเฉลี่ยผลการประเมินภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า คะแนนเฉลี่ยผลการประเมินด้านที่ 1 - 9 มีคะแนนเฉลี่ยตั้งแต่ 4.60 - 4.80 อยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด และด้านที่ 10 เงื่อนไขของรูปแบบการเรียนการสอนมีคะแนนเฉลี่ย 4.45 อยู่ในระดับเหมาะสมมากเพียงด้านเดียว

อภิปรายผล

การพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้โดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นฐาน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตในครั้ง นี้สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยองค์ประกอบ สำคัญ 4 องค์ประกอบได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียน การสอน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ 3.1) ขั้นตอนการประเมินการเขียน 3.2) ขั้นตอนวางแผน รวบรวมข้อมูล 3.3) ขั้นตอนแสวงหาและรวบรวมข้อมูล 3.4) ขั้นตอนประเมินค่าและคัดสรรข้อมูล 3.5) ขั้นตอนวิเคราะห์อรรถลักษณะของภาษาเพื่อพัฒนางานเขียนฉบับร่าง และ 3.6) ขั้นตอนพัฒนาคุณภาพ งานเขียนฉบับสมบูรณ์ และ 4) การวัดและประเมินผล สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาารูปแบบ การเรียนการสอนของ ทิศนา ขัมมณี ที่สรุปไว้ว่า การพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนจะต้อง ศึกษาหลักการแนวคิด ทฤษฎี กำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้อง กัน กำหนดแนวทางในการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้และตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบ การเรียนการสอน (ทิศนา ขัมมณี, 2554)

2. ผลการศึกษาประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น เมื่อพิจารณาแล้วพบว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีผลการประเมินเฉลี่ยในภาพรวมอยู่ในระดับ เหมาะสมมากที่สุด ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.45) แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่ พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะนำไปทดลองใช้กับนิสิตนักศึกษาให้มีความสามารถในการ เขียนเชิงวิชาการได้จริง ทั้งนี้จากการยกย่องรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยได้ ดำเนินการตามหลักการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนและดำเนินการแก้ไขตามข้อเสนอแนะ ของผู้เชี่ยวชาญอย่างเป็นระบบ ทำให้ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียน การสอนอยู่ในระดับมากที่สุด ตามที่ วรพงษ์ แสงประเสริฐ และคณะ ได้กำหนดเกณฑ์การประเมิน ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนว่าควรมีความเหมาะสมตั้งแต่ระดับมากขึ้นไป (วรพงษ์ แสงประเสริฐ และคณะ, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการพัฒนาารูปแบบการเรียนการสอนสรุปได้ 2 ประเด็นดังนี้ 1) รูปแบบการ เรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบสำคัญตามหลักการพัฒนาโดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ ขั้นตอนการเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล และ 2) ผลการประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ คือ 2.1) ผู้สอนควรทำความเข้าใจและศึกษารายละเอียดของรูปแบบการเรียนการสอนให้ชัดเจนเพื่อให้การจัดการเรียน การสอนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด 2.2) ผู้สอนควรวางแผนและเตรียมการจัดการเรียนรู้

ให้เหมาะสมกับผู้เรียน สร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ดีและเปิดโอกาสและกระตุ้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และ 2.3) ผู้สอนควรนำรูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นในครั้งต่อไปใช้ในการส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการ เพื่อพิสูจน์ว่ารูปแบบการเรียน การสอนและขั้นตอนการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนหรือไม่และอยู่ในระดับใด

เอกสารอ้างอิง

- ทิตินา แคมมณี. (2554). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- ปิยะ ศักดิ์เจริญ. (2553). การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนผ่านเว็บไซต์ตามแนวคิดการเรียนรู้แบบนำตนเองและแบบใช้ทรัพยากรเป็นฐานเพื่อส่งเสริมการรู้สารสนเทศและการเรียนรู้แบบนำตนเองของผู้ใช้บริการศูนย์บรรณสารสนเทศทางการศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรพงษ์ แสงประเสริฐ และคณะ. (2560). การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมความสามารถในการพูดภาษาอังกฤษอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 16(1), 106-124.
- วรภรณ์ สีนถาวร. (2553). การพัฒนารูปแบบการเรียนแบบผสมผสานแบบร่วมมือโดยใช้แหล่งข้อมูลเป็นหลักในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาการรู้สารสนเทศและทักษะการเรียนรู้เป็นทีมของนักศึกษาครูระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภวรรณ สัจจิตบูล. (2553). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยบูรณาการแนวการสอนเขียนแบบเน้นกระบวนการ เนื้อหาและประเภทงานเขียนเพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนเชิงวิชาการของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสาวลักษณ์ รัตนวิชัย. (2550). การสังเคราะห์ผลงานวิจัยของนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยในประเทศไทยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยและภาษาอังกฤษแบบมุ่งประสบการณ์ภาษา. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อภิรักษ์ อนะมาน. (2546). การบูรณาการการสอนเขียนแบบอรรถฐานในรายวิชาระดับอุดมศึกษา: รูปแบบการเรียนการสอน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- อรรถน์ บัณฑิต. (2550). การนำเสนอรูปแบบการเรียนการสอนบนเว็บด้วยกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ทรัพยากรเป็นฐานเพื่อพัฒนาการคิดเชิงวิเคราะห์และการใช้สารสนเทศในการแก้ปัญหาของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. ใน ดุษฎีนิพนธ์ ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Cheng, A. (2008). Analyzing Genre Exemplars in Preparation for Writing: The Case of L2 Graduate Student in the ESP Genre-based Instructional Framework of Academic Literacy. *Applied Linguistics*, 29(1), 50-71.
- Elashri, I. E. A. E. (2013). The Effect of the Genre-Based Approach in Teaching Writing on the EFL Al-Azhr Secondary Students' Writing Skills and their attitudes towards writing. In Research. Mansoura University.
- Hyland, K. (2003). *Second Language Writing*. New York: Cambridge University Press.
- Iqdami, M. N. (2016). Resource based learning for Teaching and Learning English in Digital Environments. *Language and Language Teaching Journals*, 9(2), 187-226.
- Whitaker, A. (2009). *Academic Writing Guide*. Bratislava: Slovakia.

สุนทรียะแห่งการพัฒนาศักยภาพเศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้
สู่การออกแบบเครื่องแต่งกายตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์*
AESTHETICALLY POTENTIAL DEVELOPMENT OF DISCARDED
CORN HUSK TO GARMENT UNDER THE CREATIVE ECONOMY

ณิรัชญา จังตียนนท์

Nirachaya Jangtiyanont

สุภาวี ศรินครภรณ์

Supavee Sirinakraporn

มหาวิทยาลัยศิลปากร

Silpakorn University, Thailand

E-mail: jangtiyanont_n@ su.ac.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อผลิตองค์ความรู้ด้านการพัฒนาสร้างสรรค์ศักยภาพเศษเปลือกข้าวโพด ในฐานะวัตถุดิบเหลือใช้ ผ่านสุนทรียภาพแห่งความงาม ด้วยวิธีดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านการกำหนดความสำคัญของปัญหาในงานวิจัย การกำหนดขอบเขตในงานวิจัย การเก็บข้อมูลที่เป็นแหล่งสำคัญของเศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้ จากการเก็บตัวอย่างเพื่อนำมาทดลองหาศักยภาพในเศษเปลือกข้าวโพด โดยมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษารูปแบบสุนทรียะที่เหมาะสมกับการพัฒนาศักยภาพเศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้ โดยการบูรณาการหลักการทางสุนทรียศาสตร์และวิทยาศาสตร์ร่วมกัน 2) เพื่อวิเคราะห์ความงามและศักยภาพใหม่ของเศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้ ในฐานะวัสดุทางเลือกใหม่ในการออกแบบเครื่องแต่งกายตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ จากการศึกษาข้อมูลงานวิจัยข้อมูลด้านปฐมภูมิ จากการลงพื้นที่ไร่ข้าวโพดจังหวัดน่าน และพื้นที่ตลาดไท จังหวัดปทุมธานี ผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ คือ การเก็บตัวอย่างกรณีเฉพาะ (Unique case) เป็นการเลือกตัวอย่างเปลือกข้าวโพดที่มีคุณลักษณะเด่น เช่น เปลือกข้าวโพดที่มีลักษณะร่องรอยของพื้นผิวที่ใหม่จนปรากฏลดทอนความชัดเจนบนชั้นผิวเปลือก และวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ โดยการอธิบายศักยภาพที่ได้จากเศษเปลือกข้าวโพด 3 ด้าน คือ 1) ด้านรูปร่าง/รูปทรง (Shape 2d, 3d) 2) มวล (Mass) 3) พื้นผิวและสัมผัส (Textile and Surface) ผลวิจัยพบว่า เกิดรูปแบบและศักยภาพใหม่ของวัสดุเปลือกข้าวโพด ประกอบด้วย

* Received 4 May 2021; Revised 17 September 2021; Accepted 20 September 2021

3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบ 2 มิติ 2) รูปแบบกึ่ง 2 มิติ และ 3) รูปแบบ 3 มิติ ผลการวิเคราะห์ความงามพบว่า การซ้ำกัน (Repeat) ของวัสดุทำให้เกิดมิติความงามใหม่ โดยผ่านการนำไปขึ้นรูปผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย

คำสำคัญ: สุนทรียศาสตร์, เศษเปลือกข้าวโพด, เครื่องแต่งกาย, วัสดุทางเลือกใหม่, เศรษฐกิจสร้างสรรค์

Abstract

This article's objective is to create the essential knowledge for the creative potential development of discarded corn husk. For this wasted material, applying the aesthetic will create market value. Using qualitative research methods to set the significance of the study. The scope of the study was set by data collecting at Nan province and Talard Thai Food Service. These locations have a large amount of discarded corn husk. It has become environmental pollution for a nearby residential area because of mismanagement in waste incineration. The experiment on these collected samples of corn husk presented a result that shows the high potential of this material. 1) Discarded corn husk presents a high aesthetics potential for garment design that utilizing both art and Sciences; it presents potentially cotton substitute material. With this finding, it can provide an alternative material that has a unique appearance and has a market value. 2) The garment design that can create environmental awareness and lead to the next generation industry under the creative economy policy. The study of Primary Data came from collecting data on the locations of the corn farms in Nan Province and Talaad Thai market in Pathum Thani Province. Qualitative Data Analysis came from the Unique case of corn husk's unique characters such as corn husk with the burn mark pattern on its surface. The descriptive analysis describes the 3 potential aspects of corn husk. 1) Shape and Form 2Ds and 3Ds; 2) Mass; 3) Textile and Surface. The research result shows a promising potential new material from the corn husk in 3 aspects such as 2Ds, 2 & a half Ds, and 3Ds. The aesthetic result shows the repetition of new material creates a unique artistic design that suitable for forming a garment design.

Keywords: Aesthetic, Corn Husk, Garment, New Material, Creative Economy

บทนำ

ข้าวโพดเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ เป็นสินค้าหลักทางการเกษตร และได้รับการส่งออกต่างประเทศในอันดับต้นของประเทศ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลจึงให้ความสำคัญต่อนโยบายการส่งเสริมการเกษตร ทั้งในระดับภาครัฐและเอกชน โดยสนับสนุนให้เกษตรกรเพาะปลูกข้าวโพดจำนวนมาก (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2560) เพื่อรองรับการขยายตัวของตลาดต่างประเทศ กอปรกับคุณลักษณะของข้าวโพดเป็นพืชที่ปลูกได้ไม่จำกัดพื้นที่ พึ่งพาน้ำน้อย และเติบโตรวดเร็ว จึงทำให้ทั่วทุกพื้นที่ที่ทั่วราชอาณาจักรไทย กลายเป็นพื้นที่เพาะปลูกข้าวโพด ซึ่งหลากหลายจังหวัดในประเทศ แบ่งสรรพื้นที่เพื่อปลูกข้าวโพดมากกว่าเก็บรักษาพื้นที่สำหรับป่าไม้ จากข้อมูลสถิติการใช้ที่ดินทั่วราชอาณาจักรไทย จำนวนพื้นที่เพาะปลูก 6,809,848 ไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2562) การปลูกข้าวโพดที่เกินปริมาณของพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พื้นที่การปลูกในเขตภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดน่าน สุโขทัย แพร่ และเชียงราย ซึ่งการทำไร่ข้าวโพดนั้น สามารถเพาะปลูกได้ประมาณ 2 - 3 รอบต่อปี โดยมีรายละเอียดของการเพาะปลูกข้าวโพดหนึ่งต้น เกษตรกรสามารถเก็บฝักข้าวโพดสมบูรณ์ได้เพียง 1 - 3 ฝักเท่านั้น หากสิ่งที่หลงเหลือเป็นปริมาณมาก คือ ลำต้น ใบ และเปลือก เศษซากที่หลงเหลือดังกล่าวคิดเป็นปริมาณน้ำหนักเฉลี่ยจำนวน 1.5 - 2.00 กิโลกรัมต่อต้น (น้ำหนักฝักข้าวโพดเปลือกเปลือกได้ มีน้ำหนักที่ 0.3 - 0.5 กรัม) พบว่าการปลูกข้าวโพดก่อให้เกิดปัญหา 2 ส่วน ส่วนแรก คือ ปัญหาการทิ้งเศษวัสดุติดทางธรรมชาติจำนวนมาก และ ส่วนที่สอง คือ ปัญหามลภาวะทางอากาศและพื้นที่เสื่อมโทรม ที่เกิดขึ้นจากการแผ้วถาง ไถกลบ และเผาทิ้งจากการเตรียมพื้นที่เพื่อเพาะปลูกข้าวโพดในฤดูกาลต่อไป (ธีรยุทธ คล้าชื่น, 2561)

เศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้จากภาคเกษตรกรรม โดยเฉพาะเปลือกข้าวโพด ที่เป็นพืชในระบบเศรษฐกิจใหม่ มีความต้องการใช้จากภาคอุตสาหกรรมในปริมาณที่มาก และถูกละทิ้งเศษเปลือกและซังข้าวโพดไว้ ซึ่งมีอาจที่จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในภาคส่วนอื่น ๆ ได้ แต่ด้วยทั้งนี้ประเทศไทย เป็นประเทศที่อุดมไปด้วยแหล่งวัฒนธรรม ประเพณี ศิลปะ และอื่น ๆ เป็นรากเหง้าความเป็นมาแต่บรรพบุรุษ จึงทำให้ภายในชุมชนของประเทศมีผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน ของใช้ที่หลากหลาย สิ่งเหล่านี้สร้างความแตกต่างอันมีลักษณะที่เฉพาะตัวมายาวนาน เช่น ในด้านการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เชิงฝีมือในปัจจุบัน ซึ่งมาจากองค์ความรู้ในอดีต และความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยี ถูกนำมาผสมผสานผนึกศาสตร์ทั้งสองสิ่งนี้เข้าด้วยกัน จนเป็นที่แพร่หลายในปัจจุบัน ในส่วนองค์ความรู้ข้างต้นนี้ที่กล่าวมานี้ องค์ความรู้ดั้งเดิมทางทักษะงานฝีมือ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ร่วมกับการพัฒนาศักยภาพเศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้จากภาคเกษตรกรรม เพื่อวัตถุประสงค์ในการผลักดันให้เกิดคุณค่าใหม่ ซึ่งสามารถอธิบายลักษณะคุณค่า นั้นหมายถึง คุณภาพ (Quality) คุณลักษณะ (Attribute) คุณค่า (Value) คุณสมบัติ สมบัติ (Property) คุณพิเศษ คุณวิเศษ คุณธรรม (Virtue) ค่านิยม (Good will value) และเมื่อปรากฏคุณค่าแล้วนั้นจะสามารถแยกประเภทของคุณค่า แบ่งออกเป็น 2

ประเภท คือ 1) คุณค่านอกตัว (Extrinsic value) หมายถึง คุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่มีค่านอกตัว หรือ เป็นมูลค่าทางเงินตรา 2) คุณค่าในตัว (Intrinsic value) หมายถึง การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง มีคุณค่าในตัวเอง (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2556) ซึ่งลักษณะค่าที่กล่าวนี้ คือ เป็นสิ่งที่ตรงข้ามกับค่านอกตัว และอาจจะไม่ใช่มูลค่าทางเงินตรา เพื่อให้เศษเปลือกข้าวโพด เกิดประโยชน์ทางคุณค่าอย่างสูงสุด ต่อการนำมาใช้สอย และตอบโจทย์ต่อพฤติกรรมของผู้ใช้อย่างสูงสุด

สุนทรียะกับหลักการพัฒนาศักยภาพผลิตภัณฑ์ การพัฒนาสร้างสรรค์ สำหรับผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ล้วนจำเป็นต้องดึงจุดเด่นของสิ่ง ๆ เหล่านั้น ให้ออกมาอย่าง เต็มความสามารถ ซึ่งนั่นคือศักยภาพของผลิตภัณฑ์ จากงานวิจัยพัฒนาศักยภาพเปลือกข้าวโพด ได้มีการวิเคราะห์ข้อเด่นของเปลือกข้าวโพด ในงานทดลองที่มีลักษณะความเป็นเฉพาะ ด้านที่โดดเด่น คือ 1) ความเฉพาะทางลวดลาย (Pattern Character) มาจากอุณหภูมิที่เกิดจากการเผาไหม้บนผิวเปลือกข้าวโพด ซึ่งเป็นลักษณะลวดลายตามธรรมชาติ ไม่มีรูปแบบการซ้ำ (Random Repeat) และไม่มีขนาดที่เท่ากัน ซึ่งลวดลายที่เกิดขึ้น มิได้ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า ลักษณะที่กล่าวถึงลวดลายนี้ เรียกว่า “ความเฉพาะของผลิตภัณฑ์” 2) กลิ่น (Smelly Character) ที่ปรากฏขึ้นหลังการเผาไหม้ของเปลือก มีลักษณะที่หอม อบอวลบนเปลือก และกลิ่นที่ปรากฏนี้ สามารถคงอยู่ได้ในระยะเวลาหนึ่ง ลักษณะนี้เรียกว่า “เสน่ห์ของความเฉพาะบนผลิตภัณฑ์” 3) สี (Colour Character) ของเปลือกที่แตกต่างกัน แต่คงความสมดุลแบบไม่ขัดแย้ง สร้างดุลยภาพ (Balance) ความกลมกลืนให้แก่เปลือกข้าวโพดที่อยู่ร่วมกัน จากศักยภาพที่กล่าวถึงทั้ง 3 ข้อ ที่เป็นลักษณะความงาม ความมีเอกลักษณ์เด่นชัด (Identity) บนเศษเปลือกข้าวโพด ซึ่งเอกลักษณ์นี้ ยังพ้องกับความเห็นของทฤษฎีวัตถุวิสัย, ปรนัยนิยม, ปรนัยวิสัย (Objectivism) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าสุนทรียะเป็นสมบัติของวัตถุ วัตถุเป็นบ่อเกิดสุนทรียภาพ เป็นแนวคิดเชิงปรัชญาของลัทธิสัจนิยม (Realism) ลัทธิสมบูรณนิยม (Absolutism) และอื่นๆ ที่มีแนวคิดที่เชื่อว่าความงาม หรือความสุนทรียะ เป็นสิ่งที่มีอยู่ในตัวของมันเอง (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2556) ดังนั้นทั้ง 3 ข้อ ที่กล่าวมาจึงเหมาะสม ที่ควรคงลักษณะไว้ และนำมาประกอบการพัฒนาใช้ในงานออกแบบ เพื่อสร้างศักยภาพของเปลือกข้าวโพด ให้เป็นวัสดุใหม่ที่มีความงาม และความเฉพาะ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้หลักการทางทฤษฎีเชิงวิทยาศาสตร์ (Science) เข้ามาร่วมบูรณาการ ซึ่งศาสตร์ทางวิทยาศาสตร์นี้ เป็นศาสตร์ที่เน้นการค้นคว้า หาความจริงแท้ หรือสัจธรรมสัมบูรณ์ ที่สามารถพิสูจน์ และทดลองให้เห็นเป็นจริงได้ ซึ่งในงานวิจัยเรื่อง “สุนทรียะแห่งการพัฒนาศักยภาพเศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้ เพื่อสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายในศตวรรษที่ 21” เพื่อให้เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมและมีศักยภาพที่ดีเชิงประจักษ์นั้น จำเป็นต้องอาศัยการนำหลักการทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์โดยตรงหรือการประยุกต์มาบูรณาการร่วมกัน อนึ่งสุนทรียศาสตร์ ศาสตร์แห่งความงาม และเป็นศาสตร์ประเภทปรัชญาประยุกต์ (Applied Philosophy) มีแหล่งกำเนิดความงามจากที่ใด กล่าวคือ 1) สุนทรียภาพจากธรรมชาติ 2) สุนทรียภาพจากมนุษย์สร้างขึ้น (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2556) ซึ่งความงามนี้ไม่ระบุ

เป็นของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะกล่าวประกอบไปด้วยเนื้อหาของสุนทรียภาพที่เกี่ยวกับคุณค่า สิ่งเหล่านี้ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิด ดังเช่น นักปรัชญาชาวเยอรมัน เฮเกล (Hegel) กล่าวถึงเรื่อง ความรู้สึก ประสบการณ์คือศาสตร์แห่งจิต หรือแนวคิดเชิงปรากฏการณ์วิทยา(Phenomenology) เป็นเรื่องของการเห็นคุณค่า ความพึงพอใจ มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสภาวะหรือประสบการณ์ผู้นั้น รวมถึง เจตนา (Intention) คือการตัดสินใจในสิ่งต่าง ๆ การกระทำที่เกี่ยวข้องทั้งเรื่องของ วัตถุประสงค์และ อุดมการณ์ เจตนารมณ์ ซึ่งมาจากการกระทำความต้องการของผู้สร้างงาน (ผู้วิจัย) ทั้งสองสิ่งนี้ จากความรู้ทางศาสตร์ความงาม และความรู้ทางวิทยาศาสตร์ จึงแสดงความสัมพันธ์กันในการพิสูจน์เชิงสุนทรียะ คุณค่า และ ความงามเชิงประจักษ์ที่เป็น เป้าหมายสำคัญ (กำจร สุนพงษ์ศรี, 2556)

สุนทรียะกับเครื่องแต่งกายในศตวรรษที่ 21 เครื่องแต่งกายถูกใช้เป็นตัวแทน ในฐานะสิ่งมีชีวิตของมนุษย์และมีบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างกัน เช่น เป็นตัวแทนทางอุดมคติ, เป็นตัวแทนฐานะทางสังคม, เป็นตัวแทนการบอกกล่าวถึงความหลากหลายทางเพศ ดังนั้นแนวโน้ม การณ์ของเครื่องแต่งกายในศตวรรษที่ 21 นี้ จึงสมควรจะถูกจำกัดขอบเขตของการใช้งานเฉพาะ แต่ด้านการใช้สอยเท่านั้น หรือการใช้สวมใส่บนร่างกาย เพื่อปกปิดเพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจอธิบายความหมายได้ว่า โดยธรรมชาติของมนุษย์ที่มีพัฒนาการมาจากอดีต อันมีความชาญฉลาดเป็นที่ประจักษ์มาช้านาน มนุษย์มีความต้องการ หรือสิ่งที่ต้องการหลากหลายอย่าง รวมถึงความต้องการการแสดงตนหรือการแสดงออกจากภาวะภายใน กระทั่งต้องการแสดง ความมุ่งมั่น ต่อการใช้ชีวิตที่ยิ่งใหญ่บนโลกใบนี้ การดำรงอยู่มายาวนานของมนุษย์ ที่สามารถพิจารณาได้ถึงสติปัญญา ระดับความคิด และจิต ความต้องการ การแสดงออกของมนุษย์ ในฐานะสมาชิกของสังคม นั่นคือพฤติกรรม ที่เรียกว่าพฤติกรรมภายใน เป็นตัวกระตุ้นพฤติกรรม ภายนอก มนุษย์มักต้องการเปิดเผยสิ่งที่อยู่ภายใน ซึ่งการเปิดเผยจากภายในนี้ จึงถูกนำมา ร่วมกับเครื่องแต่งกาย โดยผ่านบริบททางสังคม อาศัยการเล่าเรื่องผ่านวัตถุ-วัสดุ เป็นสื่อการ แสดงออก เพื่อค้นหาความเฉพาะอันปกติธรรมดาของมนุษย์ที่เรียกว่า “การเล่าเรื่องผ่าน เครื่องแต่งกาย” หรือ “เครื่องแต่งกายที่แสดงความรู้สึกชอบธรรมทางปัจเจกบุคคล” เสมือน การนำเสนอชีวิตอีกด้านหนึ่ง ที่ซ่อนเร้นในร่างกายให้สะท้อนความเป็นตัวตนออกมา จากตัวอย่างผลงาน การออกแบบจากนักออกแบบ ยูซุเกะ ทากาฮาชิ (Yusuke Takahashi) จากแบรนด์ อิเซ มียาเกะ (Miyake, I., 2021)

ที่มีชื่อเสียงระดับโลก โดยการออกแบบเครื่องแต่งกายที่ถ่ายทอดแรงบันดาลใจ การเล่าเรื่องที่สะท้อนถึงจิตวิญญาณ และความงามทางประติมากรรม โดยเล่าเรื่องการพับ กระดาษ ด้วยเทคนิค ออริกามิ (Origami) บนเครื่องแต่งกาย ตั้งแต่ปี 1978 จนกระทั่งปัจจุบัน (Miyake, I., 2021) และ ผลงานการออกแบบเครื่องแต่งกายที่ล้ำสมัย ของนักออกแบบ ไอริส แวน เฮอร์เพิน (Iris van Herpen) ผู้ผสมผสานความคิดผ่านการเล่าเรื่องทางวิทยาศาสตร์ ที่นำมาร่วมกับการออกแบบด้วยกลไกความเคลื่อนไหวอัจฉริยะ ผ่านรูปแบบเครื่องแต่งกาย

ที่มีถ่วงท่าการเคลื่อนไหวบนร่างกายมนุษย์ เพื่อแสดงถึงชีววิทยากับความรู้สึกร่างกาย ในผลงานการออกแบบปี 2010 เป็นต้นมา (Irisvanherpen, 2021)

ดังนั้นการศึกษาศักยภาพของเปลือกข้าวโพดเหลือใช้ครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการแสดงเนื้อหาสาระของทฤษฎีที่เกี่ยวกับการความงาม อันคำนึงถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อมของผู้คนในศตวรรษที่ 21 รวมถึงการศึกษารูปแบบ วัสดุเชิง 2 มิติ และ 3 มิติ ที่มุ่งเน้นการใช้สอยทางกาย ควบคู่ไปกับการแสดงออกภายใน เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกเรื่องสิ่งแวดล้อม จากการบูรณาการศาสตร์ทั้ง 2 ด้าน คือ สุนทรียศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เพื่อค้นหาและพิสูจน์ศักยภาพของเศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้ จากภาคเกษตรกรรมในประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบสุนทรียะที่เหมาะสมกับการพัฒนาศักยภาพเศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้ โดยการบูรณาการหลักการทางสุนทรียศาสตร์และวิทยาศาสตร์ร่วมกัน
2. เพื่อวิเคราะห์ความงามและศักยภาพใหม่ของเศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้ ในฐานะวัสดุทางเลือกใหม่ในการออกแบบเครื่องแต่งกายตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “สุนทรียแห่งการพัฒนาศักยภาพเศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้ สู่การออกแบบเครื่องแต่งกายตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้กำหนดกรอบแนวคิดงานวิจัย และความสำคัญของปัญหาดังนี้ 1) นำเศษวัตถุดิบเหลือใช้จากภาคเกษตรกรรมเข้าสู่กระบวนการพัฒนาองค์ความรู้ และการสร้างสรรค์ให้เกิดศักยภาพในวัสดุผ่านการทดลองเชิงวิทยาศาสตร์ 2) ผลักดันผลงานทดลอง สู่รูปแบบการออกแบบเครื่องแต่งกาย ที่ประยุกต์ใช้วัสดุธรรมชาติให้เกิดมูลค่า 3) นำเสนอรูปแบบเครื่องแต่งกายที่ควบคู่กับการกระตุ้นทัศนคติของผู้บริโภคที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจากงานทดลองนี้ ผู้วิจัยขอก้าวถึงปรัชญาการประเมิน การเรียบเรียงข้อมูลสรุป ได้แก่ 1) การประเมินเพื่อประโยชน์นิยม(Utilitarianism) เพื่อคำนึงถึงผลกระทบ (Impact Factor) คือ คุณค่า ประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น หรือในส่วนใหญ่เป็นงานประยุกต์ 2) การประเมินเพื่อพหุนิยม (Pluralism) คือ การประเมินเพื่อสะท้อนให้เกิดความก้าวหน้า การสร้างองค์ความรู้ใหม่ งานทดลองวิจัยนี้กล่าวถึงสุนทรียศาสตร์ ที่จะเกิดขึ้นในการทดลองพร้อมศักยภาพที่ควบคู่กัน ซึ่งสุนทรียศาสตร์ที่เกิดขึ้นเป็นสุนทรียภาพ และมีแหล่งที่มาจาก 2 แหล่ง คือ 1) สุนทรียภาพจากธรรมชาติ 2) สุนทรียภาพจากมนุษย์กำหนดสร้างขึ้น จากงานวิจัยฉบับนี้ปรากฏสุนทรียศาสตร์ในรูปแบบงานทดลอง ทั้ง 2 ส่วน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

จากกรอบแนวคิดในงานวิจัย เพื่อการพัฒนาศักยภาพให้แก่เศษวัสดุดิบเหลือใช้ทางธรรมชาติ จากภาคการเกษตร จากปัญหาเศษวัสดุดิบเหลือใช้ประเภทเปลือกข้าวโพด ถูกนำมาบูรณาการที่มุ่งแก้ปัญหาจากการใช้ประโยชน์อย่างเต็มประสิทธิภาพในเปลือกข้าวโพดต่อไป จากการผลิตสิ่งทอในปัจจุบัน (Current Textiles) ที่มีรูปแบบการผลิตสิ่งทอทั่วไป (Textiles) สิ่งทอเฉพาะทาง (Smart Textiles) สิ่งทอรักษ์โลก (Eco Textiles) และ สิ่งทอชีวภาพ (Bio Textiles) (สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ, 2560) ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพของวัสดุสิ่งทอ เพื่อสร้างวัสดุทางเลือกใหม่ จำเป็นต้องสร้างรูปแบบแนวคิดการดิสรัปชัน (Disruption) คือแนวคิดการปฏิเสศ ปั่นป่วน ก่อกวน และทำลาย รูปแบบของสิ่งทอในปัจจุบันที่มีลักษณะ วิธีการแบบดั้งเดิมออกไป การดิสรัปชันสิ่งทอ จึงเป็นแนวทางที่จะสร้างการเปลี่ยนแปลงในวงการวัสดุที่เป็นวัสดุของการผลิตเครื่องแต่งกาย เพื่อให้ได้รูปลักษณะที่แตกต่างจากเดิม ประกอบด้วย แนวคิด (Concept) รูปร่าง/รูปทรง (Shape 2d, 3d) มวล (Mass) พื้นผิวและสัมผัส (Textile and Surface) สู่การสร้างสรรค์เป็นเครื่องแต่งกายที่จะนำมาเป็นวัสดุทดแทน หรือเป็นวัสดุทางเลือกใหม่ สำหรับศตวรรษที่ 21 การพัฒนาศักยภาพเศษเปลือกข้าวโพด มีแนวทางของรูปคุณสมบัติเพื่อบ่งบอกลักษณะเฉพาะวัสดุใหม่ ดังต่อไปนี้

1. สร้างความเป็นอัตลักษณ์ที่หาได้ยากและโดดเด่นจากรูปแบบของวัสดุเดียวกันที่ไม่ซ้ำกัน
2. สร้างความสอดคล้องกับลักษณะทางสุนทรียศาสตร์ ในความสวยงาม มีองค์ประกอบที่ดีและมีความหมายที่คนทั่วไปจะสามารถรับรู้ได้
3. แสดงถึงการส่งเสริมการรับรู้ถึงความเป็นธรรมชาติ สะท้อนตัววัสดุจากเปลือกข้าวโพดได้อย่างชัดเจน

จากการกำหนดปัญหาในงานวิจัย ที่กล่าวมาข้างต้น ผ่านกระบวนการขั้นตอนการวิจัยตามวัฏธุประสงค์ การกำหนดขอบเขต จากการรวบรวมแหล่งข้อมูล ในการสำรวจและการลง

พื้นที่ ในพื้นที่ไร่ข้าวโพด ของจังหวัดน่าน และพื้นที่ตลาดไท ที่เป็นพื้นที่รับซื้อ/ขาย เป็นตลาดกลางในการรับซื้อสินค้าเกษตรที่ใหญ่ที่สุด ที่เชื่อมโยงสินค้าของกลุ่มเกษตรกรจากไร่อุตสาหกรรมแปรรูปอาหารทั้งคนและสัตว์ ทั้งด้านผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ฝักข้าวโพด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งข้อมูลทั้งหมด นำมากำหนดกรอบแนวคิด สำหรับงานดำเนินงานวิจัย และนำผลวิจัย เพื่อคำนึงถึงการเชื่อมโยงปัญหา และประเด็นที่สำคัญของหัวข้อในงานวิจัย รวมไปถึงการสรุปผลและการอภิปราย การดำเนินงานวิจัยดังนี้

1. กระบวนการวิจัย

1.1 ทบทวนวรรณกรรม และศึกษางานวิจัย เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับประเภท สิ่งทอทั่วไป (textiles) สมาร์ทสิ่งทอ (smart textiles) สิ่งทอชีวภาพ (bio textiles) สิ่งทอเฉพาะทาง (technical textiles) และ รูปแบบเครื่องแต่งกายจากเส้นใยธรรมชาติ เพื่อเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ทางกายภาพ และหารูปแบบที่มาของการทดลอง ในวัตถุดิบเหลือใช้ทางธรรมชาติ จากแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ และจากแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ เพื่อให้มีความสัมพันธ์ต่อการสร้างศักยภาพ และหน้าที่การใช้งานควบคู่กับความงาม

1.2 เก็บข้อมูลในพื้นที่ด้วยวิธีการสังเกตการณ์ และบันทึกภาพถ่าย บันทึกสำเนาเอกสาร

1.3 นำข้อมูลตัวอย่างในพื้นที่จริง มาวิเคราะห์ตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้สัมพันธ์กับหัวข้องานวิจัย และวัตถุประสงค์การวิจัย ตามข้อมูลที่ปรากฏในพื้นที่ และทดลองเพื่อทดสอบ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข ตามแนวทางการค้นหาศักยภาพ ของตัวอย่างจากเศษเปลือกข้าวโพด

2. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลในงานวิจัยในลักษณะการวิจัยเชิงคุณภาพ มีการเก็บข้อมูล ด้วยกัน 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การเก็บข้อมูลแบบทุติยภูมิ (Secondary Data) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับสิ่งทอพื้นฐาน สิ่งทอทางธรรมชาติ สิ่งทอสังเคราะห์ วัสดุสิ่งทอทางเลือกใหม่ วัสดุแนวทางใหม่สิ่งทอชีวภาพ (Bio textile) จากการทดลองเพาะเนื้อเยื่อในห้องทดลอง เพื่อสร้างวัสดุทดแทน ซึ่งอยู่ในบริบทงานวิจัย งานทดลอง งานศิลปะจากศิลปินสิ่งทอ และกลุ่มนักออกแบบสิ่งทอในระดับสากล

ส่วนที่ 2 การเก็บข้อมูลแบบปฐมภูมิ (Primary Data) ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ 2 ส่วน คือ พื้นที่ จังหวัดน่าน ที่อำเภอคลองหลวง และพื้นที่ตลาดไท จังหวัดปทุมธานี เพื่อใช้ศึกษาข้อมูล เช่น ที่มาของแหล่งวัตถุดิบ สาเหตุการเกิดของเหลือใช้ทางการเกษตร รวมถึงผลกระทบที่เกี่ยวข้องด้านอื่น หรือที่เกี่ยวข้องกับสภาวะสิ่งแวดล้อมโดยรวม ซึ่งข้อมูลในส่วนนี้เป็นข้อมูลแบบปรนัย (Objective Data) ที่ไม่ต้องตีความก่อนนำไปวิเคราะห์ (มาเรียม นิลพันธ์, 2558) เนื่องจากการเก็บข้อมูล เศษเปลือกข้าวโพดวัดได้จากลักษณะทางกายภาพ

ภายนอก คือ เปลือก และใบที่ชัดเจน การเก็บข้อมูลจากการลงพื้นที่ด้วยวิธี การจดบันทึก การสังเกตการณ์ และบันทึกภาพถ่าย ซึ่งการเก็บตัวอย่างกรณีเฉพาะ (Unique case) เป็นการเลือกตัวอย่างเปลือกข้าวโพดที่มีคุณลักษณะเฉพาะตัว เช่น เปลือกสด เปลือกแห้ง และเปลือกที่มีลักษณะร่องรอยของผิวที่ใหม่จากการถูกรอบด้วยความร้อนและปรากฏลดลายชัดเจน

ส่วนที่ 3 การเก็บข้อมูลจากการทดลอง (Experiment Data) เศษเปลือกข้าวโพด ด้วยการวิเคราะห์ การขึ้นรูปทรง 2 มิติ กึ่ง 2 มิติ และ 3 มิติ

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้ง 3 ส่วนข้างต้น กล่าวคือ ส่วนที่1)การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบทุติยภูมิ (Secondary Data) ส่วนที่2)การเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิจาก (Primary Data) และ ส่วนที่3)การเก็บข้อมูลจากการทดลอง ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูล ทั้ง 3 ส่วน และเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์

การวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนที่ 1 จากการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยแยกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ สิ่งทอพื้นฐาน สิ่งทอทางธรรมชาติ สิ่งทอสังเคราะห์ วัสดุสิ่งทอทางเลือกใหม่ สิ่งทอชีวภาพ (Bio textile) ซึ่งเกณฑ์การวิเคราะห์ แยกประเด็น ดังนี้ 1) วัตถุดิบที่ใช้ผลิต 2) เครื่องมือเครื่องจักรในการผลิต 3) กระบวนการผลิต

สิ่งทอทั่วไป,
สิ่งธรรมชาติ

สิ่งทอสังเคราะห์

สิ่งทอชีวภาพ

การวิเคราะห์ข้อมูลประเภทสิ่งทอในปัจจุบันกับการผลิต		
1. วัตถุดิบที่ใช้ผลิต	2.เครื่องมือการผลิต	3.การผลิต
วัตถุดิบจากธรรมชาติ เช่น ฝ้าย ไหม ลินิน	เครื่องจักร , กี่ทอผ้าพื้นบ้าน	ระดับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และระดับหัตถกรรมพื้นบ้าน

การวิเคราะห์ข้อมูลประเภทสิ่งทอในปัจจุบันกับการผลิต		
1. วัตถุดิบที่ใช้ผลิต	2. เครื่องมือการผลิต	3. การผลิต
วัตถุดิบจากการผสม ระหว่าง ธรรมชาติและการสังเคราะห์ เช่น เส้นใยโพลีเอสเตอร์	เครื่องจักร	ระดับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่
การสังเคราะห์วัสดุทางชีวภาพที่ได้จากธรรมชาติ เช่น น้ำตาล, ชา, ข้าว, ดิน, สหรัย	แลปวิทยาศาสตร์การทดลองแบบ ปิด, ห้องปฏิบัติการเฉพาะ	ระดับหัตถอุตสาหกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนที่ 2 จากการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิจาก (Primary Data) มีรูปแบบการรวบรวมข้อมูล 3 ส่วน คือ 1การจดบันทึก 2การสังเกตการณ์ 3 การบันทึกภาพถ่าย

การวิเคราะห์ส่วนที่ 1 การบันทึก นำข้อมูลมาแยกลักษณะของเปลือกสด และเปลือกแห้ง เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ ดังนี้ ศักยภาพลักษณะความเหนียว ศักยภาพลักษณะความแข็งแรง

การวิเคราะห์ส่วนที่ 2 การสังเกตการณ์ เมื่อรวบรวมข้อมูลจากการสังเกต บริเวณในพื้นที่ข้างเคียง เพื่อพิจารณาว่ามีเปลือกที่เหลือทิ้งในปริมาณเท่าใดต่อสัดส่วนทั้งหมดของพื้นที่ ซึ่งประเมินจากการสังเกตในปริมาณ พบว่าปริมาณพื้นที่:จำนวนเปลือก 1 ไร่ พบสัดส่วนร้อยละ 50/50 ในกรณีการสังเกตการณ์เพื่อการวิเคราะห์ถึงหลักการบูรณาการเศษเปลือกข้าวโพดเหลือเพื่อนำมาพัฒนาเป็นวัสดุทางเลือกใหม่ในการออกแบบเครื่องแต่งกายตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ดังนั้นจากการวิเคราะห์ข้อมูล ตามเกณฑ์การประเมินพื้นที่ 1 ไร่ ต่อปริมาณที่พบสัดส่วนร้อยละ 50 ของเปลือกข้าวโพดทั้งหมด จะส่งผลต่อการบูรณาการขั้นตอนการทดลองต่อไป

การวิเคราะห์ส่วนที่3) การบันทึกภาพถ่าย เป็นการบันทึกภาพในบริเวณที่พบเปลือกข้าวโพดโดย แยกลักษณะตามภาพถ่ายที่บันทึก ดังนี้ 1) เศษตามลำต้น 2)เศษตกบนพื้นดิน ซึ่งทั้ง2 ส่วนนี้ สามารถนำมาวิเคราะห์ปริมาณเศษที่หลงเหลือไว้ในพื้นที่ทั้งหมดจากการบันทึกภาพถ่ายมุมกว้าง ซึ่งพบว่ามีเศษหลงเหลือในปริมาณ ร้อยละ50 ของพื้นที่ 1 ไร่ การบันทึกข้อมูลภาพถ่ายในพื้นที่สามารถนำไปใช้วิเคราะห์ข้อมูลด้านการออกแบบตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์

การวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนที่ 3 จากการเก็บข้อมูลการทดลอง (Experiment Data) วิเคราะห์ด้านศักยภาพ

1. การวิเคราะห์ด้านความแข็งแรง จากการใช้เทคนิคประกอบด้วยการเย็บ การกรีด การสานขัด การพับ การหนีบ ประกอบด้วยการเกิด รูปร่าง/รูปทรง (Shape) 2มิติ (2d), 3มิติ (3d)

2. การวิเคราะห์น้ำหนักที่เกี่ยวข้องกับการเกิดมวล (Mass) วัสดุที่ใช้ประกอบการสร้างต้นแบบ ประกอบด้วย ผ้าโพลีเอสเตอร์ที่มีลักษณะที่โปร่งแสง, ไยกา, เปลือกข้าวโพด การผสมกันระหว่างวัสดุ ทำให้เกิดน้ำหนักที่เบา ซึ่ง อยู่ในสถานะวัสดุที่ไร้น้ำหนัก มวลของวัสดุแสดงการหนาแน่นแบบอิสระไร้น้ำหนัก

3. การวิเคราะห์พื้นผิว และสัมผัส (Textile and Surface) ซึ่งพื้นผิวที่ได้จากการทดลองผสมวัสดุอื่นประเภท ผ้าโพลีเอสเตอร์ ที่ใช้การประกบด้านบน และด้านล่าง ทำให้ปรากฏ พื้นผิวเรียบ มันวาว และการปรากฏ ผิวสัมผัส: ลื่น

วิเคราะห์การบูรณาการ วัสดุ กระบวนการ

1. การวิเคราะห์การขึ้นรูป ประกอบด้วย การเย็บ การกรีด การสาน ชัด การพับ การหนีบ

2. การวิเคราะห์การใช้ความร้อนประกอบการประสานรูปทรง

วิเคราะห์ด้านความงาม รูปแบบสุนทรียะที่เหมาะสมกับการออกแบบเครื่องแต่งกาย

รูปทรง (Shape)

รูปทรง 2 มิติ จากกระบวนการ การกรีด การสาน ชัด การเย็บ สามารถเกิดความงามในรูปแบบระนาบ หรือ รูปแบบแผ่น

รูปทรงกึ่ง 2 มิติ จากกระบวนการ การพับ การเย็บ สามารถเกิดความงามในรูปแบบ แผ่นผสมนูนต่ำ

รูปทรง 3 มิติ จากกระบวนการ การเย็บ การหนีบ สามารถเกิดความงามในรูปแบบ แผ่นที่ให้มิติที่ 3 คือ ด้านลึก ด้านกว้าง และด้านสูง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบสุนทรียะที่เหมาะสมกับการพัฒนาศักยภาพเศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้ โดยการบูรณาการหลักการทางสุนทรียศาสตร์และวิทยาศาสตร์ร่วมกัน มีรายละเอียด ดังนี้

1.1 ผลการศึกษาด้านรูปแบบที่เหมาะสมกับศักยภาพ โดยการแยกศักยภาพ เปลือกข้าวโพดผ่านกระบวนการทดลอง จึงกำหนดเศษเปลือกข้าวโพด เพื่อนำมาใช้ในการทดลอง ค้นหา และเชื่อมโยงให้เกิดการบูรณาการจากการทดลองด้วยหลักการตามวัตถุประสงค์ โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

รูปแบบการแยกศักยภาพเปลือกข้าวโพด

งานทดลอง ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มเปลือกสด กลุ่มเปลือกแห้ง และกลุ่มเปลือกที่ถูกเผาไหม้ จะถูกนำมาคัดแยกลักษณะของสี พื้นผิว และสัมผัส เปลือกที่ถูกคัดแยกก่อนนำไปเข้าสู่วิธีการทดลอง ขั้นตอนการแยกเปลือกข้าวโพด มีจำนวนเปลือกข้าวโพด

จากการเก็บตัวอย่างมา 4 ครั้ง ซึ่งมีลักษณะดังนี้ คือ เปลือกแห้งกรอบ เปลือกสด เปลือกที่เกิดจากการเผาไหม้ ทั้ง 3 ลักษณะทางกายภาพ จะถูกแยกด้วยขั้นตอน การคัดแยกกลดลาย และสีกด้วยการแยกขั้นตอนมือ ตามขั้นตอนดังนี้

ตารางที่ 1 สรุปวิธีการแยกเปลือกข้าวโพด

1. การฟุ้งเปลือก นำเปลือกข้าวโพดมาฟุ้งในบริเวณพื้นที่โล่งแจ้ง
2. การกำจัดความชื้น กระจายเปลือกข้าวโพดออกจากกัน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการทับซ้อนของเปลือกข้าวโพด และการเกิดความชื้นจนเกินไป
3. ควบคุมอุณหภูมิ การฟุ้งเปลือกข้าวโพดด้วยอุณหภูมิปกติทั่วไป ที่มีอากาศถ่ายเทโดยไม่เข้าเครื่องอบ ซึ่งขั้นตอนนี้ จะลดการเกิดเชื้อราจากความชื้น
4. คัดแยก จัดกลุ่ม ประเภท สี ความหนา ความหยาบ ของเปลือกข้าวโพด

ลำดับขั้นตอนการทดลองตัวอย่าง แยกเปลือกข้าวโพดประเภทเปลือกสด เปลือกแห้ง

1. ทดลองด้วยเทคนิคการฉีก การใช้ความร้อน เปลือกข้าวโพดในรูปแบบเปลือกสด เปลือกแห้ง

2. ทดลองตัวอย่างวัสดุเปลือกข้าวโพด กับการสร้างวิธีการขึ้นรูปทรงรูปแบบ 2 มิติ กึ่ง 2 มิติ และ 3 มิติ จากการประสานด้วยความร้อน และตัวทำละลาย เพื่อประกอบเป็นชิ้นงาน

3. ทดลองการขึ้นรูปด้วยเทคนิค การเย็บ การกลัด การอัดทับ

กระบวนการทดลอง

เปลือกข้าวโพดที่ถูกแยกลักษณะข้างต้น จะนำมาสู่การย่อยเปลือกในลักษณะเดียวกัน ทั้งเปลือกสด เปลือกแห้ง และเปลือกไหม้ ซึ่งกระบวนการนี้ จะเป็นการย่อยรูปทรงเดิมของเปลือก จากต้นแบบทางธรรมชาติที่มีลักษณะเป็นระนาบกว้าง และยาว ให้เกิดเป็นรูปแบบทางกายภาพ แบบเส้นใย ขั้นตอนการผลิต เครื่องมือการผลิตที่เป็นระบบหัตถอุตสาหกรรม กระบวนการทดลองการย่อยเส้นใย 3 วิธีการ ดังนี้ คือ

วิธีการทดลอง

1. ประเภทการต้ม ด้วยโซดาไฟ มีขั้นตอนนี้ นำเปลือกจากการคัดแยก ใส่ถังผสมน้ำและโซดาไฟได้สัดส่วน 1:1:1 แช่ไว้ในอุณหภูมิปกติ เป็นระยะเวลา 7 - 10 วัน หมักในถังพลาสติกขนาดน้ำหนัก 20 กิโลกรัม เปิดฝาพลิกเปลือก จากล่างถึงชั้นมาด้านบน สลับกันระหว่างระยะ 2 วัน ต่อ 1 ครั้ง ข้อสังเกตคือ การสัมผัสด้วยมือเปล่าว่าเส้นใยมีความเปื่อยนิ่ม ทดลองนำไปล้างน้ำเปล่า และถูด้วยมือ จะปรากฏเส้นใยขึ้นมาถือว่านำไปใช้งานขั้นต่อไปได้

2. ประเภทการแช่หมัก แบบธรรมชาติ นำเปลือกข้าวโพดใส่ลงในถังขนาด 20 กิโลกรัม สัดส่วน 1:1 ของเปลือก และน้ำเปล่า ปิดฝาลงไว้ระยะเวลา 30 วัน เปิดฝาลงพลิกเปลือกด้านล่างขึ้นด้านบน สลับกันระหว่าง 1 สัปดาห์ จนถึงกำหนด ข้อสังเกต คือการสัมผัส

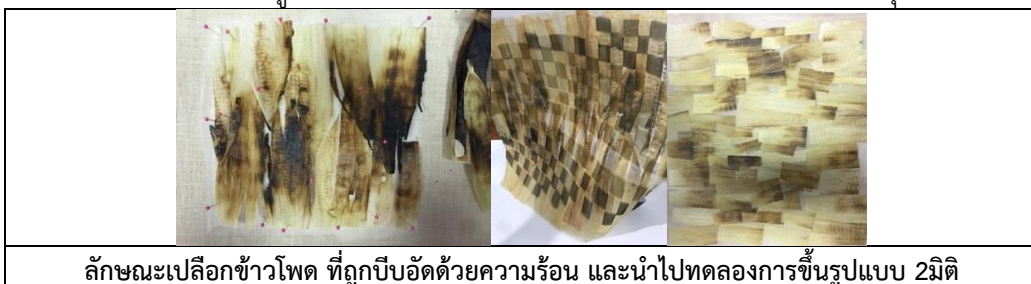

ด้วยมือว่าเส้นเปลือกมีความนิ่ม และลื่น ทดลองหยิบเส้นไปล้างน้ำเปล่า ถูเบาด้วยมือ จะปรากฏเส้นใยขึ้นถือว่านำไปใช้งานได้ในขั้นตอนต่อไป

3. ประเพณีชัก เส้นใย นำเปลือกข้าวโพดทั้ง 3 ชนิด มาฉีกด้วยมือเปล่า การฉีกเส้นให้เกิดลักษณะทางเส้นใยยาวตามขนาดเปลือก

ผลการทดลองข้อที่ 1 พบว่า ปรากฏศักยภาพด้านรูปแบบ รูปทรง (Shape) คือ รูปแบบเปลือกข้าวโพดหลังการทดลองด้วยระบบการควบคุมความร้อน

ตารางภาพที่ 1 รูปแบบเปลือกข้าวโพดหลังการทดลองด้วยระบบการควบคุมความร้อน

รูปทรง 2 มิติ จากกระบวนการ การกรีด การสานขัด การเย็บ สามารถเกิดความงามในรูปแบบระนาบ หรือ รูปแบบแผ่น ซึ่งสามารถนำไปสร้างรูปแบบตัด หรือ การสร้างแพทเทิร์น (Pattern Structure) บนเครื่องแต่งกาย

รูปทรงกึ่ง 2 มิติ จากกระบวนการ การพับ การเย็บ สามารถเกิดความงามในรูปแบบแผ่นผสมนูนต่ำ ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นส่วนเสริมของการขึ้นรูปเสื้อผ้า (Draping) บนหุ่นจำลองได้

ลักษณะเปลือกข้าวโพด ที่ถูกบีบอัดด้วยความร้อนและนำไปทดลองการขึ้นรูปแบบ 3มิติ

รูปทรง 3 มิติ จากกระบวนการ การเย็บ การหนีบ สามารถเกิดความงามในรูปแบบแผ่นที่ให้มีมิติที่ 3 คือ ด้านลึก ด้านกว้าง และด้านสูง ซึ่งศักยภาพรูปทรงชนิดนี้สามารถนำไปสร้างรูปแบบเครื่องแต่งกายโดยการสร้างแพทเทิร์น (Pattern Structure) และการขึ้นรูปบนหุ่น (Draping) สำหรับงานออกแบบเครื่องแต่งกายได้

2. ผลการวิเคราะห์ความงามและศักยภาพใหม่ของเศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้ ในฐานวัสดุทางเลือกใหม่ในการออกแบบเครื่องแต่งกายตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

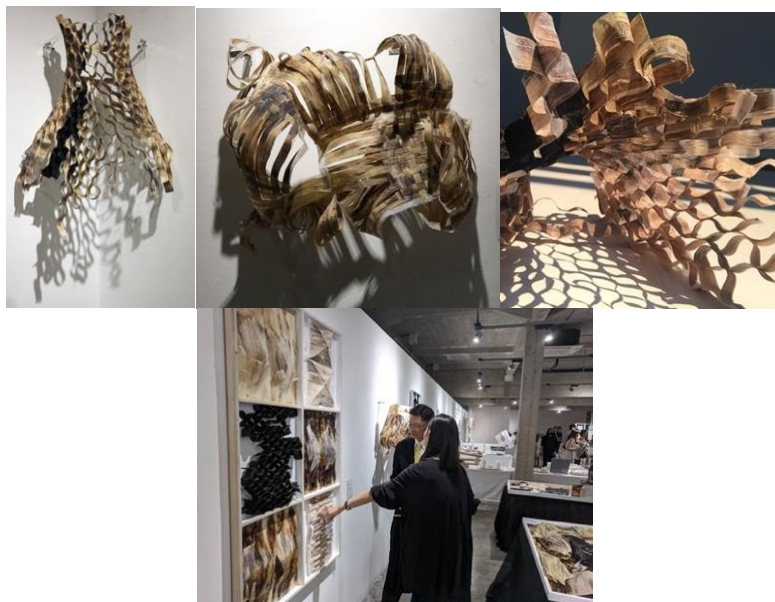
2.1 ผลวิจัยพบว่า การเกิดความงาม พบว่าในการซ้ำกัน (Repeat) ของวัสดุทำให้เกิดมิติที่ 3 คือ มิติความกว้าง ความลึก และความสูง ที่มีผลต่อการสร้างรูปแบบเครื่องแต่งกายผ่านการออกแบบ ซึ่งจำเป็นต้องสะท้อนสุนทรียะรูปแบบใหม่ ตามความเป็นจริงบนวัสดุรูปแบบการถ่ายทอดผลสรุป ดังนี้ 1) รูปทรงลักษณะ 2 มิติ เกิดจากการบีบอัดด้วยความร้อน 2) ลวดลายเกิดจากพื้นผิวเดิมของเปลือกข้าวโพดที่ถูกอบด้วยความร้อน และลวดลายที่ถูกนำมาสานขัดกัน ในแนวตรงและแนวขวาง 3) พื้นผิวของวัสดุที่เป็นผิวเรียบและสั่นจากการบีบอัดด้วยความร้อนระหว่างเปลือกข้าวโพดและผ้าโปร่งแสง 4) มวลของวัสดุเกิดจากการสานขัดและการกรีด พับ โดยใช้เทคนิคการเย็บและกลัดวัสดุจนทำให้มวลของวัสดุเกิดรูปทรง 3 มิติขึ้นโดยมวลที่เกิดขึ้นแสดงผลด้วยความเบา 5) ความโปร่งแสงของวัสดุที่เกิดจากการใช้ผ้าโพลีเอสเตอร์บีบอัดด้วยความร้อนบนเปลือกข้าวโพดซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่เฉพาะตัวของเปลือกข้าวโพดจากการเลือกกลุ่มตัวอย่างเปลือกในงานทดลอง 6) ความทึบแสงจากการขัด-สานและลักษณะลวดลายของเปลือกที่ทับซ้อนกันระหว่างการบีบอัดด้วยความร้อน

2.2 ผลวิจัยพบว่า การเกิดศักยภาพใหม่ บนวัสดุเปลือกข้าวโพดได้โดยผ่านการนำไปขึ้นรูปเป็นผลิตภัณฑ์เครื่องแต่งกาย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ศักยภาพจากการผลักดันรูปแบบ 2 มิติ และ 3 มิติ การวิเคราะห์ปฏิบัติการระหว่างการทดลอง โดยมีเกณฑ์ที่กำหนดด้านศักยภาพคือ การสร้างอัตลักษณ์ใหม่จากตัวอย่างภาพงานทดลอง ดังนี้

ภาพที่ 2 - 5 ผลการทดลองวัสดุเปลือกข้าวโพดด้วยการขึ้นรูปจากความร้อน

ภาพที่ 6 - 9 การทดลองวัสดุเปลือกข้าวโพดด้วยการขึ้นรูปจากความร้อน

การสร้างศักยภาพผ่านอัตลักษณ์ใหม่ หมายถึงความเฉพาะตัวของวัสดุเศษเปลือกข้าวโพดจากงานทดลอง จะสร้างความแตกต่างบนโลกอุตสาหกรรมแฟชั่นได้ ดังนั้น อัตลักษณ์เด่นที่เกิดขึ้นบนเปลือกข้าวโพด นำมาสร้างเป็นวัสดุเพื่อการออกแบบเครื่องแต่งกาย มีศักยภาพด้านอัตลักษณ์ที่ดีได้ 2 ลักษณะ คือ 1) เกิดจากแผ่นวัสดุเปลือกข้าวโพดโดยการผลิตในรูปแบบหัตถอุตสาหกรรม การผลิตในลักษณะนี้ สร้างรูปแบบที่ไม่เหมือนกันทุกชิ้นบนแผ่นวัสดุ ซึ่งเป็นการกำหนดขึ้นเอง และลักษณะลวดลายที่แตกต่างจากผ้าทอที่ผลิตด้วยระบบอุตสาหกรรม 2) รูปแบบเครื่องแต่งกายที่แสดงอัตลักษณ์ที่เฉพาะตัว ด้วยการขึ้นผสมผสานเทคนิคการเย็บและการพับ การอัดด้วยความร้อนบนชิ้นงานให้เกิดรอย หรือมุมเหลี่ยม เป็นลักษณะที่ทำให้เกิด

มิติที่ 3 ซึ่งแตกต่างจากการเย็บขึ้นรูปเครื่องแต่งกายโดยทั่วไป รวมถึงลักษณะของมวล์วัสดุที่แสดงความรู้สึกที่เบา การเคลื่อนไหวจากหลากหลายมวล์วัสดุ

อภิปรายผล

การออกแบบสร้างสรรค์ศักยภาพ “เศษเปลือกข้าวโพด” ในฐานะวัตถุดิบเหลือใช้จากภาคเกษตรกรรม โดยผลิตองค์ความรู้แห่งการพัฒนา โดยใช้วิธีการบูรณาการ ความรู้ทางสุนทรียศาสตร์ และความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อนำเสนอคุณค่าทางความงาม ของธรรมชาติ และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ ความสำคัญของการพัฒนาศักยภาพเศษเปลือกข้าวโพดเหลือใช้จากธรรมชาติ เป็นบทบาทที่สำคัญของทุกคนในฐานะมนุษย์โลก ซึ่งควรเข้ามามีส่วนร่วมในการแบ่งเบาภาระจากธรรมชาติ ในฐานะผู้วิจัย ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการทำงานด้านการออกแบบ สร้างสรรค์ จึงมุ่งประเด็นในการสร้างสรรค์วัสดุแห่งทางเลือกใหม่ที่จะประสานความงาม หน้าที่ ประโยชน์ การใช้งาน ผ่านเครื่องแต่งกายในศตวรรษที่ 21 นี้ ให้เข้าสู่รูปแบบเครื่องใช้สอย รูปแบบใหม่ ที่เป็นปัจจัย 4 ของมนุษย์ ผลจากการทดลอง การขึ้นรูปเศษเปลือกข้าวโพด เพื่อสร้างเป็นวัสดุทางเลือกใหม่ ทั้ง 3 รูปแบบ บนวัสดุเปลือกข้าวโพด 1) รูปแบบ 2 มิติ ที่มีลักษณะเป็นแผ่นระนาบปกติ และการสานขัด 2) รูปแบบ กึ่ง 2 มิติ เป็นลักษณะแผ่นระนาบ โดยมีมิติลอยตัวด้วยเทคนิคการกรีด การกลัดวัสดุ และอัดด้วยความร้อนให้เกิดลักษณะการงอตัว และ 3) รูปแบบ 3 มิติ จากการขึ้นรูปเป็นชิ้นงาน โดยการผสมเทคนิค การเย็บ การกรีด การกลัด และการบีบอัดด้วยความร้อนให้เกิดการพับหรืองอ ในระหว่างการศึกษา ทดลอง ผู้วิจัยค้นพบ หลักทางสุนทรียศาสตร์แห่งความงาม ที่ปรากฏบนเปลือกข้าวโพด ปรากฏขึ้นตามธรรมชาติ และความบังเอิญจากความงาม ที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยขอกล่าวถึง วรรณะความงามของนักปรัชญาในอดีต ดังนี้ นักปรัชญาเพลโต (Plato) ในก่อน ค.ศ. 247 - 347 กล่าวว่า ความงาม สุนทรียภาพที่แท้จริงไม่ได้มีอยู่บนโลกนี้ แต่อยู่ในโลกแห่งมโนคติ (World of Ideas) ซึ่งเป็นความงามนิรันดร์ (ไพโรจน์ ชุมณี, 2559) ดังที่ลักษณะของเปลือกข้าวโพดในงานทดลองเกิดจากการหมดความงามและหมดประโยชน์ลง ซึ่งหมายถึงการที่จะเห็นความงามและประโยชน์ได้ ต้องเกิดจากมโนคติจากผู้ที่พบเห็นในที่นี้กล่าวถึงผู้วิจัยเป็นเบื้องต้นเพื่อนำมาพิสูจน์ความจริงแท้ ในขณะเดียวกันนิยามความงามของนักปรัชญา เซอร์ เฮร์เบิร์ต รีด (Sir Herbert Read), ค.ศ. 1893 - 1968 กล่าวว่า ความงาม สุนทรียภาพ คือ เอกภาพความสัมพันธ์เข้ามาปรากฏประสาทสัมผัส และทำให้เกิดความพึงพอใจ ประกอบขึ้นจากลักษณะความแปลก (Bizarre) ความใหม่ (Nouveau) ไม่น่าเบื่อ ไม่ดาษดิน (Unbanal) (กัจจกร สุนพงษ์ศรี, 2556) ในลักษณะการนิยามนี้ ทำให้พบว่าผลการทดลองการนำวัสดุเปลือกข้าวโพดมาสร้างเป็นวัสดุทางเลือกใหม่ ด้วยวิธีการทดลองตามแนวคิดดิสรปชั้นคือการปฏิเสธแนวทางการผลิตสิ่งทอแบบเดิม ผลจากการทดลองเปลือก

ข้าวโพดสร้างลักษณะที่แปลกใหม่ ไม่ดาษต้น และไม่ซ้ำแบบในตัวเอง ขณะที่ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ได้เขียนอธิบายความหมายของสุนทรียภาพ ความงามเป็นความรู้สึกโดยธรรมชาติของเราทุกคนซึ่งรู้จักค่าของวัตถุที่งาม (ฉลอง สุนทรนนท์, 2558)

ดังนั้น การปรากฏลดทอนของเปลือกข้าวโพด ที่กล่าวข้างต้น มีลักษณะที่เกิดจากเปลือกข้าวโพดที่ผ่านการเผาไหม้ หรืออบจากความร้อนจนระอุ ซึ่งการระอุของไอร้อนนั้น เป็นตัวกระตุ้นการปรากฏลดทอน ซึ่งเป็นลักษณะของเมล็ดในฝัก การเกิดลดทอนบนเปลือกจึงเป็นเหตุโดยบังเอิญ กล่าวได้ว่า เป็นความงามตามธรรมชาติที่ไม่ซ้ำแบบ และจักสร้างความใหม่บนวัสดุได้ ลักษณะที่ดีนี้ จึงถูกนำมาผสมผสานการสร้างศักยภาพ ในรูปแบบอื่นบนเศษเปลือกข้าวโพดได้ 2 แนวทาง ดังนี้

1. การขึ้นรูป 3มิติ แบบกำหนดทิศทาง จะทำให้วัสดุเปลือกข้าวโพดสามารถสร้างรูปทรงได้ จำเป็นต้องอาศัยเทคนิควิธีการ แยกตัวของแผ่นวัสดุ เช่น การกรีด ตัด และ ปะติด เพื่อสร้างมวล (Mass) ของวัสดุจนเกิดมิติ และจะปรากฏรูปแบบที่แตกต่างกัน

2. การขึ้นรูปแบบ 3มิติ แบบไม่กำหนดทิศทาง สามารถสร้างวัสดุเปลือกข้าวโพด เป็นรูปทรง 3มิติ ได้ และหลากหลายรูปทรง การสร้างรูปแบบที่แตกต่างกันโดยไม่ซ้ำแบบ แต่ทั้งนี้จำเป็นต้องอาศัยเทคนิคอื่นที่เป็นเทคนิคการเชื่อมต่อ ประสาน ประกอบกัน เช่น การกลัด การเย็บ และข้อสำคัญการเพิ่มศักยภาพของเปลือกข้าวโพด การนำความร้อนรูปแบบควบคุมได้ การใช้ความร้อน (Heat Transfer) ในการเชื่อมวัสดุเปลือกข้าวโพดกับวัสดุความร้อนด้วยตัวประสานใยแก้ว กับผ้าโพลีเอสเตอร์ (Polyester Fiber)

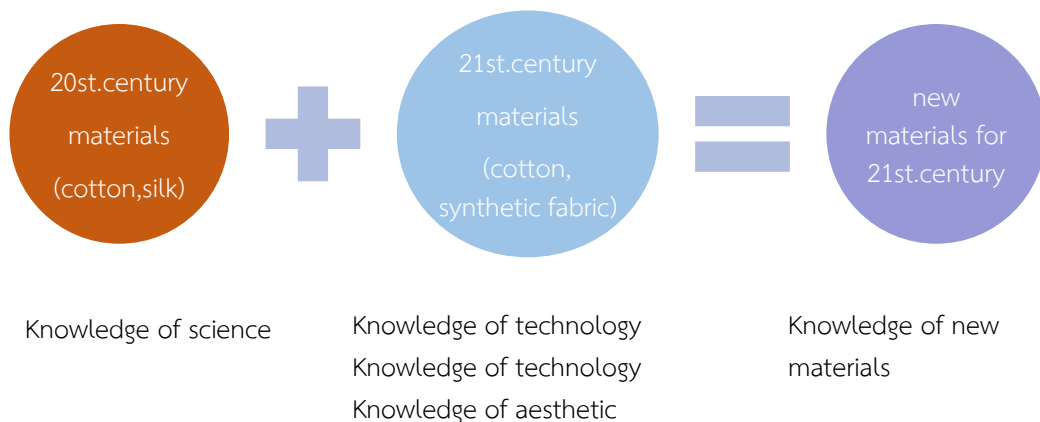
การศึกษาค้นคว้าข้อมูล และการทดลองวัสดุ ในการนำเสนอนิทรรศการความก้าวหน้าผลงานดุษฎีนิพนธ์ หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการออกแบบ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เพื่อให้ผู้คนได้เข้ามามีประสบการณ์ร่วม และส่งเสริมให้ผู้คน เกิดความรู้สึก รับรู้ ถึงศักยภาพของวัสดุธรรมชาติ เศษเปลือกข้าวโพด ที่สามารถสร้างสรรค์ ในลักษณะความงาม อัตลักษณ์ และเสริมสร้างคุณค่าทางจิตใจ เป็นตัวอย่างของการออกแบบ ที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อมอย่างแท้จริง จากงานวิจัยนี้ยังมีความสอดคล้องกับสถานการณ์โลกในปัจจุบัน จากที่ประชุม Economic Forum ถึงความสำคัญ ในหัวข้อการประชุมการพัฒนาอุตสาหกรรมและแพชชั่น ซึ่งผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการพัฒนาวิทยาศาสตร์ด้านวัสดุ (Materials Science) (ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ, 2563) อีกทั้งงานวิจัยนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยและพัฒนางานสิ่งทอชีวภาพของ นางซูซานเน ลี (Suzanne Lee) (Thecnology is our next nature, 2020) หัวหน้าแผนกความคิดสร้างสรรค์ของบริษัท Modern Meadow ทำการทดลองวิจัย วัสดุทางเลือกใหม่จากการเพาะเนื้อเยื่อ

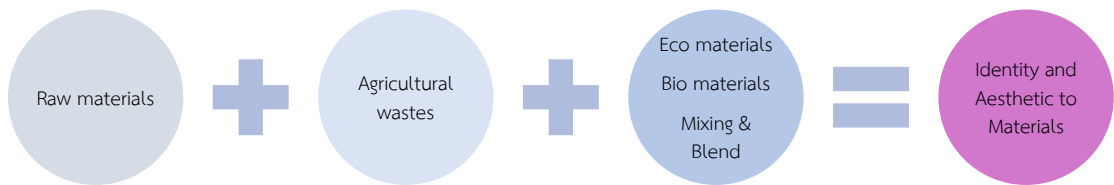
ธรรมชาติจากแบทที่เรียจากชา (Biocouture Growing Textile) โดยวัสดุทางเลือกใหม่นี้ ยังแสดงถึงศักยภาพการย่อยสลายได้ด้วยตัวเอง ทั้งนี้ยังมีงานประภคของนักวิจัยจากสถาบัน Aalto University professor julia lohmann designed a davelion made entirely of seaweed 2020 (Dezeen, 2020) ที่นำสาหร่ายจากธรรมชาติจำนวนมากมาใช้เป็นวัสดุทดแทน เพื่อสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ที่แตกต่างจากวัสดุที่ใช้ในอดีต แสดงให้เห็นถึงการตระหนักรู้ในสภาวะการณปัจจุบันและการสร้างอนาคตที่ดีอุตสาหกรรมการผลิตและนักออกแบบ ถึงการขาดแคลนทรัพยากรด้านวัตถุดิบ อีกทั้งช่วยลดการผลิตวัตถุดิบที่เกินความจำเป็น หันมาใช้วัตถุดิบที่เหลือทิ้งทางธรรมชาติ นำมาผสมผสานทฤษฎีศาสตร์ สร้างคุณค่าและความงาม ร่วมกับการบูรณาการความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ด้วยวิธีการใหม่ที่ชาญฉลาด เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไปได้

องค์ความรู้ใหม่

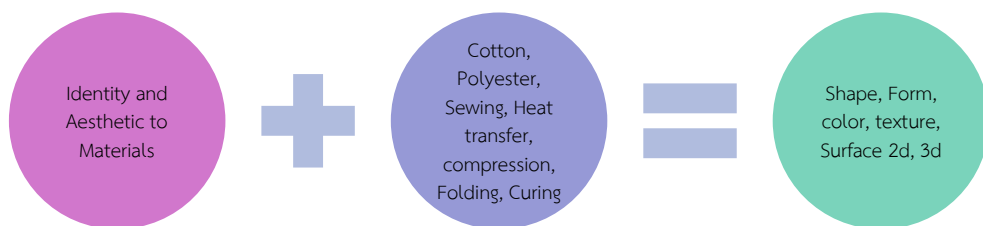
องค์ความรู้ ด้านการสร้างสรรค์ศักยภาพ “เศษเปลือกข้าวโพด” ในฐานะวัตถุดิบเหลือใช้ จากภาคเกษตรกรรม โดยใช้วิธีการบูรณาการ ความรู้เชิงวิทยาศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์ เพื่อนำเสนอคุณค่า ทางความงามของวัสดุจากธรรมชาติ สามารถอธิบายได้ ดังนี้ องค์ความรู้ใหม่ ที่ปรากฏขึ้นเป็นองค์ความรู้ที่ได้จาก 2 ส่วน คือ 1) การวิเคราะห์ข้อมูลจากวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นพื้นฐานที่จะยืนยันและสร้างแนวทางการทดลองในงานวิจัยจากกระบวนการผลิตวัตถุดิบสิ่งทอแบบทั่วไป 2) วิธีการทดลอง โดยการบูรณาการข้ามศาสตร์ การทดลองวัสดุจากแนวคิดการดิสรพ์ชั้นสิ่งทอ ในรูปแบบที่แตกต่างกันจากกระบวนการเดิม และกระบวนการใหม่

แผนผังแสดงแนวคิดความสัมพันธ์องค์ความรู้การสร้างสรรคศักยภาพ
ของวัสดุแนวทางเลือกใหม่

แผนผังแสดงความสัมพันธ์การบูรณาการสร้างสรรค์ศักยภาพของวัสดุ

แผนผังแสดงผลลัพธ์สร้างสรรค์ศักยภาพของวัสดุทางเลือกใหม่

จากแผนผังข้างต้นนี้ เป็นส่วนสำคัญ ที่ทำให้งานวิจัยปรากฏองค์ความรู้ใหม่ กล่าวคือ ในงานการผลิตวัตถุดิบสิ่งทอรูปแบบทั่วไปที่เกิดขึ้น จะใช้วัตถุดิบที่เป็นฝ้ายและไหมโดยส่วนใหญ่ประกอบ เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 รูปแบบของวัตถุดิบสิ่งทอเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น โดยการพัฒนาวัตถุดิบทดแทนฝ้ายเพื่อใช้ผลิตเครื่องแต่งกาย ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงด้านวัตถุดิบหลักของอุตสาหกรรมเครื่องแต่งกาย มีการคิดค้นและใช้วัตถุดิบที่มาจากวัตถุดิบที่แตกต่างจากเดิม ดังนั้นการผลิตวัสดุทางเลือกใหม่ในศตวรรษที่ 21 นี้ จึงมีกระบวนการการผลิตรูปแบบที่ไม่ซับซ้อน และใช้ประโยชน์จากทุกส่วน อาจไม่จำเป็นต้องพึ่งพากระบวนการผลิตอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งโดยเฉพาะการนำเศษวัตถุดิบทางธรรมชาติมาใช้เป็นวัตถุดิบของการผลิตเครื่องแต่งกาย การสร้างศักยภาพในวัตถุเปลือกข้าวโพดและการเกิดความงามในตัววัสดุ ซึ่งมีแนวทางการพัฒนาที่มีความสัมพันธ์กัน ระหว่างการทดลองในรูปแบบการทดลองที่เกิดจากการบูรณาการ การผสมผสานเทคนิค จนเกิด ลวดลาย รูปร่าง รูปทรง สี สัน พื้นผิว และผิวสัมผัส ทั้งหมดนี้แสดงถึงจุดเริ่มต้นของการก่อตัวในลักษณะความเป็นอัตลักษณ์ (Identity) ในขณะเดียวกันความงาม (Aesthetics) ที่ปรากฏขึ้นในรูปแบบ 2 มิติ (2d) และ 3 มิติ (3d) เป็นรูปแบบที่ไม่ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า แต่จะถูกกระทำให้ขึ้นจากการทำชิ้นส่วนซ้ำ (Motifs Repeat) บนชิ้นงานเล็ก ๆ (Motifs) ของเปลือกข้าวโพด ที่นำมาประกอบสร้างเป็นรูปทรง 3

มิติ (3d) อีกทั้งแสดงผลให้เห็นถึงความเป็นที่มาของวัสดุ ที่กระตุ้นภาวะที่อยู่ภายในและการเป็นวัสดุในฐานะเครื่องแต่งกายที่ปรากฏอยู่ภายนอก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การออกแบบสร้างสรรค์ศักยภาพ “เศษเปลือกข้าวโพด” ในฐานะวัตถุดิบเหลือใช้จากภาคเกษตรกรรม โดยผลิตองค์ความรู้ ในการพัฒนา วิธีการใหม่ มีประเด็นของงานวิจัยที่สำคัญ คือ 1) เปลือกข้าวโพดมีลักษณะที่เฉพาะตัว คือลักษณะของเส้นใย และ เปลือกในลักษณะเด่นของลวดลาย และการนำมาสร้างเป็นวัสดุทางเลือกใหม่ ที่เหมาะสมต่อการบิ้ออัดด้วยความร้อน มีความคงทนในการประสานกัน ด้วยเทคนิคการเย็บ และสานขัด ซึ่งส่งผลต่อการนำมาใช้งานสำหรับเครื่องแต่งกาย 2) ความเฉพาะตัวของเปลือกข้าวโพดสามารถสร้างอัตลักษณ์เป็นวัสดุทางเลือกใหม่ได้ และสร้างให้เกิดความงาม และคุณค่าแก่การใช้ประโยชน์ การทดลองในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้การบูรณาการข้ามศาสตร์ เพื่อค้นหาลักษณะอันเป็นความเฉพาะ อีกทั้งการสร้างศักยภาพให้เกิดเป็นวัสดุทางเลือกใหม่ จำเป็นต้องใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อพิสูจน์ศักยภาพของวัสดุในการใช้ความร้อนบิ้ออัด และประสานให้เกิดเป็นแผ่นวัสดุ ขณะเดียวกันยังจำเป็นต้องอาศัยวัสดุเพิ่มเติม เช่น ผ้าโพลีเอสเตอร์ที่มีคุณสมบัติโปร่งแสง โยกาโพลีเอสเตอร์ เพื่อสร้างคงทน แข็งแรง และเสริมโครงสร้างทางรูปทรงที่ดี เพื่อให้เหมาะสมกับการนำไปใช้ประโยชน์ ในรูปแบบผลิตภัณฑ์อื่นๆ ได้ ซึ่งการนำไปออกแบบ สามารถนำไปออกแบบในรูปแบบที่หลากหลายสำหรับผลิตภัณฑ์อื่นๆ และสามารถเพิ่มมูลค่าให้แก่เศษเปลือกข้าวโพดในแง่มูลค่าทางการตลาดได้ ข้อเสนอแนะงานวิจัย ปัจจุบันแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่บนโลก เริ่มถูกทำลายและลดลงอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการเกิดปรากฏการณ์ด้านต่างๆเป็นระยะ ดังนั้น ในด้านการออกแบบที่ดี ควรคำนึงถึงรูปแบบการผลิต และการใช้ทรัพยากรให้คุ้มค่า ด้วยแนวทางการจัดการที่เหมาะสม การทดลองและพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบ จึงเป็นส่วนที่สำคัญควบคู่กัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผลิตภัณฑ์ที่เป็นปัจจัย 4 ของมนุษย์ เช่น ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในบ้าน ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างการก่อสร้างหรือกระทั่งเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม เพื่อให้การพัฒนาในสายการผลิตงานออกแบบมีความเหมาะสมกับอนาคตของโลกอย่างยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “สุนทรีย์วิทยาการพัฒนาศักยภาพวัตถุดิบเหลือใช้จากธรรมชาติ เพื่อสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายจากเปลือกข้าวโพด” หลักสูตรปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการออกแบบ คณะมัณฑนศิลป์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2560). ยุทธศาสตร์เกษตรและสหกรณ์ระยะ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579. ใน รายงานแผนยุทธศาสตร์เกษตร. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กัจจกร สุนพงษ์ศรี. (2556). สุนทรียศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฉลอง สุนทรนนท์. (2558). สุนทรียศาสตร์และทัศนศิลป์. (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มิตรสัมพันธ์กราฟฟิค จำกัด.
- ธีรยุทธ คล้าชื่น. (7 พฤษภาคม 2561). บทสัมภาษณ์: การเจริญเติบโตของพืชไร่ประเภทข้าวโพด. (นางสาวณิรชญา จังதியานนท์, ผู้สัมภาษณ์)
- ไพโรจน์ ชมณี. (2559). สุนทรียศาสตร์ตะวันตก. นครปฐม: โรงพิมพ์ แพลน พรินต์ติ้ง จำกัด.
- มาเรียม นิลพันธ์. (2558). วิธีวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่9). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร .
- ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ. (2563). เจาะเทรนด์โลก 2021: Reform this moment. . (พิมพ์ครั้งที่1). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมเศรษฐกิจสร้างสรรค์(องค์การมหาชน).
- สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ. (2560). องค์ความรู้ “Circular Fashion”. เรียกใช้เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://www.textiles.org>
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2562). สถิติการใช้ที่ดินสำหรับพื้นที่ไรในประเทศไทย. ใน รายงานผลสถิติ. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- Dezeen. (2020). The Department of Seawood Installation and workshops Limited Awards. Sustainable Design of the Year 2020. Retrieved January 28 , 2021, from <https://www.Dezeen.com/en/>
- Irisvanherpen. (2021). About Couture Collection. Retrieved April 16 , 2021, from <https://www.Irisvanherpen.com/new/>
- Miyake, I. (2021). Concept Design for Collection. Retrieved April 6 , 2021, from <https://www.isseymiyake.com/en/>
- Thecnology is our next nature. (2020). Synthetic Biology/2020. Retrieved April 16, 2021, from <https://www.nextnature.net/story/2020/interview-zuzanna-lee-2/>

แนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา
สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*
THE GUIDELINE ON THE RISK MANAGEMENT TO ACADEMIC
IN SCHOOLS UNDER THE PROVINCIAL ADMINISTRATIVE
ORGANIZATIONS IN NORTHEASTERN THAILAND

พชรวิทย์ จันทศิริสิริ

Pacharawit Chansirisira

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

ราตรี เลิศหัวทอง

Ratree Loedwathong

โรงเรียนหนองสังข์วิทยายน

Nongsungwittayayon School, Thailand

E-mail: pacharawit05@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และ ความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 2) แนวทางการบริหารจัดการ ความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นงานวิจัยแบบผสมวิธี ได้แก่ เชิงปริมาณใช้แบบสอบถามสุ่มแบบ หลายขั้นตอน กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 352 คน ใช้สถิติค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นด้วยค่าดัชนี PNI Modified และเชิงคุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม เลือกแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูล หลัก ได้แก่ 1) ผู้บริหาร และ 2) ครู โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน วิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปเป็นภาพรวม ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันและที่พึง ประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.77, S.D. = 0.61), ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.56) มี 5 ด้าน ได้แก่ 1.1) ด้านผลผลิต ($\bar{X}$ = 3.76, S.D.= 0.63), ($\bar{X}$ = 4.40, S.D.= 0.58) 1.2) ด้าน ผู้รับบริการ ($\bar{X}$ = 3.75, S.D.= 0.73), ($\bar{X}$ = 4.38, S.D.= 0.61) 1.3) ด้านปัจจัยนำเข้า

* Received 24 August 2021; Revised 25 September 2021; Accepted 1 October 2021

($\bar{X}$ = 3.79, S.D.= 0.53), ($\bar{X}$ = 4.34, S.D.= 0.54) 1.4) ด้านกระบวนการ ($\bar{X}$ = 3.79, S.D.= 0.61), ($\bar{X}$ = 4.34, S.D.= 0.53) และ 1.5) ด้านผู้ส่งมอบ ($\bar{X}$ = 3.77, S.D.= 0.58), ($\bar{X}$ = 4.32, S.D.= 0.55) และ 2) แนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการ มี 7 ด้าน ได้แก่ 2.1) การจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 2.2) การวิจัย วัดผล ประเมินผล การเทียบโอนผลการเรียน 2.3) การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 2.4) การประสานความร่วมมือพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 2.5) การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพในและมาตรฐานการศึกษา 2.6) การวางแผนงานด้านวิชาการ และ 2.7) การนิเทศการศึกษา

คำสำคัญ: แนวทาง, การบริหารจัดการความเสี่ยง, งานวิชาการ, องค์การบริหารส่วนจังหวัด

Abstract

The objectives of the research article were to study: 1) the current situation and desirable characteristic, need, and want of the risk management on the academic department of the schools running under the Provincial Administrative in northeastern Thailand. And 2) the guidelines for the risk management to the academic department of the schools running under the Provincial Administrative in northeastern Thailand. This was an integrated research design for mixed-method quantitative using questionnaires, simple random queries. The sample group includes School administrators and teachers of 352 peoples. By using analyzed frequency, percentage, mean, standard deviation, and analyze the priorities of the necessary needs PNI Modified. And qualitative using in-depth interviews and focus groups by purposive sampling, key informants such as 1) executives and 2) teachers by seminar based on experts of 10 peoples. By content analyzing and summarizing. The research was found that: 1) current situation and desirable characteristic by through images of the highest level ($\bar{X}$ = 3.77, S.D. = 0.61), ($\bar{X}$ = 4.35, S.D. = 0.56). There are 5 sides including 1.1) Outputs ($\bar{X}$ = 3.76, S.D.= 0.63), ($\bar{X}$ = 4.40, S.D.= 0.58), 1.2) Customers ($\bar{X}$ = 3.75, S.D.= 0.73), ($\bar{X}$ = 4.38, S.D.= 0.61), 1.3) Inputs ($\bar{X}$ = 3.79, S.D.= 0.53), ($\bar{X}$ = 4.34, S.D.= 0.54), 1.4) Process ($\bar{X}$ = 3.79, S.D.= 0.61), ($\bar{X}$ = 4.34, S.D.= 0.53), and 1.5) Suppliers ($\bar{X}$ = 3.77, S.D.= 0.58), ($\bar{X}$ = 4.32, S.D.= 0.55). And 2) guidelines for the risk management there are 7 aspects including 2.1) teaching and learning management in educational institutions, 2.2) research, measurement, evaluation, and comparison of learning outcomes, 2.3) curriculum development of educational institutions, 2.4) Coordination

for development of local curricula with educational institutions and other organizations, 2.5) development of internal quality assurance systems and educational standards, 2.6) academic planning, and 2.7) educational supervision.

Keywords: Guidelines, Risk Management, Academic, Provincial Administrative

บทนำ

การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาประเทศที่ผลักดันให้พัฒนาคนเป็นสำคัญ และกระจายอำนาจที่เป็นจริงแก่ประชาชน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิถีชีวิตและการพัฒนาของสังคม หรือชุมชน คำว่า “การกระจายอำนาจ” (Decentralization) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของอำนาจและการควบคุมจากศูนย์กลางไปยังส่วนปลาย เป็นการปรับเปลี่ยนอำนาจและความรับผิดชอบจากส่วนกลางไปยังกลุ่มวิชาชีพใน ชุมชนในทางการศึกษา “การกระจายอำนาจทางการบริหารและการจัดการศึกษา” หมายถึง การถ่ายโอนอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบและการตัดสินใจจากส่วนกลางหรือศูนย์รวมอำนาจไปสู่ส่วนต่าง ๆ ขององค์กร โดยให้ทุกส่วนขององค์กรได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การบริหารและกระบวนการทางกฎหมายที่จะมอบอำนาจขั้นต้น และความรับผิดชอบให้แก่ท้องถิ่นในการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาทั้ง 4 โครงสร้างงานสถานศึกษา ตั้งแต่การบริหารงานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณ และงานบริหารทั่วไป เพื่อให้สถานศึกษาและชุมชนมีอิสระในการบริหารจัดการศึกษาการกระจายอำนาจทางการบริหารการศึกษาสู่ท้องถิ่น มีเป้าหมายหลักในการมุ่งลดบทบาทของรัฐในส่วนกลางให้เหลือแต่ภารกิจหลักที่ต้องทำเท่าที่จำเป็น และเพิ่มบทบาทให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าดำเนินการแทน โดยให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542 ได้กำหนดว่าการบริหารและการจัดการศึกษาของรัฐแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ ระดับกระทรวง ระดับเขตพื้นที่การศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ระดับสถานศึกษา ดังนั้น ความสัมพันธ์ของส่วนกลาง (กระทรวง) กับส่วนภูมิภาค (เขตพื้นที่การศึกษา, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, สถานศึกษา) แบ่งบทบาทและหน้าที่ในการดำเนินงานทางการจัดการศึกษาอย่างชัดเจน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) โดยถือได้ว่าการบริหารความเสี่ยงเป็นกลไกที่สำคัญอย่างยิ่งในการผลักดันองค์กรภาครัฐให้มีผลการดำเนินงานที่เป็นเลิศ และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนองค์กร เพื่อให้เป็นรูปแบบองค์กรแห่งการเรียนรู้ การบริหารความเสี่ยงเป็นแนวทางการบริหารงานที่ควรนำมาประยุกต์ใช้อยู่ตลอดเวลา (สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย, 2550) การบริหารความเสี่ยง คือ เครื่องมือการบริหารจัดการที่มีคุณค่า เป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยป้องกัน รักษา ส่งเสริมให้องค์กรสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับองค์กร การบริหารความเสี่ยงเป็นส่วนหนึ่งของระบบการกำกับดูแลกิจการที่ดี (ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, 2551)

กระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายแจ้งให้สถานศึกษาปฏิบัติการจัดการบริหารความเสี่ยง อาศัยอำนาจ ตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พุทธศักราช 2546 รวมไปถึง พระราชกฤษฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการ บ้านเมืองที่ดี ระเบียบคณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินต่างก็มีความตระหนักในเรื่องของการ บริหารความเสี่ยง และในการบริหารงานของสถานศึกษา งานวิชาการ นับเป็นงานหลักที่สำคัญ ที่สุด (ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2553) ทั้งนี้ เพราะโรงเรียนต้องรับผิดชอบในการพัฒนา เด็ก นักเรียนให้มีความรู้ ความสามารถ ตลอดจนคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เป็นไปตามยุทธศาสตร์ และนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งนี้ หากสถานศึกษาไม่ดำเนินการบริหารความเสี่ยงให้ ครบคลุมงานวิชาการก็จะทำให้ การดำเนินงานไม่บรรลุพันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา จะเห็นได้ว่า การบริหารความเสี่ยงในสถานศึกษาด้านงานวิชาการ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการ ลดมูลเหตุแต่ละโอกาสที่สถานศึกษาจะเกิดความเสี่ยง เกี่ยวกับงานวิชาการ โดยการบริหาร ความเสี่ยงด้านงานวิชาการจะช่วยนำพาองค์กรก้าวไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคง ดังนั้น ภาครัฐ โดยเฉพาะสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานที่มี ความสำคัญในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อพัฒนาคุณภาพให้ได้มาตรฐาน ในระดับ อาชีวศึกษาเป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพเพื่อพัฒนากำลังคนในระดับต่าง ๆ โดยมีเป้าหมายและ วัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ การผลิตและพัฒนาศักยภาพกำลังคนในด้านวิชาชีพสำหรับการพัฒนา สังคมและประเทศชาติ หลักการสำคัญของการจัดการอาชีวศึกษาคือ ต้องฝึกผู้เรียนให้มี ประสบการณ์จนสามารถทำงานได้ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือกับชุมชน สังคมและสถาน ประกอบการ ภายใต้ปรัชญาของการจัดการอาชีวศึกษาที่ว่า จะต้องจัดให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถและทักษะในการปฏิบัติงานเพื่อเข้าสู่ตลาดแรงงานอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

ดังนั้น การจัดการอาชีวศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้มี งานทำ มีอาชีพเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เจริญก้าวหน้า (สำนักงานมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ, 2555) และให้สอดคล้องตามมาตรา 20 ที่กำหนดไว้ว่า “การจัดการอาชีวศึกษา การฝึกอบรมวิชาชีพ ให้จัดในสถานศึกษาของรัฐ สถานศึกษาของเอกชน สถานประกอบการ หรือโดยความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับสถาน ประกอบการ ทั้งนี้ ให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการอาชีวศึกษาและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง” และมาตรา 6 “การจัดการอาชีวศึกษาและการฝึกอบรมวิชาชีพต้องเป็นจัดการศึกษาใน ด้านวิชาชีพที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและแผนการศึกษาแห่งชาติ เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนในด้านวิชาชีพระดับฝีมือ ระดับเทคนิค และระดับเทคโนโลยี รวมทั้งเป็นการยกระดับการศึกษาวิชาชีพให้สูงขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของ ตลาดแรงงาน โดยนำความรู้ในทางทฤษฎีอันเป็นสากลและภูมิปัญญาไทยมาพัฒนาผู้รับ การศึกษาให้มีความรู้ความสามารถในทางปฏิบัติและมีสมรรถนะจนสามารถนำไปประกอบ

อาชีพในลักษณะผู้ปฏิบัติหรือประกอบอาชีพโดยอิสระได้” (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2551) ปัจจุบันการจัดการศึกษาระบบอาชีวศึกษาถูกปล่อยปละละเลยจนมีคุณภาพต่ำและมีปัญหาภาพลักษณ์ก่อให้เกิดปัญหาสำคัญต่อผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายคือ นักเรียนอาชีวศึกษาจำนวนมากขาดโอกาสในการประกอบอาชีพที่ดี เนื่องจากการได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพต่ำและโอกาสในการทำงานเปิดรับน้อย และด้านภาคธุรกิจประสบปัญหาขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะ และความสามารถในการแข่งขันตกต่ำลง รวมถึงด้านระบบการศึกษามีต้นทุนสูงขึ้นและผลตอบแทนจากระบบการศึกษาลดลง เนื่องจากนักเรียนสนใจในระบบอุดมศึกษามากกว่าอาชีวะ เนื่องจากการศึกษาในมหาวิทยาลัยมักจะเน้นความรู้เชิงวิชาการ (ณัฐสิริ รัช เกียรติวงศ์, 2561) จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและศึกษานโยบายการบริหารผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรี ภายใต้กรอบยุทธศาสตร์ชาติเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับงาน และเป็นรูปแบบของการพัฒนาการดำเนินงานในมิติใหม่ที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน ตลอดจนเสนอแนะการพัฒนากระบวนการจัดการผู้สูงอายุให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและศึกษาแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเสริมสร้างความเป็นผู้นำของผู้ประกอบการของสถานศึกษา เพื่อสนองความต้องการการศึกษา และผลิตกำลังคนที่มีคุณภาพแก่ประเทศชาติ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 ด้านประชากร (Population) คือ สถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 213 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครู ได้แก่ ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ รวมทั้งสิ้นจำนวน 2,343 คน (วิทยาลัยการอาชีวกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2561)

1.1.1 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ สถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอนแบ่งตามสัดส่วนจากการจำแนกตามขนาดได้ 32 โรงเรียน (เล็ก, กลาง, ใหญ่, ใหญ่พิเศษ) ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 96 คน และครู ได้แก่ ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 256 คนทั้งสิ้นจำนวน 352 คน โดยใช้การเปิดตาราง Krejcie and Morgan (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970)

1.1.2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คือ การเลือกแบบเจาะจงจากสถานศึกษามีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ Best Practice จำนวน 3 แห่ง ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา และครู ที่รับผิดชอบขอบข่ายการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการสถานศึกษาและหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 5 คน และ 2) ครู ได้แก่ ครูผู้สอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 5 คน ทั้งหมดจำนวน 10 คน ซึ่งทั้งหมดมีวุฒิการศึกษาในระดับปริญญาโทขึ้นไป มีตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์และมีประสบการณ์การทำงาน 10 ปีขึ้นไป

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ การศึกษาเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการความเสี่ยง การบริหารงานด้านวิชาการ และรูปแบบและการพัฒนารูปแบบเชิงระบบ

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ เชิงปริมาณใช้แบบสอบถามซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านนโยบายการบริหารสถานศึกษา จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาค่าความเที่ยงตรงโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC มีค่าไม่ต่ำกว่า 0.50 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) นำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวน 30 คน และได้หาค่าความเชื่อมั่นสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach, L. J., 1990) ทั้งฉบับเท่ากับ 0.95 และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์แบ่งเป็น 3 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน (Checklist) 2) สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของ การบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert, R., 1967) (โดยแบ่งช่วงของคะแนน ได้แก่ 1 หมายถึง น้อยที่สุด 2 หมายถึง น้อย 3 หมายถึง มีปานกลาง 4 หมายถึง มาก และ 5 หมายถึง มากที่สุด) และ 3) ข้อเสนอแนะ และเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน 2) วิเคราะห์ความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา และ 3) นำเสนอแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา

3. ด้านการเก็บข้อมูล คือ แบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างในสถานศึกษาโดยใช้แบบสอบถามแบบมาตราส่วน

ประมาณค่า 5 ระดับ (Likert R. 1967) (โดยแบ่งช่วงของคะแนน (แบบสอบถาม) ระยะที่ 2 วิเคราะห์ความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษาจากการสัมภาษณ์แล้วเสนอแนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล คือ เชิงปริมาณวิเคราะห์สถิติด้วย SPSS (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2554) เพื่อหาค่าทางสถิติของข้อมูลที่ศึกษาคือ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าดัชนี PNI_{Modified} และเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสรุปเป็นภาพรวม

ผลการวิจัย

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านผู้ส่งมอบปัจจัยนำเข้า 2) ด้านปัจจัยนำเข้า 3) ด้านกระบวนการ 4) ด้านผลผลิต และ 5) ด้านผู้รับบริการ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของรูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

รายการประเมิน	ความคิดเห็น						PNI Modified	ลำดับความ ต้องการ
	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์				
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
1. ด้านผู้ส่งมอบปัจจัยนำเข้า (Suppliers)	3.77	0.58	มาก	4.32	0.55	มาก	0.145	3
2. ด้านปัจจัยนำเข้า (In puts)	3.79	0.53	มาก	4.34	0.54	มาก	0.145	3
3. ด้านกระบวนการ (Process)	3.79	0.61	มาก	4.34	0.53	มาก	0.145	3
4. ด้านผลผลิต (Out puts)	3.76	0.63	มาก	4.40	0.58	มาก	0.170	1
5. ด้านผู้รับบริการ (Customers)	3.75	0.73	มาก	4.38	0.61	มาก	0.168	2
รวม	3.77	0.61	มาก	4.35	0.56	มาก	0.153	-

จากตารางที่ 1 พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.77, S.D. = 0.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านกระบวนการ ($\bar{X}$ = 3.79, S.D. = 0.61) และด้านปัจจัยนำเข้า ($\bar{X}$ = 3.79, S.D. = 0.53) รองลงมาได้แก่ ด้านผู้ส่งมอบ ($\bar{X}$ = 3.77, S.D. = 0.58) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านผู้รับบริการ ($\bar{X}$ = 3.75, S.D. = 0.73)

ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = .056) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านผลผลิต ($\bar{X} = 4.40$, S.D.= 0.58) รองลงมา ได้แก่ ด้านผู้รับบริการ ($\bar{X} = 4.38$, S.D.= 0.61) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ($\bar{X} = 4.34$, S.D.= 0.54) ด้านกระบวนการ ($\bar{X} = 4.34$, S.D.= 0.53) และ ด้านผู้ส่งมอบ ($\bar{X} = 4.32$, S.D.= 0.55)

ความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด โดยภาพรวม (PNI = 0.153) เมื่อพิจารณารายด้าน เรียงลำดับจากมากลงไปหาน้อย พบว่า ด้านผลผลิต (Out Puts) (PNI = 0.153) รองลงมา คือ ด้านผู้รับบริการ (Customers) (PNI =0.168) และด้านผู้ส่งมอบ (Suppliers) ด้านปัจจัยนำเข้า (In puts) และด้านกระบวนการ (Process) มีลำดับเท่ากัน (PNI =0.145) โดยมีรายละเอียดรายด้าน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สภาพปัจจุบันและที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายด้าน

รายการประเมิน	ความคิดเห็น						PNI Modified	ลำดับความ ต้องการ
	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์				
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล		
ด้านผู้ส่งมอบปัจจัยนำเข้า								
จัดหาวิทยากรเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะในการบริหารสถานศึกษาและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน	3.51	0.83	มาก	4.24	0.76	มาก	0.207	1
จัดหาบุคลากรครูอย่างเพียงพอสำหรับจัดการเรียนการสอน	3.59	0.91	มาก	4.24	0.84	มาก	0.181	2
จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเพื่อการนิเทศ กำกับ ติดตามประเมินผลสรุปกระบวนการจัดการเรียนการสอน การในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ	3.62	0.87	มาก	4.26	0.78	มาก	0.176	3
รวม	3.94	0.74	มาก	4.32	0.55	มาก	0.096	
ด้านปัจจัยนำเข้า								
ผู้บริหารลดภาระงานบริหารของครู เพื่อให้ครูมุ่งเน้นงานการสอนเป็นหลัก	3.27	1.00	ปานกลาง	4.28	0.81	มาก	0.308	1
นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีคุณภาพ โดยวัดจากทักษะความรู้ และความสามารถทางวิชาการที่นักเรียนได้เรียนรู้บรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์	3.43	0.70	ปานกลาง	4.20	0.80	มาก	0.224	2

รายการประเมิน	ความคิดเห็น							PNI Modified	ลำดับความ ต้องการ
	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์					
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล			
นักเรียนมีทักษะในการอ่าน ฟัง ดู พูด เขียน และตั้งคำถามเพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากสื่อและเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา	3.53	0.74	มาก	4.30	0.71	มาก	0.218	3	
รวม	3.84	0.79	มาก	4.34	0.54	มาก	0.130		
ด้านกระบวนการ									
มีการเผยแพร่ผลงานการวิจัย ผลงานวิชาการเกี่ยวกับการศึกษากับสถานศึกษาองค์กร หน่วยงานและสถาบัน	3.44	0.89	ปานกลาง	4.22	0.76	มาก	0.226	1	
มีการจัดอบรมสัมมนาการผลิตสื่อ การใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน	3.60	0.83	มาก	4.37	0.71	มาก	0.213	2	
มีการใช้การวิจัยเพื่อการศึกษาสภาพปัญหาสภาพปัจจุบันและแนวทางการแก้ปัญหาที่เหมาะสม	3.55	0.80	มาก	4.28	0.71	มาก	0.205	3	
รวม	3.59	0.91	มาก	4.34	0.53	มาก	0.208		
ด้านผลผลิต (Out puts)									
นักเรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล	3.49	0.83	ปานกลาง	4.35	0.71	มาก	0.246	1	
นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นผ่านเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน	3.51	0.84	มาก	4.33	0.76	มาก	0.233	2	
นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง	3.59	0.73	มาก	4.38	0.77	มาก	0.220	3	
รวม	3.51	0.83	มาก	4.40	0.58	มาก	0.253		
ด้านผู้รับบริการ (Customers)									
มีการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลส่งผลถึงคุณภาพทางการศึกษาที่เหมาะสม	3.74	0.86	มาก	4.40	0.61	มาก	0.176	1	
มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้แก่ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร หน่วยงานสถานศึกษาอื่นๆ	3.76	0.83	มาก	4.40	0.69	มาก	0.170	2	
มีความพึงพอใจในกระบวนการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ	3.76	0.82	มาก	4.38	0.71	มาก	0.164	3	
รวม	3.62	0.87	มาก	4.38	0.61	มาก	0.209		

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบันและที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา มีดังนี้

1. ด้านผู้ส่งมอบปัจจัยนำเข้า พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.74), ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.55) ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ จัดหาวิทยากรเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับทักษะในการบริหารสถานศึกษาและพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.83), ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.76) รองลงมาคือ จัดหาบุคลากรครูอย่างเพียงพอสำหรับจัดการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.91), ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.84) และน้อยที่สุดคือ จัดหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเพื่อการนิเทศ กำกับ ติดตามประเมินผลสรุปกระบวนการจัดการเรียนการสอนการในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 0.87), ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.78)

2. ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$, S.D. = 0.79), ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.54) ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ผู้บริหารลดภาระงานบริหารของครูเพื่อให้ครูมุ่งเน้นงานการสอนเป็นหลัก ($\bar{X} = 3.27$, S.D. = 1.00), ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.81) รองลงมาคือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่มีคุณภาพ โดยวัดจากทักษะความรู้ และความสามารถทางวิชาการที่นักเรียนได้เรียนรู้บรรลุผลสำเร็จตามจุดประสงค์ ($\bar{X} = 3.43$, S.D. = 0.70), ($\bar{X} = 4.20$, S.D. = 0.80) และน้อยที่สุดคือ นักเรียนมีทักษะในการอ่าน ฟัง ดู พูด เขียน และตั้งคำถามเพื่อค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากสื่อและเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.74), ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.71)

3. ด้านกระบวนการ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.91), ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.53) ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีการเผยแพร่ผลงานการวิจัย ผลงานวิชาการเกี่ยวกับการศึกษากับสถานศึกษาองค์กร หน่วยงาน และสถาบันอื่น ๆ ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.89), ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.76) รองลงมาคือ มีการจัดอบรมสัมมนาการผลิตสื่อการใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{X} = 3.60$, S.D. = 0.83), ($\bar{X} = 4.37$, S.D. = 0.71) และน้อยที่สุดคือ มีการใช้การวิจัยเพื่อการศึกษาสภาพปัญหาสภาพปัจจุบันและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.55$, S.D. = 0.80), ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = 0.71)

4. ด้านผลผลิต พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = 0.83), ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.58) ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ นักเรียนมีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติ สมเหตุผล ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.83), ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.71) รองลงมาคือ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นผ่านเกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ($\bar{X} = 3.94$, S.D. = 0.74), ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.55) และน้อยที่สุดคือ นักเรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการ

เรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ($\bar{X} = 3.59$, S.D. = 0.73), ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.77)

5. ด้านผู้รับบริการ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 0.87), ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.5561) ค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ มีการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลส่งผลถึงคุณภาพทางการศึกษาที่เหมาะสม ($\bar{X} = 3.74$, S.D. = 0.86), ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.61) รองลงมาคือ มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์แหล่งการเรียนรู้แก่ผู้ปกครอง ชุมชน องค์กร หน่วยงานสถานศึกษาอื่นๆ ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.83), ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.69) และน้อยสุดคือ มีความพึงพอใจในกระบวนการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ ($\bar{X} = 3.76$, S.D. = 0.82), ($\bar{X} = 4.38$, S.D. = 0.61)

แนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาควะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มี 7 องค์ประกอบ คือ

1. ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา คือ สถานศึกษามีการเตรียมความพร้อมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา การเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อช่วยส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาแผนการเรียน โปรแกรมการเรียนการสอน และกิจกรรม สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า

“สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการที่เตรียมไว้เพื่อ ยกระดับคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาความรู้ผู้สอนอย่างต่อเนื่อง” (ครูคนที่ 2, 2561)

2. ด้านการวิจัย วัดผลประเมินผลและการเทียบโอนผลการเรียน คือ สถานศึกษา ส่งเสริมให้ครูนำองค์ความรู้จากการพัฒนาตนเองมาขยายผลสู่ผู้เรียนและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับ ครู ตลอดจนการวัดผลและประเมินผลทุกครั้งหลังการสอน เพื่อปรับปรุงให้การสอนมี ประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า

“เพื่อให้การเรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ บรรลุตามวัตถุประสงค์ เป้าหมาย และตัวชี้วัด ความสำเร็จ ผู้สอนควรมีการประเมินศักยภาพของผู้เรียนเพื่อปรับการเรียนการสอนให้ สอดคล้องกับความรู้ความสามารถของผู้เรียน” (ครูคนที่ 2, 2561)

3. ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา คือ สถานศึกษาได้กำหนด เป้าหมายการยกระดับคุณภาพการศึกษาทุกแผนกสาขาวิชาชี้พออย่างชัดเจน มีการประเมิน หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง และควรวิเคราะห์สภาพปัญหา และความต้องการของสังคม ชุมชน ท้องถิ่น สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า

“การพัฒนาการเรียนการสอนและการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียนนั้น ล้วนเป็นเป้าหมายของหลักสูตร สถาบันการศึกษาควรมีเครือข่ายการสร้างความร่วมมือกับภาคธุรกิจอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม และสถานประกอบการ และผู้ใช้แรงงาน เพื่อช่วยยกระดับมาตรฐานสมรรถนะกำลังคนของอาชีวศึกษา” (ครูคนที่ 5, 2561)

4. ด้านการประสานความร่วมมือพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น คือ สถานศึกษาควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น การวางแผน การพัฒนาหลักสูตร และการร่วมมือกันพัฒนาผู้เรียน สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า

“บทบาทหน้าที่สำคัญของโรงเรียนต่อชุมชน คือ ให้การศึกษาอบรมแก่บุคลากรในชุมชน และบทบาทสำคัญของชุมชนต่อโรงเรียน คือ มีส่วนร่วมกำหนดทิศทางการจัดการศึกษา” (ครูคนที่ 2, 2561)

5. ด้านการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพในและมาตรฐานการศึกษา คือ กระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า

“การพัฒนาระบบระบบการประกันคุณภาพภายในเพื่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และพัฒนามาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ได้แก่ การประเมินคุณภาพภายใน การติดตามตรวจสอบคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาคุณภาพ การศึกษา” (2, 2561)

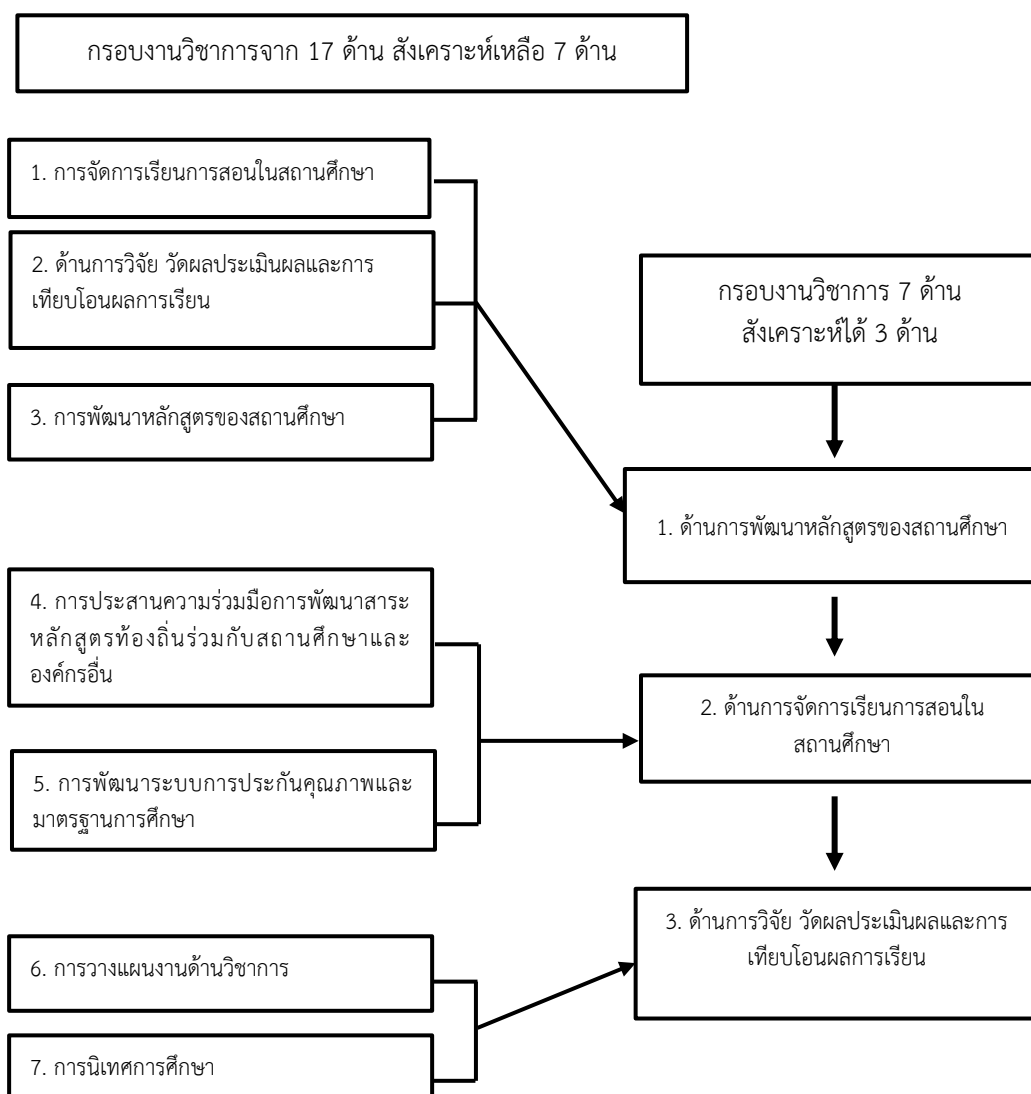
6. ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ คือ การวางแผนบริหารงานของสถานศึกษาเป็นหน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้รับมอบอำนาจจากเขตพื้นที่การศึกษาให้บริหารจัดการ ด้านงานวิชาการ งานงบประมาณ งานบริหารบุคคล และงานบริหารทั่วไป ผู้บริหารจะต้องใช้ความสามารถในการบริหารงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า

“ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดในการริเริ่มการดำเนินงาน ในการกำหนดนโยบายเป้าหมายวัตถุประสงค์ในการวางแผนงานด้านต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่สอดคล้องกับเป้าหมายที่วางไว้” (ผู้บริหารคนที่ 1, 2561)

7. ด้านการนิเทศการศึกษา คือ เป็นเพิ่มประสิทธิภาพการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการของการศึกษาที่มุ่งจะส่งเสริมให้การสนับสนุน และพัฒนามาตรฐานของการศึกษา สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญว่า

“เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการร่วมมือรวมพลังของทุกฝ่ายในการพัฒนาการเรียนการสอนสู่คุณภาพของผู้เรียน และเกิดการพัฒนานิเทศครู” (ครูคนที่ 3, 2561) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 วิเคราะห์ความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด

อภิปรายผล

จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านกระบวนการ และด้านปัจจัยนำเข้า รองลงมาได้แก่ ด้านผู้ส่งมอบ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านผู้รับบริการ และสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านผลผลิต รองลงมา ได้แก่ ด้านผู้รับบริการ และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และ ด้านผู้ส่งมอบ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา โดยภาพรวม (PNI = 0.153) ค่ามากที่สุด คือ ด้านผลผลิต (Out puts) (PNI = 0.153) และรองลงมา คือ ด้านผู้รับบริการ ดังผลการวิจัยของ ลือชัย แก้วสุข ที่พบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาด้านการนำแผนการผลิตกำลังคนไปปฏิบัติ มีความจำเป็นพัฒนาเป็นลำดับแรกคือการสนับสนุนห้องปฏิบัติการจากสถานประกอบการ ความร่วมมือรับนักศึกษาฝึกงาน การบริหารงบประมาณและการจัดเตรียมบุคลากรที่เกี่ยวข้องฯ ด้านการประเมินผลการปฏิบัติตามแผนการผลิตกำลังคน มีความจำเป็นพัฒนา การประเมินผล และการเผยแพร่ผลการประเมินทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ด้านการวางแผนการผลิตกำลังคน มีความจำเป็นพัฒนาการนำผลการประเมินไปปรับปรุง ดังนั้น สถานศึกษาควรมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี การมีระบบคิดที่สามารถแก้ปัญหาในงานได้ และมีทักษะที่เกี่ยวข้องฯ (ลือชัย แก้วสุข, 2555)

แนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มี 7 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 2) ด้านการวิจัย วัดผล ประเมินผล การเทียบโอนผลการเรียน 3) ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 4) ด้านการประสานความร่วมมือพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 5) ด้านการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพในและมาตรฐานการศึกษา 6) ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ และ 7) ด้านการนิเทศการศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี ดวงจันทร์และคณะ ที่พบว่า รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของงานวิชาการของสถานศึกษา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การบริหารหลักสูตร มี 4 ตัวแปร คือ 1) ความรู้ความเข้าใจในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา 2) การใช้หลักสูตรสถานศึกษา 3) การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร และ 4) การประเมินผลและการพัฒนา หลักสูตร องค์ประกอบที่ 2 การจัดการเรียนการสอน มี 4 ตัวแปรคือ 1) ความรู้ความสามารถของครูในการ ออกแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้น

ผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) การใช้สื่อการสอน และ 4) การนิเทศการสอน และ องค์ประกอบที่ 3 งานวัดและประเมินผล มี 3 ตัวแปร คือ 1) การวางแผนการวัดผล และประเมินผลระดับสถานศึกษา 2) การดำเนินการวัดผลและประเมินผลและ 3) การสรุปรายงานผล โดยทั้ง 3 องค์ประกอบมีการบริหารความเสี่ยงด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอนได้แก่ 1) ระบุความเสี่ยง 2) ประเมินความเสี่ยง 3) การจัดการความเสี่ยง และ 4) การสรุปและรายงานผล ผู้บริหารโรงเรียนหรือครูควรนำการบริหารความเสี่ยงมาปรับใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเป็นรูปธรรมอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ (สุภาวดี ดวงจันทร์ และคณะ, 2559)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ 1) ด้านผลผลิต 2) ด้านผู้รับบริการ 3) ด้านปัจจัยนำเข้า 4) ด้านกระบวนการ และ 5) ด้านผู้ส่งมอบ และความต้องการจำเป็นของการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา ค่ามากที่สุด คือ ด้านผลผลิต และรองลงมา คือ ด้านผู้รับบริการ แนวทางการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอนในสถานศึกษา 2) ด้านการวิจัย วัดผล ประเมินผล การเทียบโอนผลการเรียน 3) ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา 4) ด้านการประสานความร่วมมือพัฒนาสาระหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับสถานศึกษาและองค์กรอื่น 5) ด้านการพัฒนากระบวนการประกันคุณภาพในและมาตรฐานการศึกษา 6) ด้านการวางแผนงานด้านวิชาการ และ 7) ด้านการนิเทศการศึกษา ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ ควรมีการจัดเก็บเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่ออ้างอิง โดยต้องมีการรายงานผลการดำเนินการตามช่วงเวลาที่กำหนดอย่างชัดเจน ที่โรงเรียนกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ได้พัฒนาขึ้นไปใช้ ควรมีการปรับปรุงพัฒนาเพิ่มเติมและประยุกต์ใช้ให้มีความเหมาะสมกับบริบทโรงเรียน โดยแนวทางที่ดีที่สุดบุคลากรในแต่ละโรงเรียนควรร่วมกันเรียนรู้และพัฒนารูปแบบสถานศึกษาของตนเอง และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา ทั้งโรงเรียนของรัฐและโรงเรียนเอกชนในระดับอื่น ๆ รวมถึงขนาดของสถานศึกษา เพื่อยกระดับการบริหารจัดการความเสี่ยงงานวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2554). การใช้ SPSS for windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. (พิมพ์ครั้งที่ 18). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ครูคนที่ 2. (9 มีนาคม 2561). แนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (ราตรี เลิศหว่าทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ครูคนที่ 3. (9 มีนาคม 2561). แนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (ราตรี เลิศหว่าทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ครูคนที่ 5. (9 มีนาคม 2561). แนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (ราตรี เลิศหว่าทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ณัฐสิริ วัชรเกียรติวงศ์. (2561). การปฏิรูปอาชีวศึกษาของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ).
- ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. (2551). กรอบโครงสร้างการบริหารความเสี่ยงขององค์กร เจริญบูรณาการ: แนวทางปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 2. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาการพิมพ์.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริม กรุงเทพมหานคร.
- ผู้บริหารคนที่ 1. (9 มีนาคม 2561). แนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (ราตรี เลิศหว่าทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้บริหารคนที่ 2. (9 มีนาคม 2561). แนวทางการบริหารความเสี่ยงงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. (ราตรี เลิศหว่าทอง, ผู้สัมภาษณ์)
- ลือชัย แก้วสุข. (2555). การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการกำลังคนของสถานประกอบการ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต วิชาบริหารการศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยาลัยการอาชีพกลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2561). สถิติข้อมูลบุคลากร. เรียกใช้เมื่อ 14 มกราคม 2561 จาก <http://www.techno.vec.go.th>

- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2551). พระราชบัญญัติการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2551. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2550). คู่มือการบริหารความเสี่ยง. สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวง.
- สำนักงานมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ. (2555). คู่มือการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพมหานคร: แผนกวิชาการพิมพ์วิทยาลัยเทคนิคมีนบุรี.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุภาวดี ดวงจันทร์ และคณะ. (2559). รูปแบบการบริหารความเสี่ยงของงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคใต้. วารสารเครือข่ายวิทยาลัยพยาบาลและการสาธารณสุขภาคใต้, 3(3), 35-51.
- Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing (5th ed.). New York: Harper Collins.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale. Reading in Fishbein, M (Ed.), Attitude Theory and Measurement. New York: Wiley & Son.

การลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน
จังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา*
THE REDUCTION OF INEQUALITY AND DEVELOPMENT A QUALITY
OF LIFE FOR COMMUNITY IN NONGBUA LAMPHU PROVINCE BY
THE KINGS PHILOSOPHY

อภิชาติ เหมือยไรสง

Aphichit Mueathaisong

อาทิตย์ ผ่านพูล

Artit Phanpool

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Thailand

E-mail: chit2u@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน 3) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในการอบรมการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน ก่อนและหลังการอบรม และ 4) เพื่อจัดทำคู่มือการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา กลุ่มตัวอย่าง คือ สมาชิกชุมชน บ้านดอนน้อย จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 261 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถามที่ผ่านการหาค่าความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ และหาความเชื่อมั่นโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .90 และใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างในการวิจัยเชิงคุณภาพ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ T – test dependent ผลการวิจัยพบว่า 1) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) 2) รูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน มี 2 รูปแบบ ได้แก่ ด้านศาสตร์พระราชา และด้านหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรรม ซึ่งประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ กิจกรรมการพัฒนา

* Received 4 May 2021; Revised 19 September 2021; Accepted 25 September 2021

ตัวชี้วัด และวิธีการประเมิน สรุปได้ 3) กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นแตกต่างกันระหว่างก่อนและหลังการอบรมการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) ผลการประเมินคู่มือ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.51 ถือว่าผ่านเกณฑ์

คำสำคัญ: การลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้, พัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน, ศาสตร์พระราชา

Abstract

The objectives of this research article were : 1) to study income inequality reduction and development of quality of life of community members, 2) to develop the model for reducing income inequality and developing quality of life of community members, 3) to compare opinions on training to reduce income inequality and develop of quality of life of community members before and after the training, and 4) to publish the manual for reducing income inequality and developing of quality of life of community members in Nongbualamphu province by espousing the King's Philosophy. The sample group was 261 people of Ban Don Noi, Nong Bua Lamphu Province. The Research tool used in qualitative research was the questionnaire with content validity revised by scholars and reliability using the Cronbach's alpha coefficient. The whole reliability of questionnaire was 0.90. The structural interview guide for qualitative research was also a research tool. The statistics for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and T-test dependent. This research was a mixed model of quantitative and qualitative research. The results were as follows: 1) The respondents had opinions about reducing income inequality and developing the quality of life of community members in Nongbualamphu province by espousing the King's Philosophy in overall at a high level ($\bar{X} = 3.69$). 2) The models for reducing income inequality and developing the quality of life of community members were the King's Philosophy and Dittthadhammikattasamvattanikadhamma consisting of principles and rationale, objectives, development activities, indicators and assessment methods 3) The difference of sample group's opinions before and after the training to reduce income inequality and develop the quality of life of community members in Nongbualamphu province by espousing the King's Philosophy was statistically

significant at the .05 level. 4) Manual evaluation result was overall at a high level. The mean score was higher than the criterion score at 3.51 which is considered as pass the criteria.

Keywords: Income Inequality Reduction, Development of Quality of Life of Community Members, The King's Philosophy

บทนำ

ปัญหาความยากจนถือได้ว่าเป็นปัญหาที่สะสมอยู่ในประเทศไทยมาอย่างยาวนานจากการสำรวจของ พบว่า จังหวัดจังหวัดหนองบัวลำภู ประสบปัญหาความยากจนที่มีความเหลื่อมล้ำทางสังคมเป็นอันดับหนึ่งใน 10 ของจังหวัดจากทั่วประเทศ โดยที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อประชาชน 41,963 บาท ต่อคนต่อปี โดยประชาชนส่วนใหญ่ของจังหวัดประกอบอาชีพเกษตรกร โดยพืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง ซึ่งพืชเหล่านี้เป็นพืชเชิงเดี่ยว ในส่วนของการทำการเกษตรส่วนใหญ่อาศัยแหล่งน้ำจากธรรมชาติ โดยเฉพาะน้ำฝน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) พอมาถึงฤดูแล้งทำการเพาะปลูกไม่ได้ผลอันเนื่องมาจากความแห้งแล้ง ส่งผลให้ผลิตผลทางการเกษตรตกต่ำ อีกทั้งปัญหาการใช้ ปุ๋ยเคมี และสารเคมีกำจัดวัชพืช ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น อีกทั้งก่อให้เกิดปัญหานี้สลับภายในครัวเรือน (วรารุณี เรือนคำ และคณะ, 2563) จากปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำถือได้ว่าเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้อย่างเด็ดขาด กล่าวคือ ความยากจนเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำ และความเหลื่อมล้ำที่มากย่อมส่งผลให้เกิดการกระจายผลตอบแทนหรือโอกาสในการดำเนินชีวิตที่ความแตกต่างกัน (ธนพล สราญจิตร, 2558) และนำไปสู่ปัญหาความยากจนได้ ส่งผลให้ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนต่างพยายามแก้ไขปัญหานี้ถือได้ว่าเป็นวิกฤติที่สำคัญของประเทศ อย่างไรก็ตามการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนที่ทำให้ประชาชนคนไทยสามารถผ่านพ้นได้ทุกวิกฤติคือ การน้อมนำพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาประยุกต์ใช้ได้กับทุกยุคทุกสมัย หรือที่เรียกกันว่า ศาสตร์พระราชา

ศาสตร์พระราชา คือ การน้อมนำพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่พระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย มากำหนดเป็นหลักในการปฏิบัติ เป็น “ศาสตร์ของแผ่นดิน” สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ มีพระราชดำรัส เมื่อปี 2554 ว่า “เป้าหมายในการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 คือ “การพัฒนาที่ยั่งยืน” เพื่อปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ของคน โดยไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ให้คนมีความสุข โดยต้องคำนึงเรื่องสภาพภูมิศาสตร์ ความเชื่อทางศาสนา เชื้อชาติ และภูมิหลังทางเศรษฐกิจ สังคม แม้ว่าวิธีการพัฒนามีหลากหลายแต่ที่สำคัญ คือ นักพัฒนาจะต้องมีความรัก ความห่วงใยความรับผิดชอบ และการเคารพในเพื่อนมนุษย์ จะเห็นได้ว่าการพัฒนาเกี่ยวข้องกับมนุษยชาติ และเป็นเรื่องของจิตใจ”

โดยศาสตร์พระราชหรือเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่คำนึงถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับภาครัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนา เศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ (ณิชาภัส ขนาดศิย, 2560) ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัว ที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำเอาวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐาน จิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึก ในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้เกิดความสมดุลและพร้อมรองรับต่อ การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลก ภายนอกได้เป็นอย่างดี (เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์, 2560) จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นจึงนำมาสู่ คำถามการวิจัยที่ว่า สมาชิกชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภูมีการน้อมนำศาสตร์พระราช มาใช้ ลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และการพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือไม่อย่างไร และสมาชิกชุมชนใน จังหวัดหนองบัวลำภูมีการใช้รูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิต สมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชอย่างไรบ้าง โดยได้ประสานงานกับ สำนักงานสถิติจังหวัดหนองบัวลำภูเพื่อขอข้อมูลเกี่ยวกับรายได้เฉลี่ยต่อหัวประชากรในจังหวัด หนองบัวลำภู และได้เลือกหมู่บ้านที่สมาชิกชุมชน เป็นหนี้สินนอกระบบ มีรายได้ไม่พอกับ รายจ่าย ซึ่งคณะผู้วิจัยได้เลือกบ้านดอนน้อย ตำบลหนองกั๊กศูนย์ อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภูเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราช
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิก ชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราช
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในการอบรมการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และ พัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราช ก่อนและหลังการ อบรม
4. เพื่อจัดทำคู่มือการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิก ชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราช

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา โดยใช้วิธีการวิจัยเป็นแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยนำผลการวิจัยเชิงปริมาณมาใช้เป็นข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถาม เลือกการสุ่มแบบอย่างง่าย และเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) คัดเลือกแบบเจาะจง ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยในแต่ละขั้นตอนของการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ด้านขอบเขต

1.1 ด้านประชากร ประชากร ได้แก่ สมาชิกชุมชน บ้านดอนน้อย ตำบลหนองภัยศูนย์ อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู จำนวน 749 คน (กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, 2562)

1.1.1 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ สมาชิกชุมชน อายุระหว่าง 18 - 70 ปี บ้านดอนน้อย ตำบลหนองภัยศูนย์ อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู กำหนดเป็นกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตร ทาโร ยามาเน่ (Taro Tayamane) ได้จำนวน 261 คน (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple sampling)

1.1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อการใช้รูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) จำนวน 20 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของสมาชิกชุมชนที่เคยประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชา และใช้การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) จำนวน 5 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการ 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา 1 รูป และตัวแทนสมาชิกชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภู 3 คน เพื่อสร้างรูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนด้วยศาสตร์พระราชา และอินเทอร์เน็ต บทความ ตำรา คัดสำเนาจากรายงานการวิจัย หรือบทความตามเว็บไซต์

1.3 ด้านสถานที่ คือ บ้านดอนน้อย ตำบลหนองภัยศูนย์ อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู

2. ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ เชิงปริมาณใช้แบบสอบถามซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหา แล้วนำไปหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC รายข้อ ได้เท่ากับ 0.80 - 1.00 (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มอื่นที่ไม่ใช่ตัวอย่าง จำนวน 30 คน ณ บ้านดอนยานาง ตำบลหนองภัยศูนย์ อำเภอเมืองหนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อหาค่า

ความเชื่อมั่น คำนวณสัมประสิทธิ์แอลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.90 (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2550) และจัดทำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แบ่งเป็น 5 ตอน คือ 1) สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติวิเคราะห์ร้อยละ ในการวิเคราะห์ข้อมูล 2) ระดับพฤติกรรมการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา โดยพิจารณาจากการ เคยใช้ และไม่เคยใช้ โดยใช้สถิติวิเคราะห์ร้อยละ ในการวิเคราะห์ข้อมูล 3) ระดับการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา ใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert' Scale) โดยใช้สถิติวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ในการวิเคราะห์ข้อมูล 4) คู่มือการใช้รูปแบบตามหลักการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา มีลักษณะเป็นมาตรวัดพฤติกรรม โดยแบ่งเป็น 2 อย่าง ประกอบด้วย ควร กับ ไม่ควร โดยใช้สถิติวิเคราะห์ร้อยละ ในการวิเคราะห์ข้อมูล 5) ข้อเสนอแนะฯ ใช้สถิติวิเคราะห์ความถี่ในการวิเคราะห์ข้อมูล ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาการใช้รูปแบบ การลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive selection) จำนวน 20 คน ซึ่งเป็นตัวแทนของสมาชิกชุมชนที่เคยประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชา และใช้การสัมภาษณ์กลุ่ม (Group Interview) จำนวน 5 รูป/คน โดยเลือกจากคุณสมบัติที่ต้องมีความเชี่ยวชาญด้านศาสตร์พระราชา และหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรมม ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการ 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านศาสนา 1 รูป และตัวแทนสมาชิกชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภู 3 คน ด้วยการนำข้อมูลเชิงปริมาณมาประกอบการพิจารณาสร้างรูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา โดยเป็นข้อคำถามสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ 1) ศึกษาการน้อมนำศาสตร์พระราชามาใช้ลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และการพัฒนาคุณภาพชีวิต 2) ศึกษาการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชามาใช้ลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และการพัฒนาคุณภาพชีวิต 3) ศึกษารูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา 4) ศึกษาการใช้รูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา เพื่อยืนยันข้อมูล และนำบทสนทนาที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้วิธี Content Analysis จัดระบบเพื่อยืนยัน (Confirm) ผลที่ได้จากเชิงปริมาณ

3. ด้านการเก็บข้อมูล คือ ผู้วิจัยเก็บแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ด้วยตนเอง โดยแบ่งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 4 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาและสำรวจการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา ระยะที่ 2 ศึกษาการใช้รูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และ

พัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา ระยะที่ 3 พัฒนารูปแบบที่มีคุณลักษณะตามหลักศาสตร์พระราชา ทดลองและประเมินรูปแบบ ระยะที่ 4 จัดทำคู่มือการใช้รูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถามและเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์ โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจและคู่มือคู่มือการใช้รูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา

4. ด้านการวิเคราะห์ข้อมูล คือ เชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยสถิติ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติวิเคราะห์การเปรียบเทียบ Pair t – test และเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) หาค่าความถี่ของข้อมูลแล้วสรุปเนื้อหา ซึ่งตัวแปรที่ศึกษา มีทั้งหมด 6 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านความพอประมาณ 2) ด้านความมีเหตุผล 3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 4) ด้านเงื่อนไขความรู้ 5) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม 6) ด้านหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม และเกณฑ์ที่ใช้ในการประเมินผล ประกอบด้วย รูปเล่ม เนื้อหา และการนำไปใช้ประโยชน์

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา พบว่า

1. ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา ในภาพรวมทั้ง 6 ด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.69) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเงื่อนไขคุณธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.90) ด้านความพอประมาณ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.78) ด้านความมีเหตุผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.67) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.65) ด้านหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.59) และด้านเงื่อนไขความรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 3.58)

2. รูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนพัฒนามาจากความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา ประกอบด้วย หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ กิจกรรมการพัฒนา ตัวชี้วัด และวิธีการประเมิน ประกอบด้วย 2 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบที่ 1 ด้านศาสตร์พระราชา เป็นความสามารถในการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน ซึ่งมีกิจกรรมพัฒนา ได้แก่ กิจกรรมสร้างความพอประมาณในการดำเนินชีวิต 2) กิจกรรมสร้างมีเหตุผลในการดำเนินชีวิต 3) กิจกรรมที่ดีในตัว 4) กิจกรรมเพิ่มพูนความรู้

ความเข้าใจในศาสตร์พระราชา 5) กิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม ตัวชี้วัด คือ ร้อยละ 80 ของการประเมินระดับความพึงพอใจ รูปแบบที่ 2 ด้านหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม เป็นความสามารถในการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม และศาสตร์พระราชาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน

1) กิจกรรมด้านความมีเหตุผล ด้านเงื่อนไขความรู้ และอุฏฐานสัมปทา (ขยันหา) 2) กิจกรรมสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว และอารักขสัมปทา (รักษาดี) 3) ด้านเงื่อนไขคุณธรรม และกัลยาณมิตตตา (มีกัลยาณมิตร) 4) ด้านความพอประมาณ และสมชีวิตา (ใช้ชีวิตพอเพียง) ตัวชี้วัด คือ ร้อยละ 80 ของการประเมินระดับความพึงพอใจ ทั้ง 2 รูปแบบ มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.51 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินผล ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความถูกต้องครอบคลุมของรูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นในการอบรมการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา ก่อนและหลังการอบรม โดยใช้สถิติ Pair T – test ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานภาพรวมของรูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา ก่อนและหลังการทดลอง โดยใช้สถิติ Pair T – test

ทดสอบ (ความคิดเห็น)	$\bar{X}$	SD	$\bar{D}$	$\overline{SD}$	t	p
ก่อนทดลอง	3.43	0.26				
หลังทดลอง	4.46	0.31	1.03	.14	33.88	.000*

จากตารางที่ 1 พบว่า การทดสอบภาพรวมของรูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. คู่มือการใช้รูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชาเล่มนี้ ได้แก่ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ คุณสมบัติของผู้ใช้รูปแบบ การจัดกิจกรรมการใช้รูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา มีการแบ่งกลุ่มและมีการประเมินผลเนื้อหาสาระที่คาดว่าจะสามารถช่วยให้ผู้อ่านได้นำไปประยุกต์ใช้ในการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนด้วยศาสตร์พระราชาได้เป็นอย่างดี การประเมินคู่มือการใช้รูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา โดยการนำไปเผยแพร่กับชุมชนใกล้เคียง คือชุมชนบ้านดอนยานาง ตำบลหนองกัณยัญ อำเภอมือง

หนองบัวลำภู จังหวัดหนองบัวลำภู เลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 คน ระหว่างวันที่ 15 เดือน มกราคม พ.ศ. 2564 และมีเกณฑ์การประเมินระดับความพึงพอใจ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ รูปเล่ม เนื้อหา และการนำไปใช้ประโยชน์ โดยภาพรวม อยู่ในระดับ ($\bar{X} = 3.69$) ผลค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.51 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินผลความพึงพอใจ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา พบประเด็นสำคัญสามารถนำมาอภิปรายผล คือ หลักศาสตร์พระราชา กับหลักทฤษฎีธรรมาภิบาลสังคม (หัวใจเศรษฐกิจ: ชยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตพอเพียง) โดยมีวัตถุประสงค์ลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชน จังหวัดหนองบัวลำภู ดังนี้

1. จากสภาพการณ์ของการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา

ก. ระดับพฤติกรรมลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา

ระดับพฤติกรรมลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา สมาชิกชุมชนส่วนใหญ่เคยประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาในชีวิตประจำวัน โดยแยกเป็นรายด้าน ดังนี้ เคยใช้ความพอประมาณ ร้อยละ 92.34 เคยใช้ความมีเหตุผล ร้อยละ 86.97 มีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ร้อยละ 88.89 มีความรู้ตามหลักศาสตร์พระราชา ร้อยละ 92.34 มีคุณธรรมตามหลักศาสตร์พระราชา ร้อยละ 100.00 เคยใช้หลักทฤษฎีธรรมาภิบาลสังคม (ชยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตพอเพียง) ร้อยละ 92.34 ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางที่สหประชาชาติสนับสนุนให้ประเทศสมาชิกใช้เป็นทางเลือกในการพัฒนาเป็นแนวคิดภายใต้หลักปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำรัสมาตั้งแต่ปี 2517 โดยพระราชทานเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตไม่หลงไปตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลก และเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้นหลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 แม้กระทั่งองค์การสหประชาชาติก็ให้การยอมรับ และเชิดชูว่าเป็นปรัชญาที่มีประโยชน์ เป็นทางเลือกในการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่นานาประเทศสามารถนำไปปรับใช้ได้ (ประชาชาติธุรกิจ, 2561) และสอดคล้องกับ กมลพร กัลยาณมิตร ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม การวิจัยเชิงคุณภาพพบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำมาใช้เป็นแนวทางในดำเนินชีวิตได้เป็นอย่างดี (กมลพร กัลยาณมิตร และคณะ, 2559)

ข. ระดับรูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา

กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา ในภาพรวมทั้ง 6 ด้าน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเงื่อนไขคุณธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) ด้านความพอประมาณ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.78$) ด้านความมีเหตุผล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.67$) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.65$) ด้านหลักทฤษฎีธรรมมิกัตถสังวัตตนิกธรรม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.59$) และด้านเงื่อนไขความรู้ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58$) ทั้งนี้เป็นเพราะว่า สมาชิกชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภู ได้น้อมนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน เท่าที่ตนเองจะสามารถทำได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สมชัย จิตสุชน ได้กล่าวว่า หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงช่วยในการปัญหาความเหลื่อมล้ำ การยกระดับคุณภาพชีวิตคนจนย่อมมีผลทำให้ความเหลื่อมล้ำลดลงโดยตรง และในอีกด้านหนึ่ง หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่สอนให้คนมีความซื่อสัตย์สุจริต หากปฏิบัติตามจะมีส่วนสำคัญในการลดความร่ำรวยที่ไม่ชอบธรรม เช่น ร่ำรวยจากการฉ้อราษฎร์บังหลวง ผูกขาด เอารัดเอาเปรียบ ซึ่งเป็นสิ่งที่ทำให้ความเหลื่อมล้ำในไทยสูงมากติดอันดับโลกเช่นทุกวันนี้ (สมชัย จิตสุชน, 2559) และสอดคล้องกับ เพชร ชัยศรี ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบและกระบวนการลดภาวะความยากจนของผู้เข้าไม่ถึงโอกาสในสังคมชนบทภาคเหนือตอนบน ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการลดภาวะความยากจน ให้มีจัดตั้งองค์การการเงินที่สมาชิกในชุมชนเป็นเจ้าของและมีการดำเนินกิจกรรมทางการเงินเกี่ยวกับการออม การระดมทุน การรับฝากและการให้สินเชื่อ อบรมการใช้ชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและ ลด ละ เลิกอบายมุข มีการขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง เพิ่มมูลค่าผลผลิตลดค่าใช้จ่าย และค่อยปรับเปลี่ยนแนวคิดพฤติกรรม ผ่านกระบวนการกล่อมเกลாதางสังคมจัดทำกิจกรรมหลังอบรม สร้างความสัมพันธ์ สร้างเครือข่าย เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วม (เพชร ชัยศรี, 2561)

2. รูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา จากผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยอภิปรายผลตามลำดับ ดังนี้ การทดสอบภาพรวมของรูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า สมาชิกชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภู มีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับศาสตร์พระราชา ผ่านทางโครงการในพระราชดำริ และยึดถือปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พอได้รับการศึกษาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ จึงทำให้ความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับศาสตร์พระราชา มีเพิ่มมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ปิติ ดิษยทัต ได้สรุปไว้ว่า หัวใจสำคัญของวิชาเศรษฐศาสตร์ คือ การจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้มีประสิทธิภาพ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์สูงสุด ผ่านการสร้างระบบแรงจูงใจที่เหมาะสม เป็น 3 องค์ประกอบที่ตอบโจทย์ ทำอะไร ทำไม่ และอย่างไรของ

การบริหารเศรษฐกิจ เศรษฐศาสตร์แท้จริงแล้วเป็นศาสตร์ที่ศึกษาพฤติกรรมและปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ เอกลักษณ์ของพระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 คือการวางปรัชญาเศรษฐศาสตร์ที่ยึด “คน” เป็นที่ตั้ง โดยตระหนักถึงความแตกต่างในระดับปัจเจกชนและความสำคัญของบริบทที่แต่ละคนเผชิญ การที่ทรงยึดมั่นให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ได้นำไปสู่กระบวนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคมที่สร้างสรรค์ภายใต้ความสัมพันธ์ที่สมดุลระหว่างคนกับเทคโนโลยี คนกับสิ่งแวดล้อม คนกับสังคม และที่สำคัญคนกับตนเอง (ปิติ ดิษยทัต, 2559)

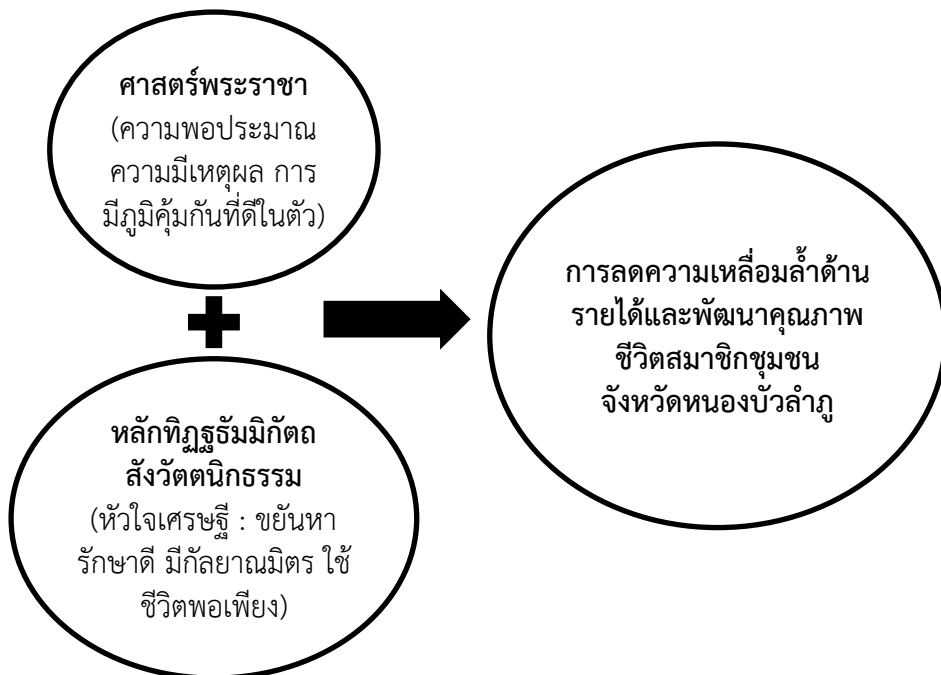
3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นในการอบรมการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา ก่อนและหลังการอบรม โดยใช้สถิติ Pair t – test พบว่า การทดสอบภาพรวมของรูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา ก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เมื่อตัวแทนสมาชิกชุมชนได้เข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูด้วยศาสตร์พระราชา ทำให้ได้รับความรู้ที่เพิ่มขึ้น สามารถนำศาสตร์พระราชาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ วงษ์ศิริ เรื่องศรี และคณะ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศาสตร์พระราชาศาสตร์แห่งแผ่นดิน ศาสตร์แห่งการก่อเกิด “การพัฒนาชุมชน” ซึ่งผลการวิจัยพบว่า ด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงการพัฒนาตนเองและชุมชน การดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (วงษ์ศิริ เรื่องศรี และคณะ, 2563)

4. การประเมินคู่มือการใช้รูปแบบการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา การประเมินระดับความพึงพอใจ ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) รูปเล่ม เนื้อหา 2) การนำไปใช้ประโยชน์ 3) ความเหมาะสมถูกต้อง ครอบคลุมของรูปแบบ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.69$) ผลค่าเฉลี่ยสูงกว่า 3.51 ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมินผลความพึงพอใจ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า รูปแบบและองค์ความรู้ใหม่การลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา ได้แก่ การประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาร่วมกับหลักทฤษฎีอัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม (หัวใจเศรษฐกิจ : ชยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตพอเพียง) จะส่งผลให้การลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ สุเทพ ไชยวุฒิ และคณะ ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาคู่มือการบริหารจัดการงานวิชาการของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ผลการใช้คู่มือ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรูปเล่มของคู่มือ ด้านเนื้อหาของคู่มือ และด้านการนำคู่มือไปใช้ (สุเทพ ไชยวุฒิ และคณะ, 2560)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาในเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชภาพพบว่า หากมีการประยุกต์ใช้ศาสตร์พระราชาร่วมกับหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม (หัวใจเศรษฐกิจ : ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตพอเพียง) จะส่งผลให้การลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภูมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาในเรื่องการลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชภาพพบว่าสมาชิกชุมชนในจังหวัดหนองบัวลำภูมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสตร์พระราชายังไม่สมบูรณ์ สมาชิกชุมชนควรยึดหลัก 1) เข้าใจ จะทำอะไรต้องเข้าใจปัญหา แนวทางแก้ไข กระบวนการจัดการ 2) เข้าถึง เมื่อเข้าใจระหว่างกัน ทุกประการครบถ้วนแล้ว ต้องเข้าถึงการกระทำ สร้างความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้อง เข้าถึงเครื่องมือ เครื่องมือและวัสดุอุปกรณ์ และความสามัคคีร่วมจิตร่วมใจของผู้ปฏิบัติ ร่วมมือร่วมไม้กันทำงาน 3) พัฒนา เมื่อต่างฝ่ายต่างเข้าใจกันแล้ว เข้าถึงกันแล้ว การพัฒนางานก็จะดำเนินการไปอย่างยั่งยืน ไม่ส่งผลกระทบที่ติดลบต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและการเมือง หากแต่นำไปสู่ความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน จากผลการวิจัยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ระดับ คือ

ข้อเสนอแนะระดับนโยบายและข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ รวมถึงข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป ดังต่อไปนี้ 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย จังหวัดหนองบัวลำภูควรจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ศาสตร์ พระราชาประจำหมู่บ้าน โดยอบรมผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน โดยใช้คู่มือการใช้รูปแบบ การลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา เพื่อให้ผู้นำชุมชน สามารถเป็นวิทยากร ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับศาสตร์ พระราชา และเพื่อให้สมาชิกชุมชนได้มาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ เพื่อนำความรู้ และประสบการณ์ที่ได้รับจากศูนย์การเรียนรู้ศาสตร์พระราชาประจำหมู่บ้านไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในชีวิตประจำวัน 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ หน่วยงานภาครัฐในจังหวัดหนองบัวลำภู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรนำหลักเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา มาถ่ายทอดให้กับสมาชิกชุมชน ผ่านทาง เครือข่าย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล นักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยกิจกรรมที่เน้นสมาชิกชุมชนเป็นศูนย์กลาง ให้สมาชิกชุมชนได้แลกเปลี่ยน เรียนรู้เกี่ยวกับศาสตร์พระราชาอย่างเป็นระบบ และนำองค์ความรู้ที่ได้จากการถอดบทเรียน เผยแพร่ผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ 3) ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป 3.1) ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ศาสตร์พระราชาประจำหมู่บ้าน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู 3.2) ควรศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนา คุณภาพชีวิตสมาชิกชุมชนจังหวัดหนองบัวลำภู ด้วยศาสตร์พระราชา (หัวใจเศรษฐกิจ)

เอกสารอ้างอิง

- กมลพร กัลยาณมิตร และคณะ. (2559). การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลดความเหลื่อมล้ำในสังคม. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 5(1), 217-230.
- กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย. (2562). สำนักบริหารการทะเบียน. เรียกใช้เมื่อ 27 กันยายน 2563 จาก <https://www.bora.dopa.go.th/index.php/th/>
- กัลยา วาณิชยปัญญา. (2550). การวิเคราะห์สถิติ: สถิติสำหรับบริหารและวิจัย. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิชาภัส ชนาดีชัย. (2560). ศาสตร์พระราชา เรื่อง งานของพระราชา. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์คอมมิกส์.
- ธนพล สราญจิตร. (2558). ปัญหาความยากจนในสังคมไทย. EAU Heritage Journal Social Science and Humanities, 5(2), 12-21.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2554). วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 2. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สุริยาการพิมพ์.
- ประชาชาติธุรกิจ. (2561). พัฒนาอย่างยั่งยืน แก้นจน ลดเหลื่อมล้ำ. เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม 2564 จาก <https://www.prachachat.net/facebook-instant-article/news-198806>

- ปิติ ดิษยทัต. (2559). ในหลวงรัชกาลที่ 9 กับเศรษฐกิจศาสตร์. เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม 2564 จาก <https://www.pier.or.th/en/?abridged=พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว>
- เพชร ชัยศร. (2561). รูปแบบและกระบวนการลดภาวะความยากจนของผู้เข้าไม่ถึงโอกาสในสังคมชนบทภาคเหนือตอนบน. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 8(2), 121-141.
- วงศ์สิริ เรืองศรี และคณะ. (2563). ศาสตร์พระราชาศาสตร์แห่งแผ่นดิน ศาสตร์แห่งการก่อเกิด “การพัฒนาชุมชน”. วารสารมหาจุฬานาครพรรณ์, 7(12), 264-279.
- วรารุณิ เรือนคำ และคณะ. (2563). การเติบโตทางเศรษฐกิจรายสาขาสามารถลดปัญหาความยากจนได้หรือไม่ กรณีศึกษา ประเทศไทย. วารสารสุทธิปริทัศน์, 34(112), 39-60.
- สมชัย จิตสุชน. (2559). ศาสตร์พระราชากับการแก้ปัญหาความยากจนและความเหลื่อมล้ำอย่างยั่งยืน. เรียกใช้เมื่อ 16 มกราคม 2564 จาก <https://www.pier.or.th/en/?abridged=พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). รายงานวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ประจำปี 2560. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- สุเทพ ไชยวุฒิ และคณะ. (2560). การพัฒนาคู่มือการบริหารจัดการงานวิชาการของคณะครู ศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. พิษณุเวชสาร, 13(2), 129-147.
- เสาวนารถ เล็กเลอสินธุ์. (2560). ความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนา เศรษฐกิจชุมชน ตำบลบางใหญ่ อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, 11(25), 88-98.

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือ
นักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดทางขึ้น
อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช*

PARTICIPATORY ACTION RESEARCH FOR DEVELOPING THE STUDENTS
CARING AND SUPPORTING SYSTEMS ON SCHOOL AND COMMUNITY -
BASED EDUCATION MANAGEMENT: CASE STUDY WAT THANGKEUN
SCHOOL, THASALA DISTRICT, NAKHON SI THAMMARAT PROVINCE

วิสุทธิศักดิ์ หวานพร้อม

Wisuttisak Vanprom

วิระยุทธ ชატะกาญจน์

Werayut Chatakan

อโนทัย ประสาน

Anotai Prasan

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

E-mail: wisuttisak.wisut@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน และ 2) ศึกษาผลการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน ใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นวางแผน 2) ขั้นปฏิบัติการ 3) ขั้นสังเกตการณ์ และ 4) ขั้นสะท้อนผล กลุ่มเป้าหมาย คือ นักเรียนระดับปฐมวัย 37 คน ประถมศึกษา 130 คน ตรวจสอบประสิทธิภาพระบบโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ใช้เครื่องมือการวิจัย การรวบรวมข้อมูล ด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานดำเนินการแบบมีส่วนร่วมผ่าน 6 องค์ประกอบ คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหา การส่งต่อ - รับนักเรียนจากการส่งต่อภายใน การส่งต่อภายนอกให้ผู้เชี่ยวชาญ ประสิทธิภาพของระบบอยู่ในระดับมากที่สุดทุกองค์ประกอบ 2) ผลการ

* Received 24 August 2021; Revised 19 September 2021; Accepted 23 September 2021

ใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน พบว่า 2.1) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2.2) ด้านผลผลิต ระบบสามารถดูแลช่วยเหลือนักเรียนระดับปฐมวัยและประถมศึกษาได้ครอบคลุมทุกกลุ่ม ด้านผลลัพธ์ ผลการประเมินตนเองของสถานศึกษาระดับปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยภาพรวมทุกมาตรฐานอยู่ในระดับดีเลิศ 2.3) ปัจจัยแห่งความสำเร็จของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ประกอบด้วย การยอมรับและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของภาคีเครือข่าย การคำนึงถึงวัฒนธรรมของชุมชนทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิม การใช้วิธีการสื่อสารที่เข้าใจง่าย ชัดเจน ทัวถึง และ 2.4) ภาคีเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจในการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม, ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน, โรงเรียน, ชุมชน

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) develop a system oriented toward caring and supporting students using school and community -based education management. 2) study the results after having implemented a student care and support system using school and community-based education management. A four-step participatory action research was used: 1) Planning 2) Action 3) Observation 4) Reflection. Research population comprised 37 pre-school students and 130 primary school students. The system was evaluated by seminars of experts (Connoisseurship). Research instrument, data collection and analysis were conducted using the qualitative research design. Data analyzed were using the frequency, percentage, mean, standard deviation and content analysis. The research results revealed that: 1) Developing a system comprises six components; knowing each student individually, student screening, promoting students, preventing and seeking solutions to the problems, referring and continuing for caring in the school, and referring students to external specialist. The system's efficiency was found at the highest level in all components. 2) The results of implementation of a system highlighted principal issues: 2.1) The participatory of the partners involved in the system scored at the highest. 2.2) The productivity of implementation of the system found succeeded in caring for all students covering all groups. The outcomes of implementation of the system suggested that self-assessment at the preschool and the primary education levels in all standards were excellent. 2.3) Success factors for implementation the system were found to include being accepted by all parties involved in the network, being applied to the students encouraging

a continuous exchange of knowledge among the networks, concerning for the culture of the community both Thai Buddhists and Thai Muslims. Stakeholders involved in the network consider in multicultural issues with the implementation process to students, and using communication methods that are clear and easy to understand. 2.4) The satisfaction of the parties involved in the development of a system was found to be at the highest level.

Keywords: Participatory Action Research, Student Support System, School, Community

บทนำ

ด้วยกระแสโลกาภิวัตน์และการดำรงอยู่ในสังคมยุคข้อมูลข่าวสาร การแข่งขัน ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่แทรกซึมวิถีชีวิตของประชาชนในสังคมยุคปัจจุบันทุกรูปแบบ ประกอบกับการไหลบ่าของวัฒนธรรมต่างชาติที่เข้าสู่สังคมไทยด้วยกระบวนการทุนนิยมและบริโภคนิยม ส่งผลให้ประชาชนไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง และเต็มไปด้วยสถานการณ์ปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2562) เด็กและเยาวชนอยู่ในสภาวะตกเป็นเหยื่อของสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจนนำไปสู่การเกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561); (Okitsu, T. & Edwards, D. B., 2017) ผลการสำรวจสถานการณ์พบว่าเด็กและเยาวชนไทยในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานเผชิญปัญหา ประกอบด้วย 1) ภาวะติดเกม คอมพิวเตอร์ สื่อออนไลน์ และเลียนแบบความรุนแรงจากเกมและสื่อจนก่อให้เกิดความสูญเสียแก่ตนเองและสังคม 2) อุบัติเหตุจากการแข่งรถจักรยานยนต์ 3) การรวมกลุ่มใช้ความรุนแรง ทะเลาะวิวาท กลั่นแกล้ง ยกพวกตีกัน 4) มีเพศสัมพันธ์ตั้งแต่อายุยังน้อย ตั้งครรภ์ไม่พร้อม ทำแท้งไม่ปลอดภัย 5) ติดสารเสพติด 6) ความสัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวมีลักษณะเปราะบาง 7) ติดการพนัน นิยมเสี่ยงโชค 8) หนีเรียน ออกกลางคัน 9) นิยมบริโภคอาหารที่ไม่เป็นผลดีต่อสุขภาพ 10) ขาดแหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ให้ความสำคัญกับกระแสบริโภคนิยม และ 11) ปัญหาสุขภาพจิตและจิตเวช ได้แก่ภาวะเครียด วิตกกังวล ซึมเศร้า นำไปสู่การฆ่าตัวตายในที่สุด (กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561)

สถานการณ์ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบสำคัญอย่างยิ่งทั้งต่อตัวเด็กและเยาวชน ครอบครัว สังคม ชุมชน และประเทศชาติ กล่าวคือ เด็กและเยาวชนต้องเผชิญกับปัญหาความรุนแรง ความล้มเหลวและสูญเสียทั้งทางด้านการเรียน การใช้ชีวิต ความปลอดภัย และความมั่นคงในอนาคต จากสถานการณ์ปัญหาเชิงสังคมที่มีความซับซ้อนเกินกว่าวุฒิภาวะของเด็กและ

เยาวชนจะสามารถรู้เท่าทันเพื่อช่วยให้ตนเองปลอดภัย (Li, X. & Liu, T., 2020) ปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชนรวมทั้งครอบครัวส่งผลกระทบต่อการพัฒนาคุณภาพของสังคม ชุมชน ระบบสุขภาพ และประเทศชาติในภาพกว้างทั้งในรูปแบบของการเกิดคดีอาชญากรรม การสูญเสียต้นทุนกำลังคนที่มีคุณภาพ ความมั่นคงปลอดภัยของชุมชน (กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561); (กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2562) ด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาและผลกระทบดังกล่าว รัฐบาลจึงกำหนดแนวทางการดูแลเด็กและเยาวชนของชาติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และกำหนดให้มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ดำเนินการให้มีระบบการดูแลช่วยเหลือ นักเรียนตามนวัตกรรมที่เกิดจากความร่วมมือของกรมสุขภาพจิตตั้งแต่ พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) ผลการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญที่สามารถช่วยให้โรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาได้ใช้เป็นกลไกเชิงรูปธรรมเพื่อการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งแวดล้อมไปด้วยข้อมูลข่าวสาร ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้อย่างเท่าทัน ถูกต้อง รอบด้าน และเป็นธรรมกับเด็กและเยาวชนทุกคน (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) อย่างไรก็ตาม ผลการถอดบทเรียนการดำเนินงานที่ ผ่านมาสะท้อนให้เห็นช่องว่างและความต้องการจำเป็นของการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือ นักเรียนที่มีประสิทธิภาพว่ายังขาดการมีส่วนร่วมจากผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงจากโรงเรียนและชุมชนซึ่งที่ผ่านมาพบว่ายังขาดการวางโครงสร้าง กระบวนการทำหน้าที่ แนวทางความร่วมมือ และการติดตามต่อเนื่อง ส่งผลให้การแก้ไขปัญหา ขาดหายไปในช่วง บางส่วนเกิดความซ้ำซ้อน ขาดการเชื่อมโยง การส่งต่อข้อมูลในการดูแล ช่วยเหลือไม่เท่าทันกับสถานการณ์ปัญหาทางสังคมที่ขยายตัวและทวีความรุนแรงมากขึ้น (กรม สุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข, 2562); (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) สถานการณ์ดังกล่าวนอกจากเป็นความสูญเสียเปล่าทางการศึกษาแล้ว ยังเป็นระยะเวลาของ ปัญหาสังคมที่รัฐบาลจะต้องใช้งบประมาณสูงมากอย่างต่อเนื่องในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อ สร้างความสงบสุขของสังคม และพัฒนาสู่ความมั่นคงของมนุษย์ (กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2561)

โรงเรียนวัดทางขึ้น สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 4 ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลท่าขึ้น อำเภอลำดวน จังหวัดนครศรีธรรมราช เปิดสอนตั้งแต่ ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 - ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวนนักเรียนในปีการศึกษา 2562 จำนวน 167 คน (กลุ่มสารสนเทศ สนผ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2562) ผลการถอดบทเรียนระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดทางขึ้นพบช่องว่างของ

สถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นเช่นเดียวกับโรงเรียนอื่น ๆ ถึงแม้โรงเรียนจะได้ดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนตามขั้นตอนการปฏิบัติของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างต่อเนื่องแล้ว แต่ผลการประเมินพบว่า การดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการเพียงระดับหนึ่งเท่านั้น ยังไม่บรรลุเป้าหมายที่น่าพอใจ กล่าวคือ ผลการดำเนินงานตามโครงการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนพบว่านักเรียนส่วนใหญ่ที่ผ่านการคัดกรองทั้งในด้านการช่วยเหลือและด้านการพัฒนาต่อยอดยังไม่สามารถบรรลุผลได้ตามเป้าหมายที่กำหนด ด้านสภาพปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียนพบว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยังขาดความร่วมมือที่เป็นระบบจากผู้เกี่ยวข้องเท่าที่ควร ส่งผลให้ไม่สามารถช่วยเหลือนักเรียนได้อย่างต่อเนื่อง เช่น กลุ่มที่เผชิญปัญหาทางการเรียน กลุ่มที่มีปัญหาความยากจน กลุ่มปัญหาด้านพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ กลุ่มปัญหาทางสุขภาพกายและสุขภาพจิต เป็นต้น ขณะที่ในด้านการพัฒนาต่อยอดนั้นพบว่ามึนักเรียนกลุ่มเด่นที่ต้องได้รับการพัฒนาต่อยอดจำนวน 2 กลุ่ม คือนักเรียนกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษทางวิชาการและนักเรียนกลุ่มที่มีความสามารถพิเศษทางด้านอื่น ๆ คือ ความสามารถพิเศษด้านกีฬา กรีฑา ดนตรี นาฏศิลป์ และศิลปะ เป็นต้น ยังไม่ได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพของนักเรียน และในด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนในระดับปฐมวัยของโรงเรียนก็ประสบปัญหาในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ทางออกของการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนวัดทางขึ้นครั้งนี้จึงมุ่งเน้นกระบวนการดำเนินงาน และมุ่งหวังปิดช่องว่างของการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของนักเรียน พร้อมทั้งส่งเสริมนักเรียนให้เกิดกระบวนการพัฒนาเต็มศักยภาพของตนเองในทุกด้าน โดยใช้แนวทางระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในการดำเนินงาน โดยเฉพาะด้านความร่วมมือของภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ซึ่งเป็นโจทย์สำคัญของการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุด ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวคิดที่มีประสิทธิภาพในการตอบโจทย์เพื่อพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนให้ประสบผลสำเร็จต้องมุ่งเน้นให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมดูแลนักเรียนในทุกมิติโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน (School and Community Based Management: SCBM) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) ซึ่งการจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญเพื่อให้ทุกภาคส่วนของสังคมมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนภารกิจของสถานศึกษาและสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างแท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) ดังนั้นเพื่อให้เกิดความร่วมมืออย่างมีประสิทธิภาพ ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ของ เคมมิสและแมคแทกกาท (Kemmis, S. & Mc Taggart, R., 1988) ประกอบด้วยกิจกรรม 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) วางแผนเพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (Planning) 2) ลงมือปฏิบัติการตามแผน (Action) 3) สังเกตการณ์ (Observation) กระบวนการและผลการเปลี่ยนแปลง และ 4) สะท้อนกลับ (Reflection) โดยกระบวนการวิจัยจะนำผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ผู้บริหาร ครู

นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอนดังกล่าว

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดทางขึ้น อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยหวังว่าการศึกษาในครั้งนี้จะส่งผลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้เกิดความตระหนัก มีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการดูแลช่วยเหลือและพัฒนาต่อยอดนักเรียนให้เกิดกระบวนการพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องเต็มศักยภาพ สามารถแก้ไขปัญหาและพัฒนาการดูแลช่วยเหลือนักเรียนได้ตรงตามสภาพปัญหา บริบท และความต้องการของนักเรียนได้อย่างแท้จริง รวมทั้งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพในทุกมิติอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดทางขึ้น ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

2. เพื่อศึกษาผลการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดทางขึ้นในประเด็นดังนี้

2.1 ประเด็นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน

2.2 ประเด็นผลผลิตและผลลัพธ์การใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน

2.3 ประเด็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน

2.4 ประเด็นความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

ชนิดการวิจัย การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR)

กลุ่มเป้าหมาย เป็นนักเรียนจำนวน 167 คน ประกอบด้วย นักเรียนระดับปฐมวัยจำนวน 37 คน และนักเรียนระดับประถมศึกษาจำนวน 130 คน ภาควิชาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในมิติของโรงเรียน และภาควิชาผู้เกี่ยวข้องในมิติของชุมชนของโรงเรียนวัดทางขึ้น ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษาที่ตระหนักถึงปัญหาและต้องการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน ดำเนินการระหว่างวันที่ 16 พฤษภาคม 2562 - 31 มีนาคม 2563 ตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นวางแผน (Plan) ประกอบด้วย 1.1) การศึกษาบริบท สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน ผ่านการจัดประชุมระดมสมอง การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม 1.2) การเตรียมทีมวิจัย ทั้งส่วนของโรงเรียนและชุมชน ผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อทำความเข้าใจโครงการวิจัย กระบวนการดำเนินงาน ร่วมออกแบบการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล และ 1.3) การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการของโรงเรียนและชุมชน และการนำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุม ด้วยการประชุมแบบไม่เป็นทางการ และกระบวนการ A-I-C นำเสนอข้อมูลต่อที่ประชุม วิเคราะห์ปัญหา ความต้องการของโรงเรียนและชุมชนอย่างมีส่วนร่วม

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นปฏิบัติการ (Act) ประกอบด้วย 2.1) การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการวิเคราะห์โรงเรียนและชุมชน กำหนดแนวทางการพัฒนา ขั้นตอนการดำเนินงาน วัตถุประสงค์ และตัวชี้วัดความสำเร็จ 2.2) การตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 11 คน (Connoisseurship) และ 2.3) การนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนไปปฏิบัติผ่านการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในมิติของโรงเรียนและภาคีเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องในมิติของชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นสังเกตการณ์ (Observe) ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายร่วมกันสังเกตการณ์ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนและเก็บรวบรวมข้อมูลการดำเนินงานตามแผนงานโครงการ กิจกรรม โดยเปรียบเทียบตามตัวชี้วัดความสำเร็จของแผนงาน โครงการ กิจกรรม ประเด็นการสังเกต ประกอบด้วย กระบวนการปฏิบัติการ (The action process) ผลการปฏิบัติการ (The effects of action) ซึ่งอาจเกิดโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ สภาพแวดล้อมและข้อจำกัดของการปฏิบัติการ (The circumstances and constraints) และบันทึก

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นสะท้อนผล (Reflect) การดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนผ่านการประเมินผลโครงการ/กิจกรรม ตามตัวชี้วัดความสำเร็จของแต่ละโครงการ/กิจกรรมตามแผนการพัฒนา

ภายหลังดำเนินการตามกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 4 ขั้นตอน ผู้วิจัยดำเนินการถอดบทเรียนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน การประชุมแบบไม่เป็นทางการ ระดมสมอง การสนทนากลุ่มกับภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วน

กลุ่มเป้าหมายการดำเนินงานพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานทุกขั้นตอน ประกอบด้วย ตัวแทนภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในมิติของโรงเรียนและภาคีเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องในมิติของชุมชนของโรงเรียนวัดทางขึ้น

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน ข้อคำถามการสนทนากลุ่ม แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม และแบบบันทึกการประชุม

ผู้วิจัยหาคุณภาพเครื่องมือทุกชิ้นโดยการพิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสม เครื่องมือแต่ละชิ้นให้สอดคล้องกับขั้นตอนการวิจัยและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 11 คน

การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลผ่านการจัดประชุมระดมสมอง (Brainstorming) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - Depth Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participation Observation) กับกลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องทั้งกับนักเรียน เครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในมิติของโรงเรียน และภาคีเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องในมิติของชุมชนในแต่ละขั้นตอน และทำการตรวจสอบข้อมูลตลอดกระบวนการวิจัยในแต่ละขั้นตอนเพื่อสร้างความเชื่อถือได้ (Credibility) ด้วยการตรวจสอบแบบสามเส้าด้านวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological Triangulation) และการตรวจสอบจากสมาชิก (Member Check) โดยนำข้อมูลที่ได้กลับไปให้ผู้ให้ข้อมูลหลักยืนยันอีกครั้งเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริงตามประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการแจกแจงค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ผลการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาโรงเรียน วัดทางขึ้นด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ได้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานครอบคลุม 6 องค์ประกอบ คือ 1) การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลแบบมีส่วนร่วม 2) การ คัดกรองนักเรียนแบบมีส่วนร่วม 3) การส่งเสริมนักเรียนแบบมีส่วนร่วม 4) การป้องกันและแก้ไขปัญหามแบบมีส่วนร่วม 5) การส่งต่อภายใน/ การรับนักเรียนจากการส่งต่อภายในแบบมีส่วนร่วม และ 6) การส่งต่อนอกให้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องแบบมีส่วนร่วม

2. ผลการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน: กรณีศึกษาโรงเรียนวัดทางขึ้นในประเด็นดังนี้

2.1 ระดับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน พบว่า โดยภาพรวมทุกองค์ประกอบ ภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.58$, S.D. = 0.78) และ

เมื่อพิจารณาเป็นรายองค์ประกอบ พบว่า ทุกองค์ประกอบภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน

2.2 ผลผลิตและผลลัพธ์การใชระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน

2.2.1 ผลผลิตการใชระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานของโรงเรียนวัดทางขึ้น ปีการศึกษา 2562 พบว่านักเรียนกลุ่มเป้าหมายระดับปฐมวัยที่ได้รับการคัดกรองได้รับการดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมทุกกลุ่มทุกคนคิดเป็นร้อยละ 100 และนักเรียนกลุ่มเป้าหมายระดับประถมศึกษาที่ได้รับการคัดกรองได้รับการดูแลช่วยเหลือและส่งเสริมทุกกลุ่มทุกคนคิดเป็นร้อยละ 100 เช่นเดียวกัน

2.2.2 ผลลัพธ์การใชระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน ผลการประเมินตนเองในระดับการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาปีการศึกษา 2562 พบว่าผลการประเมินภาพรวมทุกมาตรฐาน ระดับการศึกษาปฐมวัยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 และมีระดับคุณภาพระดับดีเลิศ และผลการประเมินตนเองระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานปีการศึกษา 2562 พบว่าผลการประเมินภาพรวมทุกมาตรฐานมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 และมีระดับคุณภาพระดับดีเลิศเช่นเดียวกัน

2.3 ประเด็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการใชระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน

ผลการถอดบทเรียนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) พบประเด็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการใชระบบ ประกอบด้วย 1) กระบวนการพัฒนาที่เกิดขึ้นได้รับการยอมรับจากภาคีเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย 2) กระบวนการพัฒนาระบบและนำไปใช้กับนักเรียนมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดขึ้นตลอดเวลาของภาคีเครือข่ายผู้เกี่ยวข้อง 3) เป็นกระบวนการพัฒนาที่คำนึงถึงวัฒนธรรมของชุมชนทั้งไทยพุทธและไทยมุสลิม ภาคีเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องมีการร่วมพิจารณาประเด็นเชิงพุทธวัฒนธรรมควบคู่กับกระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนานำระบบไปใช้กับนักเรียน และ 4) เป็นกระบวนการพัฒนาที่ใช้วิธีการสื่อสารที่เข้าใจง่าย ชัดเจน ทัวถึง

2.4 ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน

ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน (ภาคีเครือข่ายของโรงเรียน/ภาคีเครือข่ายของชุมชน) พบว่าความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานโดยภาพรวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, S.D. = 0.78) และเมื่อพิจารณารายองค์ประกอบพบว่าระบบดูแลช่วยเหลือ

นักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานทั้ง 6 องค์ประกอบ ภาควิชาเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน

อภิปรายผล

ผลการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของโรงเรียนวัดทางขึ้นสามารถตอบโจทย์การดูแลช่วยเหลือและพัฒนานักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ ทั้งนี้ ผลลัพธ์เชิงบวกและความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากกระบวนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาการดูแลช่วยเหลือนักเรียนดังกล่าวเกิดจากประเด็นสำคัญของการพัฒนาซึ่งสามารถอภิปรายใน 4 ประเด็นดังนี้

ประเด็นที่ 1 กระบวนการมีส่วนร่วมของภาควิชาเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อกระบวนการดำเนินงานตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน ซึ่งระบบที่พัฒนาขึ้นในการศึกษาครั้งนี้เกิดขึ้นบนพื้นฐานของการศึกษาข้อมูลผ่านกระบวนการวิจัยอย่างเป็นระบบทั้งจากการวิเคราะห์สถานการณ์ ร่วมกับการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่ครอบคลุม ภายใต้หลักคิดและกระบวนการดำเนินการที่มุ่งเน้นความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาที่สอดคล้องกับบริบท ต้นทุน สภาพปัญหา และความต้องการ มุ่งเน้นการปิดช่องว่างของปัญหาจากกระบวนการดำเนินงานที่ผ่านมา พร้อมกับพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนรูปแบบใหม่ที่มีจุดเด่น คือ ต่อยอดจากระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มี 5 องค์ประกอบ โดยระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานมี 6 องค์ประกอบ โดยทุกองค์ประกอบใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของเคมีสและแมคทาากาท (Kemmis, S. & Mc Taggart, R., 1988) ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของภาควิชาเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยทุกขั้นตอน ซึ่งระบบการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือที่เริ่มต้นจากการทำความรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคลร่วมกับกระบวนการคัดกรองที่มีประสิทธิภาพ (Jiand, H. et al., 2019); (Francis, E. et al., 2019) ช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถทำความรู้จักนักเรียนในเชิงลึก สามารถแบ่งกลุ่มนักเรียนได้สอดคล้องกับสภาพปัญหา เข้าใจความต้องการการดูแลช่วยเหลือและพัฒนาได้ตรงตามความเป็นจริง (Hunt, P. et al., 2015)

ประเด็นที่ 2 ผลผลิตและผลลัพธ์ของการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานซึ่งพบว่าผลผลิตของการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานอย่างเป็นรูปธรรมครอบคลุมทั้ง 6 องค์ประกอบดังกล่าวเอื้อให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสได้รับการดูแลช่วยเหลือและพัฒนาศักยภาพครอบคลุมทั้ง 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มที่มีปัญหา และ 2) กลุ่มเด็กพิเศษที่ควรได้รับการส่งเสริม

นอกจากนี้ การแบ่งกลุ่มนักเรียนตามลักษณะปัญหาและความต้องการการดูแลที่มีความเฉพาะเจาะจงเอื้อให้นักเรียนทุกคนได้รับการพัฒนา (Edwards, D. B, 2019); (Karlberg - Granlund, G, 2019) จากการเข้าร่วมกิจกรรมในโครงการที่หลากหลายส่งผลให้นักเรียนได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นพัฒนาการเชิงบวกได้อย่างต่อเนื่องบรรลุตามเป้าหมายต่อไป (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559) ส่วนด้านผลลัพธ์ของการดำเนินงาน กระบวนการดำเนินงานที่ครอบคลุมทั้งกลุ่มที่มีปัญหาและกลุ่มพิเศษภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังและต่อเนื่องช่วยให้ผลลัพธ์ของการดำเนินงานบรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายที่กำหนด กล่าวคือ มีผลการประเมินภาพรวมทุกมาตรฐาน ระดับการศึกษาปฐมวัย ปีการศึกษา 2562 มีระดับคุณภาพระดับดีเลิศ และผลการประเมินภาพรวมทุกมาตรฐาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2562 มีระดับคุณภาพระดับดีเลิศเช่นเดียวกันนั้น เป็นผลจากการมีส่วนร่วมดำเนินงานของภาคีเครือข่ายผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายตามระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า การแก้ไขปัญหาของนักเรียนที่เผชิญปัญหาแต่ละรูปแบบจะมีความแตกต่างกัน และปัญหาเดียวกันจะมีความแตกต่างของรายละเอียดในการดูแลช่วยเหลือแตกต่างกันตามบริบทของความเป็นปัจเจกบุคคล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2559)

ประเด็นที่ 3 ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานนั้นเกิดจากภาคีเครือข่ายมีความตระหนักและร่วมกันรับผิดชอบในการพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนในโรงเรียนตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ดำเนินการภายใต้หลักคิดพื้นฐานของการค้นหาและสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของบุคคลสำคัญเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่าปัจจัยสำคัญสูงสุดของการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา คือ “คน” หากผู้เกี่ยวข้องเกิดความร่วมมือ ร่วมใจ ร่วมคิดอย่างแข็งขัน ความสำเร็จในงานย่อมเกิดขึ้นได้อย่างมั่นคง (Hunt, P. et al., 2015) เช่นเดียวกับการศึกษาที่พบว่าคนทำงานมีความหมายสูงสุดต่อการสร้างพลังและผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน (Crespo, B. M. et al., 2018)

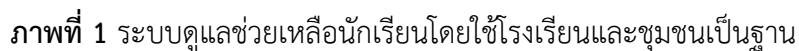
ประเด็นสุดท้าย ความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่าผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีค่าคะแนนความพึงพอใจต่อระบบดูแลช่วยเหลือและพัฒนานักเรียนในระดับมากที่สุดนั้น ทั้งนี้เกิดจากกระบวนการดำเนินงานครอบคลุมการดูแลช่วยเหลือและพัฒนานักเรียนทุกกลุ่มอย่างเข้าใจและสามารถแก้ไขตรงจุดของปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ และตลอดกระบวนการดำเนินงานทีมงานให้ความสำคัญอย่างจริงจังกับกระบวนการมีส่วนร่วมร่วมกับการพัฒนาผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนให้เกิดทัศนคติเชิงบวก มีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะหรือสมรรถนะด้านการดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม กระบวนการดังกล่าวจึงเอื้อให้ผลการพัฒนานักเรียน

บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งการมีส่วนร่วมอย่างเข้าใจและจริงจังช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องตระหนักถึงความสำคัญและความรับผิดชอบของตนเองต่อความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาให้สำเร็จลุล่วง (Fowler, C. et al., 2014); (Hunt, P. et al., 2015) สอดคล้องกับผลการศึกษาที่ผ่านมาที่ยืนยันว่า การมีส่วนร่วมที่อยู่บนพื้นฐานของการมีความเข้าใจอย่างแท้จริงจะเป็นพลังสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกให้เกิดขึ้นได้อย่างมีความสุขและพึงพอใจกับผลลัพธ์ของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมั่นคง (ธงชาติ วงษ์สวรรค์, 2554)

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานครั้งนี้เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในทุกมิติ ผ่านแนวคิดและกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ของเคมมิสและแมคทาากาท (Kemmis, S. & Mc Taggart, R., 1988) 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นวางแผนเพื่อไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น (Planning) 2) ขั้นลงมือปฏิบัติการตามแผน (Action) 3) ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) กระบวนการและผลการเปลี่ยนแปลง และ 4) ขั้นสะท้อนกลับ (Reflection) ได้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานครอบคลุม 6 องค์ประกอบ ดังแสดงในภาพที่ 1

ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนการพัฒนาและใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตั้งแต่ขั้นวางแผน ปฏิบัติการตามแผน สังเกตการณ์ และสะท้อนกลับ บทสรุปและข้อเสนอแนะจากกรณีศึกษาโรงเรียนวัดทางขึ้นพบว่า 1) ระบบที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการครอบคลุมทั้ง 6 องค์ประกอบหลัก คือ การรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล การคัดกรองนักเรียน การส่งเสริมนักเรียน การป้องกันและแก้ไขปัญหานักเรียน

การส่งต่อ - รับนักเรียนจากการส่งต่อภายใน รวมทั้งการส่งต่อกับผู้เชี่ยวชาญผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในทุกองค์ประกอบ 2) ผลการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนยืนยันว่า 2.1) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในระบบดูแลช่วยเหลือในระดับมากที่สุดส่งผลให้การนำระบบไปใช้เกิดประสิทธิภาพจากข้อค้นพบในข้อที่ 1 และ 2.1 ผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนและชุมชนควรมุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมรับผิดชอบนักเรียนอย่างจริงจังตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง รวมทั้งดำเนินการเชื่อมโยง และส่งต่อการดำเนินงานดูแลช่วยเหลือระหว่างกันอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ โรงเรียนและชุมชนควรมีส่วนร่วมแสวงหาความร่วมมือจากเครือข่าย อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องตามความต้องการพัฒนาของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง 2.2) ผลผลิตการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานพบว่าโครงสร้าง (Structure) และกลไก (Function) การดำเนินงานของระบบช่วยให้นักเรียนระดับปฐมวัยและระดับประถมศึกษาวัยละ 100 ได้รับการคัดกรอง ประเมิน ดูแลช่วยเหลือ สร้างเสริม ป้องกัน และส่งต่อเพื่อได้รับการดูแลช่วยเหลือที่เฉพาะจากผู้เชี่ยวชาญ ด้านผลลัพธ์ของการใช้ระบบ ผลการประเมินตนเองของสถานศึกษาโดยภาพรวมทุกมาตรฐานทั้งในระดับการศึกษาปฐมวัยและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานอยู่ในระดับดีเลิศ จากข้อค้นพบนี้ โรงเรียนและชุมชนควรพัฒนาสมรรถนะด้านการใช้เครื่องมืออย่างง่ายในการมีส่วนร่วมพัฒนาและสะดวกต่อการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของนักเรียนตามบทบาทหน้าที่หลักของแต่ละฝ่าย อาทิ แบบสังเกตพฤติกรรมตามสภาพปัญหาและสภาพที่ควรได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ของนักเรียน แบบประเมินสภาพปัญหาที่ควรได้รับการส่งเสริมด้านต่าง ๆ ของนักเรียน เป็นต้น 2.3) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการใช้ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐานเกิดจาก 4 ประการ คือ 2.3.1) การยอมรับและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจากภาคีเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายตลอดกระบวนการดำเนินงาน 2.3.2) กระบวนการพัฒนาให้มีความสำคัญต่อพื้นฐานทางวัฒนธรรมของชุมชนครอบคลุมทั้งมิติของไทยพุทธและไทยมุสลิม มีการร่วมพิจารณาประเด็นเชิงพหุวัฒนธรรมควบคู่กับกระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนาตลอดกระบวนการนำระบบไปใช้กับนักเรียน และ 2.3.3) มุ่งเน้นวิธีการสื่อสารที่ให้ความสำคัญกับความเข้าใจง่าย ชัดเจน และทั่วถึง ข้อค้นพบนี้ช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถวางระบบและกลไกการพัฒนาที่มีความครอบคลุมและมีความไว (Sensitivity) ต่อการพัฒนาระบบมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียนและชุมชนควรคำนึงถึงความแตกต่างของบริบทสังคมเชิงพหุวัฒนธรรม สภาพเงื่อนไขความต้องการที่แตกต่างกัน โดยดำเนินการพัฒนาอย่างเป็นระบบภายใต้ความเฉพาะเจาะจงดังกล่าว และ 2.4) ภาคีเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจในกระบวนการมีส่วนร่วมโดยภาพรวมทุกองค์ประกอบอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่ากระบวนการหนุนเสริมด้วยการมีส่วนร่วมทั้งระบบไม่เพียงช่วยให้ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับนักเรียนบรรลุผลสำเร็จ แต่ยังสามารถสร้างความสุขกับทุกภาคีเครือข่าย นอกจากนี้ นักวิจัยควรมีการนำระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน

ไปพัฒนาต่อยอดเป็นการศึกษาผลการเปลี่ยนแปลงในระยะยาวเพื่อให้เห็นถึงความยั่งยืนของการพัฒนาภายใต้ความร่วมมือของทุกภาคส่วนอย่างเป็นระบบโดยใช้กระบวนการวิจัยในเชิงพัฒนา (Research and Development: R & D) รวมทั้งการดำเนินการวิจัยและพัฒนาโมเดลสมการเชิงโครงสร้างด้านปัจจัยความสำเร็จในการบริหารระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้โรงเรียนและชุมชนเป็นฐาน

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการเด็กและเยาวชน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2561). รายงานการพัฒนาเด็กและเยาวชน ประจำปี 2560. เรียกใช้เมื่อ 28 ธันวาคม 2562 จาก dcy.go.th/webnew/upload/download/file_th_20181211144021_1.pdf
- กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข. (2562). แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้าในเด็ก: Children's Depression Inventory (CDI) ฉบับภาษาไทย. เรียกใช้เมื่อ 3 มกราคม 2563 จาก <https://www.dmh.go.th/test/download/files/cdi.pdf>
- กลุ่มสารสนเทศ สทศ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). ข้อมูลนักเรียน โรงเรียนวัดทางขึ้น ปีการศึกษา 2562. เรียกใช้เมื่อ 20 ธันวาคม 2562 จาก https://data.bopp-obec.info/emis/schooldata-view_student_select.php?School_ID=1080210241&Edu_year=2562&Area_CODE2=8004
- ธงชาติ วงษ์สุวรรณ. (2554). การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม. ใน ดุษฎีนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). การประเมินความพร้อมของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2559). การพัฒนาระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- Crespo, B. M. et al. (2018). Youth participatory research and evaluation to inform a Chagas disease prevention program in Ecuador. *Evaluation and Program Planning*, 69(August) 99-108.
- Edwards, D. B. (2019). Shifting the perspective on community-based management of education: From systems theory to social capital and community empowerment. *International Journal of Educational Development*, 64, 17-26.

- Fowler, C. et al. (2014). Participatory action research: Involving students in parent education. *Nurse Education in Practice*, 14(1), 75-81.
- Francis, E. et al. (2019). The healthy champions program in Pennsylvania schools: Assessment, awareness, and improvement of school wellness. *Preventive Medicine Reports*, 12(16), 1-6.
- Hunt, P. et al. (2015). A whole school approach: Collaborative development of school health policies, process, and practice. *Journal of School Health*, 85(11), 802-809.
- Jiand, H. et al. (2019). Effects of school-based and community- based protection services on victimization incidence among left-behind children in China. *Children and Youth Services Review*, 101, 239-245.
- Karlberg - Granlund, G. (2019). Exploring the challenge of working in a small school and community: Uncovering hidden tensions. *Journal of Rural Studies*, 72, 293-305.
- Kemmis, S. & Mc Taggart, R. (1988). *The Action Research Planner 3rd ed.* Victoria: Deakin University.
- Li, X. & Liu, T. (2020). Community participation effects on preparedness behavior through risk perception: Empirical data of hazardous chemicals from China. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, 44, 101421.
- Okitsu, T. & Edwards, D. B. (2017). Policy promise and the reality of community involvement in school-based management in Zambia: Can the rural poor hold schools and teachers to account? *International Journal of Educational Development*, 56, 28-41.

บ้านดิน: ประวัติความเป็นมาและการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา
เพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*
EARTH - HOUSE: HISTORY AND APPLICATION OF WISDOM FOR
THE DEVELOPMENT OF HOMES IN THE NORTHEAST THAILAND

ประมุข บุญศิลป์

Pamook Boonsilp

ศาสตรา หล้าอรรค

Sastra Laoakka

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahasarakham University, Thailand

E-mail: pamookxxx@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาประวัติความเป็นมา สภาพปัจจุบันของบ้านดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ 2) ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาการสร้างบ้านดินในการออกแบบที่อยู่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างแบ่งตามกลุ่มภูมิศาสตร์ได้แก่ อีสานเหนือ, อีสานกลาง, อีสานใต้ รวม 6 จังหวัด กลุ่มตัวอย่างแบ่งตามกลุ่มมนุษยวิทยา 3 กลุ่มได้แก่ กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป รวมจำนวนทั้งหมด 81 คน ใช้เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาแล้ว เก็บข้อมูลกับกลุ่มผู้รู้ ประชุมเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในอดีตเคยมีการสร้างอาคารด้วยดิน เช่น การทำยุ้งข้าวด้วยไม้ไผ่แล้วฉาบด้วยดินผสมขี้วัว การสร้างสุมและบ้านดินของชนกลุ่มน้อย จนกระทั่งเมื่อชาวจีนชาวลาวและชาวเวียดนาม ได้อพยพเข้ามาและนำวัฒนธรรมการทำบ้านดินเข้ามาด้วย ทำให้มีบ้านดินเกิดขึ้นหลายแห่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระหว่าง 70 - 100 ปีที่ผ่านมา สภาพปัจจุบันเมื่อการคมนาคมสะดวกขึ้นการทำธุรกิจในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีความเจริญก้าวหน้า บ้านดินจึงถูกแทนที่ด้วยตึกคอนกรีตเพราะความทันสมัย บ้านดินที่เหลืออยู่ก็เริ่มถูกทุบทิ้ง บ้านดินมีปัญหาในเรื่องของความชื้นและปลวก จึงต้องมีความเข้าใจถึงวิธีการเลือกทำเลที่ตั้งและการออกแบบที่เหมาะสม ดังนั้นการประยุกต์โดยนำคุณสมบัติที่ดีของบ้านดิน

* Received 10 February 2021; Revised 21 September 2021; Accepted 26 September 2021

มาร่วมกับการออกแบบทางสถาปัตยกรรมในยุคสมัยปัจจุบัน สามารถตอบสนองต่อการใช้ประโยชน์และความงามทางสถาปัตยกรรม

คำสำคัญ: บ้านดิน, ประวัติความเป็นมา, ประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

Abstract

The objective this research article was to 1) study the history, current conditions of the earth house in the Northeast. And 2) to apply the wisdom of building an earthen house in housing design in the Northeast region. This research is a qualitative research. With the sample groups divided by geographic groups as follows North Isan, Central Isan, Southern Isan, totaling 6 provinces. The sample group was divided into 3 groups of anthropology: knowledge group, practice group, general informant A total of 81 people used the tools, which were interview forms and questionnaires, which were approved by the advisor. Collect information with the knowledgeable group Workshops with practitioners and general informants Analyze data with content analysis. The research results were found that In the past, buildings were built with soil, such as bamboo barn and plastering with soil mixed with cow dung. Creating a home and a home of ethnic minorities. Until when the Chinese Lao and Vietnamese have immigrated and brought in the of clay house culture as well. causing many soil houses to occur in the Northeast region during the past 70 - 100 years. Current conditions, when the transportation becomes more convenient, doing business in the Northeast region has progressed. Clay houses were replaced by concrete buildings because of the modernity. The remaining houses began to be smashed. Earth houses have problems with moisture and termites. Therefore, there must be an understanding of how to choose a suitable location and design. Therefore, the application by bringing the good properties of the clay houses together with the current architectural design. It can meet the architectural uses and beauty.

Keywords: Earth - House, History, Applied Wisdom

บทนำ

บ้านดิน เป็นบ้านที่สร้างโดยใช้วัสดุก่อสร้างในท้องถิ่น วัสดุหลักที่ใช้ในการก่อสร้างคือดิน จึงทำให้บ้านดินเป็นบ้านที่มีราคาถูกและเป็นมิตรต่อสภาพแวดล้อม ไม่ต้องใช้พลังงานใน

การผลิตและขนส่งเหมือนกับวัสดุที่ได้จากระบบอุตสาหกรรม อีกทั้งในการก่อสร้างก็ไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานฝีมือเฉพาะทาง ดังนั้นประชากรที่มีรายได้น้อยหรืออยู่ในท้องถิ่นห่างไกล สามารถทำการก่อสร้างได้ด้วยตนเอง (สิทธิพงษ์ เพิ่มพิทักษ์, 2554) กล่าวว่า บ้านดินคือ บ้านแบบธรรมชาติที่ใช้วัสดุหลักในการก่อสร้างคือดินเหนียวที่สามารถหาได้ทั่วไป นำมาผสมกับส่วนผสมที่เป็นเส้นใยเพื่อช่วยเพิ่มความแข็งแรงในการยึดเกาะกันของเนื้อดิน เป็นสถาปัตยกรรมที่มีการรบกวนธรรมชาติน้อยมาก เนื่องจากวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการก่อสร้างเป็นวัตถุดิบที่สามารถหาได้ในท้องถิ่น ไม่มีขบวนการในการผลิตที่ยุ่ยากซับซ้อนหรือต้องใช้พลังงานจำนวนมาก ทั้งเพื่อการผลิตและการขนส่ง ในการก่อสร้างก็ไม่จำเป็นต้องใช้แรงงานเฉพาะทางมากนัก บ้านดินจึงเป็นคำตอบที่ดีสำหรับคนที่อยากมีบ้านแต่มีข้อจำกัดในด้านทุนทรัพย์หรือไม่อยากรบกวนสภาพแวดล้อม

บ้านดิน จึงเป็นแนวทางของการอนุรักษ์ ทั้งในด้านการรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและการรักษาภูมิปัญญาดั้งเดิมของชนรุ่นก่อน อีกทั้งยังช่วยประหยัดค่าใช้จ่ายแก่ผู้อยู่อาศัยในเรื่องการใช้พลังงานในการปรับอากาศ เพราะบ้านดินนั้นไม่จำเป็นต้องติดตั้งเครื่องปรับอากาศก็สามารถอยู่อาศัยได้อย่างสบาย แม้ในช่วงอากาศร้อน ซึ่ง ฦกัทร ศรีวัฒนประยูร และคณะ ได้สรุปผลการศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมการถ่ายเทความร้อนผ่านผนังของบ้านดิน ไว้ว่า พฤติกรรมการถ่ายเทความร้อนผ่านผนังของบ้านดิน สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการออกแบบสถาปัตยกรรมให้เหมาะสมกับเขตร้อนชื้น และการประหยัดพลังงานโดยการทำสภาพแวดล้อมภายในงานสถาปัตยกรรมให้อยู่ในเขตสบายมากที่สุดหรือเย็นสบายที่สุด โดยไม่ปรับอากาศ ซึ่งบ้านดินมีคุณสมบัติที่ใกล้เคียง เนื่องจากบ้านดินมีการบริโภคพลังงานน้อยมากเมื่อเทียบกับอาคารพักอาศัยประเภทอื่น (ฦกัทร ศรีวัฒนประยูร และคณะ, 2552)

การวิจัยนี้เป็นการเสนอถึงประวัติความเป็นมาของภูมิปัญญาในการใช้ดินเป็นสิ่งปลูกสร้างที่อยู่อาศัย ต้นกำเนิดของบ้านดินในแต่ละพื้นที่ในภาคอีสานและศึกษาสภาพปัจจุบันของบ้านดิน การใช้สอยบ้านดินในอดีตถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นแนวทางในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาบ้านดินมาออกแบบที่อยู่อาศัยทางสถาปัตยกรรมให้เหมาะสม รวมถึงศึกษางบประมาณราคาในการก่อสร้าง ซึ่งจะตอบสนองต่อความต้องการของผู้ที่สนใจในเรื่องของบ้านดินที่ใช้อยู่อาศัยในแบบพึ่งพาตนเอง รวมถึงหน่วยงานภาครัฐเช่น กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่มีหน้าที่ในการช่วยเหลืออุปการะบุคคลไร้ที่พึ่งที่ประสบปัญหาเดือดร้อน ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีผู้อุปการะเลี้ยงดู โดยมีการดำเนินงานในด้านการสงเคราะห์ในสถานสงเคราะห์คนไร้ที่พึ่ง โดยจัดบริการด้านปัจจัย 4 กิจกรรมบำบัด การอบรมด้านศีลธรรมและฝึกอาชีพให้สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองได้ การสงเคราะห์ผู้มีรายได้น้อยเพื่อบรรเทาปัญหาความเดือดร้อนเฉพาะหน้าเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างปกติสุขตามความจำเป็นขั้นพื้นฐาน การจัดบริการด้านที่พักอาศัยชั่วคราว โดยดำเนินการโครงการ

บ้านพักฉุกเฉินเพื่อที่อยู่อาศัยคนจนเมือง ในลักษณะการช่วยเหลือแก่ประชาชนผู้ไร้ที่อยู่อาศัย อันเนื่องด้วยสาเหตุจากอค์คิภัย สาธารณภัย ศาลมีคำพิพากษาให้ขับไล่ ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง นอกจากนี้ได้จัดบริการในรูปที่พักสำหรับผู้เดินทาง เพื่อให้บริการที่พักอาศัยชั่วคราวแก่ผู้มิรายได้น้อย ผู้ป่วยที่รอเข้ารับการรักษาตัวในโรงพยาบาล ผู้ตกทุกข์ได้ยากที่เดินทางมาจากภูมิภาค ให้การช่วยเหลือผู้ประสบภัย กรณีหลังภัยสงบทั้งในและนอกประเทศ โดยให้การช่วยเหลือและฟื้นฟู สนับสนุนการรวมกลุ่มประกอบอาชีพสร้างความมั่นคงด้านอาชีพ หรือสนับสนุนเงินทุนประกอบอาชีพ ส่งกลับภูมิลำเนาสำหรับผู้ตกทุกข์ได้ยากทั้งในและต่างประเทศ (กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, 2564) ซึ่งงานวิจัยนี้จะช่วยในเรื่องรูปแบบการสร้างบ้านดินเพื่อการสงเคราะห์แก่คนไร้ที่พึ่งได้ ทั้งในเขตเมืองหรือในพื้นที่ทุรกันดารได้ทุกที่ เพราะบ้านดินมีคุณสมบัติที่ดีในด้านการใช้วัสดุที่หาได้ในท้องถิ่นและมีความประหยัดในการก่อสร้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของบ้านดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อประยุกต์ภูมิปัญญาการสร้างบ้านดินในการออกแบบที่อยู่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้คนที่เกี่ยวข้องกับบ้านดินและภูมิปัญญาในการสร้างบ้านดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความเฉพาะเจาะจงในภูมิปัญญาการสร้างบ้านดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้เกณฑ์ในการเลือกกลุ่มตัวอย่างคือ มีความรู้ทางประวัติความเป็นมาของบ้านดินในแต่ละพื้นที่ มีประสบการณ์ในการสร้างบ้านดิน เป็นเจ้าของสิ่งปลูกสร้างที่ทำจากดินและมีความสนใจในภูมิปัญญาการสร้างบ้านดิน โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Information) จำนวนรวมทั้งหมด 81 คน มีขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 4 ระยะดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นการเตรียมการ การกำหนดพื้นที่ศึกษาวิจัยในภาคอีสานและการหากลุ่มผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญ

จากการศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร ตำรา เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดพื้นที่ศึกษาวิจัย โดยผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural ecology) ของจูเลียน สจิวัด (Steward, J., 1995) ที่มีนิยามว่า นิเวศวิทยา คือการศึกษาการปรับตัวเข้าหาระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์ หรือความสัมพันธ์ของวัฒนธรรมกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เพื่อค้นหาลักษณะเฉพาะของ

วัฒนธรรมแต่ละแห่ง จากการศึกษาของจูเลียน สจิวด์ (Steward, J., 1995) พบว่า สิ่งแวดล้อม มีผลต่อความแตกต่างในการปรับตัวของวัฒนธรรม วัฒนธรรมที่ต่างกันในพื้นที่สิ่งแวดล้อมที่เหมือนกันจะแสดงรูปแบบวิวัฒนาการหลายสาย (Multilinear) มากกว่าวิวัฒนาการสายเดียว (Unilinear) เพราะวัฒนธรรมจะเปลี่ยนแปลงอย่างค่อยเป็นค่อยไปท่ามกลางปัจจัยหรือตัวแปรภายนอกมากมายซึ่งได้แก่ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาตินั่นเอง สรุปได้ว่า สิ่งแวดล้อมคือตัวการ ในการกำหนดวัฒนธรรม วัฒนธรรมมีรูปแบบหลากหลายเพราะเงื่อนไขของสภาพแวดล้อม ต่างกัน วัฒนธรรมแบบหนึ่งอาจปรับตัวได้ดีกว่าอีกแบบหนึ่งไปได้ในลำดับที่สูงกว่า ดีกว่า โดยการสนับสนุนของสิ่งแวดล้อมที่ดีกว่าอีกด้วย (ทรงคุณ จันทจร, 2553) จากทฤษฎี นิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural ecology) เพื่อให้ทราบถึงวัฒนธรรมการสร้างบ้านดินของ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน จึงจำเป็นต้องศึกษาในพื้นที่ ที่มีสภาพแวดล้อมที่ ต่างกัน เพื่อเก็บข้อมูลของแต่ละพื้นที่มาวิเคราะห์และสรุปผลเป็นรายจังหวัด ผู้วิจัยจึงได้ แบ่งพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสานตามสภาพแวดล้อม โดยแบ่งตามเขตภูมิภาค ได้แก่ อีสานเหนือ จำนวน 2 จังหวัด อีสานกลาง จำนวน 2 จังหวัด และอีสานใต้ จำนวน 2 จังหวัด รวมทั้งสิ้นจำนวน 6 จังหวัด เพื่อให้มีการกระจายไปทั่วพื้นที่ของภาคอีสาน ใช้เกณฑ์ ในการคัดเลือกจังหวัดคือ เลือกเอาจังหวัดที่มีการแพร่หลายในเรื่องการปลูกสร้างบ้านดิน ทั้งที่มีการปลูกสร้างในชุมชนที่ตั้งใหม่และในชุมชนเก่า เพื่อให้เห็นถึงรอยต่อและการผสมผสาน ระหว่างบ้านดินสมัยใหม่และบ้านดินตามวิถีชีวิตชาวบ้านที่มีการสืบสานกันมายาวนาน โดยได้มา 6 จังหวัดดังนี้

กลุ่มอีสานตอนเหนือ ได้แก่ จังหวัดหนองคายและจังหวัดเลย

กลุ่มอีสานตอนกลาง ได้แก่ จังหวัดยโสธรและจังหวัดชัยภูมิ

กลุ่มอีสานตอนใต้ ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดนครราชสีมา

จากนั้นติดต่อหากกลุ่มผู้รู้ภาครัฐ กลุ่มผู้รู้ภาคเอกชน กลุ่มผู้รู้ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในพื้นที่จังหวัดที่ศึกษาเพิ่มเติมอีก ได้จำนวนดังนี้

กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของบ้านดิน สภาพปัจจุบันและปัญหาของบ้านดิน ในแต่ละพื้นที่ และร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อสรุป แนวทางประยุกต์ภูมิปัญญา ในการออกแบบบ้านดิน รวมทั้งหมด 34 คน แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย

1. กลุ่มผู้รู้ภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานพัฒนาชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปลัด นายอำเภอ รวม 14 คน

2. กลุ่มผู้รู้ภาคเอกชน ได้แก่ อาจารย์ทางด้านสถาปัตยกรรม ทางด้านการก่อสร้าง นักออกแบบ เจ้าของอาคารบ้านดิน เจ้าของกิจการโรงแรม รีสอร์ท ร้านกาแฟ ที่ปลูกสร้าง อาคารบ้านดินในการประกอบกิจการ รวม 10 คน

3. กลุ่มผู้รู้ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่ รวม 10 คน

ระยะที่ 2 ขั้นตอนการศึกษาข้อมูลประวัติความเป็นมาของบ้านดิน สภาพปัจจุบันและปัญหาของบ้านดินในภาคอีสาน โดยวิธีการสัมภาษณ์และแบบสอบถามกับกลุ่มผู้รู้ทั้ง 3 กลุ่มในพื้นที่ 6 จังหวัดที่ศึกษา ในประเด็นต้นกำเนิดของบ้านดินในแต่ละพื้นที่ การใช้สอยบ้านดินในอดีตและปัจจุบัน สภาพปัจจุบันและปัญหาของบ้านดิน จุดเด่น/จุดด้อย ของบ้านดินในภาคอีสาน เพื่อเป็นข้อมูลที่จะนำไปสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ในการออกแบบพัฒนาบ้านดินแบบใหม่

ระยะที่ 3 ขั้นตอนการปฏิบัติการ ดำเนินการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการสนทนากลุ่มแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย กลุ่มผู้รู้ภาคเอกชน ได้แก่ อาจารย์ทางด้านสถาปัตยกรรม, อาจารย์ทางการก่อสร้าง นักออกแบบ ผู้รับเหมาก่อสร้างและกลุ่มผู้รู้ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวม 10 คน ร่วมกันวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลในประเด็นเรื่องความงามทางสถาปัตยกรรม ประโยชน์ใช้สอย ความมั่นคงแข็งแรง เทคนิคการก่อสร้าง งบประมาณราคา วัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เพื่อประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาการสร้างบ้านดิน ร่วมหาแนวความคิดในการออกแบบบ้านดิน ในขั้นตอนนี้จะได้ผลลัพธ์เป็นแบบร่างบ้านดินแบบคร่าว ๆ เพื่อที่ผู้วิจัยจะนำไปปรับแต่งสร้างภาพด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ 3 มิติ

ระยะที่ 4 ขั้นตอนการสร้างแบบจำลองบ้านดินในแบบภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว และสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมี 2 กลุ่มดังนี้

1. กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Information) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับขั้นตอนการสร้างบ้านดิน วัสดุ อุปกรณ์ ราคาวัสดุและค่าแรงงาน จำนวน 11 คน ได้แก่ กลุ่มช่างก่อสร้างหรือผู้รับเหมาที่รับสร้างบ้านดิน ประกอบด้วย หัวหน้าผู้รับเหมา 1 คน สมาชิกในทีมช่างก่อสร้าง 10 คน

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Information) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นจากแบบจำลองบ้านดินที่ได้ออกแบบมา ได้แก่กลุ่มอาสาสมัคร นักเรียน นิสิต นักศึกษา ที่มีความสนใจในภูมิปัญญาการสร้างบ้านดิน จำนวน 36 คน

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาตามประเด็นที่ค้นหา และอธิบายตีความและเรียบเรียงตรวจสอบข้อมูลโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการและหลักฐานอื่น ๆ เขียนรายงานผลด้วยการพรรณนาวิเคราะห์สรุปผลตามรายภูมิภาคของภาคอีสานและสรุปผลในภาพรวมของภาคอีสาน

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของบ้านดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลุ่มอีสานตอนเหนือ ได้แก่ จังหวัดหนองคายและจังหวัดเลย สรุปได้ว่า จังหวัดหนองคายที่อำเภอท่าบ่อ ในอดีตชุมชนคนจีนและเวียดนามที่อพยพเข้ามาอยู่อาศัยและค้าขายตามเมืองท่าบางส่วนได้นำเอาภูมิปัญญาการทำบ้านด้วยดินเข้ามาใช้ในการสร้างบ้านและ

สร้างโกดังเก็บสินค้า แต่ในปัจจุบันก็เริ่มเปลี่ยนเป็นบ้านคอนกรีตแล้วแทบทั้งหมด จังหวัดเลย ในอำเภอเชียงคานและอำเภอด่านซ้าย มีประวัติศาสตร์อันยาวนานและมีวัฒนธรรมร่วมกับคนลาวจากหลวงพระบาง ซึ่งมีภูมิปัญญาในการสร้างบ้านด้วยดินจึงได้รับการถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งเมื่อคนจีน คนไทดำ ไทพวนและคนเวียดนามอพยพเข้ามาอาศัยในพื้นที่ซึ่งส่วนใหญ่ก็จะอยู่ตามชุมชนที่อยู่ติดแม่น้ำโขงซึ่งเป็นทำนน้ำ สามารถนำเรือขนส่งสินค้าได้ คนจีนและคนเวียดนามบางส่วนได้นำเอาวัฒนธรรมการทำบ้านด้วยดินเข้ามาใช้ในการสร้างบ้านสร้างที่เก็บสินค้า ซึ่งก็จะมีลักษณะเป็นอาคารผนังทำจากดินมีความหนาเพื่อรองรับน้ำหนักของโครงสร้างหลังคาไม้ เป็นอาคารห้องแถวชั้นเดียวหรือสองชั้น บ้านดินโบราณส่วนใหญ่ถูกรื้อทิ้งไปเพื่อสร้างอาคารใหม่เป็นคอนกรีต แต่ก็ยังพอมีหลงเหลือให้เห็นเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยว เช่นที่ ถนนคนเดิน ที่อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย

กลุ่มอีสานตอนกลาง ได้แก่ จังหวัดยโสธรและจังหวัดชัยภูมิ สรุปได้ว่า จังหวัดยโสธรที่บ้านสิงห์ท่า อำเภอเมืองยโสธร เป็นย่านการค้าตั้งแต่สมัยโบราณและได้เจริญขึ้นเมื่อสมัยฝรั่งเศสเข้ามามีอิทธิพลมาก การค้าได้เจริญขึ้นในภูมิภาคนี้ ในช่วงนั้นเองผู้ที่มีฐานะดีได้มีการนำเข้าช่างฝีมือจากเวียดนามจำนวนมากเข้ามาสร้างบ้านเรือน ทำให้บ้านเรือนมีรูปแบบศิลปกรรมแบบจีนผสมยุโรปทั้งดงาม โดยมีบานประตูและหน้าต่างเป็นไม้เนื้อแข็ง ตัวอาคารก่ออิฐถือปูน เป็นอาคารไม้ชั้นเดียวสร้างด้วยดินจากแม่น้ำชี ปัจจุบันยังคงเหลือให้เห็นบนสองข้างทาง ถนนศรีสุนทร นครชุม อุทัยรามฤทธิ์ และ วิทยธำรง บางแห่งยังคงความสมบูรณ์อยู่มาก บอกถึงบรรยากาศของความเป็นอดีต ขณะที่อีกหลายแห่งถูกปล่อยให้รกร้าง ขาดคนอาศัย ปัจจุบันสามารถพบเห็นบ้านดินได้ตามบ้านในชุมชนทั่วไป โดยมีกลุ่มบ้านดินที่ตั้งขึ้นมาด้วยความชื่นชอบการใช้บ้านดิน มีการรวมกลุ่มสร้างศูนย์เรียนรู้เรื่องบ้านดินที่ บ้านศรีฐาน จังหวัดยโสธร มีการจัดคอร์สฝึกอบรมการสร้างบ้านดิน โดยมีคุณโจน จันโต และชาวชุมชนเกษตรอินทรีย์บ้านศรีฐานเป็นวิทยากร จังหวัดชัยภูมินั้นไม่มีปรากฏ ถึงการสร้างบ้านดินในอดีตเนื่องจากไม่ได้รับความนิยม อีกทั้งวัสดุในการสร้างบ้านบริเวณนี้ก็อุดมไปด้วยป่าไม้ที่ชาวบ้านนิยมนำมาสร้างบ้านพักอาศัย แต่ในปัจจุบันมีกลุ่มที่นิยมสร้างบ้านดินที่ได้รับแนวคิดมาจากคุณโจน จันโต เช่น กลุ่มบ้านสายรุ้ง อบรมสอนสร้างบ้านดินเพื่อการพึ่งพาตนเอง โดยมุ่งหวังให้ชาวบ้านและผู้สนใจทั่วไป ได้มีโอกาสเรียนรู้วิธีการสร้างบ้านดินเพื่อนำไปพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัยของตนเอง ลักษณะเป็นอาคารดินหลังเล็ก ออกแบบขนาดพอเหมาะสำหรับครอบครัวยุคใหม่ เรียนรู้วิธีการสร้างบ้านดินในราคาประหยัด เพื่อนำไปพัฒนาเป็นที่อยู่อาศัย และกลุ่มบ้านดินชุมชนหินผาฟ้า น้ำ เป็นชุมชนที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของผู้ปฏิบัติธรรมกลุ่มชัยภูมิ อโศก จัดตั้งขึ้นเพื่อให้มีสถานที่ส่วนกลางสำหรับการปฏิบัติธรรมของกลุ่มชาวอโศก และยังมีกลุ่มบ้านดินชุมชนบ้านใหม่ไทยเจริญ และกลุ่มบ้านดินชุมชนบ้านใหม่ไทยเจริญ

กลุ่มอีสานตอนใต้ ได้แก่ จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ว่า จังหวัดอุบลราชธานีบ้านดินที่พบโดยมากเกิดจากภูมิปัญญาของกลุ่มคนจีนที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามา

อยู่ในจังหวัดอุบลราชธานี คนจีนคือผู้กุมเศรษฐกิจเมืองอุบลราชธานี เมื่อชุมชนคนจีนมีความรุ่งเรือง อาคารสถาปัตยกรรมบ้านดินในชุมชนก็มีจำนวนมากขึ้นและมีหลากหลายรูปแบบเพื่อใช้งานที่แตกต่างกันออกไปแล้วแต่กิจการ บ้านดินเกิดจากชุมชนคนจีนและคนเวียดนาม แต่ส่วนใหญ่แล้วคนจีนจะมีมากกว่า นิยมสร้างอาคารที่พักอาศัยรวมถึงตั้งชุมชนใกล้เมืองที่มีทำน้ำสำหรับขนส่งสินค้าและการพาณิชย์ ดังนั้นจึงปรากฏและพบเห็นอาคารเก่าแก่ที่สร้างจากดินได้ในย่านชุมชนเมืองเก่าใกล้ทำน้ำ อาคารมีลักษณะเป็นอาคารก่อผนังด้วยดินที่มีความหนาเพื่อรองรับน้ำหนักเครื่องบนที่เป็นหลังคา ปัจจุบันก็ยังมียังมีใช้งานเป็นที่พักอาศัยอยู่บ้าง จังหวัดนครราชสีมา ในอดีตมีการติดต่อกับราชสำนักในกรุงเทพอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงรับแนวคิดและวิธีการดำรงชีวิตมาจากส่วนกลางมาใช้ในพื้นที่ รวมไปถึงเรื่องของที่อยู่อาศัยที่นิยมสร้างจากไม้และอิฐปูน จึงไม่ปรากฏว่ามีการสร้างบ้านดินในเขตเมือง แต่ห่างออกไปในเขตชนบท มีการใช้ดินในการทำส่วนประกอบต่าง ๆ ในการดำรงชีพ เช่นทำเตาเผาถ่าน ทำเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือน หม้อไห ทำเครื่องดนตรี ตะโพน ทำอ่างข้าว เป็นต้น ในปัจจุบันเริ่มมีการนำแนวคิดการสร้างบ้านดินตามแนวทางของ โจน จันได นำมาสร้างเป็นที่พักอาศัยรวมถึงในเชิงพาณิชย์ตามสถานที่ท่องเที่ยว เช่นที่ บ้านดินรีสอร์ทท่าเสาวังน้ำเขียว

สรุปประวัติความเป็นมาของบ้านดินในภาคอีสานได้ว่า เมื่อในอดีตไม่พบร่องรอยการใช้ดินมาสร้างเป็นที่อยู่อาศัย แต่มีการใช้ดินในการทำส่วนประกอบต่าง ๆ ในการดำรงชีวิต เช่น การทำเตาเผาถ่าน ทำเครื่องมือเครื่องใช้ในครัวเรือนเช่น หม้อ ไห ทำเครื่องดนตรี เช่น ตะโพน และใช้ดินมาฉาบทาอ่างข้าวเหมือนกับหลาย ๆ ที่ จนกระทั่งเมื่อมีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานของคนลาว คนจีน และคนเวียดนามที่เข้ามาอาศัยในภาคอีสาน จึงได้นำเอาวัฒนธรรมการสร้างบ้านดินเข้ามาด้วย ทำให้มีบ้านดินเกิดขึ้นหลายแห่งในภาคอีสาน บ้านดินส่วนใหญ่มักจะพบเห็นได้ตามย่านเมืองเก่าที่เป็นชุมชนค้าขาย และชุมชนใกล้เมืองทำน้ำสำหรับขนส่งสินค้าและการพาณิชย์ บ้านดินส่วนใหญ่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นโกดังเก็บสินค้าลักษณะเป็นอาคารห้องแถวชั้นเดียวและสองชั้น ผนังอาคารทำจากดินมีความหนาเพื่อรองรับน้ำหนักของเครื่องไม้ที่ใช้ทำโครงสร้างหลังคา

สรุปสภาพปัจจุบันของบ้านดินในภาคอีสานได้ว่า บ้านดินโบราณส่วนใหญ่ถูกรื้อทิ้งไปเพื่อสร้างเป็นอาคารใหม่ที่สร้างด้วยคอนกรีต เนื่องจากความไม่สะดวกในการใช้งานของคนสมัยใหม่ บ้านดินโบราณที่ยังหลงเหลืออยู่ถูกใช้เป็นจุดเด่นของแหล่งท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ประวัติศาสตร์และทางวัฒนธรรม แต่ก็มีมีการนำแนวคิดการสร้างบ้านดินมาสร้างเป็นบ้านอยู่อาศัยในวิถีพึ่งพาตนเองตามแนวทางของ โจน จันได และยังมีกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ที่เผยแพร่เทคนิคการทำบ้านดินทั้งในรูปแบบงานอาสาสมัคร การจัดอบรม การเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ในการสร้างบ้านดินในเมืองไทยให้ทันสมัยมากขึ้น บ้านดินถือได้ว่าเป็นบ้านธรรมชาติที่วัสดุธรรมชาติที่หาได้จากท้องถิ่น สร้างได้เองโดยเน้นการพึ่งพาอาศัยแรงงานในพื้นที่เป็นหลัก การสร้างไม่มีรูปแบบที่ตายตัว สามารถสร้างได้หลากหลายรูปแบบ ปัจจุบันบ้านดินในเมืองไทย

ได้แพร่กระจายตัวไปตามพื้นที่ต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงการสร้างบ้านดินในเชิงพาณิชย์ โดยได้รับความนิยมาจากรักกิจประเภทโรงแรม รีสอร์ท สปา เสริมความงาม และร้านอาหาร ถ้าบ้านดินนั้นสามารถสร้างได้ง่าย มีรูปแบบที่สวยงาม มีความแข็งแรงทนทานและใช้ต้นทุนในการสร้างต่ำ ก็จะได้รับคามสนใจมากยิ่งขึ้น

2. การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาที่อยู่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่ศึกษาทั้งหกจังหวัดในภาคอีสาน แล้วนำข้อสรุปจากการสนทนากลุ่มมาทำการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เป็นการประชุมพิจารณาแนวทางในการออกแบบ เพื่อสรุปหาคุณสมบัติเด่นและปัญหาของบ้านดินในแต่ละพื้นที่ ซึ่งมีความใกล้เคียงกันสามารถสรุปร่วมกันได้ผลดังนี้

คุณสมบัติเด่นของบ้านดิน สรุปได้ว่า ผนังของบ้านดินที่มีความหนาทำให้สามารถรองรับน้ำหนักของโครงสร้างของหลังคาได้ ไม่ต้องมีการทำเสาบ้านเพื่อมารับน้ำหนักของหลังคา ช่วยประหยัดค่าก่อสร้างในส่วนโครงสร้างเสาบ้านได้ ผนังบ้านดินที่หนาจะช่วยเป็นฉนวนป้องกันความร้อนจากภายนอกและเก็บรักษาอุณหภูมิในบ้านให้อบอุ่นในช่วงฤดูหนาว และช่วยป้องกันเสียงได้ดี บ้านดินได้รับความนิยมาให้ใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ จึงนิยมาสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นรีสอร์ท หรือร้านอาหาร และบ้านดินมีภาพลักษณ์ที่ดีในการใช้เป็นศูนย์รวมชุมชนพึ่งพาตนเอง

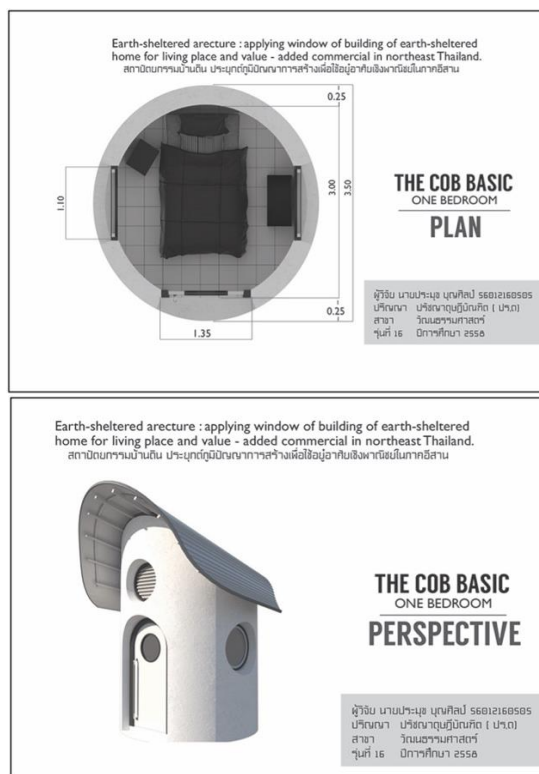
ปัญหาของบ้านดิน สรุปได้ว่า บ้านดินไม่ทนน้ำ ไม่สามารถปลูกสร้างได้ในบริเวณที่มีน้ำท่วมขังหรือมีความชื้นสูงได้ เพราะจะทำให้บ้านเกิดการทรุดตัวพังทลาย หรือเกิดเชื้อราขึ้นตามผนังบ้าน ปัญหาจากปลวกที่แอบขึ้นจากพื้นดินเจาะเข้ามาตามผนังของบ้านดิน เนื่องจากบ้านดินทำจากดินและแกลบ ซึ่งแกลบก็เป็นอาหารของปลวกอย่างหนึ่ง ปัญหาบ้านดินมักมีฝุ่นเนื่องจากการกะเทาะแตกของผิวหน้าผนังดิน และปัญหาเรื่องการก่อสร้างบ้านดิน ในการทำอิฐดินดิบ ที่ต้องใช้พื้นที่ในการตากอิฐและเก็บรักษาก่อนอิฐมากพอสมควร บ้านดินส่วนใหญ่ที่ไม่ได้ออกแบบโดยสถาปนิก มักจะไม่สวยงามจึงไม่เป็นที่นิยมของประชาชนทั่วไป การอยู่อาศัยในบ้านดินยังมีการดูถูกดูแคลน ขาดการยอมรับจากสังคมภายนอก ดังนั้นจึงต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบของบ้านดิน นำแนวคิดทางการออกแบบทางสถาปัตยกรรมมาพิจารณาหาทางแก้ไขให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตของคนสมัยใหม่ และข้อด้อยในเรื่องบ้านดินไม่ทนทานกับน้ำท่วมขัง ปัญหาเรื่องปลวก และผิวของผนังบ้านดินที่กะเทาะออกได้ ซึ่งต้องหาทางแก้ไขตั้งแต่ในขั้นตอนการออกแบบและวิธีการก่อสร้าง

ในการออกแบบบ้านดินเพื่อการอยู่อาศัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้เรียนเชิญกลุ่มผู้ที่มีประสบการณ์และมีองค์ความรู้เกี่ยวกับบ้านดิน ได้แก่ นักออกแบบและกลุ่มผู้รู้ที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน ภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่รวม 10 คน หาข้อสรุปร่วมกันเพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ประกอบกับการนำทฤษฎีแนวความคิดในการออกแบบทางสถาปัตยกรรมมาใช้เป็นหลักการ ในการออกแบบครั้งนี้ โดยได้เลือกใช้แนวความคิดการออกแบบสีเขียว (Green

Design) หรือ สถาปัตยกรรมสีเขียว (Green Architecture) ซึ่งมีจุดประสงค์เพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้เหลือน้อยที่สุด ผ่านการเลือกใช้วัสดุและวิธีการก่อสร้างที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นสถาปัตยกรรมที่มีการออกแบบโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของธรรมชาติ มีเป้าหมายในการออกแบบ ที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดและสร้างสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ มีผลดีต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัย โดยหลักการออกแบบที่ Brenda และ Robert Vale ได้เขียนไว้ใน Green Architecture มีทั้งหมด 6 ข้อได้แก่ 1) อนุรักษ์พลังงาน อาคารควรก่อสร้างขึ้นเพื่อให้ใช้พลังงานเชื้อเพลิงในการอยู่อาศัยให้น้อยที่สุด 2) สอดคล้องกับภูมิอากาศ อาคารควรออกแบบให้เข้าหรือสอดคล้องกับภูมิอากาศและแหล่งพลังงานธรรมชาติ 3) ใช้ทรัพยากรให้น้อยที่สุด และเมื่อหมดอายุการใช้งานของอาคาร ก็สามารถนำทรัพยากรนั้นไปใช้กับอาคารอื่นได้อีก 4) ให้ความสำคัญกับผู้ใช้ โดยให้ความสำคัญกับทุกฝ่าย เช่น สุขภาพของผู้อยู่อาศัยและคนงานก่อสร้างและคนในชุมชน 5) ให้ความสำคัญกับสถานที่ก่อสร้าง อาคารควรมีผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดหากต้องรื้อถอนออกไปธรรมชาติก็ควรฟื้นฟูได้ในระยะเวลาสั้น ๆ 6) หลักการต่าง ๆ ต้องพิจารณาทุกองค์ประกอบทั้งหมดมาใช้ร่วมกัน

ผู้วิจัยได้นำเอาภูมิปัญญาการสร้างบ้านดินมาประยุกต์ใช้ในส่วนของผนังอาคารทั้งหมด มีแนวความคิดในการออกแบบให้เป็นที่อยู่อาศัยขนาดเล็กกระทัดรัด ที่สามารถปลูกสร้างได้ง่าย รวดเร็วและใช้ต้นทุนต่ำ เหมาะสำหรับสร้างไว้ใช้ในพื้นที่ทุรกันดานหรืออาจใช้รองรับการอยู่อาศัยชั่วคราว เช่น การอพยพ การลี้ภัยธรรมชาติ หรือพักผ่อนชั่วคราว ใช้วัสดุส่วนใหญ่คือดินที่หาได้ในบริเวณแวดล้อม ดินที่เหมาะสมจะนำมาใช้ต้องเป็นดินเหนียวนำมาผสมกับทราย น้ำ และเส้นใยที่หาได้ในพื้นที่ส่วนใหญ่นิยมใช้ฟางข้าวหรือใช้แกลบแทนก็ได้ เพื่อให้เส้นใยเป็นตัวช่วยยึดเกาะดินไว้ให้แข็งแรงไม่แตกร่วน ดินที่หาได้ในแต่ละพื้นที่อาจมีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงต้องมีการใส่ส่วนผสมของทราย น้ำ และเส้นใย โดยต้องมีการทดลองทำอิฐดินตัวอย่างก่อนเพื่อหาอัตราส่วนผสมที่เหมาะสม ที่แตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่ ผู้วิจัยออกแบบไว้ 4 รูปแบบเพื่อรองรับความเหมาะสมในการอยู่อาศัยตามจำนวนสมาชิกและพื้นที่ใช้สอยเพื่อความสะดวกสบายที่ต่างกันไป ผู้วิจัยได้ตัดส่วนของห้องน้ำออกจากอาคารบ้านดินทั้ง 4 แบบ เนื่องจากห้องน้ำเป็นส่วนที่มีความชื้นมากและต้องมีการระบายน้ำอยู่เสมอ ผู้วิจัยจึงให้ข้อเสนอแนะว่าควรแยกส่วนของห้องน้ำออกจากฐานของตัวอาคารบ้านดินเพื่อป้องกันความชื้นที่จะส่งผลกระทบต่อความแข็งแรงทนทานของผนังบ้านดิน เมื่อได้ออกแบบอาคารบ้านดินทั้ง 4 แบบเสร็จแล้ว จึงดำเนินการรวบรวมประมาณการค่าก่อสร้างทั้งหมด โดยผู้วิจัยได้ปรึกษารื้อกับกลุ่มผู้ปฏิบัติ ผู้รับเหมาด้านการก่อสร้างในเรื่องการประมาณราคาก่อสร้าง แล้วจึงสรุปรายละเอียดบัญชีแสดงปริมาณงานและราคาในแต่ละรายการโดยแสดงเป็นภาพและตารางดังนี้

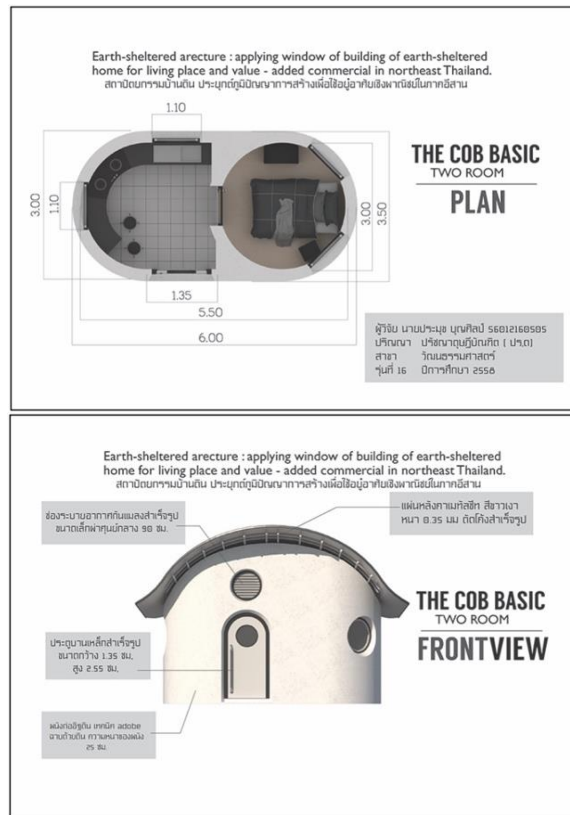
ภาพที่ 1 บ้านดินแบบที่ 1 One - bedroom

แบบที่ 1 One - bedroom อาคารเป็นทรงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3.50 เมตร สูง 5 เมตร พื้นที่ใช้สอย 9 ตารางเมตร มีห้องนอนเดียวเหมาะสมกับการใช้งานชั่วคราว เช่น ใช้เป็นป้อมยามรักษาการณ์ กุฏิพระหรือเป็นที่พักชั่วคราวของผู้ปฏิบัติธรรม

ตารางที่ 1 ประมาณราคาค่าก่อสร้างอาคารบ้านดินแบบที่ 1 One - bedroom

ลำดับ	รายการ	ค่าวัสดุ	ค่าแรงงาน	รวมราคา
1.	หมวดงานโครงสร้าง (ฐานรากอาคาร, พื้นคอนกรีต, โครงหลังคา, หลังคา)	10,225	4,110	14,335
2.	งานผนังดิน 50 ตารางเมตร (ก่อ+ฉาบ+ทำสี)	15,000	25,000	40,000
3.	หมวดงานภายในอาคาร (ฝ้าเพดาน, พื้นกระเบื้อง, ประตู/หน้าต่าง, ระบบไฟฟ้า/ประปา, เคาน์เตอร์ครัว)	17,926	5,110	23,636
รวม		43,151	34,220	77,971

จากตารางที่ 1 สรุปการประมาณราคาค่าก่อสร้างอาคารบ้านดินแบบที่ 1 One - bedroom เป็นเงินทั้งหมดจำนวน 77,971 บาท แยกได้เป็นราคาค่าวัสดุจำนวน 43,151 บาท ราคาค่าแรงงานจำนวน 34,220 บาท

ภาพที่ 2 บ้านดินแบบที่ 2 Two – room

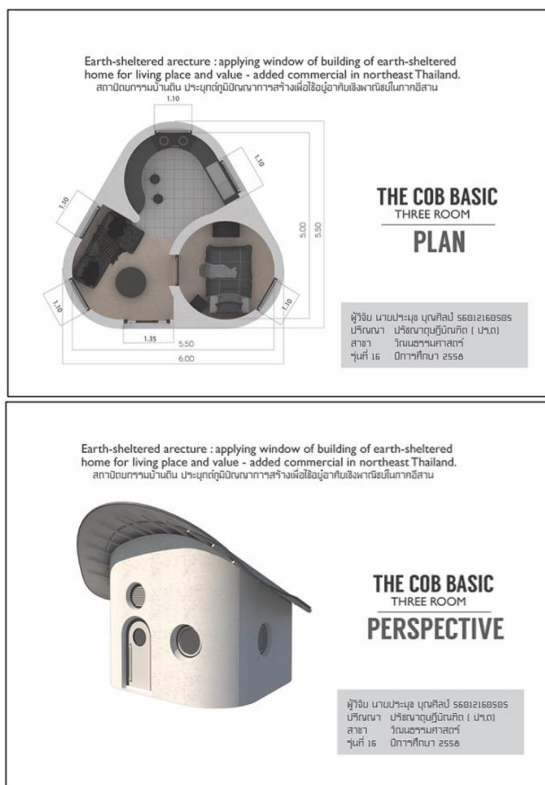
แบบที่ 2 Two - room อาคารเป็นรูปทรงแคปซูล หน้ากว้าง 6 เมตร ลึก 3.50 เมตร พื้นที่ใช้สอย 18 ตารางเมตร มี 1 ห้องนอน และ 1 ห้องรับแขก สามารถใช้เป็นรีสอร์ทขนาดเล็กได้

ตารางที่ 2 ประมาณราคาก่อสร้างอาคารบ้านดินแบบที่ 2 Two - room

ลำดับ	รายการ	ค่าวัสดุ	ค่าแรงงาน	รวมราคา
1.	หมวดงานโครงสร้าง (ฐานรากอาคาร, พื้นคอนกรีต, โครงหลังคา, หลังคา)	17,799	7,501	25,300
2.	งานผนังดิน 95 ตารางเมตร (ก่อ+ฉาบ+ทำสี)	28,500	47,500	76,000
3.	หมวดงานภายในอาคาร (ฝ้าเพดาน, พื้นกระเบื้อง, ประตู/หน้าต่าง, ระบบไฟฟ้า/ประปา, เคเบิลทีวี)	27,078	8,160	35,238
รวม		73,377	63,161	136,538

จากตารางที่ 2 สรุปการประมาณราคาค่าก่อสร้างอาคารบ้านดินแบบที่ 2 Two - room เป็นเงินทั้งหมดจำนวน 136,538 บาท แยกได้เป็นราคาค่าวัสดุจำนวน 73,377 บาท ราคาค่าแรงงานจำนวน 63,161 บาท

ภาพที่ 3 บ้านดินแบบที่ 3 Three - room

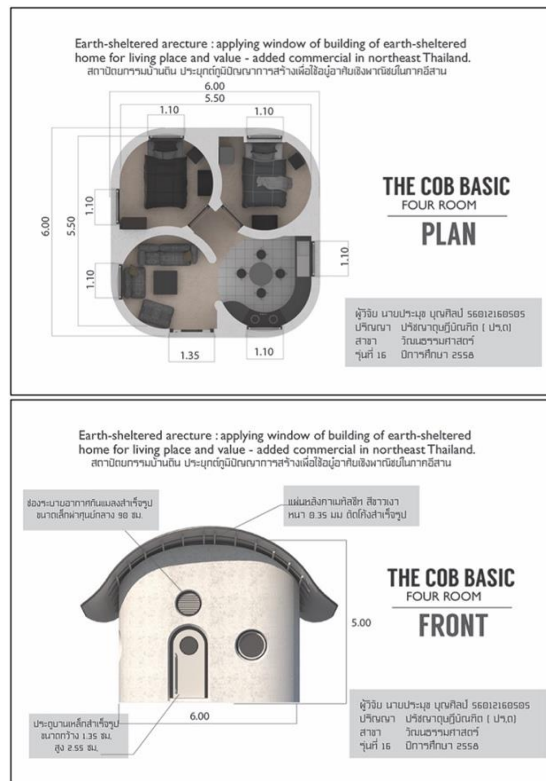
แบบที่ 3 Three - room อาคารเป็นรูปทรงสามเหลี่ยม หน้ากว้าง 6 เมตร ลึก 5.50 เมตร พื้นที่ใช้สอย 30 ตารางเมตร มี 1 ห้องนอน 1 ห้องรับแขก และ 1 ห้องครัว ใช้เป็นห้องพักรีสอร์ทหรือบ้านพักพนักงาน หรือใช้อยู่อาศัยสำหรับครอบครัวขนาดเล็กได้

ตารางที่ 3 ประมาณราคาค่าก่อสร้างอาคารบ้านดินแบบที่ 3 Three - room

ลำดับ	รายการ	ค่าวัสดุ	ค่าแรงงาน	รวมราคา
1.	หมวดงานโครงสร้าง (ฐานรากอาคาร, พื้นคอนกรีต, โครงหลังคา, หลังคา)	23,490	8,916	32,406
2.	งานผนังดิน 100 ตารางเมตร (ก่อ+ฉาบ+ทำสี)	30,000	50,000	80,000
3.	หมวดงานภายในอาคาร (ฝ้าเพดาน, พื้นกระเบื้อง, ประตู/หน้าต่าง, ระบบไฟฟ้า/ประปา, เคาเตอร์ครัว)	34,172	11,250	45,422
รวม		87,662	70,166	157,828

จากตารางที่ 3 สรุปการประมาณราคาค่าก่อสร้างอาคารบ้านดินแบบที่ 3 Three - room เป็นเงินทั้งหมดจำนวน 157,828 บาท แยกได้เป็นราคาค่าวัสดุจำนวน 87,662 บาท ราคาค่าแรงงานจำนวน 70,166 บาท

ภาพที่ 4 บ้านดินแบบที่ 4 Four – room

แบบที่ 4 Four - room อาคารเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยม หน้ากว้าง 6 เมตร ลึก 6 เมตร พื้นที่ใช้สอย 36 ตารางเมตร มี 2 ห้องนอน 1 ห้องรับแขก และ 1 ห้องครัว สามารถใช้เป็นห้องพักรีสอร์ทหรือบ้านพักพนักงาน หรือใช้อยู่อาศัยเป็นครอบครัวขนาดเล็กที่มีบุตรได้

ตารางที่ 4 ประมาณราคาค่าก่อสร้างอาคารบ้านดินแบบที่ 4 Four - room

ลำดับ	รายการ	ค่าวัสดุ	ค่าแรงงาน	รวมราคา
1.	หมวดงานโครงสร้าง (ฐานรากอาคาร, พื้นคอนกรีต, โครงหลังคา, หลังคา)	29,328	11,539	40,867
2.	งานผนังดิน 150 ตารางเมตร (ก่อ+ฉาบ+ทำสี)	45,000	75,000	120,000
3.	หมวดงานภายในอาคาร (ฝ้าเพดาน, พื้นกระเบื้อง, ประตู/หน้าต่าง, ระบบไฟฟ้า/ประปา, เคาน์เตอร์ครัว)	15,500	14,520	57,376
รวม		117,184	101,059	218,243

จากตารางที่ 4 สรุปการประมาณราคาค่าก่อสร้างอาคารบ้านดินแบบที่ 4 Four - room เป็นเงินทั้งหมดจำนวน 218,243 บาท แยกได้เป็นราคาค่าวัสดุจำนวน 117,184 บาท ราคาค่าแรงงานจำนวน 101,059 บาท

จากนั้นเก็บข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นของแบบจำลองบ้านดินทั้ง 4 แบบ จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัคร นักเรียน นิสิตนักศึกษา ที่มีความสนใจในภูมิปัญญาการสร้างบ้านดิน จำนวน 36 คน มีความคิดเห็นคล้ายกัน เช่น “ผู้สร้างไม่ต้องมีความรู้เท่าวิศวกรก็สร้างบ้านอยู่เองได้” “แค่มีที่ดินกับงบประมาณนิดหน่อยก็สร้างบ้านเองได้” “บ้านดินขนาดกำลังพอดี พออยู่ สร้างเองได้ไม่ยาก” “ถ้าหาเพื่อนมาช่วยกันสร้าง ผลัดกันสร้างก็เสร็จได้ไม่นาน” “สามารถหาดินจากท้องนาไร่วสวน มาสร้างได้เลย ไม่ต้องไปซื้ออิฐ หิน ปูน ทราย ให้เปลืองเงิน” ดังนั้น บ้านดินจึงมีความเหมาะสมในการนำไปใช้งานได้จริง โดยสามารถเลือกใช้แต่ละแบบได้ตามความต้องการของผู้บริโภค และเมื่อพิจารณาถึงงบประมาณการก่อสร้าง เห็นว่าราคาทั้งค่าวัสดุ และค่าแรงงานในส่วนงานผนังบ้านดิน ถือว่ามีราคาสูงเมื่อเทียบกับค่าแรงในงานส่วนอื่น ๆ ซึ่งสามารถทำให้ค่าใช้จ่ายส่วนนี้ลดลงได้ โดยการหาแรงงานจากอาสาสมัครในครอบครัว ในชุมชน หรือการขอความร่วมมือจากจิตอาสาในท้องถิ่น มาร่วมมือร่วมแรงกัน จะเป็นการลดค่าใช้จ่ายตรงส่วนนี้ลงได้มาก บ้านดินจึงเป็นเหมือนสัญลักษณ์ของความสามัคคี การร่วมแรง ร่วมมือกันของผู้คนในชุมชนนั่นเอง

อภิปรายผล

1. ประวัติความเป็นมาและสภาพปัจจุบันของบ้านดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1 ประวัติความเป็นมาของสถาปัตยกรรมบ้านดินในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือเรียกว่าภาคอีสาน ในอดีตมีคนใช้ดินฉาบทาอยู่ช้านมายาวนาน แต่คนไทยไม่มีร่องรอยการใช้ดินทำบ้าน จนกระทั่งเมื่อคนจีน คนลาว และคนเวียดนามอพยพเข้ามาอาศัยในเมืองไทย บางส่วนได้นำวัฒนธรรมการทำบ้านด้วยดินเข้ามาใช้ในเมืองไทยด้วย เมื่อการคมนาคมสะดวกขึ้นการทำธุรกิจภาคอีสานเริ่มดีขึ้น บ้านดินที่เหลือน้อยก็เริ่มถูกทุบทิ้งอย่างรวดเร็ว โดยมีตึกคอนกรีตเข้ามาแทนที่ โดยมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดนัย นิลสกุล, ที่ได้ศึกษาการอนุรักษ์ตึกดินในอีสานใต้ พบว่า สภาพปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นกับอาคาร คือ ตึกดินในแถบอีสานใต้แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ ตึกดินประเภทพักอาศัย ปัจจุบันมีจำนวนเหลือน้อยและไม่ได้อาศัย กับตึกดินประเภทค้าขาย ซึ่งพบได้โดยทั่วไป ส่วนใหญ่ยังใช้งานอยู่จนถึงปัจจุบัน ในส่วนของปัญหาหลัก ๆ ที่เกิดขึ้นกับอาคารได้แก่ การเสื่อมสภาพของวัสดุ มีสาเหตุจากหลายประการแต่อาคารที่ได้รับความเสียหายอย่างมากจะเป็นอาคารที่ถูกปิดไม่ได้ใช้งาน เนื่องจากสภาพภายในอาคารมีความชื้นสูง ส่งผลให้ผนังก่ออิฐดินดิบเสื่อมสภาพได้อย่างรวดเร็ว (ดนัย นิลสกุล, 2546) และมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (Cultural Diffusion Theory) วิถีศักดิ์ เวชกามา สรุปได้ว่า การแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจะ

เกิดขึ้นได้เมื่อมีปัจจัยทางด้านภูมิศาสตร์ ต้องไม่มีอุปสรรคทางภูมิศาสตร์ขวางกั้น เช่นภูเขาสูง ทะเลกว้าง ทะเลทราย แหล่งหิมะ ป่าทึบเป็นต้น เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของคนที่มีวัฒนธรรมติดตัว ปัจจัยทางเศรษฐกิจ การที่ผู้คนที่ต้องเดินทางไปมาหาสู่กันส่วนมากเนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ การติดต่อค้าขายหรือแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าทางเศรษฐกิจ คนที่มีเศรษฐกิจดีจึงมีโอกาสนำวัฒนธรรมติดตัวไปสังสรรค์กับวัฒนธรรมอื่นได้ ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ การตั้งใจไปแลกเปลี่ยนวิธีการ พฤติกรรมใหม่และความรู้ เช่นการไปศึกษายังถิ่นอื่นจึงเป็นการไปแพร่กระจายวัฒนธรรมโดยตรง การรู้จักใคร่และการแต่งงานกับคนต่างวัฒนธรรม การไปร่วมปฏิบัติพิธีกรรมทางศาสนาและการอพยพโยกย้ายถิ่นเพราะเกิดภัยทางสังคม เช่น สงคราม ความขัดแย้ง การประสพภัยธรรมชาติ สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น ปัจจัยทางการคมนาคมที่ดี เช่น ถนนที่ดี พาหนะสำหรับการโดยสารและการเดินทางในระยะทางไม่ไกลเกินไปนัก ล้วนแล้วแต่เป็นอัตราเร่งการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมที่ดีด้วย (ฐิติศักดิ์ เวชกามา, 2554) และยังมีความสอดคล้องกับทฤษฎีนิเวศวิทยาวัฒนธรรม (Cultural Ecology) ของ จูเลียน สจิวัด (Steward, J., 1995) ที่ได้ให้ความหมายว่า “คือการปรับตัวเข้าหากันระหว่างสิ่งแวดล้อมกับมนุษย์” โดยเน้นถึงอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมว่าเป็นตัวกำหนดกระบวนการวิวัฒนาการทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งการดำรงชีวิตของมนุษย์จะขึ้นอยู่กับปรับตัวเพื่อการอยู่รอดของชีวิต ทั้งนี้มนุษย์มักจะพยายามเปลี่ยนแปลงธรรมชาติแวดล้อมของตน โดยการเพิ่มขีดความสามารถทางเทคโนโลยี จนทำให้มีความซับซ้อน มีศักยภาพ ซึ่งโดยส่วนหนึ่งแล้วมนุษย์มีความสามารถที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสามารถทางด้านร่างกาย ที่จะปรับตัวให้เหมาะสมกับธรรมชาติแวดล้อมเฉพาะท้องถิ่นนั้น ๆ และอีกส่วนหนึ่งมีความสามารถที่จะสร้างสรรค์วัฒนธรรม โดยการปรับเปลี่ยนธรรมชาติแวดล้อม (บุญสม ยอดมาลี และคณะ, 2554) ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในอดีตนั้นประเทศไทยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณป่าไม้ เมื่อมีการถางป่าไม้เพื่อขยายพื้นที่ทำการเกษตร ก็จะไม่โค่นต้นไม้เพื่อนำมาสร้างบ้านเรือน เพราะฉะนั้นคนไทยจึงไม่มีร่องรอยการทำบ้านดิน แต่ก็มีการใช้ดินฉาบทาอยู่ข้างเพราะว่าดินนั้นสามารถฉาบปิดผนังยังข้างได้เรียบสนิท เพื่อป้องกันแมลงหรือสัตว์ขนาดเล็กที่จะมุดลอดช่องว่างของผนังเข้าไปแอบกินข้าวที่เก็บไว้ได้นั่นเอง คนไทยใช้ดินในการทำภาชนะต่าง ๆ เช่น หม้อ ไห มายาวนาน และเมื่อวัฒนธรรมการทำบ้านด้วยดินเข้ามาในเมืองไทย จึงสามารถที่จะภูมิปัญญาการทำบ้านดินมาปรับใช้ได้อย่างง่ายดาย

1.2 สภาพปัจจุบันของสถาปัตยกรรมบ้านดินในภาคอีสาน บ้านดินสามารถสร้างได้หลากหลายรูปแบบ มีการสร้างเป็นรีสอร์ทและบ้านอยู่อาศัยกระจายตัวอยู่ทั่วไป โดยมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดวงนภา ศิลปะสาย ได้ศึกษาบ้านดินสถาปัตยกรรมทางเลือก กรณีศึกษา บ้านศรีฐาน อำเภอป่าติ้ว จังหวัดยโสธร พบว่า บ้านดินในฐานะสถาปัตยกรรมทางเลือกมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ สำหรับการทำบ้านดินจะเป็นทางเลือก ได้แก่ ระยะเวลาที่พิสูจน์ถึงการยอมรับในตัวสถาปัตยกรรมบ้านดิน ที่มีมานานจน

เป็นอารยธรรม ด้วยการที่เป็นสิ่งปลูกสร้างที่อยู่ใกล้ชิดกับมนุษย์ ซึ่งมีใช้เพียงแค่บ้านเท่านั้น แต่ยังมีสิ่งปลูกสร้างจากดิน ที่แสดงให้เห็นถึงความยิ่งใหญ่ของมนุษย์ที่ปรากฏให้เห็นตาม ที่ต่าง ๆ ทั่วโลก กระแสการกลับมาของบ้านดินในยุคปัจจุบัน เนื่องจากปัญหาสิ่งแวดล้อมและ พลังงาน จึงทำให้คนหลายกลุ่มหิบบยกบ้านดินขึ้นมาเพื่อเป็นทางออกในสามประเด็นหลักคือ ความยั่งยืน ความงามของรูปทรง การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยมีความเห็นว่าในสภาพ ปัจจุบัน บ้านดินยังเป็นเรื่องใหม่ในวงการก่อสร้าง จะมีการสร้างกันในกลุ่มเฉพาะผู้ที่สนใจบ้าน ดินเท่านั้น ยังไม่มีการสร้างบ้านดินเพื่อจำหน่ายเป็นหมู่บ้านจัดสรร เพราะความไม่สะดวก รวดเร็วในขั้นตอนการก่อสร้าง ปัญหาการจัดหาวัสดุไม่ทันเวลา และในเรื่องความเชื่อมั่นของ ผู้บริโภคที่มีต่อบ้านดิน (ดวงนภา ศิลปะสาย, 2546)

2. ประยุกต์ภูมิปัญญาการสร้างบ้านดินในการออกแบบที่อยู่อาศัยใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แนวทางการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาการสร้างบ้านดิน เพื่อการอยู่อาศัยใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นการนำคุณสมบัติที่ดีของบ้านดินมาเป็นส่วนสำคัญในการ ออกแบบ ร่วมเข้ากับแนวความคิดทางสถาปัตยกรรม การออกแบบสีเขียว (Green Design) หรือสถาปัตยกรรมสีเขียว (Green Architecture) ที่มีจุดประสงค์เพื่อลดผลกระทบต่อสุขภาพ ของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมให้เหลือน้อยที่สุด ผ่านการเลือกใช้วัสดุและวิธีการก่อสร้างที่เป็นมิตร ต่อสิ่งแวดล้อม เป็นสถาปัตยกรรมที่มีการออกแบบโดยคำนึงถึงความยั่งยืนของธรรมชาติ สถาปัตยกรรมในแนวความคิดนี้มีเป้าหมายในการออกแบบที่จะส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม น้อยที่สุด และสร้างสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่มีผลดีต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัย จากการศึกษา งบประมาณราคาในการก่อสร้างบ้านดินที่ได้ออกแบบมาทั้ง 4 แบบ เมื่อพิจารณาถึงส่วนของ ค่าวัสดุและค่าแรงงานในการทำผนังดินนั้นถือว่ามีราคาที่สูง ซึ่งถ้าสามารถหาแรงงานจาก อาสาสมัครในครอบครัว ในชุมชน หรือแรงงานจากจิตอาสาในท้องถิ่นมาร่วมแรง ร่วมมือกัน จะลดค่าใช้จ่ายตรงส่วนนี้ลงได้มาก บ้านดินจึงเป็นเสมือนสัญลักษณ์ของความสามัคคี การร่วมแรง ร่วมมือกันของผู้คนในชุมชนนั่นเอง (พรทิพย์ เรื่องธรรม, 2560)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ทำให้ได้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของบ้านดินใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเป็นแนวทางอนุรักษ์ไว้ถึงภูมิปัญญาการสร้างบ้านดิน และได้ ทราบถึงสภาพปัจจุบันและปัญหาของบ้านดินในภาคอีสาน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุง และพัฒนาบ้านดินให้เหมาะสมกับท้องถิ่นชุมชนในยุคปัจจุบัน ซึ่งการวิจัยนี้จะตอบสนองต่อ ความต้องการของผู้ที่สนใจในเรื่องของบ้านดินที่ใช้อยู่อาศัยในแบบพึ่งพาตนเอง รวมถึง หน่วยงานภาครัฐเช่น องค์การบริหารส่วนตำบล กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กระทรวงการ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ให้การช่วยเหลืออุปการะบุคคลไร้ที่พึ่ง ที่ประสบ

ปัญหาเดือดร้อนไม่มีที่อยู่อาศัย หรือสร้างเป็นที่พักอาศัยชั่วคราว อันเนื่องด้วยสาเหตุจาก อคติภัย สาธารณภัย การลี้ภัยสงครามหรือภัยธรรมชาติต่าง ๆ ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องการพัฒนาวิธีการผสมวัสดุเพื่อทำอิฐดินให้มีคุณสมบัติที่ดีขึ้นในด้านการลดน้ำหนักของอิฐดินดิบให้น้ำหนักน้อยลงกว่าเดิม แต่ให้คงความแข็งแรงของอิฐดินดิบเท่าเดิมหรือมากกว่าเดิมและควรศึกษาถึงวิธีการหรือเทคนิคในการก่อสร้างบ้านดินให้มีความรวดเร็วมากขึ้น หรือใช้แรงงานจำนวนน้อยลง

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2564). บริการกรม. เรียกใช้เมื่อ 15 เมษายน 2564 จาก <http://61.19.50.68/dsdw/page>
- ฐิติศักดิ์ เวชกามา. (2554). แนวคิด ทฤษฎี วัฒนธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาสารคาม: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ณภัทร ศรีวัฒนประยูร และคณะ. (2552). การศึกษาและวิเคราะห์พฤติกรรมการถ่ายเทความร้อนผ่านผนังของบ้านดิน. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ดนัย นิลสกุล. (2546). การอนุรักษ์ตึกดินในภาคอีสานใต้. ใน วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีอาคาร. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดวงภา ศิลปะสาย. (2546). บ้านดิน: สถาปัตยกรรมทางเลือก กรณีศึกษา: บ้านศรีฐาน อำเภอป่าดัว จังหวัดยโสธร. ใน วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสถาปัตยกรรม. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทรงคุณ จันทจร. (2553). ทฤษฎีวัฒนธรรมและสังคม. มหาสารคาม: สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน.
- บุญสม ยอดมาลี และคณะ. (2554). ทฤษฎีวัฒนธรรมและความสัมพันธ์เชิงชาติพันธุ์วรรณนา. มหาสารคาม: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรทิพย์ เรืองธรรม. (2560). ทฤษฎีการออกแบบ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาสารคาม: สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สิทธิพงษ์ เพิ่มพิทักษ์. (2554). เทคนิควิธีการสร้างบ้านดิน. วารสารวิชาการศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2(2), 93-101.
- Steward, J. (1995). Theory of Culture Change: The Methodology of Multilinear Evolution. Urbana: University of Illinois Press.

การศึกษาแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร
ในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย*
A STUDY OF GUIDELINES FOR PROMOTING EXECUTIVE FUNCTIONS
IN PRESCHOOLERS WITH ATTENTION DEFICIT/HYPERACTIVITY
DISORDER

วีรยา คำเรืองฤทธิ์

Veeraya Khamruangrith

สุธาวัลย์ หาญจรสุข

Suthawan Harnkajornsuk

ทมลตา บุญญาญจน์

Tamala Boonyakarn

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: veerayaying@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย และ 2) ศึกษาแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงพรรณนา แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอน
ที่ 1 สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารจำนวน 8 เรื่อง เครื่องมือที่ใช้ คือ
แบบสรุปรงานวิจัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น และขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน
3 ท่าน ที่มีประสบการณ์ด้านการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในบริบทของประเทศไทย เครื่องมือ
ที่ใช้ คือ ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึก เรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร
ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย รวมทั้งใช้การ
วิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัญหาในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิ
สั้นระดับปฐมวัย พบว่าผู้ปกครอง ครู และผู้บริหารโรงเรียน ขาดความรู้เกี่ยวกับการคิดเชิง
บริหาร นอกจากนี้ระยะเวลาในการฝึกการคิดเชิงบริหารไม่เพียงพอและไม่ต่อเนื่อง 2) แนวทาง
สำคัญในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย ประกอบด้วย การให้
ความรู้เกี่ยวกับการคิดเชิงบริหารแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร การเลือก

* Received 30 August 2021; Revised 20 September 2021; Accepted 27 September 2021

กิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของเด็กแต่ละคน อีกทั้งการฝึกควรได้ลงมือปฏิบัติในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารและต้องฝึกอย่างต่อเนื่อง โดยผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร และควรมีการใช้เทคนิคการเสริมแรงทางบวก

คำสำคัญ: การคิดเชิงบริหาร, เด็กสมาธิสั้น, ปฐมวัย

Abstract

The objectives of this research article were 1) to study problems with promoting executive function in preschoolers with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder and 2) to study the best methods of promoting executive function in preschoolers with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder. There were two steps in this research. The first step was to synthesize studies of the methods and techniques to promote executive function. The target group studied consisted of eight studies related to the methods of promoting executive function. The research instrument was the research summary form. The second step was in-depth interviews with three experts in promoting executive function in the Thai context. The research tools here were in-depth interview guidelines. The data were analyzed by using descriptive statistics such as frequency, percent, and mean and using content analysis. The results of the research showed that (1) The major problem in promoting executive function in preschoolers with Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder is that the adults dealing with the affected child (e.g., parents, teachers, and school administrators) typically lack knowledge about how to promote executive function. Also, the training period for using executive function is too short and the content is not uniform. (2) The guidelines for promoting a child's executive function that should be emphasized to the adults are as follows: (a) enhancing an understanding of the executive function and how they are crucial to the child's life, (b) providing the knowledge about how best to choose the appropriate activities, given the child's age and interests, (c) encouraging activities that the girl or boy can do independently, (d) emphasizing that the training will be effective through consistent practice, and (e) using positive reinforcement to encourage and motivate the child's practice. It's essential to understand that parents or primary caregivers play the most important role in developing the child's executive function.

Keywords: Executive Functions, Children with Attention Deficit Hyperactivity Disorder, Early Childhood

บทนำ

การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องใช้ทักษะชีวิตและการทำงาน ทักษะการเรียนรู้และนวัตกรรม และทักษะด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยีเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ ซึ่งการจะประสบความสำเร็จในทักษะชีวิตและการทำงานต้องมีทักษะการคิดและกระบวนการวางแผนจัดการตนเองที่ดีนั้น คือการคิดเชิงบริหาร (Executive Functions: EF) โดยเป็นการทำหน้าที่ของสมองที่ช่วยให้เราบริหารจัดการงานจนสำเร็จตามเป้าหมาย (นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล, 2558) จึงเป็นทักษะที่ควรได้รับการส่งเสริมในเด็กไทยอย่างยิ่งในศตวรรษที่ 21 ในขณะเดียวกันพบปัญหาเด็กไทยกว่าร้อยละ 30 มีพัฒนาการด้านการคิดเชิงบริหารล่าช้า (นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล และคณะ, 2560) ซึ่งองค์ประกอบของการคิดเชิงบริหารพัฒนาขึ้นในเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 0 - 6 ปี พบว่าเมื่อเด็กอายุ 1 ปี จะมีองค์ประกอบด้านการจำเพื่อใช้งาน (Working Memory) เมื่ออายุ 3 - 3.5 ปี จะมีองค์ประกอบด้านการควบคุมความยับยั้งชั่งใจ (Inhibitory Control) เมื่ออายุ 4 - 4.5 ปี จะมีองค์ประกอบด้านการยืดหยุ่นความคิด (Cognitive Flexibility) และเมื่ออายุ 4.5 - 6 ปี จะมีองค์ประกอบด้านการควบคุมอารมณ์ (Emotional Control) ร่วมกับการวางแผนจัดการ (Plan/Organize) (นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล, 2560) ซึ่งสามารถพบความบกพร่องด้านการคิดเชิงบริหารปรากฏอยู่ในเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ เช่น เด็กสมาธิสั้น เด็กออทิสติก เด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ และเด็กที่มีความบกพร่องทางสติปัญญา เป็นต้น ดังเช่นการวิจัยการจำเพื่อใช้งานและปัญหาทักษะในการทำงานของเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น อายุ 8 - 13 ปี ของ Kofler, M. J. et al. พบว่า ภาวะสมาธิสั้นที่มีปัญหาหลายด้านเป็นผลมาจากความบกพร่องของการจำเพื่อใช้งานทำให้เกิดความยากลำบากในการวางแผน ความตั้งใจ และคงไว้ซึ่งการดำเนินการตามเป้าหมาย (Kofler, M. J. et al., 2018)

ภาวะสมาธิสั้นเป็นอาการที่ก่อให้เกิดปัญหาทางพฤติกรรมและการเรียนของเด็กวัยเรียนที่พบบ่อยที่สุด โดยพบได้ร้อยละ 5 ของเด็กวัยเรียน ซึ่งเป็นกลุ่มอาการที่เกิดขึ้นตั้งแต่เด็กก่อนอายุ 12 ปี สาเหตุจากความผิดปกติของสมองที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรม การเรียน อารมณ์และการเข้าสังคมกับผู้อื่น กลุ่มอาการนี้ประกอบด้วยอาการขาดสมาธิ อาการซน อยู่ไม่นิ่ง และอาการหุนหันพลันแล่น (ชาญวิทย์ พรนภดล, 2559) ทั้งนี้อาการดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกับความบกพร่องของการคิดเชิงบริหาร คือ มีปัญหาเกี่ยวกับความจำ การควบคุมพฤติกรรม และอารมณ์ของตนเอง พบว่าภาวะสมาธิสั้นมีความสัมพันธ์กับความบกพร่องของการคิดเชิงบริหาร ดังปรากฏในการศึกษาของ ฐานันท์ แสงสว่าง จากการพัฒนาตัวบ่งชี้การคิดเชิงบริหารของนักเรียนชั้นประถมศึกษา พบว่าผลการวัดการคิดเชิงบริหาร

ของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่มีภาวะบกพร่องทางการเรียนรู้ร่วมกับภาวะสมาธิสั้นมีความยับยั้งชั่งใจและการควบคุมอารมณ์ต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย (ฐาปนีย์ แสงสว่าง, 2559) รวมทั้งจากการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการคิดเชิงบริหารที่บกพร่องในเด็กสมาธิสั้นและเด็กปฐมวัยพบองค์ประกอบที่ถูกกล่าวถึง 4 อันดับ ได้แก่ ความจำเพื่อใช้งานความยับยั้งชั่งใจ การควบคุมอารมณ์ และการวางแผน จัดระบบ ดำเนินการตามลำดับ (Barkley, R., 2017) จึงกล่าวได้ว่า ความบกพร่องของการคิดเชิงบริหารมีความสัมพันธ์กับอาการสมาธิสั้นในเด็กปฐมวัย โดยความบกพร่องของการคิดเชิงบริหารสามารถคาดการณ์อาการของสมาธิสั้นได้ ดังนั้นเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัยจึงควรได้รับการเตรียมความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และการเข้าสังคม อีกทั้งเด็กสมาธิสั้นยังมีปัญหาหลักในด้านพฤติกรรมและอารมณ์ที่อาจขัดขวางการเรียนรู้ในอนาคต ดังนั้นจึงควรให้ความช่วยเหลือเด็กสมาธิสั้นในระยะเริ่มแรกที่พบปัญหา ประกอบกับมีงานวิจัยที่บ่งชี้ว่าประสบการณ์ในช่วง 3 ถึง 6 ปี เป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งที่จะสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งให้แก่การคิดเชิงบริหารหรือเรียกได้ว่าช่วงวัยนี้ เป็นวัยหน้าต่างแห่งโอกาสบานสำคัญของการพัฒนาการคิดเชิงบริหาร ด้วยเหตุที่เป็นช่วงเวลาที่สมอง มีอัตราการเจริญเติบโตก้าวหน้ามากที่สุด (สุภาวดี หาญเมธี, 2560) สอดคล้องกับ Kuhn, L. J. et al., ได้ประเมินการคิดเชิงบริหารสำหรับเด็กวัยก่อนเรียนที่มีพัฒนาการล่าช้าผ่านการให้คะแนนของครูและผู้ดูแล พบว่าผลการประเมินเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าจะทำงานไม่เป็นระบบโดยทำได้ต่ำกว่าเพื่อนในวัยเดียวกัน ดังนั้นเด็กสมาธิสั้นควรได้รับการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารตั้งแต่วัยปฐมวัย เพื่อให้พวกเขาสามารถพัฒนาการคิดเชิงบริหารได้เท่ากับหรือใกล้เคียงกับเพื่อนในวัยเดียวกัน (Kuhn, L. J. et al., 2017)

จากข้อมูลข้างต้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย เพื่อจะนำไปสู่การพัฒนาโปรแกรมการฝึกทักษะการคิดเชิงบริหารที่เหมาะสมแก่เด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย โดยเด็กเหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีทักษะการคิดเชิงบริหารบกพร่องโดยเฉพาะองค์ประกอบของการคิดเชิงบริหารด้านความจำเพื่อใช้งานและการควบคุมความยับยั้งชั่งใจ ซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กสมาธิสั้นมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์และยังอาจส่งผลให้เกิดปัญหาการเรียนและปัญหาสังคมในอนาคต ดังนั้นการสร้างพลเมืองที่ดีให้แก่สังคมจึงควรเริ่มส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กปฐมวัยเพื่อสร้างพื้นฐานของพลเมืองที่ดีในการพัฒนาประเทศชาติในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทาง

การส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย ประกอบด้วย 2 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ และ ขั้นตอนที่ 2 สัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในบริบทของประเทศไทย ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดดังต่อไปนี้

กลุ่มเป้าหมาย แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัยทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ประกอบด้วยคุณสมบัติ ได้แก่ เป็นงานวิจัยที่ศึกษาในเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น เป็นงานวิจัยที่ศึกษาในเด็กที่มีอายุไม่เกิน 8 ปี โดยศึกษาตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2553 - 2562 หรือคริสต์ศักราช 2010 - 2019 และเป็นงานวิจัยแบบฉบับเต็ม (Full Text) ที่สามารถ Download ผ่านระบบฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รวมทั้งงานวิจัยต้องมีข้อมูลเพียงพอเพื่อนำมาสังเคราะห์ และผ่านการประเมินด้วยแบบประเมินคุณภาพงานวิจัยของนางลักษณ์ วิรัชชัย ในระดับดีถึงดีมาก โดยผลการประเมินคุณภาพงานวิจัยแยกเป็นรายเล่มพบว่า มีงานวิจัยที่ผ่านการประเมินจำนวน 8 เรื่อง ซึ่งเป็นงานวิจัยจากต่างประเทศทั้งหมด 5 เรื่อง และงานวิจัยจากประเทศไทยจำนวน 3 เรื่อง (นางลักษณ์ วิรัชชัย, 2552)

2. ผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในประเทศไทย มีคุณสมบัติ คือ มีประสบการณ์ในการสอนหรือการจัดกิจกรรมส่งเสริมการคิดเชิงบริหารให้กับเด็กและ/หรือผู้ปกครอง อย่างน้อย 3 ปี จำนวน 3 ท่าน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. แบบสรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยมีประเด็นที่สำคัญ เช่น วิธีการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร สื่อที่ใช้ในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร ระยะเวลาที่ใช้ในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร และปัญหาในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร เป็นต้น

2. ประเด็นสัมภาษณ์เชิงลึก เรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร 5 ประเด็น ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยคำถามในการสัมภาษณ์ เช่น จากประสบการณ์ของท่านแนวทางในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารใดที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด และอะไรคือปัญหาหรืออุปสรรคในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารที่ท่านพบ เป็นต้น

ทั้งนี้เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษ การศึกษาปฐมวัย และการวัดและประเมินผลจำนวน 3 ท่าน ด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องความมุ่งหมายของงานวิจัยและเนื้อหา (Index of Item - Objective Congruence: IOC) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงในเนื้อหาสามารถนำไปใช้วัดได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยมี ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60 - 1.00 ทั้งนี้มีข้อเสนอแนะ คือ ให้เพิ่ม

การประเมินคุณภาพงานวิจัย ก่อนนำงานวิจัยมาใช้ในการสังเคราะห์งานวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. สืบค้นในฐานข้อมูลของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ตั้งแต่ปี พุทธศักราช 2553 - 2562 หรือคริสต์ศักราช 2010 - 2019 โดยพิจารณาคัดเลือกงานวิจัยที่สามารถ Download ผ่านระบบฐานข้อมูลของ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้แบบฉบับเต็ม (Full Text)

2. อ่านงานวิจัยเพื่อพิจารณาคัดเลือกงานวิจัยที่นำมาศึกษาตามคุณสมบัติที่กำหนด เพื่อนำมาสังเคราะห์

3. ประเมินคุณภาพงานวิจัยด้วยแบบประเมินคุณภาพงานวิจัยของของ นงลักษณ์ วิรัชชัย โดยเลือกงานวิจัยที่อยู่ในเกณฑ์ดีถึงดีมาก (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2552)

4. สังเคราะห์งานวิจัยตามประเด็นที่กำหนด โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย

5. ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญในการสัมภาษณ์เชิงลึก เรื่อง สภาพปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย พร้อมนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์เชิงลึก

6. ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ ตามวันเวลาที่นัดหมายไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของงานวิจัยและข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินงานวิจัย โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ และค่าเฉลี่ย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยจากการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารทั้งในประเทศและต่างประเทศ และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญมีประสบการณ์ในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ด้านปัญหาในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร พบปัญหาในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร ทั้งหมดจำนวน 4 ด้าน ดังนี้

ปัญหาด้านที่ 1 การขาดความรู้เกี่ยวกับการคิดเชิงบริหารของปกครอง ครู และผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการคิดเชิงบริหารและการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร นอกจากนี้

ครูการศึกษาพิเศษ นักกิจกรรมบำบัด นักจิตวิทยา หรือนักสหวิชาชีพที่เกี่ยวข้องส่วนหนึ่งที่มีความรู้ด้านการคิดเชิงบริหารอยู่แล้วแต่ยังไม่เพียงพอ ทำให้ไม่สามารถนำความรู้มาตอผลึกแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนหรือจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการคิดเชิงบริหารได้ และยังส่งผลให้นักสหวิชาชีพไม่สามารถให้คำแนะนำหรือให้ปรึกษาในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารแก่ครูและผู้ปกครองได้อย่างชัดเจน ซึ่งปกครอง ครู และนักสหวิชาชีพ ซึ่งเป็นผู้สอนทักษะการคิดเชิงบริหารให้แก่เด็กขาดความรู้เกี่ยวกับการคิดเชิงบริหาร เช่น กระบวนการทำงานของสมองที่เกี่ยวข้องกับการคิดเชิงบริหาร วิเคราะห์องค์ประกอบของการคิดเชิงบริหารและปัญหาด้านการคิดเชิงบริหารจากพฤติกรรมของเด็ก การเลี้ยงดู-อบรมสั่งสอนที่ส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร และวิธีการประเมินการคิดเชิงบริหาร ซึ่งเมื่อผู้ประเมินการคิดเชิงบริหารมีความรู้ที่แตกต่างกันทำให้การประเมินพฤติกรรมของทักษะการคิดเชิงบริหารได้ผลที่ไม่เที่ยงตรง ผลจากการขาดความรู้เกี่ยวกับการคิดเชิงบริหารทำให้ผู้สอนไม่เห็นความสำคัญต่อการฝึกทักษะการคิดเชิงบริหารและขาดประสบการณ์ในการสอนทักษะการคิดเชิงบริหารอีกด้วย

ปัญหาด้านที่ 2 ผู้ปกครองขาดความเข้าใจในตัวเด็กสมาธิสั้น ได้แก่ ขาดความรู้เกี่ยวกับภาวะสมาธิสั้น ขาดความเข้าใจในพฤติกรรมและอารมณ์ของเด็กสมาธิสั้น และขาดความเข้าใจความสามารถในปัจจุบันของบุตรที่อาจไม่สอดคล้องกับอายุจริงของบุตร

ปัญหาด้านที่ 3 ระยะเวลาในการสอนไม่เพียงพอต่อการพัฒนาการคิดเชิงบริหารของเด็ก ทั้งในด้านของเวลาในการสอนต่อสัปดาห์ ระยะเวลาต่อครั้งในการสอน และระยะทั้งหมดในการวิจัย

ปัญหาด้านที่ 4 ผู้สอนขาดความสม่ำเสมอในการฝึกทักษะการคิดเชิงบริหาร โดยเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัยที่ไม่ได้รับเวลาในการสอนทักษะการคิดเชิงบริหารอย่างต่อเนื่อง ทำให้เด็กไม่ได้รับการพัฒนาการคิดเชิงบริหารเท่าที่ควร

ส่วนที่ 2 ด้านแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร พบแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารทั้งหมดจำนวน 7 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ 1 วิธีการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร ควรสอนให้เด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัยได้ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง ซึ่งกิจกรรมที่ใช้ควรเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัยผ่านการลงมือทำกิจกรรมนั้นด้วยตนเอง เช่น ในสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ทั้งกิจวัตรประจำวัน การเล่นเกม การเรียนรู้ ที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จำลองและสถานการณ์จริง รวมทั้งการเล่นบอร์ดเกม กิจกรรม การเคลื่อนไหว กิจกรรมเข้าจังหวะ กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมงานบ้าน และการฝึกสมาธิ - โยคะ ซึ่งแต่ละกิจกรรมต้องผ่านการวิเคราะห์แล้วว่าเด็กสมาธิสั้นจะได้รับการพัฒนาองค์ประกอบด้านใดของทักษะการคิดเชิงบริหาร ทั้งนี้จากการสังเคราะห์งานวิจัยพบว่าวิธีการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงบริหารมีรูปแบบวิธีการสอนแตกต่างกันแต่เป็นกิจกรรมที่ต้องลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริงพบร้อยละ 100 ได้แก่ กิจกรรมการเล่นบอร์ดเกม กิจกรรมการเคลื่อนไหวกล่อมเนื้อมัดใหญ่ กิจกรรมศิลปะ กิจกรรมฝึกสมาธิ/โยคะ กิจกรรม

การเต้น และกิจกรรมในชีวิตประจำวัน และกิจกรรมการจัดการอุปกรณ์การเรียนและการจัดการเรียน ซึ่งสอนเด็กเป็นกลุ่มพบร้อยละ 87.5 และสอนเด็กรายบุคคลพบร้อยละ 12.5

แนวทางที่ 2 การเลือกกิจกรรมที่เด็กสนใจ กิจกรรมที่เด็กอยากทำ หรือกิจกรรมที่เด็กชอบ เช่น กิจกรรมการเล่นในรูปแบบต่าง ๆ จึงจะทำให้เด็กมีแรงจูงใจในการทำกิจกรรม ดังนั้นผู้สอนควรคำนึงถึงกิจกรรมที่ทำให้เด็กมีแรงบันดาลใจทำกิจกรรมด้วยตนเอง

แนวทางที่ 3 ผู้ปกครองเป็นผู้มีบทบาทในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารแก่เด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัยมากที่สุด ซึ่งผู้ปกครองสามารถฝึกทักษะการคิดเชิงบริหารได้อย่างสม่ำเสมอที่บ้าน รองลงมา คือ ครูผู้สอนเด็กที่โรงเรียน โดยเฉพาะครูปฐมวัย ซึ่งผู้ปกครองและครูควรร่วมมือกันในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร จะทำให้เกิดความต่อเนื่องในการฝึกทักษะการคิดเชิงบริหารทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน ทั้งนี้จากการสังเคราะห์งานวิจัยพบว่าบทบาทหน้าที่ของผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร ผู้วิจัย คือ นักจิตวิทยานักกิจกรรมบำบัด และครู เป็นผู้สอนทักษะการคิดเชิงบริหารแก่เด็กกลุ่มเป้าหมายเองพบร้อยละ 62.5 ลำดับต่อมา คือ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในกิจกรรมการฝึกทักษะการคิดเชิงบริหารพบร้อยละ 25 และผู้วิจัยคือ นักจิตวิทยา อบรมครูการศึกษาพิเศษและครูทั่วไปเพื่อให้ไปสอนทักษะการคิดเชิงบริหารแก่เด็กกลุ่มเป้าหมายพบร้อยละ 12.5

แนวทางที่ 4 ขั้นตอนในการสอนเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร จากการสังเคราะห์งานวิจัยพบว่าจำนวนขั้นตอนการสอนแต่ละครั้ง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนต่อครั้งพบร้อยละ 37.5 เท่ากับ 4 ขั้นตอนต่อครั้งพบร้อยละ 37.5 รองลงมาคือ 3 ขั้นตอนต่อครั้งพบร้อยละ 25 โดยจะมีลำดับขั้นตอน คือ เริ่มต้นจากการพูดคุยชี้แจงรายละเอียดของกิจกรรมและทำการฝึกสมาธิ ขั้นต่อมาจะเน้นการปฏิบัติผ่านสถานการณ์จริง และขั้นสุดท้ายจะสรุปและการอภิปรายผลหลังจากการฝึกทักษะการคิดเชิงบริหาร

แนวทางที่ 5 ระยะเวลาในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร จากการสังเคราะห์งานวิจัยพบว่าใช้ระยะเวลาฝึกทั้งหมดเฉลี่ย 8 สัปดาห์ โดยพบความถี่ที่ใช้ฝึกเฉลี่ย 4 วันต่อสัปดาห์ และระยะเวลาที่ใช้ต่อการฝึกเฉลี่ย 50 นาทีต่อครั้ง

แนวทางที่ 6 สื่อ-อุปกรณ์ที่ใช้ในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร จากการสังเคราะห์งานวิจัยพบว่าใช้อุปกรณ์การเรียนพบร้อยละ 25 อุปกรณ์กีฬาพบร้อยละ 25 ของเล่นพบร้อยละ 12.5 และอุปกรณ์ในกิจวัตรประจำวันพบร้อยละ 12.5

แนวทางที่ 7 การเสริมแรงทางบวก สามารถทำได้ขณะทำกิจกรรมและหลังสิ้นสุดกิจกรรม เช่น การชมเชยเด็กระหว่างการทำกิจกรรม การให้รางวัลเด็กเมื่อทำกิจกรรมสำเร็จ การส่งเสริมการจัดการพฤติกรรมเชิงบวกโดยใช้การสื่อสารทางบวก เช่น ไม่ลงโทษดุว่าเด็ก เป็นต้น รวมทั้งการใช้เบี้ยอรรถกรหรือการสะสมแต้มเพื่อให้ได้รางวัลใหญ่สิ่งที่เด็กต้องการ ทั้งนี้ผู้สอนควรทราบสิ่งที่เด็กชอบเพื่อใช้เป็นเป้าหมายที่มีคุณค่ากับเด็กในการให้รางวัลแก่เด็กภายหลังเมื่อทำกิจกรรมได้สำเร็จ

อภิปรายผล

จากการวิจัยเพื่อศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย พบประเด็นสำคัญดังนี้

ประเด็นที่ 1 สภาพปัญหาในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัยที่สำคัญและส่งผลกระทบอย่างมากในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย คือ การขาดความรู้เกี่ยวกับการคิดเชิงบริหารของบุคลากรที่เกี่ยวข้องมีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาของเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย เช่น ปกครอง ครู ผู้บริหารโรงเรียน และนักสหวิชาชีพ เนื่องจากหากบุคลากรที่เกี่ยวข้องไม่มีความรู้เกี่ยวกับการคิดเชิงบริหารแล้วก็จะทำให้เขาไม่เห็นความสำคัญในการพัฒนาการคิดเชิงบริหารให้แก่เด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย ทำให้เด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัยไม่ได้รับในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารที่เพียงพอและเหมาะสม ซึ่งส่งผลอย่างยิ่งต่อสมองของเด็กในวัยนี้ที่สามารถพัฒนาได้รวดเร็วกว่าเด็กวัยอื่น ๆ ทั้งนี้ผู้ปกครองเป็นผู้ที่อบรมเลี้ยงดูเด็กตั้งแต่แรกเกิด หากผู้ปกครองมีความรู้ในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารก็จะสามารถส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบริหารให้แก่เด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัยได้อย่างต่อเนื่องและเป็นพื้นฐานในการสร้างทักษะการคิดเชิงบริหารที่ดีเมื่อเด็กเติบโตขึ้น สอดคล้องกับ ราณี อิ่มน้ำขาว และจิระวรรณ ศรีจันทร์ไชย ได้กล่าวถึง ความพร้อมของผู้ปกครองในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหาร ซึ่งผู้ปกครองควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องทักษะการคิดเชิงบริหาร เพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงไปยังแนวคิดของการส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบริหารในเด็กก่อนวัยเรียนได้ (ราณี อิ่มน้ำขาว และคณะ, 2564) นอกจากนี้หากครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบริหารให้แก่เด็กสมาธิสั้นก็จะทำให้เด็กสมาธิสั้นได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นครูจึงต้องมีความรู้และเตรียมตัวในการสอนให้เด็กฝึกทักษะการคิดเชิงบริหารขณะทำกิจกรรมต่าง ๆ ในห้องเรียน สอดคล้องกับ Corcoran, R. P. & O'Flaherty, J. กล่าวว่า การเตรียมความพร้อมของครูก่อนสอนส่งผลต่อการเพิ่มพฤติกรรมการควบคุมตนเองของเด็กสมาธิสั้นได้ ทั้งนี้การที่ครูจะสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงบริหารได้นั้นต้องอาศัยแรงสนับสนุนจากผู้บริหารของโรงเรียน รวมทั้งหากครูมีความรู้ในการประเมินทักษะการคิดเชิงบริหารจะสามารถช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาให้เด็กมีความพร้อมในการเรียนมากยิ่งขึ้น (Corcoran, R. P. & O'Flaherty, J., 2017) สอดคล้องกับ (Pellicano, E. et al., 2017) และ Vitiello, V. E. & Greenfield, D. B กล่าวว่าทักษะการคิดเชิงบริหาร เช่น ความยับยั้งชั่งใจ และการจำเพื่อใช้งาน มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการเรียนของเด็ก (Parong, J. et al., 2017); (Vitiello, V. E. & Greenfield, D. B., 2017)

ประเด็นที่ 2 แนวทางในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย ควรเลือกกิจกรรมที่เด็กได้ลงมือปฏิบัติเป็นแนวทางในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย สอดคล้องกับ ภาณุศักร หงส์ทอง และคณะ กล่าวว่ารูปแบบการพัฒนาการคิดเชิงบริหารในเด็กปฐมวัยต้องใช้การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบลงมือปฏิบัติ (Active

Learning) (ภาณุศักร หงส์ทอง และคณะ, 2562) รวมทั้งควรเลือกกิจกรรมที่เด็กสนใจ เนื่องจากการเลือกกิจกรรมที่เด็กสนใจจะทำให้เด็กมีแรงจูงใจในการทำกิจกรรมด้วยตนเอง ดังเช่นในด้านการจำเพื่อใช้งาน เมื่อเด็กชอบหรือสนใจสิ่งใดก็จะทำให้เด็กสามารถจดจำขั้นตอนหรือเนื้อหาของกิจกรรมนั้นได้ง่ายขึ้น เช่น เกมที่เด็กชอบเมื่อสอนให้เด็กเล่นแล้วเด็กก็จะจดจำวิธีการเล่นได้รวดเร็ว ต่อมาเด็กก็จะสามารถควบคุมตนเองให้ทำกิจกรรมที่ชอบนั้นสำเร็จ ซึ่งผู้สอนควรเลือกเกมให้ตรงกับองค์ประกอบของการคิดเชิงบริหารที่ต้องการให้เด็กพัฒนา สอดคล้องกับ Parong, J. et al. ได้ศึกษาการเล่นวิดีโอเกมของกลุ่มตัวอย่างทั้งในเด็กสมาธิสั้น พบว่า เกมที่มีเป้าหมายในการพัฒนาการคิดเชิงบริหารเฉพาะด้าน สามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาการคิดเชิงบริหารได้ (Parong, J. et al., 2017) นอกจากนี้การลงมือฝึกปฏิบัติทักษะการคิดเชิงบริหารในสถานการณ์จริง เช่น กิจกรรมในชีวิตประจำวัน การเล่นเกม และกิจกรรมเคลื่อนไหว ทำให้เด็กได้บูรณาการประสาทความรู้สึกลงในสมองส่งผลให้สมองเกิดการเรียนรู้และจดจำ สอดคล้องกับ Rhoads, C. L. et al. ได้ศึกษาการนำเอากิจกรรมเคลื่อนไหวท่าทางและการออกกำลังกายมาใช้ฝึกทักษะการคิดเชิงบริหารทั้งในเด็กทั่วไปและเด็กสมาธิสั้น (Rhoads, C. L. et al., 2018) พบว่ากิจกรรมเคลื่อนไหวท่าทางมีประสิทธิภาพต่อการพัฒนาการคิดเชิงบริหารของเด็กได้ ทั้งนี้ผู้ปกครองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารแก่เด็กสมาธิสั้นมากที่สุด เนื่องจากผู้ปกครองเป็นผู้ที่อยู่อาศัยร่วมกับเด็กและอบรมเลี้ยงดูเด็กเป็นหลัก โดยเฉพาะในวัย 3 - 6 ปี ซึ่งเป็นช่วงเวลาในการวางรากฐานของการเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงบริหารมากที่สุด (สุภาวดี หาญเมธี, 2560) ดังนั้นกิจกรรมที่ใช้ฝึกที่บ้านสามารถทำกิจกรรมเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวันและกิจกรรมงานบ้านตามวัย ซึ่งกิจกรรมกิจวัตรประจำวันจะเป็นกิจกรรมที่สามารถทำได้ต่อเนื่อง สอดคล้องกับ Shuai, L. et al. กล่าวว่าโปรแกรมการฝึกอบรมของการคิดเชิงบริหารที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในชีวิตจริงเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการคิดเชิงบริหารที่มีนัยสำคัญ และทำให้เด็กสมาธิสั้นมีอาการดีขึ้น (Shuai, L. et al., 2017) และ ทมลลา บุญญาญจน์ กล่าวว่า การช่วยเหลือโดยใช้กิจวัตรประจำวันเป็นฐานสามารถพัฒนาเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้โดยใช้กิจกรรมในชีวิตประจำวันและเกิดขึ้นโดยการมีส่วนร่วมระหว่างเด็กและครอบครัวภายในสภาพแวดล้อมที่เด็กคุ้นเคย (ทมลลา บุญญาญจน์, 2560) ดังนั้นผู้ปกครองควรสอดแทรกการฝึกทักษะการคิดเชิงบริหารเข้าไปขณะทำกิจวัตรประจำวันก็จะทำให้เด็กได้พัฒนาทักษะการคิดเชิงบริหารของตนเองอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้การเสริมแรงทางบวกในการทำกิจกรรมจะสามารถสร้างแรงจูงใจแก่เด็ก ซึ่งจะช่วยให้เด็กอยากทำกิจกรรมจนเสร็จได้ ได้แก่ การให้คำชมขณะทำกิจกรรมและการให้รางวัลเมื่อทำกิจกรรมสำเร็จ สอดคล้องกับ สุวรี ศิวะแพทย์ และ สุชาดา กลางสอน ได้ศึกษาผลของการเสริมแรงทางบวกต่อพฤติกรรมก่อนนอนในชั้นเรียนของเด็กสมาธิสั้น พบว่า การเสริมแรงด้วยเบี้ยยรรถกรและเทคนิคการเสริมแรงทางสังคม สามารถเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์และลดพฤติกรรมก่อนนอนในชั้นเรียนของเด็กสมาธิสั้นได้ (สุวรี ศิวะแพทย์ และคณะ, 2559) ประกอบกับการศึกษาของ ภาณุศักร

บุหงอ และคณะ พบว่า หลังได้รับการเสริมแรงทางบวกด้วยเบี้ยอรรถกรเด็กปฐมวัยมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองสูงกว่าก่อนได้รับการเสริมแรงด้วยเบี้ยอรรถกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าการเสริมแรงทางบวกเป็นวิธีการที่มีเหมาะสมสามารถนำมาใช้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัยได้ (กาญจนา บุหงอ และคณะ, 2563)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบันพบปัญหาในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัย เนื่องมาจากการที่บุคลากรที่เกี่ยวข้องขาดความรู้เกี่ยวกับการคิดเชิงบริหาร เช่น ปกครองครู และผู้บริหารโรงเรียน รวมทั้งนักสหวิชาชีพที่มีความรู้ด้านการคิดเชิงบริหารแต่ยังไม่สามารถประเมินได้อย่างเหมาะสม และไม่สามารถนำความรู้ประยุกต์ใช้ในการสอนและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองและครูได้ นอกจากนี้พบว่าผู้ปกครองยังขาดความเข้าใจในตัวเด็ก และขาดความรู้เกี่ยวกับเรื่องภาวะสมาธิสั้น ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ ส่งผลให้เด็กไม่ได้รับการฝึกอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การพัฒนาการคิดเชิงบริหารไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ทั้งนี้แนวทางในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัยที่มีประสิทธิภาพนั้น นักสหวิชาชีพต้องที่มีความรู้ด้านการคิดเชิงบริหารที่แม่นยำในด้านการประเมินและการสอน เพื่อถ่ายทอดความรู้แก่นักบุคลากรที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งผู้สอนควรการเลือกกิจกรรมเหมาะสมตามวัยที่เด็กสนใจและได้ลงมือปฏิบัติในสถานการณ์จริง และผู้สอนควรให้การเสริมแรงทางบวกขณะทำกิจกรรม ทั้งนี้ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัยพบว่าการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัยจากการสังเคราะห์งานวิจัย ควรศึกษางานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการคิดเชิงบริหารแต่ละองค์ประกอบ ซึ่งจะให้เห็นความชัดเจนของแนวทางในการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารที่เฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น สำหรับข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้สนใจสามารถนำแนวทางการส่งเสริมการคิดเชิงบริหารในเด็กสมาธิสั้นระดับปฐมวัยไปพัฒนาหลักสูตร โปรแกรม หรือจัดกิจกรรมส่งเสริมการคิดเชิงบริหารเพื่อนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติจริงอย่างเป็นรูปธรรม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนสนับสนุนจากการสนับสนุนการวิจัยทุนพัฒนาบัณฑิตศึกษาจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติประจำปีงบประมาณ 2563

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา บุหงอ และคณะ. (2563). ผลของการเสริมแรงด้วยเบี้ยอรรถกรที่มีต่อความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7(2), 15-30.
- ชาญวิทย์ พรนภดล. (2559). จิตเวช ศิริราช DSM-5. กรุงเทพมหานคร: ประยูรสาส์นไทยการพิมพ์.
- ฐาปณีย์ แสงสว่าง. (2559). ความสามารถคิดบริหารจัดการตน: แบบวัดและแนวทางการพัฒนาสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยและพัฒนาศักยภาพมนุษย์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทมลตา บุญกาญจน์. (2560). การช่วยเหลือโดยใช้กิจวัตรประจำวันเป็นฐาน ในการให้บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่ม. วารสารวิจัยและพัฒนาศึกษาพิเศษ, 6(1), 91-99.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2552). รายงานการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพการศึกษาไทย: การวิเคราะห์ห่อภิมาณ (Meta-analysis). สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, กรุงเทพมหานคร.
- นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล. (2558). Executive Functions กับความพร้อมทางการเรียนในเด็กปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: มหกรรมทางการศึกษาเพื่อพัฒนาวิชาชีพครู ครั้งที่ 8.
- _____. (2560). Executive Functions (EF). กรุงเทพมหานคร: การประชุมวิชาการ เรื่องทักษะการคิดเพื่อชีวิตที่สำเร็จสำหรับเด็กในศตวรรษที่ 21.
- นวลจันทร์ จุฑาภักดีกุล และคณะ. (2560). การพัฒนาและหาค่าเกณฑ์มาตรฐานเครื่องมือประเมินการคิดเชิงบริหารในเด็กปฐมวัย. เรียกใช้เมื่อ 23 สิงหาคม 2562 จาก <http://kb.hsri.or.th/dspace/handle/11228/4650?locale-attribute=th>
- ภาณุศักร หงส์ทอง และคณะ. (2562). รูปแบบการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในกรุงเทพมหานครเพื่อพัฒนาความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง (Executive function: EF) ของเด็กปฐมวัย. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(6), 2765-2786.
- ราณี อิ่มน้ำขาว และคณะ. (2564). บทบาทของพยาบาลในการเสริมสร้างทักษะ EF (การคิดเชิงบริหารและจัดการชีวิต) ในเด็กปฐมวัย. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 8(1), 239-244.
- สุวรี ศิวะแพทย์ และคณะ. (2559). ผลของการเสริมแรงทางบวกต่อพฤติกรรมก่อนนอนในชั้นเรียนของเด็กสมาธิสั้น. Journal of Education Khon Kaen University (Graduate Studies Research), 9(4), 212-219.
- Barkley, R. (2017). 7 Executive Function Deficits Tied to ADHD. [Online]. Retrieved November 16, 2019, from <https://www.additudemag.com/7-executive-function-deficits-linked-to-adhd/?fbclid=IwAR10kknAXnZVtzfweliljDG->

- Corcoran, R. P. & O'Flaherty, J. (2017). Executive Function during Teacher Preparation. *Teaching and Teacher Education*, 63(2017), 168-175.
- Kofler, M. J. et al. (2018). Working Memory and Organizational Skills Problems in ADHD. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines*, 59(1), 57-67.
- Kuhn, L. J. et al. (2017). Examining an Executive Function Battery for Use with Preschool Children with Disabilities. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 47(2017), 2587-2594.
- Parong, J. et al. (2017). Learning Executive Function Skills by Playing Focused Video Games. *Contemporary Educational Psychology*, 51(2017), 141-151.
- Pellicano, E. et al. (2017). Executive function predicts school readiness in autistic and typical preschool children. *Cognitive Development*, 43(2017), 1-13.
- Rhoads, C. L. et al. (2018). Put Your Hands Up! Gesturing Improves Preschoolers' Executive Function. *Journal of Experimental Child Psychology*, 173(2018), 41-58.
- Shuai, L. et al. (2017). Executive Function Training for Children with Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *Chinese Medical Journal*, 130(5), 549-558.
- Vitiello, V. E. & Greenfield, D. B. (2017). Executive functions and approaches to learning in predicting school readiness. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 53(2017), 1-9.

การศึกษาบทบาทภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาครัฐ
ในการนำนโยบายเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ: กรณีศึกษาการส่งเสริม
การปลูกข้าวอินทรีย์ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง*
A STUDY OF ROLES OF CIVIL SOCIETY, PRIVATE SECTOR AND PUBLIC
SECTOR FOR ORGANIC AGRICULTURAL POLICY IMPLEMENTATION:
A CASE STUDY OF ORGANIC RICE IN THAILAND'S
LOWER NORTHEASTERN REGION

เพ็ญกมล มานะรัตน์

Phengkamon Marnarath

อัญชา ณ ระนอง

Anchana Na Ranong

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

National Institute of Development Administration, Thailand

E-mail: pumpui.sig@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาพัฒนาการของการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์และบทบาทของทุกภาคส่วนในการนำนโยบายส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ไปปฏิบัติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง และ 2) ศึกษารูปแบบการนำนโยบายส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ไปปฏิบัติของสามจังหวัด อาศัยการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสัมภาษณ์ตัวแทนภาคประชาสังคมที่ดำเนินการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ในพื้นที่วิจัยอย่างต่อเนื่อง ภาคเอกชน ได้แก่ ตัวแทนธุรกิจผู้รับซื้อและส่งออกข้าวอินทรีย์และผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ในพื้นที่วิจัย รวมทั้งยังใช้การสังเกตและข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูล โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการตีความและการสอบถามข้อมูลแบบสามเส้า ผลการวิจัยพบว่า 1) พัฒนาการของข้าวอินทรีย์แบ่งออกเป็นยุคเริ่มต้นที่ดำเนินการโดยภาคประชาสังคมและภาคเอกชน ต่อมาคือการสนับสนุนผ่านนโยบายระดับจังหวัดของผู้ว่าราชการจังหวัด และเกิดเป็นยุทธศาสตร์การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์แห่งชาติฉบับแรกถึงฉบับที่ 2 ที่นำมาใช้ถึงปัจจุบัน 2) ภาคประชาสังคมและภาคเอกชนมีบทบาทเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมข้าวอินทรีย์แบบครบวงจร แม้ว่าต่อมาภาครัฐจะกลับมาส่งเสริมเกษตร

* Received 2 July 2021; Revised 9 October 2021; Accepted 13 October 2021

อินทรีย์ แต่ภาคประชาสังคมและภาคเอกชนยังคงมีความเชี่ยวชาญมากกว่าภาครัฐ ด้วยการประสานงานและการใช้ตลาดนำการผลิต ช่องทางการตลาด องค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ และการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนกับภาครัฐ อีกทั้งยังพบว่าความต่อเนื่องของการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ โครงสร้างการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจังหวัด ความเข้มแข็งและความสามารถด้านการตลาดของกลุ่มเกษตรกรมีผลต่อความยั่งยืนในการปลูกข้าวอินทรีย์และการขยายพื้นที่ข้าวอินทรีย์

คำสำคัญ: ข้าวอินทรีย์, นโยบายสาธารณะ, การนำนโยบายไปปฏิบัติ

Abstract

The objectives of this research article were to 1) studying the development of organic rice cultivation promotion and the roles related sectors in implementing organic rice cultivation promotional policies in Lower Northeastern provinces; and 2) studying the models for implementing policies to promote organic rice cultivation in three provinces. The study involved qualitative research based on interviewing the representatives of civil society organizations who producing organic rice continuously, the representatives of private sectors who are buyers and exporters of organic rice, and the representatives of public sectors related to organic rice promoting. In addition, observation and relevant documents were also applied. The research utilized the interpretation of the data acquiring from interviews and documents, and validated data by applying the triangulation method. The findings indicate that 1) in the earlier organic rice and agriculture was leaded by the civil society and private sectors, then it was supported by the provincial policies of some governors. The national organic agricultural development strategies were formulated later. 2) The roles of civil society and the private and public sectors play a great role in promoting completely organic rice, although the public sector switched to the promotion of organic agriculture later on. However, civil society and the private sector still have more expertise than the public sector in using their experience in marketing to lead production, marketing channels, complete knowledge of organic agriculture, shortages of workforce, as well as collaboration between NGOs and the public sector. The findings also indicate that the continuity of provincial organic rice promotion, provincial policy implementation structure, marketing strength and the ability of farmers all affect the sustainability of organic rice cultivation and the expansion of organic rice cultivation area.

Keywords: Organic Rice Cultivation, Public Policy, Policy Implementation

บทนำ

กระแสความนิยมเกษตรอินทรีย์มีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทั้งในระดับสากลและในประเทศไทยด้วยเหตุผลด้านสิ่งแวดล้อม คุณภาพอาหาร และความกังวลด้านสุขภาพ ในระดับสากลพื้นที่ทำเกษตรอินทรีย์อินทรีย์มีจำนวนถึง 37.2 ล้านเฮกเตอร์ในปี 2011 เพิ่มขึ้นจาก 2 ทศวรรษที่แล้วกว่าสามเท่าตัว การขยายพื้นที่การเกษตรอย่างกว้างขวางนั้นสอดคล้องกับการเจริญเติบโตของตลาดอาหารและเครื่องดื่มอินทรีย์ที่มีมูลค่าถึง 6,300 ล้านดอลลาร์ หรือขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 7 จากปี 2010 แม้ร้อยละ 90 ของตลาดสินค้าอินทรีย์จะอยู่ในยุโรปและอเมริกาเหนือ แต่ความต้องการสินค้าเกษตรอินทรีย์ในภูมิภาคเอเชีย และแปซิฟิกยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่องในอัตราร้อยละ 15 หรือร้อยละ 20 ในแต่ละปี (Food and Agriculture Organization of the United Nation (FAO), 2014) ในกรณีประเทศไทย ข้าวมีบทบาทสำคัญในทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของคนในประเทศ เนื่องจากประเทศไทยมีพื้นฐานทางสังคมเป็นสังคมเกษตรกรรม ในช่วงทศวรรษที่ 1990 กว่าร้อยละ 60 ของแรงงานภายในประเทศอยู่ในภาคของการเกษตร และเกือบทั้งหมดของแรงงานในภาคการเกษตรนั้นอยู่ในกระบวนการผลิตข้าว (Udomkit, N., 2002) พื้นที่ปลูกข้าวของประเทศไทยมีทั้งหมด 56,298,939 ไร่ มีภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์มากที่สุดในประเทศไทย โดยที่จังหวัดสุรินทร์ ยโสธร และอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์มากที่สุดในประเทศ (Makita, R. & Tadasu, T., 2017) การขยายตัวด้านพื้นที่การปลูกข้าวอินทรีย์และความต่อเนื่องในการปลูกข้าวอินทรีย์ของทั้ง 3 จังหวัด (สุรินทร์ ยโสธร และอุบลราชธานี) ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการริเริ่มและส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจากภาคประชาสังคม และภาคเอกชนนับแต่ช่วงศตวรรษที่ 1990 (Makita, R. & Tadasu, T., 2017) และอีกส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากบทบาทการร่วมหนุนเสริม การดำเนินการของภาคประชาสังคมและภาคเอกชนโดยภาครัฐ การร่วมส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ของแต่ละภาคส่วนในรูปแบบเครือข่าย ซึ่งทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนทรัพยากรด้านต่าง ๆ ระหว่างกัน ส่งผลให้เกษตรกรปลูกข้าวอินทรีย์เพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาคประชาสังคมจะมีได้เกี่ยวข้องกับนโยบายเกษตรอินทรีย์ของรัฐโดยตรง แต่ภาคประชาสังคมเป็นภาคส่วนที่มีบทบาทในเชิงพื้นที่ ทั้งการส่งเสริมและการร่วมกำหนดทิศทางการส่งเสริมร่วมกับภาครัฐในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีจังหวัดสุรินทร์ ยโสธร และอุบลราชธานี ทั้งสามจังหวัดมีการขับเคลื่อนการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ และการนํานโยบายส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ส่งผลให้การขับเคลื่อนนโยบายเกษตรอินทรีย์และการขยายพื้นที่ของการปลูกข้าวอินทรีย์ในแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างกัน ดังนั้น การหารูปแบบความพยายามในการเพิ่มพื้นที่การผลิตข้าวอินทรีย์ของ 3 จังหวัด ที่มีพื้นที่ในการปลูกข้าวอินทรีย์มากที่สุด และมีเงื่อนไข

ด้านพื้นที่ สังคมวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันจึงมีความน่าสนใจ และรูปแบบดังกล่าวอาจถูกนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาข้าวอินทรีย์ในพื้นที่อื่น ๆ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการของการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์และบทบาทของภาคประชาสังคม ภาคเอกชนและภาครัฐในการนํานโยบายส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ไปปฏิบัติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง
2. เพื่อศึกษารูปแบบการนํานโยบายส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ไปปฏิบัติของสามจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

การออกแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเป็นการศึกษาบทบาทของภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาครัฐ ในการพัฒนาข้าวอินทรีย์ ใน 3 จังหวัดของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ที่มีพื้นที่ปลูกข้าวอินทรีย์มากที่สุด มีการขยายพื้นที่การปลูกข้าวอย่างต่อเนื่อง และมีเกษตรกรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น ได้แก่จังหวัดสุรินทร์ ยโสธร และอุบลราชธานี ซึ่งทั้งสามจังหวัดมีการขับเคลื่อนการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ และการนํานโยบายส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง และเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอในการศึกษา จะใช้การใช้วิธีการเก็บข้อมูล 4 วิธี คือ สัมภาษณ์เชิงลึก การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาจากเอกสาร เพื่อความเหมาะสมในการสำรวจและการนำข้อมูลไปใช้ในอนาคต

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างพิจารณาจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับนโยบายการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ทั้งจากภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาครัฐ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจะใช้การสัมภาษณ์ภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ 1) ผู้บริหารหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ และการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ใน 3 จังหวัด ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด พาณิชย์จังหวัด เกษตรจังหวัด เกษตรและสหกรณ์จังหวัด คณะกรรมการหรือตัวแทนจากคณะกรรมการเพื่อขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืนในแต่ละจังหวัด 2) ตัวแทนผู้ประกอบการภาคเอกชน ได้แก่ สหกรณ์กรีนเนท กลุ่มเกษตรกรทำนาโนไส่ กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมยั่งยืนน้ำอ้อม กลุ่มวิสาหกิจผู้ผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อสังคม บ้านโนนยาง กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มข้าวคุณค่าชาวนาคุณธรรมจังหวัดยโสธร สหกรณ์การเกษตรไร้สารเคมีจำกัด กลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรอินทรีย์บ้านหนองมัง สหกรณ์กองทุนข้าวจังหวัดสุรินทร์ (Rice Fund Surin) สหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์บ้านทัพไทยบริษัทยโสธรออร์แกนิก (Yasothon Organic: YO) บริษัทต้นกล้าออร์แกนิก จำกัด บริษัท J.P. Rice International 3) ตัวแทนภาคประชาสังคม ได้แก่ มูลนิธินิสาโยแผ่นดิน มูลนิธิเนิเวศเกษตรชุมชน

(the Community of Agro-Ecology Foundation: CAFE) มุลนิธิสื่อสร้างสุข ประชาญ์เกษตรอินทรีย์ เป็นต้น 4) นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านเกษตรอินทรีย์ รวมทั้งสิ้น 40 คน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การเข้าถึงผู้ที่ข้อมูลในแต่ละจังหวัดจะใช้วิธีการ Snowball เพื่อให้ไปถึงบุคคลสำคัญที่สามารถให้ข้อมูลได้ (Key Informants) จากนั้นใช้การสัมภาษณ์แบบกลุ่มจะใช้เก็บข้อมูลจากตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ผู้วิจัยจะใช้วิธีการนี้การสังเกตการณ์การประชุม หรือการดำเนินงานของภาครัฐ และภาคประชาสังคม ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ในแต่ละจังหวัด และนำไปรวมการศึกษาจากเอกสารจะเป็นการศึกษาจากงานวิจัย และบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ และบทบาทในการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ของตัวแสดงในภาคส่วนต่าง ๆ รวมถึงนโยบายและกฎเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ ทั้งในแง่ที่เป็นการสนับสนุน และสร้างอุปสรรคในการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ นอกจากนี้ การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบการตีความ และการสอบทานข้อมูลด้วยวิธีการ ตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangular Analysis)

ผลการวิจัย

การศึกษาพัฒนาการเกษตรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ของ 3 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ศึกษาพัฒนาการของการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์และบทบาทของทุกภาคส่วนในการนำนโยบายส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ไปปฏิบัติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

1.1 การศึกษาพัฒนาการของการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ สามารถสังเคราะห์ภาพรวมพัฒนาการเกษตรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ของ 3 จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้เป็น 4 ยุค ดังนี้

ยุคเริ่มต้นข้าวอินทรีย์และเกษตรอินทรีย์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ช่วงระหว่างปี 2528 - 2545 ถูกขับเคลื่อนโดยภาคประชาสังคมและภาคเอกชน รวมถึงผู้นำชุมชนหรือประชาญ์เกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ เช่น ในจังหวัดสุรินทร์ พระสงฆ์ ผู้นำกลุ่มชาวนาประชาญ์เกษตรอินทรีย์ ผู้นำชุมชน นักพัฒนาเอกชนขององค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่และจากส่วนกลาง ได้ริเริ่มส่งเสริมให้เกษตรกรทำการเกษตรแบบธรรมชาติและปลูกข้าวอินทรีย์ เพื่อเป็นการทำการเกษตรทางเลือก และเป็นแนวทางแก้ปัญหาความยากจนของเกษตรกร จากการทำการเกษตรเชิงเดี่ยวเพื่อการส่งออก ที่เน้นการใช้สารเคมีอย่างเข้มข้น (อุบล อยู่หว่า, 2562) หรือเป็นการทำการเกษตรภายใต้อิทธิพลของ Commercial Rice Regime ต่อมาเมื่อกลุ่มเกษตรกรต้องการปลูกข้าวอินทรีย์เพื่อการส่งออกในเชิงพาณิชย์ องค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่และส่วนกลาง เช่น มูลนิธิชุมชนเกษตรนิเวศน์ และ Green Net ได้เข้ามามีบทบาทในการหนุนเสริมผู้นำชุมชนในการสร้างการเปลี่ยนแปลง และด้านองค์ความรู้เกี่ยวกับห่วงโซ่ข้าวอินทรีย์ทั้งระบบ

(วิฑูรย์ ปัญญากุล, 2563) กรณีจังหวัดยโสธร การริเริ่มส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ถูกขับเคลื่อนโดยภาคประชาคม และผู้นำชาวนา ที่ส่วนหนึ่งได้รับอิทธิพลทางความคิดแนววิพากษ์ของฝ่ายซ้ายเดิม ได้ทำการวิเคราะห์ปัญหา และหาแนวทางเพื่อแก้ไขปัญหานี้สืบจากการทำการเกษตรของชุมชน ด้วยการส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนมาปลูกข้าวอินทรีย์ และได้รับการหนุนเสริมด้านการตลาดข้าวอินทรีย์เพื่อการส่งออกจากองค์กรพัฒนาเอกชน

ยุคการส่งเสริมข้าวอินทรีย์โดยผู้ว่าราชการจังหวัด ลักษณะของพัฒนาการในช่วงนี้ คือ ผู้ว่าราชการจังหวัดของทั้งจังหวัดสุรินทร์และยโสธร ในช่วงปี พ.ศ. 2542 - 2547 มีบทบาทในการให้การสนับสนุนและส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ ด้วยการกำหนดให้เป็นนโยบายหลักของจังหวัดและงบประมาณผู้ว่าราชการจังหวัดแบบ CEO เพื่อสนับสนุนทรัพยากรให้กับกลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ โดยดำเนินการควบคุมไปกำกับควบคุมกำกับภาคประชาสังคมและภาคเอกชนที่ได้ส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ไปก่อนแล้ว (เกษมศักดิ์ แสนโกชน์, 2563) ดังนั้นความเข้มข้นหรือการลดลงของกระแสการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างในแต่ละจังหวัด ส่วนหนึ่งมาจากกระดับการสนับสนุนและความเข้าใจส่วนตัวของผู้ที่ดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดของจังหวัดนั้น ๆ (นพดล ผุดผ่อง และคณะ, 2561)

พัฒนาการช่วงการเกิดยุทธศาสตร์การส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์แห่งชาติฉบับแรกถึงฉบับที่สอง พ.ศ. 2551 - 2559 พัฒนาการในช่วงนี้เกิดขึ้นนับแต่ปี 2551 ที่ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2551 - 2554) ถูกประกาศใช้ การกำหนดช่วงเวลาดังกล่าวนี้นี้ วิฑูรย์ ปัญญากุล ได้ให้เหตุผลถึงการแบ่งช่วงเวลาในช่วงนี้ว่า “การประกาศใช้ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์แห่งชาติ ถือเป็นหลักฐานที่ชัดเจนถึงการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางด้านการเกษตรระดับประเทศของไทย และแม้แผนยุทธศาสตร์เกษตรกรอินทรีย์ในฉบับนี้จะไม่มีผลในเชิงรูปธรรมอย่างชัดเจนนัก แต่แผนยุทธศาสตร์นี้ ได้ให้แผน/แนวทางและกลไกรวมถึงการขับเคลื่อนการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์อย่างเป็นรูปธรรมในระดับชาติ รวมถึงงบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นหมุดหมายที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงทิศทางของนโยบายและแนวทางการส่งเสริมการทำการเกษตรในระดับชาติของประเทศไทย” (วิฑูรย์ ปัญญากุล, 2563) ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของนโยบายระดับชาติด้านการเกษตรดังกล่าว ส่งผลต่อพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ในห้วงเวลานั้นหลายประการ เช่น การส่งเสริมข้าวอินทรีย์ในฝั่งภาคประชาสังคมและภาคเอกชนดำเนินการก้าวหน้าไปอย่างต่อเนื่องในจังหวัดยโสธรและสุรินทร์ แต่ทิศทางของความก้าวหน้านั้น เป็นการเน้น การเพิ่มจำนวนสมาชิกและพื้นที่ข้าวอินทรีย์ภายในกลุ่มสหกรณ์ข้าวอินทรีย์แต่ละกลุ่ม เห็นได้จากการขยายกำลังการผลิตข้าวอินทรีย์และปริมาณการส่งออกข้าวอินทรีย์ของกลุ่มข้าวอินทรีย์กลุ่มเดิมที่เพิ่มสูงขึ้น หรือในกรณีจังหวัดอุบลราชธานี ที่กลุ่มภาคประชาสังคม ผลักดันนโยบายเกษตรกรอินทรีย์ในระดับจังหวัด ผ่านกระบวนการสมัชชาสุขภาพจังหวัด ปี พ.ศ. 2556 และได้รับการประกาศเป็นวาระของจังหวัด คือ “อุบลราชธานีเมืองแห่งเกษตรกรอินทรีย์” หรือ กรณีจังหวัดยโสธรในช่วงปี 2559 ผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธร วางแนวทาง

ในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ของจังหวัดอย่างเข้มข้นอีกครั้ง ประกอบกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ยังคงดำเนินแนวทางการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ โดยเลือกจังหวัดยโสธรให้เป็น โมเดลในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ (ยโสธรโมเดล) ที่แนวทางการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์เกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาครัฐ โดยทุกส่วนราชการในจังหวัดต้องนำเอาเกษตรอินทรีย์เป็นยุทธศาสตร์หลักในการดำเนินงานของหน่วยงาน และยโสธรโมเดลยังถูกนำไปเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 และนำไปสู่การทำ MOU ขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์ของจังหวัดยโสธร รวมถึงยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์วิถียโสธร เพื่อผลักดันให้เกิดการขยายพื้นที่ดังกล่าว (อังคณา บุญสาม, 2562)

ยุคหลังจากประกาศใช้ยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560 - ปัจจุบัน ช่วงนี้เป็นช่วงที่ข้าวอินทรีย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้รับการส่งเสริมอย่างเข้มข้นจากทั้งนโยบายของประเทศ เช่น ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 นโยบายของรัฐบาล ที่ให้ความสำคัญกับเกษตรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ โดยเฉพาะการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) นโยบายระดับกระทรวง เช่น แผนพัฒนาการเกษตรในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 หรือ โครงการระดับกรม ได้แก่โครงการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ (โครงการข้าวอินทรีย์ล้านไร่) ของกรมการข้าว ผลจากนโยบายดังกล่าว กระตุ้นให้เกิดการขยายพื้นที่ข้าวอินทรีย์ทั่วทั้งประเทศอย่างกว้างขวาง รวมถึงภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง โดยเฉพาะข้าวอินทรีย์ในมาตรฐาน Organic Thailand ของทั้ง 3 จังหวัด ในขณะที่ผลกระทบของนโยบายดังกล่าวต่อภาคประชาสังคมและภาคเอกชนในจังหวัดสุรินทร์ ยโสธร และอุบลราชธานีพบว่า แม้การส่งเสริมข้าวอินทรีย์ขยายตัวมากขึ้นตามกระแสความต้องการของตลาด ความต้องการข้าวอินทรีย์เพื่อการส่งออกมีจำนวนมากกว่าจำนวนข้าวอินทรีย์ที่ผลิตได้ แต่ความเข้มแข็งของสหกรณ์เกษตรอินทรีย์หลายกลุ่มกลับลดลง เนื่องจากเงินอุดหนุนจากโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ (ข้าวอินทรีย์ล้านไร่) จูงใจเกษตรกรจำนวนหนึ่ง ให้เลือกที่จะลาออกจากกลุ่มสหกรณ์ข้าวอินทรีย์ที่ผลิตข้าวตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพื่อการส่งออกที่เดิมตนเคยเป็นสมาชิก เพื่อสมัครเข้าร่วมโครงการฯ และเปลี่ยนระบบการรับรองข้าวอินทรีย์จากเกษตรอินทรีย์มาตรฐานสากล มาเป็นมาตรฐาน Organic Thailand ส่งผลให้กลุ่มสหกรณ์ข้าวอินทรีย์หลายกลุ่มมีจำนวนสมาชิกและปริมาณข้าวอินทรีย์ลดลง สภาวะเช่นนี้กระทบกับความเข้มแข็งของกลุ่มสหกรณ์ชาวนาอินทรีย์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (บุญส่ง มาตขาว, 2562)

1.2 บทบาทของทุกภาคส่วนในการนำนโยบายส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ไปปฏิบัติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง จากพัฒนาการของเกษตรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เห็นได้ว่าภาคส่วนแรกที่เกี่ยวข้องกับข้าวอินทรีย์ตามพัฒนาการของข้าวอินทรีย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง ได้แก่ ภาคประชาสังคม (Civil Society)

ประกอบไปด้วย องค์กรศาสนา ผู้นำฆราวาสหรือปราชญ์เกษตรอินทรีย์และกลุ่มองค์กรชาวนา องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) นักวิชาการ องค์กรรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Certification body) ที่มีได้สังกัดหรือเป็นหน่วยงานของรัฐเครือข่ายสนับสนุนเกษตรอินทรีย์ โดยในส่วนนี้จะเป็น การวิเคราะห์บทบาทของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้าวอินทรีย์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตอนล่าง ซึ่งสะท้อนให้เห็นบทบาทและความสำคัญของหน่วยงานภาครัฐและภาคประชาสังคม โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐระดับจังหวัดและผู้ว่าราชการจังหวัด และองค์กรรับรองมาตรฐาน เกษตรอินทรีย์

1.2.1 บทบาทภาคประชาสังคม

องค์กรศาสนาและองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น กลุ่มโอศก มูลนิธิสายใยแผ่นดิน Green Net CAFE มูลนิธิสื่อสร้างสุข ปราชญ์เกษตรอินทรีย์ มีบทบาทในการส่งเสริม การปลูกข้าวอินทรีย์ให้กับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ใน 3 จังหวัด ได้แก่ ผู้ก่อตั้งกองทุน ข้าวสุรินทร์ สหกรณ์เกษตรอินทรีย์ทัฟไทย จังหวัดสุรินทร์ กลุ่มเกษตรกรทำนาโนไส่ กลุ่ม วิทยาลัยผู้ผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อสังคมบ้านโนนยาง และกลุ่มวัดป่าสวนธรรมรวมใจ จ.ยโสธร ดังนี้ 1) บทบาทในการสนับสนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนมาสู่ระบบอินทรีย์ ได้แก่ การจูงใจให้เกษตรกร ปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบอินทรีย์ด้วยการใช้หลักศีล 5 ของพุทธศาสนา (บุญเรือง พุทธบุตร, 2563) 2) ร่วมเป็นวิทยากรกับภาครัฐและภาคประชาสังคมในการเผยแพร่แนวความคิดและองค์ความรู้ เรื่องเกษตรอินทรีย์ ผ่านการจัดตั้งศูนย์ฝึกอบรมเกษตรอินทรีย์ภายในเขตวัด พร้อมกับการ สนับสนุนปัจจัยการผลิตด้านเกษตรอินทรีย์ต่าง ๆ เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ ปุ๋ยอินทรีย์ และ น้ำหมักชีวภาพต่าง ๆ 3) บทบาทด้านการตลาด ด้วยการใช้อุปกรณ์ผู้ศรัทธาเป็นช่องทางในการ กระจายข้าวอินทรีย์ รวมถึงการใช้สื่อต่าง ๆ เป็นช่องทางในการจำหน่ายข้าวอินทรีย์

1.2.2 บทบาทภาคเอกชน

ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องกับข้าวอินทรีย์และเกษตรอินทรีย์ แบ่ง ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ภาคธุรกิจเอกชนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้าวอินทรีย์ เช่น ผู้ส่งออกข้าว บริษัทแปรรูปอาหาร ซูเปอร์มาร์เก็ต ห้างค้าปลีก - ส่ง และโรงสีเอกชน และกลุ่มที่สอง ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรของชาวนาอินทรีย์ หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีสถานะเป็นเอกชนตาม กฎหมาย ตัวแสดงภาคธุรกิจเอกชนมีบทบาทหลักในการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ คือ 1) บทบาทด้าน การตลาด ด้วยการเป็นผู้รับซื้อข้าวอินทรีย์จากชาวนาหรือกลุ่มชาวนาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การ ซื้อข้าวอินทรีย์ในระบบสัญญา (Contract Farming) ซื้อข้าวในระยะปรับเปลี่ยน หรือการรับซื้อ ข้าวอินทรีย์สด เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการขายข้าวของชาวนา (ไพศาล แจ่มจำรัส, 2562) และเป็นการรักษาปริมาณข้าวอินทรีย์ในตลาด มิให้ชาวนาขายข้าวอินทรีย์ปนกับข้าวที่ใช้ สารเคมี รวมถึงเป็นการสร้างแรงจูงใจให้ปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบอินทรีย์ หรือการเข้าร่วมเป็นภาคี กับชาวนาหรือกลุ่มชาวนา หรือร่วมกับภาครัฐ และภาคประชาสังคมในการรับซื้อข้าว (ฐิติวิญญู

เศรษฐกิจพัฒนาชัย, 2563) 2) บทบาทในการเข้าร่วมเป็นภาคีกับภาคภาครัฐและภาคประชาสังคม ด้วยการเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนหรือส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ของจังหวัด

สหกรณ์และวิสาหกิจมีบทบาทการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ได้แก่ 1) บทบาทในการสนับสนุนการรวมกลุ่มของชาวนาอินทรีย์ เพื่อช่วยเหลือในการอบรมเรื่ององค์ความรู้ นวัตกรรม ข้อมูลองค์ความรู้ด้านข้าวอินทรีย์ 2) บทบาทในการประสานความร่วมมือหรือตั้งทรัพยากร จากทั้งภาครัฐ, NGO, ภาคเอกชนเพื่อมาสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่ม 3) บทบาทในการให้การสนับสนุนด้านเงินทุน หรือผลประโยชน์ด้านสวัสดิการและเงินช่วยเหลือจากสมาชิกเพื่อจูงใจให้สมาชิกปรับเปลี่ยนมาปลูกข้าวอินทรีย์ หรือปลูกข้าวอินทรีย์ต่อไป 4) บทบาทในการจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน หรือกองทุนสวัสดิการ เพื่อเป็นแหล่งทุนกู้ยืมให้กับสมาชิก หรือการลงทุนปลูกข้าวอินทรีย์ หรือการออกค่าธรรมเนียมนการตรวจประเมินมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เพื่อจูงใจให้สมาชิกปรับเปลี่ยนมาปลูกข้าวอินทรีย์ หรือปลูกข้าวอินทรีย์ต่อไป (พาทีน จันทสิงห์, 2563) 5) บทบาทในการสนับสนุนปัจจัยการผลิตในการทำเกษตรอินทรีย์ทั้งหมด ให้กับชาวนาอินทรีย์ เช่น พันธุ์ข้าวอินทรีย์ ปุ๋ยอินทรีย์ ชีวภัณฑ์ จุลินทรีย์ และน้ำหมักต่าง ๆ (พรณี เสมอภาค, 2563) 6) บทบาทด้านการตลาด ด้วยการเป็นผู้รับซื้อข้าวอินทรีย์จากชาวนาสมาชิก รวมทั้งการซื้อข้าวอินทรีย์ในระยะปรับเปลี่ยน เพื่อสร้างแรงจูงใจให้ชาวนาปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบอินทรีย์ (ศิริพร สมยา, 2563) 7) บทบาทด้านมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ที่สหกรณ์และกลุ่มวิสาหกิจข้าวอินทรีย์มีบทบาทในการติดต่อตัวแทน/บริษัทผู้ตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์หรือสนับสนุนการรวมกลุ่มของชาวนาอินทรีย์ เพื่อให้เกิดการตรวจรับรองมาตรฐานแบบกลุ่ม ซึ่งประหยัดค่าใช้จ่ายในการตรวจรับรองมากกว่าการตรวจรับรองมาตรฐานเฉพาะราย 8) บทบาทในการสร้างเครือข่ายการค้าข้าวอินทรีย์ เพื่อทำหน้าที่ในการรวบรวมข้าวอินทรีย์ หรือซื้อขายแลกเปลี่ยนข้าวอินทรีย์ระหว่างกลุ่มสหกรณ์ในเครือข่าย จนนำไปสู่การจัดตั้งเครือข่ายบริษัทส่งออกข้าวอินทรีย์ของกลุ่มสหกรณ์/วิสาหกิจ (พาทีน จันทสิงห์, 2563) และ 9) บทบาทในการเข้าร่วมเป็นภาคีกับภาคเอกชนอื่น ๆ ภาครัฐ และภาคประชาสังคม ด้วยการเข้าไปร่วมเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนหรือพัฒนาเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดนั้น ๆ

1.2.3 บทบาทของภาครัฐในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์

จากการศึกษาพบว่าภาครัฐมีบทบาทที่หลากหลายในการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ ได้แก่ 1) การกำหนดนโยบาย กฎหมาย/ระเบียบเพื่อสนับสนุนเกษตรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ เช่น ยุทธศาสตร์การส่งเสริมเกษตรอินทรีย์แห่งชาติฉบับแรกและฉบับที่สอง ที่กำหนดแนวทางในการสนับสนุนให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบอินทรีย์ การกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย Organic Thailand ภาครัฐในระดับจังหวัดทั้ง 3 จังหวัด ได้กำหนดประเด็นเกษตรอินทรีย์ไว้ในยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด รวมถึงการกำหนดมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ระดับจังหวัด ได้แก่ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สุรินทร์ (มก.สร.) YASO Bos PGS นครชัย

บุรินทร์ และ PGS อุบลราชธานี 2) การสนับสนุนงบประมาณ และการให้เงินอุดหนุนแก่เกษตรกร ในโครงการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ ได้แก่ การให้เงินอุดหนุนแก่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ (โครงการข้าวอินทรีย์ล้านไร่) โดยกรมการข้าว เป็นระยะเวลา 3 ปี เป็นต้น 3) บทบาทในการประสานร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ในการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ในแต่ละจังหวัด 4) บทบาทด้านการสนับสนุนองค์ความรู้และการสร้างความตระหนักเรื่องเกษตรอินทรีย์ ผ่านการสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับองค์ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ และการประชาสัมพันธ์ถึงประโยชน์และความสำคัญของเกษตรอินทรีย์ต่อสาธารณะ

2. รูปแบบการนำนโยบายส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติของแต่ละจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง

จังหวัดสุรินทร์: จังหวัดสุรินทร์ ได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนการดำเนินงาน “เกษตรอินทรีย์วิถีสุรินทร์ 4.0” เพื่อเป็นคณะกรรมการในการดำเนินการนำยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2564 ไปปฏิบัติ คณะกรรมการชุดนี้ประกอบด้วย คณะกรรมการ 6 คณะย่อย ได้แก่ คณะกรรมการที่ปรึกษา (อดีตผู้ว่าราชการจังหวัด ตัวแทนส่วนราชการทหาร - ตำรวจ ตัวแทนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์กลุ่มต่าง ปราชญ์เกษตรอินทรีย์ และนักวิชาการ) คณะกรรมการอำนวยการ (ผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด ตัวแทนส่วนราชการ ตัวแทนจากสถาบันอุดมศึกษา ภาคเอกชน) คณะกรรมการด้านการวิจัยพัฒนา และส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ (ต้นน้ำ) คณะกรรมการด้านการบริหารจัดการสินค้าเกษตรอินทรีย์ (กลางน้ำ) คณะกรรมการส่งเสริมการตลาด การท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ (ปลายน้ำ) และคณะกรรมการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน คณะกรรมการขับเคลื่อนการนำนโยบายไปปฏิบัติชุดนี้ มีข้อสังเกต คือ ภาคประชาสังคม และตัวแทนของกลุ่มข้าวอินทรีย์และเกษตรกรอินทรีย์ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในคณะกรรมการที่ปรึกษาเท่านั้น มิได้เข้าไปมีส่วนในคณะกรรมการอำนวยการซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดกรอบนโยบายและยุทธศาสตร์เกษตรอินทรีย์ของจังหวัด

รูปแบบการทำงานของคณะกรรมการ และสัดส่วนของส่วนราชการในคณะกรรมการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ อาจสรุปลักษณะของเครือข่ายของคณะกรรมการชุดนี้ ว่าเป็น “Semi - High density หรือ Semi - governed networks” เนื่องจากคณะกรรมการชุดนี้แม้เป็นเครือข่ายที่ประกอบไปด้วยองค์กรหรือตัวแสดงที่หลากหลาย และมีเพียงองค์การเดียว คือ คณะกรรมการอำนวยการที่เป็นศูนย์กลางและมีการรวมอำนาจค่อนข้างสูง แต่กลับพบว่าตัวแสดงอื่น ๆ ในเครือข่าย โดยเฉพาะกลุ่มสหกรณ์ของผู้ปลูกข้าวอินทรีย์กลุ่มต่าง ๆ กลับมีการติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล องค์ความรู้ และซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิตข้าวอินทรีย์ระหว่างกันอย่าง (กัญญา อ่อนศรี, 2563) ดังนั้น ตัวแบบการทำงานในการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ของจังหวัดสุรินทร์ จึงเป็นแบบที่ใช้ความเข้มแข็งของภาคประชาสังคม กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์

และเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ เป็นหลักในการส่งเสริมการปลูกและขยายพื้นที่ข้าวอินทรีย์ โดยมีภาครัฐให้การส่งเสริมการปลูกข้าวอย่างเข้มข้นในบางช่วงเวลา

จังหวัดยโสธร: จังหวัดยโสธรมีคณะกรรมการหลักในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ได้แก่ “คณะกรรมการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์วิถียโสธร” สัดส่วนของคณะกรรมการส่วนใหญ่จะประกอบไปด้วยตัวแทนจากส่วนราชการ โดยเฉพาะส่วนราชการสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นหลัก ประธานของคณะกรรมการชุดนี้ ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัดยโสธร ตัวแทนจากภาคเอกชน เช่นประธานหอการค้า ประธานสภาอุตสาหกรรม ประธานชมรมธนาคาร ส่วนตัวแทนภาคประชาชน หรือตัวแทนจากเกษตรกร คือ ประธานกลุ่มผู้ผลิตข้าวเกษตรอินทรีย์จังหวัดยโสธร นอกจากคณะกรรมการชุดนี้แล้ว จังหวัดยโสธรมีได้แต่งตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์วิถียโสธร ที่แบ่งเป็นคณะทำงานด้านการผลิตและรวมกลุ่มเกษตรกร (ต้นน้ำ) ด้านการแปรรูปและรวบรวมผลผลิต (กลางน้ำ) และด้านการตลาด (ปลายน้ำ) องค์ประกอบของคณะกรรมการชุดนี้เป็นไปในรูปแบบเครือข่ายระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และตัวแทนจากกลุ่มเกษตรกรข้าวอินทรีย์มาตรฐานสากลทุกกลุ่ม

รูปแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติอยู่ในรูปแบบที่ใกล้ชิด เครือข่ายที่มีความเชื่อมโยงในระดับสูง (High density) หรือ Participant - Governed Networks โดยงานวิจัยฉบับนี้จะขอนิยามว่าเป็นเครือข่ายที่มีลักษณะ “Semi - High density หรือ Semi - Participant - Governed Networks” เนื่องจากตัวแสดงในเครือข่ายเกษตรอินทรีย์วิถียโสธรมีความเชื่อมโยงระหว่างกันด้วยการร่วมกันบริหารจัดการ การบริหารจัดการภายในเครือข่ายนี้ใช้วิธีการที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ในเครือข่ายการนำนโยบายเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติของยโสธร มีองค์การที่ทำหน้าที่นำและเป็นตัวกลางในการติดต่อสื่อสาร แต่ก็ได้มีอำนาจผูกขาดการตัดสินใจในการกำหนดแผนหรือการกำหนดทรัพยากรได้ทั้งหมด และยังมีตัวแสดงบางตัวแสดงในเครือข่าย ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ที่มีความเข้มแข็งบางกลุ่มมีความเชื่อมโยงกับภาคีอื่น ๆ ในเครือข่าย โดยเฉพาะหน่วยงานภาครัฐแบบไม่สมำเสมอ แต่ยังคงมีความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ด้วยกันอย่างค่อนข้างเข้มข้น ตัวแบบการทำงานในการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ของจังหวัดยโสธร เป็นตัวแบบที่ทุกภาคส่วนในจังหวัดภาคประชาสังคม กลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ และเครือข่ายของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ และหน่วยงานภาครัฐทุกหน่วยงานในจังหวัด มีความเข้าใจถึงเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาจังหวัดให้เป็นเมืองเกษตรอินทรีย์ และร่วมออกแบบทิศทางการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ของจังหวัดร่วมกัน ผนวกกับความต่อเนื่องด้านนโยบายส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ของจังหวัด และการสนับสนุนอย่างแข็งขันของผู้ว่าราชการจังหวัด ที่ส่งผลให้ปริมาณและพื้นที่ข้าวอินทรีย์ รวมถึงเกษตรกรอินทรีย์ของจังหวัดขยายตัวอย่างต่อเนื่อง

จังหวัดอุบลราชธานี: ได้แต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน จังหวัดอุบลราชธานีจำนวน 2 ชุด ได้แก่ คณะกรรมการชุดแรก คือ คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน ประกอบด้วย ผู้ว่าราชการ

จังหวัด พระสงฆ์ หัวหน้าส่วนราชการของหน่วยงานในจังหวัด ตัวแทนจากสถาบันอุดมศึกษา ตัวแทนบริษัทประชารัฐรักสามัคคี ตัวแทนภาคเอกชน ตัวแทนภาคประชาสังคม ตัวแทนกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ตัวแทนกลุ่มที่ผลักดันวาระอุบลราชธานีเมืองแห่งเกษตรอินทรีย์ และตัวแทนองค์กรพัฒนาเอกชนในระดับพื้นที่ คณะกรรมการอำนวยการทำหน้าที่ในด้านการรวบรวมฐานข้อมูล กำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการขับเคลื่อนเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นต้น คณะกรรมการชุดที่สอง คือ คณะทำงานขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืนในระดับพื้นที่ ประกอบไปด้วยคณะทำงานขับเคลื่อนเกษตรยั่งยืนในแต่ละด้านรวมถึงเกษตรอินทรีย์

จากองค์ประกอบของคณะกรรมการการนำนโยบายไปปฏิบัติของอุบลราชธานีเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดยโสธร และสุรินทร์พบว่าองค์ประกอบของคณะกรรมการมีความหลากหลายกว่าสองจังหวัดข้างต้น แต่คณะกรรมการชุดนี้แทบไม่เคยมีการประชุมหรือติดต่อประสานงานระหว่างกัน (คณินุช กุลวงศ์, 2563) จังหวัดอุบลราชธานีหรือส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเลือกวิธีการส่งเสริมข้าวอินทรีย์และเกษตรอินทรีย์ ผ่านกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นการเฉพาะ เช่น กลุ่ม PGS ประชากรรักสามัคคี หรือการสนับสนุนผ่านกลุ่มต้นแบบเกษตรอินทรีย์ มากกว่าจะใช้กลไกคณะกรรมการและคณะทำงานเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรกรรมยั่งยืน ส่วนสาเหตุที่การส่งเสริมข้าวอินทรีย์ของอุบลราชธานียังคงดำเนินต่อไปได้นั้น เกิดจากการทำงานในเครือข่ายข้าวอินทรีย์ของแต่ละกลุ่ม และหน่วยงานภาครัฐก็จะส่งเสริมข้าวอินทรีย์ผ่านการเชื่อมกับกลุ่มแต่ละกลุ่มโดยตรง ลักษณะของเครือข่ายจึงเป็นลักษณะที่แม้จะมีองค์การที่เป็นศูนย์กลาง แต่ต้องมีการหรือตัวแสดงอื่น ๆ ในเครือข่ายต่างมีการติดต่อ ส่งผ่านข้อมูลระหว่างกัน โดยแทบไม่ผ่านองค์การที่เป็นศูนย์กลาง จะมีเพียงบางองค์การเท่านั้นที่องค์การที่เป็นศูนย์กลางทำการการสื่อสารหรือส่งผ่านข้อมูลให้ ลักษณะของเครือข่ายจึงเป็นเครือข่าย “ที่มีการรวมศูนย์ในระดับต่ำ (Low Centrality)” ตัวแบบการทำงานในการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ของจังหวัดอุบลราชธานี เป็นตัวแบบที่กลุ่มเกษตรอินทรีย์มุ่งเน้นสร้างความเข้มแข็งเฉพาะกลุ่มของตนเอง การสร้างความร่วมมือกับภาคส่วนอื่น ๆ เช่น ภาคประชาสังคมหรือภาคเอกชน จะเน้นไปในลักษณะการร่วมมือเฉพาะกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเช่นกัน

อภิปรายผล

จากการวิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษาวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาการด้านเกษตรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ทั้งในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่าการริเริ่มและส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยที่เกิดขึ้นมาเกือบ 3 ทศวรรษ ถูกริเริ่มและส่งเสริมโดยตัวแสดงจากภาคส่วนนอกภาครัฐ ไม่ว่าจะเป็นองค์กรชาวนา ภาคเอกชนเป็นตัวแสดงที่มีบทบาทชัดเจนมาก การที่องค์กรพัฒนาเอกชนเข้าไปมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนกลุ่มบุกเบิกข้าวอินทรีย์ให้ริเริ่มปรับรูปแบบการทำการเกษตรมาสู่เกษตรอินทรีย์หรือจูงใจให้เกษตรกรมาปรับเปลี่ยนเข้าสู่ระบบเกษตรอินทรีย์ ด้วยเหตุผลด้านสุขภาพ

สิ่งแวดล้อม และเหตุผลด้านเศรษฐกิจ ซึ่งองค์กรพัฒนาเอกชนได้มีบทบาทในการสนับสนุนด้านองค์ความรู้ด้านการเกษตรและการบริหารจัดการตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ทำให้เกษตรกรในระยะปรับเปลี่ยนสามารถผ่านพ้นไปได้ โดยเงื่อนไขการสนับสนุนนั้นเป็นไปตามการใช้ตลาดเป็นโจทย์ในการสนับสนุนด้านองค์ความรู้ และฝึกอบรมเทคนิคการปลูกและการจัดการเกษตรต่าง ๆ

ผลจากการสนับสนุนและส่งเสริมดังกล่าวส่งผลต่อกลุ่มเกษตรกรในด้านเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ ด้านสังคม ทำให้เกิดการรวมกลุ่มของเกษตรกรอินทรีย์เพิ่มมากขึ้น และกลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ต่างมีการติดต่อ ช่วยเหลือ รวมถึงแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ระหว่างกัน ด้านเศรษฐกิจ การส่งเสริมจากตัวแสดงนอกภาครัฐ ส่งผลให้กลุ่มเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างสามารถปลูกข้าวอินทรีย์เพื่อส่งออกตั้งแต่ปี 2535 และบางกลุ่มมีศักยภาพในการส่งออกข้าวด้วยตนเองนับแต่ปี 2548 เป็นต้นมา ในขณะที่รัฐเริ่มมีนโยบายส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ในปี 2540 และเริ่มมีแผนยุทธศาสตร์ในการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นรูปธรรมในปี 2551 จึงสะท้อนให้ถึงประสบการณ์ความเชี่ยวชาญ รวมถึงทักษะด้านการตลาดของภาคประชาสังคมและภาคเอกชนที่พัฒนาและสั่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนานกว่าภาครัฐ การศึกษาของ Hérique, O. & Faysse, N. ได้ระบุถึงประสบการณ์และความเชี่ยวชาญขององค์กรพัฒนาเอกชนในประเทศไทย ว่ามีมากกว่าภาครัฐในการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ (Hérique, O. & Faysse, N., 2020) อีกทั้งการศึกษาของ Donaldson, J. A. & Moore, J. D. ที่ยืนยันว่า องค์กรพัฒนาเอกชนทุกระดับที่เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนให้คำปรึกษาแก่กลุ่มชาวนา สามารถช่วยให้ชาวนาสามารถปรับเปลี่ยนจากการปลูกข้าวเคมีมาปลูกข้าวอินทรีย์ได้ (Donaldson, J. A. & Moore, J. D., 2017) อย่างไรก็ตาม การศึกษาในครั้งนี้มีข้อค้นพบที่มีความแตกต่างเพิ่มเติม คือ การเน้นบทบาทในการส่งเสริมข้าวอินทรีย์โดยภาคส่วนนอกภาครัฐหรือภาครัฐภาคส่วนใดภาคส่วนหนึ่งเพียงลำพังนั้น ไม่อาจจะทำให้การส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ทำได้เต็มที่ กล่าวคือ แม้ภาคส่วนนอกภาครัฐจะมีความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ด้านการส่งเสริมข้าวอินทรีย์มากกว่าภาครัฐ แต่การที่ภาครัฐเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมข้าวอินทรีย์อย่างจริงจังนั้นถือเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง เพราะจะเป็นการรับประกันความต่อเนื่องในอนาคตของข้าวอินทรีย์ ด้วยเหตุที่ภาครัฐเป็นผู้ถือครองทรัพยากร แต่บทบาทการส่งเสริมที่หน่วยงานภาครัฐกำลังดำเนินการในพื้นที่อยู่ในขณะนี้ เป็นการแสดงบทบาทการส่งเสริมข้าวอินทรีย์เข้าช้อนกับองค์กรนอกภาครัฐที่มีความองค์ความรู้และประสบการณ์มากกว่า เห็นได้จากการดำเนินโครงการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ ของกรมการข้าว และกิจกรรมการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ที่ดำเนินการโดยกรมส่งเสริมการเกษตรผ่านเกษตรตำบล เกษตรอำเภอ ที่เน้นกิจกรรมการฝึกอบรม ให้ความรู้กับเกษตรกร เป็นต้น ภาครัฐของไทยจึงควรเน้นบทบาทหลักไปที่บทบาทด้านการสนับสนุนทรัพยากรให้กับภาคส่วนนอกภาครัฐในการส่งเสริมข้าวอินทรีย์แทนรัฐ ภาครัฐควรมีบทบาทด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร การศึกษาวิจัยด้านเกษตรอินทรีย์ ปัจจัยการเกษตรอินทรีย์ มาตรการการกระตุ้นและช่วยเหลือเกษตรกรอินทรีย์ เป็นต้น

2. ความสำคัญของกลไกหรือโครงสร้างการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจังหวัดหรือในระดับพื้นที่ที่มีผลต่อการนำนโยบายส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ เหตุใดบางจังหวัดจึงสามารถขยายพื้นที่การปลูกข้าวอินทรีย์ได้มากกว่าจังหวัดอื่น ๆ เงื่อนไขหนึ่ง คือ ต้นทุนความเข้มแข็งของกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ของแต่ละจังหวัด อีกหนึ่งเงื่อนไข คือ รูปแบบและกลไกของเครือข่ายการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจังหวัดตามที่ได้นำเสนอในหัวข้อรูปแบบการนำนโยบายไปปฏิบัติ ที่แต่ละจังหวัดมีลักษณะการจัดโครงสร้างแตกต่างกันทั้งในด้านการรวมศูนย์และการเชื่อมโยงระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ (Gormley W. T. & Balla S. J., 2013) และบทบาทของผู้ว่าราชการจังหวัดนั้น ๆ ที่ส่งผลให้การส่งเสริมข้าวอินทรีย์ประสบความสำเร็จ กล่าวคือ ผู้ว่าราชการจังหวัดจะต้องมีความเข้าใจและให้ความสำคัญกับการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ การให้ความสำคัญนั้นอาจแสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมผ่านการกำหนดให้เกษตรอินทรีย์เป็นประเด็นหลักในยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดนั้น ๆ อีกทั้งยังมีการศึกษาของ Donaldson, J. A. & Moore, J. D. ที่กล่าวถึงความสำคัญด้านบทบาทของผู้ว่าราชการจังหวัด ว่าบทบาทของผู้ว่าราชการจังหวัดแต่ละจังหวัด มีผลต่อความก้าวหน้าหรือหยุดชะงักในการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ในจังหวัดนั้น ๆ (Donaldson, J. A. & Moore, J. D., 2017) นอกจากนั้นการให้ความสำคัญกับศึกษาเครือข่ายกลไกการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับจังหวัด ในฐานะหนึ่งในเงื่อนไขที่ส่งผลต่อการนำนโยบายไปปฏิบัติในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจะช่วยให้คำสั่งหรือมาตรการการสนับสนุนข้าวอินทรีย์หรือเกษตรอินทรีย์ถูกนำไปปฏิบัติอย่างรวดเร็วนั้น ควรประกอบไปด้วยตัวแทนของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ตัวแสดงในกลไกการนำนโยบายไปปฏิบัติควรได้ร่วมกำหนดและออกแบบรูปแบบการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ในพื้นที่ เป็นต้น ดังตัวอย่างการศึกษาของ Hjern, B. & Porter, D. O. ที่กล่าวถึงความสำคัญของโครงสร้างของการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับพื้นที่ มีผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ (Hjern, B. & Porter, D. O., 1981)

พัฒนาการข้าวอินทรีย์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เริ่มต้นด้วยการส่งเสริมจากภาคประชาสังคม และยังคงดำเนินการขยายสมาชิกกลุ่มของแต่ละกลุ่มอย่างต่อเนื่อง ในช่วงเวลาต่อมา ข้าวอินทรีย์ถูกสนับสนุนอย่างแข็งขันจากผู้ว่าราชการจังหวัดของจังหวัดบางจังหวัด แต่ระดับความเข้มข้นในการสนับสนุนก็จะผันแปรไปตามความเข้าใจและความสนใจของผู้ว่าราชการจังหวัดแต่ละคน หลายพื้นที่การส่งเสริมข้าวอินทรีย์โดยภาครัฐจึงประสบภาวะชะงักงัน ในขณะที่การดำเนินการของกลุ่มสหกรณ์ผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ในภาคเอกชนและภาคประชาสังคม ยังคงดำเนินมาอย่างต่อเนื่อง ต่อมาเมื่อเกิดยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ รวมถึงชุดนโยบายที่ได้รับระบุถึงการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ของภาครัฐ (ที่ความเข้มแข็งของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างมีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐในด้านรูปแบบการส่งเสริมและขยายพื้นที่) ผลจากนโยบายของรัฐส่งผลให้เกิดการขยายพื้นที่และความตื่นตัวในการส่งเสริมเกษตรอินทรีย์ทั่วทั้งภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเป็นวงกว้างจนถึงปัจจุบัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ภาครัฐควรปรับเปลี่ยนมุมมอง บทบาท และวิธีการใช้งบประมาณในการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ของตน กล่าวคือ ภาครัฐควรปรับบทบาทจากผู้แสดงบทบาทหลักในการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ ซึ่งซ้ำซ้อนกับภาคประชาสังคมและภาคเอกชน มาเป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” ให้กับตัวแสดงอื่น ๆ ด้วยการเปิดโอกาสและสนับสนุนงบประมาณ/ทรัพยากรให้กับภาคประชาสังคมหรือภาคเอกชน รวมถึงผู้นำชุมชน/ปราชญ์เกษตรอินทรีย์ ที่มีประสบการณ์ ภูมิปัญญา ความรู้ความเชี่ยวชาญ เกี่ยวกับบริบท เงื่อนไขและข้อจำกัดของพื้นที่นั้น ๆ เป็นอย่างดี ให้ดำเนินการในการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์แทนรัฐ ควบคู่ไปกับวิธีการใช้งบประมาณในการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ ที่รัฐควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการใช้งบประมาณสนับสนุนกับกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์ ให้ผันแปรไปตามความถนัดหรือความต้องการของกลุ่ม และจะต้องควบคู่ไปกับการประเมินผลโดยใช้ผลงานเป็นตัวชี้วัด เช่น การเพิ่มหรือปรับลดเงินอุดหนุนของกลุ่มชาวนาอินทรีย์ตามจำนวนสมาชิกและพื้นที่ที่เพิ่มขึ้น การกำหนดทิศทางโครงการส่งเสริมข้าวอินทรีย์ตามมาตรฐานต่าง ๆ ในอนาคต ภาครัฐควรต้องใช้ตลาดเป็นตัวกำหนดทิศทางและเนื้อหาของโครงการ เพื่อมิให้เกิดปัญหาด้านการตลาด และก่อนที่ภาครัฐจะกำหนดและประกาศใช้นโยบายด้านการเกษตรใด ๆ ภาครัฐควรต้องทำการศึกษาผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบด้านและถี่ถ้วน ว่านโยบายนั้นจะส่งผลกระทบต่อข้าวอินทรีย์และเกษตรกรอินทรีย์หรือไม่ ดังนั้น รัฐจึงควรมุ่งให้ความสำคัญกับบทบาทที่ภาคประชาสังคมและภาคเอกชนไม่สามารถดำเนินการได้ เช่น การออกระเบียบกฎหมายระเบียบกฎเกณฑ์ให้เอื้อต่อเกษตรกรอินทรีย์ การลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร การวิจัยและนวัตกรรมทางการเกษตร หรือสนับสนุนงบประมาณในโครงการที่ภาคประชาสังคมและภาคเอกชนมีข้อจำกัด

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เรียบเรียงจากดุชนิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาบทบาทภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาครัฐในการนำนโยบายเกษตรอินทรีย์ไปปฏิบัติ: ศึกษากรณีการส่งเสริมการปลูกข้าวอินทรีย์ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง” (A Study of Roles of Civil Society, Private Sector and Public Sector for Organic Agricultural Policy Implementation: A Case Study of Organic Rice in Lower North Eastern Region) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ขอขอบพระคุณ ศ.ดร.อัญญา ณ ระนอง อาจารย์ที่ปรึกษา รวมทั้งประธานกรรมการ และกรรมการสอบดุชนิพนธ์ และขอขอบคุณตัวแทนภาคประชาสังคม ภาคเอกชน ภาครัฐ รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องในการเก็บข้อมูลทุกท่าน ที่กรุณาให้ข้อมูลจนสามารถจัดทำดุชนิพนธ์ฉบับนี้ได้สำเร็จ
 ลุล่วง

เอกสารอ้างอิง

- กัญญา อ่อนศรี. (22 พฤษภาคม 2563). การขับเคลื่อนการปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดสุรินทร์. (เพียกมล มานะรัตน์, ผู้สัมภาษณ์)
- เกษมศักดิ์ แสนโกชน. (30 พฤษภาคม 2563). การขับเคลื่อนการปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดสุรินทร์. (เพียกมล มานะรัตน์, ผู้สัมภาษณ์)
- คณินนุช กุลวงศ์. (26 พฤษภาคม 2563). การขับเคลื่อนการปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอุบลราชธานีในมุมมองของภาคเอกชน. (เพียกมล มานะรัตน์, ผู้สัมภาษณ์)
- จิตติวิชญ์ เศรษฐพัฒน์ชัย. (26 สิงหาคม 2563). บทบาทของภาคเอกชนในการส่งเสริมนโยบายข้าวอินทรีย์ของจังหวัดสุรินทร์. (เพียกมล มานะรัตน์, ผู้สัมภาษณ์)
- นพดล ผุดผ่อง และคณะ. (23 พฤศจิกายน 2561). การขับเคลื่อนการปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร (สนทนากลุ่มย่อย). (เพียกมล มานะรัตน์, ผู้สัมภาษณ์)
- บุญเรือง พุทธบุตร. (14 กุมภาพันธ์ 2563). การขับเคลื่อนการปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร. (เพียกมล มานะรัตน์, ผู้สัมภาษณ์)
- บุญส่ง มาตขาว. (19 ธันวาคม 2562). การขับเคลื่อนการปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดยโสธร. (เพียกมล มานะรัตน์, ผู้สัมภาษณ์)
- พรรณี เสมอภาค. (1 มีนาคม 2563). การขับเคลื่อนการปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอุบลราชธานีในมุมมองของภาคเอกชน. (เพียกมล มานะรัตน์, ผู้สัมภาษณ์)
- พาทีน จันทสิงห์. (24 มกราคม 2563). การขับเคลื่อนการปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดยโสธรในมุมมองของภาคเอกชน. (เพียกมล มานะรัตน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ไพศาล แจ่มจำรัส. (3 ธันวาคม 2562). บทบาทของภาคเอกชนในการส่งเสริมนโยบายข้าวอินทรีย์ของจังหวัดยโสธร. (เพียกมล มานะรัตน์, ผู้สัมภาษณ์)
- วิฑูรย์ ปัญญากุล. (17 กุมภาพันธ์ 2563). การขับเคลื่อนการปลูกข้าวอินทรีย์ของประเทศไทย. (เพียกมล มานะรัตน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ศิริพร สมยา. (19 มิถุนายน 2563). การขับเคลื่อนการปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดอุบลราชธานี. (เพียกมล มานะรัตน์, ผู้สัมภาษณ์)
- อังคณา บุญสาม. (29 พฤษภาคม 2562). การขับเคลื่อนการปลูกข้าวอินทรีย์ในจังหวัดยโสธรในมุมมองของภาครัฐ. (เพียกมล มานะรัตน์, ผู้สัมภาษณ์)
- อุบล อยู่หว่า. (20 พฤษภาคม 2562). การขับเคลื่อนการปลูกข้าวอินทรีย์ของประเทศไทย. (เพียกมล มานะรัตน์, ผู้สัมภาษณ์)
- Donaldson, J. A. & Moore, J. D. (2017). Going green in Thailand: Upgrading in global organic value chains. Retrieved April 5, 2021, from https://ink.library.smu.edu.sg/soss_research/3042/, viewed on

- Food and Agriculture Organization of the United Nation (FAO). (2014). FAO Statistical Year Book 2014. Regional Office for Asia and Pasific. Bangkok: Food and Agriculture Organization of the United Nations.
- Gormley W. T. & Balla S. J. (2013). Bureaucracy and Democracy: Accountability and Performance (3rd edn). Thousand Oaks: CA: SAGE.
- Hérique, O. & Faysse, N. (2020). A large-scale public programme to promote organic rice farming in Thailand: building solid foundations to enable farmers to engage? *Org. Agr*, 11(June)27-40.
- Hjern, B. & Porter, D. O. (1981). Implementation Structures: A New Unit of Administrative Analysis. *Organization Studies*, 2(3): 211-227.
- Makita, R. & Tadasu, T. (2017). Fair Trade and Organic Initiatives in Asian Agriculture: The Hidden Realities. New York: Routledge.
- Udomkit, N. (2002). Conventional Trade Versus Fair Trade: The case of Organic Rice. In Conference Paper presented at The 8th International Conference of Thai Studies Rural Development on The Blurring of the Rural-Urban Frontier Nakhon Phanom, Thailand. Ramkhamhaeng University.

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการ
การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาอุทยานธรณีสตูล*
DEVELOPMENT OF PUBLIC AND PRIVATE SECTORS PARTICIPATION
IN THE MANAGEMENT OF SUSTAINABLE NATURAL TOURISM:
A CASE STUDY OF SATUN GEOPARK

เฉลิมเกียรติ นวลปาน

Chalermkiat Nuanpam

สีบพงศ์ สุขสม

Suebpong Suksom

มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

Western University, Thailand

E-mail: kiat922295@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล 2) ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล และ 3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหารและตัวแทนหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม รวมทั้งสิ้นจำนวน 27 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำมาพรรณนาหาข้อสรุปอย่างเป็นระบบมีเหตุผลอ้างอิง ทฤษฎีดำเนินการจัดระเบียบข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1) การมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนโดยอาศัยกลไกการบูรณาการจากทุกภาคส่วนให้สอดคล้องบรรลุเป้าหมายในด้านการแลกเปลี่ยนข้อมูล ด้านการกำหนดแผนการจัดการ ด้านการตัดสินใจ ด้านการลงมือปฏิบัติ และด้านการประเมินผล ในการวางแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูลที่กำหนดไว้ 2) การจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูลมีข้อค้นพบที่น่าสนใจดังนี้ 1) การฟื้นฟูและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว 2) การสร้างเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีความรับผิดชอบต่อ 3) ด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ 4) การสร้างเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนและชุมชนใน

* Received 25 May 2021; Revised 14 September 2021; Accepted 17 September 2021

ท้องถิ่น และ 5) การส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การตลาดการสร้างสรรค์กิจกรรมและรูปแบบการท่องเที่ยว และ 3) แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยการบูรณาการร่วมกันของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม พร้อมทั้งมุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูลอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชน, การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ, การจัดการอุทยานธรณีสตูล

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study public and private sectors participation in the management of sustainable natural tourism of Satun Geopark, 2) to study the management of sustainable natural tourism of Satun Geopark, and 3) to suggest guidelines for the development of public and private sectors participation in the management of sustainable natural tourism of Satun Geopark. This were a qualitative research and data was collected through in - depth interviews. The sample consisted of 27 people, including executives and representatives of public, private, comma and civil society then brought leading up to the systematic, rational conclusion and reference theories to organize the data. The results indicated that: 1) the participation of public and private mechanisms, integration of all sectors to achieve consistency in the information exchange, the determination of management plans, decision-making, implementation and evaluation of sustainable natural tourism management planning of Satun Geopark, 2) the management of sustainable natural tourism of Satun Geopark has some interesting findings as follows: 1) reconstruction and development of tourism, 2) promoting responsible management of tourist attractions, 3) promotion of tourism that facilitates the learning process, 4) strengthening the participation process of people and local communities, and 5) promotion, public relations, marketing, creation of activities and patterns of tourism, and 3) guidelines for development participation through the joint integration of the public, private and civil society along with a more concrete focus on enabling all sectors to participate in sustainable natural tourism management of Satun Geopark.

Keywords: Public and Private Participation, Nature Tourism, The Management of Satun Geopark.

บทนำ

จากยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่ให้ความสำคัญกับการยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนสู่ความสมดุลในทุกมิติอย่างบูรณาการและเป็นองค์รวมรวมถึงแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560 - 2564) ได้มีการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อให้การพัฒนาพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวเกิดเป็นการจัดการบริหารสิ่งแวดล้อมให้ได้มาตรฐานในการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เติบโต สนับสนุนภาคการผลิตเน้นการปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนในการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงความสามารถในการรองรับของระบบนิเวศและศักยภาพของพื้นที่ (สำนักงานจังหวัดสตูล, 2561)

การส่งเสริมการท่องเที่ยวตามมาตรฐานการส่งเสริมเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนระดับสากล เป็นแนวคิด ที่อธิบายว่า หลักเกณฑ์การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนตามมาตรฐานโลก ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การจัดการความยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพ การเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางสังคม - เศรษฐกิจแก่ชุมชน การเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบทางวัฒนธรรมแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว และการเพิ่มผลประโยชน์และลดผลกระทบเชิงลบด้านสิ่งแวดล้อมที่ยืดเป้าหมายเป็นหลัก คำนึงถึงผลลัพธ์ ความคุ้มค่า และการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน (Global Sustainable Tourism Criteria, 2016) เมื่อพิจารณาศักยภาพสถานที่ท่องเที่ยวของประเทศ ไทยจะเห็นถึงความได้เปรียบด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เป็นจุดแข็งสำคัญ ประเทศไทยมีแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์นับว่าเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของชุมชน และท้องถิ่นเป็นอย่างมาก เพราะจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในท้องถิ่น และยังส่งผลไปสู่การพัฒนาประเทศ แต่ในทางกลับกันส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่ยิงพอใจของนักท่องเที่ยวและเกิดการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ผ่านมานั้นยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์ สาเหตุหนึ่งมาจากการขาดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวของผู้รับผิดชอบดูแลและบริหารแหล่งท่องเที่ยวนั้น ๆ ทำให้เกิดผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว

ทั้งด้านความเสื่อมโทรม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่เหมาะสม การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวไม่ได้มาตรฐาน และไม่สอดคล้องกับสถานการณ์การท่องเที่ยวของโลกที่เปลี่ยนแปลง ประกอบกับหลายประเทศได้มีการพัฒนาการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวให้มืองค์ประกอบเหมาะสมต่อความเปลี่ยนแปลงและเป็นสากลมากยิ่งขึ้น (กนกพร ฉิมพล, 2559)

จังหวัดสตูลเป็นเมืองท่องเที่ยวเชิงนิเวศชั้นนำของภาคใต้เศรษฐกิจมั่นคง และสังคมมีคุณภาพ มีการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาจังหวัด 3 ข้อ ได้แก่ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้ได้มาตรฐานและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2) การเพิ่มประสิทธิภาพด้านการผลิตและมูลค่าสินค้าเกษตร และประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3) การเข้าถึงบริการภาครัฐและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยมีเป้าประสงค์ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้มาตรฐานสากลเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนและสร้างความมั่นคงทางสังคม จากการประชุมสำนักเลขาธิการยูเนสโก ครั้งที่ 204 ณ กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส มีมติรับรอง “อุทยานธรณีสตูล” (Satun UNESCO Global Geopark) เป็นสมาชิกอุทยานธรณีสตูลโลกของยูเนสโกแห่งแรกของประเทศไทย ส่งผลให้เกิดการอนุรักษ์ผ่านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือเชิงนิเวศ ช่วยให้ธรรมชาติได้รับการคุ้มครอง และเป็นการกระตุ้นการท่องเที่ยวในระดับนานาชาติ โดยเกณฑ์และตัวชี้วัดของยูเนสโกในการเป็น UNESCO Global Geopark ประกอบด้วยคุณสมบัติหลัก 5 ด้าน ได้แก่ 1) การกำหนดขอบเขตพื้นที่อุทยานธรณีสตูลที่ชัดเจน รวมถึงการอนุรักษ์ทั้งในส่วนที่แสดงถึงมรดกทางธรรมชาติและมรดกทางวัฒนธรรม 2) โครงสร้างการบริหารจัดการที่มีแผนยุทธศาสตร์ครอบคลุมกิจกรรมหลัก เช่น การท่องเที่ยว การศึกษา การอนุรักษ์ เป็นต้น 3) ข้อมูลและการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น ช่องทางการเผยแพร่ข้อมูลและการประชาสัมพันธ์ 4) การท่องเที่ยวเชิงอุทยานธรณีสตูล และ 5) การส่งเสริมเศรษฐกิจที่ยั่งยืน (สำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ, 2561) โดยอุทยานธรณีสตูลเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ (Nature Tourism) และเชิงธรณีวิทยา (Geo-Tourism) มีพื้นที่ครอบคลุม 4 อำเภอของจังหวัดสตูล ได้แก่ อำเภอทุ่งหว้า อำเภอมะนัง อำเภอละงู และอำเภอเมืองสตูล มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญๆ คือ เกาะหลีเป๊ะ เกาะอาดัง-ราวี เกาะหินงาม เกาะไข่ และเกาะตะรุเตา อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะเภตรา มีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ๆ คือ เกาะบุโหลน เกาะลิคิ หมู่เกาะเภตราและชายหาดปากบารา เป็นต้น (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสตูล, 2558)

ถึงแม้ว่าจังหวัดสตูลจะมีแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่หลากหลายและน่าสนใจ ประกอบกับหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนมีกำหนดทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดเพื่อเตรียมความพร้อมในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากลเร่งพัฒนาจุดดึงดูดของจังหวัด (การเปิดด่านตรวจคนเข้าเมืองบนเกาะหลีเป๊ะ) มีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ (ลานวัฒนธรรม อุทยานธรณีวิทยา) และแหล่งท่องเที่ยวทาง

ธรรมชาติ การพัฒนาระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนให้เข้มแข็ง โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวชุมชน การเพิ่มขีดความสามารถบุคลากร และเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการแก่ผู้ประกอบการ ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานสินค้าที่ระลึกที่เป็นอัตลักษณ์ และการพัฒนามาตรฐานความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยวในพื้นที่จากรายงานของสำนักงานจังหวัดสตูลพบว่า สภาพภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในภาพรวมยังประสบปัญหาไม่ได้มาตรฐานประชาชนและนักท่องเที่ยวขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (ณัฐวรา สะอา, 2558)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงให้ความสำคัญเรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยจะวิเคราะห์ศักยภาพความพร้อมภาครัฐและเอกชนในจังหวัดสตูลมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูลเป็นอย่างไร การจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูลในปัจจุบันทำอย่างไร โดยผู้วิจัยจะนำเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่เหมาะสมกับอุทยานธรณีสตูลเพื่อนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนมีมาตรฐาน และประชาชนในชุมชนได้รับประโยชน์สูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล
2. ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล
3. นำเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาเอกสารและสัมภาษณ์ ตามขั้นตอนในการดำเนินการ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ โดยการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ผลงานวิจัย บทความทางวิชาการต่าง ๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงข้อมูลทางวิชาการที่ได้จากการสืบค้นทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์หรือสื่อทางเว็บไซต์ต่าง ๆ เพื่อให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ต้องการและจัดทำข้อมูลใหม่ให้ครอบคลุมกับความเป็นจริงมากที่สุด

2. กลุ่มเป้าหมาย เพื่อเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึกและสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จากการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาเลือก

ผู้ให้ข้อมูลหลักที่สามารถให้ข้อมูลได้ดีที่สุด เป็น 3 กลุ่ม มีดังนี้

กลุ่มที่ 1 หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ผู้บริหารอุทยานธรณีสตูล ผู้บริหารวิทยาลัยชุมชนจังหวัดสตูล ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล บุคลากรเทศบาลเมืองสตูล ผู้บริหารเทศบาลตำบลทุ่งหว้า ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนา ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลละงู และผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลนิคมพัฒนา จำนวน 9 คน

กลุ่มที่ 2 หน่วยภาคเอกชน ได้แก่ บุคลากรการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และผู้ประกอบการธุรกิจรีสอร์ท จำนวน 8 คน

และกลุ่มที่ 3 หน่วยภาคประชาสังคม ได้แก่ ประธานชุมชน คณะกรรมการการท่องเที่ยวของชุมชน และตัวแทนชุมชน จำนวน 10 คน รวมทั้งสิ้น 27 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นแบบสัมภาษณ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Non Structured Interview) ในการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ และได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 ศึกษารูปแบบและโครงสร้างแบบสัมภาษณ์ตามแนวคิดของงานวิจัย

3.2 ดำเนินการสร้างสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง

3.3 นำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอผู้ทรงคุณวุฒินำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้เครื่องมือมีความสมบูรณ์ และให้อาจารย์ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบอีกครั้ง

3.4 เมื่อตรวจสอบเครื่องมือที่มีความสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว จึงนำแบบสัมภาษณ์นั้นไปใช้สัมภาษณ์กับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำไปเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์ในประเด็นที่เกี่ยวกับภาครัฐและเอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูลหรือไม่อย่างไร มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูลในปัจจุบันอย่างไร และมีแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูล ควรมีลักษณะอย่างไร เป็นลักษณะคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผู้วิจัยได้ขออนุญาตผู้ให้ข้อมูลในการบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์เมื่อเสร็จสิ้นแล้ว ได้นำมาถอดความแบบคำต่อคำ และจัดกลุ่มประเด็นเนื้อหาให้สอดคล้องกับคำถามตาม วัตถุประสงค์การวิจัย แล้วนำมาวิเคราะห์เนื้อหาให้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีที่เลือกใช้เพื่อ นำเสนอข้อมูลในรูปแบบพรรณนา (บุษกร เชี่ยวจินดา กานต์, 2561) ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยมีกระบวนการ ดังนี้

- อ่านทำความเข้าใจและจับประเด็นหลัก จากการจดบันทึกข้อมูลภาคสนาม ที่มาจากการสังเกต การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ การลงภาคสนามในแต่ละครั้ง

เพื่อนำประเด็นที่ได้จากทั้งสองวิธีมาเป็นข้อมูลประกอบในการเขียนวิเคราะห์ข้อมูล

- ถอดเทปการสัมภาษณ์เชิงลึกจากเครื่องบันทึกเสียง ผู้ศึกษาทำการถอดเทปอย่างละเอียดแบบคำต่อคำ หลังจากถอดเทปเสร็จ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ศึกษาจะต้องใช้เวลาในการนั่งอ่านบทสนทนาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อทบทวนประเด็นการสนทนาและทำความเข้าใจ เรื่องราวของผู้ให้ข้อมูลแต่ละบุคคล

- มองหาข้อมูลที่มีความหมายเหมือนกันของข้อมูลแต่ละชุด แยกแยะข้อมูลของแต่ละบุคคล จากนั้นจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็นหลักที่ตั้งไว้

- นำข้อมูลที่ได้จากการการสังเกต การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการมาประกอบ กับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ผ่านการจัดกลุ่มข้อมูลเรียบร้อยแล้ว เพื่อนำมาวิเคราะห์ ตีความ ให้มีความเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎีที่นำมาใช้ในบททบทวนวรรณกรรมพร้อมทั้งให้ ความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์คำถามการวิจัยในการศึกษา

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน พบว่า

1. การมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล จากแผนพัฒนาจังหวัดสตูล 4 ปี (พ.ศ. 2561 - 2564) ได้กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาซึ่งอุทยานธรณีสตูลครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ จึงมีหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการอำนวยความสะดวกและจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ มีการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จในการบริหารจัดการและเป็นไปตามเกณฑ์และตัวชี้วัดของยูเนสโกในการเป็น UNESCO Global Geopark โดยมีแนวทางการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยจะส่งผลทางบวกต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เสริมเพิ่มขึ้นจากรายได้หลักบางรายมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นจากรายได้ที่ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในพื้นที่จนกลายเป็นรายได้หลักของครอบครัวนโยบายดังกล่าวสนับสนุนให้ชุมชนที่มีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่เกิดความกระตือรือร้นในการพัฒนาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้ประชาชนในพื้นที่ได้ร่วมกันพัฒนาและอนุรักษ์แหล่งท่องเที่ยวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติรู้สึกหวงแหนแผ่นดินและทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นแหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของคนในพื้นที่ดังนี้ 1) ให้ภาคเอกชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการประชุมที่จัดขึ้นเพื่อร่วมกันบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างต่อเนื่อง 2) การพัฒนาระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนให้เข้มแข็งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวชุมชน 3) การเพิ่มขีดความสามารถบุคลากรและเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการแก่ผู้ประกอบการ 4) การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานสินค้าที่ระลึกที่เป็นอัตลักษณ์

และการพัฒนามาตรฐานความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว 5) ให้กรมป่าไม้เจ้าหน้าที่อุทยานและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่อุทยาน 6) เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมเสวนาเสนอแนะการบริหารจัดการการท่องเที่ยวมีการจัดทำแผนการจัดการการท่องเที่ยวของหน่วยงานให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัด และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง และ 7) เพื่อให้การบริหารจัดการสามารถดำเนินการได้ไปในทิศทางเดียวกัน ทุกภาคส่วนต้องให้ความร่วมมือการพัฒนาโดยทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกันจะทำให้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูลได้แบบยั่งยืนต่อไป โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

“การจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของนโยบายภาครัฐส่งผลดีต่อการนำไปปฏิบัติของอุทยานธรณีสตูลอย่างชัดเจน กล่าวคือ กรอบยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2560-2579 มีวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน มีการพัฒนาภาคการผลิตและบริการโดยการพัฒนาความหลากหลายคุณภาพและสร้างเอกลักษณ์การท่องเที่ยวไทย โดยต้องเน้นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเอง” (ผู้บริหารอุทยานธรณีสตูล, 2563)

“ปัจจุบันท้องถิ่นมีหน้าที่ในการจัดการชุมชน โดยอำนวยความสะดวก แก้ไขปัญหา สนับสนุน และส่งเสริมกิจกรรมของแต่ละชุมชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง รวมถึงให้การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่รับผิดชอบ และชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของอุทยาน ย่อมถือเป็นโอกาสที่ดีสำหรับประชาชนในพื้นที่ที่ได้ร่วมกันเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน เนื่องจากผลที่จะได้รับตามมาหลังจากการจัดการการท่องเที่ยวมีประสิทธิภาพและเป็นระบบ คือ ผลประโยชน์ต่อประชาชนในพื้นที่” (ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนา, 2563)

2. การจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูล พบว่า มีการจัดการการท่องเที่ยวตามแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีสตูล อาทิเช่น การอำนวยความสะดวกแก่ผู้เข้าพัก การให้บริการตามมาตรฐานของโรงแรมและที่พัก รวมทั้งการปรับปรุงและสร้างสิ่งแวดล้อมในบริเวณที่พัก และสนับสนุนการมีส่วนร่วมให้ประชาชนและชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว ซึ่งเมื่อพิจารณาการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูล โดยในปัจจุบันหน่วยงานมีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เชิงธรรมชาติ และเชิงอนุรักษ์ มีการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่น่าสนใจมากขึ้น มีการจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยว โดยมีประชาชนในชุมชนร่วมจัดการด้วย นอกเหนือจากนี้ในส่วนขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูลยังมีการจัดการขยะ การบำบัดน้ำเสีย การจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีการส่งเสริมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องจัดทำโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อให้บริการนักท่องเที่ยวที่สนใจเข้าร่วมชมอุทยานธรณีสตูล มีการพัฒนาสินค้าและผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานอุทยาน มีร้านจำหน่ายอาหารและเครื่องดื่มอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวโดยตรงจากประชาชนในพื้นที่ ในการให้บริการนำเที่ยว การสอบถามเส้นทางท่องเที่ยว พร้อมทั้งโรงแรมและที่พัก ซึ่งปัจจุบันนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมอุทยานมีจำนวนไม่มากนัก การให้บริการและอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวยังสามารถดำเนินการได้โดยจะประสานงานกับทางชุมชนเพื่อนำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมอุทยานธรณีสตูลในปัจจุบันซึ่งในส่วนนี้มีผลมาจากการมีส่วนร่วมกันระหว่างภาครัฐ สถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และชุมชน เปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายเข้าร่วมเสวนา เสนอแนะคิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีการจัดทำแผนการจัดการการท่องเที่ยวของหน่วยงานให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์จังหวัด และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การบริหารจัดการสามารถดำเนินการได้ไปในทิศทางเดียวกัน การอำนวยความสะดวกในการนำนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมอุทยาน ประเด็นสำคัญ คือ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของอุทยาน การดูแลระบบสาธารณูปโภค สุขภาวะ การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และมาตรฐานการให้บริการอย่างมืออาชีพ โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

“มีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติบริเวณโรงแรมและที่พักในการกำหนดมาตรการรักษาความปลอดภัยให้กับนักท่องเที่ยวเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการให้บริการที่ประทับใจให้มีความน่าสนใจมากขึ้น ดึงดูดนักท่องเที่ยวมากขึ้น เมื่อมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากขึ้น ธุรกิจที่พักและโรงแรมก็ได้รับประโยชน์จากตรงนี้ด้วย พร้อมทั้งประชาชนในพื้นที่เกิดรายได้จากการขายสินค้าที่ระลึกของฝากเกิดการสร้างรายได้ของชุมชนที่ยั่งยืน” (ผู้ประกอบการธุรกิจรีสอร์ท, 2563)

“การจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูลมีการส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมอยู่บ่อยครั้ง ส่วนชุมชนเองเปิดโอกาสให้เยาวชนและผู้สูงอายุที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูล มีการสนับสนุนการผลิตสินค้าของฝากที่ระลึกให้เกิดความหลากหลาย และเน้นการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนคนรุ่นใหม่รู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมทั้งการอำนวยความสะดวกในการนำนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมอุทยาน อาทิเช่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของอุทยาน การดูแลระบบสาธารณูปโภค สุขภาวะ การให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และมาตรฐานการให้บริการอย่างมืออาชีพต่อไป” (ประธานชุมชน, 2563)

3. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล พบว่า การบริหารจัดการการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีสตูลจะเป็นการบริหารจัดการอย่างยั่งยืนได้นั้น ต้องอาศัยการให้การมีส่วนร่วมลงมือปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกัน โดยปัจจุบันยังขาดการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐ เอกชน และประชาชน มีผลมาจากอุทยานธรณีสตูลระบบการบริหารจัดการ และระบบการให้บริการยังไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน และอีกสาเหตุหนึ่งมีผลมาจากเกิดการจ้างงานในชุมชนน้อย ทำให้เยาวชนคนรุ่นใหม่หันออกไปทำงานที่อื่น ไม่ได้รับความสนใจในการร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชนมากนัก ซึ่งในปัจจุบันอุทยานธรณีสตูลยังอยู่ในลักษณะนิติบุคคล ดังนั้น ในอนาคตจึงมีแผนการพัฒนาเพื่อให้เป็นสมาคมเพื่อหารายได้ในรูปของวิสาหกิจชุมชน ต้องมีการพัฒนาการบริหารจัดการสู่ระดับนานาชาติ การจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนได้นั้น ต้องเริ่มต้นตั้งแต่การปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนในพื้นที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ให้พวกเขาารู้สึกรักและหวงแหนแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน จึงมีการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งเนื่องจากอุทยานธรณีสตูลยังอยู่ในระยะเริ่มต้นดำเนินกิจกรรม ดังนั้นการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนจึงยังไม่ปรากฏ พร้อมทั้งยังขาดการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน จึงไม่สามารถบริหารจัดการอุทยานธรณีสตูลให้มีความยั่งยืนได้ในปัจจุบัน หากภาครัฐเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ประชาชน และชุมชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมเสนอแผนการจัดการ ร่วมตัดสินใจร่วมลงมือปฏิบัติอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม การจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูลจะสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนในอนาคต โดยสอดคล้องกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคลซึ่งสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

“ถึงแม้จะมีการประชุมหารือการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยว หรือแม้การเสวนาวิชาการเพื่อบูรณาการการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน แต่การร่วมมือกันของทุกฝ่ายยังอยู่ในรูปแบบของนามธรรมเท่านั้น ขาดการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนข้อมูล การกำหนดแผนการจัดการ การตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ และการประเมินผล รวมทั้งศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ดังนั้น หากได้รับการส่งเสริมสนับสนุน และกระตุ้นจิตสำนึกให้ประชาชนในพื้นที่รู้สึกรักหวงแหน และร่วมอนุรักษ์รวมทั้งรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการและกิจกรรมการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ จะสามารถทำให้การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูลในอนาคตเป็นการจัดการที่ยั่งยืนได้ต่อไป” (ตัวแทนชุมชน, 2563)

อภิปรายผล

1. การมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล จากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี พ.ศ. 2560 - 2579 ประกอบกับรัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) ด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การพัฒนาที่ยั่งยืน และคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา ด้วยการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจบริการและการท่องเที่ยวที่มีศักยภาพให้เติบโต มีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน มีการพัฒนาภาคการผลิตและบริการโดยการพัฒนาความหลากหลายคุณภาพและสร้างเอกลักษณ์ที่มีคุณภาพสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองภายใต้แผนพัฒนาจังหวัดสตูล 4 ปี (พ.ศ. 2561 - 2564) ได้กำหนดวิสัยทัศน์เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนา ซึ่งอุทยานธรณีสตูลครอบคลุมพื้นที่ 4 อำเภอ จึงมีหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ทั้ง 4 อำเภอเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการอำนวยความสะดวกและจัดการแหล่งท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีการส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมที่จะประสบผลสำเร็จได้นั้นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และสำคัญ คือ ภาคประชาสังคม โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่และชุมชนในพื้นที่เขตอุทยาน เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีบทบาทกับการจัดการการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีสตูลสู่ความยั่งยืน สร้างรายได้ให้กับชุมชน สอดคล้องกับการศึกษาผลงานวิจัยของ รัตติยา พรหมกัลป์ และคณะ พบว่า ปัจจัยด้านการมีส่วนร่วม เป็นสิ่งที่ประชาชนและผู้มีส่วนได้เสียมีส่วนร่วมที่เป็นอิสระด้วยความสมัครใจ เพื่อนำไปสู่กระบวนการวางแผนและการตัดสินใจ ประกอบด้วย การร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมวางแผน และร่วมคิด (รัตติยา พรหมกัลป์ และคณะ, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาผลงานวิจัยของ หทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์ และคณะ พบว่า ชุมชนมีศักยภาพและมีความต้องการในการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อดึงดูดใจจากนักท่องเที่ยว ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนควรเริ่มจากการกำหนดนโยบายจากล่างขึ้นบน มีการวางแผนบริหารจัดการดำเนินการอย่างเป็นระบบจากหน่วยงานภาครัฐในกำหนดแนวทาง และวางแผนในการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วม ทั้งกับการรับฟัง และแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนในตัดสินใจร่วมกันจะสามารถประสบความสำเร็จและบรรลุผลได้ (หทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์ และคณะ, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาผลการวิจัยของ ดรุณี คำนวนตา และสุชีพ พิริยสมิทธิ พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ประกอบด้วย การวางแผน การตัดสินใจ กระบวนการ และวิธีการมีส่วนร่วม เป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน (ดรุณี คำนวนตา และสุชีพ พิริยสมิทธิ, 2557)

2. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล โดยการบูรณาการทุกภาคส่วนภาครัฐ เอกชน และสำคัญ คือ ภาคประชาสังคม เปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนเข้ามามีบทบาทกับการจัดการการท่องเที่ยว กล่าวคือ ในส่วนของภาครัฐมีการ

จัดการการท่องเที่ยวตามแผนการพัฒนการท่องเที่ยวของหน่วยงาน เช่น การจัดทำโครงการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติในท้องถิ่น สนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว เป็นต้น ส่วนภาคเอกชนมีการจัดการการท่องเที่ยวตามแผนธุรกิจแผนการตลาดขององค์กร การประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว การอำนวยความสะดวกของโรงแรมและที่พัก พร้อมทั้งภาคประชาชนและชุมชนเปิดโอกาสให้เยาวชนและผู้สูงอายุที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเพื่อส่งเสริมสนับสนุนการผลิตสินค้าของฝากที่ระลึก โดยเน้นการปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนคนรุ่นใหม่รู้สึกรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาผลการวิจัยของ เจนจิรา อักษรพิมพ์ พบว่า ความสามารถในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เกิดความภาคภูมิใจในการได้นำเสนอวิถี วัฒนธรรม และแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตน โดยเน้นย้ำในการให้ความสำคัญกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริเวณชุมชนของตน (เจนจิรา อักษรพิมพ์, 2560) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาผลการวิจัยของ สืบพงศ์ สุขสม พบว่า การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การเมือง การขนส่ง และการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในท้องถิ่นส่งผลต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในการร่วมตัดสินใจต่อการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติที่กำหนดไว้ตามการตัดสินใจเพื่อเป็นการเน้นย้ำตระหนักถึงการรักษาวินัยชีวิตของชุมชนให้คงอยู่ (สืบพงศ์ สุขสม, 2561) อีกทั้งสอดคล้องกับการศึกษาผลการวิจัยของศิรินันท์ พงษ์นรินทร์ โอษฐ์ญา บัชรธรรม และชัชชญา ยอดสุวรรณ พบว่า แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวควรควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการแหล่งท่องเที่ยวโดยการจัดตั้งเป็นคณะกรรมการดำเนินการวางแผน การกำหนดแนวปฏิบัติ การติดตามและประเมินผลการดำเนินการต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวในพื้นที่ตามลำดับ (ศิรินันท์ พงษ์นรินทร์ และคณะ, 2559)

3. แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูล หากได้มีการบูรณาการร่วมกันอย่างชัดเจน มีการประชุมหารือการวางแผนการจัดการการท่องเที่ยว หรือการเสวนาวิชาการเพื่อบูรณาการการจัดการการท่องเที่ยวร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน มีการร่วมมือกันของทุกฝ่ายอย่างจริงจัง มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล มีการกำหนดแผนการจัดการ การตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ และการประเมินผลจะสามารถจัดการการท่องเที่ยวธรรมชาติของอุทยานธรณีสตูลได้อย่างยั่งยืนในอนาคต สอดคล้องกับผลการวิจัยของ รัศมี อ่อนปรีดา พบว่า การกำหนดทิศทางการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว ทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานเอกชนและกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในท้องถิ่น และผู้ประกอบการการท่องเที่ยวมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (รัศมี อ่อนปรีดา, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี ที่เสนอแนะว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่มีความยั่งยืน โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการระดมความคิดเพื่อการวางแผนและการดำเนินงาน ควรมีการสร้าง

เครือข่ายกับชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และจัดให้มีกลไกที่สำคัญของผู้ประกอบการท่องเที่ยวในการเชื่อมโยงเส้นทางท่องเที่ยวระหว่างชุมชน (ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี, 2556) ซึ่งสอดคล้องผลงานวิจัยของ จันทรพร ช่วงโชติ พบว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานชุมชน โดยใช้กลยุทธ์เปิดเวทีประชุมเพื่อการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และทำงานเชิงบูรณาการร่วมกันระหว่างอุทยานแห่งชาติชุมชน และภาคีที่เกี่ยวข้อง เพื่อการผสมผสานทางความรู้ ความคิด และประสบการณ์ ภายใต้กรอบโครงการชุมชนต้นแบบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบ้านพู่เข็มในพื้นที่อุทยานแห่งชาติแม่งาน จังหวัดเพชรบุรี เป็นแนวทางการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์แนวคิดใหม่จากการดำเนินกิจกรรมเดิมเพื่อให้เกิดประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจและสังคมบนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามลำดับ (จันทรพร ช่วงโชติ, 2558)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบประเด็นที่ 1 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน โดยการบูรณาการร่วมกันของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ดังนั้น รัฐบาลและทุกหน่วยงานภาครัฐต้องตระหนักและมุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น และตระหนักถึงผลสัมฤทธิ์เชิงคุณภาพมากกว่าผลสัมฤทธิ์เชิงปริมาณ ข้อค้นพบประเด็นที่ 2 กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล ในด้านต่าง ๆ โดยให้สอดคล้องกับตามแผนพัฒนาจังหวัด เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาในทุก ๆ ด้านอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา การวิจัย การจัดอบรมเผยแพร่วิชาการเทคโนโลยี และข่าวสารต่าง ๆ พร้อมทั้งประชาชนสามารถจัดการท่องเที่ยวได้ด้วยตนเองการเป็นระบบมุ่งก่อให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะการพัฒนาเศรษฐกิจ กิจกรรม นวัตกรรมและมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว การเสริมสร้างโอกาสและแรงจูงใจเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุน ข้อค้นพบประเด็นที่ 3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก โดยมุ่งเน้นการพัฒนาและปรับปรุงระบบโลจิสติกส์ และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว การสร้างโครงข่ายเส้นทางคมนาคมโดยภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ร่วมกันกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืนของอุทยานธรณีสตูล การมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนข้อมูล การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการจัดการ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ส่วนการจัดการท่องเที่ยว ต้องร่วมกันจัดการด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว การบริหารจัดการการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมของชุมชนให้อำนาจความสะดวกแก่คนทุกกลุ่ม ข้อค้นพบประเด็นที่ 4 การพัฒนาสินค้า บริการและปัจจัยสนับสนุนการท่องเที่ยว

โดยมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจ สร้างสรรค์ กิจกรรม นวัตกรรมและมูลค่าเพิ่มด้านการท่องเที่ยว การป้องกันและรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว การเสริมสร้างความเข้มแข็งและพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อเสริมสร้างโอกาสและแรงจูงใจเพื่อพัฒนาการค้า การลงทุนด้านการท่องเที่ยวให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้

- 1) การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวของอุทยานธรณีสตูล คือ การบูรณาการร่วมกันของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ดังนั้น ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องให้ความตระหนักและมุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกโครงการและทุกกิจกรรมที่ส่วนเกี่ยวข้อง
- 2) การจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ไม่ได้มีเพียงแค่การให้บริการนักท่องเที่ยวในด้านสถานที่ท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกเท่านั้น ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมต้องให้ความสำคัญกับการจัดการท่องเที่ยวด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว การบริการการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการการท่องเที่ยว พร้อมทั้งภาครัฐควรจัดสรรงบประมาณร่วมกับภาคเอกชนและภาคประชาสังคม เพื่อนำงบประมาณมาส่งเสริม อบรม และพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการถ่ายทอดความรู้อย่างถูกต้องและเป็นมืออาชีพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร ฉิมพล. (2559). แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ ตำบลตะคุ อำเภอบึงนาราง จังหวัดนครราชสีมา. วารสารธุรกิจปริทัศน์, 7(2), 151-167.
- จันทร์พร ช่วงโชติ. (2558). นวัตกรรมจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานชุมชน ในเขตอุทยานแห่งชาติภาคตะวันตกของประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- เจนจิรา อักษรพิมพ์. (2560). กลยุทธ์การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบยั่งยืนในจังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 12(3), 141-154.
- ณัฐวรา สะอา. (2558). บทบาทขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูลในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดสตูล. วารสารอาศรมวัฒนธรรมวลัยลักษณ์, 15(2), 131-151.
- ดรฤณี คำนวณตา และสุชีพ พิริยสมิทธิ. (2557). ความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวในจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วารสารวิชาการการตลาดและการจัดการ, 9(2), 152-169.
- ตัวแทนชุมชน. (12 พฤษภาคม 2563). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาอุทยานธรณีสตูล. (เฉลิมเกียรติ นวลปาน, ผู้สัมภาษณ์)

- บุษกร เชี่ยวจินตาทานต์. (2561). เทคนิคการวิจัยเชิงคุณภาพแบบกรณีศึกษา. วารสาร ศิลปศาสตร์ปริทัศน์ , 13(25), 103-118.
- ประธานชุมชน. (12 พฤษภาคม 2563). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาอุทยานธรณีสตูล. (เฉลิมเกียรติ นวลปาน, ผู้สัมภาษณ์)
- ปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล และพัชรินทร์ เสริมการดี. (2556). การศึกษาศักยภาพและแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนทุ่งมะปราง อำเภอกวนโดน และบ้านโดนพานัน อำเภอกวนกาหลง จังหวัดสตูล. วารสารสุทธิปริทัศน์, 27(83), 97-112.
- ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลปาล์มพัฒนา. (10 พฤษภาคม 2563). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาอุทยานธรณีสตูล. (เฉลิมเกียรติ นวลปาน, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้บริหารอุทยานธรณีสตูล. (10 พฤษภาคม 2563). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาอุทยานธรณีสตูล. (เฉลิมเกียรติ นวลปาน, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้ประกอบการธุรกิจรีสอร์ท. (15 พฤษภาคม 2563). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของภาครัฐและเอกชนในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาอุทยานธรณีสตูล. (เฉลิมเกียรติ นวลปาน, ผู้สัมภาษณ์)
- รัตติยา พรหมกัลป์ และคณะ. (2561). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนเชิงสร้างสรรค์. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 21(1), 13-28.
- รัศมี อ่อนปรีดา. (2561). การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของจังหวัดราชบุรีและสมุทรสงคราม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 6(1), 135-145.
- ศรินันท์ พงษ์นรินทร์ และคณะ. (2559). แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวอำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการ, 9(1), 234-259.
- สำนักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ. (2561). อุทยานธรณีสตูลได้รับรองเป็น UNESCO Global Geopark. เรียกใช้เมื่อ 18 พฤษภาคม 2563 จาก <http://www.bic.moe.go.th/newth/index.php?option=comk2&view=item&id=49>.
- สำนักงานจังหวัดสตูล. (2561). แผนพัฒนาจังหวัดสตูล 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564) ฉบับทบทวน. สตูล: สำนักงานจังหวัดสตูล.
- สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสตูล. (2558). รายงานวิเคราะห์สภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมจังหวัดสตูล ประจำปีเดือนกรกฎาคม-ธันวาคม 2558. สตูล: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสตูล.

- สืบพงศ์ สุขสม. (2561). การจราจรทางน้ำของกรุงเทพมหานคร. ใน เอกสารการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานวิจัยระดับชาติครั้งที่ 12. เรื่องการวิจัยนวัตกรรมสร้างสรรค์เศรษฐกิจไทย. มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น.
- หทัยรัตน์ วัฒนพฤกษ์ และคณะ. (2563). การจัดการการท่องเที่ยวประมงพื้นบ้านเพื่อสนับสนุนเมืองเก่าสงขลาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์, 8(1), 32-41.
- Global Sustainable Tourism Criteria. (2016). Suggested Performance Indicators. Washington, DC: Global Sustainable Tourism Council.

สภาพ ปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวทางในการจัดกิจกรรม
นันทนาการสำหรับนักศึกษาในสภาพการณ์ปัจจุบัน
ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง*
THE SITUATIONS, PROBLEMS, NEEDS AND GUIDELINES OF THE
RECREATIONAL ACTIVITY MANAGEMENT FOR THE CURRENT
STUDENTS AT RAJABHAT UNIVERSITY BASED IN BANGKOK
AND CENTRAL AREA

วิเชียร ทูวิลลา

Wichian Tuvira

สุนทรตรี นิมเนตพันธ์

Sumonratree Nimnatipun

อนันต์ มาลารัตน์

Anan Malarat

ภาคภูมิ รัตนโรจนากุล

Parkpoom Ratanarojanakool

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: s.pasatcha@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการจัดกิจกรรมนันทนาการ และ 2) ประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักศึกษา ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสาน โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยแบบสัมภาษณ์ ในประเด็นสภาพปัญหา ความต้องการและแนวทางในการจัดกิจกรรมนันทนาการ กับกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนันทนาการ 5 คน 2) บุคลากรผู้ปฏิบัติกิจกรรมนันทนาการ 5 คน และ เก็บข้อมูลเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม เพื่อเก็บข้อมูลสภาพจริงที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรจะเป็นกับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลางจากสถาบันการศึกษา 5 แห่ง จำนวน 397 คน วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง

* Received 30 May 2021; Revised 18 September 2021; Accepted 21 September 2021

โดยหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้สูตร $PNI_{modified}$ สรุปผลการวิจัย ได้ดังนี้
 1) สภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการจัดกิจกรรมนันทนาการ พบว่า ด้านโครงสร้างการบริหารงาน บุคลากร การจัดกิจกรรมนันทนาการ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก งบประมาณ ระยะเวลายังมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลไม่ดีเท่าที่ควร จึงต้องปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น 2) นักศึกษามีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ในด้านระยะเวลาการจัดกิจกรรมนันทนาการ ($PNI_{modified} = 1.04$) รองลงมา ได้แก่ การจัดกิจกรรมนันทนาการ และงบประมาณการจัดกิจกรรมนันทนาการ บุคลากรจัดกิจกรรมนันทนาการ โครงสร้าง การบริหารงานกิจกรรมนันทนาการ และ ด้านบุคลากร และด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ในการจัดกิจกรรมนันทนาการ ตามลำดับ

คำสำคัญ: สภาพปัญหา, ความต้องการจำเป็น, แนวทาง, การจัดกิจกรรมนันทนาการ

Abstract

The objectives of this research article were to 1) study and synthesize the situations, problems, and guidelines of the recreational activity management and 2) to scrutinize the needs assessment of the recreational activity management for the current students at Rajabhat university based in Bangkok and central area by using mixed method. The sample groups consisted of 1) five recreational activity experts. 2) five teachers or staffs who are the operator of student activities in Rajabhat University, with at least three years of experience, and 3) 400 students from five Rajabhat universities based in Bangkok and central area. Data was collected through the interview and questionnaire It is a 5-level rating scale of Likert to store 55 actual conditions of the discrepancy-based need assessment. Then, the qualitative data was elicited by using content analysis. The needs assessment of the recreational activity management for the current students at Rajabhat university based in Bangkok and central area was analyzed by the Modified Priority Need Index ($PNI_{modified}$). According to the interview regarding the situations, problems, and guidelines of the recreational activity management, the result corresponded to the needs assessment. The needs assessment indicated that the highest index is the duration of the recreational activity ($PNI_{modified} = 1.04$). The second index is the recreational activity management and budget ($PNI_{modified} = 1.03$), the facilitator in the recreational activity ($PNI_{modified} = 1.02$), the structure of the recreational activity and facilitator

management (PNI_{modified} = 1.01), and the facilities in the recreational activity (PNI_{modified} = 1.00), respectively.

Keywords: Situations Problems, Needs, Guidelines, The Recreational Activity Management

บทนำ

นันทนาการเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของคน ตามนโยบายของแผนพัฒนานันทนาการแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2550 - 2554) ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2555 - 2559) และ (ร่าง) ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564) โดยพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ ทำให้เป็นคนที่สมบูรณ์ นอกจากนี้ยังสร้างสัมพันธภาพของคนในชุมชน ทำให้เกิดความสามัคคี มีความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายชุมชนให้เชื่อมโยงกับการพัฒนาชนบทและเมืองให้เกิดความน่าอยู่ มีความสงบ สะอาด สะอาดปลอดภัย มีระเบียบวินัย เป็นเครื่องมือในการสร้างฐานรากของสังคม สร้างความปรองดองในชาติ เป็นสังคมแห่งคุณธรรม จริยธรรม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคน ครอบครัว ชุมชน และสังคม เกิดความตระหนักในการใช้กิจกรรมนันทนาการอย่างยั่งยืนเพื่อเป็นกลไกการพัฒนาสังคมและพัฒนาชาติ (ทสิกรร สิงห์เจริญกิจ, 2557) เสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากโดยการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการทางด้านนันทนาการที่มีการพัฒนารูปแบบให้สอดคล้องกับความต้องการของคนในแต่ละกลุ่มเป้าหมาย มีการจัดกิจกรรมนันทนาการเพื่อใช้ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพคน อุปกรณ์ สถานที่ เทคโนโลยี และการบริหารจัดการที่ดี เพื่อยกระดับการนันทนาการให้มีมาตรฐานสูงขึ้น และพัฒนาขีดความสามารถในการบริหารจัดการนันทนาการเพื่อการพาณิชย์ให้สามารถแข่งขันได้ในระดับนานาชาติ สร้างนักนันทนาการอาชีพ ให้แพร่หลายรวมถึงการสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ ในสถานศึกษาจนสามารถผลิตนักนันทนาการรุ่นใหม่ที่มีพื้นฐานความรู้ และมีขีดความสามารถในการวิเคราะห์ การใช้ประโยชน์จากสังคมนันทนาการจนเป็นพลังในการขับเคลื่อนสังคมของประเทศที่กลมกลืนกับกระแสการยุคใหม่ เพื่อรองรับการร่วมมือของประชาคมอาเซียน ตลอดจนส่งเสริม อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทยให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน สร้างและพัฒนามาตรฐานนันทนาการแห่งชาติ ได้แก่ มาตรฐานด้านบุคลากร ด้านการบริหาร ด้านอุปกรณ์ สถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก (สำนักส่งเสริมและพัฒนานันทนาการ สำนักงานพัฒนาการกีฬาและนันทนาการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2551) จากเป้าหมายพัฒนานันทนาการแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2550 - 2554) ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2555 - 2559) และ (ร่าง) ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564) ที่กำหนดไว้ว่า ประชาชนทุกเพศทุกวัยมีความรู้ความเข้าใจเห็นคุณค่าของการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ด้วยนันทนาการ และประกอบกิจกรรมนันทนาการเป็นประจำจนเป็นวิถีชีวิต เด็กและเยาวชนร้อยละ 80 มี

ความรู้ความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อนันทนาการ รวมทั้งประกอบกิจกรรมนันทนาการเป็นประจำ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สถานศึกษาร้อยละ 80 และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร้อยละ 80 จัดให้มีการจัดการเรียนรู้เรื่องการใช้เวลาว่างและนันทนาการ รวมทั้งจัดให้มีกิจกรรมนันทนาการในชีวิตประจำวันแก่เด็ก เยาวชนและประชาชน จะเห็นได้ว่านโยบายการพัฒนา ด้านนันทนาการให้ความสำคัญกับประชาชน เยาวชน ทุกช่วงอายุ โดยมีการกำหนดให้สถานศึกษา และองค์กรท้องถิ่นเป็นผู้จัดบริการ และจัดการศึกษาเรียนรู้ให้ข้อมูลที่ถูกต้องในการใช้เวลาว่าง และการปฏิบัติกิจกรรมนันทนาการ จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่มหาวิทยาลัยราชภัฏ เครือข่ายกรุงเทพมหานคร และภาคกลางจะเป็นผู้ให้ความสำคัญกับการจัดการกิจกรรมนันทนาการเพื่อพัฒนานักศึกษาในระดับต่อ ๆ ไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง มีบริบทที่มีความหลากหลายทางความเป็นอยู่ของนักศึกษา โดยเฉพาะนักศึกษาระดับปริญญาตรีภาคปกติทำให้เกิดวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตในมหาวิทยาลัยเกิดความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ทางภูมิภาค ท้องถิ่นของนักศึกษา ซึ่งเมื่อนักศึกษาในแต่ละพื้นที่เข้ามารวมตัวกันเพื่อศึกษา ย่อมเกิดการใช้ชีวิตในการศึกษาร่วมกัน รวมถึงการทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางการศึกษา และกิจกรรมนันทนาการ ซึ่งกิจกรรมทั้งสองรูปแบบนี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งกับการพัฒนาคุณภาพความเป็นอยู่ และการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่เป็นไปตามแนวนโยบายที่มีคุณภาพของสถานศึกษาต่าง ๆ และเป็นไปตามแผนพัฒนานันทนาการแห่งชาติ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2550 - 2554) ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2555 - 2559) และ (ร่าง) ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564) จึงเป็นผลให้การจัดการกิจกรรมนันทนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง ในแต่ละสถานที่ต้องตอบสนองกับความหลากหลายมากที่เกิดขึ้นเพิ่มโอกาสใน การเข้าถึง การเข้าร่วมกิจกรรมของนักศึกษา และเป็นกิจกรรมที่มีความเหมาะสมกับกลุ่มนักศึกษาโดยมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ฉะนั้น กิจกรรมนันทนาการของแต่ละสถานศึกษาจึงมีการจัดการที่หลากหลายสอดคล้องกัน และสามารถจัดระบบกระบวนการพัฒนาการจัดการกิจกรรมนันทนาการให้เป็นรูปแบบเดียวกันได้

ในปัจจุบันการจัดการกิจกรรมนันทนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏนั้น ยังคงดำเนินไปในบริบทที่แตกต่างกัน และยังขาดคู่มือและแนวปฏิบัติที่มีองค์ประกอบที่ชัดเจน เกี่ยวกับการจัดการนันทนาการในสถานศึกษา (Campus Recreation) ที่จะนำไปใช้เป็นแนวทางการจัดการกิจกรรมของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพื่อกำหนดโครงสร้างและทิศทางที่ชัดเจน การขาดคู่มือและแนวทางเหล่านี้เป็นผลให้นักศึกษาต้องเข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา และกิจกรรมนันทนาการในเวลาว่าง การเข้าถึงการบริการ และสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เป็นไปตามความต้องการที่นักศึกษาควรจะได้รับ ดังนั้น สถานศึกษาจะต้องจัดการกิจกรรมนันทนาการให้ครบถ้วนเพื่อให้ผู้เรียนสามารถค้นพบสิ่งที่เขาต้องการ และความถนัดตามธรรมชาติของตัวเองได้เป็นอย่างดี ทำให้เขาสามารถพัฒนา

ตนเองไปในทางที่เหมาะสมและตรงตามที่สังคมต้องการ (ชูชีพ เยาวพัฒน์, 2543); (พิมลภรณ์ รอดแก้ว, 2554)

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการ จำเป็น และแนวทางในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักศึกษาในสภาพการณ์ปัจจุบันของมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง เพื่อจัดทำคู่มือแนวปฏิบัติที่มีองค์ประกอบที่ชัดเจน ให้มีความสอดคล้องกับบริบทของมหาวิทยาลัยราชภัฏ ตรงตามความต้องการของนักศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง และเป็นไปตามเป้าหมายของแผนพัฒนานันทนาการแห่งชาติ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาให้นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง ให้เป็นผู้มีความเพียบพร้อมทั้งทางร่างกายและจิตใจ เป็นประชาชนที่สมบูรณ์ต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักศึกษาในสภาพการณ์ปัจจุบันของมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง
2. เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักศึกษาในสภาพการณ์ปัจจุบันของมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยแบ่งเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาข้อมูลศึกษาเอกสาร งานวิจัย หนังสือ แนวคิดทฤษฎี บทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ เกี่ยวกับกระบวนการจัดการ (P - Planning การวางแผน O - Organizing การจัดการองค์กร L - Leading ภาวะการเป็นผู้นำ C - Controlling การควบคุม หรือ POLC) การมีส่วนร่วม (P - Plan วางแผน A - Action การปฏิบัติ O - Observation การสังเกต R - Reflection การสะท้อน หรือ PAOR) กิจกรรมนันทนาการ และการพัฒนาคุณภาพ (P - Plan วางแผน D - Do ลงมือทำ S - Study ศึกษาเรียนรู้ A - Act แก้ไขปรับปรุง หรือ PDSA) การจัดกิจกรรมนันทนาการ และสามารถสังเคราะห์องค์ประกอบในการจัดกิจกรรมนันทนาการ ได้ ดังนี้ 1) โครงสร้าง การบริหารงานกิจกรรมนันทนาการ (Structure) 2) บุคลากร (Personnel) 3) บทบาทหน้าที่ของบุคลากร (Function) 4) กิจกรรมนันทนาการ (Activity) 5) สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) 6) งบประมาณ (Budget) และ 7) ระยะเวลา (time) เพื่อนำไปกำหนดเป็นกรอบสำหรับใช้เป็นแนวทางการสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามกับผู้ที่เกี่ยวข้องรูปแบบการจัดการกิจกรรมนันทนาการ

ระยะที่ 2 ศึกษาสภาพ ปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวทางในการจัดกิจกรรม นันทนาการสำหรับนักศึกษาในสภาพการณ์ปัจจุบันของมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่าย กรุงเทพมหานครและภาคกลาง โดยนำองค์ประกอบในการจัดกิจกรรมนันทนาการ ที่สังเคราะห์ได้ 7 องค์ประกอบ มาดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

2.1 ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์ (Interview) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนันทนาการ บุคลากรผู้ปฏิบัติกิจกรรมนันทนาการ ครอบคลุม 7 องค์ประกอบ ในประเด็นของสภาพ ปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวทางในการจัด กิจกรรมนันทนาการของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ

2.2 ดำเนินการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ ด้วยแบบสอบถาม (Questionnaire) กับนักศึกษา ครอบคลุม 7 องค์ประกอบ โดยให้พิจารณาจากสภาพจริงที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควร จะเป็นในการจัดกิจกรรมนันทนาการของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่าย กรุงเทพมหานครและภาคกลาง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนันทนาการ งานกิจกรรมนิสิตนักศึกษา ในมหาวิทยาลัย โดยมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานกิจกรรมนิสิตนักศึกษาในระดับ มหาวิทยาลัย หรือด้านการบริหารจัดการงานกิจกรรมสำหรับนิสิตนักศึกษา มีประสบการณ์ไม่ น้อยกว่า 3 ปี ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน

2. บุคลากรผู้ปฏิบัติกิจกรรมนันทนาการ เจ้าหน้าที่หรืออาจารย์ ที่เป็น ผู้ปฏิบัติดำเนินงานกิจกรรมนักศึกษาในมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 3 ปี ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 5 คน

3. นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง จากสถาบันการศึกษา จำนวน 5 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้าน สมเด็จเจ้าพระยามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยราช ภัฏเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์ นักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นปีที่ 3 - 4 รวมทั้งสิ้นจำนวน 58,842 คน จากการประมาณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ เครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) จำนวน 382 คน แต่ผู้วิจัยเก็บ จำนวน 400 คน เพื่อป้องกันการสูญหาย ด้วยวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Stage Sampling) ดังนี้

3.1 แบ่งมหาวิทยาลัยราชภัฏออกเป็น 2 เครือข่าย คือ ในเขต กรุงเทพมหานคร 5 แห่ง และเขตภาคกลาง 9 แห่ง รวม 14 แห่ง

3.2 สุ่มมหาวิทยาลัย ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย จากเขต กรุงเทพมหานคร 5 แห่ง ได้ตัวแทนจากราชภัฏกรุงเทพมหานคร 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยราช ภัฏธนบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา และเขตภาคกลาง 9 แห่ง ได้กลุ่มตัวอย่าง

จากราชภัฏภาคกลาง 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนครินทร์

3.3 เลือกเฉพาะเจาะจงนักศึกษาชั้นปีที่ 3 - 4 เพราะเป็นกลุ่มนักศึกษาที่ได้เข้าร่วมกิจกรรมนักศึกษา และกิจกรรมต่างๆในเวลารว่าง ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏได้ดำเนินการจัดขึ้น และมีความเข้าใจ มีประสบการณ์ในการจัดการกิจกรรมที่ตนเองได้รับ และสามารถเสนอแนะแนวทางการปรับปรุงพัฒนาจากการเข้าร่วมหรือได้ปฏิบัติได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1. แบบสัมภาษณ์คำถามปลายเปิด (Opened ended question) แบบไม่มีโครงสร้าง สำหรับผู้เชี่ยวชาญ และบุคลากรด้านกิจกรรมนันทนาการ ในประเด็น สภาพ ปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวทางในการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักศึกษาในสภาพการณ์ปัจจุบันของมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง ครอบคลุม 7 องค์ประกอบ (ธีรินทร์ ปรมาเวศ, 2555); (สถาบันพัฒนาบุคลากรการพลศึกษา และการกีฬา, 2557); (ทินกร ชอัมพงษ์, 2561); (กรัญญา สุกุลรักษ์, 2562) ดังนี้ 1) โครงสร้าง การบริหารงานกิจกรรมนันทนาการ (Structure) 2) บุคลากร (Personnel) 3) บทบาทหน้าที่ของบุคลากร (Function) 4) กิจกรรมนันทนาการ (Activity) 5) สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก (Facility) 6) งบประมาณ (Budget) และ 7) ระยะเวลา (Time)

2. แบบสอบถาม (Questionnaire) สำหรับนักศึกษา ครอบคลุม 7 องค์ประกอบ โดยให้พิจารณาจากสภาพจริงที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรจะเป็นในการจัดกิจกรรมนันทนาการของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง ประกอบด้วย

ตอนที่ 1 มีลักษณะเลือกตอบ (Check List) เพื่อเก็บข้อมูลภูมิหลังของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยเพศ ชั้นปี สังกัดมหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 เป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ของ Likert เพื่อเก็บข้อมูลสภาพจริงที่เป็นอยู่กับสภาพที่ควรจะเป็น จำนวน 55 ข้อ ในแต่ละด้าน ดังนี้ 1) ด้านโครงสร้างและการจัดกิจกรรมนันทนาการ 2) ด้านบุคลากร และบทบาทหน้าที่ 3) ด้านงบประมาณ 4) ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก และ 5) ด้านระยะเวลา โดยกำหนดน้ำหนักคะแนนจากน้อยที่สุดมากที่สุด 5 ระดับดังนี้

1 หมายถึง ระดับน้อยที่สุด	(0% - 20%)
2 หมายถึง ระดับน้อย	(21% - 40%)
3 หมายถึง ระดับปานกลาง	(41% - 60%)
4 หมายถึง ระดับมาก	(61% - 80%)
5 หมายถึง ระดับมากที่สุด	(81% - 100%)

สำหรับข้อมูลในแต่ละตอนเมื่อมีการหาค่าเฉลี่ยแล้ว จะมีการแปลความหมาย (บุญชม ศรีสะอาด, 2556) ดังต่อไปนี้

น้อยที่สุด	ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.00 - 1.49
น้อย	ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.50 - 2.49
ปานกลาง	ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 2.50 - 3.49
มาก	ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.50 - 4.49
มากที่สุด	ค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.50 - 5.00

และ ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

มีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ และการตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร บทความ งานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดกรอบความคิดในการสร้างเครื่องมือ
3. สร้างเครื่องมือวิจัยและนำเสนอที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบให้คำแนะนำและปรับปรุงแก้ไข

4. นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบของที่ปรึกษาทำการตรวจแล้วมาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อทำการตรวจสอบ และหาความตรงตามเนื้อหา ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00

5. นำแบบสอบถามที่ได้รับการเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแล้วเสนอให้ที่ปรึกษาพิจารณาอีกครั้ง เพื่อทำการปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

6. ทดลองใช้ (Try - out) เครื่องมือ กับกลุ่มที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

7. นำมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค ได้ค่าเท่ากับ 0.994

8. นำแบบสอบถามมาจัดทำเป็นแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่สร้างแล้วไปเก็บรวบรวมข้อมูล โดยดำเนินการเก็บข้อมูลตามลำดับดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถึงผู้บริหารมหาวิทยาลัยราชภัฏฝ่ายการจัดกิจกรรมนักศึกษา เพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูล

2. ผู้วิจัยส่งจดหมายขอความอนุเคราะห์ และประสานงานกับ ผู้เชี่ยวชาญ และ บุคลากรผู้ปฏิบัติกิจกรรมนันทนาการ เพื่อนัดหมายสัมภาษณ์ และชี้แจงรายละเอียดและ

ขอความร่วมมือจากทางตัวแทนบุคลากร สำหรับการส่ง Link และ QR Code แบบสอบถามออนไลน์ ให้แก่นักศึกษา

3. ผู้วิจัยได้ทำการตรวจนับผลการตอบแบบสอบถามออนไลน์ โดยได้รับผลการตอบแบบสอบถามกลับจากนักศึกษาจำนวน 397 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สังเคราะห์ สภาพ ปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวทางในการจัดกิจกรรมนันทนาการของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

2. วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของรูปแบบการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และดัชนีความสำคัญของ ลำดับความต้องการจำเป็น หรือ Modified Priority Needs Index : PNI_{Modified} ซึ่งเป็นวิธีหาความแตกต่างของสภาพที่ควรจะเป็นและสภาพที่เป็นอยู่แล้วหารด้วยสภาพที่เป็นอยู่ (สุวิมล ว่องวานิช, 2556) โดยมีสูตรในการคำนวณ ดังนี้

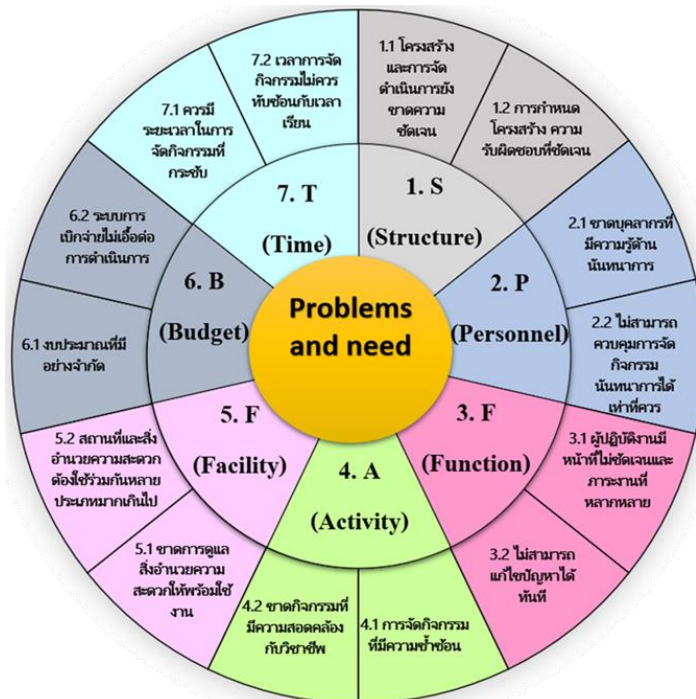
ผลการวิจัย

1. จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและบุคลากรด้านการจัดการกิจกรรมนันทนาการ ทำให้ทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นต่อการจัดกิจกรรมนันทนาการมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง ครอบคลุม 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1) การจัดโครงสร้างของหน่วยงานและนโยบายด้านการจัดการกิจกรรมนันทนาการยังไม่มี ความชัดเจนและไม่ได้ถูกให้ความสำคัญมากนัก และไม่มีกำหนดโครงสร้างของหน่วยงานที่จะรับผิดชอบด้านนันทนาการ 2) หน่วยงานยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และความเข้าใจด้านนันทนาการ และกิจกรรมนันทนาการ และบุคลากรไม่สามารถควบคุม ดูแลการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของนักศึกษา และบุคคลภายนอกที่เข้าร่วมกิจกรรมได้เท่าที่ควร 3) ผู้ปฏิบัติงานมีหน้าที่ในการดำเนินงานที่หลากหลาย ไม่ชัดเจน มีภาระหน้าที่ที่มาก ส่งผลให้ งานการให้ความสำคัญด้านนันทนาการ 4) กิจกรรมนักศึกษา รวมถึงการใช้เวลาว่างของ นักศึกษาไม่ส่งผลสัมฤทธิ์ได้ดีเท่าที่ควร และผู้ปฏิบัติงานเองไม่สามารถปรับปรุงแก้ไขปัญหาใน การดำเนินงานด้านนันทนาการได้ทันที เป็นผลจากการดำเนินงานที่ การจัดการกิจกรรม นันทนาการยังมีความซ้ำซ้อน และซับซ้อน อาจไม่เหมาะสมกับผู้เข้าร่วมที่มีความต้องการที่ หลากหลาย และยังขาดกิจกรรมนันทนาการ หรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิชาชีพที่สามารถ นำเอาไปเป็นประโยชน์ในอนาคตต่อไปได้ 5) สิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอยู่ยังไม่ตอบสนองต่อ ความต้องการที่เพียงพอเหมาะสม ทั้งยังอยู่ในสภาพที่อาจไม่พร้อมใช้งานขาดผู้รับผิดชอบดูแล ที่ชัดเจน สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ต้องใช้ร่วมกันหลายประเภทส่งผลต่อการ ใช้ บริการที่อาจเกิดความไม่เกิดประโยชน์เท่าที่ควร 6) งบประมาณด้านการพัฒนา ดูแล สนับสนุน

ด้านนันทนาการร่วมไปถึงกิจกรรมในการใช้เวลาว่างของนักศึกษายังมีจำนวนจำกัด และกระบวนการในการเบิกจ่ายยังไม่เอื้ออำนวยความสะดวกต่อการใช้จ่ายของการจัดการกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักศึกษา 7) การจัดการระยะเวลาในการจัดการกิจกรรมนันทนาการของนักศึกษาควรมีช่วงเวลาที่กระชับ เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน และเวลาว่างระหว่างเรียนของนักศึกษา สามารถสรุปได้เป็นแผนภาพครอบคลุมในแต่ละด้าน มีรายละเอียดดังภาพที่ 1

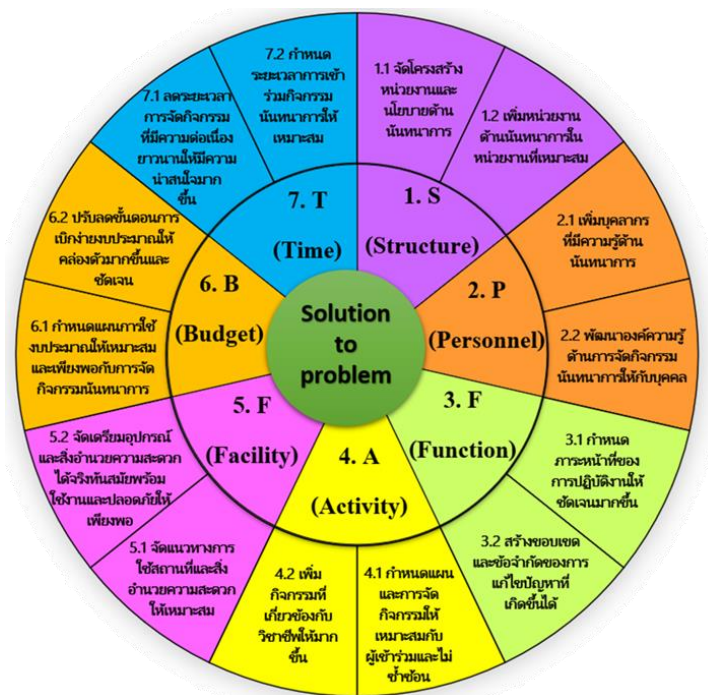

ภาพที่ 1 สภาพ ปัญหา และความต้องการจำเป็น ของการจัดการกิจกรรมมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์กรุงเทพมหานครและภาคกลาง

จากผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ และผู้ปฏิบัติงานด้านนันทนาการ ถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา ของการจัดการกิจกรรมนันทนาการพบว่า 1) ควรกำหนดและจัดโครงสร้างเพิ่มเติมจากเดิม มีหน่วยงานและนโยบายด้านการจัดการกิจกรรมนันทนาการที่สามารถปฏิบัติงานได้จริง และมีภาระงานด้านนันทนาการในโครงสร้างของกองพัฒนานักศึกษา/สำนักกิจการนักศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน 2) ควรเพิ่มบุคลากรที่มีความรู้ด้านการจัดการกิจกรรมนันทนาการ มีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดการกิจกรรมนันทนาการ และองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของกิจกรรมนันทนาการให้กับบุคลากร 3) การมอบหมาย และกำหนดภาระหน้าที่ของการปฏิบัติงานให้ชัดเจนครอบคลุมกับบทบาทหน้าที่ในการพัฒนางานด้านกิจกรรมนันทนาการ รวมถึงการปฏิบัติกิจกรรมนันทนาการในระหว่างเวลาว่างด้วย 4) กำหนดแผนการจัดการกิจกรรมนันทนาการ และกิจกรรมที่จัดให้กับนักศึกษาในเวลาว่างให้เหมาะสมกับ

ผู้เข้าร่วมและไม่ซับซ้อน เพิ่มเติมกิจกรรมนันทนาการที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพ และมีความหลากหลายให้มากขึ้น 5) กำหนดแนวทางการใช้สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านนันทนาการให้เหมาะสมกับผู้ใช้ จัดหาสิ่งทันสมัย เทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่สามารถใช้งานได้ อย่างเหมาะสมกับสภาวะการณ์ปัจจุบันและปลอดภัยให้เพียงพอต่อความสนใจ ความต้องการของนักศึกษาและกลุ่มผู้ใช้อื่น ๆ 6) ควรมีการจัดทำแผนการใช้งบประมาณให้เหมาะสมและเพียงพอต่อการจัดการกิจกรรมนันทนาการให้เหมาะสม นักศึกษามีส่วนในการแสดงความต้องการ หรือร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดทำแผนงบประมาณ และปรับลดขั้นตอนการเบิกจ่ายงบประมาณให้สอดคล้องกับการใช้จ่ายได้สะดวกมากขึ้น 7) ควรลดระยะเวลาการจัดกิจกรรมนักศึกษาที่มีความต่อเนื่องยาวนานให้มีความกระชับเหมาะสมกับเวลาเรียน และเวลาว่างของนักศึกษาผู้เลือกเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการที่ตนเองสนใจให้มากยิ่งขึ้น และควรมีการกำหนดชั่วโมงการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการให้นักศึกษาตามความสนใจของนักศึกษาและสามารถสรุปแนวทางการแก้ไขปัญหาของการจัดกิจกรรมนันทนาการมหาวิทยาลัยราชภัฏ เครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง มีรายละเอียดดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แนวทางการแก้ไขปัญหาของการจัดกิจกรรมนันทนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเครือข่ายกรุงเทพมหานครและภาคกลาง

2. ผลการวิเคราะห์สภาพ ปัญหา และการกำหนดความต้องการจำเป็นของการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยใช้แบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 7 ด้าน พบว่า ทั้ง 7 ด้าน มีค่าเฉลี่ยของสภาพที่

เป็นอยู่ อยู่ในระดับน้อย (Mean อยู่ระหว่าง 2.21 - 2.26) เมื่อพิจารณาสภาพที่ควรจะเป็น พบว่า ด้านโครงสร้างและการจัดกิจกรรมนันทนาการ ด้านบุคลากรจัดกิจกรรมนันทนาการ ด้านสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมนันทนาการ และด้านระยะเวลาการจัดกิจกรรมนันทนาการ มีค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น อยู่ในระดับมากที่สุด (Mean อยู่ระหว่าง 4.51 - 4.52) และ ด้านงบประมาณการจัดกิจกรรมนันทนาการ มีค่าเฉลี่ยของสภาพที่ควรจะเป็น อยู่ในระดับมาก (Mean เท่ากับ 4.49)

เมื่อระบุความต้องการจำเป็น (needs identification) โดยใช้สูตร $PNI_{modified}$ และการจัดลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น ใช้การเรียงค่าดัชนี $PNI_{modified}$ จากมากไปหาน้อย ค่าดัชนีที่มีค่ามากแปลว่ามีความต้องการจำเป็นสูง ต้องได้รับการพัฒนามากกว่าดัชนีที่มีค่าน้อย พบว่า อัตราการเปลี่ยนแปลงในเชิงพัฒนาการจากสภาพที่เป็นอยู่ไปยังสภาพที่ควรจะเป็น ด้านระยะเวลาการจัดกิจกรรมนันทนาการ มีค่า $PNI_{modified}$ เท่ากับ 1.04 รองลงมาได้แก่ ด้านการจัดกิจกรรมนันทนาการ และด้านงบประมาณการจัดกิจกรรมนันทนาการ มีค่า $PNI_{modified}$ เท่ากับ 1.03 ด้านบุคลากรจัดกิจกรรมนันทนาการ มีค่า $PNI_{modified}$ เท่ากับ 1.02 ด้านโครงสร้าง การบริหารงานกิจกรรมนันทนาการ และ ด้านบุคลากร มีค่า $PNI_{modified}$ เท่ากับ 1.01 และด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมนันทนาการ มีค่า $PNI_{modified}$ เท่ากับ 1.00 ตามลำดับ มีรายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความต้องการจำเป็นของการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ โดยภาพรวม ($n = 397$)

รูปแบบการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับ นักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ	สภาพที่ควร จะเป็น		สภาพที่ เป็นอยู่		$PNI_{modified}$	ลำดับ
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1.ด้านโครงสร้าง การบริหารงานกิจกรรม นันทนาการ	4.49	0.52	2.24	0.68	1.01	4
2. ด้านบุคลากร	4.51	0.50	2.24	0.68	1.01	4
3. ด้านบทบาทหน้าที่ของบุคลากร	4.50	0.51	2.23	0.71	1.02	3
4. ด้านกิจกรรมนันทนาการ	4.53	0.52	2.23	0.69	1.03	2
5. ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก	4.51	0.50	2.26	0.67	1.00	5
6. ด้านงบประมาณ	4.49	0.52	2.21	0.67	1.03	2
7. ด้านระยะเวลา	4.52	0.51	2.22	0.71	1.04	1

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบว่า สภาพการจัดกิจกรรมนันทนาการมหาวิทยาลัยราชภัฏในปัจจุบันยังไม่มีการกำหนดความสำคัญ และคู่มือแนวปฏิบัติที่มีองค์ประกอบที่ชัดเจน ไม่มีประสิทธิภาพ และประสิทธิภาพที่ดีเท่าที่ควร ต้องปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น จึงได้มีการศึกษาเพื่อกำหนด

โครงสร้างด้านการจัดการกิจกรรมนันทนาการขึ้นมาใหม่เพิ่มเติม โดยเพิ่มรายละเอียดสำคัญในองค์ประกอบในส่วนการจัดการของนันทนาการ ด้านโครงสร้างการบริหารงานกิจกรรมนันทนาการ ด้านบุคลากร ด้านบทบาทหน้าที่ของบุคลากร ด้านกิจกรรมนันทนาการ ด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านงบประมาณ และด้านระยะเวลาซึ่งเป็นส่วนสำคัญต่อการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของนักศึกษา และยังเป็นการกำหนดแนวทางการพัฒนารายละเอียดส่วนต่างๆ เพื่อยกระดับการจัดการกิจกรรมนันทนาการให้กับหน่วยงาน สามารถนำไปปฏิบัติได้ง่าย และเกิดประโยชน์ตรงกับความต้องการของผู้ใช้และเป็นไปตามเป้าหมายของแผนพัฒนานันทนาการแห่งชาติและยังถือว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของนักศึกษา

และเมื่อพิจารณาจากผลการศึกษาความต้องการจำเป็นของการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏ สะท้อนให้เห็นว่า ด้านระยะเวลาการจัดกิจกรรมนันทนาการ เป็นสิ่งที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเห็นว่ามีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ซึ่งสภาพปัญหาอาจเนื่องมาจากระยะเวลาในการเข้าร่วมของนักศึกษามีน้อยในแต่ละชั้นปี ประกอบกับมีภาระเกี่ยวเนื่องกับการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้มีแนวทางการแก้ปัญหาคือการปรับเปลี่ยนระยะเวลาให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของนักศึกษาในแต่ละปีการศึกษา การจัดการระยะเวลาในการจัดการกิจกรรมนันทนาการควรมีช่วงเวลาที่กระชับ เหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนและเวลาว่างระหว่างเรียน โดยให้ผู้เข้าร่วมเลือกกิจกรรมนันทนาการที่ตนเองสนใจให้มากยิ่งขึ้น และควรมีการกำหนดชั่วโมงการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการให้นักศึกษาตามความสนใจของนักศึกษา ซึ่งหากดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวแล้วจะสอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของนักศึกษา การประกอบกิจกรรมนันทนาการจะต้องประกอบขึ้นในเวลาว่าง ปลอดจากภารกิจ กิจกรรมนันทนาการจึงต้องเกิดขึ้นในเวลาว่าง อันจะทำให้บุคคลเกิดความสุขสนุกสนานเพลิดเพลินเบิกบานใจในเวลาที่พักจากงานหรือภารกิจประจำวัน ผู้ที่รู้จักทำงานโดยให้งานเป็นกิจกรรมนันทนาการไปด้วย ย่อมเป็นผู้ที่จะได้รับประโยชน์ทางนันทนาการได้มากกว่า (จิราวุธณ์ คำปลิว, 2561)

ในส่วนของด้านโครงสร้างและการจัดกิจกรรมนันทนาการที่มีความต้องการจำเป็นรองลงมา ยังอาจบกพร่องเรื่องการทำความเข้าใจในการจัดกิจกรรมนันทนาการนั้นยังไม่แน่นอน อาจเนื่องจากนิสิตนักศึกษาที่ร่วมเป็นทีมจัดการกิจกรรมนันทนาการนั้นไม่ใช่การต่อเนื่องระยะยาว เช่นเดียวกับผู้บริหารที่เป็นอาจารย์หรือผู้ที่ต้องปฏิบัติงานตามวาระที่กำหนดจะมีเพียงแต่บุคลากรในการปฏิบัติงานด้านกิจกรรมนักศึกษาเท่านั้น ทำให้เกิดการเรียนรู้เพื่อแก้ไขปรับปรุงได้ ทั้งนี้มีแนวทางการแก้ไขคือการถ่ายทอดความรู้และแนวปฏิบัตินั้น ๆ ให้กับบุคลากรเป็นผู้สานต่อและถ่ายทอดให้เกิดการเรียนรู้ นำไปสู่การเป็นผู้นำได้ ควรกำหนดและจัดโครงสร้างเพิ่มเติมจากเดิม มีหน่วยงานและนโยบายด้านการจัดการกิจกรรมนันทนาการที่สามารถปฏิบัติงานได้จริง และมีภาระงานด้านนันทนาการในโครงสร้างของกองพัฒนานักศึกษา/สำนักกิจการนักศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจน

ด้านงบประมาณการพัฒนา ดูแล สนับสนุนด้านนันทนาการร่วมไปถึงกิจกรรมในการใช้เวลาว่างของนักศึกษาที่มีจำนวนจำกัด และกระบวนการในการเบิกจ่ายยังไม่เอื้อต่อการใช้จ่าย ควรมีการจัดทำแผนการใช้งบประมาณให้เหมาะสมและเพียงพอ ให้นักศึกษามีส่วนในการแสดงความต้องการ หรือร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดทำแผนงบประมาณ และปรับลดขั้นตอนการเบิกจ่ายงบประมาณให้สะดวกมากขึ้น ควรมีการจัดสรรงบประมาณให้กับนิสิต นักศึกษาได้มีส่วนในกระบวนการจัดการกิจกรรมนันทนาการด้วย และให้เกิดความคล่องตัว และครอบคลุมกับการใช้งบประมาณให้เกิดประโยชน์ด้วย ซึ่งหากดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวแล้วจะสอดคล้องและเป็นไปตามความต้องการของนักศึกษา ดังนั้นการคำนวณต้นทุนกิจกรรมจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการจัดการงบประมาณ โดยต้นทุนกิจกรรม จะเป็นต้นทุนหรือค่าใช้จ่าย หรือรายจ่ายที่เกิดขึ้นจากการจ่ายเงิน หรือทรัพยากร และต้นทุนกิจกรรมจะเป็นตัวที่แสดงถึงราคาของผลผลิตหรือบริการ นับเป็นตัวชี้วัดในการวัดประสิทธิภาพในการดำเนินงาน รวมถึงเป็นประโยชน์ในการพิจารณาทบทวนการดำเนินงานของสถานศึกษา หากการดำเนินการไม่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต้นทุนกิจกรรมแบบมุ่งเน้นผลงานจึงเป็นการคำนวณค่าใช้จ่ายจากกิจกรรมที่ก่อให้เกิดผลผลิตนั้น ๆ (ชัยสิทธิ์ เจริญประเสริฐ, 2544)

ส่วนด้านบุคลากร หน่วยงานยังขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และบุคลากรไม่สามารถควบคุม ดูแลการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของนักศึกษา และบุคลภายนอกที่เข้าร่วมกิจกรรมได้เท่าที่ควร ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการไม่มีความรู้โดยพื้นฐาน โดยมีแนวทางแก้ไขคือ ควรเพิ่มบุคลากรที่มีความรู้ด้านการจัดการกิจกรรมนันทนาการ มีการพัฒนาองค์ความรู้ด้านการจัดกิจกรรมนันทนาการ และองค์ประกอบด้านต่างๆของกิจกรรมนันทนาการให้กับบุคลากร กำหนดการพัฒนาความรู้ด้านการจัดกิจกรรมนันทนาการ และการบริการด้านต่าง ๆ ของกิจกรรมนันทนาการ หรือคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านการจัดกิจกรรมนันทนาการมาเป็นผู้ดำเนินการจัดการ ควรมีบุคลากรด้านนันทนาการที่ตรงสายงานมาเป็นผู้ออกแบบและจัดกิจกรรมนันทนาการในมหาวิทยาลัยเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการจัดกิจกรรมของตนเอง เป็นการเตรียมบุคลากรในการจัดกิจกรรมนันทนาการประเภทต่าง ๆ และผู้นำนันทนาการให้มีความพร้อมในการดำเนินงาน (ศรีสุวรรณ น้อยพิทักษ์, 2560)

และด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกมีความต้องการจำเป็นน้อยที่สุดเป็นลำดับสุดท้าย อาจเนื่องจากสถานที่ที่มีความพร้อมในระดับหนึ่ง ตามบริบทของมหาวิทยาลัยนั้น ๆ และมีการใช้พื้นที่ร่วมกันกับชุมชนท้องถิ่น ซึ่งมีบางแห่งที่สิ่งอำนวยความสะดวกยังไม่เพียงพอ จึงควรเปิดให้ใช้สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกให้ชัดเจน มีการให้คำแนะนำหรือประชาสัมพันธ์ และอาจใช้ร่วมกันกับชุมชนเพิ่มขึ้น กำหนดแนวทางการใช้ให้เหมาะสม จัดหาสิ่งทันสมัย เทคโนโลยีที่สามารถใช้งานได้เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันและปลอดภัยเพียงพอต่อความสนใจ และความต้องการ

การวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ในรูปแบบการบริหารจัดการกิจกรรมนันทนาการที่พัฒนาจากโครงสร้างเดิม ซึ่งประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบ และสามารถนำไปบูรณาการร่วมกับการจัดกิจกรรมนันทนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏกรุงเทพมหานคร และเครือข่ายภาคกลางได้ ซึ่งอาจพัฒนาต่อไปกับโครงสร้างการบริหารงานด้านนันทนาการของมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศได้อีกด้วย โดยเน้นการให้ความสำคัญกับการใช้เวลาว่างเพื่อทำกิจกรรมนันทนาการที่นักศึกษาต้องการ รวมถึงความเป็นประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการที่ชัดเจน และเป็นประโยชน์ต่อการจัดกิจกรรมนันทนาการให้กับนักศึกษา

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1) สภาพ ปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการจัดกิจกรรมนันทนาการ พบว่าด้านโครงสร้างการบริหารงาน บุคลากร การจัดกิจกรรมนันทนาการ สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก งบประมาณ ระยะเวลายังมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลไม่ดีเท่าที่ควร จึงต้องปรับปรุงพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น 2) นักศึกษามีความต้องการจำเป็นมากที่สุด ในด้าน ระยะเวลาการจัดกิจกรรมนันทนาการ ($PNI_{modified} = 1.04$) รองลงมา ได้แก่ การจัดกิจกรรมนันทนาการ และงบประมาณการจัดกิจกรรมนันทนาการ บุคลากรจัดกิจกรรมนันทนาการ โครงสร้างการบริหารงานกิจกรรมนันทนาการ และ ด้านบุคลากร และด้านสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมนันทนาการ ตามลำดับ จากการศึกษา สภาพ ปัญหา และแนวทางในการจัดกิจกรรมนันทนาการ จากการการสัมภาษณ์ มีความสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกับผลการประเมินความต้องการจำเป็น ดังนั้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า ในการจัดกิจกรรมใด ๆ จึงควรมีการสำรวจความต้องการและพึงพอใจของนักศึกษา บุคลากร ต่อการจัดกิจกรรมนันทนาการของมหาวิทยาลัยตามบริบทของแต่ละมหาวิทยาลัยอีกครั้ง เพื่อทราบถึงความสนใจและความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการด้วย และควรสร้างความรู้ความเข้าใจกับนักศึกษาของมหาวิทยาลัยในการใช้เวลาว่างประกอบการทำกิจกรรมนันทนาการที่เหมาะสมและเป็นไปตามบริบทของมหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ. ปยุตโต. (2553). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกลบอล คิมทอง.
- กรัญญา สุกุลรักษ์. (2562). ปัจจัยบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ปัจจัยด้านความสามารถ และปัจจัยด้านความสำเร็จที่มีผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของพนักงานธนาคารพาณิชย์ในกรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์ บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

- จิราวุฒัน คำปลิว. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติและพฤติกรรมการปฏิบัติเกี่ยวกับ
นันทนาการของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ. ใน วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการกีฬาและนันทนาการ. มหาวิทยาลัยศรีนคริน
ทรวิโรฒ.
- ชัยสิทธิ์ เณลิมประเสริฐ. (2544). มาตรฐานการจัดการทางการเงิน 7 Hurdles กับการจัดทำ
งบประมาณระบบใหม่. กรุงเทพมหานคร: ชีระฟิล์ม และไซเท็กซ์.
- ชูชีพ เยาวพัฒน์. (2543). นันทนาการ. (พิมพ์ครั้งที่ 1).กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์.
- ทิจิกร สิงห์เจริญกิจ. (2557). ความต้องการการจัดกิจกรรมนันทนาการของบุคลากรใน
โรงพยาบาลค่ายสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต.
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ทินกร ชอัมพงษ์. (2561). การพัฒนารูปแบบการบริหารงานกีฬาแบบมีส่วนร่วมของ
มหาวิทยาลัยราชภัฏ. ใน วิทยานิพนธ์บริหารการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ
บริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.
- ธีรินทร์ ประมาเวศ. (2555). สภาพและความต้องการการจัดกิจกรรมนันทนาการของบุคลากร
บริษัท เนชั่น มัลติมีเดีย กรุ๊ป จำกัด (มหาชน) . ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาการจัดการนันทนาการ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). การวิจัยเบื้องต้น. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.
- พระครูสิริธรรมาภิรต และ สามารถ ทิพย์ฤทธิ์. (2560). การศึกษาการดำเนินชีวิตตามหลักทฤษฎี
ธัมมิกัตถประโยชน์ของประชาชน ตำบลบางศาลา 62-75. นครศรีธรรมราช: วารสาร
มหาจุฬานาครธรรมส์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2558). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม.
กรุงเทพมหานคร: ผลิตัฒม์.
- พิมลภรณ์ รอดแก้ว. (2554). ความต้องการการจัดการนันทนาการของบุคลากรส่วนกลางใน
สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. ใน วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการ
จัดการนันทนาการ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศรีสุวรรณ น้อยพิทักษ์. (2560). สภาพและความต้องการการจัดกิจกรรมนันทนาการของ
นักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. วารสารวิชาการศิลป
ศาสตร์ประยุกต์, 10(1), 75-85.
- สถาบันพัฒนาบุคลากรการพลศึกษาและการกีฬา. (2557). คู่มือผู้นำนันทนาการ. พิมพ์ครั้งที่
2. กรุงเทพมหานคร, สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก ใน
พระบรมราชูปถัมภ์.

- สำนักส่งเสริมและพัฒนานันทนาการสำนักงานพัฒนาการกีฬาและนันทนาการกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2551). การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมนันทนาการของเยาวชน. เรียกใช้เมื่อ 15 ธันวาคม 2563 จาก <https://www.dpe.go.th/research-preview-392891791853>
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2556). การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), pp. 607-610.

การพัฒนาโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ*

THE DEVELOPMENT OF LEISURE PROGRAM FOR ENHANCING WELL - BEING OF OLDER ADULTS

การะเกด หัตถกิจวิไล

Karaked Hutthakitvilai

สรารุณ ชัยวิจิต

Saravudh Chaivichit

สุวิมล ตั้งสัจจพจน์

Suvimol Tangsujjapoj

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University, Thailand

E-mail: lovediaryked@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและศึกษาผลของโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา (R&D) กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 60 คน ด้วยความสมัครใจ และตอบแบบประเมินสุขภาวะเพื่อคัดกรองกลุ่มตัวอย่าง สุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบจับคู่ (Match - Paired Sampling) ออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ขยายผลเพื่อพัฒนาโปรแกรมฯ ได้จากการสุ่มอย่างง่ายมา 5 ชุมชน ชุมชนละ 30 คน ได้แก่ ชุมชนผู้สูงอายุบางแม่นาง ชุมชนผู้สูงอายุนครนนท์ ชุมชนผู้สูงอายุบางศรีเมือง ชุมชนผู้สูงอายุปากเกร็ด และชุมชนผู้สูงอายุชมพูเวก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ 1) แบบประเมินสุขภาวะของผู้สูงอายุ (IOC อยู่ระหว่าง 0.86 - 1 และได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นของ Cronbach เท่ากับ 0.91) และ 2) โปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ ผ่านการตรวจค่าความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า 1) ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ 8 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีการเปลี่ยนแปลงสุขภาวะโดยรวมดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มทดลองมีสุขภาวะดีกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ภายหลังการขยายผลการใช้โปรแกรมฯ ของชุมชนผู้สูงอายุ 5 ชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงสุขภาวะโดยรวมดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

* Received 9 April 2021; Revised 16 September 2021; Accepted 19 September 2021

ที่ระดับ .05 และ 3) คู่มือการใช้โปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุมีความเหมาะสมมาก ($\bar{X} = 3$)

คำสำคัญ: โปรแกรมการใช้เวลาว่าง, สุขภาวะ, ผู้สูงอายุ

Abstract

The objectives of this research article were to develop a leisure program for enhancing the well-being of older adults and to study the effects of a leisure program to enhance the well-being of the older adults. The research method is Research and Development (R&D). The samples were 60 older adults in Nonthaburi, who were screened using a well-being test. Then they were selected by match-paired sampling into experimental and control groups, with 30 in each group. The samples in the extended study were selected by simple random sampling from five clubs, with 30 participants in each group, including the clubs for older adults, including Bang Mae Nang, Nakornnon, Bang Sri Mueang, Pakkred and Chompoowake. The research instruments were as follows: 1) the well-being evaluation had an IOC = 0.86-1 and with a Cronbach reliability of 0.91; and 2) a leisure program for enhancing the well-being of older adults and the face validity was approved by seven leisure experts and at an appropriate level. The data were analyzed by using percentage, mean, standard deviation and t-test. The findings were as follows: 1) after attending an eight-week program, there were significant differences in well-being between, before and after experimental group at a .05 level and the well-being of the experimental group were significantly better than the control group with a statistical significance of .05 after attending an eight-week program; 2) to the extension of five clubs, the well-being after attendance were higher than before were at .05; and 3) the leisure program manual was the most appropriateness ($\bar{X} = 3$)

Keywords: Leisure Program, Well - Being, Older Adults

บทนำ

ในทศวรรษนี้ การสูงวัยของประชากรเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก พ.ศ. 2562 โลกของเรามีประชากรทั้งหมดจำนวนประมาณ 7,713 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นประชากรผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ขึ้นไป จำนวนประมาณ 1,016 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ

13 ของประชากรทั้งหมด (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2562) สหประชาชาติได้ คาดประมาณว่า ในปี ค.ศ. 2040 ประชากรโลกจะมีจำนวน 9,200 ล้านคน และจะมีประชากร ผู้สูงอายุเป็นจำนวน 1,738 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 19 ของประชากรทั้งหมด หรือกล่าวได้ว่า อีก 20 ปีข้างหน้า 1 ใน 5 ของประชากรโลกจะเป็นผู้สูงอายุ ซึ่งมีแนวโน้มว่าประชากรโลกจะมี อายุสูงขึ้นเรื่อย ๆ ในขณะที่ประเทศพัฒนาแล้วได้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็ว ประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศได้กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุและหลายประเทศกำลังจะ กลายเป็นสังคมผู้สูงอายุในไม่ช้า การสูงวัยของประชากรจึงเป็นปรากฏการณ์ที่มีผลกระทบต่อ คุณภาพชีวิตของประชากรทั่วโลกและในอนาคตข้างหน้าการเปลี่ยนแปลงจำนวนประชากร ผู้สูงอายุในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มขึ้น โดยมีจำนวนประชากรผู้สูงอายุ 19,979,000 คน จำนวนประชากรวัยแรงงาน 43,270,000 คน (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2563) จากตัวเลขดังกล่าว ทำให้เห็นว่าจำนวนประชากรวัยแรงงาน ในอนาคตลดลงและมีจำนวนเพิ่มขึ้นในกลุ่มประชากรผู้สูงอายุ ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นเหมือนปฏิกิริยาลูกโซ่ ส่งผลกระทบไปยังระบบอื่น ๆ ได้แก่ ระบบการเมือง เศรษฐกิจ และ สังคมของประเทศ เปลี่ยนแปลงตามโครงสร้างของประชากร ปัจจุบัน รัฐบาลได้กำหนดให้ การเตรียมความพร้อมสังคมไทยสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ และมีการจัดทำแผนผู้สูงอายุ แห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) ไว้แล้ว การที่รัฐต้องกำหนดแผนงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุไว้อย่างเป็นทางการนั้น เป็นเพราะ การเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างทางประชากรของประเทศ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ประเทศไทยกำลังเผชิญหน้ากับภาวะการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรผู้สูงอายุ

นอกจากนี้ อัตราการเสียชีวิตของผู้สูงอายุส่วนใหญ่เกิดจากโรคไม่ติดต่อหรือโรค NCDs (Non - Communicable Diseases: NCDs) จำนวนมากกว่าร้อยละ 75 หรือประมาณ 320,000 คน ต่อปี จากโรคหัวใจและหลอดเลือด ร้อยละ 48 โรคมะเร็ง ร้อยละ 21 โรคปอดอุดกั้นเรื้อรัง ร้อยละ 12 และโรคเบาหวาน ร้อยละ 3 (สำนักงานสถิติแห่งชาติปี พ.ศ. 2560) นอกนั้นเป็นโรคร้ายแรงอื่น ๆ กลุ่มโรค NCDs (Non - Communicable Diseases: NCDs) หรือ กลุ่มไม่ติดต่อเรื้อรังเป็นกลุ่มโรคที่ไม่ได้มีสาเหตุมาจากการติดเชื้อ ไม่ได้เกิดจากเชื้อโรค ไม่สามารถติดต่อได้ผ่านการสัมผัสคลุกคลี หรือติดต่อผ่านตัวนำโรค (พาหะ) หรือสารคัดหลั่งต่าง ๆ หากแต่เกิดจากปัจจัยต่าง ๆ ภายในร่างกาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากพฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันที่ไม่สมดุลหรือพฤติกรรมที่มีความเสี่ยง อาทิ การรับประทานอาหาร การดื่มเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ การสูบบุหรี่ การนอน การพักผ่อน การออกกำลังกาย การทำงาน และความเครียด ประกอบด้วยโรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง โรคไขมันในเส้นเลือดสูง โรคอ้วน โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคถุงลมโป่งพอง และโรคมะเร็ง ฯ เป็นต้น องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) เล็งเห็นว่ากลุ่มโรค NCDs นั้น ถือเป็นปัญหาใหญ่ที่กำลังทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ สังเกตจากสถิติผู้เสียชีวิตจากกลุ่มโรค NCDs ในปี

พ.ศ. 2562 พบว่า สาเหตุการเสียชีวิตของประชากรโลกทั้งหมด ร้อยละ 70 เกิดจากกลุ่มโรค NCDs (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2564)

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ได้ให้ความหมายของสุขภาพไว้ในธรรมนูญขององค์การอนามัยโลกเมื่อปี ค.ศ. 1948 ไว้ดังนี้ “สุขภาพ หมายถึง สภาวะแห่งความสมบูรณ์ของร่างกายและจิตใจ รวมถึงการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข และมีได้หมายความว่าเฉพาะเพียงแต่การปราศจากโรคและทุพพลภาพเท่านั้น” ต่อมาในที่ประชุมสมัชชาขององค์การอนามัยโลก เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2541 ได้มีมติให้เพิ่มคำว่า “Spiritual well-being” หรือสภาวะทางจิตวิญญาณเข้าไป และคำว่า “Dynamic” หรือพลวัตร ในคำจำกัดความของสุขภาพเพิ่มเติม และได้ให้ความหมายไว้ว่า สุขภาพจิตที่ดี คือ ความสามารถที่จะปรับตัวให้มีความสุขอยู่กับสังคมและสิ่งแวดล้อมได้ดี มีสัมพันธภาพอันดีงามกับบุคคลอื่น ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยความสะดวกอย่างสุขสบาย รวมทั้งสนองความต้องการของตนเองในโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงได้โดยไม่มีข้อขัดแย้งภายในจิตใจ (ธนิษฐา ศิริรักษ์, 2562) วิวัฒนาการของความหมายของสุขภาพมีมาเรื่อย ๆ จนปัจจุบันให้ความหมายของสุขภาพว่า หมายถึง “สภาวะ” หรือดุลยภาพทั้งทางร่างกาย ทางจิต ทางสังคม และทางจิตวิญญาณ ซึ่งมีองค์ประกอบขยายรวมถึงเรื่อง เศรษฐกิจ จิตใจ ครอบครัว ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง การศึกษา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบในระบบสุขภาพทั้งสิ้น ทุกส่วนต้องเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียวและมีความถูกต้อง จึงจะเกิดสุขสำคัญกับความเป็นคนทั้งคน หรือมองคนแบบองค์รวม (Holistic view) ลักษณะของสภาวะ Carruthers, C. P. & Hood, C. D. กล่าวไว้ว่า มี 6 ด้าน คือ 1) สภาวะจากการใช้เวลาว่าง 2) สภาวะทางจิตใจและอารมณ์ 3) สภาวะจากการรับรู้ 4) สภาวะทางสังคม 5) สภาวะทางกาย และ 6) สภาวะทางจิตวิญญาณ ซึ่งจะเป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการเข้าร่วม ความพึงพอใจ และสามารถพัฒนาบุคคลให้มีการปรับตัว การยอมรับในวิถีชีวิต (Carruthers, C. P. & Hood, C. D., 2007)

การใช้เวลาว่างเป็นกระบวนการพัฒนาบุคคล พัฒนาความเข้าใจในการใช้เวลาว่างให้สัมพันธ์กับตนเอง สังคมและชุมชน และยังมุ่งเน้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลผ่านการใช้เวลาว่าง (Mundy, J., 1998) การเตรียมเพื่อให้จิตใจกระฉับกระเฉงในผู้สูงอายุ ควรจะเป็นกรรมวิธีที่ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องตลอดชั่วอายุขัย การคงสภาพจิตใจที่กระฉับกระเฉงไม่เพียงแต่ช่วยให้จิตใจเข้มแข็งและสดชื่น ยังช่วยป้องกันความกังวลและซึมเศร้าได้ด้วย ซึ่งมักจะเกิดขึ้นในผู้สูงอายุ สิ่งนี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับสร้างเสริมและฟื้นฟูจิตใจด้วยกิจกรรม (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2560) ดังนั้นต้องพยายามกระตุ้นจิตใจของผู้สูงอายุเสมอด้วยสิ่งที่ท้าทายหลาย ๆ อย่าง โดยพยายามคงการติดต่อกับคนหนุ่มกว่าและแก่กว่า พยายามทำกิจกรรมสร้างสรรค์ คงกิจกรรมทางปัญญา ความคิดเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนฯ เป็นต้น กิจกรรมนันทนาการอาจทำได้ทุกช่วงอายุ ทำให้ร่างกายสดชื่น ท้าทาย และกระตุ้นเตือนเปลี่ยนแนวความคิด และได้สัมผัสกับคนอื่น กิจกรรมเหล่านี้จะทำให้จิตใจของเราตื่นตัวอยู่

เสมอและมีชีวิตชีวา การเข้าร่วมการใช้เวลาว่างไม่ว่ารูปแบบใดจะเป็นการดี ถ้าได้รวมกลุ่มหรือชมรมกับผู้อื่น เพราะไม่ใช่แต่เพียง การเรียนรู้หรือการสอนผู้อื่นเท่านั้น แต่ผู้เข้าร่วมจะได้สัมผัสกับผู้อื่นได้แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน อีกประการหนึ่ง สุวิมล ตั้งสัจจงพนธ์ กล่าวว่า การใช้เวลาว่างเป็นรูปแบบของกิจกรรมมนุษย์ที่กระทำอย่างอิสระในเวลาว่าง เป็นกิจกรรมที่เลือกด้วยความสมัครใจและตั้งใจที่จะช่วยให้ผู้เข้าร่วมพ้นจากความเครียดในการทำงาน พ้นจากความเหนื่อยหน่าย ในการเริ่มทำงานใหม่ (สุวิมล ตั้งสัจจงพนธ์, 2553) ปัจจุบันบ่อยครั้งที่หันมาพิจารณาว่าไม่เพียงแต่เข้าร่วมในกิจกรรม แต่ยังมีส่วนสำคัญต่อประสบการณ์ของมนุษย์ในการรับรู้ต่อความสำเร็จ การค้นพบตัวเอง ความเจริญเติบโตอย่างสร้างสรรค์ การทะนุถนอม หรือการให้โอกาสในสังคมที่มีการติดต่อสื่อสารกัน รูปแบบการใช้เวลาว่างและสุขภาพะ มีจุดเริ่มต้นจุดจบ และผลที่ได้รับซึ่งเป้าหมายเพื่อเพิ่มประสบการณ์การใช้เวลาว่าง ประสิทธิภาพของแหล่งทรัพยากรและช่วยเหลือสนับสนุนในการเพิ่มสุขภาพะ (Carruthers, C. P. & Hood, C. D., 2007) จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นจำนวนประชากรผู้สูงอายุในอนาคตจะมีเพิ่มมากขึ้น และมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการต่าง ๆ ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคมฯ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะใช้โปรแกรมการใช้เวลาว่างมาช่วยพัฒนาส่งเสริมสุขภาพะของผู้สูงอายุในสังคม ซึ่งเป็นแนวทางหนึ่งที่จะส่งผลให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพกายสุขภาพจิตดี อีกทั้งเป็นทางเลือกในการป้องกัน และคงรักษาสภาพที่ดีไว้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนาโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาพะของผู้สูงอายุ
2. ศึกษาผลของโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาพะของผู้สูงอายุ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (ขยายผล) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตไว้ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรี จำนวนทั้งสิ้น 117,995 คน (สำนักงานสถิติจังหวัดนนทบุรี, 2562)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถามความต้องการกิจกรรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาพะของผู้สูงอายุ โดยใช้ตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. , 1970) ที่จำนวนประชากร 100,000 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 384 คน แต่ผู้วิจัยเก็บจำนวน 420 คน เพื่อป้องกันการสูญหายใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multistage Random Sampling) คือเลือกผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และอาศัยอยู่ในจังหวัดนนทบุรี แบ่งตามเขตการปกครองของกรมการปกครอง ออกเป็น 6 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองนนทบุรี อำเภอบางกรวย อำเภอบางใหญ่

อำเภอบางบัวทอง อำเภอไทรน้อย และอำเภอบางเกร็ด โดยเก็บอำเภอละ 70 คน จากการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการทดลองโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ จากการสุ่มอย่างง่ายด้วยวิธีการจับฉลาก 1 อำเภอ ได้อำเภอเมืองนนทบุรี ใช้วิธีการจับฉลากได้ ชมรมผู้สูงอายุเสาธงหิน ซึ่งมีผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 60 คน ด้วยความสมัครใจ และตอบแบบประเมินสุขภาพเพื่อคัดกรองกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นนำคะแนนของแบบประเมินของแต่ละคนมาเรียงคะแนนจากสูงที่สุดไปจนถึงต่ำสุด เลือกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนสูงกว่าค่าเฉลี่ย จำนวน 30 คน และต่ำกว่าค่าเฉลี่ยอีก 30 คน มาสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบจับคู่ (Match - Paired Sampling) ออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน

3. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับการทดลองขยายผลเพื่อพัฒนาโปรแกรมฯ จำนวน 150 คน ได้จากการสุ่มอย่างง่ายมา 5 ชมรม ชมรมละ 30 คนด้วยความสมัครใจ ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุบางแม่นาง ชมรมผู้สูงอายุปากเกร็ด ชมรมผู้สูงอายุขุนครนท ชมรมผู้สูงอายุชมพูเวก และชมรมผู้สูงอายุบางศรีเมือง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามประเมินความต้องการกิจกรรมการใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุ ตามหลักการ APIE ของ Austin, D. R. จำนวน 12 ข้อ โดยใช้แบบมาตรวัด (Rating Scales) 5 ระดับ คือ 5 หมายถึง ความต้องการมากที่สุด 4 หมายถึง ความต้องการมาก 3 หมายถึง ความต้องการปานกลาง 2 หมายถึง ความต้องการน้อย และ 1 หมายถึง ความต้องการน้อยที่สุด (โดยมีการแปลความหมายของค่าเฉลี่ยความต้องการตามช่วงคะแนน ได้แก่ 5.00 - 4.50 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด 4.49 - 3.50 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับมาก 3.49 - 2.50 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับปานกลาง 2.49 - 1.50 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับน้อย และ 1.49 - 1.00 หมายถึง ความต้องการอยู่ในระดับน้อยที่สุด) ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุ จำนวน 7 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC อยู่ระหว่าง 0.86 - 1 และผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามความต้องการไปทดลองใช้ (Try - Out) กับผู้สูงอายุที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของ Cronbach ได้ค่าเท่ากับ 0.85 (Austin, D. R., 2013)

2. แบบประเมินสุขภาพของผู้สูงอายุ ตามแนวคิดรูปแบบการใช้เวลาว่างและสุขภาพ (Leisure and Well - Being Model) ของ Carruthers & Hood (2007) จำนวน 6 ด้าน ด้านละ 3 ข้อ รวมทั้งหมด 18 ข้อ โดยใช้แบบมาตรวัด (Rating Scales) 5 ระดับ คือ 5 หมายถึง มีสุขภาพมากที่สุด 4 หมายถึง มีสุขภาพมาก 3 หมายถึง มีสุขภาพปานกลาง 2 หมายถึง มีสุขภาพน้อย และ 1 หมายถึง มีสุขภาพน้อยที่สุด (โดยมีการแปลความหมายของ

ค่าเฉลี่ยแบบประเมินสุขภาวะตามช่วงคะแนน ได้แก่ 5.00 - 4.50 หมายถึง มีสุขภาวะอยู่ในระดับมากที่สุด 4.49 - 3.50 หมายถึง มีสุขภาวะอยู่ในระดับมาก 3.49 - 2.50 หมายถึง มีสุขภาวะอยู่ในระดับปานกลาง 2.49 - 1.50 หมายถึง มีสุขภาวะอยู่ในระดับน้อย และ 1.49 - 1.00 หมายถึง มีสุขภาวะอยู่ในระดับน้อยที่สุด) ซึ่งให้ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุ จำนวน 7 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC อยู่ระหว่าง 0.86 - 1 และผู้วิจัยได้นำแบบประเมินสุขภาวะไปทดลองใช้ (Try - Out) กับผู้สูงอายุที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการสัมประสิทธิ์แอลฟาตามวิธีของ Cronbach ได้ค่าเท่ากับ 0.91

3. โปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ สร้างตามแนวคิดหลักการของ APIE (Austin, D. R., 2013) หลักการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ อย่างเป็นระบบ (Six Keys Element of Situation Activity System) ของ (Rossman, J. R. & Schlatter, B. E., 2015) และแนวคิดรูปแบบการใช้เวลาว่างสุขภาวะของผู้สูงอายุ (Carruthers, C. P. & Hood, C. D., 2007) แบ่งออกเป็น 6 ด้าน ได้แก่ สุขภาวะการใช้เวลาว่าง สุขภาวะทางจิตวิทยาและอารมณ์ สุขภาวะการรับรู้ สุขภาวะทางสังคม สุขภาวะทางกาย และสุขภาวะทางจิตวิญญาณ เป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง โดยมีรูปแบบลักษณะของกิจกรรมประกอบด้วย กิจกรรมเดี่ยว กิจกรรมคู่ และกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้ผู้สูงอายุแสดงความสามารถของตนเอง มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และยอมรับการเข้าร่วมกิจกรรมกับบุคคลอื่น นำโปรแกรมฯ ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุ จำนวน 7 ท่าน ผ่านการตรวจสอบหาความเที่ยงตรงเชิงประจักษ์ (Face Validity) พบว่า มีความเหมาะสม

4. คู่มือการใช้โปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ นำโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุไปใช้กับชมรมผู้สูงอายุ จำนวน 5 ชมรม ชมรมผู้สูงอายุบางแม้นาง ชมรมผู้สูงอายุปากเกร็ด ชมรมผู้สูงอายุนครนนท์ ชมรมผู้สูงอายุชมภูเวก และชมรมผู้สูงอายุบางศรีเมือง ผู้วิจัยร่วมประชุมกลุ่ม (Focus Group) กับผู้ช่วยวิจัย และผู้เชี่ยวชาญการจัดโปรแกรมการใช้เวลาว่าง เพื่อหาจุดบกพร่อง และแนวทางแก้ไขโปรแกรมฯ ที่จะนำไปใช้ ปรับปรุงคู่มือฯ และนำคู่มือฯ ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุตรวจสอบหาความเหมาะสมของโปรแกรมฯ จำนวน 5 ท่าน (โดยมีเกณฑ์การประเมินของ วิเชียร เกตุสิงห์ ช่วงคะแนนเฉลี่ย คือ 3.00 - 2.34 หมายถึง เหมาะสมมาก 2.33 - 1.67 หมายถึง เหมาะสม และ 1.66 - 1.00 หมายถึง เหมาะสมน้อย)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาความต้องการเข้าร่วมกิจกรรมการใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุ ด้วยแบบสอบถามความต้องการกิจกรรมการใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุ จาก 6 อำเภอ ได้แก่

อำเภอเมืองนันทบุรี อำเภอบางกรวย อำเภอบางใหญ่ อำเภอบางบัวทอง อำเภอไทรน้อย และ อำเภอปากเกร็ด โดยเก็บอำเภอละ 70 คน จากการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) รวมเป็น 420 ชุด

ขั้นตอนที่ 2 การทดลองโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง เป็นเวลา 8 สัปดาห์ กับชมรมผู้สูงอายุเสาธงหิน มีกลุ่มทดลองและกลุ่ม ควบคุม กลุ่มละ 30 คน โดยก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ (Pre - test) และหลังจากเข้าร่วม โปรแกรมฯ (Post - test) ให้ผู้สูงอายุตอบแบบประเมินสุขภาวะของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 1 โปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ

สัปดาห์	หัวข้อกิจกรรม	KPI	ประเมินผล
1	กลุ่มสัมพันธ์ - กลุ่มสัมพันธ์ (Group Dynamic) - ละลายพฤติกรรม (Icebreaking)	SW ₁ SW ₂ LW ₁	แบบสอบถามประเมินสุขภาวะของผู้สูงอายุ ใบงานที่ 1 ลำรายชื่อ ใบงานที่ 2 มารู้จักกับกลุ่มสัมพันธ์ และละลายพฤติกรรม
2	การใช้เวลาว่างและสุขภาวะ - ตื้อ ตื้อ - ปาปิง	LW ₁ PEW ₁ PEW ₃ PW ₁ SPW ₁	ใบงานที่ 3 สุขภาวะของฉัน
3	ยืดก่อนปลุก - อยู่กับที่ 16 จังหวะ - การยืดเหยียดกล้ามเนื้อ - การปลุกต้นไม้ประดับดูดสารพิษ	LW ₃ PEW ₃ PW ₃ SPW ₁ SPW ₂ SPW ₃	ใบงานที่ 4 ต้นไม้ประดับดูดสารพิษ
4	ศิลปะกับผู้สูงอายุ - ออกเสียงเพิ่มพลัง - ศิลปะกับผู้สูงอายุ	CW ₁ CW ₂ PW ₂	กิจกรรมภาคปฏิบัติที่ 1 การเพ้นท์กระเป๋ผ้า
5	ดนตรีพาเพลิน - Chicken Dance - ดนตรีพาเพลิน	LW ₁ PEW ₂ PEW ₃ CW ₂ SW ₁	ใบงานที่ 5 ดนตรีพาเพลิน
6	เทคโนโลยีพอดี้ - เป่ายางลบ “รถไฟ” - เรือลม	LW ₂ CW ₁ SW ₁ SW ₃	ใบงานที่ 6 เทคโนโลยีพอดี้
7	ขยับคลายเครียด - บอลถึงใจ - การเดินรำพื้นเมือง Ten Pretty Girl	LW ₃ CW ₃ SW ₁ PW ₂ SPW ₂	ใบงานที่ 7 ขยับคลายเครียด

สัปดาห์	หัวข้อกิจกรรม	KPI	ประเมินผล
8	รักษณีน - ยิ้ม หัวเราะ - การประดิษฐ์สมุดทำมือ	LW1 LW2 SW2 SPW2	กิจกรรมภาคปฏิบัติที่ 2 สมุดทำมือ แบบสอบถามประเมินสุขภาวะของ ผู้สูงอายุ

ขั้นตอนที่ 3 การขยายผลโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ

1. ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง เป็นเวลา 8 สัปดาห์ กับชมรมผู้สูงอายุ 5 ชมรม ได้แก่ ชมรมผู้สูงอายุบางแม่นาง ชมรมผู้สูงอายุนครนนท์ ชมรมผู้สูงอายุบางศรีเมือง ชมรมผู้สูงอายุปากเกร็ด และชมรมผู้สูงอายุชมภูเวก ชมรมละ 30 คน โดยก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ (Pre - test) และหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมฯ (Post - test) ให้ผู้สูงอายุตอบแบบประเมินสุขภาวะของผู้สูงอายุ

2. ผู้วิจัยร่วมประชุมกลุ่ม (Focus Group) กับผู้ช่วยวิจัยในโปรแกรมที่ขยายผลจำนวน 5 ชมรม และผู้เชี่ยวชาญด้านนันทนาการผู้สูงอายุ เพื่อหาจุดบกพร่องและแนวทางแก้ไขของโปรแกรมที่จะนำไปใช้ ในประเด็นเกี่ยวกับชื่อของกิจกรรม รูปแบบกิจกรรมเวลาว่างวัตถุประสงค์ สถานที่ตั้งวัสดุอุปกรณ์ วิธีดำเนินกิจกรรม การวัดการปฏิบัติ และข้อควรปฏิบัติ

3. ปรับปรุงคู่มือการใช้โปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุ และให้ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมนันทนาการผู้สูงอายุตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือจำนวน 5 คน พบว่า คู่มือการใช้โปรแกรมการใช้เวลาว่างมีความเหมาะสมในการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ

4. จัดทำคู่มือโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุฉบับสมบูรณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ การอยู่อาศัยและรายได้ ทดสอบความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้ ความถี่ และร้อยละ

2. ความต้องการกิจกรรมการใช้เวลาว่าง ทดสอบความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. การเปรียบเทียบความแตกต่างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ทดสอบความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้ t - test Dependent และเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยสถิติ t - test Independent

4. การหาคุณภาพของคู่มือโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ ทดสอบ ความสัมพันธ์ทางสถิติโดยใช้ ค่าเฉลี่ย

ผลการวิจัย

ในการพัฒนาโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยสรุปผลข้อมูลออกเป็น 2 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนาโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลทั่วไปของผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามความต้องการกิจกรรมการใช้เวลาว่าง

ข้อมูลทั่วไป		f	%
เพศ	ชาย	149	35
	หญิง	271	65
อายุ	60 – 64 ปี	228	54
	65 – 69 ปี	108	26
	70 – 74 ปี	49	12
	75 – 79 ปี	19	5
	80 ปีขึ้นไป	16	4
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	50	12
	มัธยมศึกษา	62	15
	อนุปริญญา	55	13
	ปริญญาตรี	186	44
	ปริญญาโท	55	13
	ปริญญาเอก	10	2
	อื่น ๆ	2	1
สถานภาพการสมรส	โสด	66	16
	สมรส	254	60
	หม้าย	72	17
	หย่า/แยกทาง	28	7
การอยู่อาศัย	ครอบครัว	375	89
	คนเดียว	45	11
	ตนเอง	171	41
รายได้	สามี/ภรรยา	37	9
	บุตร	67	16
	เครือญาติ	15	3
	บำเหน็จ	21	5
	บำนาญ	105	25
	อื่น ๆ	4	1

ตารางที่ 3 แสดงระดับความต้องการกิจกรรมการใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุ

กิจกรรมการใช้เวลาว่าง	ความต้องการ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. อ่านหนังสือพิมพ์	2.98	.89	ปานกลาง
2. งานศิลปะ หรือหัตถกรรม	3.89	1.13	มาก
3. กิจกรรมทางกาย เช่น เดินแอโรบิก ไทเก็ก	4.10	.96	มาก
4. การเล่นเกมหมากรุก	2.37	.67	น้อย
5. เล่นโทรศัพท์มือถือ สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์	3.62	.98	มาก
6. กิจกรรมการเดินร่ำ	3.92	1.15	มาก
7. กิจกรรมดนตรี/ร้องเพลง	4.06	1.03	มาก
8. การนั่งสมาธิ	2.86	.91	ปานกลาง
9. การปลูกต้นไม้ การทำสวน	3.80	1.04	มาก
10. การดูละครโทรทัศน์	3.33	1.03	ปานกลาง
11. กิจกรรมทางสังคม หรือสังสรรค์	3.26	.93	ปานกลาง
12. กิจกรรมทางศาสนา	3.41	.95	ปานกลาง

ตอนที่ 2 การพัฒนาโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ

1. ผลการศึกษาความต้องการกิจกรรมการใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุ จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 60 - 64 ปี สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่ระดับปริญญาตรี มีสถานภาพสมรสส่วนใหญ่สมรส การอยู่อาศัยส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับครอบครัว และรายได้ส่วนใหญ่มาจากตนเอง และจากตารางที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการกิจกรรมการใช้เวลาว่าง ในระดับมาก คือ กิจกรรมทางกาย รองลงมา กิจกรรมดนตรี/ร้องเพลง กิจกรรมการเดินร่ำ งานศิลปะหรือหัตถกรรม การปลูกต้นไม้ การทำสวน และเล่นโทรศัพท์มือถือ สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์

2. ผลการทดลองโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ผู้วิจัยได้ทำการทดลองใช้โปรแกรมฯ ชมรมผู้สูงอายุเสาชิงหิน แบ่งออกเป็น กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 30 คน จากตารางที่ 4 พบว่า ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง มีอายุส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 60 - 64 ปี สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่ระดับปริญญาตรี สถานภาพสมรสส่วนใหญ่สมรส การอยู่อาศัยส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับครอบครัว แตกต่างกันรายได้ส่วนใหญ่มาจากตนเองและรายได้มาจากบำนาญ ตามลำดับ จากตารางที่ 5 พบว่า ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสุขภาพของผู้สูงอายุระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมไม่แตกต่างกัน และหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ระหว่างกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสุขภาพของผู้สูงอายุรายด้าน ระหว่างกลุ่มทดลอง พบว่า ก่อนการเข้าร่วมโปรแกรมฯ เฉลี่ยสุขภาพของกลุ่มทดลองอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$)

และภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ มีค่าเฉลี่ยสุขภาวะอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.86$) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกด้าน กลุ่มควบคุม พบว่า ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ค่าเฉลี่ยสุขภาวะอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.97, 4.21$ ตามลำดับ) และสุขภาวะของผู้สูงอายุรายด้าน สุขภาวะจากการใช้เวลาว่าง สุขภาวะทางสังคม และสุขภาวะทางจิตวิญญาณ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสุขภาวะของผู้สูงอายุรายข้อ หลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม พบว่า กลุ่มทดลองมีสุขภาวะทุกข้ออยู่ในระดับมากที่สุด และกลุ่มควบคุมมีสุขภาวะทุกข้ออยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาทุกรายข้อมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลทั่วไปของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

ข้อมูลทั่วไป		กลุ่มทดลอง		กลุ่มควบคุม	
		f	%	f	%
เพศ	ชาย	4	13	6	20
	หญิง	26	87	24	80
อายุ	60 - 64 ปี	14	47	15	50
	65 - 69 ปี	10	32	10	32
	70 - 74 ปี	5	17	1	4
	75 - 79 ปี	1	4	1	4
	80 ปีขึ้นไป	-	-	3	10
ระดับการศึกษา	ประถมศึกษา	5	17	4	13
	มัธยมศึกษา	5	17	7	23
	อนุปริญญา	4	13	5	17
	ปริญญาตรี	16	53	14	47
สถานภาพการสมรส	โสด	3	10	3	10
	สมรส	19	64	25	83
	หม้าย	4	13	-	-
	หย่า/แยกทาง	4	13	2	7
การอยู่อาศัย	ครอบครัว	27	90	28	93
	คนเดียว	3	10	2	7
รายได้	ตนเอง	12	40	6	20
	สามี/ภรรยา	1	3	4	13
	บุตร	8	27	7	23
	เครือญาติ	1	3	1	3
	บำนาญ	6	20	9	30

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบสุขภาวะของผู้สูงอายุรายด้าน ระหว่างก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

สุขภาวะของผู้สูงอายุ	กลุ่ม	n	$\bar{X}$	S.D.	t	df	Sig	
สุขภาวะจาก การใช้เวลาว่าง	ก่อน	ทดลอง	30	3.73	.62	.80	58	.43
		ควบคุม	30	3.56	1.04			
	หลัง	ทดลอง	30	4.86	.19	6.16*	58	.00
		ควบคุม	30	4.38	.38			
สุขภาวะทางจิตใจและ อารมณ์	ก่อน	ทดลอง	30	3.98	.62	-.35	58	.72
		ควบคุม	30	4.03	.60			
	หลัง	ทดลอง	30	4.86	.29	7.05*	58	.00
		ควบคุม	30	4.17	.45			
สุขภาวะจากการรับรู้	ก่อน	ทดลอง	30	3.81	.69	.00	58	1.00
		ควบคุม	30	3.81	.71			
	หลัง	ทดลอง	30	4.84	.24	8.34*	58	.00
		ควบคุม	30	4.03	.47			
สุขภาวะทางสังคม	ก่อน	ทดลอง	30	3.53	1.07	-.46	58	.65
		ควบคุม	30	3.66	1.00			
	หลัง	ทดลอง	30	4.88	.20	6.87*	58	.00
		ควบคุม	30	4.20	.50			
สุขภาวะทางกาย	ก่อน	ทดลอง	30	3.88	.86	.242	58	.81
		ควบคุม	30	3.82	.92			
	หลัง	ทดลอง	30	4.89	.22	6.71*	58	.00
		ควบคุม	30	4.14	.57			
สุขภาวะทางจิต วิญญาณ	ก่อน	ทดลอง	30	3.87	.88	.00	58	1.00
		ควบคุม	30	3.87	.83			
	หลัง	ทดลอง	30	4.82	.29	4.73*	58	.00
		ควบคุม	30	4.33	.49			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 ผลของการใช้โปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ

1. จากการขยายผลโปรแกรมฯ พบว่า ภายหลังจากเข้าร่วมโปรแกรมการฯ ชมรมผู้สูงอายุบางแม้นาง มีค่าเฉลี่ยสุขภาวะอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยสุขภาวะ 3 อันดับแรก คือ ด้านสุขภาวะทางสังคม ($\bar{X}$ = 4.72) รองลงมา ด้านสุขภาวะจากการใช้เวลาว่าง ($\bar{X}$ = 4.71) ด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณ ($\bar{X}$ = 4.69) เมื่อพิจารณา 5 รายด้าน มีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ด้านสุขภาวะจากการใช้เวลาว่าง

ด้านสุขภาวะทางจิตใจและอารมณ์ ด้านสุขภาวะทางสังคม ด้านสุขภาวะทางกาย และด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณ

ตารางที่ 6 การเปรียบเทียบความแตกต่างภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ของกลุ่มทดลอง และกลุ่มขยายผล

สุขภาวะของผู้สูงอายุรายด้าน	กลุ่มทดลอง				กลุ่มขยายผล							
	เสาธงหิน		บางแม่นาง		นครนนท์		บางศรีเมือง		ปากเกร็ด		ชมภูเวก	
	$\bar{X}$	t	$\bar{X}$	t	$\bar{X}$	t	$\bar{X}$	t	$\bar{X}$	t	$\bar{X}$	t
สุขภาวะจากการใช้เวลาว่าง	4.86	-9.89*	4.71	-3.86*	4.43	-2.11*	4.38	-10.74*	4.38	-8.79*	4.38	-10.06*
สุขภาวะทางจิตใจและอารมณ์	4.86	-6.79*	4.64	-2.85*	4.46	-2.16*	4.42	-9.15*	4.42	-8.84*	4.42	-10.39*
สุขภาวะจากการรับรู้	4.84	-8.69*	4.54	-1.53	4.31	-2.06*	4.23	-10.45*	4.23	-9.09*	4.23	-8.21*
สุขภาวะทางสังคม	4.88	-6.48*	4.72	-2.53*	4.44	-3.38*	4.27	-7.28*	4.27	-10.26*	4.27	-8.89*
สุขภาวะทางกาย	4.89	-5.99*	4.60	-2.99*	4.37	-1.15	4.29	-8.42*	4.29	-8.80*	4.29	-9.85*
สุขภาวะทางจิตวิญญาณ	4.82	-5.38*	4.69	-2.04*	4.46	-4.37*	4.27	-5.50*	4.27	-6.28*	4.27	-8.83*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ชมรมผู้สูงอายุนครนนท์ พบว่า มีค่าเฉลี่ยสุขภาวะอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยสุขภาวะ 3 อันดับแรก คือ ด้านสุขภาวะทางจิตใจและอารมณ์ ($\bar{X} = 4.46$) รองลงมาด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณ ($\bar{X} = 4.46$) ด้านสุขภาวะทางสังคม ($\bar{X} = 4.44$) เมื่อพิจารณารายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 คือ ด้านสุขภาวะจากการใช้เวลาว่าง ด้านสุขภาวะทางจิตใจและอารมณ์ ด้านสุขภาวะจากการรับรู้ ด้านสุขภาวะทางสังคม และด้านสุขภาวะทางจิตวิญญาณ ชมรมผู้สูงอายุบางศรีเมือง พบว่า มีค่าเฉลี่ยสุขภาวะอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยสุขภาวะ 3 อันดับแรก คือ ด้านสุขภาวะทางจิตใจและอารมณ์ ($\bar{X} = 4.42$) รองลงมาด้านสุขภาวะจากการใช้เวลาว่าง ($\bar{X} = 4.38$) และด้านสุขภาวะทางกาย ($\bar{X} = 4.29$) เมื่อพิจารณาทุกรายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ชมรมผู้สูงอายุปากเกร็ด พบว่า มีค่าเฉลี่ยสุขภาวะอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยสุขภาวะ 3 อันดับแรก คือ ด้านสุขภาวะทางจิตใจและอารมณ์ ($\bar{X} = 4.42$) รองลงมาด้านสุขภาวะจากการใช้เวลาว่าง ($\bar{X} = 4.38$) และด้านสุขภาวะทางกาย ($\bar{X} = 4.29$) เมื่อพิจารณาทุกรายด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ชมรมผู้สูงอายุชมภูเวก พบว่า มีค่าเฉลี่ยสุขภาวะอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยสุขภาวะ 3 อันดับแรก คือ ด้านสุขภาวะทางจิตใจและอารมณ์

($\bar{X}$ = 4.42) รองลงมาด้านสุขภาวะจากการใช้เวลาว่าง ($\bar{X}$ = 4.38) และด้านสุขภาวะทางกาย ($\bar{X}$ = 4.29) เมื่อพิจารณาทุกรายด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผลรวมหลังการเข้าร่วมโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในกลุ่มทดลอง และกลุ่มขยายผล ผู้สูงอายุทั้ง 5 ชุมชน ที่เข้าร่วมโปรแกรมฯ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง เป็นเวลา 8 สัปดาห์ พบว่า ผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงสุขภาวะ โดยรวมดีขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จากข้อมูลดังกล่าว คู่มือโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุนี้ มีประสิทธิภาพที่สามารถส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุทั้ง 6 ด้าน คือ 1) สุขภาวะจากการใช้เวลาว่าง 2) สุขภาวะทางจิตใจและอารมณ์ 3) สุขภาวะจากการรับรู้ 4) สุขภาวะทางสังคม 5) สุขภาวะทางกาย และ 6) สุขภาวะทางจิตวิญญาณ ข้อสรุปที่ได้จากการประชุมกลุ่ม (Focus Group) ของผู้สูงอายุ 5 ชุมชน คือ ควรมีการปรับปรุงเรื่องของภาษาที่ใช้ บางคำยากต่อความเข้าใจ กิจกรรมบ้าง ควรเพิ่มที่กันลูกปิงปอง เพื่อสะดวกในการเก็บ กิจกรรมการประดิษฐ์สมุดทำมือ ควรมีการเจาะรูกระดาษนำร่อง

2. ผลการหาคุณภาพของคู่มือโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ พบว่า ด้านรูปแบบ ด้านเนื้อหา และด้านการนำไปใช้ ของคู่มือโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ ภาพรวมอยู่ในระดับเหมาะสมมาก ($\bar{X}$ = 3.00)

อภิปรายผล

การพัฒนาโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ

1. ความต้องการกิจกรรมการใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ คือ กิจกรรมทางกาย กิจกรรมดนตรี/ร้องเพลง กิจกรรมการเดินร่ำ งานศิลปะหรือหัตถกรรม การปลูกต้นไม้การทำสวน และเล่นโทรศัพท์มือถือ สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์ อยู่ในระดับมากที่สุด ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักดิ์สิทธิ์ เถลิ้มพุมพิงศ์ ที่พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ในเขตกรุงเทพฯ มีความต้องการกิจกรรมประเภทแอโรบิกในระดับมาก การเล่นและฟังดนตรีระดับมากที่สุด (ศักดิ์สิทธิ์ เถลิ้มพุมพิงศ์, 2556) ซึ่งจากความต้องการกิจกรรมการใช้เวลาว่างของผู้สูงอายุมีการส่งเสริมสนับสนุนทางด้านจิตใจ ที่สอดคล้องกับ Edginton, C. R. et al. ที่กล่าวว่ากิจกรรมการใช้เวลาว่างช่วยส่งเสริมทางด้านจิตใจ (Stage of mind) (Edginton, C. R. et al., 1992)

2. ผลการเข้าร่วมโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ ชุมชนผู้สูงอายุเสาธงหิน กลุ่มควบคุม พบว่า ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ มีค่าเฉลี่ยสุขภาวะอยู่ในระดับมาก และมีสุขภาวะรายด้าน 3 ด้าน ที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ Nash, J. B. ที่กล่าวว่า รูปแบบการมีส่วนร่วมการใช้เวลาว่างอย่างอิสระ แสดงวิถีชีวิตที่เกี่ยวกับประสบการณ์ (Nash, J. B. , 1960) เปรียบได้ว่ากิจกรรมนันทนาการกับความสุขเป็นสิ่งที่ต้องมาด้วยกัน ภาพลักษณ์ของความสุขคือการสร้างสิ่งแปลกใหม่หรือการเข้าร่วมอย่างสร้างสรรค์ กลุ่มทดลอง พบว่า ก่อนและหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ

มีค่าเฉลี่ยสุขภาวะอยู่ในระดับมากและมากที่สุด (ตามลำดับ) และมีค่าเฉลี่ยสุขภาวะเพิ่มขึ้นทุกรายด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ ศักดิ์ภัทร์ เฉลิมพุฒิพงศ์ ที่ศึกษาการพัฒนาโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (ศักดิ์ภัทร์ เฉลิมพุฒิพงศ์, 2556) พบว่า หลังการเข้าร่วมมีคุณภาพชีวิตดีกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการศึกษาผลของโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุ ภายหลังการเข้าร่วมโปรแกรมฯ ภาพรวมผู้สูงอายุมีการเปลี่ยนแปลงสุขภาวะทุกรายด้าน มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ยกเว้นด้านสุขภาวะจากการรับรู้ ของชมรมผู้สูงอายุบางแม่นาง และด้านสุขภาวะทางกายของชมรมผู้สูงอายุนครนนท์ ที่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากชมรมผู้สูงอายุมีความแตกต่างกันทางด้านลักษณะชุมชน ระดับการศึกษา และลักษณะกิจกรรมการใช้เวลาว่าง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นการส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้ผู้สูงอายุมีสุขภาวะที่ดีเพิ่มขึ้น และคงสภาพการมีสุขภาวะของผู้สูงอายุทั้ง 6 ด้าน คือ 1) สุขภาวะจากการใช้เวลาว่าง 2) สุขภาวะทางจิตใจและอารมณ์ 3) สุขภาวะจากการรับรู้ 4) สุขภาวะทางสังคม 5) สุขภาวะทางกาย และ 6) สุขภาวะทางจิตวิญญาณ สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการจัดโปรแกรมการใช้เวลาว่างสำหรับผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมการมีสุขภาวะและการมีคุณภาพชีวิตที่ดีให้ผู้สูงอายุเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง สามารถยอมรับและปรับตัวตามสถานการณ์ปัจจุบัน ตลอดจนเป็นแนวทางในการศึกษาสำหรับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง นำไปใช้ในการจัดกิจกรรมกับผู้สูงอายุกลุ่มอื่นได้ ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไปคือ การศึกษาโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุในเขตพื้นที่ชนบท หรือผู้สูงอายุที่พักอยู่ศูนย์ผู้สูงอายุเอกชน เนื่องจากลักษณะของสังคม ชุมชน ระดับการศึกษาของผู้สูงอายุจะมีผลต่อกิจกรรมการใช้เวลาว่าง อีกทั้งควรมีการศึกษาโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะของวัยก่อนเกษียณ หรือวัยอื่น ๆ เพื่อเกิดทัศนคติที่ดีในการใช้เวลาว่างและเกิดประสบการณ์การใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมสุขภาวะ

เอกสารอ้างอิง

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2560). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2559.

นครปฐม: บริษัท พรินท์ออริ จำกัด.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. (2562). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2562.

นครปฐม: บริษัท พรินท์ออริ จำกัด.

- ศักดิ์ภัทร์ เณลิมพุดพิงศ์. (2556). การพัฒนาโปรแกรมการใช้เวลาว่างเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ. ใน ปริญญาานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการกีฬาและนันทนาการ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2563). ประชากรของประเทศไทย พ.ศ. 2563. สารประชากร มหาวิทยาลัยมหิดล. เรียกใช้เมื่อ 4 มิถุนายน 2564 จาก <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsr/Contents/Documents/Gazette/Gazette2020TH.pdf>
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. (2564). กลุ่มโรค NCDs. เรียกใช้เมื่อ 4 มิถุนายน 2564 จาก <http://1ab.in/bd91>
- สำนักงานสถิติจังหวัดนนทบุรี. (2562). รายงานสถิติจังหวัดนนทบุรี พ.ศ. 2561. นนทบุรี: สำนักงานสถิติจังหวัดนนทบุรี.
- สุวิมล ตั้งสัจพจน์. (2553). นันทนาการและการใช้เวลาว่าง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็ดดิสันเพรสโปรดักส์ จำกัด.
- Austin, D. R. (2013). Therapeutic Recreation Process & Techniques: Evidenced-based Recreational Therapy. 7th ed. IL: Sagamore Publishing.
- Carruthers, C. P. & Hood, C. D. (2007). Building a Life of Meaning Through Therapeutic Recreation: The Leisure and Well-Being Model, Part I. Therapeutic Recreation Journal, 41(4), 276-279.
- Edginton, C. R. et al. (1992). Leisure Programming Concepts, Trends. and Professional Practice. 2nded. Iowa: Wm. C. Brown Communications, Inc.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- Mundy, J. (1998). Leisure Education: Theory and Practice. เรียกใช้เมื่อ 4 June 2021 จาก <https://www.proquest.com/docview/218637858?pq-origsite=gscholar&fromopenview=true>
- Nash, J. B. (1960). The Philosophy of Recreation and Leisure. Iowa: Wm. C. Brown.
- Rossmann, J. R. & Schlatter, B. E. (2015). Recreation programming: designing and staging leisure experiences. 7th ed. Urbana: Sagamore Publishing.
- ธนัชฐา ศิริรักษ์. (2562). การดูแลสุขภาพตามวัย (Health Care in Differently Age Population). เรียกใช้เมื่อ 18 มิถุนายน 2562 จาก https://meded.psu.ac.th/binlaApp/class01/388-100/Health_care_in_Differently/index.html

เรื่องเล่ากับการบริโภคสัญลักษณ์แห่งความเป็นสากล ของเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทย*

NARRATIVE AND CONSUMPTION OF SIGN OF THE GLOBALISATION IN THAI LUXURY JEWELLERY BRANDS

รินรุตติ ภัทรเดช

Rinruedee Pattaradej

อรวรรณ ศิริสวัสดิ์ อภิขยกุล

Orawan Sirisawat Apichayakul

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University, Thailand

E-mail: rinruedeep60@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการเล่าเรื่องและการบริโภคสัญลักษณ์แห่งความเป็นสากลในเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้คือเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำจำนวน 5 ตราสินค้า อันได้แก่ สยามเจมส์ เฮอริเทจ บิวตี้เจมส์ อนันทา เจมส์ พาวิลเลียน และเจมพีช บายชูชัย โดยศึกษาข้อมูลสื่อสังคมออนไลน์ อันประกอบไปด้วย เฟซบุ๊ก อิน스타그램 รายการที่รับชมได้ย้อนหลัง จากยูทูบ และเว็บไซต์อย่างทางการของทั้ง 5 ตราสินค้าเป็นพื้นที่ในการศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมแบ่งข้อมูลตามระบบ ใช้การวิเคราะห์แก่นสาระของตัวบท (Thematic Textual Analysis) ร่วมกับแบบจำลองการเล่าเรื่องอคาติม แนวคิดเรื่องการบริโภคสัญลักษณ์ แนวคิดเรื่องทุน และแนวคิดเรื่องสิ่งจับใจในโฆษณาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ผลการศึกษาและอธิบายผลด้วยวิธีพรรณนา จากผลการวิจัยพบว่า สัญลักษณ์แห่งความเป็นสากลได้ปรากฏออกมาในเรื่องเล่าของเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทย โดยที่ความเป็นสากลนั้นประกอบไปด้วย 1) ชื่อตราสินค้าและการตั้งชื่อให้เป็นสากล 2) ทุน คือการที่มีทุนทางเศรษฐกิจจนไปถึงทุนเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งหมายถึงความมีชื่อเสียงของตราสินค้า 3) ตราสัญลักษณ์ที่ต้องผ่านกระบวนการคิดและการออกแบบให้มีความเป็นสากล 4) การใช้ภาษาอังกฤษซึ่งเป็นภาษาสากลและเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร และ 5) การใช้ผู้นำเสนอสินค้าที่เป็นนายแบบและนางแบบซึ่งเป็นสิ่งจับใจใน

* Received 12 May 2021; Revised 26 August 2021; Accepted 2 September 2021

โฆษณาเพื่อสื่อถึงความเป็นสากลและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังพบว่า กระบวนการและการส่งออก (export) เป็นองค์ประกอบหลักต่อสัญลักษณ์แห่งความเป็นสากล
คำสำคัญ: เรื่องเล่า, การบริโภคสัญลักษณ์, เครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทย, ความเป็นสากล

Abstract

The objectives of this research article were to studying the components of consumption of signs that appears on the narrative of Thai luxury jewellery. It is qualitative research which has the five brands of Thai luxury jewellery consisted of Siamgems Heritage, Beauty Gems, Ananta, Gems Pavilion, and Gem Peace by Chuchai as the samples used in this research. The research studies social media embodied in Facebook, Instagram, The rerun TV program on YouTube and the official websites from the five brands. The data from social media is collected and divided by the information system. The Thematic Textual Analysis together with the narrative of the ACADeMe Model, the concept of the consumption of signs, the concept of capital, and the concept of advertising appeals are the analysis framework in this study with the descriptive description for the results. The results reveal that the sign of globalisation can arise in the narrative of Thai luxury jewellery. It can be formed of 1) Name of the brands and naming to be the globalisation 2) Capital: from the economic capital to the symbolic capital that means the prestige of the brands 3) The logo must have been going through the process of thinking and design to show the globalisation 4) Using the English language which is the global language and it is the tool for communication and 5) Using presenters who are international models to communicate globalisation and various ethics. Additionally, it is discovered that the process and the export are the main key factor for the sign of globalisation.

Keywords: Narrative, Consumption of Signs, Thai Luxury Jewellery, Globalisation

บทนำ

การบริโภคถือเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้เศรษฐกิจของแต่ละประเทศเติบโตและพัฒนามาเป็นเวลาช้านานแล้ว ยิ่งปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ จึงทำให้รูปแบบของการบริโภคมิเพิ่มขึ้น หลากหลายขึ้นและไม่เหมือนเดิมมากขึ้น ผู้คนไม่ได้บริโภคเพียงเพื่อสนองตอบความต้องการทางร่างกายเท่านั้น แต่ยังเป็นความต้องการสร้างความสมบูรณ์แบบแห่งตนจากการบริโภคนั้นด้วย (Afzal, F. et al., 2019) อันที่จริงแล้วการบริโภคในทุกรูปแบบเกิดมาแต่

เมื่อมนุษย์มีความต้องการ (Needs) และเป็นความต้องการในรูปแบบที่แตกต่างกันจึงทำให้เกิดความหลากหลายแห่งการบริโภค อีกทั้งผู้บริโภคยังได้รับความรู้หรือมีการสร้างความรู้จากประสบการณ์การบริโภคอันหลากหลายได้อีกด้วยหรือเรียกได้ว่าเป็นความรู้ที่เกิดจากการบริโภค (Clarkson, J. J. et al., 2013) นอกจากนี้การที่มนุษย์เราจะพัฒนามีความก้าวหน้าไปได้นั้นขึ้นอยู่กับว่ามนุษย์ยังมีความต้องการและแสวงหาการบริโภค เนื่องจากการบริโภคก่อให้เกิดสรรพศาสตร์ โดยที่มนุษย์เราจะมีการสร้างข้อมูลความรู้ หรือศาสตร์ต่าง ๆ ขึ้นเพื่อตอบสนองต่อการบริโภคของมนุษย์เอง (Clinton, D., 2018) แต่ละศาสตร์เกิดจากการบริโภคที่มีลำดับขั้นและการเกิดเป็นศาสตร์ขั้นสูง ไม่ว่าจะเป็น ศิลปะในแขนงต่าง ๆ งานบทประพันธ์ หรือวรรณกรรมทั้งหลายซึ่งศาสตร์เหล่านี้ก็มาจากการบริโภคของชั้นสูง (Luxury Consumption) ด้วยกันทั้งนั้น การที่ศาสตร์เหล่านี้เกิดจากการบริโภคเนื่องจากการบริโภคของชั้นสูงทำให้เกิดความละเมียดละไม งดงาม ประณีต พิถีพิถันเกิดขึ้นในการบริโภค (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2550)

คำว่า Luxury ถูกตีความและให้ความหมายที่หลากหลาย สำหรับต้นกำเนิดของคำว่า Luxury นั้นมาจากภาษาละติน ซึ่งมีข้อสันนิษฐานไว้หลายคำ เช่น คำว่า *luxus* หมายถึง มากเกินไป ความสะดักที่ได้รับ ความมโหฬาร ความหรูหรา ความอุดมสมบูรณ์ หรืออาจมาจากคำว่า *luxuria* ซึ่งหมายถึงความพิเศษและให้ความหมายในเชิงค่อนข้างลบคือ การตามใจตนเอง หรือความหมกมุ่นในตนเอง และอาจมาจากคำว่า *lux* ที่หมายถึงแสงสว่าง (Dib, H & Johnson, L. W., 2019) แต่ในเรื่องความหมายที่ว่าแสงสว่างนั้น แคปเฟเรอร์ (Kapferer, 2014) ได้ถกเถียงว่าไม่น่าจะมาจากคำนี้ และคำว่า Luxury เองอาจจะมาจากคำว่า *luxation* ที่แปลว่า มากเกินไปและแบ่งแยก อย่างไรก็ตามไม่ว่า Luxury จะมีความหมายเป็นไปแบบไหนแต่การบริโภคของที่เป็น Luxury หรือของชั้นสูงนั้นขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของผู้บริโภคในปัจจุบันและผู้ซื้อของชั้นสูงได้นั้นจะมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของฐานะความมั่งคั่ง เพราะของชั้นสูงนั้นไม่ได้มีไว้สำหรับทุกคนนั่นเอง (Urkmez, T. and Wagner, R., 2016) สินค้า luxury ถูกให้คำนิยามว่าเป็นสินค้าในตลาดชั้นสูงที่บรรจุไปด้วยคุณภาพอย่างเต็มเปี่ยม (Coelho, A. et al., 2017) การบริโภคเครื่องประดับอัญมณีถือเป็นสินค้า Luxury ประเภท *hard luxury products* นอกจากนี้อุตสาหกรรมอัญมณีในตลาดโลกนั้นมีมูลค่าสูงมากซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นวัตถุที่มีราคาสูงและสื่อความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่สูงด้วยเช่นกัน เช่นการสื่อความหมายเชิงสถานะทางการเงิน ทางสังคม ความเป็นสิริมงคล ความเชื่อ เป็นต้น อีกทั้งอุตสาหกรรมเครื่องประดับอัญมณีเป็นอุตสาหกรรมที่ทำให้เกิดการขับเคลื่อนเศรษฐกิจและการว่าจ้างงานโดยมีผู้คนหลายร้อยล้านคนได้รับการว่าจ้างจากอุตสาหกรรมนี้ (Moraes, C. et.al., 2015) สำหรับภาคอุตสาหกรรมอัญมณีไทยแล้ว ประเทศไทยถือเป็นแหล่งเจียระไนอัญมณีที่สำคัญรวมถึงการเป็นห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) ของโลกในเรื่องของเครื่องประดับอัญมณี เมื่อมองไปถึงสถานการณ์การส่งออกเครื่องประดับอัญมณีไทยนั้นพบว่า ยังมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและ

สามารถสร้างรายได้จากการส่งออกได้ราวหนึ่งหมื่นล้านดอลลาร์ให้กับประเทศอีกด้วย (Jang, T., 2563) และ (ขวัญใจ เทชเสนสกุล, 2563)

การเล่าเรื่องช่วยเพิ่มยอดขายให้กับสินค้าและบริการต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องราวที่น่าจดจำและเป็นທີ່จดจำได้ง่าย (Jindamanee, K., 2562) อีกทั้งธรรมชาติของมนุษย์เรานั้นมักจะเรียนรู้ที่จะเข้าใจเรื่องราวหรือเรื่องเล่าได้ดีกว่าข้อโต้แย้ง (Ryu, K. et. al., 2018) นอกจากนี้ยังพบว่า การเล่าเรื่องถือเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะนำพาและแบ่งปันประสบการณ์ให้กับลูกค้าได้อย่างดีเยี่ยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเล่าเรื่องในสื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นหนึ่งในกระบวนการที่เมื่อนานาพาหะช่วยขับเคลื่อนให้ตราสินค้าชั้นนำก้าวไปอย่างทรงพลังและมีอำนาจ (Hughes, M.U. et al., 2016) ตราสินค้าที่มีโครงสร้างของเรื่องเล่าที่ดีจะช่วยให้สนับสนุนภาพลักษณ์และสนับสนุนความเป็นตราสินค้าได้ดียิ่งขึ้น ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจศึกษาองค์ประกอบของเรื่องเล่าและสัญญาณที่อยู่ในเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทย โดยได้สร้างแบบจำลองการเล่าเรื่องที่ชื่อคาติม หรือ ACADeMe Model โดยผู้วิจัยเอง ซึ่งแบบจำลองนี้เป็นแบบจำลองที่นำแนวคิดของนักเล่าเรื่องทั้งสามท่านได้แก่ หนึ่ง ซี. เค. ออกเดน และ ไอ.เอ. ริชาร์ดส์ (Ogden, C.K. & Richards. I. A., 1923) สอง วอลเทอร์ อาร์. ฟิชเชอร์ (Fisher, W. R., 1984) และสาม เคนเนธ เบิร์ก (Burke, K. , 1969) มาทำการวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดการบริโภคสัญญาณของโบดริยาร์ด (Baudrillard, J., 1981) แนวคิดเรื่องทุนของบูดีเยอร์ (Bourdieu, P., 1986) และสิ่งจูงใจโฆษณา (Advertising Appeals) เพื่อมาใช้วิเคราะห์และค้นหาลักษณะองค์ประกอบการเชื่อมโยงระหว่างเรื่องเล่าที่อยู่ในเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทย อีกทั้งประเทศไทยเองมีผู้ประกอบการธุรกิจด้านเครื่องประดับอัญมณีเกือบหนึ่งหมื่นสามพันราย จากการรายงานผลในปี 2563 (GIT Information Center, 2564) และเมื่อผู้วิจัยได้ทำการศึกษางานที่เกี่ยวข้องแล้วยังพบช่องว่างของการทำการศึกษาเกี่ยวกับการเล่าเรื่องในเครื่องประดับอัญมณีจำนวนที่ไม่มากเท่าที่ควร ดังนั้นเพื่อให้เกิดการพัฒนาและเป็นแนวทางให้กับผู้ประกอบการด้านธุรกิจเครื่องประดับอัญมณีของไทยในการก้าวเป็นตราสินค้าชั้นนำ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา เรื่องเล่ากับการบริโภคสัญญาณแห่งความเป็นสากลของเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการเล่าเรื่องและการบริโภคสัญญาณแห่งความเป็นสากลในเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งผู้วิจัยได้มีวิธีดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนในการศึกษาดังนี้ คือ

ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสาร แนวคิดและเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเล่าเรื่อง แนวคิดการบริโภคสัญลักษณ์ แนวคิดเรื่องทุน แนวคิดเรื่องสิ่งจับใจโฆษณา แนวคิดเรื่องความเป็นของชั้นนำ (luxury) และแนวคิดเรื่องเครื่องประดับอัญมณี

ขั้นที่ 2 การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์เพื่อทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 ตราสินค้าโดยมีเกณฑ์ดังนี้คือ 1) ต้องเป็นบริษัทเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำที่มีอายุช่วงการดำเนินธุรกิจอย่างน้อย 20 ปีขึ้นไป เพราะจากการศึกษาของ เดฟ เวสต์ (West, D., 2017) พบว่าปัจจุบันบริษัทชั้นนำจะมีช่วงชีวิตในการดำเนินธุรกิจอยู่ที่ 18 ปี ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้กำหนดช่วงอายุเพิ่มขึ้นอีกสองปีเป็น 20 ปี อีกทั้งตราสินค้า (Brand) ที่ได้ผ่านช่วงเวลาที่ยี่สิบปีขึ้นไปแสดงว่าตราสินค้านั้นกำลังก้าวไปสู่ความเป็นสากล 2) ต้องเป็นตราสินค้าที่ประกอบธุรกิจโดยคนไทย คนไทยเป็นเจ้าของธุรกิจ อีกทั้งยังต้องเป็นตราที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นตราสินค้าชั้นนำในแวดวงต่าง ๆ โดยเฉพาะในแวดวงคนดังและแวดวงสังคมชั้นสูง และ 3) ต้องเป็นตราสินค้าที่มีการเผยแพร่โฆษณาเองให้เป็นที่รู้จักในสื่อออนไลน์ จากเกณฑ์การคัดเลือกดังกล่าวจึงทำให้ผู้วิจัยจึงได้ตราสินค้าชั้นนำของไทยในการศึกษาจำนวน 5 ตราสินค้าอันประกอบด้วย หนึ่ง สยามเจมส์ เฮอริเทจ ก่อตั้งในปี 2505 สอง บิวตี้ เจมส์ ก่อตั้งในปี 2507 สาม อนันทา ก่อตั้งในปี 2530 สี่ เจมส์ พาวิลเลียน ก่อตั้งในปี 2539 และห้า เจมพีช บายชูชัย ก่อตั้งในปี 2540

ขั้นที่ 3 ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาและการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยศึกษาสื่อสังคมออนไลน์ ดังนี้คือ เว็บไซต์ของตราสินค้า (official website) สื่อเฟซบุ๊ก (Facebook) สื่ออินสตาแกรม (Instagram) ของตราสินค้า และรายการที่สามารถดูย้อนหลังได้ในยูทูบ (YouTube) ที่ตราสินค้าทั้ง 5 ได้เคยไปปรากฏ ผู้วิจัยได้เข้าสำรวจเว็บไซต์ในเดือนพฤศจิกายน 2563 สำหรับสื่อเฟซบุ๊กและอินสตาแกรมนั้นผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นภาพและวิดีโอเป็นระยะเวลา 3 ปี ด้วยกัน โดยเก็บข้อมูลที่มีการนำลงในเฟซบุ๊กและอินสตาแกรมระหว่างปี 2560-2562 ทั้งนี้เพื่อดูปรากฏการณ์ย้อนหลังในช่วงสามปีซึ่งถือเป็นปรากฏการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นไม่นานและไม่ล่าช้า อีกทั้งในช่วงระยะเวลาสามปีดังกล่าวคนไทยมีพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตที่เพิ่มขึ้นจาก เฉลี่ยวันละ 6 ชั่วโมง 48 นาทีในช่วงปี 2560 เป็น 10 ชั่วโมง 5 นาที ในปี 2561 และ 10 ชั่วโมง 22 นาทีในปี 2562 โดยเฟซบุ๊กและอินสตาแกรมถือเป็นสื่อออนไลน์ที่ได้รับความนิยม (The Knowledge Provider, 2561); (ณรงค์ยศ มหิทธิวาณิชชา, 2019); (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2563)

ขั้นที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ใช้กลวิธีการวิเคราะห์แก่นสาระของตัวบท (Thematic Textual Analysis) โดยมีกระบวนการคือ 1) การจัดจ้อยกับข้อมูลจนเกิดความลึกซึ้งในข้อมูล 2) การสร้างรหัสของข้อมูลในเบื้องต้น 3) ค้นหาตัวแก่นสาระ 4) ทบทวน

แก่นสาระที่ได้ 5) ให้คำนิยามหรือระบุชื่อแก่นสาระ และ 6) รายงานผลที่ได้ (Braun, V. & Clarke, V., 2012) มาวิเคราะห์เรื่องเล่าและสัญญาณในเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทย โดยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาทำการแยกแยะและคัดข้อมูลในส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องออก จากนั้นจึงนำแก่นที่ได้มาวิเคราะห์และตีความด้วยแนวคิดทฤษฎีดังนี้คือ 1) แบบจำลองการเล่าเรื่อง อคาติม อันประกอบไปด้วย Artist, Content, Aim, Demeanour และ Meta-reasoning 2) แนวคิดเรื่องการบริโภคนิยมของโบตริยาร์ด 3) แนวคิดเรื่องทุนของบูร์ดิเยอ และ 4) แนวคิดเรื่องสิ่งจับใจในโฆษณา เพื่อนำมาตอบคำถามงานวิจัย และจึงนำผลมาอธิบายด้วยวิธีพรรณนา

ขั้นที่ 5 นำข้อมูลที่ได้มาสรุป อภิปรายผล

ผลการวิจัย

จากการส่งสารและเรื่องราวแห่งเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำจะพบว่า “ความเป็นสากล” เป็นองค์ประกอบหลักที่ก่อให้เกิดการบริโภคนิยมแก่ตราสินค้าเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทยทั้ง 5 ตราสินค้า เมื่อเพ่งพิจไปที่คำภาษาอังกฤษของคำว่า “ความเป็นสากล” จะพบคำที่ใช้มี ดังนี้ International, Internationalization, Universalisation และ Globalisation ซึ่งแต่ละคำมีความหมายที่ต่างกันคือ international มักจะถูกใช้เป็นคำคุณศัพท์ สำหรับคำว่า Universalisation นั้นมีความเกี่ยวข้องกับเรื่องของวัฒนธรรม และคำว่า Globalisation มีการพัฒนาผันเปลี่ยนมาจากคำว่า “Internationalisation” ซึ่งเกิดขึ้นในปี 1920 โดยคำว่า Internationalisation นี้จะหมายถึงการการเติบโตทางการติดต่อทางการค้าทางธุรกิจและการเป็นอิสระระหว่างการค้าระหว่างประเทศ สำหรับคำว่า Globalisation นั้นได้ถูกนิยามให้ความหมายในหลากหลายประการ และมีการผูกติดเชื่อมโยงภาษาอังกฤษหลายคำด้วย โดย Globalisation มีคุณลักษณะเป็นได้ทั้ง Internationalization, Universalisation, Deterritorialization, Liberalization และ Westernization เช่นนี้เป็นต้น ซึ่งขึ้นอยู่กับองค์ความรู้แต่ละศาสตร์ ราชบัณฑิตยสถานได้นิยามคำภาษาอังกฤษนี้ว่า “โลกาภิวัตน์” หมายถึงการแพร่กระจายไปทั่วโลกซึ่งเป็นผลมาจากระบบสารสนเทศ สำหรับงานวิจัยนี้ใช้คำว่า “ความเป็นสากล” เพื่อเน้นถึงการศึกษาตราสินค้าทั้ง 5 ได้ผลิตสร้างและองค์ประกอบของเรื่องเล่าที่ทำให้เกิดลักษณะของความเป็นสากล อย่างไรก็ตามภาพรวมของคำว่า Globalisation จะให้ความหมายฉายสะท้อนไปที่มิติของ ขั้นตอนและกระบวนการ การทำกิจกรรม ความเป็นวัฒนธรรม และผลลัพธ์ที่ตามมานอกจากนี้ยังต้องประกอบไปด้วยการลงทุนการแข่งขันระหว่างประเทศ กลยุทธ์แบบเชิงรุกและแบบตั้งรับโดยแบบเชิงรุกนั้นคือการทำให้ผู้ประกอบการเป็นมากกว่าผู้ส่งออก ขณะที่ตั้งรับคือผู้ประกอบการสามารถรับมือคู่แข่งอย่างเข้มแข็ง และที่สำคัญต้องใช้บริบทที่เป็นสากลจริง ๆ ไม่ใช่ใช้เฉพาะแค่ชุมชน สำหรับความเป็นสากลที่ปรากฏในเรื่องเล่าของเครื่องประดับอัญมณีไทยประกอบด้วย ความเป็นสากลจาก

ชื่อของตราสินค้า ที่ผู้มาสนับสนุนรากฐานบริษัทและช่วยกระบวนการส่งออก ตราสินค้า การ
ใช้ภาษาและการใช้ผู้นำเสนอ (นางแบบ/นายแบบ) สินค้าชาวต่างชาติ โดยมีรายละเอียดดังนี้

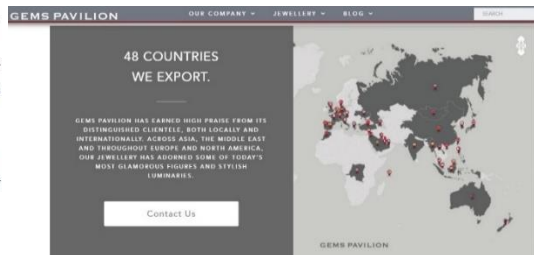
1. สื่อถึงความเป็นสากลด้วย “ชื่อของตราสินค้า” - ทุกตราสินค้าจะเผยโฉมความเป็น
สากล ด้วย “ชื่อ” ตราสินค้าที่ใช้ชื่อภาษาอังกฤษทั้งหมดมีสองตราสินค้าด้วยกันคือ “เจมส์
พาวิลเลียน (Gems Pavilion)” และ “บิวตี้ เจมส์ (Beauty Gems)” ขณะที่ “เจมพีช บายชูชัย
(Gem Peace by Chuchai)” และ “สยามเจมส์ เฮอริเทจ (Siamgems Heritage)” เป็นความ
สากลแบบผสมผสาน (hybrid) ระหว่างความเป็นไทยกับภาษาอังกฤษ อย่างไรก็ตามในคำว่า
“สยาม” นั้นยังมีการสันนิษฐานว่าอาจมาจากภาษาสันสกฤต “ศยามะ” หรือมาจากภาษาจีน
“เซียมโล่” หรืออาจเป็นจีนแต้จิ๋ว คือ “เซียมล้อ” ก็เป็นไปได้ จากชื่อทั้งสี่ตราสินค้าจะเห็นได้ว่า มี
คำว่า Gem หรือ Gems เป็นหลักซึ่งเป็นคำภาษาอังกฤษที่มีความหมายว่าอัญมณี และคำนี้ดู
จะยังไม่มี ความหมายที่ลึกซึ้งมากมายนักเพียงพอจะสื่อถึงความเป็นผลิตภัณฑ์หรือสินค้าที่
จำหน่าย จึงมีลักษณะของคำที่ใช้แบบกลาง ๆ ที่ทำให้เข้าใจได้โดยทั่วไป ขณะที่คำว่า
“beauty” “pavilion” “peace” และ “heritage” นั้นแม้จะเป็นภาษาอังกฤษแต่่ามีความ
หมายแฝงที่สื่อถึงความเป็นไทย โดยคำว่า “beauty” มาจากอัญมณีไทยที่มีความงดงาม
คำว่า “pavilion” คือศาลา ที่วิถีชีวิตไทยในการอยู่อาศัยดั้งเดิมจะมีความเกี่ยวกับศาลา ส่วน
“peace” บ่งบอกลักษณะของคนไทยในความรักสงบ และ “heritage” คือความเป็นมรดก
ไทยที่จะส่งต่อไปยังรุ่นต่อไป แต่สำหรับ “อนันตา (Ananta)” นั้น อาจจะดูว่าเป็นคำที่มาภาษา
สันสกฤตและที่มาของชื่อยังได้รับอิทธิพลมาจากภาษาอังกฤษที่ว่า “diamonds are forever”
หรือ “เพชรคือนิรันดร์” นั่นเอง

2. “ทุน” ช่วยอุดหนุน ส่งเสริม และสร้างความเป็นสากลจากการสำรวจเพื่อค้นหาแก่น
ของตราสินค้าเครื่องประดับอัญมณีของไทยนั้นจะพบว่า ส่วนใหญ่จะมีหน้าเพจเว็บไซต์หรือสื่อ
สังคมออนไลน์ซึ่งมีการบรรจุข้อความส่งเสริมของตราสินค้าที่มีการติดต่อค้าขายลูกค้าที่เป็นทั้ง
ชาวไทยและต่างชาติ และส่งออกสินค้าผลิตภัณฑ์ไปยังต่างประเทศทั่วโลก รวมถึงยังมีข้อความ
ที่แสดงถึงขนาดที่ตั้งของสถานที่ผลิต สถานที่จำหน่าย กำลังการผลิต การใช้เทคโนโลยีในการ
ผลิต การได้รับการรับรองด้านอัญมณีศาสตร์ (GIA) และอื่น ๆ เหล่านี้ ซึ่งข้อความสารเหล่านี้
เป็นการบอกเล่าเรื่องราวและส่งสัญญาณโดยนัยว่า บริษัทและตราสินค้านี้มีทุนและการลงทุนขนาด
สูงในการประกอบการ ซึ่งถือเป็นทุนที่เรียกว่า “ทุนทางเศรษฐกิจ” อีกทั้งการลงทุนขนาดสูงจะ
เป็นสิ่งสนับสนุนให้ตราสินค้าก้าวไปสู่โลกแห่งการแข่งขันในธุรกิจระดับโลกด้วยการทำให้
“กระบวนการ” ทุกขั้นตอนจนถึง “การส่งออก” มีความชัดเจนมาก เด่นชัดมากขึ้น ได้ตั้ง
ตัวอย่างหน้าเว็บไซต์ของบิวตี้เจมส์ และเจมส์ พาวิลเลียน ในภาพที่ 1 อีกทั้งการที่จะพัฒนา
ประเทศให้ไปสู่การเป็นประเทศที่มีรายได้สูง หนึ่งในนั้นคือ เรื่องของการลงทุนในด้านต่าง ๆ
รวมถึงการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี

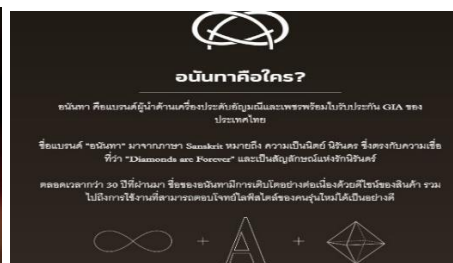
The family-owned Beauty Gems Group is an award-winning gem and jewelry manufacturer that has grown from a small business founded in 1964 to a global firm whose reputation today is second to none. A pioneer in Thailand's gem and jewelry industry and a member of all major international trade associations, Beauty Gems boasts clients around the globe who are attracted to high standards of quality, superior craftsmanship, and competitive prices.

The Beauty Gems factories are among the most advanced jewelry manufacturing plants in Asia. From here, products are developed for the world's best-known brands via state-of-the-art technology, consistently meeting our clients' exacting requirements and standards.

ภาพที่ 1 สารที่เล่าถึงเรื่องราวของบริษัทและการมีทุน

3. บ่งบอกความเป็นสากลด้วยตราสัญลักษณ์ - ตราสัญลักษณ์ สามารถสื่อให้เห็นถึงความเป็นสากลได้โดยการออกแบบที่อาจจะใช้ชื่อ อักษรเต็ม อักษรย่อ การใช้ภาพ การใช้เครื่องหมายเชิงนาม ที่สื่อถึงความเป็นต่างประเทศ ความเป็นนานาชาติ หรือการได้รับแนวคิดมาจากปรัชญาความเชื่อของต่างประเทศ ดังเช่น เจมพีช บายชูชัย ได้ใช้ตราสัญลักษณ์เป็นตัวอักษรภาษาอังกฤษ คือ ตัวซีใหญ่ 2 ตัวไขว้กัน โดยที่ด้านบนของตัวซีนั้นเป็นรูปเพชรที่เจียรไนแล้วและส่วนบนของเพชรเป็นรูปมงกุฎกษัตริย์แบบยุโรปซึ่งมีไม้กางเขนอยู่ อีกทั้งด้านล่างเขียนเป็นภาษาอังกฤษว่า “GEMPEACE GROUP” เป็นชื่อของกลุ่มบริษัท หรือ “ตราสินค้านันทา” ที่มีการออกแบบตราสัญลักษณ์โดยได้รับแนวคิดมาจาก สัญลักษณ์แห่งความเป็น eternity ตัวอักษร A และลักษณะของเพชรดิบ มาผสมผสานจนได้เป็นตราสัญลักษณ์ที่เรียกว่า “promise หรือคำสัญญา” ซึ่งคล้ายกับการเกี่ยวก้อยนิวมือ ดังภาพที่ 2 ด้านล่างนี้

ภาพที่ 2 การใช้ตราสัญลักษณ์ที่สื่อถึงความเป็นสากล

4. การใช้ภาษา เครื่องมือสู่ความเป็นสากลแต่ละตราสินค้านั้นมีการใช้ภาษาอื่นที่นอกเหนือไปจากภาษาไทย คือมีทั้งการใช้ภาษาจีนและโดยเฉพาะการใช้ภาษาอังกฤษซึ่งถือว่าเป็นภาษาสากล ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ลูกค้าและผู้สนใจที่เป็นชาวต่างชาติได้เข้ามาอ่านเรื่องราว ซึ่งจากการรวบรวมข้อมูลเพื่อวิเคราะห์นั้นพบว่า ทุกตราสินค้านั้นมีการใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสารตามช่องทางต่าง ๆ ของสื่อสังคมออนไลน์ด้วย ดังตัวอย่างภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การใช้ภาษาอังกฤษในการเล่าเรื่องราวของตราสินค้า

ในภาพที่ 3 นั้น ตราสินค้าบิวตี้ เจมส์ ได้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษาหลักในการถ่ายทอดข่าวสารและงานจัดแสดง (Events) ของบริษัทเป็นภาษาอังกฤษ ในตัวอย่างนั้นเป็นข่าวที่เกี่ยวข้องกับตราสินค้าบิวตี้เจมส์ ได้ยกระดับมาตรฐานการออกแบบให้สูงขึ้นด้วยการจัดแสดงนวัตกรรมทางอัญมณีเพื่อการส่งออกและเป็นแรงบันดาลใจให้กับนักออกแบบรุ่นใหม่

อีกประการหนึ่ง เรายังสามารถพบได้ว่าบางตราสินค้ามีการการเขียนบรรยายภาพภาพเคลื่อนไหว และวิดีโอสั้น ๆ เป็นภาษาอังกฤษดังเช่น “ตราสินค้าเจมส์ พาวิลเลียน” ที่ได้เขียนบรรยายผลิตภัณฑ์เป็นภาษาอังกฤษผ่านช่องทางเฟซบุ๊กและอินสตาแกรมดังตัวอย่างข้อความด้านล่างนี้

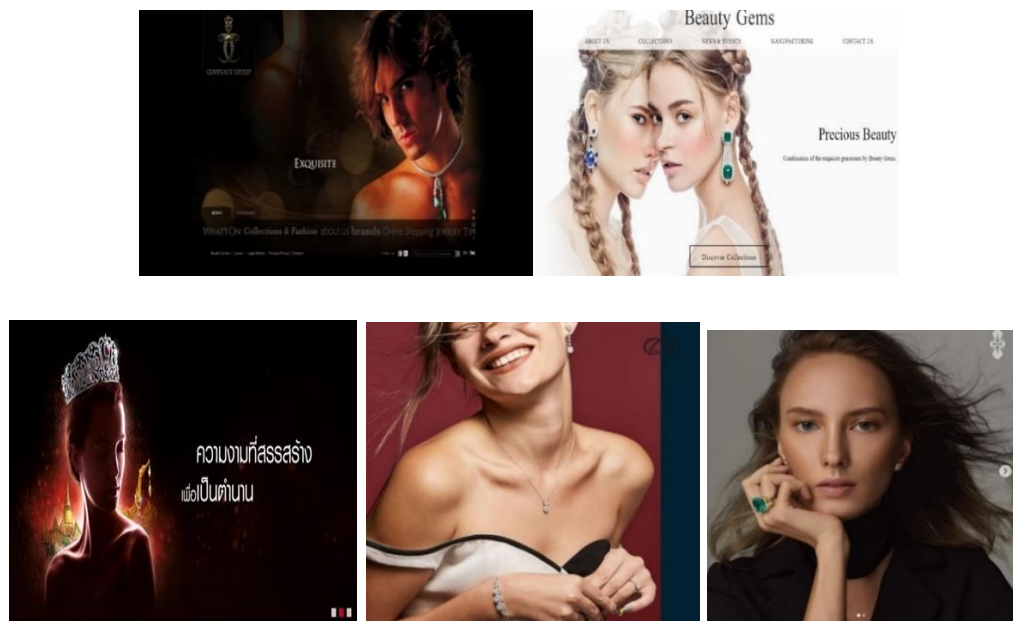
“Be brilliant and be yourself with Gems Pavilion creations. Our designs, including this adjustable ring, are created to be flexible to match your personal style. #gemspavilion #finejewelry #gemspaviliontheoriginal”

นอกจากนี้ยังปรากฏอีกว่าแต่ละตราสินค้าได้มีการกำหนดหรือตั้งชื่อชุดสินค้าหรือที่เราเรียกทับศัพท์กันว่า “คอลเลคชั่น (Collection)” เป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด พร้อมทั้งเขียนบรรยายความหมายดังเช่น “ตราสินค้าอนันทา” ที่ได้กำหนดชื่อของผลงานอัญมณีชั้นสูง (High Jewellery) พร้อมเขียนบรรยายในเว็บไซต์ดังนี้

“GREEN ENVY Impressive Designs that will grandly emphasize the extraordinary pieces is extremely vital. This proud Colombian Emerald ring is tribute by a dual layered Round shape Diamond Halo that fans out with its radiant rays.”

5. การใช้ผู้นำเสนอสินค้าเป็นชาวต่างชาติเพื่อส่งเสริมเรื่องราวความเป็นสากล-อีกหนึ่งรูปลักษณะในการนำเสนอความเป็นสากลคือการใช้ผู้นำเสนอ (presenter) ที่ช่วยส่งเสริมความเป็นสากล ทุกแบรนด์จะมีการใช้นางแบบและนายแบบในการนำเสนอผลิตภัณฑ์ซึ่งถือเป็นหนึ่งสิ่งจับใจโฆษณา (Advertising Appeals) ที่จะช่วยดึงดูดให้สินค้าเป็นที่รู้จัก รวมถึงมีอิทธิพลต่อผู้รับสาร แต่สำหรับตราสินค้าชั้นนำของไทยทั้งห้าตราสินค้านั้นจะปรากฏว่ามีการใช้นางแบบและนายแบบที่เป็นชาวต่างชาติมานำเสนอผลงานด้วย ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การใช้นางแบบ/นางแบบชาวต่างชาติของ 5 ตราสินค้า

ในภาพที่ 4 จะพบว่าทุกตราสินค้านี้มีการใช้ผู้นำเสนอสินค้า หรือที่เรียกว่า นางแบบ-นายแบบชาวต่างชาติกำลังสวมใส่เครื่องประดับอัญมณีโดยมีออกแบบแล้วให้กลิ่นอายของความเป็นไทยผสมผสานอยู่ และเมื่อพิจารณาจากภาพของนางแบบชาวต่างชาติสวมมงกุฎ แต่ทว่าฉากพื้นหลังสะท้อนให้เห็นถึงสถาปัตยกรรมที่สื่อความเป็นไทยไม่ว่าจะเป็นพระราชวังและเรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์ นั่นถือเป็นสัญญาณที่ส่งให้เห็นว่าเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำตราสินค้าของไทยนั้นมีความเป็นสากลที่มาจากรากเหง้าของความเป็นไทย

อภิปรายผล

ประเทศไทยเริ่มมีการใช้สัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นสากลรัชสมัยรัชกาลที่ 5 เพื่อเป็นการสื่อสารให้อาณาประเทศรู้ว่าประเทศไทยกำลังเข้าสู่ความศิวิไลซ์ และในรัชสมัยรัชกาล

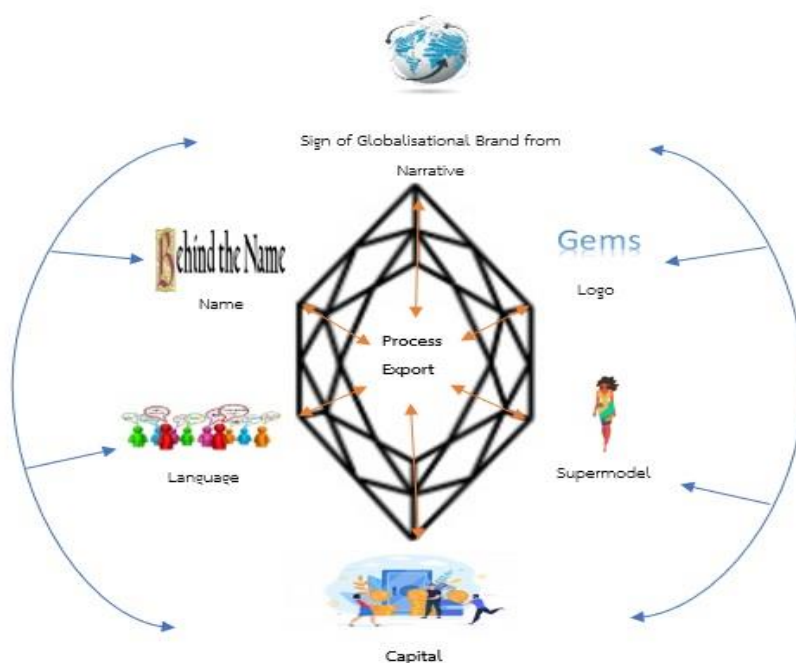
ที่ 6 ยังคงมีการสืบทอดความเป็นสากลเพื่อให้เกิดความทัดเทียมกับอาณาประเทศโดยเฉพาะชาติตะวันตก แต่เป็นในลักษณะของความเป็นสากลที่มีความเป็นไทยเป็นฐาน (ณัชชนันท์ ทองแพง, 2560) ซึ่งความเป็นสากลที่มีความเป็นไทยเป็นฐานนั้นยังสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ในรูปแบบของการใช้ชีวิตและอยู่ในรูปแบบของสินค้า ดังนั้นสิ่งที่ประกอบสร้างความเป็นสากลในเรื่องเล่าของตราสินค้าเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทยนั้นจึงเริ่มมาจาก “ชื่อ” ของตราสินค้าที่มีการใช้ภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ภาษาอังกฤษ และเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากล อีกทั้งการใช้ชื่อที่เป็นภาษาอังกฤษ หรือมีการผสมผสานระหว่างภาษาที่เป็นวัฒนธรรมเดิมกับภาษาอังกฤษจะช่วยสื่อถึงทัศนวิสัย ความมีเกียรติยศ และแน่นอนว่าสื่อถึงความเป็นสากล และรวมไปถึงการใช้ภาษาอังกฤษในปัจจุบันจากการสำรวจพบว่ามีจำนวนผู้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นจำนวนถึง 1,121 ล้านคน ขณะที่เมื่อทำการสำรวจภาษาที่ถูกใช้ในโลโกออนไลน์มากที่สุดและอันดับหนึ่งเป็นภาษาอังกฤษที่ร้อยละ 25.9 (Anil, 2019); (Statista, 2020) ด้วยเหตุนี้ภาษาอังกฤษจึงถูกยกให้เป็นภาษาสากลอย่างแท้จริง ดังนั้นการที่ตราสินค้ามีการใช้ภาษาที่ถูกยกให้เป็นสากลแม้บางชื่อจะมีความหมายไม่ได้ลึกซึ้งมากเท่าที่ควร แต่ก็เท่ากับว่าตราสินค้าต้องการจะสื่อการก้าวเข้าสู่ความเป็นระบบสากลเนื่องจากภาษาเป็นเครื่องมือที่ทรงประสิทธิภาพในการสื่อสารและวัฒนธรรม แต่อย่างไรก็ตามการใช้ภาษาอังกฤษในชื่อของตราสินค้านั้นยังมีสัญญาณของความเป็นไทยแฝงอยู่ด้วย สิ่งถัดมาที่ทำให้ตราสินค้ามีความเป็นสากลด้วยนั่นคือ การใช้ตราสัญลักษณ์ ถือเป็นกุญแจดอกสำคัญ เนื่องจากสามารถเป็นตัวแทนที่ทำให้ลูกค้ารับรู้ความเป็นตราสินค้านั้นๆ สามารถกล่าวได้ว่าเป็นหน้าเป็นตาของตราสินค้าเลยทีเดียว อีกทั้งตราสัญลักษณ์นี้ยังช่วยทำให้ลูกค้ามองเห็นถึงความเป็นมืออาชีพของผู้ประกอบการหรือเจ้าของธุรกิจได้อีกด้วยเพราะเป็นการส่งต่อและเผยโฉมความอัตลักษณ์ของตราสินค้าให้ลูกค้าได้รับรู้ (Mihajlović, A. et al., 2016); (Tailor Brands Branding Academy, 2017) การใช้สิ่งจับใจโฆษณาที่ผู้นำเสนอเป็นนายแบบและนางแบบชาวต่างชาติซึ่งจะเป็นการสื่อถึงความเป็นสากล และให้ความหมายถึงการที่ผลิตภัณฑ์สินค้าของไทยกำลังก้าวไปสู่ความเป็นสากลและทุกชาติพันธุ์สามารถสวมใส่เครื่องประดับที่มาจากตราสินค้าของไทยได้ และสิ่งที่เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้เกิดความเป็นสากลคือเรื่องของทุนตามแนวคิดของบูร์ดิเยอ ซึ่งทุนนี้มาในรูปแบบต่าง ๆ โดยเริ่มแรกจะหมายถึงการลงทุนที่เป็นทุนทางเศรษฐกิจซึ่งอาจสนับสนุนความเป็นทุนทางวัฒนธรรมในรูปแบบของสินค้าเครื่องประดับอัญมณีไทย ทั้งนี้เพราะผู้ที่มีทุนทางเศรษฐกิจสูงจะช่วยให้เกิดทุนทางวัฒนธรรมได้ง่าย (Wantanasombut, A., 2562) และส่งต่อจนมาถึงความเป็น “ทุนสัญลักษณ์ (Symbolic Capital)” เนื่องจากตราสินค้าต้องส่งสมชื่อเสียง ความน่าเชื่อถือในตราสินค้านั้น รวมถึง ความเป็นตราสินค้าชั้นนำ อีกทั้งชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือที่ส่งสมมาต้องมากพอสมควรจนสามารถขยายฐานอำนาจการผลิตและสามารถส่งออก (export) ในในอาณาประเทศทั่วโลก และการจะเป็นตราสินค้าที่มีความเป็นสากลได้นั้น “การส่งออก” และคำว่า

“กระบวนการ” ถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญสุด (Roberts, J. & Cayla, J., 2008); (Gibson-Graham, J. K, 2002) ดังนั้นการเล่าเรื่องที่เกิดจากองค์ประกอบเหล่านี้โดยเฉพาะเมื่อผ่านสื่อสังคมออนไลน์จะมีส่วนช่วยทำให้ตราสินค้าเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทยส่งสารความเป็นสัญลักษณ์แห่งความเป็นสากลให้ผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศได้รับรู้ถึงความเป็นสากลของคนไทย

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการและการส่งออกเป็นใจกลางที่จะทำให้เกิดสัญลักษณ์แห่งความเป็นสากลในเรื่องเล่า เพราะการเป็นสากลต้องเป็นสิ่งที่มากกว่าการติดต่อสัมพันธ์ทางธุรกิจกับต่างประเทศ และสิ่งสำคัญในการสนับสนุนให้การสัญลักษณ์แห่งความเป็นสากลนี้คือ “ทุน” ขณะที่ ชื่อ ภาษา ตราสัญลักษณ์ การใช้ผู้นำเสนอสินค้าที่เป็นนายแบบและนางแบบต่างชาติเป็นปัจจัยอื่น ๆ ที่ตามมา ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 สัญลักษณ์แห่งความเป็นสากลในเรื่องเล่า

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากงานวิจัยนี้สามารถสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการเล่าเรื่องในความเป็นสากลผ่านตราสินค้าเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทย 5 ตราสินค้า จะประกอบไปด้วย การใช้ “ชื่อ”

และ “ภาษา” ที่เป็นสากลเป็นที่ยอมรับ นั่นคือ การใช้ภาษาอังกฤษ ทั้งแบบร้อยเปอร์เซ็นต์ หรือผสมผสานกับวัฒนธรรมดั้งเดิม ถัดมาคือการใช้ตราสัญลักษณ์ (logo) ที่ผ่านการออกแบบ การตกลีขทางความคิดที่อาจอิงต่อคติความเชื่อที่สากลคนทั่วโลกเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน เช่น เครื่องหมายความเป็นนิรันดร์ เป็นต้น เรื่องเล่าในมิติต่อมาคือการใช้สิ่งจับใจที่เป็น นายแบบหรือนายแบบต่างชาติเพื่อแสดงความเป็นสากลและความหลากหลายของชาติพันธุ์ว่า ทุกคนสามารถสวมใส่เครื่องประดับอัญมณีของไทยที่เป็นสินค้าทางวัฒนธรรมได้ และ เรื่องเล่า ที่เกี่ยวกับ “ทุน” เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เกิด “กระบวนการ” และ “การส่งออก (export)” ไป ต่างประเทศ เพราะการแพร่หลายของตราสินค้าไปทั่วโลกเป็นเสมือนสัญญาณเชิงการเป็นโลกาภิวัตน์ ข้อเสนอแนะ ในแง่ของการนำผลไปใช้นั้นผู้ประกอบการต่าง ๆ ที่ต้องการจะเขียนเรื่องเล่า ให้กับตราสินค้าของตนเองผ่านช่องทางสื่อต่าง ๆ สามารถนำเรื่องราวและตัวอย่างความเป็นสากลของเรื่องเล่าเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทยไปใช้ได้ โดยเฉพาะผู้ประกอบการเครื่องประดับอัญมณีในระดับท้องถิ่นที่ต้องการจะยกระดับความเป็นตราสินค้าของตนเองโดยพิจารณาจากการตั้งชื่อ การใช้ตราสัญลักษณ์ และการใช้ภาษา เป็นหลักในเบื้องต้น ในแง่ของวิชาการ ด้านการเรียนการสอนในแวดวงสาขาที่เกี่ยวข้องผู้สอนสามารถนำแนวคิดเรื่องรูปแบบจำลองอคาติม ไปสอนเสริมเพิ่มเติมหรือประยุกต์ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สำหรับสาขาอื่น ๆ ผู้สอนสามารถสอดแทรกเรื่องของการเล่าเรื่องให้กับผู้เรียนได้ เพราะการเล่าเรื่องก่อให้เกิดความทรงจำได้ในระยะยาวและการเล่าเรื่องความเป็นสากลช่วยให้เราตระหนักและเรียนรู้กระบวนการสร้างความเป็นสากลเพื่อส่งเสริมความทัดเทียมอาณาประเทศ ข้อเสนอแนะ สำหรับการศึกษาในอนาคต เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้ได้ศึกษาแต่เฉพาะตราสินค้าชั้นนำของไทยเท่านั้นจึงอาจไม่ครอบคลุมความเป็นเรื่องเล่าของเครื่องประดับอัญมณีทั้งหมด สำหรับการศึกษาในครั้งต่อไปอาจศึกษาเปรียบเทียบเรื่องเล่าของตราสินค้าชั้นนำของไทยและตราสินค้าท้องถิ่น หรือเปรียบเทียบให้เห็นความเด่นและแตกต่างของแบรนด์เครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทยและตราสินค้าเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของต่างประเทศ

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “เรื่องเล่ากับการบริโภคเชิงสัญลักษณ์ในเครื่องประดับอัญมณีชั้นนำของไทย”

เอกสารอ้างอิง

ขวัญใจ เตชเสนสกุล. (2563). มองแนวโน้มการค้าอัญมณีและเครื่องประดับผ่านทิศทางเศรษฐกิจปี 2563. เรียกใช้เมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2564 จาก http://www.thaigemjewelry.or.th/user_file/p1e1qsr6ed1m5u1av15sng7lgtg4.pdf

- ณรงค์ยศ มหิตวิภาณิชา. (2019). พฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในไทย 2561 (อัปเดต 25/02/2562). เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2563 จาก <https://www.twfdigital.com/blog/2019/03/thailand-internet-user-profile-2018/>
- ณัชรินทร์ ทองแพง. (2560). ภาพตัวแทนความเป็นไทยผ่านสตีกเกอร์ไลน์. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารงานวัฒนธรรม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2550). ปฏิวัติการบริโภคจากสิ่งของฟุ่มเฟือยมาสู่สิ่งจำเป็น. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สยาม.
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). ETDA เผย ปี 62 คนไทยใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 10 ชั่วโมง 22 นาที Gen Y ครองแชมป์ 5 ปีซ้อน. เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2563 จาก <https://www.etda.or.th/th/NEWS/ETDA-Revealed-Thailand-Internet-User-Behavior-2019.aspx>
- Afzal, F. et al. (2019). Market Sustainability: A Globalization and Consumer Culture Perspective in the Chinese Retail Market. *Sustainability*, 11 (575), 1-24.
- Anil. (2019). English Language Statistics – an Exhaustive List. Retrieved January 26, 2021, from <https://lemongrad.com/english-language-statistics/>
- Baudrillard, J. (1981). For a Critique of the Political of the Sign translated with an introduction by Levin. nashville: Telos Press.
- Bourdieu, P. (1986). The Form of Capital, Richardson, J.G. (edited). *Handbook of Theory and Research for Sociology of Education* (p. 241-258). New York: Greenwood Press.
- Braun, V. & Clarke, V. (2012). Thematic Analysis. In H. Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf, & K. J. Sher (Eds), *APA Handbook of Research Methods in Psychology, Vol. 2: Research Designs: Quantitative, Qualitative, Neuropsychological, and Biological* (pp. 57-71). Washington, DC: American Psychological Association.
- Burke, K. . (1969). *A Grammar of Motives*. London: University of California Press.
- Clarkson, J .J. et al. (2013). The Desire for Consumption Knowledge. *Journal of Consumer Research*, 39(6),1313-1329.
- Clinton, D. (2018). Defining the Future of Human Information Consumption. *Loupventures*. Retrieved February 17, 2021, from <https://loupventures.com/defining-the-future-of-human-information-consumption/>
- Coelho, A. et al. (2017). Attitudes Towards Luxury Brands: Comparing Homosexuals and Heterosexuals. *Conference 5th International Consumer*

- Brand Relationship Conference 18-20 May 2017. Retrieved February 17, 2021, from https://www.researchgate.net/publication/317095900-ATTITUDES_TOWARDS_LUXURY_BRANDS_COMPARING_HOMOSEXUALS_AND_HETEROSEXUALS
- Dib, H & Johnson, L. W. (2019). Gay Male Consumers Seeking Identity in Luxury Consumption: The Self- Concept. *International Journal of Business Marketing and Management (IJBMM)*, 4(2), 25-39.
- Fisher, W. R. (1984). Narration as Human Communication Paradigm: The Case of Public Moral Argument. *Communication Monographs*, 51 (1), 1-22.
- Gibson-Graham, J. K. (2002). Beyond Global VS Local: Economics Politics Outside the Binary Flame. Forthcoming in A. Herod and M. Wright (eds) *Geographies of Power: Placing Scale*, Oxford. New Jersey: Blackwell Publishers.
- GIT Information Center. (2564). จำนวนผู้ประกอบการอัญมณีและเครื่องประดับไทยปี 2563. เรียกใช้เมื่อ 20 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://infocenter.git.or.th/infographic>
- Hughes, M.U. et al. (2016). Storygiving as a Co-creation Tool for Luxury Brands in the Age of the Internet: A Love Story by Tiffany and Thousands of Lovers. *Journal of Product & Brand Management*, 25(4), 357-364.
- Jang, T. (2563). ภาพรวมส่งออกอัญมณีและเครื่องประดับไทย ม.ค.-มิ.ย. 63 มูลค่าแตะ 1 หมื่นล้านดอลลาร์. เรียกใช้เมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://www.bltbangkok.com/news/28356/>
- Jindamanee, K. (2562). Storytelling เล่าเรื่องเป็น เห็นธุรกิจโต วิธีเพิ่มยอดขายด้วยการสร้างเรื่องเล่า. เรียกใช้เมื่อ 19 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://taokaemai.com/storytelling-เล่าเรื่องเป็น-เห็นธุรกิจ/>
- Kapferer. (2014). The Future of Luxury: Challenges and Opportunities. *Journal of Brand Management*, 21(9), 716-726.
- Mihajlović, A. et al. (2016). The Importance of Responsive Logo Design Across a Wide Range of Devices on the Web. Serbia: Singidunum University.
- Moraes, C. et.al. (2015). Understanding Ethical Luxury Consumption through Practice Theories: A Study of Fine Jewellery Purchases. *Journal of Business Ethics*, 145(3), 525-543.

- Ogden, C.K. & Richards. I. A. (1923). *The Meaning of Meaning*. New York: A Harvest Book.
- Roberts, J. & Cayla, J. (2008). *Global Branding*. Retrieved January 25, 2021, from https://www.researchgate.net/publication/292824501_Global_branding
- Ryu, K. et. al. (2018). Effect of a Brand Story Structure on Narrative Transportation and Perceived Brand Image of Luxury Hotels. *ELSEVIER*, 71 (2019), 348-363.
- Statista. (2020). *Most Common Languages Used on the Internet as of January 2020, by Share of Internet Users*. Retrieved January 26, 2021, from <https://www.statista.com/statistics/262946/share-of-the-most-common-languages-on-the-internet/>
- Tailor Brands Branding Academy. (2017). Chapter One: The Importance of Having Logo. Retrieved January 25, 2021, from https://www.tailorbrands.com/wpcontent/uploads/2017/11/Ebook_7steps_all.pdf
- The Knowledge Provider. (2561). พฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตในปี 2560. เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2563 จาก https://www.ar.co.th/news_content/en/751
- Urkmez, T. and Wagner, R. (2016). *Luxury or Necessity? Inclarity Still Exists*. Conference: EMAC (European Marketing Conference) 2015At: Leuven. Volume: 44. Retrieved April 15, 2018, from https://www.researchgate.net/publication/283615202_'Luxury_or_necessity_Inclarity_still_exists_'
- Wantasanombut, A. (2562). *Social Media, Social Capital*. Retrieved February 20, 2564, from <https://thematter.co/thinkers/social-media-social-capital/73294>
- West, D. (2017). *How to Predict the Lifespan of a Company in One Simple Measure*. Retrieved October 15, 2019, from <https://www.itproportal.com/features/how-to-predict-the-lifespan-of-a-company-in-one-simple-measure/>

กระบวนการและประสิทธิผลของการบริหารองค์การเครือข่ายการ
ให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน: กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่น*
PROCESS AND EFFECTIVENESS OF EMERGENCY MEDICAL SERVICES
NETWORK: CASE STUDY IN KHON KAEN PROVINCE

ฉัตรชนก กรณสุต

Chatrchanok Karnasuta

ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์

Tippawan Lorsuwanarat

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

National Institute of Development Administration, Thailand

E-mail: ccn.ccit@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาตัวแบบการบริหารเครือข่ายการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินในจังหวัดขอนแก่น มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการบริหารงานองค์การเครือข่ายการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน และ 2) ศึกษาประสิทธิผลการบริหารงานขององค์การเครือข่ายในการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม เลือกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง แบ่งผู้ให้ข้อมูลเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ บุคลากรเครือข่ายการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินจังหวัดขอนแก่นระดับผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติงาน และประชาชนผู้รับบริการ จำนวน 28 ราย นำเสนอรูปแบบกรณีศึกษาที่ประกอบด้วยข้อมูลปฐมภูมิซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล และข้อมูลทุติยภูมิเป็นการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากระบบสารสนเทศการแพทย์ฉุกเฉินประเทศไทย แบบสัมภาษณ์และข้อมูลผ่านการวัดความพึงพอใจผู้เชี่ยวชาญ ผลที่ได้รับจากศึกษาจากการสื่อสารระหว่างรัฐบาลส่วนกลาง ภูมิภาค ท้องถิ่น ประชาสังคม และเอกชน คือความเข้าใจในการให้บริการที่เข้าถึงตัวผู้ป่วยฉุกเฉิน โดยผลการศึกษาประสิทธิผลของการบริหารองค์การเครือข่ายการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน พบว่า 1) กระบวนการบริหารงานองค์การเครือข่ายการให้ความสำคัญกับการนำผู้ป่วยฉุกเฉินส่งโรงพยาบาล เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาที่ห้องฉุกเฉินอย่างรวดเร็ว มากกว่าให้การรักษา ณ จุดเกิดเหตุ คล้ายคลึงกับแนวทาง Anglo - American model และเชื่อมโยงกับการจัดการภาครัฐ

* Received 15 May 2021; Revised 23 September 2021; Accepted 29 September 2021

แนวใหม่ที่ 2) ประสิทธิภาพของการบริหารองค์การเครือข่ายพบว่าความร่วมมือและการสื่อสารระหว่างองค์การทำให้เกิดความเชื่อใจในการทำงาน อัตราการเสียชีวิตของผู้ป่วยฉุกเฉินมีอัตราต่ำกว่าร้อยละ 10 ตามเกณฑ์สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติและกระทรวงสาธารณสุข และการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับรู้ถึงการใช้บริการเป็นไปอย่างทั่วถึง

คำสำคัญ: บริการการแพทย์ฉุกเฉิน, การบริหารจัดการเครือข่าย, ประสิทธิภาพ

Abstract

This research is a study of the emergency medical services (EMS) network model in Khon Kaen province. The objective was firstly to study the operation system of organizational network in EMS and secondly to learn the effectiveness of network governance in EMS. This research was a qualitative study. Information was obtained by in-depth interviews and focus group discussion of 28 key informants from 2 groups including staff in EMS and emergency patients who employed purposive sampling method as strategy sampling. Data were presented in the form of a case study combining the primary qualitative data (data from fieldwork) and the secondary quantitative data (data from the Information Technology for Emergency Medical System: ITEMS). The researcher measured validity of all database before analytic process. Outcome from systematic process of EMS was a bilateral communication between central government and private sector, how to approach emergency patients in appropriate time and a collaboration. Effectiveness of EMS was defined as all emergency patients having equal right to access EMS. 1) the operation system of organizational network was focused on sending the critical emergency patients received a pre-hospital emergency treatment which conform to Anglo-American model and connected with New Public Governance management. 2) the effectiveness of network governance was fluently result in cooperation and communication with entire of network that influences to trustworthiness in organization. The finding had met the criteria of Emergency Medical Foundation of Thailand and Ministry of Public Health, the loss of the critical emergency patients must below than ten percentage. The public relation had covered to people in the province.

Keywords: Emergency Medical Services, Network Governance, Effectiveness

บทนำ

การจัดบริการการแพทย์ฉุกเฉินถือเป็นการให้บริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่ส่งผลต่อการรักษาชีวิตและเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชนในประเทศ การทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการสุขภาพที่จำเป็นและเร่งด่วนได้อย่างทัน่วงทีและปลอดภัยถือเป็นบริการขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงจะต้องได้รับอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันในการดูแลก่อนถึงโรงพยาบาล (Pre - Hospital Care) ทำให้ สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินแห่งชาติ (สพฉ.) มีแนวคิดที่จะกระจายการดำเนินการและการจัดระบบการแพทย์ฉุกเฉินลงในพื้นที่ โดยเฉพาะต้องการให้ท้องถิ่นได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการระดับพื้นที่มากขึ้น ซึ่งส่งผลให้มีรูปแบบการจัดบริการการแพทย์ฉุกเฉินเป็น 4 กลุ่มคือ 1) การบริหารจัดการภายใต้กองทุนการแพทย์ฉุกเฉินจังหวัด 2) การบริหารจัดการในรูปแบบกองทุนสุขภาพแบบบูรณาการในลักษณะการบูรณาการ ในระดับจังหวัด 3) การบริหารจัดการในรูปแบบของการทำบันทึกข้อตกลง (MOU) ทำเพื่อกิจกรรมร่วมกัน และ 4) การบริหารจัดการผ่านโครงสร้างอนุกรรมการฉุกเฉินจังหวัด (Suriyawongpaisal, P. et al., 2019)

เหตุผลในการเลือกกรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่นเนื่องจากจังหวัดของแก่นถือเป็นจุดเริ่มต้นของวิวัฒนาการการแพทย์ฉุกเฉินในประเทศไทย โดยการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินอย่างเป็นระบบเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2536 ผลักดันให้มีการบรรจุแผนพัฒนาระบบการแพทย์ฉุกเฉินไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) และก่อตั้งศูนย์การแพทย์ฉุกเฉินที่เป็นต้นแบบแห่งแรก ณ โรงพยาบาลขอนแก่น โดยได้รับความช่วยเหลือทางเทคนิคจาก Japan International Cooperation Agency (JICA) ซึ่งศูนย์การแพทย์ฉุกเฉินแห่งนี้เป็นหน้าที่บริหารจัดการครอบคลุมการให้บริการช่วยเหลือผู้ป่วยฉุกเฉินก่อนถึงโรงพยาบาลทั้งหมด และ บริบทการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินในต่างจังหวัดมีความแตกต่างจากเขตเมือง ซึ่งประชาชนในชนบทหรือพื้นที่ห่างไกลจะมีอุปสรรคในการเข้าถึงบริการการแพทย์ที่โรงพยาบาล

การทำงานของระบบการแพทย์ฉุกเฉินต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ รูปแบบการดำเนินการจึงเป็นลักษณะเครือข่าย แนวคิดการบริหารจัดการเครือข่าย (Network Governance) จึงถูกนำมาบูรณาการกับการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และ ภาคประชาสังคม (Kooiman, J., 2000) โดยมีเป้าหมายเพื่อจัดการปัญหาสังคมหรือสร้างโอกาสให้แก่สังคม พร้อมทั้งการจัดเครือข่ายในรูปแบบของเครือข่าย การบริหารจัดการ (Governance Network) ต้องคำนึงถึงความเฉพาะเครือข่ายที่มีแนวทางการบริหารจัดการที่แตกต่างกับเครือข่ายปกติ ทั้งด้านรูปแบบความสัมพันธ์ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง การเจรจาข้อตกลงร่วมกัน ระบบการกำกับดูแล และเป้าหมายการทำงาน (Sorensen, E. & Torfing, J., 2008) ระบบการทำงานหรือกฎระเบียบที่นำมาใช้มีข้อจำกัดมากกว่าการนำการจัดการเครือข่ายทั่วไปมาใช้ ส่งผลให้การประเมินประสิทธิผลของเครือข่ายโดยเฉพาะในด้านการ

ให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินควรได้รับการศึกษาเพื่อหารูปแบบเฉพาะของการบริหารจัดการเครือข่าย ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้จึงจำเป็นต้องขยายระดับการวิเคราะห์ประสิทธิภาพระดับเครือข่าย ซึ่งมีความเหมาะสมต่อการศึกษาประสิทธิภาพของเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉินมากกว่าการศึกษาเพียงแค่องค์กรหรือเป้าหมายระดับโครงการ (McGuire, M. & Agranoff, R., 2011)

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับหาแนวทางปฏิบัติ ที่นำไปใช้กับการบริหารจัดการเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉินนอกโรงพยาบาลในภูมิภาคอื่นของประเทศไทย และการรับรู้ถึงปัญหาการบริหารจัดการเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉินของจังหวัดขอนแก่น เพื่อนำไปพัฒนาการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินของแต่ละองค์กร ผู้วิจัยจึงต้องการให้เห็นถึงประโยชน์ของการใช้แนวคิดการบริหารจัดการเครือข่ายกับการบริการการแพทย์ฉุกเฉิน เหตุผลที่ผู้วิจัยออกแบบการศึกษาวิจัยโดยเลือกใช้รูปแบบกรณีศึกษา เนื่องจากสำหรับประเทศกำลังพัฒนาอย่างเช่นประเทศไทยยังไม่เคยมีการศึกษาหรืองานวิจัยในประเทศไทยรองรับแนวคิดการบริหารจัดการเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉิน การใช้แนวทางเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาปรากฏการณ์ของผลลัพธ์ที่ได้รับจากการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินจึงเป็นกระบวนการที่ความเหมาะสม โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยให้ความสำคัญกับการศึกษาเฉพาะบริการการแพทย์ฉุกเฉินก่อนถึงโรงพยาบาล เท่านั้น วัตถุประสงค์ของบทความความวิจยนี้จึงพยายามจะนำเสนอการกระบวนการดำเนินงาน ประสิทธิภาพ และตัวแบบการบริหารองค์กรเครือข่ายของการบริการการแพทย์ฉุกเฉินที่เหมาะสมกับประเทศไทยซึ่งมีความแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละพื้นที่ จนนำไปสู่การพิสูจน์ศักยภาพของผู้ที่เกี่ยวข้องในการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินของแต่ละองค์กร เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อชีวิตผู้ป่วยฉุกเฉิน และความเสมอภาคในการเข้าถึงบริการการแพทย์ฉุกเฉินของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการบริหารงานขององค์กรเครือข่ายในการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน ของจังหวัดขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของการบริหารองค์กรเครือข่ายในการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน ของจังหวัดขอนแก่น

วิธีดำเนินการวิจัย

การออกแบบการวิจัย การศึกษาครั้งนี้ดำเนินการโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) เป็นกรณีศึกษาเดียว (Single Case Study) เป็นแนวทางในการแสวงหาคำตอบของคำถามการวิจัยที่กำหนดไว้ เพื่อค้นหาข้อมูลเชิงลึกขององค์กรเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉิน และประสิทธิภาพของการบริหารองค์กรเครือข่ายการบริการการแพทย์ฉุกเฉิน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องเข้าใจเงื่อนไขของกระบวนการ

ดำเนินงานและเงื่อนไขของการเกิดประสิทธิผลในบริบทของประเทศไทยให้่องแท้เพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นตัวแบบการบริหารองค์การเครือข่าย เพื่อเป็นการตรวจสอบความเหมาะสมของการเลือกใช้วิธีการศึกษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) สัมภาษณ์บุคลากรในเครือข่ายการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินจังหวัดขอนแก่น เช่น ผู้อำนวยการศูนย์ความร่วมมือแห่งองค์การอนามัยโลกด้านการป้องกันอุบัติเหตุ นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด กับทีมผู้ปฏิบัติงาน เช่น แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่งานฉุกเฉินการแพทย์ นักฉุกเฉินการแพทย์ พนักงานฉุกเฉินการแพทย์ อาสาฉุกเฉินการแพทย์ และ 2) ประชาชนผู้รับบริการการแพทย์ฉุกเฉิน โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่าง (Sampling Strategy) เป็นการเลือกกรณีศึกษาแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลมีดังนี้

กลุ่มประชากรหลักในการวิจัย ได้แก่ องค์การเครือข่ายการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินจังหวัดขอนแก่น ประกอบด้วย สถาบันการแพทย์ฉุกเฉินจำนวน 2 คน อนุกรรมการบริหารระบบการแพทย์ฉุกเฉินในระดับจังหวัด จำนวน 2 คน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และ องค์การบริหารส่วนตำบล) จำนวน 6 คน ศูนย์ความเป็นเลิศ (Excellence Center) ในการให้บริการทางการแพทย์ด้านต่าง ๆ เช่น Trauma Center จำนวน 2 คน สสจ. จำนวน 4 คน เครือข่ายบริการสุขภาพระดับอำเภอ (Contracting Unit of Primary Care: CUPs) จำนวน 2 คน โรงพยาบาลเอกชน จำนวน 2 คน ภาคประชาสังคม ได้แก่ มูลนิธิ และสมาคมต่าง ๆ จำนวน 6 คนในฐานะผู้ให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน และประชาชนในฐานะผู้รับบริการการแพทย์ฉุกเฉินอีกจำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้นเป็นจำนวน 28 ราย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ ตามวัตถุประสงค์งานวิจัย โดยใช้การค้นคว้าวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อประกอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) ที่เป็นการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - structure Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยลงพื้นที่จังหวัดขอนแก่นเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในระบบการแพทย์ฉุกเฉิน

วิธีการสร้างแบบสอบถามและตรวจสอบเครื่องมือ วิธีการสร้างแบบสอบถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ มาจากการศึกษาทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริการแพทย์ฉุกเฉินในประเทศไทย จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปตรวจสอบและแนะนำจากผู้ที่เกี่ยวข้องในเครือข่ายการบริการแพทย์ฉุกเฉิน โดยผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย เพื่อความเที่ยงตรงของเครื่องมือ โดยแบ่งคำถามการสัมภาษณ์เป็น สองกลุ่มตามการแบ่งกลุ่มตัวอย่าง การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มผู้ให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินนั้น จะสัมภาษณ์จุดเริ่มต้นและความเป็นมาการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินกระบวนการดำเนินงาน จำนวน

31 ข้อ ส่วนกลุ่มผู้รับบริการการแพทย์ฉุกเฉินจะสัมภาษณ์เชิงลึก การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและความเข้าใจในการบริการการแพทย์ฉุกเฉิน เป็นจำนวน 10 ข้อ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มจากกลุ่มองค์การเครือข่ายการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินจังหวัดขอนแก่น โดยผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งอย่างเป็นทางการ (Formal Interview) และอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ลักษณะการสัมภาษณ์เน้นการพูดคุยแบบเป็นกันเองในเรื่องทั่วไปหรือเกี่ยวกับกิจกรรมของเครือข่ายการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินและผลการดำเนินการจากการบริหารจัดการ จากนั้นจึงโยนเข้าสู่ประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการในภายหลัง และในกรณีการสนทนากลุ่ม (Focus group) ผู้วิจัยเน้นการพูดคุยเป็นกันเองโดยพยายามสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลาย โดยพยายามสร้างสมดุลความต้องการของผู้เข้าร่วมสนทนาโดยควบคุมให้การดำเนินการยังคงอยู่บนหัวข้อหลัก และพิจารณาทางเลือกต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปและสอบถามเกี่ยวกับสิ่งที่ยังขาดความสมบูรณ์ และกล่าวเสริมเพิ่มเติมประเด็น โดยมีลักษณะของคำถามเป็นการใช้คำถามปลายเปิด (Open - Ended Questions)

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การวิเคราะห์ของ Merriam, S. B. ว่าด้วยตัวกำหนดการใช้วิธีการศึกษา 4 ข้อหลัก ซึ่งได้แก่ 1) คำถามการวิจัยที่เกี่ยวกับ “ทำไม” และ “อย่างไร” 2) การที่นักวิจัยไม่สามารถควบคุมปัจจัยที่ต้องการศึกษาได้ 3) ผลลัพธ์ที่ปรารถนาอยู่กับการทำความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับกรณีศึกษานั้น ๆ และ 4) ความสามารถในการระบุขอบเขตของระบบที่ใช้การศึกษา (Merriam, S. B. , 1988) จากนั้นเป็นการนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มมาตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Technique) วิเคราะห์ข้อมูลที่จากตัวแสดงหลัก บุคคลภายนอก (ศูนย์ความร่วมมือแห่งองค์การอนามัยโลก และจากผู้ที่ได้รับผลจากการบริการการแพทย์ฉุกเฉิน ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร แล้วนำมาลดทอนข้อมูลเพื่อให้ได้ประเด็นในการศึกษาและตรวจสอบข้อมูลเพื่อความครบถ้วน เป็นการยืนยันข้อมูล 3 ทิศทาง เพื่อทดสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation Technique) ด้านข้อมูล (Data triangulation) โดยตรวจสอบความเหมือนกันและความต่างกันของข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นเพื่อยืนยันความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้รับ ก่อนนำมาอภิปรายผลในเชิงพรรณนาด้วยการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาพัฒนารวมถึงใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยร่วมกับข้อมูลเชิงคุณภาพและข้อมูลเชิงคุณภาพที่เก็บรวบรวมได้มาประกอบกันเพื่อตรวจสอบสามเส้าด้านทฤษฎี (Theory Triangulation)

ผลการวิจัย

การศึกษากระบวนการและประสิทธิผลของการบริหารองค์การเครือข่ายการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน: กรณีศึกษาจังหวัดขอนแก่นมีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

1. กระบวนการบริหารงานขององค์การเครือข่ายในการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน จังหวัดขอนแก่น

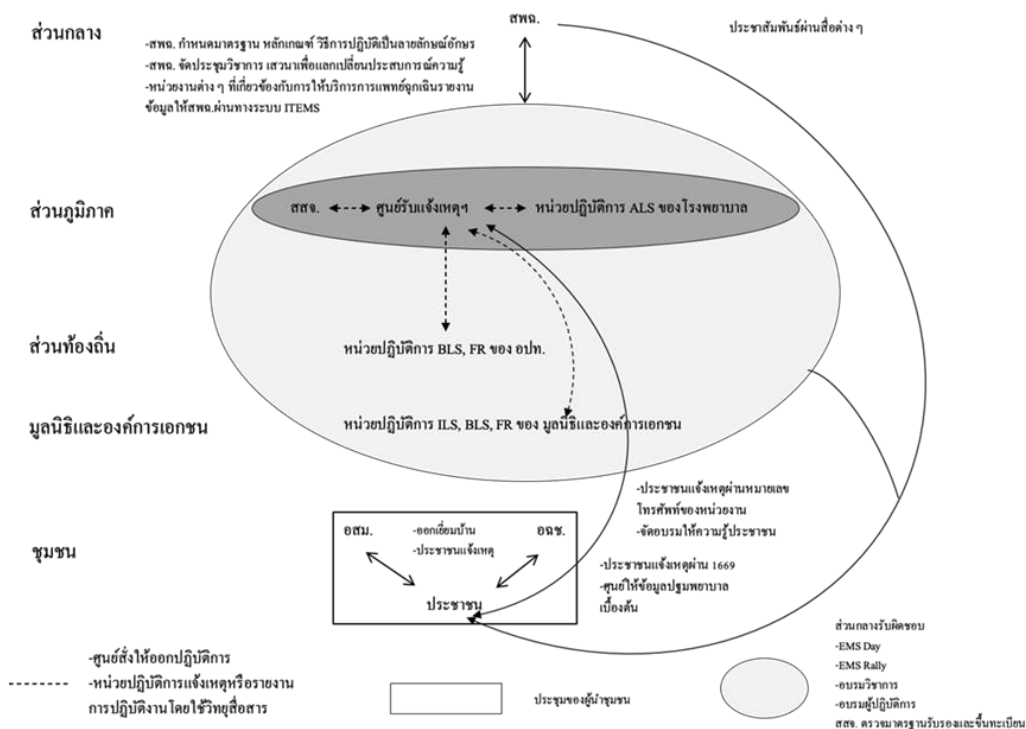
ประเด็นที่หนึ่ง กระบวนการดำเนินงานองค์การเครือข่ายของการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน จังหวัดขอนแก่น พบว่า การบริหารจัดการเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉินของประเทศไทยให้ความสำคัญกับการนำผู้ป่วยฉุกเฉินส่งโรงพยาบาล เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการรักษาที่ห้องฉุกเฉินอย่างรวดเร็ว มากกว่าให้การรักษา ณ จุดเกิดเหตุ สอดคล้องกับระยะเริ่มต้นของการพัฒนาระบบการแพทย์ฉุกเฉินของประเทศพัฒนาแล้ว เนื่องจากการกระจายตัวของประชากรนั้นอยู่ในพื้นที่ขนาดใหญ่ การให้บริการประชาชนต้องอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคและเป็นมาตรฐานสากล คำนึงถึงอัตราการรอดชีวิตของประชาชนในพื้นที่ระบบการจัดการของแต่ละองค์การจำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกัน สาเหตุที่การให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินในจังหวัดขอนแก่นต้องอาศัยความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนมาก เนื่องจากจังหวัดขอนแก่นมีพื้นที่ขนาดใหญ่และหน่วยปฏิบัติการการแพทย์ฉุกเฉินของโรงพยาบาลมีจำนวนไม่เพียงพอ จำเป็นที่จะต้องมีการบริหารงานที่สามารถประสานความร่วมมือระหว่างเครือข่าย ในลักษณะของการบริหารเครือข่าย ซึ่งจังหวัดขอนแก่นมีจำนวน อปท. ที่จัดหน่วยปฏิบัติการการแพทย์ฉุกเฉิน ทั้งหมดประมาณ 340 แห่ง ออกปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ป่วยมากกว่า 60% ของการออกเหตุทั้งหมด แต่บางพื้นที่ในจังหวัดขอนแก่นยังขาดหน่วยกู้ชีพ พื้นที่เหล่านั้นได้รับการช่วยเหลือจากตำบลข้างเคียง การออกเหตุของโรงพยาบาลจะแตกต่างจากการออกเหตุของอปท.และมูลนิธิ โดยศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการการแพทย์ฉุกเฉินโรงพยาบาลขอนแก่นทำหน้าที่ตัดสินใจและสั่งการให้หน่วยกู้ชีพออกเหตุตามระดับความรุนแรงของผู้ป่วย ผู้ป่วยความรุนแรงระดับสีแดงจะสั่งการให้หน่วยกู้ชีพของโรงพยาบาลเป็นผู้ออกเหตุ ส่วนผู้ป่วยความรุนแรงระดับสีเหลืองและสีเขียวจะสั่งการให้หน่วยกู้ชีพของ อปท. และมูลนิธิเป็นผู้ออกเหตุ ผู้อำนวยการศูนย์ความร่วมมือขององค์การอนามัยโลกด้านการป้องกันอุบัติเหตุ กล่าวถึงการทำงานว่า “ศูนย์รับแจ้งเหตุฯควรอยู่ภายใต้การบริหารจัดการของโรงพยาบาลหรือสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเนื่องจากศูนย์รับแจ้งเหตุฯ จะต้องสามารถคัดแยกระดับความรุนแรงของผู้ป่วยและสั่งการได้อย่างเหมาะสม สามารถให้คำปรึกษาแก่กู้ชีพเมื่อเกิดปัญหานานาน” (ผู้อำนวยการศูนย์ความร่วมมือขององค์การอนามัยโลกด้านการป้องกันอุบัติเหตุ, 2562)

หน่วยปฏิบัติการการแพทย์ฉุกเฉินของทุกองค์การมีความเชื่อมโยงการทำงานระหว่างกันและมีการเชื่อมโยงกับรัฐบาลส่วนภูมิภาค “ปัจจุบันงานการแพทย์ฉุกเฉินของ สสจ.ขอนแก่นอยู่ภายใต้กลุ่มงานป้องกันโรคไม่ติดต่อ สุขภาพจิต และยาเสพติด ทำหน้าที่ตรวจสอบมาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากร หน่วยปฏิบัติการและพาหนะฉุกเฉินของหน่วยปฏิบัติการให้เป็นไปตามมาตรฐานที่ สพฉ. กำหนด รวมทั้งจัดทำทะเบียน ตรวจสอบเอกสารและอนุมัติการเบิกจ่ายเงินค่าออกเหตุให้แก่หน่วยงานที่ออกปฏิบัติการฉุกเฉิน มาว่าจะเป็นโรงพยาบาล

ท้องถิ่น เทศบาล อบต. หรือมูลนิธิ สมาคมต่าง ๆ” (นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น, 2562) การสื่อสารเพื่อประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดความรู้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉิน สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการเครือข่าย (Network Governance) ที่แต่ละองค์การร่วมมือกันในการจัดบริการให้แก่ประชาชนหรือร่วมมือกันเพื่อแก้ไขปัญหา

ประเด็นที่สอง โครงสร้างการจัดการระบบการแพทย์ฉุกเฉินมีการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่ประยุกต์ให้เข้าบริบทการให้บริการเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉินของพื้นที่จังหวัดขอนแก่น จากปัญหาอำนาจในการสั่งการหรือควบคุมของการจัดการภาครัฐในแบบเดิมที่เป็นการรวมอำนาจไว้ที่ศูนย์กลางนั้นไม่สามารถตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่เป็นพลวัตได้ การแบ่งปันวิสัยทัศน์แก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องทำให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวและสร้างเป้าประสงค์ร่วมของการบริหารเครือข่ายที่นำไปสู่การกำหนดแนวทางการปฏิบัติเพื่อส่วนรวม และลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น โดยผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวว่า “จังหวัดขอนแก่นมีการกำหนดยุทธศาสตร์และจัดแบ่งพื้นที่ให้บริการของหน่วยกู้ชีพปฏิบัติการฉุกเฉิน ของโรงพยาบาลท้องถิ่น สมาคมและมูลนิธิต่าง ๆ ครอบคลุมทุกพื้นที่ แต่ละหน่วยจะมีพื้นที่ของตนเองไม่ทับซ้อนกันเป็นการป้องกันปัญหาความขัดแย้ง ทุกกู้ชีพมีเป้าหมายเดียวกันอยู่แล้วคือช่วยชีวิตผู้ป่วยจึงไม่จำเป็นต้องมาทะเลาะกัน” (นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น, 2562) โดยอธิบายถึงกระบวนการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินโดย สพฉ. ในฐานะของรัฐบาลส่วนกลางมอบอำนาจ การตัดสินใจให้แก่รัฐบาลส่วนภูมิภาค คือ สสจ. โดย สพฉ. เองเป็นเพียงผู้บังคับใช้กฎระเบียบ โรงพยาบาลรัฐในฐานะรัฐบาลส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับผิดชอบจัดหน่วยปฏิบัติการฉุกเฉิน (ภาพที่ 1) การกำหนดยุทธศาสตร์แบ่งพื้นที่ช่วยสนับสนุนความร่วมมือระหว่างกัน ผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “บุคคลากรในระบบการแพทย์ฉุกเฉินของจังหวัดขอนแก่นมีความเป็นพี่ - น้อง เป็นศิษย์ - อาจารย์ มีความเคารพพยาบาลหัวหน้าศูนย์รับแจ้งเหตุฯ เมื่อแจ้งหน่วยปฏิบัติการให้ออกเหตุแล้วได้รับความร่วมมือจากหน่วยปฏิบัติการในการออกเหตุเป็นอย่างดี ความสัมพันธ์นี้ยังช่วยลดความบาดหมางและข้อขัดแย้งระหว่างหน่วยปฏิบัติการ เมื่อเริ่มมีความขัดแย้งเกิดขึ้นพยาบาลหัวหน้าศูนย์รับแจ้งเหตุฯ สามารถไกล่เกลี่ยก่อนเรื่องจะลุกลามเนื่องจากเป็นบุคคลที่ได้รับความเคารพและเกรงใจจากทุกฝ่าย ทำให้ปัจจุบันไม่มีปัญหาหน่วยปฏิบัติการแย่งเคส แย่งโซนแล้ว” (ผู้อำนวยการศูนย์ความร่วมมือขององค์การอนามัยโลกด้านการป้องกันอุบัติเหตุ, 2562)

ภาพที่ 1 กระบวนการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินของจังหวัดขอนแก่น

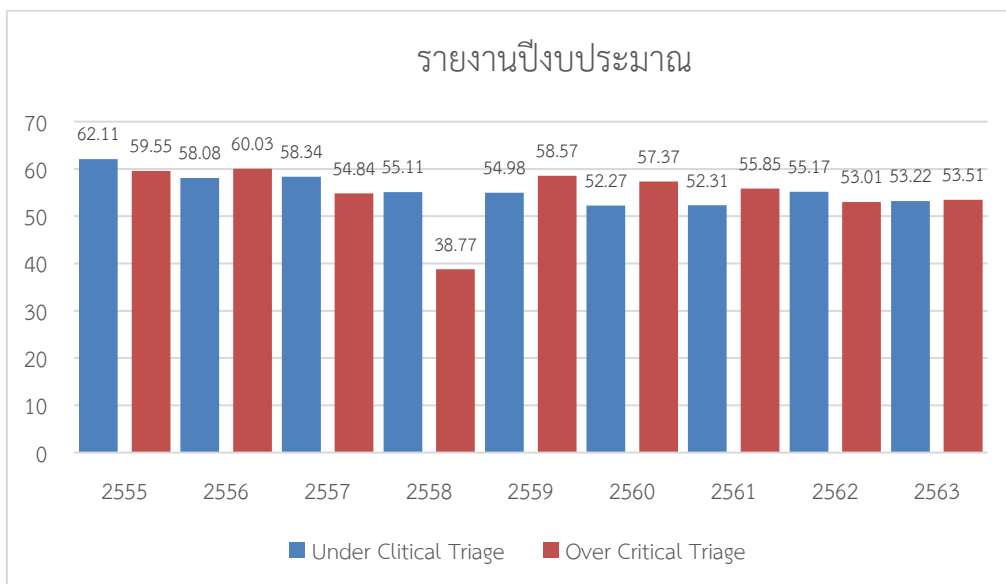
2. ประสิทธิภาพของการบริหารองค์การเครือข่ายในการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน ของ จังหวัดขอนแก่น

ประเด็นที่หนึ่ง ประสิทธิภาพของการเข้าถึงผู้ป่วยฉุกเฉินวิกฤตในพื้นที่ตามระยะเวลาที่กำหนดพบว่า ความร่วมมือและการสื่อสารระหว่างองค์การต่าง ๆ ในเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉินมีความสำคัญและมีผลต่อความรวดเร็วในการเข้าถึงตัวผู้ป่วยฉุกเฉิน และยังเข้าถึงตัวผู้ป่วยได้เร็วเท่าไรก็ยิ่งเพิ่มอัตราการรอดชีวิตของผู้ป่วยให้สูงขึ้นเท่านั้น ความไว้วางใจซึ่งกันและกันทำให้เกิดการถ่ายทอดความรู้ในเครือข่าย ความเคารพและยอมรับบทบาทระหว่างศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการและหน่วย ความไว้วางใจระหว่างศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการและโรงพยาบาลปลายทางทำให้โรงพยาบาลเชื่อถือข้อมูลการรายงานอาการผู้ป่วยที่ได้รับจากศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการ สามารถเตรียมความพร้อมแพทย์และพยาบาลประจำห้องฉุกเฉินเพื่อรอรับผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสม ไม่ต้องเสียเวลาสื่อสารกับหน่วยปฏิบัติการซ้ำอีกครั้ง โดยผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “ระยะเวลาในการเข้าถึงจุดเกิดเหตุของจังหวัดขอนแก่นใช้เวลาเพียง 8 นาที โดยมีการแจ้งเหตุมากกว่า 100,000 ครั้ง/ปี” (ผู้อำนวยการศูนย์ความร่วมมือแห่งองค์การอนามัยโลกด้านการป้องกันอุบัติเหตุ, 2562) มี อปท. ขึ้นทะเบียนให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินร้อยละ 86 (194 อปท.) ออกปฏิบัติงานจริงสูงถึงร้อยละ 91 (176 อปท.) เป็นผลงาน

เชิงประจักษ์ที่แสดงให้เห็นว่า เทศบาล และอบต.จำนวนมากให้ความร่วมมือในการจัดบริการ การแพทย์ฉุกเฉินนอกโรงพยาบาล มีการดำเนินงานร่วมกันระหว่าง อบต. ด้วยกันเองในพื้นที่ ระหว่างเทศบาลกับเทศบาลหรือเทศบาลกับอบต. เพื่อให้มีบริการการแพทย์ฉุกเฉินได้ ครอบคลุมพื้นที่ การเข้าถึงผู้ป่วยฉุกเฉินวิกฤติที่เริ่มได้รับการปฏิบัติการฉุกเฉินภายใน 8 นาที ปี 2562 ของจังหวัดขอนแก่นเป็น ร้อยละ 62.18 สพฉ. ได้กำหนดเกณฑ์วัดผลการดำเนินงาน แบ่งเป็น 5 ระดับ คือ ระดับ 1 ร้อยละ 43 - 45.9 ระดับ 2 ร้อยละ 46 - 48.9 ระดับ 3 ร้อยละ 49 - 51.9 ระดับ 4 ร้อยละ 52 - 54.9 ระดับ 5 ร้อยละ 55 - 100 จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่า ความรวดเร็วในการเข้าถึงตัวผู้ป่วยฉุกเฉินวิกฤติของเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉินจังหวัด ขอนแก่นอยู่ในเกณฑ์ระดับที่ 5 คือระดับที่ดีมาก

ประเด็นที่สอง ประสิทธิภาพในด้านอัตราการรอดชีวิตของผู้ป่วยฉุกเฉิน พบว่า เมื่อพิจารณาประสิทธิภาพเครือข่ายการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินจากการเสียชีวิตของผู้ป่วย วิกฤตฉุกเฉินของจังหวัดขอนแก่นย้อนหลัง 1 ปี ผลการดูแลรักษาเบื้องต้นพบว่า มีผู้ป่วยฉุกเฉิน เสียชีวิต ณ จุดเกิดเหตุ 146 คน (ร้อยละ 0.15) และเสียชีวิตนาระหว่างนำส่ง 17 คน (ร้อยละ 0.01) ผลการรักษาในโรงพยาบาลพบว่าเสียชีวิตในโรงพยาบาล 483 (ร้อยละ 0.49) และอัตราการเสียชีวิตภายใน 24 ชั่วโมงของผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลระดับทุติยภูมิขั้นกลาง (F2) ขึ้นไปร้อยละ 4.72 เกณฑ์เป้าหมายปีงบประมาณ 2562 ของ สพฉ.และกระทรวง สาธารณสุขกำหนดให้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 10 พบว่า อัตราการเสียชีวิตของผู้ป่วยฉุกเฉินในจังหวัด ขอนแก่นต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หมายความว่าผลการดำเนินงานของบริการการแพทย์ ฉุกเฉินอยู่ในระดับที่ดีมากเพราะผู้ป่วยฉุกเฉินมีอัตราการรอดชีวิตสูงทั้งในและนอกโรงพยาบาล นอกจากนั้นอัตราการรอดชีวิตของผู้ป่วยฉุกเฉินนอกโรงพยาบาลยังขึ้นกับความถูกต้อง ในการคัดแยกระดับความฉุกเฉินของผู้ป่วยการส่งชุดปฏิบัติการฉุกเฉินที่เหมาะสมออกไป ให้การช่วยเหลือผู้ป่วยนอกโรงพยาบาล และการดูแลผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสมตามระดับความ รุนแรงของอาการป่วย เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลการคัดแยกระดับความฉุกเฉินของผู้ป่วยทาง โทรศัพทของศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการการแพทย์ฉุกเฉินจังหวัดขอนแก่นย้อนหลัง 1 ปี (จากภาพที่ 1) พบว่า ประเมินอาการผู้ป่วยฉุกเฉินนอกโรงพยาบาลต่ำกว่าระดับความรุนแรง เมื่อเทียบกับที่โรงพยาบาล (Under Triage) ร้อยละ 53.22 และสูงกว่าระดับความรุนแรงเมื่อ เทียบกับที่โรงพยาบาล (Over Triage) ร้อยละ 53.51 ซึ่ง American College of Surgeons Committee on Trauma กำหนดเป้าหมายความถูกต้องของการคัดแยกระดับความฉุกเฉิน ของผู้ป่วย Under Triage น้อยกว่าร้อยละ 5 และ Over Triage ร้อยละ 25-50 ซึ่งศูนย์รับแจ้ง เหตุและสั่งการจังหวัดขอนแก่นยังทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร

ภาพที่ 2 ร้อยละของการคัดแยกที่ป่งว่าเป็นผู้ป่วยฉุกเฉินวิกฤตทางโทรศัพท์เทียบกับที่โรงพยาบาล (Under and Over Triage) ของจังหวัดขอนแก่นจำแนกตามปีงบประมาณ

ประเด็นที่สาม การประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจและรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบริการการแพทย์ฉุกเฉิน โดยพิจารณาจากการเรียกใช้บริการโทร 1669 เมื่อเกิดภาวะเจ็บป่วยฉุกเฉินของจังหวัดขอนแก่นย้อนหลัง 1 ปี พบว่า ผู้ป่วยฉุกเฉินแจ้งเหตุด้วยหมายเลขฉุกเฉิน 1669 ร้อยละ 72.14 ข้อมูลสนับสนุนจากผู้ให้ข้อมูลกล่าวว่า “ชาวบ้านส่วนใหญ่เค้าก็รู้ว่าจะเวลาเมื่อเหตุฉุกเฉินให้โทร 1669 มีป้ายประกาศ ผู้ใหญ่บ้านเค้าก็ประกาศเสียงตามสายตอนเช้า” (อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน, 2562) และประชาชนผู้รับบริการการแพทย์ฉุกเฉินในจังหวัดขอนแก่นกล่าวว่า “เห็นป้าย 1669 อยู่ที่ อบต. ตอนติดต่อราชการ ไปโรงพยาบาลก็เห็นเขาแจกกระดาษแผ่นพับ รถมอเตอร์ก็มีป้าย 1669” สอดคล้องกับแนวทางการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรับรู้ให้กับประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบขององค์การที่ให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินในจังหวัดขอนแก่น การสื่อสารเพื่อให้ประชาชนรู้จักสามารถเข้าถึงระบบบริการการแพทย์ฉุกเฉินและให้ความร่วมมือสนับสนุนการออกปฏิบัติการของหน่วยกู้ชีพ โรงพยาบาล สสจ. และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน ประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่ประชาชนในพื้นที่ถึงการบริการการแพทย์ฉุกเฉินและสามารถเรียกใช้บริการได้

อภิปรายผล

จากการศึกษาประสิทธิผลเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉิน จังหวัดขอนแก่น สามารถอภิปรายผลการศึกษาวิจัยได้ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการดำเนินงานขององค์การเครือข่ายการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินพบว่า ประเด็นเรื่องตัวแบบการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน จากการศึกษาการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินของจังหวัดขอนแก่นพบว่า ให้ความสำคัญกับการสื่อสารระหว่างองค์การในเครือข่ายซึ่งส่งผลต่อระยะเวลาการเข้าถึงตัวผู้ป่วยฉุกเฉิน เน้นการวัดผลด้านระยะเวลาซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการรอดชีวิตของผู้ป่วย สอดคล้องกับตัวแบบ Anglo - American Model (เน้นการนำส่งโรงพยาบาลมากกว่าให้การรักษ ณ จุดเกิดเหตุ) ตามแนวคิดของ Dick, W. F. ส่วนใหญ่ที่กำหนดเป้าหมายระยะเวลาในการตอบสนองสำหรับกรณีวิกฤตฉุกเฉินและกรณีฉุกเฉินเร่งด่วนแต่ไม่วิกฤต เนื่องจากเน้นความรวดเร็วในการนำผู้ป่วยส่งโรงพยาบาล และในบริบทของประเทศไทยกำลังพัฒนาอย่างเช่นประเทศไทยซึ่งมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรด้านสาธารณสุขและมีความเชื่อเรื่องศาสนาพุทธอย่างเช่นประเทศไทยซึ่งมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรด้านสาธารณสุขและมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) เป็นกลไกสำคัญในการให้บริการสาธารณสุขระดับพื้นฐาน หากมีการสร้างความร่วมมือและขยายเครือข่ายการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินไปยัง อสม. และประชาชนที่มีศักยภาพ เพื่อสร้างอาสาสมัครฉุกเฉินชุมชน ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความเข้าใจในกระบวนการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน สามารถแจ้งเหตุเจ็บป่วยฉุกเฉินได้อย่างถูกต้อง และสามารถให้การปฐมพยาบาลผู้ป่วยฉุกเฉิน ณ จุดเกิดเหตุอย่างถูกต้อง จะช่วยลดระยะเวลาการเข้าถึงตัวผู้ป่วยฉุกเฉินและเพิ่มอัตราการรอดชีวิตของผู้ป่วยฉุกเฉินได้มากยิ่งขึ้น (Dick, W. F., 2003)

เรื่องโครงสร้างการบริหารจัดการขององค์การในเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉิน จังหวัดขอนแก่น สำหรับการรับแจ้งเหตุและสั่งการและแบ่งความรับผิดชอบในการออกปฏิบัติการการแพทย์ฉุกเฉินเห็นได้ชัดว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองในการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน ตระหนักและรับรู้ถึงความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้น จึงมีการแบ่งหน้าที่แต่ละภาคส่วนอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดความสามัคคีและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน สร้างความเชื่อใจและเคารพ สอดคล้องกับ Osborne, S. P. ที่กล่าวถึง การบริหารจัดการในมิติเครือข่ายที่มาจากการประสานการทำงานร่วมกันระหว่างองค์กรต่างๆที่มีการจัดการตนเองตามบทบาทของเครือข่ายในกระบวนการจัดบริการสาธารณะ ตัวแสดงในเครือข่ายจะมีบทบาทร่วมกันในการนำนโยบายไปปฏิบัติและการจัดบริการสาธารณะเป็นการเฉพาะ แต่ความแตกต่างนั้นอยู่ที่การให้บริการการแพทย์ฉุกเฉินนอกจากจะอาศัยเครือข่ายแล้วยังใช้ภาคีหุ้นส่วน (Partnership) ภาคประชาชน (Osborne, S. P. , 2010) ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชาชนทุกคนมีส่วนร่วมสำคัญในการนำนโยบายจากส่วนกลางไปปฏิบัติงาน การบริหารจัดการการแพทย์ฉุกเฉินจึงเป็นกระบวนการที่ดำเนินการไปโดยผ่านการประสานความร่วมมือระหว่างตัวแสดงในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคม จากการสร้างเครือข่าย (Networks) โดยนำระบบสารสนเทศเป็น

ตัวเชื่อมโยงของการให้ความรู้ระหว่างกัน และใช้การเปิดเวทีปรึกษาหารือกันเพื่อจัดการประเด็นสาธารณะด้านต่าง ๆ (Deliberative Forums) (Hirst, P., 2000) และทำให้นโยบายของส่วนกลางเป็นที่รับรู้กับถึงทุกฝ่าย

2. ประสิทธิภาพของการบริหารองค์การเครือข่ายของการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน ประเด็นเรื่องระยะเวลาการเข้าถึงผู้ป่วยฉุกเฉินของหน่วยปฏิบัติการ จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นได้อย่างรูปธรรมว่าความร่วมมือระหว่างศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการ ทำให้สามารถปฏิบัติการให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยฉุกเฉินนอกโรงพยาบาลด้วยความรวดเร็ว แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการเครือข่ายการแพทย์ฉุกเฉินของจังหวัดขอนแก่นมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด เพราะการกำหนดกฎระเบียบจากส่วนกลางทำให้แต่ละองค์การในเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉินต้องดำเนินการตาม O'Leary, R. & Vij, N. อธิบายการแก้ไขปัญหานี้ว่า การบริหารจัดการในบริบทที่มีปัญหาซับซ้อน ปัญหานั้นและส่งผลกระทบเชื่อมโยงถึงปัญหาอื่น ๆ ต้องการความร่วมมือจากเครือข่ายเข้ามาร่วมกันดำเนินการแก้ไขปัญหา ซึ่งตัวแสดงแต่ละฝ่ายมีความคาดหวังต่อผลลัพธ์ในระดับที่แตกต่างกัน โดยการมอบหมายภาระหน้าที่ให้ตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่ในเครือข่ายเพื่อดำเนินงานในการแก้ไขปัญหา (Mandated Networks) เครือข่ายจะต้องออกแบบโครงสร้างให้มีความเหมาะสม (O'Leary, R. & Vij, N., 2012) โดยการบูรณาการการคัดเลือก (Selective Integration) และสอดคล้องกับ Imperial, M. T. ที่อธิบายว่าความสำเร็จของเครือข่ายจะมาจากความสามารถของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ ภายในเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นด้านบุคลากร ความรู้ความชำนาญ เครื่องมือ และเทคโนโลยี เป็นต้น (Imperial, M. T., 2005)

ประสิทธิภาพในด้านอัตราการรอดชีวิตของผู้ป่วยฉุกเฉิน ผลของการดูแลรักษาผู้ป่วยฉุกเฉินเบื้องต้นในโรงพยาบาลของจังหวัดขอนแก่น พบว่ามีผู้ป่วยฉุกเฉินเสียชีวิตพบว่าต่ำกว่าเกณฑ์ร้อยละ 10 ตามตัวชี้วัดของ สพฉ. และกระทรวงสาธารณสุข แสดงให้เห็นว่าการบริหารจัดการเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉินที่มีประสิทธิภาพช่วยเพิ่มอัตราการรอดชีวิตของผู้ป่วยฉุกเฉิน เครือข่ายการบริหารจัดการการแพทย์ฉุกเฉินของจังหวัดขอนแก่นเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์แนวนราบที่ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ต่างก็ต้องการพึ่งพาอาศัย (Dependent) ศักยภาพ และทรัพยากรซึ่งกันและกัน (Interdependent) แต่ในขณะเดียวกันก็มีความเป็นเอกเทศในการแสดงบทบาทของตนเอง (Autonomous) บุคลากรในระบบการแพทย์ฉุกเฉินแต่ละคนมีความชำนาญในสิ่งที่ตนถนัดทำให้เกิดความมั่นคงในการทำงาน สอดคล้องกับ Klijn, E. H. et al. ที่มีแนวคิดว่าการออกแบบเครือข่ายเปรียบเสมือนการจัดโครงสร้างทางความสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องให้สามารถดำเนินกิจกรรมหรือโครงการที่กำหนดไว้ให้ประสบความสำเร็จ (Klijn, E. H. et al., 2010) และแนวคิดของ Provan, K. G. & Lemaire, R. H. ลักษณะเฉพาะของเครือข่ายที่สร้างความยืดหยุ่นทางความสัมพันธ์ในการ

ดำเนินงาน โดยต้องกำหนดภาระหน้าที่ที่มีความชัดเจนต่องานขององค์กร (Provan, K. G. & Lemaire, R. H. , 2012)

การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงบริการการแพทย์ฉุกเฉิน จังหวัดขอนแก่นใช้หมายเลขโทรศัพท์ 1669 เฉพาะสำหรับโทรแจ้งเหตุเจ็บป่วยฉุกเฉินเท่านั้น เมื่อประชาชนที่อยู่ในจังหวัดขอนแก่นไปติดที่ศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการการแพทย์ฉุกเฉินประจำจังหวัดซึ่งตั้งอยู่ที่โรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่นโดยไม่มีค่าใช้จ่าย ส่วนการแจ้งเหตุฉุกเฉินเรื่องอื่น ๆ ยังคงใช้หมายเลขอื่น เช่น ตำรวจ 191 ดับเพลิง 199 การมีหมายเลขสำหรับแจ้งเหตุฉุกเฉินหลายหมายเลขทำให้ยากต่อการจดจำ โดยเฉพาะเมื่อตกอยู่ในสถานการณ์คับขัน คล้ายคลึงกับการแจ้งเหตุเจ็บป่วยฉุกเฉินในประเทศกำลังพัฒนา สอดคล้องกับการศึกษาของ Bhandari, D. & Yadav, N. K. ที่พบว่า บุคลากรหมายเลขสำหรับแจ้งเหตุฉุกเฉินทุกประเภทรวมเป็นหมายเลขเดียวกัน ทำให้ง่ายต่อการจดจำและสามารถเพิ่มการเข้าถึงบริการการแพทย์ฉุกเฉินของผู้ป่วยและเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร (Bhandari, D. & Yadav, N. K., 2020)

องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัย การบริหารจัดการการแพทย์ฉุกเฉินในประเทศกำลังพัฒนา พบว่าการบริหารจัดการเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉินในประเทศไทยมีการประยุกต์แนวคิด Anglo - American Model ที่ให้ความสำคัญกับระยะเวลาการเข้าถึงตัวผู้ป่วยฉุกเฉินและระยะเวลาการปฏิบัติงานของแต่ละหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง สำหรับบริบทของประเทศไทยซึ่งหน่วยปฏิบัติการฉุกเฉินที่ให้บริการประชาชนในพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและอาสาสมัครฉุกเฉินการแพทย์ของภาคประชาสังคม และประชาชนในพื้นที่เกิดเหตุมีส่วนสำคัญในการปฐมพยาบาลเบื้องต้นก่อนหน่วยปฏิบัติการจะไปถึงเพื่อให้ผู้ป่วยรอดชีวิต ดังนั้นจึงควรสร้างองค์ความรู้ที่เหมาะสมให้แก่บุคลากรซึ่งเป็นกำลังสำคัญเหล่านี้ให้สามารถให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน ณ จุดเกิดเหตุอย่างถูกต้องและเหมาะสม และถือเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ สร้างความเข้าใจ มีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ช่วยเพิ่มทักษะความชำนาญของแต่ละฝ่าย รวมไปถึงสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ และอำนวยความสะดวกให้แก่หน่วยปฏิบัติการ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การบริหารจัดการเครือข่ายบริการการแพทย์ฉุกเฉินที่มีประสิทธิภาพนั้นสามารถช่วยชีวิตผู้ป่วยได้ โดยอาศัยความเชื่อใจ การจัดการความขัดแย้ง การจัดการความรู้ และการสื่อสารภายในเครือข่าย เพราะการตัดสินใจในสถานการณ์ที่ไม่แน่นอนนั้นมีความเสี่ยงที่จะส่งผลกระทบต่อผู้ป่วย ความเชื่อใจระหว่างองค์กร ในเครือข่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารจัดการเครือข่าย ศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการและหน่วยปฏิบัติการที่สื่อสารด้วยความเชื่อใจซึ่งกันและกันจะเกิดการถ่ายทอดความรู้ให้แก่แต่ละฝ่าย ทำให้เกิดความเข้าใจบทบาทการทำงานในหน้าที่ความรับผิดชอบของตน ศูนย์รับแจ้งเหตุมีหน้าที่คัดแยกระดับความรุนแรงของผู้ป่วย

ฉุกเฉิน ซึ่งพนักงานจ่ายงานการแพทย์ฉุกเฉินที่มีความรู้สามารถคัดแยกกระตือรือร้นรุนแรง ได้ถูกต้องและสั่งการให้หน่วยปฏิบัติการที่มีความเหมาะสมออกให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ป่วย ฉุกเฉิน และให้คำแนะนำการดูแลรักษาเบื้องต้นที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์แก่หน่วยปฏิบัติการ และหน่วยปฏิบัติการไว้ว่างใจ เคารพ และปฏิบัติตามการสั่งการและคำแนะนำของศูนย์รับแจ้ง เหตุ พร้อมทั้งให้ข้อมูลผู้ป่วยที่ถูกต้องแก่โรงพยาบาลปลายทาง ทำให้โรงพยาบาลเชื่อถือข้อมูล การรายงานอาการผู้ป่วยที่ได้รับจากศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการและหน่วยปฏิบัติการ สามารถ เตรียมความพร้อมแพทย์และพยาบาลประจำห้องฉุกเฉินเพื่อรองรับผู้ป่วยได้อย่างเหมาะสม ข้อเสนอแนะรัฐบาลควรเร่งให้มีการถ่ายโอนภารกิจด้านการสาธารณสุขแก่ อปท. อย่างจริงจัง เพื่อสร้างศักยภาพการบริหารจัดการและการดำเนินงานการแพทย์ฉุกเฉินให้แก่ท้องถิ่น รวมถึง เกิดการจัดสรรงบประมาณด้านสาธารณสุขให้แก่ท้องถิ่น สพฉ. ควรสร้างความเข้าใจ ในเรื่อง ความชอบธรรมในการจัดบริการการแพทย์ฉุกเฉินนอกโรงพยาบาลให้แก่ อปท. และ ถ่ายโอน ภารกิจของตนเองให้แก่สสจ.ในแต่ละภูมิภาคทำหน้าที่แทนเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการ บริหารจัดการ สร้างความร่วมมือกับภาคประชาสังคมให้จัดบริการการแพทย์ฉุกเฉิน ที่มีมาตรฐาน และควรบูรณาการการบริหารจัดการการแพทย์ฉุกเฉินของทุกองค์กรใน เครือข่ายเข้าด้วยกัน รวมไปถึงบูรณาการหมายเลขรับแจ้งเหตุฉุกเฉินทุกประเภทให้อยู่ใน หมายเลขเดียว เพื่อความง่ายและสะดวกต่อการจดจำของผู้ใช้บริการ โรงพยาบาลศูนย์ ขอนแก่นควรมีการจัดการความรู้ให้แก่บุคลากรในศูนย์รับแจ้งเหตุและสั่งการ โดยแพทย์เวช ศาสตร์ฉุกเฉินรับผิดชอบถ่ายทอดและทบทวนความรู้ เปิดโอกาสให้บุคลากรในศูนย์รับแจ้งเหตุ และสั่งการได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติการดูแลผู้ป่วย ณ ห้องฉุกเฉินโรงพยาบาลศูนย์ขอนแก่น เพื่อ สร้างความเข้าใจสภาพผู้ป่วยฉุกเฉิน เห็นภาพกระบวนการให้บริการผู้ป่วยฉุกเฉินที่แท้จริง และ เพิ่มประสบการณ์การดูแลผู้ป่วยฉุกเฉิน ซึ่งจะช่วยเพิ่มความถูกต้องและชำนาญในการคัดแยก ความระดับความรุนแรงของผู้ป่วยฉุกเฉิน

เอกสารอ้างอิง

- นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น. (7 เมษายน 2562). กระบวนการดำเนินงานและ ประสิทธิภาพขององค์การเครือข่ายการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน. (ฉัตรชนก กรณสูตร, ผู้สัมภาษณ์)
- ผู้อำนวยการศูนย์ความร่วมมือขององค์การอนามัยโลกด้านการป้องกันอุบัติเหตุ. (3 กุมภาพันธ์ 2562). กระบวนการดำเนินงานและประสิทธิภาพขององค์การเครือข่ายการให้บริการ การแพทย์ฉุกเฉิน. (ฉัตรชนก กรณสูตร, ผู้สัมภาษณ์)
- อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน. (8 เมษายน 2562). กระบวนการดำเนินงานของ องค์การเครือข่ายการให้บริการการแพทย์ฉุกเฉิน. (ฉัตรชนก กรณสูตร, ผู้สัมภาษณ์)

- Bhandari, D. & Yadav, N. K. (2020). Developing an integrated emergency medical services in a low- income country like Nepal: A concept paper. *International Journal of Emergency Medicine*, 13(1), 1-5 .
- Dick, W. F. (2003). Anglo-American vs. Franco-German emergency medical services system. *Prehospital and disaster medicine*, 18(1), 29-37.
- Hirst, P. (2000). *Democracy and Governance*. in Jon Piere (ed.), *Debating Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Imperial, M. T. (2005). Using collaboration as a governance strategy: Lessons from six watershed management programs. *Administration & Society*, 37(3), 281-320.
- Klijn, E. H. et al. (2010). Trust in Governance Networks: Its Impacts on Outcomes. *Administration & Society*, 42(2), 193-221.
- Kooiman, J. (2000). Societal Governance: Levels, Modes, and Orders of Societal-Political Interaction. in Jon Piere (ed.). *Debating Governance*. Oxford: Oxford University Press.
- McGuire, M. & Agranoff, R. (2011). The limitations of public management networks. *Public Administration*, 89(2), 265-284.
- Merriam, S. B. . (1988). The Jossey-Bass education series, The Jossey-Bass higher education series and The Jossey- Bass social and behavioral science series. *Case study research in education: A qualitative approach*. San Francisco: Jossey-Bass. 1988.
- O'Leary, R. & Vij, N. (2012). Collaborative Public Management: Where Have We Been and Where Are We Going. *The American Review of Public Administration*, 42(5), 507-522.
- Osborne, S. P. (2010). Introduction: The (New) Public Governance: A Suitable Case for Treatment. In *The New Public Governance: Emerging Perspectives on the Theory and Practice of Public Governance*. Stephen P. Osborne (ed.). London: Routledge.
- Provan, K. G. & Lemaire, R. H. . (2012). Core Concepts and Key Ideas for Understanding Public Sector Organizational Networks: Using Research to Inform Scholarship and Practice. *Public Admin Rev*, 72(5), 638-648 .
- Sorensen, E. & Torfing, J. (2008). *Theories of Democratic Network Governance*. New York: Palgrave Macmillan.

Suriyawongpaisal, P. et al. (2019). Assessment of nationwide emergency systems in Thailand, a middle-income country setting with UHC. *The International Journal of Health Planning and Management*, 34(2), 1346-1355.

กลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก*

STRATEGIES OF CAPACITY DEVELOPMENT FOR SMALL AND MEDIUM-SIZE GARMENT INDUSTRY BUSINESS FOR EXPORT

วัลย์พร สุบิน

Walaiporn Subin

ณธษา เทียนฤชัย

Nathasa Thuwan-Ruachai

ทวีศักดิ์ रुपสิงห์

Taweesak Roopsing

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand

E-mail: walaiporn253529@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อการส่งออก 2) ศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อการส่งออก การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ผู้วิจัยทำการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเจ้าของกิจการธุรกิจเสื้อผ้าสำเร็จรูปอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถาม สถิติที่ใช้คือ ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปได้แก่ มีนโยบายให้บริการอย่างรวดเร็ว มีการสร้างสินค้าให้เหนือคู่แข่ง มีนโยบายด้านราคาสินค้าตามกลไกตลาด มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในกระบวนการผลิต และ มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรขององค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผลการศึกษากลยุทธ์ของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูป มีทั้งหมด 10 ด้าน ได้แก่ 1) มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มอาชีพเดียวกัน 2) มีการร่วมมือกับสื่อเพื่อกระตุ้นการซื้อสินค้า 3) มีผู้นำองค์กรที่มีความรู้ ความเข้าใจ

* Received 17 May 2021; Revised 21 September 2021; Accepted 26 September 2021

และสนับสนุนในการสร้างนวัตกรรม 4) มีโชว์รูมแสดงตัวอย่างสินค้าของธุรกิจ 5) มีการรักษาฐานลูกค้าเก่าและเพิ่มลูกค้าใหม่ด้วยผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ 6) มีการบริการออกแบบสินค้าให้กับกลุ่มของลูกค้าที่ต้องการสินค้าพรีเมียม 7) ให้ความสำคัญต่อการตรงต่อเวลาตามที่นัดหมายไว้กับลูกค้า 8) สร้างภาพลักษณ์ของพนักงานให้โดดเด่นเหนือคู่แข่ง 9) มีการทำกิจกรรมร่วมกับลูกค้า และ 10) ออกแบบตราสินค้าให้เป็นที่จดจำได้ง่าย

คำสำคัญ: กลยุทธ์การส่งออก, เสื้อผ้าสำเร็จรูป, ธุรกิจ SMEs, ธุรกิจเสื้อผ้าสำเร็จรูป

Abstract

The objectives of this research article were to: 1) study the factors affecting the success of entrepreneurs, small and medium garment industry for export 2) to study strategies for developing the potential of entrepreneurs in the garment industry, small and medium for export. This research is a quantitative research, the researcher conducted a study from a sample of 400 people who own a garment business in Bangkok and metropolitan area. Statistical value, percentage, mean, standard deviation and multiple regression analysis. The results of the research were as follows: Factors that affect the success of the garment industry entrepreneurs are: There is a policy to serve quickly. There is a product created above the competition. There is a product price policy according to the market mechanism. The information technology system is used in the production process and the organization's resource utilization is planned for the most benefit. The results of the study of strategies of entrepreneurs in the garment industry consisted of 10 aspects, namely 1) sharing knowledge in the same occupation group, 2) cooperating with media to stimulate purchases, 3) have knowledgeable corporate leaders Understanding and supporting innovation 4) There is a showroom showing examples of business products 5) Maintaining old customers and adding new customers with quality products 6) Provide product design services for groups of customers who need products Premium 7) Focus on being on time according to appointments with customers 8) Build employee image to stand out from competitors 9) Doing. Activities with customers To maintain the relationship at all times and 10) design the brand to be easily recognizable.

Keyword: Export Strategies, Ready - Made, Garments SMEs, Ready - Made Garments Business

บทนำ

จากสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในภูมิภาคและในโลกปัจจุบัน นำไปสู่การขยายตัวของการแข่งขันที่ไร้พรมแดนและรุนแรงมากยิ่งขึ้น (วีระพงษ์ วงษ์สุรินทร์, 2555) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวย่อมส่งผลกระทบต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมของประเทศไทยเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องจากเศรษฐกิจของประเทศ ย่อมต้องมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกับต่างประเทศในระดับสูง ทั้งในด้านการผลิตและการค้า รวมทั้งจะต้องแข่งขันกับประเทศที่มีระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ล้ำหน้า ไกล่เคียง หรือดีกว่าประเทศไทย ดังนั้นการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศไทยให้ก้าวหน้าต่อไปในกระแสความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเศรษฐกิจโลก และเพื่อให้พ้นภาวะการส่งออกสิ่งทอที่ลดลง ถือเป็นวิกฤตที่ประสบปัญหาอยู่ในขณะนี้ประเทศไทยจำเป็นต้องยกระดับความสามารถในการแข่งขันกับต่างประเทศให้สูงขึ้น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มของประเทศไทย ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าประเทศไทยมีแรงงานที่มีฝีมือเป็นที่รู้จักในอุตสาหกรรมสิ่งทอทั่วโลก (สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ, 2561)

อุตสาหกรรมสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มของไทย จัดเป็น อุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่และครอบคลุมอุตสาหกรรมย่อย หลายอุตสาหกรรม หากพิจารณาตาม โครงสร้างของกระบวนการและขั้นตอนในการผลิตหรือ พิจารณาตามห่วงโซ่อุปทาน อุตสาหกรรมสิ่งทอและ เครื่องนุ่งห่มสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มอุตสาหกรรม หลัก คือ กลุ่มอุตสาหกรรมต้นน้ำ กลุ่มอุตสาหกรรมกลางน้ำและกลุ่มอุตสาหกรรมปลายน้ำ นับเป็นอุตสาหกรรมที่มีการประสานต่อเนื่องกันมาตลอดความต้องการจากอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปจะเป็นตัวกำหนดปริมาณและคุณภาพการผลิต และยังทำให้เกิดอุตสาหกรรมต่อเนื่องตามมาอย่างมากมาย (สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ, 2561)

อุตสาหกรรมสิ่งทอพัฒนาจากการผลิตเพื่อใช้บริโภคภายในประเทศเป็นหลัก ต่อมาจึงได้เปลี่ยนเป็นการผลิตเพื่อส่งออก และมีอัตราการการขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นตามลำดับ แต่ปัจจุบันสถานะของอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปในประเทศไทยกำลังประสบปัญหา ด้านความสามารถในการแข่งขันที่ลดลง ดังเห็นได้จากมูลค่าสินค้าส่งออกเครื่องนุ่งห่มของประเทศ โดยดูจากข้อมูลทางสถิติ ในปี พ.ศ. 2551 ประเทศไทยมีรายได้จากการส่งออกเครื่องนุ่งห่มสูงถึง 116,455 ล้านบาท แต่ปีล่าสุด พ.ศ. 2561 ประเทศไทยมีรายได้จากการส่งออกเหลือเพียง 76,523 ล้านบาท ลดลงอย่างต่อเนื่อง (กรมศุลกากร, ประมวลผลโดยธนาคารแห่งประเทศไทย, 2559) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันของอัตราการการขยายตัวของ GDP ในประเทศ โดยในปี พ.ศ. 2555 อัตราการขยายตัวอยู่ที่ 7.2 ในขณะที่ปี พ.ศ. 2561 พบว่า GDP ลดลงเหลือ 4.2 โดยที่ GDP SME ก็ปรับลดลงเช่นกัน โดยในปี พ.ศ. 2555 GDP SME อยู่ที่ 24.1 ในขณะที่ปี พ.ศ. 2561 พบว่า GDP SME ปรับลดลงอยู่ที่ 5.5 (สำนักงานสภาและพัฒนากิจการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) เมื่อศึกษาข้อมูลเชิงลึกพบว่าอุตสาหกรรมที่มีปัญหามากที่สุดคือ

อุตสาหกรรมปลายน้ำ กล่าวคือ อุตสาหกรรมผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป ซึ่งผู้ผลิตในภาคอุตสาหกรรมเองจะต้องให้ความสำคัญ รวมถึงมีการปรับระบบการบริหารจัดการงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยสามารถนำเสื้อผ้าสำเร็จรูปของประเทศไทยสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ ซึ่งปัญหาที่พบคือผู้ประกอบการธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการนำกลยุทธ์ หรือ ไม่ทราบว่าต้องใช้กลยุทธ์ใดในการบริหาร วางแผน หรือการจัดการให้ธุรกิจของตนเองสามารถประสบความสำเร็จ และสามารถแข่งขันกับตลาดต่างประเทศได้มากขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าการส่งออกของภาคอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม มีอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ และการส่งออกที่ลดลง ทั้งนี้ผู้ประกอบการยังขาดความรู้ในการบริหาร รวมถึงขาดการนำกลยุทธ์ที่สามารถช่วยให้การส่งออกเสื้อผ้าสำเร็จรูปตามแบบแผนที่จะกำหนด ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญที่จะต้องศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อการส่งออก เพื่อนำมาพัฒนาภาคอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อการส่งออก
2. เพื่อศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อการส่งออก

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อการส่งออก ทั้งนี้เป็นการศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) โดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) ในการรวบรวมข้อมูลประชากรกลุ่มเป้าหมายเป็นเจ้าของกิจการ ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

ประชากรเป้าหมาย

ประชากรเป้าหมายของงานวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก ในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล โดยหลักเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการพิจารณาจัดแบ่งขนาดธุรกิจได้แก่ จำนวนพนักงาน จำนวนเงินลงทุน มูลค่าทรัพย์สิน จำนวนยอดขาย หรือรายได้เป็นเกณฑ์ (พิริญา กัณตบุตร, 2560)

1. ธุรกิจขนาดย่อม พนักงานไม่เกิน 50 คน ทุนจดทะเบียนไม่เกิน 20 ล้านบาท

2. ธุรกิจขนาดกลาง พนักงานระหว่าง 50 - 200 คน ทุนจดทะเบียนระหว่าง 20 - 200 ล้านบาท

3. ธุรกิจขนาดใหญ่ พนักงาน 200 คนขึ้นไป ทุนจดทะเบียน 200 ล้านบาทขึ้นไป

การเลือกสุ่มตัวอย่าง

ในงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากไม่ทราบความแน่นอนของประชากร จึงเลือกกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2560) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ ได้ ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ประกอบการทั้งสิ้น 400 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) เครื่องมือที่ใช้เก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check - List) เกี่ยวกับแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของกิจการ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับลักษณะการประกอบธุรกิจในปัจจุบัน ลักษณะของแบบสอบถามแบบปลายปิด (Close - ended Questionnaires)

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามสภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก

ส่วนที่ 4 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยที่เป็นองค์ประกอบในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกลักษณะของแบบสอบถามส่วนนี้เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งมีเกณฑ์ในการให้ค่าของน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับ ตามวิธีของ ลิเคิร์ต (Likert Scales)

คะแนนเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง ข้อนี้มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด

คะแนนเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง ข้อนี้มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก

คะแนนเฉลี่ย 2.50 - 3.39 หมายถึง ข้อนี้มีความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง

คะแนนเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง ข้อนี้มีความสำคัญอยู่ในระดับน้อย

คะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง ข้อนี้มีความสำคัญอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

เป็นเทคนิควิธีทางสถิติในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหลายตัวกับตัวแปรตาม 1 ตัว ในที่นี้เป็นการศึกษาว่าตัวแปรอิสระใดบ้าง ทำให้เกิดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก

วิธีการเก็บข้อมูล

การศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยการใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่านทาง Google Forms เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เนื่องจากเป็นช่องทางที่กลุ่มตัวอย่างเข้าถึงแบบสอบถามได้ดีที่สุด นอกจากนี้ผู้วิจัยทำการแจกแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างโดยตรง ระยะเวลาตั้งแต่เดือนมีนาคม 2563 - ตุลาคม 2563

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

อธิบายลักษณะการกระจายตัวของข้อมูล โดยนำเสนอรูปแบบ ตารางแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ยเลขคณิต (Mean) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. วิเคราะห์ตัวกำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพ โดยการนำข้อมูลมาวิเคราะห์ และกำหนดกลยุทธ์ นำเสนอในรูปแบบแผนภูมิวงกลมประกอบความเรียงโดยใช้วิธีการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของกิจการ

1.1 ด้านขนาดขององค์กรธุรกิจ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหัวหน้างาน ผู้จัดการ เจ้าของกิจการของธุรกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อม โดยมีจำนวน 240 คน คิดเป็นร้อยละ 60 รองลงมาก็คือธุรกิจขนาดใหญ่ จำนวน 160 คน คิดเป็นร้อยละ 40

1.2 ด้านรูปแบบการบริหารธุรกิจ พบว่ารูปแบบการบริหารธุรกิจขององค์กรของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นแบบเจ้าของกิจการบริหารงานเองมีจำนวน 226 คน คิดเป็นร้อยละ 56.50 รองลงมาผู้บริหารองค์กรที่ได้รับการแต่งตั้ง โดยมีจำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 43.50

1.3 ด้านระยะเวลาที่ธุรกิจเปิดดำเนินการ พบว่าระยะเวลาที่ธุรกิจเปิดดำเนินการ ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ที่ 11 - 15 ปี โดยมีจำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 39.30 รองลงมา 5 - 10 ปี โดยมีจำนวน 141 คน คิดเป็นร้อยละ 35.30 และต่ำกว่า 5 ปี โดยมีจำนวน 102 คน คิดเป็นร้อยละ 25.50

1.4 ด้านประเภทของอุตสาหกรรมขององค์กร พบว่าประเภทของอุตสาหกรรมขององค์กร ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปประเภทผ้ายีน โดยมีจำนวน 250 คน คิดเป็นร้อยละ 62.50 รองลงมาอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปประเภทผ้าถักและผ้าทอ โดยมีจำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 21.75 อุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปประเภทผ้าคอตตอน จำนวน 63 คน คิดเป็นร้อยละ 15.75

1.5 ด้านมาตรฐานอุตสาหกรรม พบว่ามาตรฐานอุตสาหกรรมขององค์กร ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับมาตรฐานอุตสาหกรรม โดยมีจำนวน 272 คน คิดเป็นร้อยละ 68 และเคยได้รับมาตรฐานอุตสาหกรรม โดยมีจำนวน 128 คน คิดเป็นร้อยละ 32

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการประกอบธุรกิจในปัจจุบัน

2.1 ด้านลักษณะการดำเนินธุรกิจในปัจจุบันพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นธุรกิจผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกเพียงอย่างเดียว โดยมีจำนวน 154 คน คิดเป็นร้อยละ 38.50 รองลงมาคือรับจ้างผลิตตามคำสั่งซื้อ โดยมีจำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.30 ผลิตสินค้าเพื่อขายภายในประเทศและเพื่อการส่งออก จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 19.80 และผลิตสินค้าเพื่อขายภายในประเทศเพียงอย่างเดียว จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 10.50

2.2 ด้านแบรนด์สินค้าของธุรกิจพบว่า แบรนด์สินค้าของธุรกิจ ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ไม่มีแบรนด์สินค้าเป็นของบริษัท โดยมีจำนวน 371 คน คิดเป็นร้อยละ 92.80 และมีแบรนด์สินค้าเป็นของบริษัท โดยมีจำนวน 29 คน คิดเป็นร้อยละ 7.30

2.3 ด้านแหล่งเงินทุนที่ใช้ในการสนับสนุนธุรกิจพบว่า แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการสนับสนุนธุรกิจ ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ คือธนาคาร/สถาบันการเงิน โดยมีจำนวน 166 คน คิดเป็นร้อยละ 41.50 รองลงมาหุ้นส่วน/ผู้ถือหุ้น โดยมีจำนวน 125 คน คิดเป็นร้อยละ 31.25 และทุนส่วนตัว โดยมีจำนวน 109 คน คิดเป็นร้อยละ 27.25

2.4 ด้านการพัฒนาองค์ความรู้ของพนักงานพบว่า การพัฒนาองค์ความรู้ของพนักงาน ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตัวเองจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เช่น หนังสือ อินเทอร์เน็ต โดยมีจำนวน 134 คน คิดเป็นร้อยละ 33.50 รองลงมาเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถมาบรรยายให้ความรู้ โดยมีจำนวน 104 คน คิดเป็นร้อยละ 26 ส่งบุคลากรเข้าประชุม อบรม สัมมนา กับหน่วยงานภายนอกองค์กร โดยมีจำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 23.25 และ จัดโครงการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ขึ้นภายในองค์กร โดยมีจำนวน 69 คน คิดเป็นร้อยละ 17.25

2.5 ด้านลูกค้าหลักของธุรกิจ พบว่า ลูกค้าหลักของธุรกิจ ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นผู้บริโภคในต่างประเทศ โดยมีจำนวน 247 คน คิดเป็นร้อยละ 61.75 และ ผู้บริโภคภายในประเทศ โดยมีจำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 38.25

3. ผลการวิเคราะห์สภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าระดับความคิดเห็นของสภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก

สภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการ	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
1. มีการนำกลยุทธ์สร้างความแตกต่าง (Differentiation) นำเสนอสินค้าและบริการที่มุ่งเน้นให้ผู้บริโภครู้สึกถึงคุณค่าและความแตกต่าง	3.81	0.79	มาก
2. มีการกำหนด หรือสร้างคุณสมบัติที่สินค้าประเภทนั้นต้องมี (Standard Benefit) เพื่อนำมาเป็นจุดที่ทำให้เกิดความแตกต่าง	3.90	0.76	มาก
3. ธุรกิจให้ความสำคัญกับ คุณสมบัติพิเศษที่ในตลาดไม่มีแต่เรามี (Extra Benefit) ตัวอย่างเช่น ใช้ผ้าที่มีคุณสมบัติในการระบายอากาศได้ดี ไม่ยับเหี่ยว	3.91	0.81	มาก
4. วิเคราะห์ศักยภาพธุรกิจของตนเอง (SWOT Analysis) เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนการตลาด	3.94	0.81	มาก
5. วิเคราะห์ศักยภาพของคู่แข่งในตลาดเดียวกันเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการตลาด	3.94	0.84	มาก
6. วิเคราะห์โอกาสในการสวมใส่เสื้อผ้าของกลุ่มเป้าหมายมาเป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบเสื้อผ้าที่ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย	3.87	1.02	มาก
7. สำรวจความต้องการของผู้บริโภคเพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบในการออกแบบผลิตภัณฑ์	3.87	0.92	มาก
8. กำหนดผลิตภัณฑ์ตามนโยบายสินค้าของแบรนด์ (Merchandising Policy) เพื่อกำหนดกลุ่มลูกค้าและระดับแฟชั่น ระดับราคา ต้นทุนและนโยบายการลดราคา	3.91	0.91	มาก
9. มีการใช้ประโยชน์จาก Economies of scale คือ การผลิตสินค้าครั้งละมาก ๆ เพื่อลดต้นทุนคงที่ให้ต่ำที่สุด	3.91	0.87	มาก
10. ธุรกิจมีการทำวิจัยและพัฒนา เพื่อที่จะหาวิธีการในการลดต้นทุนในการผลิต	3.89	0.91	มาก
11. มีการเลือกใช้ปัจจัยในการผลิตให้เหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า และราคาที่ตกลงกับลูกค้าก่อนการเริ่มทำการผลิต	3.76	0.85	มาก

สภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความ คิดเห็น
12. มีการเลือกใช้วัตถุดิบที่สามารถหาได้โดยทั่วไป ไม่ใช่ วัตถุดิบเกรดสูง	3.67	0.98	มาก
13. มีการรวบรวมข้อมูลจากช่องทางการสื่อสารทั้งเว็บไซต์ ของบริษัท โทรศัพท์ อีเมล แชน เอกสารทางการตลาด และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ธุรกิจ เรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับกลุ่มลูกค้า	3.97	0.92	มาก
14. ธุรกิจมีการกำหนดกลุ่มลูกค้าที่มียอดสั่งซื้อสม่ำเสมอ เช่น การลดราคา 50% การสะสมแต้ม เป็นต้น	3.51	1.06	มาก
15. สำนวความพึงพอใจของลูกค้า เพื่อทราบระดับความพึง พอใจที่มีต่อสินค้าและบริการ	3.93	0.82	มาก
16. มีการนำซอฟต์แวร์ CRM (Customer Relationship Management) มาใช้ในการติดตามพฤติกรรมของลูกค้า ความสัมพันธ์ การสื่อสาร รายละเอียดประวัติและอื่น ๆ	3.67	0.99	มาก
17. มีการศึกษาข้อมูลงานด้านนวัตกรรมทั้งในประเทศและ ต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป	3.89	0.96	มาก
18. ธุรกิจมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยทั้ง Hardware และ Software มาใช้ในการออกแบบ ผลิตภัณฑ์	3.94	0.84	มาก
19. มีการสนับสนุนทุนการวิจัยให้กับพนักงานเพื่อพัฒนา นวัตกรรมด้านการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูปให้เกิดขึ้นใน องค์กร	3.66	1.02	มาก
20. มีการส่งเสริมให้บุคลากรได้เข้าไปเรียนรู้และพัฒนางาน ด้านนวัตกรรมในสถาบันการศึกษาและหน่วยงานที่ ผูกอบรมด้านการสร้างนวัตกรรม	3.75	0.91	มาก
รวม	3.83	0.90	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ระดับความคิดเห็นของสภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลาง และขนาดย่อม เพื่อการส่งออก โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่มีลำดับคะแนนมากที่สุด 5 อันดับ คือ ผู้ประกอบการ มีการรวบรวมข้อมูลจากช่องทางการสื่อสารทั้งเว็บไซต์ของบริษัท โทรศัพท์ อีเมล แชน เอกสารทางการตลาด และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ธุรกิจเรียนรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับกลุ่มลูกค้า ($\bar{X} = 3.97$) รองลงมาคือ $\bar{X}$ เท่ากัน 3 ลำดับ คือ ผู้ประกอบการ สามารถวิเคราะห์

ศักยภาพธุรกิจของตนเอง (SWOT Analysis) เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาวางแผนการตลาด ($\bar{X} = 3.94$) ผู้ประกอบการสามารถวิเคราะห์ศักยภาพของคู่แข่งในตลาดเดียวกัน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการตลาด ($\bar{X} = 3.94$) ผู้ประกอบการ ธุรกิจมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยทั้ง Hardware และ Software มาใช้ในการออกแบบผลิตภัณฑ์ ($\bar{X} = 3.94$) และ ผู้ประกอบการ มีการสำรวจความพึงพอใจของลูกค้า เพื่อทราบระดับความพึงพอใจที่มีต่อสินค้าและบริการ ($\bar{X} = 3.93$)

4. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ ธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกโดยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis)

ขั้นที่	ตัวแปรพยากรณ์	b	Std. Error (b)	β	t	Sig.
10	B25 มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มอาชีพเดียวกัน เพื่อการสร้างนวัตกรรมในการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป	0.101	0.017	0.209	6.009	0.000
	B7 มีการร่วมมือกับสื่อเพื่อจัดเทศกาลในโอกาสพิเศษเพื่อกระตุ้นการซื้อสินค้า	0.207	0.020	0.426	10.113	0.000
	B30 ผู้นำองค์กรที่มีความรู้ ความเข้าใจ และให้การสนับสนุนในการสร้างนวัตกรรม	0.136	0.018	0.224	7.680	0.000
	B13 มีโชว์รูมสำหรับแสดงตัวอย่างสินค้าทั้งหมดของธุรกิจเพื่อง่ายต่อการตัดสินใจซื้อ	0.155	0.018	0.302	8.585	0.000
	B20 มีการรักษาฐานลูกค้าเก่าและเพิ่มลูกค้าใหม่ด้วยผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน	0.101	0.021	0.149	4.900	0.000
	B9 มีการบริการออกแบบสินค้าให้กับกลุ่มของลูกค้าที่ต้องการสินค้าพรีเมียมเฉพาะแบบที่ไม่เหมือนใคร	0.087	0.016	0.165	5.377	0.000
	B22 ให้ความสำคัญต่อการตรงต่อเวลาตามที่นัดหมายไว้กับลูกค้า	0.090	0.018	0.141	4.940	0.000

ขั้นที่	ตัวแปรพยากรณ์	b	Std. Error (b)	β	t	Sig.
	B4 สร้างภาพลักษณ์ของพนักงานให้โดดเด่นเหนือคู่แข่ง เช่น การยิ้มแย้ม แจ่มใส ยินดีในการให้บริการ	0.065	0.018	0.103	3.609	0.000
	B21 มีการทำกิจกรรมร่วมกับลูกค้า เพื่อเป็นการรักษาความสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลา	-0.064	0.019	-0.106	-3.294	0.001
	B6 ออกแบบตราสินค้าให้เป็นที่จดจำได้ง่าย	-0.057	0.021	-0.113	-2.736	0.000

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 10 ตัว คือ B25 มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มอาชีพเดียวกันเพื่อการสร้างนวัตกรรมในการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป B7 มีการร่วมมือกับสื่อ เพื่อจัดเทศกาลในโอกาสพิเศษ เพื่อกระตุ้นการซื้อสินค้า B30 ผู้นำองค์กรที่มีความรู้ ความเข้าใจ และให้การสนับสนุนในการสร้างนวัตกรรม B13 มีโชว์รูมสำหรับแสดงตัวอย่างสินค้าทั้งหมดของธุรกิจเพื่อง่ายต่อการตัดสินใจ B20 มีการรักษาลูกค้าเก่าและเพิ่มลูกค้าใหม่ด้วยผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน B9 มีการบริการออกแบบสินค้าให้กับกลุ่มของลูกค้าที่ต้องการสินค้าพรีเมียม เฉพาะแบบที่ไม่เหมือนใคร B22 ให้ความสำคัญต่อการตรงต่อเวลาตามที่นัดหมายไว้กับลูกค้า B4 สร้างภาพลักษณ์ของพนักงานให้โดดเด่นเหนือคู่แข่ง เช่น การยิ้มแย้ม แจ่มใส ยินดีในการให้บริการ B21 มีการทำกิจกรรมร่วมกับลูกค้า เพื่อรักษาความสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลา และ B6 ออกแบบตราสินค้าให้เป็นที่จดจำได้ง่าย ซึ่งสร้างเป็นแผนภาพได้ดังนี้

5. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อการส่งออก

5.1 ผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม

เพื่อการส่งออก ทำให้ได้กลยุทธ์ ในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก จำนวน 10 รายการ

ภาพที่ 1 แสดงกลยุทธ์ ในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออก

อภิปรายผล

ผลการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและขนาดย่อม เพื่อการส่งออกได้ 10 กลยุทธ์ ได้แก่

มีการถ่ายถอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มอาชีพเดียวกันเพื่อการสร้างนวัตกรรมในการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป เนื่องจากนวัตกรรมนำมาซึ่งสิ่งใหม่ที่จะสร้างประโยชน์ให้กับองค์กรในทางที่ดีขึ้นซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรณยศ บุญเพิ่ม ที่ศึกษาพบว่า นวัตกรรมเป็นเครื่องมือสำคัญที่ผู้ประกอบการธุรกิจควรนำมาใช้เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และเพื่อการพัฒนาผลิตสินค้าและบริการในรูปแบบใหม่ มีการร่วมมือกับสื่อ เพื่อจัดเทศกาลในโอกาสพิเศษ เพื่อกระตุ้นการซื้อสินค้า เพื่อดึงดูดให้เกิดการซื้อสินค้า (วรณยศ บุญเพิ่ม, 2559) สอดคล้องกับแนวความคิดของ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ ที่กล่าวว่า กระบวนการตัดสินใจของผู้ซื้อหมายถึง ขั้นตอนในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากสองทางเลือกขึ้นไป ซึ่งพฤติกรรมผู้บริโภคจะพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจทั้ง ด้านจิตใจ และพฤติกรรมทางกายภาพ การซื้อจึงเป็นกิจกรรมทางด้านจิตใจและทางกายภาพ ซึ่งเกิดขึ้นช่วงระยะเวลาหนึ่ง กิจกรรมเหล่านี้ทำให้เกิดการซื้อและเกิดพฤติกรรมการซื้อตามบุคคลอื่น หรือ

การกระตุ้นจากการใช้โอกาสพิเศษในการนำเสนอสินค้า ผู้นำองค์กรที่มีความรู้ ความเข้าใจ และให้การสนับสนุนในการสร้างนวัตกรรม องค์กรต้องคัดเลือก สรรหา ผู้นำที่สามารถเข้าใจ และเข้าถึงการปฏิบัติงานที่แท้จริงได้ สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ (ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ, 2538) รวมถึงส่งเสริมสนับสนุนในการฝึกอบรมและพัฒนาการเรียนรู้ของพนักงาน จะทำให้พนักงานมีความพร้อมในการเปิดรับข้อมูลหรือความรู้ที่เป็นนวัตกรรมใหม่ ๆ อยู่ตลอดเวลา ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาสินค้าให้มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เหนือคู่แข่ง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Karabulut A. T. ศึกษาเรื่องผลกระทบของกลยุทธ์นวัตกรรมที่มีต่อผลการดำเนินงานของกิจการ : กรณีศึกษาโรงงานอุตสาหกรรมในตุรกีที่พบว่า กลยุทธ์นวัตกรรมสามารถเพิ่มผลการดำเนินงานของกิจการทางด้านการเงิน ลูกค้า และกระบวนการภายใน มีโชว์รูมสำหรับแสดงตัวอย่างสินค้าทั้งหมดของธุรกิจเพื่ออำนวยความสะดวกใจซื้อ โดยเน้นการรับรองคุณภาพของสินค้าและภาพตัวสินค้าหรือบริการ (Karabulut, A. T., 2015) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พิบูล ทิปะปาล ได้กล่าวว่ากระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคคือ การรับสิ่งเร้า (Stimulus) ที่จะเป็นเหตุจูงใจให้บุคคลปฏิบัติบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งมีผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ดังนั้นรูปแบบ ในการนำเสนอและ ภาพประกอบในการโฆษณาที่มีความสามารถในการกระตุ้นความสนใจได้เป็นอย่างดี มีการรักษาลูกค้าเก่าและเพิ่มลูกค้าใหม่ด้วยผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน โดยการให้บริการที่ดี (พิบูล ทิปะปาล, 2545) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปิยพร ชัยชาญณรงค์ที่ศึกษาเรื่องการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งออกของอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มของประเทศไทย (ปิยพร ชัยชาญณรงค์, 2551) พบว่าความสัมพันธ์กับผู้ค้าส่งความสัมพันธ์กับลูกค้าหรือประเทศคู่ค้า ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการส่งออก มีการบริการออกแบบสินค้าให้กับกลุ่มของลูกค้าที่ต้องการสินค้าพรีเมียม เฉพาะแบบที่ไม่เหมือนใคร การเน้นคุณภาพของสินค้าทุกขั้นตอนตั้งแต่การเลือกใช้วัตถุดิบจนถึงการส่งมอบ เป็นการให้ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพของสินค้าในทุกขั้นตอนคือการปรับปรุงสินค้าให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้ได้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ สมคิด บางโม กล่าวว่าการกลยุทธ์ปรับปรุงสินค้าและบริการหมายถึง การปรับปรุงผลิตภัณฑ์เดิมให้มีคุณสมบัติที่ดีขึ้น การบริการที่มีคุณภาพสูงขึ้น รวมถึงเพิ่มผลิตภัณฑ์ที่มีรูปแบบใหม่ ๆ ให้ความสำคัญต่อการตรงต่อเวลาตามที่นัดหมายไว้กับลูกค้า เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า เนื่องจากการรักษาสัญญา รักษาลูกค้าให้เกิดความจงรักภักดีกับสินค้านั้นถูกกว่าการหาลูกค้าใหม่ (สมคิด บางโม, 2555) สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิทวัส รุ่งเรืองผล เรื่องกลยุทธ์และเครื่องมือทางการตลาดที่เหมาะสมกับธุรกิจขนาดย่อมในประเทศไทย สร้างภาพลักษณ์ของพนักงานให้โดดเด่นเหนือคู่แข่ง เช่น การยิ้มแย้ม แจ่มใส ยินดีในการให้บริการ เนื่องจากพนักงานเป็นตัวแทนขององค์กร ภาพลักษณ์ของพนักงานถือว่าเป็นภาพลักษณ์ขององค์กรโดยตรง การที่พนักงานให้บริการด้วยความยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเองกับลูกค้า ถือเป็นการสร้างความประทับใจในแรกเห็น ถือได้ว่าเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่จะสร้างความแตกต่างในมุมมองของ

ผู้บริโภค (วิทวัส รุ่งเรืองผล, รศ., 2548) สอดคล้องกับแนวคิดของ พิบูล ทีปะปา กล่าวว่า กลยุทธ์การสร้างความแตกต่างคือการได้เปรียบทางการแข่งขันโดยการสร้างสรรค์สินค้าหรือบริการขององค์กรให้มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ซึ่งจะสร้างความแตกต่างกันในสายตาของลูกค้า มีการทำกิจกรรมร่วมกับลูกค้า เพื่อรักษาความสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลา มีการให้บริการอย่างเต็มที่ จริงใจ และเป็นกันเองทั้งก่อนและหลังการขาย (พิบูล ทีปะปา, 2555) ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปิยพร ชัยชาญณรงค์ ที่ศึกษาเรื่องการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งออกของอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มของประเทศไทย พบว่า ความสัมพันธ์กับผู้ค้าส่งความสัมพันธ์กับลูกค้าหรือประเทศคู่ค้า ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการส่งออกออกแบบตราสินค้าให้เป็นที่จดจำได้ง่าย ตราสินค้าถือเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ โลโก้จึงเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างการจดจำแบรนด์ ได้เป็นอย่างดี ในการออกแบบโลโก้ ไม่ว่าจะเป็นภาพที่สื่อออกมา หรือแม้แต่สีล้วนมีความสำคัญ การออกแบบต้องสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนของแบรนด์มากที่สุด (ปิยพร ชัยชาญณรงค์, 2551) สอดคล้องกับผลการวิจัยของ นัฐรี หิรัญญะสิริ ที่ศึกษาพบว่า ระดับของการปรับเปลี่ยนผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นเมื่อความเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความศรัทธา และความน่าเชื่อถือในแบรนด์ (นัฐรี หิรัญญะสิริ, 2553)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นเจ้าของกิจการธุรกิจขนาดกลางและ ขนาดย่อม ส่วนใหญ่เป็นแบบเจ้าของกิจการบริหารงานเอง ระยะเวลาที่ธุรกิจเปิดดำเนินการอยู่ที่ 11 - 15 ปี เป็นประเภทอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปประเภทผ้ายัด ซึ่งบริษัทส่วนมากไม่ได้รับมาตรฐานอุตสาหกรรม ด้านลักษณะการประกอบธุรกิจ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นธุรกิจผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกเพียงอย่างเดียว ไม่มีแบรนด์สินค้าเป็นของตนเอง แหล่งเงินทุนที่ใช้ในการสนับสนุนธุรกิจส่วนใหญ่ คือ ธนาคาร/สถาบันการเงิน การพัฒนาองค์ความรู้ของพนักงาน ส่วนใหญ่เรียนรู้เพิ่มเติมด้วยตัวเองจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เช่น หนังสือ อินเทอร์เน็ต ลูกค้าหลักของธุรกิจเป็นผู้บริโภคในต่างประเทศ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการได้แก่ มีนโยบายในการให้บริการอย่างรวดเร็ว มีการสร้างสินค้าหรือบริการให้เหนือคู่แข่ง มีนโยบายด้านราคาสินค้าที่มีการเปลี่ยนแปลงตามกลไกของตลาด มีการนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการกระบวนการผลิต และ มีการวางแผนการใช้ทรัพยากรขององค์กรให้เกิดประโยชน์สูงสุด การศึกษาปัจจัยและกลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมเสื้อผ้าสำเร็จรูปขนาดกลางและ ขนาดย่อม เพื่อการส่งออก สรุปว่าประกอบด้วย 10 กลยุทธ์ดังนี้ คือ 1) มีการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มอาชีพเดียวกันเพื่อสร้างนวัตกรรมในการผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป 2) มีการร่วมมือกับสื่อ เพื่อจัดเทศกาลในโอกาสพิเศษ เพื่อกระตุ้นการซื้อสินค้า 3) ผู้นำองค์กรที่มีความรู้ ความเข้าใจ และให้การสนับสนุนในการสร้างนวัตกรรม 4) มีโชว์รูมสำหรับแสดงตัวอย่างสินค้าทั้งหมดของธุรกิจเพื่ออำนวยความสะดวก 5) มีการรักษาสถานลูกค้าเก่าและเพิ่ม

ลูกค้าใหม่ด้วยผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน 6) มีการบริการออกแบบสินค้าให้กับกลุ่มของลูกค้าที่ต้องการสินค้าพรีเมียม เฉพาะแบบที่ไม่เหมือนใคร 7) ให้ความสำคัญต่อการตรงต่อเวลา ตามที่นัดหมายไว้กับลูกค้า 8) สร้างภาพลักษณ์ของพนักงานให้โดดเด่นเหนือคู่แข่ง เช่น การยิ้มแย้ม แจ่มใส ยินดีในการให้บริการ 9) มีการทำกิจกรรมร่วมกับลูกค้า เพื่อรักษาความสัมพันธ์อยู่ตลอดเวลา และ 10) ออกแบบตราสินค้าให้เป็นที่จดจำได้ง่าย และในการทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรทำการศึกษาคู่ประกอบของกลยุทธ์แบบรายด้าน เช่น ด้านการขนส่ง ด้านการจัดการการตลาด ด้านการผลิต เพื่อเป็นการศึกษาที่เฉพาะเจาะจง เพื่อเพิ่มความสามารถในการทำกำไรให้กับผู้ประกอบการ และ เพิ่มกลยุทธ์เพื่อรับมือกับลูกค้าได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมศุลกากร,ประมวลผลโดยธนาคารแห่งประเทศไทย. (2559). มูลค่าสินค้าส่งออกกลุ่มสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มของประเทศไทย. เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2562 จาก <https://www.bot.or.th>
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2560). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ AMOS (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัสซิเนสอาร์แอนด์ดี.
- นัฐรี หิรัญญะสิริ. (2553). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างผลการดำเนินงานและกลยุทธ์ทางการตลาด. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาบริหารธุรกิจ. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปิยพร ชัยชาญณรงค์. (2551). การศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จในการส่งออกของอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มของประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาธุรกิจระหว่างประเทศ. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย .
- พิบูล ทีปะปาล. (2545). การโฆษณาและการส่งเสริมการขาย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์กราฟฟิค.
- พิบูล ทีปะปาล. (2555). การจัดการเชิงกลยุทธ์ (Strategic Management). กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์.
- พีรญา กันตบุตร. (2560). SMEs การจัดการธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก Small and Medium Enterprise Management. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พีรญา กันตบุตร.
- วรรณยศ บุญเพิ่ม. (2559). กลยุทธ์การออกแบบเพื่อการขับเคลื่อนธุรกิจ: กรณีศึกษาคณะผู้บริหารและเจ้าของกิจการในธุรกิจ SMEs ในประเทศไทย. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาคอมพิวเตอร์มีเดียและธุรกิจไซเบอร์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

- วิทวัส รุ่งเรืองผล, รศ. (2548). โครงการวิจัยกลยุทธ์และเครื่องมือทางการตลาดที่เหมาะสมกับธุรกิจขนาดย่อมในประเทศไทย. ใน ปริญญาบริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาวิชาการตลาด. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระพงษ์ วงษ์สุรินทร์. (2555). การวิเคราะห์ความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมเครื่องนุ่งห่มไทย. ใน สารนิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2538). กลยุทธ์การตลาด การบริหารการตลาดและกรณีตัวอย่าง. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์พัฒนาศึกษา.
- สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ. (2561). มูลค่าสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่มของโลก. เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2562 จาก <https://www.thaitextile.org/th/search/pagesearch.php?e=#1>
- สมคิด บางโม. (2555). การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ เอสเค บุคส์.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). อัตราการขยายตัว GDP ของประเทศและ GDP ธุรกิจSME. เรียกใช้เมื่อ 18 ตุลาคม 2562 จาก <https://www.nesdc.go.th/main.php>
- Karabulut, A.T. (2015). Effect of Innovation Strategy on Firm Performance: A study conducted on Manufacturing Firms in Turkey. Social and Behavioral Sciences, 195(2015), 1338-1347.

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้*

STRATEGIES TO DEVELOP CAPABILITIES FOR ORCHID BUSINESS

ธัญญรัตน์ เกตุแก้ว

Thunyarut Katekaew

ณธษา เทื่อนฤชัย

Nathasa Thuwan-Ruachai

ทวีศักดิ์ รูปสิงห์

Taweesak Roopsing

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand

E-mail: thunyarut.mean@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ 2) เพื่อศึกษาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ 3) เพื่อพัฒนากลยุทธ์สำหรับการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการสัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้จำนวน 3 ท่าน และทำการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ทำการแจกแบบสอบถามให้ผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้และผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 400 ท่าน สถิติที่ใช้คือ ค่าสถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์น้ำหนักขององค์ประกอบ (Factor Analysis) ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ศึกษาในระดับปริญญาตรี ระยะเวลาในการดำเนินกิจการมากกว่า 31 ปี มีรายได้ต่อเดือนน้อยกว่า 200,000 บาท การจัดตั้งกิจการไม่ได้จดทะเบียนพาณิชย์ กิจการมีขนาดกลางและขนาดย่อม โดยองค์ประกอบหลักในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้มี 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านความเป็นผู้ประกอบการ จากการวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติร้อยละ ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญกับด้านความเป็นผู้ประกอบการมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความรู้ และด้านทักษะตามลำดับ ในการวิเคราะห์น้ำหนักขององค์ประกอบ พบว่า มีจำนวนองค์ประกอบทั้งหมด 4 องค์ประกอบหลัก และ 20 องค์ประกอบย่อย จากองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยที่ได้นำมากำหนดเป็นกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ กิจกรรมและแนวทางในการดำเนินการทั้ง 3 ด้าน โดยมีกลยุทธ์ที่ 1 ด้านความรู้เกี่ยวกับธุรกิจกล้วยไม้

* Received 29 May 2021; Revised 18 September 2021; Accepted 21 September 2021

กลยุทธ์ที่ 2 ด้านการบริหารการตลาด กลยุทธ์ที่ 3 ด้านการพัฒนาตนเอง กลยุทธ์ที่ 4 ด้านภาวะการเป็นผู้นำ จากกลยุทธ์ที่ได้ก็นำไปเป็นแนวทางในการประกอบธุรกิจกล้วยไม้ หรือนำไปพัฒนาธุรกิจของตนให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: กลยุทธ์, การวิเคราะห์องค์ประกอบ, การพัฒนาสมรรถนะ, ผู้ประกอบการ, ธุรกิจกล้วยไม้

Abstract

The objectives of this research article were to 1) to study the operating conditions of orchid business operators 2) to study the performance of orchid business operators 3) to develop strategies for developing the performance of orchid entrepreneurs. The researcher collected data from in-depth interviews. Conduct interviews with three orchid entrepreneurs and collect data from questionnaires. The questionnaires were distributed to 400 orchid entrepreneurs and related persons. The statistics used were Statistical value, percentage, mean, standard deviation and analysis of the weight of the elements (Factor Analysis). Most of the respondents were male. Study at the bachelor level More than 31 years in business operation with monthly income less than 200,000 baht. Establishment of unregistered commercial businesses. The business is small and medium. The main components of the competency development of orchid business entrepreneurs consist of 3 aspects: 1) knowledge 2) skills 3) entrepreneurship. From the analysis with the percentage statistical values The respondents put the greatest emphasis on entrepreneurship, followed by knowledge and skills, respectively. In analyzing the component weight, there were 4 main components and 20 sub-elements. From the main components and sub-elements that have been defined as the strategy for developing the competency of the orchid business operator. Activities and approaches to implement all 3 areas with strategy 1, knowledge of orchid business, strategy 2, marketing management, strategy 3, self-development, strategy 4, leadership. From the strategy that has been used as a guideline for the orchid business operation or used to develop their business to be more complete.

Keywords: Strategy, Factors Analysis, Performance Development, Entrepreneurship, Orchid Business

บทนำ

ประเทศไทยมีการส่งออกกล้วยไม้ตัดดอกอันดับหนึ่งในเขตเมืองร้อนของโลก ซึ่งจัดให้เป็นพืชในกลุ่ม Product Champion (สมาคมผู้ส่งออกกล้วยไม้ไทย) ทำรายได้ให้กับประเทศปีละหลายพันล้านบาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งกล้วยไม้ซึ่งเป็นดอกไม้ที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยและได้รับความนิยมจากต่างประเทศ ทำให้สามารถส่งออกไปยังต่างประเทศมีมูลค่าการส่งออกปีละประมาณ 2,000 - 3,000 ล้านบาท (กรุงเทพมหานคร, 2564). พันธุ์ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดมีการปลูกในเชิงพาณิชย์ คือ สกุลหวาย (Dendrobium) คิดเป็นร้อยละ 95 ของการส่งออกดอกกล้วยไม้ของไทย พันธุ์อื่นที่สำคัญที่มีการปลูกและส่งออก ได้แก่ อะแรนด้า (Aranda) ม็อคคาร่า (Mokara) ออนซิเดียม (Oncidium) และแวนด้า (Vanda) ฟาร์มกล้วยไม้มีอยู่ทั่วประเทศ แต่จังหวัดที่อยู่รอบกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ที่สำคัญที่สุดสำหรับการผลิตกล้วยไม้ จังหวัดนครปฐม เป็นผู้ผลิตดอกกล้วยไม้ที่ใหญ่ที่สุด ตามด้วยสมุทรสาคร กรุงเทพมหานคร ราชบุรี นนทบุรี และพระนครศรีอยุธยา ตามลำดับ การผลิตใน 6 จังหวัดนี้ เนื่องจากสภาพภูมิอากาศเหมาะกับการเจริญเติบโตของกล้วยไม้ มีการคมนาคมขนส่งที่สะดวกและใกล้แหล่งน้ำ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2548) เนื่องจากกล้วยไม้มีสีสันสวยงาม สีของดอกมีเกือบทุกสี มีทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ หลากหลายแตกต่างกันไปตามลักษณะประจำพันธุ์ ทำให้ผู้บริโภคมีโอกาสเลือกใช้ได้ตามความต้องการ การส่งออกกล้วยไม้ยังคงมีแนวโน้มเติบโตอย่างต่อเนื่อง ความต้องการกล้วยไม้ตัดดอกยังคงมีมากขึ้น โดยเฉพาะการใช้สำหรับประดับอาคารสถานที่และใช้ตกแต่งอาหารในธุรกิจบริการ โรงแรมภัตตาคาร และร้านอาหาร ต่าง ๆ

ปัจจุบันมีผู้ประกอบการและเกษตรกรจำนวนมากมักพบปัญหาในหลายด้าน เช่น การเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา กล่าวคือ ความต้องการของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การถูกกดราคาจากต่างประเทศ ค่าปุ๋ย ค่ายา ค่าแรง ที่เพิ่มขึ้น การขาดแคลนคนงาน การถูกระงับใช้สารเคมีบางชนิด เป็นต้น ปัญหาของคุณภาพสินค้าที่ไม่สม่ำเสมอ เนื่องจากการปนเปื้อนของศัตรูพืช เช่น เพลี้ยไฟ ปัญหาของการขนส่งสินค้าไม่ตรงเวลาและต้นทุนค่าขนส่งสูง และปัญหาที่พบล่าสุดคือ ปัญหาของโรคระบาด จึงทำให้เกิดการชะลอตัวของการส่งออก ผู้ประกอบการบางรายเกิดการขาดทุนอย่างหนัก ทำให้เกษตรกรได้รับความเดือดร้อน (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2548) ส่งผลให้ผู้ประกอบการบางรายเลิกกิจการไป ดังนั้นหากผู้ประกอบการมีความรู้ทางด้านกลยุทธ์จะทำให้ธุรกิจดำเนินได้ จากทฤษฎีของ ธงชัย สันติวงษ์ กล่าวว่า กลยุทธ์ หมายถึง วิธีหรือแผนปฏิบัติที่เกี่ยวกับการแบ่งสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้เกิดผลที่เป็นข้อได้เปรียบ และสามารถบรรลุถึงวัตถุประสงค์อันใดอันหนึ่งหรือหลายวัตถุประสงค์พร้อมกัน โดยให้มีความเสี่ยงน้อยที่สุด ณ ระดับที่ยอมรับได้ (ธงชัย สันติวงษ์, 2533) หากผู้ประกอบการศึกษาเกี่ยวกับสมรรถนะจะทำให้ผู้ประกอบการดำเนินธุรกิจไปได้อย่างต่อเนื่อง จากทฤษฎีของ เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล กล่าวว่า สมรรถนะ หมายถึง ทักษะ

ความรู้ และความสามารถหรือพฤติกรรมของบุคลากรที่จำเป็นในการปฏิบัติงานใดงานหนึ่ง กล่าวคือ ในการทำงานหนึ่ง ๆ เราต้องรู้และเมื่อความรู้หรือข้อมูลแล้วเราต้องรู้ว่า จะทำงานนั้น ๆ อย่างไร และควรมีพฤติกรรมหรือคุณลักษณะเฉพาะอย่างไรจึงจะทำงานได้อย่างประสบความสำเร็จ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยให้องค์กรทราบว่า คุณสมบัติหรือคุณลักษณะที่ดีในการทำงานของบุคลากรในองค์กร (Superior Performer) นั้นเป็นอย่างไร (เดชา เดชะวัฒน์ไพศาล, 2543)

จากที่กล่าวมา ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการดำเนินงาน สมรรถนะ และกลยุทธ์ของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ เพื่อให้ผู้ประกอบการและเกษตรกรมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพได้อย่างมั่นคง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้
2. เพื่อศึกษาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้
3. เพื่อพัฒนากลยุทธ์สำหรับการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ ทั้งนี้เป็นการศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) โดยใช้วิธีการแจกแบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview Form) เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลประชากรกลุ่มเป้าหมาย แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป SPSS

ประชากรเป้าหมาย

ประชากรเป้าหมาย คือ ผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ที่มีธุรกิจเป็นของตนเองรวมถึงเกษตรกรผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้และผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น คนในครอบครัวของเกษตรกรผู้ปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ ผู้ที่มีความรู้ด้านกล้วยไม้ เป็นต้น ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน จึงได้ทำการเปิดตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane (ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2511) จำนวนประชากร ∞ ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ค่าความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ จึงได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจำนวนทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research Method) เครื่องมือใช้เก็บข้อมูล คือ

1. แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบรายการ (Check-List) เกี่ยวกับคุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ระยะเวลาดำเนินงาน รายได้สุทธิต่อเดือน ประเภทของการจัดตั้งกิจการ ขนาดของกิจการ

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ โดยแบบสอบถามจะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) โดยมีเกณฑ์ในการประเมิน 5 ระดับ ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert Scales)

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง ข้อนี้มีความสำคัญอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง ข้อนี้มีความสำคัญอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง ข้อนี้มีความสำคัญอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง ข้อนี้มีความสำคัญอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง ข้อนี้มีความสำคัญอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ส่วนที่ 3 ข้อคำถามเป็นแบบเปิด (Open ended question)

2. แบบสัมภาษณ์ (Interview Form) ทำการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เป็นผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้จังหวัดนครปฐม 1 ท่าน และจังหวัดสมุทรสาคร 2 ท่าน

วิธีการเก็บข้อมูล

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ ได้ทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน โดยการใช้แบบสอบถามแจกตามสถานที่ต่างๆ เช่น สวนกล้วยไม้ บริษัทกล้วยไม้ และเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยไม้ เนื่องจากบริเวณใกล้เคียงบ้านของผู้วิจัยมีผู้ปลูกกล้วยไม้จำนวนมาก จึงเป็นวิธีที่ง่ายที่สุด ระยะเวลาตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2563 - 2 ธันวาคม 2563

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics)

อธิบายลักษณะการกระจายตัวของข้อมูล ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา ระยะเวลาดำเนินงาน รายได้สุทธิต่อเดือน ประเภทของการจัดตั้งกิจการ ขนาดของกิจการ โดยนำเสนอรูปแบบ ตารางแจกแจงความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

2. วิเคราะห์น้ำหนักขององค์ประกอบ (Factor Analysis)

เพื่อหาน้ำหนักและนำมาจัดองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อย โดยการใช้วิธีดังนี้

2.1 KMO และ Bartlett's test เพื่อดูความสอดคล้องกลมกลืนของข้อมูล

2.2 Eigen Value เพื่อดูกลุ่มที่ถูกจัดขึ้นมา มีความน่าเชื่อถือ

2.3 Factor loading เพื่อดูค่าน้ำหนักที่ข้อคำถาม (ตัวแปร) ที่มีต่อกลุ่ม (องค์ประกอบ)

3. การพัฒนากลยุทธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์น้ำหนักขององค์ประกอบ (Factor Analysis)

เพื่อนำองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยมากำหนดเป็นกลยุทธ์ใหม่ และนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตารางที่ 1 คุณลักษณะทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คุณลักษณะทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
1. ชาย	214	53.5
2. หญิง	186	46.5
รวม	400	100.0
ระดับการศึกษา		
1. ต่ำกว่ามัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6/ปวช.)	103	25.8
2. ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)	115	28.8
3. ปริญญาตรี	152	38.0
4. สูงกว่าปริญญาตรี	30	7.5
รวม	400	100.0
ระยะเวลาดำเนินการของท่าน		
1. น้อยกว่า 5 ปี	42	10.5
2. 6 - 10 ปี	69	17.3
3. 11 - 15 ปี	74	18.5
4. 16 - 20 ปี	35	8.8
5. 21 - 30 ปี	80	20.0
6. มากกว่า 31 ปี	100	25.0
รวม	400	100.0
รายได้สุทธิต่อเดือนโดยเฉลี่ย		
1. น้อยกว่า 200,000 บาท	160	40.0
2. 200,001 - 400,000 บาท	146	36.5
3. 400,001 - 600,000 บาท	64	16.0
4. มากกว่า 600,001 บาท	30	7.5
รวม	400	100.0
ประเภทของการจัดตั้งกิจการ		
1. จดทะเบียนพาณิชย์	48	12.0
2. ไม่ได้จดทะเบียนพาณิชย์	352	88.0

คุณลักษณะทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รวม	400	100.0
ขนาดของกิจการฟาร์มกล้วยไม้		
1. ขนาดกลางและขนาดย่อม	394	98.5
2. ขนาดใหญ่	6	1.5
รวม	400	100.0

2. ผลการวิเคราะห์ระดับของสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้

ตารางที่ 2 สมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้

สมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความสำคัญ
ด้านความรู้			
1. ความรู้เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจกล้วยไม้	4.18	.786	มาก
2. ความรู้เกี่ยวกับการจัดการโรงเรือนปลูกกล้วยไม้	4.21	.740	มาก
3. ความรู้เกี่ยวกับสายพันธุ์ของกล้วยไม้	4.18	.802	มาก
4. ความรู้เกี่ยวกับการดูแลกล้วยไม้	4.25	.795	มาก
5. ความรู้เกี่ยวกับการขยายสายพันธุ์ของกล้วยไม้	4.08	.837	มาก
6. ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการผลิตกล้วยไม้	4.23	.827	มาก
7. ความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการสภาพแวดล้อมโดยรอบสวนกล้วยไม้ หรือ โรงเรือนจัดเก็บกล้วยไม้	4.22	.812	มาก
8. ความรู้ด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายกล้วยไม้	4.25	.853	มาก
รวม	4.20	.732	มาก
ด้านทักษะ			
1. ความสามารถในการสังเกตและความเข้าใจถึงการปลูกกล้วยไม้	4.17	.758	มาก
2. ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และการจัดการกับความผิดปกติของกล้วยไม้	4.09	.783	มาก
3. ความสามารถในการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าภายในโรงเรือน	4.10	.766	มาก
4. ความสามารถในการใช้เทคโนโลยีในธุรกิจกล้วยไม้ (เช่น การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อบันทึกประวัติของสายพันธุ์กล้วยไม้ และการหาข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับกล้วยไม้ผ่านอินเทอร์เน็ต เป็นต้น)	3.96	.853	มาก
5. ความสามารถในการต่อยอดผลผลิตผลิตภัณฑ์ (การแปรรูปกล้วยไม้)	4.01	.922	มาก
6. ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับของเสียภายในโรงเรือน (เช่น ดอกกล้วยไม้ที่ร่วงออกจากก้าน)	4.09	.894	มาก
รวม	4.07	.735	มาก

สมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ ความสำคัญ
ด้านความเป็นผู้ประกอบการ			
1. ด้านวิสัยทัศน์ในการบริหารธุรกิจกล้วยไม้	4.29	.847	มาก
2. ด้านความเสี่ยงและความกล้าหาญในการตัดสินใจเมื่อเกิด ปัญหาภายในองค์กร	4.29	.816	มาก
3. ด้านภาวะผู้นำ	4.42	.759	มาก
4. ด้านความซื่อสัตย์ต่อธุรกิจตนเอง	4.58	.652	มากที่สุด
5. ด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น	4.55	.655	มากที่สุด
6. ด้านการรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายทางธุรกิจเพื่อแลกเปลี่ยน ความรู้ของเกษตรกรผู้เพาะปลูกกล้วยไม้	4.16	.727	มาก
7. ด้านการปรับตัวให้ทันและเข้ากับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นใน ปัจจุบัน เช่น โควิด-19	4.36	.763	มาก
8. ด้านการเปิดรับ การรับฟังความรู้ และข่าวสารที่แท้จริง เกี่ยวกับกล้วยไม้จากผู้เชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้	4.19	.709	มาก
9. ด้านการแสวงหาความรู้และการเพิ่มช่องทางการรับข้อมูล ข่าวสารวิชาการเกี่ยวกับกล้วยไม้ในแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้	4.19	.742	มาก
10. ด้านการร่วมมือ การเข้าถึงและการให้ความร่วมมือกับ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้	4.19	.724	มาก
รวม	4.32	.592	มาก

3. ผลการวิเคราะห์น้ำหนักขององค์ประกอบ (Factor analysis)

เมื่อพิจารณาค่าน้ำหนักของแต่ละตัวแปรในแต่ละองค์ประกอบ เพื่อกำหนดว่าตัวแปรใดจะอยู่ในองค์ประกอบใด โดยใช้หลักการพิจารณาจากค่าน้ำหนักขององค์ประกอบของแต่ละตัวแปรว่าค่าใดมีค่าสูงสุด และค่าน้ำหนักขององค์ประกอบต้องมากกว่า 0.50 พบว่า มีจำนวนองค์ประกอบอยู่ 4 องค์ประกอบ เมื่อนำมาจัดทำ Factor และตั้งชื่อตามองค์ประกอบ

ตารางที่ 3 แสดงองค์ประกอบหลักจำนวน 4 องค์ประกอบ และ องค์ประกอบย่อย

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย
องค์ประกอบหลักที่ 1	a6 a3 a4 a1 a5 a7
องค์ประกอบหลักที่ 2	a8 b2 b1 b5 c1 b6
องค์ประกอบหลักที่ 3	c8 c9 c10 c6
องค์ประกอบหลักที่ 4	c4 c3 c5 c2

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบซึ่งได้ทั้งหมด 4 องค์ประกอบหลัก เมื่อนำมากำหนดกลุ่มและตั้งชื่อใหม่ตามองค์ประกอบ

ตารางที่ 4 องค์ประกอบหลักที่ 1 และองค์ประกอบย่อย และชื่อองค์ประกอบหลัก

องค์ประกอบหลักที่	องค์ประกอบย่อย	ชื่อองค์ประกอบ
1	1. ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนการผลิตกล้วยไม้ 2. ความรู้เกี่ยวกับสายพันธุ์ของกล้วยไม้ 3. ความรู้เกี่ยวกับวิธีการดูแลกล้วยไม้ 4. ความรู้เกี่ยวกับการบริหารธุรกิจกล้วยไม้ 5. ความรู้เกี่ยวกับการขยายสายพันธุ์ของกล้วยไม้ 6. ความรู้เกี่ยวกับการจัดการสภาพแวดล้อมโดยรอบสวนกล้วยไม้หรือโรงเรือนจัดเก็บกล้วยไม้	ความรู้เกี่ยวกับ ธุรกิจกล้วยไม้

ตารางที่ 5 องค์ประกอบหลักที่ 2 และองค์ประกอบย่อย และชื่อองค์ประกอบหลัก

องค์ประกอบหลักที่	องค์ประกอบย่อย	ชื่อองค์ประกอบ
2	1. ความรู้ด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายกล้วยไม้ 2. ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และการจัดการกับความผิดปกติของกล้วยไม้ 3. ความสามารถในการสังเกตและความเข้าใจถึงการปลูกกล้วยไม้ 4. ความสามารถในการต่อยอดผลผลิตผลิตภัณฑ์ (การแปรรูปกล้วยไม้) 5. ด้านวิสัยทัศน์ในการบริหารธุรกิจกล้วยไม้ 6. ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับของเสียภายในโรงเรือน (เช่น ดอกกล้วยไม้ที่ร่วงออกจากก้าน)	การบริหาร การตลาด

ตารางที่ 6 องค์ประกอบหลักที่ 3 และองค์ประกอบย่อย และชื่อองค์ประกอบหลัก

องค์ประกอบหลักที่	องค์ประกอบย่อย	ชื่อองค์ประกอบ
3	1. ด้านการเปิดรับ การรับฟังความรู้ และข่าวสารที่แท้จริงเกี่ยวกับกล้วยไม้ จากผู้เชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้ 2. ด้านการแสวงหาความรู้และการเพิ่มช่องทางการรับข้อมูลข่าวสารวิชาการเกี่ยวกับกล้วยไม้ในแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ 3. ด้านการร่วมมือ การเข้าถึงและการให้ความร่วมมือกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้ 4. ด้านการร่วมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายทางธุรกิจหรือเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ของเกษตรกรผู้เพาะปลูกกล้วยไม้	การพัฒนาตนเอง

ตารางที่ 7 องค์ประกอบหลักที่ 4 และองค์ประกอบย่อย และชื่อองค์ประกอบหลัก

องค์ประกอบที่	องค์ประกอบย่อย	ชื่อองค์ประกอบ
4	1. ด้านความซื่อสัตย์ต่อธุรกิจของตนเอง	ภาวะการเป็นผู้นำ
	2. ด้านภาวะผู้นำ	
	3. ด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น	
	4. ด้านความเสี่ยงและความกล้าหาญในการตัดสินใจเมื่อเกิดปัญหาภายในองค์กร	

4. ผลการพัฒนากลยุทธ์พัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลทำให้ได้องค์ประกอบในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ จำนวน 4 องค์ประกอบหลัก 20 องค์ประกอบย่อย จากองค์ประกอบที่ได้ก็นำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ โดยองค์ประกอบหลักที่ได้ก็นำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ทำให้ได้กลยุทธ์ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้จำนวน 4 กลยุทธ์ ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ด้านความรู้เกี่ยวกับธุรกิจกล้วยไม้

กลยุทธ์ที่ 2 ด้านการบริหารการตลาด

กลยุทธ์ที่ 3 ด้านการพัฒนาตนเอง

กลยุทธ์ที่ 4 ด้านภาวะการเป็นผู้นำ

ภาพที่ 1 กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้

อภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ สามารถจัดรูปแบบได้ 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านความรู้เกี่ยวกับธุรกิจกล้วยไม้ 2) ด้านการบริหารการตลาด 3) ด้านการพัฒนาตนเอง 4) ด้านภาวะการเป็นผู้นำ

1. องค์ประกอบหลักด้านที่ 1 ด้านความรู้เกี่ยวกับธุรกิจกล้วยไม้ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) การบริหารธุรกิจกล้วยไม้ 2) การวางแผนการผลิตกล้วยไม้ 3) สายพันธุ์ของกล้วยไม้ 4) วิธีการดูแลกล้วยไม้ 5) การขยายสายพันธุ์ของกล้วยไม้ 6) การจัดการสภาพแวดล้อมโดยรอบสวนกล้วยไม้หรือโรงเรือนจัดเก็บกล้วยไม้ กล่าวคือ การบริหารธุรกิจกล้วยไม้ คือ การนำทรัพยากรมาใช้ก่อให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการ โดยการแลกเปลี่ยนระหว่างเจ้าของกิจการและผู้บริโภคโดยมีจุดประสงค์คือ ความสำเร็จของธุรกิจ (พิมลจรรย์นามวัฒน์, 2544) ซึ่งการบริหารธุรกิจจะรวมไปถึงการดูแลในทุก ๆ ส่วนขององค์กร และเจ้าของกิจการควรมีความรู้ในเรื่องของ การวางแผนการผลิตกล้วยไม้ มีความรู้ในเรื่องของสายพันธุ์ของกล้วยไม้ วิธีการดูแล การขยายสายพันธุ์และการจัดการสภาพแวดล้อมโดยรอบสวนกล้วยไม้ รวมไปถึงบริหารธุรกิจให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของเดชา เดชะวัฒนไพศาล กล่าวว่า ในการทำงานหนึ่ง ๆ เราต้องรู้อะไร เมื่อมีความรู้หรือข้อมูลแล้วเราต้องรู้ว่าทำงานนั้น ๆ อย่างไร จึงจะทำงานได้อย่างประสบความสำเร็จ (เดชา เดชะวัฒนไพศาล, 2543)

2. องค์ประกอบหลักด้านที่ 2 ด้านการบริหารการตลาด ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) ความรู้ด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายกล้วยไม้ 2) ความสามารถในการคิด วิเคราะห์ และการจัดการกับความผิดปกติของกล้วยไม้ 3) ความสามารถในการสังเกตและความเข้าใจถึงการปลูกกล้วยไม้ 4) ความสามารถในการต่อยอดผลผลิตผลิตภัณฑ์ (การแปรรูปกล้วยไม้) 5) ด้านวิสัยทัศน์ในการบริหารธุรกิจกล้วยไม้ 6) ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับของเสียภายในโรงเรือน (เช่น ดอกกล้วยไม้ที่ร่วงออกจากก้าน) กล่าวคือ การบริหารการตลาด คือ กระบวนการวิเคราะห์ การวางแผน การปฏิบัติการ และการควบคุมแผนงาน เพื่อก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนระหว่างผู้บริโภคกับกิจการ ทำให้กิจการสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ เช่น การกำหนดราคา การจัดจำหน่าย ตลอดจนการดำเนินกิจการทุกอย่างสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกพัชร วงศ์อินทร์อยู่ ที่กล่าวว่า ปัจจัยภายในกิจการด้านการตลาดต้องทำการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพสูง จึงจะสามารถแข่งขันได้ ต้องมีช่องทางการจัดจำหน่ายที่มีประสิทธิภาพที่สามารถตอบสนองต่อกลุ่มลูกค้าได้ (กนกพัชร วงศ์อินทร์อยู่, 2563)

3. องค์ประกอบหลักด้านที่ 3 ด้านการพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) ด้านการเปิดรับ การรับฟังความรู้ และข่าวสารที่แท้จริงเกี่ยวกับกล้วยไม้ จากผู้เชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้ 2) ด้านการแสวงหาความรู้และการเพิ่มช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร

วิชาการเกี่ยวกับกล้วยไม้ในแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ 3) ด้านการร่วมมือ การเข้าถึงและการให้ความร่วมมือกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้ 4) ด้านการรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายทางธุรกิจหรือเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ของเกษตรกรผู้เพาะปลูกกล้วยไม้ กล่าวคือ การพัฒนาตนเอง หมายถึง การพัฒนาความสามารถของตนให้มีมากขึ้น โดยเหตุที่มนุษย์ต้องการที่จะให้ตนเองเจริญก้าวหน้า (ความเจริญก้าวหน้าส่วนตัวและการรับรู้ศักยภาพของตนเอง) ดังนั้นทุกคนต้องการพัฒนาตนเองให้มีชีวิตที่ดียิ่งขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการพัฒนาตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนัยนัน บุญมี ที่กล่าวว่า การพัฒนาตนเองของบริษัทหลักทรัพย์ เคที ซีมิโก้ จำกัด มีการพัฒนาตนเองอยู่ในทุกด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ ด้านทัศนคติ และด้านบุคลิกภาพ เพื่อให้ดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ (นัยนัน บุญมี, 2555)

4. องค์ประกอบหลักด้านที่ 4 ด้านภาวะการเป็นผู้นำ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) ด้านความซื่อสัตย์ต่อธุรกิจของตนเอง 2) ด้านภาวะผู้นำ 3) ด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น 4) ด้านความเสี่ยงและความกล้าหาญในการตัดสินใจเมื่อเกิดปัญหาภายในองค์กร อาคม วัดโสมง กล่าวไว้ว่า ภาวะผู้นำ หมายถึงพฤติกรรมที่แสดงออกในรูปของกระบวนการความสามารถ หรือกิจกรรม ซึ่งก่อให้เกิดอิทธิพลต่อพฤติกรรมของบุคคลอื่นโดยที่บุคคลอื่นจะคล้อยตามหรือปฏิบัติตามผู้นำ เพื่อให้การดำเนินการบรรลุวัตถุประสงค์ในสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง (อาคม วัดโสมง, 2547) มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของกัลยกรณ ดารากรณ อยู่ธยา ศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำ วัฒนธรรม องค์การ กับความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลศึกษาธนาการพาณิชย์ในเขตจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำแบบเปลี่ยน ความสัมพันธ์เชิงบวกกับความคิดสร้างสรรค์ของบุคคล เนื่องมาจากการได้รับการสนับสนุนจากปัจจัยเชิงใจ ได้แก่ ความสำเร็จของงาน ลักษณะของงาน ความก้าวหน้า และความมั่นคงในงาน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ผลตอบแทนและสวัสดิการนั้นช่วยกระตุ้นให้พนักงานคิดริเริ่มทำสิ่งใหม่ๆ ประยุกต์หาทางออกในการแก้ปัญหา เพื่อให้ประสบความสำเร็จในการทำงาน (กัลยกรณ ดารากรณ อยู่ธยา, 2554)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ ได้มีเอกสาร บทความทางวิชาการ และงานวิจัยด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ประกอบกับการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ประกอบการและจากแบบสอบถามการวิจัย ผลการวิจัยพบว่า ผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ส่วนมากเป็นเพศชาย การศึกษาระดับปริญญาตรี ระยะเวลาดำเนินกิจการมากกว่า 31 ปี รายได้น้อยกว่า 200,000 บาทต่อเดือน ไม่ได้จดทะเบียนพาณิชย์และกิจการเป็นขนาดกลางและขนาดย่อม ระดับสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านความเป็นผู้ประกอบการ ผู้ตอบแบบสอบถามการวิจัยมีความเห็นว่ระดับสมรรถนะด้านความเป็นผู้ประกอบการมีความสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านความรู้

และด้านทักษะ ตามลำดับ กลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ องค์ประกอบหลักที่ 1 ด้านความรู้เกี่ยวกับธุรกิจกล้วยไม้ ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) การบริหารธุรกิจกล้วยไม้ 2) การวางแผนการผลิตกล้วยไม้ 3) สายพันธุ์ของกล้วยไม้ 4) วิธีการดูแลกล้วยไม้ 5) การขยายสายพันธุ์ของกล้วยไม้ 6) การจัดการสภาพแวดล้อมโดยรอบสวนกล้วยไม้หรือโรงเรือนจัดเก็บกล้วยไม้ องค์ประกอบหลักที่ 2 ด้านการบริหารการตลาด ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) ความรู้ด้านการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายกล้วยไม้ 2) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และการจัดการกับความผิดปกติของกล้วยไม้ 3) ความสามารถในการสังเกตและความเข้าใจถึงการปลูกกล้วยไม้ 4) ความสามารถในการต่อยอดผลผลิตผลิตภัณฑ์ (การแปรรูปกล้วยไม้) 5) ด้านวิสัยทัศน์ในการบริหารธุรกิจกล้วยไม้ 6) ความสามารถในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับของเสียภายในโรงเรือน (เช่น ดอกกล้วยไม้ที่ร่วงออกจากก้าน) องค์ประกอบหลักที่ 3 ด้านการพัฒนาตนเอง ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) ด้านการเปิดรับ การรับฟังความรู้ และข่าวสารที่แท้จริงเกี่ยวกับกล้วยไม้ จากผู้เชี่ยวชาญด้านกล้วยไม้ 2) ด้านการแสวงหาความรู้และการเพิ่มช่องทางการรับข้อมูลข่าวสารวิชาการเกี่ยวกับกล้วยไม้ในแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ 3) ด้านการร่วมมือ การเข้าถึงและการให้ความร่วมมือกับกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกล้วยไม้ 4) ด้านการรวมกลุ่มเพื่อสร้างเครือข่ายทางธุรกิจหรือเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ของเกษตรกรผู้เพาะปลูกกล้วยไม้ องค์ประกอบหลักที่ 4 ด้านภาวะการเป็นผู้นำ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบย่อย ดังนี้ 1) ด้านความซื่อสัตย์ต่อธุรกิจของตนเอง 2) ด้านภาวะผู้นำ 3) ด้านมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น 4) ด้านความเสี่ยงและความกล้าหาญในการตัดสินใจเมื่อเกิดปัญหาภายในองค์กร จากการศึกษากลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาสมรรถนะของผู้ประกอบการ จะเห็นได้ว่า มีปัจจัยหลายอย่างส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาผู้ประกอบการธุรกิจกล้วยไม้ โดยเฉพาะ ด้านความรู้เกี่ยวกับธุรกิจกล้วยไม้ ด้านการบริหารการตลาด ด้านภาวะผู้นำ ดังนั้น ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญในทุกๆ ด้าน รวมไปถึงการนำกลยุทธ์ต่างๆ ไปใช้ในการประกอบกิจการ เพื่อให้กิจการดำเนินต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กนกพัชร วงศ์อินทร์อยู่. (2563). ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการส่งออกกล้วยไม้ไทยไปจำหน่ายในประเทศญี่ปุ่น. เรียกใช้เมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <http://dept.npru.ac.th/msc/data/files/research5508.pdf>
- กรุงเทพธุรกิจ. (2564). สถานการณ์กล้วยไม้ไทย. เรียกใช้เมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/652057>

- กัลยกรณ ดารากร ณ อยุธยา. (2554). ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์การ กับความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลศึกษาธนาคารพาณิชย์ในเขตจังหวัดนครปฐม. เรียกใช้เมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564 จาก http://www.thapra.lib.su.ac.th/thesis/showthesis_th.asp?id=0000006139
- เดชา เดชะวัฒนไพศาล. (2543). Competency-Based Human Resources Management. กรุงเทพมหานคร: HR Magazine.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2533). การบริหารงานบุคคล. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2511). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. กรุงเทพมหานคร: วี.อินเตอร์พริ้นท์.
- นัยนัน บัญมี. (2555). ความต้องการพัฒนาตนเองของพนักงานบริษัทหลักทรัพย์ เคที ซีมิโก้ จำกัด สาขา เซ็นทรัลเวิลด์. เรียกใช้เมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <http://www.sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/9785/fulltext.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- พิมลจรรย์ นามวัฒน์. (2544). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการบริหารธุรกิจ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. (2548). เนื้อที่เก็บเกี่ยว จำนวนครุฑเรือน และเนื้อที่เพาะปลูกเฉลี่ยต่อต่อครุฑเรือน. เรียกใช้เมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2564 จาก <http://www.oae.go.th>
- อาคม วัดไธสง. (2547). หน้าที่ผู้นำในการบริหารการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). สงขลา: ภารกิจเอกสารและตำรา มหาวิทยาลัยทักษิณ.

แนวคิดทางวัฒนธรรมในโครงการประวัติศาสตร์
โดยมูลนิธิเปรมติณสูลานนท์จังหวัดนครราชสีมา*
CULTURAL CONCEPTS IN HISTORICAL PROJECT
BY PREM TINSULANONDA NAKHON RATCHASIMA PROVINCE
FOUNDATION

ประจักษ์ แป๊ะสกุล

Prajak Paehsakul

ชิลิกกา วรรณจันทร์

Sisikka Wannajun

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Maharakham University, Thailand

E-mail: prajakpaehsakul@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดทางวัฒนธรรม ได้แก่ แนวคิดภูมิวัฒนธรรม แนวคิดความทรงจำร่วม แนวคิดอัตลักษณ์ และแนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม จากโครงการประวัติศาสตร์ที่ได้รับรางวัลจากการประกวดโครงการนักเรียนระดับภาคโดยมูลนิธิเปรมติณสูลานนท์จังหวัดนครราชสีมา ช่วง พ.ศ. 2557 - 2561 จำนวน 50 เรื่อง ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบท พิจารณาแนวคิดทางวัฒนธรรมที่ศึกษา ได้แก่ 1) แนวคิดภูมิวัฒนธรรม 2) แนวคิดความทรงจำร่วม 3) แนวคิดอัตลักษณ์ และ 4) แนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม นำเสนอในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า มีการนำแนวคิดทางวัฒนธรรมมาใช้ในโครงการประวัติศาสตร์สอดคล้องกับการศึกษาประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมในต่างประเทศ ดังนี้ 1) แนวคิดภูมิวัฒนธรรม พบในการอธิบายการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ที่มาของชื่อสถานที่ ความสำคัญของสถานที่ ความเชื่อที่มีต่อพื้นที่และความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ซึ่งมีผลต่อชุมชน 2) แนวคิดความทรงจำร่วม พบในคำสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ เหตุการณ์สำคัญในอดีตที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต และเรื่องราวที่ประทับใจหรือภาคภูมิใจ 3) แนวคิดอัตลักษณ์ พบในการอธิบายลักษณะเด่นและความสำคัญของเรื่องที่ศึกษา เช่น วิถีชีวิตของกลุ่มชน ภูมิปัญญา ประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุในท้องถิ่น โดยเชื่อว่าเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่พบในท้องถิ่นของตนเท่านั้น และ 4) แนวคิดคุณค่า

* Received 30 May 2021; Revised 15 September 2021; Accepted 18 September 2021

ทางวัฒนธรรม พบในการอธิบายคุณค่าทางวัฒนธรรมของโครงการได้แก่ คุณค่าเชิงอัตลักษณ์ คุณค่าเชิงศิลปะ และคุณค่าเชิงจำนวนที่หายาก เกี่ยวกับความเชื่อความศรัทธา ความสามัคคี ภูมิปัญญาในการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม การรักษาโรค การประกอบอาชีพ และศิลปกรรม ซึ่งเป็นมรดกทางสังคมของคนในท้องถิ่น ดังนั้นจึงควรส่งเสริมการศึกษาแนวคิดทางวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ร่วมกัน

คำสำคัญ: แนวคิดทางวัฒนธรรม, โครงการประวัติศาสตร์, มุลนิธิเปรมติณสูลานนท์จังหวัด นครราชสีมา

Abstract

The objectives of this research article were to study the cultural concepts including cultural landscape, collective memory, identity concept, and cultural values from the historical project that was awarded from the Regional Student Project Contest organized by Prem Tinsulanonda Nakhon Ratchasima Province Foundation during 2014 - 2018 in 50 subjects. The study was analyzed by using documentary research and analyzing data from the text. Characteristics of the cultural concepts were studied such as cultural landscape, collective memory, concept of identity, and cultural values. The research was presented in the form of analytical description. The results of the study showed that cultural concepts are applied in the history project in accordance with the study of history and culture in foreign countries as follows: 1) cultural landscape were found in describing community settlements, the origin, name importance, beliefs about space, and changes in the area that affect the community 2) collective memory found from interviews of the informant that the past events affect the way of life and evoke proudness, 3) an identity concept found descriptions of the distinctive features and significance of the subjects studied, such as the way of life of people, wisdom, traditions, local archaeological sites. It is believed that it is a unique identity found only in one's own locality, and 4) the concept of cultural value found in the explanations of the cultural values of the project which are the identity value, the artistic value, and the rare numerical values which are belief, faith, unity, wisdom which was beneficially used for the benefit of the environment, disease treatment, occupation and fine arts which are the social heritage of local people. Therefore, joint studies of cultural and historical concepts should be promoted.

Keywords: Cultural concepts, Historical project, Prem Tinsulanonda Nakhon Ratchasima province foundation

บทนำ

วัฒนธรรม (Culture) โดยทั่วไปหมายถึงพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ (Encyclopedia Britannica, 2005) ซึ่งนักวิชาการหลายคนให้ความหมายและแบ่งหมวดหมู่วัฒนธรรมแตกต่างกันไป เช่น ความรู้ ความเชื่อ ภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปะ วัตถุ บรรทัดฐานทางสังคม ฯลฯ รวมทั้งการเสนอแนวคิดและทฤษฎีในการศึกษาวัฒนธรรมมากมายหลายแนวคิด ซึ่งถูกนำมาใช้ในการวิจัยและการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาในสาขาสังคมวิทยาหรือมานุษยวิทยา เมื่อพิจารณาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรม ถูกบรรจุไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สารหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม มาตราฐาน ส.2.1 เข้าใจและปฏิบัติตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และดำรงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุข และสาระประวัติศาสตร์ มาตราฐาน ส.4.3 เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจ และธำรงความเป็นไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2551) แต่แนวคิดทางวัฒนธรรมไม่ได้ถูกนำมาใช้จัดการเรียนการสอน

ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมจำกัดอยู่แต่ในกลุ่มนักวิชาการทางสังคมวิทยาหรือมานุษยวิทยา ในขณะที่คนไทยส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าใจวัฒนธรรมอย่างแท้จริงจึงตัดสินใจและแสดงพฤติกรรมไปตามความเข้าใจส่วนตัวหรือตามกระแสสังคมนำไปสู่ปัญหาทางสังคมหลายประการ จากนั้นนักวิชาการจึงทำวิจัยปัญหาที่เกิดขึ้นโดยนำแนวคิดทางวัฒนธรรมมาอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหา ทั้งที่สามารถป้องกันปัญหาได้ด้วยการสร้างความเข้าใจให้แก่คนในสังคมผ่านกระบวนการเรียนรู้ในระบบการศึกษาตั้งแต่วัยเรียน

เมื่อวันอาทิตย์ที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2551 สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ (พระอิสริยยศในขณะนั้น) ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานแก่คณะบุคคลที่มาเข้าเฝ้าฯ ถวายชัยมงคลในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พระราชวังดุสิตฯ ความตอนหนึ่งว่า “.....ประเทศไทยบรรพบุรุษของเราละชีวิตมาเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินมาด้วยเลือดเนื้อ ด้วยชีวิต แต่เสียดายตอนนี้ ท่านนายกฯ เขาไม่ให้เรียนประวัติศาสตร์แล้วนะ ฉันก็ไม่เข้าใจ เพราะตอนที่ฉันเรียนอยู่ที่สวิตเซอร์แลนด์ ไม่มีประวัติศาสตร์อะไรเท่าไร แต่เราก็ต้องเรียนประวัติศาสตร์ของสวิส แต่เมืองไทยนี้ บรรพบุรุษเลือดทาแผ่นดิน กว่าจะมาถึงที่ให้เราอยู่ นั่งอยู่กันสบาย มีประเทศชาติ เรากลับไม่ให้เรียนประวัติศาสตร์ ไม่รู้ว่าใครมาจากไหน เป็นความคิดที่แปลกประหลาด อย่างที่อเมริกาถามไปเขาก็สอนประวัติศาสตร์บ้านเมืองเขา ที่ไหนประเทศไหน เขาก็สอน แต่ประเทศไทย ไม่มี ไม่ทราบ

ว่าแผ่นดินนี้ รอดไปอยู่จนบัดนี้เพราะใคร หรือว่ายังงั้นกัน อันนี้น่าตกใจ.....” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558) กระทรวงศึกษาได้ตอบสนองพระราชดำริดังกล่าว โดยปรับโครงสร้างเวลาเรียนให้ทุกระดับชั้นเรียนรายวิชาประวัติศาสตร์ 40 ชั่วโมง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2553)

จากเหตุการณ์ดังกล่าว มูลนิธิเปรมติณสูลานนท์ จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 2 สิงหาคม พ.ศ. 2528 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการศึกษา การกีฬา ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้จัดประกวดโครงงานนักเรียนระดับภาคในภาคตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2546 จึงได้จัดประกวดโครงงานประวัติศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งของการประกวดโครงงานนักเรียนระดับภาคเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2552 โดยโครงงานที่ส่งเข้าประกวดต้องเป็นโครงงานที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ และจิตสำนึกในคุณค่าและความสำคัญของท้องถิ่นและประเทศชาติ มีเหตุการณ์สำคัญหรือเรื่องราวที่อยู่ในความทรงจำของผู้คน (กองทัพภาคที่ 2, 2560) ดังนั้นโครงงานประวัติศาสตร์ที่ส่งเข้าประกวดนอกจากให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วย

ใน พ.ศ. 2554 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดพิมพ์หนังสือชื่อ “เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครู แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์” เผยแพร่วิธีการสอนประวัติศาสตร์ในรูปแบบต่าง ๆ รวมทั้งการสอนโดยใช้โครงงานประวัติศาสตร์ ในหัวข้อ สอนโครงงานวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ม.ปลาย ง่ายนิดเดียว (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554) ในขณะที่นักวิชาการทางประวัติศาสตร์เสนอให้จัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์เพราะการสอนวิชาประวัติศาสตร์ที่แท้คือ “เราสอนโดยให้วิธีการทางประวัติศาสตร์ เราไม่ได้สอนประวัติศาสตร์โดยตรง” (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และฉลอง สุนทราวาณิช, 2556) ต่อมาแนวคิดนำวิธีสอนแบบใช้โครงงานเป็นฐาน (Project - Based Learning) ซึ่งประสบความสำเร็จในวิชาวิทยาศาสตร์มาใช้กับวิชาประวัติศาสตร์ ทำให้ใน พ.ศ. 2558 สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จัดพิมพ์หนังสือ “การสอนประวัติศาสตร์ : ประวัติศาสตร์ไทย หลากหลายวิธีเรียน” ซึ่งมีเนื้อหากล่าวถึงวิธีการทางประวัติศาสตร์ วิธีการทำโครงงานประวัติศาสตร์ ตัวอย่างโครงงานประวัติศาสตร์ของครูที่สอนนักเรียนทำโครงงานประวัติศาสตร์และการสอนประวัติศาสตร์โดยใช้โครงงานประวัติศาสตร์ในระดับชั้นต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2558)

เมื่อวันที่ 4 สิงหาคม พ.ศ. 2557 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา หัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ประกาศนโยบายเพื่อสร้างสรรค์ประเทศไทยและสร้างคนในชาติให้เข้มแข็ง ด้วยนโยบายค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ กระทรวงศึกษาธิการได้บรรจุลงในเป้าหมายของแผนโรดแมป (Road Map) ปฏิรูปการศึกษา พ.ศ. 2558 - 2564 และมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการสู่การปฏิบัติ

(กระทรวงศึกษาธิการ, 2558) ทำให้มีผลต่อการเรียนการสอนสาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

สำหรับในต่างประเทศ ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมได้ถูกบูรณาการเป็นสาขา ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม (Cultural history) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสาขาประวัติศาสตร์ที่ตีความ วัฒนธรรมผ่านประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์หรือใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ศึกษาวัฒนธรรม เมื่อเลโอโพลด์ ฟอน รังเก (Leopold von Ranke) ริเริ่มประวัติศาสตร์เชิงวิทยาศาสตร์ที่ให้ความสำคัญต่อหลักฐานเอกสารโดยเฉพาะหลักฐานทางราชการ จนเป็นที่ยอมรับกันว่า ประวัติศาสตร์ที่แท้คือการศึกษาจากเอกสาร ทำให้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมซึ่งศึกษาจาก วิถีชีวิตไม่ได้รับการยอมรับในแวดวงประวัติศาสตร์ถึงขั้นใช้คำว่าประวัติศาสตร์สังคมแทนเมื่อ กล่าวถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ในมิติทางวัฒนธรรม (วิศรุต พึ่งสุนทร, 2557) ในทางตรงกันข้าม ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมถูกนำไปใช้โดยนักวิชาการและบุคคลในสาขาอื่น เช่น มานุษยวิทยา วรรณกรรม ศิลปกรรม การเมือง เศรษฐกิจ ฯลฯ ด้วยการนำแนวคิดทาง วัฒนธรรมมาอธิบายปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ ซึ่งส่งอิทธิพลต่อนักวิชาการไทยที่นำ แนวคิดทางวัฒนธรรมมาอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมโดยเฉพาะในประเด็นปัญหาชนกลุ่ม น้อยในไทย

แนวคิดทางวัฒนธรรมที่นิยมนำมาใช้ได้แก่ 1) แนวคิดภูมิวัฒนธรรม (Cultural Landscape) ศรีศักร วัลลิโภดม กล่าวว่าคือความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ประกอบด้วย ภูมิศาสตร์ที่สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ นิเวศวัฒนธรรมที่มีการกำหนด หรือสร้างองค์ความรู้ในการดำเนินชีวิต กติกาการอยู่ร่วมกัน ประเพณี ความเชื่อในพื้นที่ เดียวกัน และชีวิตวัฒนธรรมหรือโครงสร้างที่อยู่ในชีวิตประจำวันอันเป็นวิถีชีวิตของผู้คนใน ชุมชนเดียวกัน (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2551) 2) แนวคิดความทรงจำร่วม (Collective memory) นันทนัย ประสานนาม ได้นำเสนอแนวคิดนี้จากนักวิชาการต่างประเทศสรุปได้ว่า ความทรงจำ ร่วมเป็นการรับรู้หรือประสบการณ์ร่วมกันทางสังคมของมนุษย์ที่อยู่ในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งมีผลต่อ ความรู้สึกนึกคิดและการกระทำของคนในสังคม จนนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ทางสังคมตาม ความต้องการของคนในสังคมปัจจุบัน (นันทนัย ประสานนาม, 2557) 3) แนวคิดอัตลักษณ์ (Identity) Burke, P.J. & Reitzes, D. C. กล่าวว่า อัตลักษณ์คือสิ่งที่บุคคลให้ความหมายทาง สังคมที่คนซึ่งอยู่ในบทบาทเดียวกันมีร่วมกัน (Shared Social Meanings) อัตลักษณ์มีลักษณะ ที่สำคัญ 3 ประการคือ เป็นผลผลิตทางสังคม (Social Products) เป็นการให้ความหมายกับ ตนเอง (Self-Meaning) และเป็นสัญลักษณ์ (Symbolic) ที่มีการแสดงออกเหมือนกัน (Burke, P. J. & Reitzes, D. C., 1991) น 4) แนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม (Cultural values) ธนิ เลิศชาญฤทธิ์ ได้รวบรวมแนวคิดจากหน่วยงานและนักวิชาการต่างประเทศสรุปได้ว่า คุณค่า ทางวัฒนธรรมคือสิ่งที่ผู้คนในปัจจุบันให้ความสำคัญกับทรัพยากรวัฒนธรรมนั้นๆ ซึ่งอาจ แตกต่างกันไปตามความสนใจในแต่ละสังคม สามารถแบ่งตามระดับความสำคัญออกเป็น 4

ระดับ ได้แก่ ระดับโลก ระดับชาติ ระดับเขตพื้นที่ และระดับท้องถิ่น (ธนิช เลิศชาญฤทธิ, 2554)

ผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาแนวคิดทางวัฒนธรรมได้แก่ แนวคิดภูมิวัฒนธรรม แนวคิดความทรงจำร่วม แนวคิดอัตลักษณ์ และแนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรมได้ถูกนำมาใช้ในการศึกษาทางประวัติศาสตร์หรือไม่ โดยเลือกศึกษาโครงการประวัติศาสตร์ที่ได้รับรางวัลจากการประกวดโครงการนักเรียนระดับภาค โดยมูลนิธิเปรมติณสูลานนท์จังหวัดนครราชสีมาช่วง พ.ศ. 2557 - 2561 เนื่องจากหลักเกณฑ์การประกวดส่งเสริมให้นำเสนอข้อมูลทางวัฒนธรรม และเป็นช่วงส่งเสริมค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ ตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยมีสมมติฐานว่าโครงการประวัติศาสตร์ที่ได้รับรางวัลจากการประกวดย่อมแสดงข้อมูลทางวัฒนธรรมตามแนวคิดทางวัฒนธรรมสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การประกวดและสอดคล้องกับโครงการประวัติศาสตร์ในต่างประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาโครงการประวัติศาสตร์โดยมูลนิธิเปรมติณสูลานนท์จังหวัดนครราชสีมาภายใต้มิติประวัติศาสตร์วัฒนธรรมผ่านแนวคิดทางวัฒนธรรม ได้แก่ แนวคิดภูมิวัฒนธรรม แนวคิดความทรงจำร่วม แนวคิดอัตลักษณ์ และแนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทางวัฒนธรรม ได้แก่ แนวคิดความทรงจำร่วม แนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดภูมิวัฒนธรรม และแนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม และรายงานโครงการประวัติศาสตร์ที่ได้รับรางวัลจากการประกวดโครงการประวัติศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาในการประกวดโครงการนักเรียนระดับภาคโดยมูลนิธิเปรมติณสูลานนท์จังหวัดนครราชสีมา ช่วง พ.ศ. 2557 - 2561 จำนวน 50 เรื่อง
2. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากตัวบท (Text) โครงการประวัติศาสตร์ที่ปรากฏแนวคิดทางวัฒนธรรมที่ศึกษา ได้แก่ 1) แนวคิดภูมิวัฒนธรรม 2) แนวคิดความทรงจำร่วม 3) แนวคิดอัตลักษณ์ และ 4) แนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม
3. การนำเสนอข้อมูล นำเสนอในรูปแบบการพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. แนวคิดภูมิวัฒนธรรม ในโครงการประวัติศาสตร์ปรากฏอยู่ในเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ที่มาของชื่อสถานที่ (ภูมินาม) ความสำคัญของสถานที่ ความเชื่อที่มีต่อพื้นที่ และความเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ซึ่งมีผลต่อชุมชน ดังตัวอย่างต่อไปนี้

โครงการเรื่อง ชุมชนสิงห์ท่า มรดกล้ำค่าด้านสถาปัตยกรรม กล่าวถึงความเป็นมาของชุมชนสิงห์ท่าดังนี้ “.....ท้าวอินทิสานกับพวกจึงได้พากันออกไปตรวจภูมิประเทศตามที่เจ้าคำสุสังการ โดยเดินทางผ่านกุดเชื่อมกุดขาวและผ่านไปถึงดงใหญ่ใกล้ลำชีใกล้กุดนกหอ ท้าวอินทิสานกับพวกเข้าไปในดงใหญ่พบว่า มีพระพุทธรูปใหญ่อยู่ในวัดร้างองค์หนึ่งและพบรูปสิงห์ทองอีกองค์หนึ่ง เห็นเงาคนในป่าดงใหญ่นั้นแสดงอิทธิฤทธิ์ก่อกำเนิดใหญ่ให้เห็น เมื่อเห็นเช่นนั้นจึงได้ทำพิธีขอตั้งบ้านเช่นที่เคยทำมา ครั้นนี้ให้ท้าวเมืองกลางเป็นผู้จับสลากและจับได้ใบอุตุตะมะดีเลิศ.....ในคืนนั้นเจ้าคำสุได้ตั้งสัจจาอธิษฐานเสี่ยงผืนหากจะได้สร้างเมืองใหม่ที่ดงขวางใกล้ลำชีนี้ขอให้ผืนดี ในคืนนั้นผืนเห็นพระธำมรงค์ดวงหนึ่งตกลงจากฟ้าสู่พื้นดินริมท่าลำชีมีรัศมีพุ่งไปทั่วแผ่นดิน แผ่นฟ้าแผ่นดิน พอตื่นจึงเรียกหม่อมทนายว่าจะเป็นบ้านเป็นเมืองที่เจริญรุ่งเรืองสืบไป.....เจ้าคำสุพร้อมบ่าวไพร่พากันไปที่ดงขวางท่าชี เมื่อผ่านเข้าดงได้มีเสือตัวหนึ่งตะปบเอาไข่ไปกินตรงนั้นจึงซื้อหนองอีเค และร่องที่เสือกระโดดข้ามเรียกว่า ร่องเสือเต็น.....เมื่อสร้างหมู่บ้านเสร็จให้ชื่อว่า บ้านสิงห์ท่า ส่วนบ้านสิงห์หินเดิมเปลี่ยนเป็นบ้านสิงห์โคก.....สร้างวัดที่มีพระเจ้าใหญ่อู่ก่อนนั้นให้ชื่อว่า วัดหลวงพระเจ้าใหญ่ (วัดสิงห์ท่า)” พบว่า การเลือก สถานที่ที่ตั้งถิ่นฐาน นอกจากจะพิจารณาจากสภาพภูมิศาสตร์แล้ว ยังพิจารณาถึงประวัติของสถานที่ว่าเคยมีผู้คนอาศัยอยู่ก่อนหรือไม่ นิमितมงคล การเสี่ยงทาย ทำนายฝัน การตั้งชื่อภูมินามจากสภาพภูมิประเทศ สิ่งแวดล้อมและประวัติความเป็นมาในอดีต

โครงการเรื่อง ศาลปู่ย่าพญานาคกับการอธิบายวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านนาฝาย กล่าวถึงความเป็นมาของชื่อชุมชน ดังนี้ “.....บ้านนาฝายมีชื่อเดิมว่า บ้านฝายพญานาค เพราะบริเวณวัดป่าของหมู่บ้านนั้นมีฝายและในฝายนั้นมีหินขนาดใหญ่อยู่สามก้อนเรียกว่า สามก้อนเล่า ชาวบ้านเชื่อกันว่าในบริเวณนั้นเป็นทางขึ้นลงของพญานาคที่ขึ้นมาหลอมเงินหลอมทอง.... พุทธศักราช 2528 มีพญานาคกลุ่มหนึ่งขึ้นมาบนโลกมนุษย์ในวันออกพรรษา.....พบว่าจากลักษณะหินใหญ่สามก้อนที่ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นทางขึ้นลงของพญานาคนำไปสู่ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคและความเปลี่ยนแปลงของชุมชน ดังนี้ พ.ศ. 2540 สร้างศาลพญานาค พ.ศ. 2543 สร้างศาลปู่ย่าพญานาค พ.ศ. 2547 กรมทางหลวงมาสร้างสะพานปูนแทนสะพานไม้ประสบอุปสรรคในการก่อสร้างจึงต้องทำพิธีขอขมาพญานาคจึงสร้างสะพานได้สำเร็จ พ.ศ. 2550 ชาวบ้านถูกหวยจากเลขปู่พญานาคหลายครั้ง พ.ศ. 2552 สร้างรูปปั้นพญานาคบนหินสองก้อน พ.ศ. 2557 สร้างพญานาคบนหินก้อนที่สาม สร้างรูปปั้นพญานาคในลำธาร รูปปั้นอื่น ๆ และทางปูนไปยังศาลปู่ย่าพญานาค...” พบว่า เป็นการอธิบายที่มาของชื่อสถานที่ซึ่งสัมพันธ์กับความเชื่อของชาวบ้านโดยมีเหตุการณ์เรื่องราวประกอบ

โครงการเรื่อง ชุมชนท่าช้างกับซากเรือโบราณ ตำนานความเชื่อความศรัทธา พ.ศ. 2434 - 2473 กล่าวถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ของชุมชนไว้ว่า “.....ชุมชนท่าช้างเป็นชุมชนทางน้ำเก่าแก่มีความสมบูรณ์ทางธรรมชาติ เป็นบริเวณที่ลำนํ้ามูลและ ลำตะคองไหลมารวมกันเป็นจุดที่ไหลลงข้างปามาकिनน้ำ ที่ตั้งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดนครราชสีมาประมาณ 18 กิโลเมตรเคยเป็นท่าเรือที่สำคัญของมณฑลนครราชสีมาในสมัยรัชกาลที่ 5 ติดต่อค้าขนส่งสินค้าระหว่างอุบลราชธานีและท่าช้าง สินค้าจะบรรทุกต่อด้วยเกวียนจากท่าช้างไปตัวเมืองนครราชสีมา.....” พบว่า สภาพที่ตั้งทางภูมิศาสตร์มีผลต่อวิถีชีวิตของผู้คนที่เข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่นั้นจนทำให้พื้นที่นั้นมีความสำคัญต่อผู้ที่อาศัยและผู้เดินทางมาทำกิจกรรมในพื้นที่

โครงการเรื่อง สร้างบ้านแปลงเมืองรุ่งเรืองเฉลิมพระเกียรติ กล่าวถึงพัฒนาการของชุมชนท่าช้างจนถึงการเป็นอำเภอเฉลิมพระเกียรติว่าได้รับอิทธิพลมาจากเส้นทางคมนาคมที่ผ่านพื้นที่ โดยชุมชนท่าช้างเกิดขึ้นจากการเป็นท่าเรือสินค้าในลำนํ้ามูลในเส้นทางการค้าจากนครราชสีมากับอุบลราชธานี ดังนั้นการตั้งชุมชนในระยะแรกนี้จึงอยู่บริเวณริมลำนํ้ามูล ต่อมาเมื่อมีการเปิดใช้เส้นทางรถไฟจากนครราชสีมาไปยังอุบลราชธานี การขนส่งสินค้าจึงเปลี่ยนไปใช้เส้นทางรถไฟแทน ชุมชนท่าช้างจึงย้ายจากบริเวณริมลำนํ้ามูลไปยังบริเวณสถานีรถไฟท่าช้างแทน และเมื่อมีการสร้างทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 226 หรือถนนเพชรมาตุลาชุมชนท่าช้างจึงขยายตัวไปตามแนวนอนจนถึงทุกวันนี้ พบว่า พัฒนาการของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปตามการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในพื้นที่ และเป็นผลให้สภาพแวดล้อมในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปด้วย

2. แนวคิดความทรงจำร่วม ในโครงการประวัติศาสตร์ปรากฏในข้อมูลจากคำสัมภาษณ์ของบุคคลต่อเหตุการณ์สำคัญในอดีตที่มีผลกระทบต่องานวิจัย เรื่องราวที่ประทับใจหรือภาคภูมิใจ แต่ไม่ได้จัดหมวดหมู่เรื่องเดียวกันไว้ด้วยกัน เป็นการแสดงคำสัมภาษณ์ของแต่ละบุคคลเท่านั้น ผู้วิจัยจึงนำคำสัมภาษณ์จากความทรงจำร่วมในเรื่องเดียวกัน มาแสดงดังตัวอย่างต่อไปนี้

โครงการเรื่อง สร้างบ้านแปลงเมืองรุ่งเรืองเฉลิมพระเกียรติกล่าวถึงความทรงจำร่วมกันของผู้ให้สัมภาษณ์ดังนี้ 1) การรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์ในโอกาสต่างๆ เช่น “ได้มีโอกาสรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถคราวเสด็จรถไฟผ่านสถานีบ้าน ท่าช้างเมื่อยายอายุได้ราว 25 - 26 ปี ยายตื่นเต้นและดีใจมากยังจำได้แม่นย้า” “เคยไปรับเสด็จในหลวงที่สถานีหนองมนโนรมย์ ยายนั่งยกมือไหว้โบกธงไปมาด้วยความปลื้มปิติที่เห็นพระเจ้าแผ่นดินแม้จะเป็นระยะเวลาสั้นๆแต่ก็ตื่นเต้น” “ตาได้ไปร่วมรับเสด็จสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯคราวเสด็จเปิดที่ว่าการอำเภอด้วยรู้สึกประทับใจ ตื่นเต้นใจ” “ตอนน้ำท่วมหนักสุดปี 2553 ยายได้รับถุงพระราชทานจากสมเด็จพระเทพฯด้วย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณอย่างยิ่งที่พระองค์ไม่เคยทอดทิ้งประชาชน” 2) การค้าขายบนรถไฟและสถานีรถไฟในอดีต “รถไฟจะจอดเติมนํ้าและเชื้อเพลิงที่ท่าช้างนานมาก จึงเป็นช่วงที่ผู้โดยสารบนรถไฟจะลงมาจับจ่ายซื้อสินค้า เช่น ปลาทุเค็ม หมาก พลุ ขนม

พื้นบ้าน ข้าวหลาม ข้าวเหนียว ไก่ย่าง” “ร้านของยายเป็นร้านขายของเล็ก ๆ เช้าจากการรถไฟ เมื่อแรกเข้าปีละ 2 บาท ปัจจุบันปีละ 5,000 บาท ส่วนใหญ่จะเป็นหมาก พลุ ยาฉุน ปลาทุเค็ม สมัยก่อนจะมีพ่อค้าแม่ค้ามาก คนเดินกันพลุกพล่าน เพราะรถไฟถึงสถานีจะจอดนานมาก เพราะต้องเติมน้ำและเชื้อเพลิง” “เคยขายสินค้าอยู่ในตลาดเก่าหน้าสถานีรถไฟท่าช้างและ บางครั้งยายขึ้นไปขายบนรถไฟ.....ส่วนใหญ่จะขายกล้วย หมาก พลุ ปลาทุเค็ม และผักตาม ฤดูกาล” 3) เหตุการณ์ช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 “รัฐบาลมีนโยบายให้คนต่างด้าวออกจากพื้นที่ อำเภอมืองนครราชสีมา ท่าช้างเป็นชุมชนค้าขายอยู่แล้วจึงเป็นพื้นที่รองรับชาวจีนได้ดี มีชาวจีนเข้ามาอาศัยอยู่มาก” “รัฐบาลจะให้คนที่ไม่ใช่คนไทยหรือไม่สัญชาติไทยออกนอก ประเทศ ยายซึ่งเป็นคนจีนจึงต้องเปลี่ยนชื่อเป็นบุญเลี้ยง” “แต่ละบ้านจะมีหลุมหลบภัยขนาดใหญ่ทั่วหัว แล้วนำไม้กระดานมาปิดไว้เอาดินถม เอาใบพลวงมาคลุมหลังคาบ้านไว้ ฟืนไฟดับ ให้หมด เมื่อมีคนตีกระล่อให้สัญญาณ ก็จะรีบลงหลุมหลบภัยทันที ในช่วงนี้ค่อนข้างอดอยาก มาก” “เป็นภาวะที่อดอยากมากต้องไปหาชุดหัวเผือกหัวมันตามโคกหนองเต็งและตามลำมูลมา กิน ต้องนำใบพลวงมาปิดคลุมหลังคาบ้าน” “ยายต้องหลบอยู่ในอุโมงค์หรือหลุมที่ขุดเองโดย เอากระดานเรียงข้างบน หุงข้าวให้เสร็จก่อนตะวันตกดิน....เมื่อได้ยินเสียงเครื่องบินต้องรีบดับ ไฟ เคยมีระเบิดมาทิ้งในเมืองและบริเวณหนองโสมง” “เมื่อมีสัญญาณเตือนภัยต้องเข้าไปหลบ ในอุโมงค์ริมฝั่งแม่น้ำมูล.....อาหารทำอยู่ทำกินใกล้แม่น้ำมูลกินเลย”

โครงการเรื่อง วิถีชีวิตนายฮ้อยกับชาวนามหาสารคามระหว่าง พ.ศ. 2408 - 2527 กล่าวถึงความทรงจำร่วมกันของผู้ให้สัมภาษณ์ดังนี้ 1) การเดินทางแบบขบวนคาราวานเดินเท้า “.....ไปแต่ละครั้งจะไปน้อยคนไม่ได้.....ถ้าคนไม่พอต้องจ้างเพื่อนบ้านเป็นเงินคนละ 700 บาท เพราะระหว่างเดินทางจะมีโจร เคยถูกโจรปล้นที่คลองไผ่เอาควายไป 1 ตัว ถูกยิงตาย 1 ตัว จึงขายให้คนแถวนั้น 155 บาท รวมทั้งสัตว์ร้ายมีไม่น้อยต้องช่วยกันป้องกัน” “.....บางครั้งต้อง หยุดพักรอเพื่อนนายฮ้อยด้วยกันนานถึง 10 วัน เพราะมีเพื่อนร่วมเดินทางถึง 10 กลุ่ม.....จึงมี คนเกือบร้อยหรือเกินร้อยคน” “ตามเส้นทางที่ตอนควายไปเมื่อถึงที่นอนพักจะมานอนใน หมู่บ้าน.....จะพักนอนกันตามทุ่งนา ถ้าเจ้าของนารู้ว่าจะมานอนที่นาของตนแล้ว เจ้าของนา มักจะหาข้าวปลาอาหาร ผลไม้ เหล้าสาโท มาเลี้ยงอย่างดี เพราะเจ้าของที่นาจะได้ขี่ควาย” “เจ้าของที่นาได้ขายขี่ควาย จึงมักเลี้ยงดูกันอย่างดีมาก ๆ” 2) การเดินทางโดยใช้รถไฟ “เลือกใช้ขบวนคาราวานเดินเท้าตอนควายไปขายเช่นเดิมเพราะความคุ้นเคย แต่อาศัยรถไฟ เดินทางกลับเมื่อขายควายได้หมดแล้ว” “ได้เดินทางไปขายควายโดยใช้รถไฟทั้งไปและกลับ โดยการตอนฝูงควายจากมหาสารคามไปขึ้นรถไฟที่ตำบลท่าพระและอำเภอบ้านไผ่ จังหวัด ขอนแก่น บางครั้งกองคาราวานเดินเท้าตอนควายไปไม่พร้อมกันต้องรอ 3 วัน บรรทุกควายได้ โบกี้ละ 100 ตัว ใช้เวลาเดินทางถึงสระบุรี (แก่งคอย) อยู่ชาน ไม่เกิน 10 ชั่วโมง ถ้าขายไม่หมด เดินตอนควายต่อไปอีก 5 วัน นำไปขายที่อำเภอพวนสนิม จังหวัดชลบุรี ขายดีได้กลับเร็วแต่ถ้า ขายไม่ดีอยู่ขายต่อเป็นเวลาเกือบเดือน แล้วเดินทางกลับโดยรถไฟ” “หลัง พ.ศ. 2527

การรถไฟได้ยกเลิกตู้ขนส่งควาย นายฮ้อยมหาสารคามจึงปรับเปลี่ยนการเดินทางของตนเป็นใช้รถบรรทุกแทน” “การเดินทางไปขายควายโดยทางรถไฟของนายฮ้อย มหาสารคามต้องหยุดลง เพราะการรถไฟไทยหยุดให้บริการตู้ขนส่งควายประมาณ พ.ศ. 2527.....นายฮ้อย มหาสารคาม จึงต้องใช้รถบรรทุกควายไปขายทั้งไปและกลับ”

โครงงานเรื่อง ชุมชนตลาดท่าพระ จังหวัดขอนแก่น ระหว่างปี พ.ศ. 2476 - 2560 กล่าวถึงความทรงจำร่วมกันของผู้ให้สัมภาษณ์ดังนี้ 1) ความเจริญของชุมชนตลาดท่าพระจากเส้นทางรถไฟที่ผ่านชุมชน “.....พอมีรถไฟจึงมีความสะดวกมีความเจริญรุ่งเรืองในการติดต่อค้าขาย ผู้คนจากทั่วสารทิศเข้ามาค้าขายกันอย่างคึกคัก.....จึงเกิดการสร้างร้านค้า สร้างตลาด สร้างอาคารไม้ และสร้างชุมชนแห่งนี้ขึ้น ผู้คนที่มหาสารคาม โกสุมพิสัย เข้ามาซื้อของใช้ทุกอย่าง ทั้งตะปู เครื่องมือช่าง น้ำมันก๊าด รวมทั้งของกินที่ทำพระ” “.....ภายหลังจากเปิดเดินรถไฟ.....ส่งผลให้ชุมชนตลาดท่าพระขยายตัวมากขึ้นมีความเจริญด้านการค้าขาย” 2) การเป็นศูนย์กลางการค้าในอดีตของชุมชนตลาดท่าพระ “ชุมชนตลาดท่าพระเป็นศูนย์กลางการค้าที่ใหญ่ที่สุดในบริเวณนี้ แม้แต่อำเภอบ้านไผ่ อำเภอบ้านแฮด อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคามจะต้องมาที่นี่ ของที่นำมาขายเป็นพวกของป่า เช่น ปอ ข้าว มะขามเปียก ฯลฯ” “.....ชาวจีนเดินทางเข้ามาค้าขายในตลาดท่าพระจำนวนมาก.....มีธุรกิจโรงสีข้าว เมื่อผลิตข้าวเสร็จจะส่งขึ้นรถไฟเพื่อนำไปขายที่กรุงเทพฯ อีกทั้งท่าพระยังเป็นศูนย์รวมผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรให้ชาวบ้านในท้องถิ่นและต่างถิ่นนำมาขายกันมาก ทั้งของบวช ของกิน ของใช้ ยารักษาโรค สังกะสี ปูนซีเมนต์ เมื่อก่อนขายดีมากเริ่มมาเปิดร้านตั้งแต่ตีสี่เพราะคนจากที่ต่าง ๆ มาซื้อสินค้าเพื่อไปขายต่อ มีนักธุรกิจมาเปิดโรงงานขนาดใหญ่ตามมา เช่น โรงงานอัดปอ โรงงานเย็บกระสอบ โรงงานสำปะหลัง”

3. แนวคิดอัตลักษณ์ ในโครงงานประวัติศาสตร์พบในทุกโครงงานเพื่อแสดงความสำคัญของเรื่องที่ศึกษาส่วนใหญ่นำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตของกลุ่มชน ภูมิปัญญา ประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุในท้องถิ่น โดยเชื่อว่าเป็นอัตลักษณ์เฉพาะที่พบในท้องถิ่นของตนเท่านั้น มีส่วนน้อยที่จะแสดงลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นหรือเปรียบเทียบกับที่อื่นดังตัวอย่างต่อไปนี้

โครงงานเรื่อง ตามฮอยฮิติวิชน คนไทพวนบ้านผือ โดยมีคฤหบดีน้อยจิตอาสา นำเสนอวิถีชีวิตคนไทพวนบ้านผือ ทั้งการสร้างบ้านพักที่อยู่อาศัย การแต่งกาย อาหาร ความเชื่อ ภาษา ประเพณี กิจกรรมในครอบครัว

โครงงานเรื่อง ย้อนวันวานสืบสานวิถีชุมชนกวยบ้านสะเดาหวาน (พ.ศ. 2200 - ปัจจุบัน) แสดงอัตลักษณ์ของชาวกวยบ้านสะเดาหวานที่ยึดถือปฏิบัติเรื่อยมาจนถึงปัจจุบันคือการไหว้ผีมดหรือวิญญาณบรรพบุรุษและผีฟ้าหรือวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติเป็นประจำทุกปีเพื่อขอขมา ขอพร และเพื่อรักษาโรค

โครงการเรื่อง สืบสานตำนานหนังปราโมทัย ได้แสดงอัตลักษณ์ของหนังปราโมทัยว่าเป็นการแสดงหนังเงาที่แตกต่างจากหนังตะลุงของภาคใต้ หนังใหญ่ของภาคกลาง และหนังสแบกของกัมพูชา โดยแสดงองค์ประกอบที่เป็นอัตลักษณ์ของหนังปราโมทัย สรุปได้ดังนี้ ตัวหนังปราโมทัยนิยมทำจากหนังวัวมากกว่าหนังควายและไม่ลงสีสดใสต่างจากหนังตะลุงของภาคใต้ การแสดงนิยมแบ่งหน้าที่กันมีทีมผู้พากย์และทีมผู้เชิด ผู้พากย์จะพากย์เสียงตัวละครตัวใดตัวหนึ่งตลอดทั้งเรื่อง และผู้เชิดจะเชิดตัวละครตัวใดตัวหนึ่งตลอดทั้งเรื่อง มีการใช้แคนเป็นเครื่องดนตรีหลักและใช้ทำนองลำเต้ยของหมอลำ เนื้อเรื่องที่ใช้ในการแสดงมีเรื่องรามเกียรติ์และนิทานพื้นบ้านอีสาน เช่น สังข์ศิลป์ชัย จำปาสดัน ชูลุนางอ้ว บทบรรยายจะใช้ภาษากลางแต่บทเจรจาจะใช้ภาษาอีสาน

โครงการเรื่อง วิถีชีวิตนายฮ้อยกับขานามหาสารคามระหว่าง พ.ศ. 2408 - 2527 ได้แสดงวิถีชีวิตการค้าขายของนายฮ้อยมหาสารคามสรุปได้ดังนี้ การทำนาในภาคกลางมีความต้องการควายมากขึ้น ทำให้ราคาควายสูงขึ้นหลายเท่า ในขณะที่ขานามหาสารคามเลี้ยงควายไว้มากเกินปริมาณความต้องการและราคาถูกลง จึงมีผู้คิดเอาควายไปขายภาคกลางซึ่งราคาสูงกว่าราคาควายจังหวัดมหาสารคามหลายเท่าตัว ขานาหลายคนเป็นนายฮ้อย บางคนนำควายของตนไปเข้ากลุ่มกับนายฮ้อย ก่อนเดินทางนายฮ้อยจะออกซื้อควายในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงโดยจะซื้อด้วยเงินเชื่อทั้งหมดโดยตกลงราคากันไว้ก่อน ส่วนเงินจ่ายทีหลังเมื่อกลับมาแล้ว จากนั้นจะนำควายทุกตัวตรวจทำรูปพรรณสัตว์ เตรียมเกวียน วัวเทียมเกวียน เสบียงอาหาร หม้อ มีด จาน ชาม สุ่ม แห เบ็ด ยารักษาโรค ยาสมุนไพร อาวุธปืน ฯลฯ มีพิธีผูกขวัญนายฮ้อยก่อนออกเดินทาง การเดินทางของนายฮ้อยตั้งแต่อดีตจนนายฮ้อยมหาสารคามลดบทบาทและสิ้นสุดลง

โครงการเรื่อง สืบสานภูมิปัญญาบรรพชนคนบ้านงู กล่าวถึงการเลี้ยงงูของงูของหมู่บ้านโคกสง่ามีตั้งแต่ก่อตั้งหมู่บ้าน เนื่องจากการนำยาสมุนไพรไปเร่ขายยังหมู่บ้านต่าง ๆ จะต้องมีการแสดงการจับงูเพื่อเรียกร้องความสนใจ ครั้งแรกเลี้ยงไว้เฉพาะในกลุ่มชาวบ้านที่มีอาชีพขายยาสมุนไพรต่อมาเลี้ยงกันทุกบ้าน จากนั้นกล่าวถึงภูมิปัญญาการผลิตยาสมุนไพรและศิลปะการแสดงงูของชาวบ้าน

โครงการเรื่อง กุบเพาะดำ ภูมิปัญญาการคล้องช้าง กล่าวถึงพิธีกรรมเกี่ยวกับการคล้องช้างของชาวกูย ตั้งแต่พิธีกรรมก่อนออกเดินทาง การออกเดินทาง การเคลื่อนขบวนเข้าเขตป่า พิธีเบิกไพร การเสาะหาช้างป่า การคล้องช้าง การเดินทางกลับ และพิธีกรรมเมื่อกลับถึงบ้าน

โครงการเรื่อง ประเพณีการไหว้บรรพบุรุษชาวเกวียน จังหวัดมุกดาหาร กล่าวถึงประเพณีการไหว้บรรพบุรุษชาวเกวียนหรือชาวไทยเชื้อสายเวียดนาม จังหวัดมุกดาหารเกี่ยวกับอาหารและสิ่งของที่ใช้ในพิธีและขั้นตอนในการประกอบพิธีกรรม

โครงการเรื่อง สืบทอดคุณค่ามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น : สิมวัดโพธารามแห่งบ้านดงบัง ได้นำเสนอ อัตลักษณ์ของสิมวัดโพธารามตามองค์ประกอบสถาปัตยกรรมในส่วนต่าง ๆ

ซึ่งแสดงถึงการผสมผสานศิลปะพื้นบ้านอีสานกับศิลปะจากภาคกลาง อัตลักษณ์ที่โดดเด่นคือ การปักเสมารอบสิม 3 รุ่นในพื้นที่เดียวกันรอบสิมทั้ง 8 ทิศ และจิตรกรรมฝาผนังหรือสอปแต้มที่เขียนเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติ พระเวสสันดรชาดก พระมาลัยโปรดสัตว์ นิทานพื้นบ้าน เรื่อง สีนไซ แต่ตัวละครประกอบในภาพนั้นแต่งกายแบบฝรั่งมีเสื้อผ้า กางเกง รองเท้าบูต ตำรวจถือปืน แสดงถึงการรับอิทธิพลตะวันตกเข้ามาผ่านทางขุนนางจากกรุงเทพฯ ที่มารับราชการในหัวเมืองภาคอีสาน

โครงการเรื่อง หลวงพ่อองค์ดำ ภาพแทนแห่งความศรัทธาของชาวเมืองกาฬสินธุ์ ได้กล่าวถึงพุทธลักษณะของหลวงพ่อกองค์ดำว่าเป็นพระพุทธรูปสำริดรมดำ ศิลปะล้านช้าง ปางมารวิชัยหน้าตักกว้าง 41 เซนติเมตร สูงจากฐานถึงยอดพระเมาลี 75 เซนติเมตร ลักษณะเด่นคือ พระเกตุมาลาหรือพระรัศมีพระศก (ผม) เป็นสีทอง ส่วนองค์พระและฐานเป็นสีดำ ไม่ใช่ดำทั้งองค์เหมือนพระพุทธรูปสีดำในที่อื่นซึ่งบางคนเข้าใจผิด

4. แนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม ในโครงการประวัติศาสตร์นิยมแสดงอยู่ในส่วนท้ายของโครงการเพื่อเสนอคุณค่าทางวัฒนธรรมของโครงการเกี่ยวกับความเชื่อความศรัทธา ความสามัคคี ภูมิปัญญาในการใช้ประโยชน์จากสิ่งแวดล้อม การรักษาโรค การประกอบอาชีพ และศิลปกรรม ซึ่งเป็นมรดกทางสังคมของคนในท้องถิ่น ดังตัวอย่างต่อไปนี้

โครงการเรื่อง สืบสานตำนานหนังปราโมทัย แสดงคุณค่าทางวัฒนธรรมสรุปได้ดังนี้

- 1) คุณค่าด้านกรสร้างความบันเทิงความสนุกสนานจากมุขตลกภาษาอีสานที่สอดแทรกไว้ในบทเจรจาของตัวละคร
- 2) คุณค่าด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนาด้วยการสอดแทรกหลักธรรมและกฎแห่งกรรมไว้กับการกระทำของตัวละครที่แบ่งเป็นฝ่ายธรรมกับฝ่ายอธรรม
- 3) คุณค่าด้านการอนุรักษ์ภาษาไทยและภาษาถิ่นอีสานโดยใช้บทพากย์ที่เป็นกลอนสุภาพภาษาไทยภาคกลางกับกลอนลำภาษาถิ่นอีสาน และบทเจรจาของตัวเอกในงานวรรณกรรมใช้ภาษาไทยภาคกลาง ส่วนตัวละครประกอบใช้ภาษาถิ่นอีสาน
- 4) คุณค่าด้านการศึกษาโดยคณะนั้บลิกล้านเทิงศิลป์ได้ถ่ายทอดภูมิปัญญาการแสดงหนังปราโมทัยไปยังโรงเรียนต่าง ๆ ในจังหวัดอำนาจเจริญ ทำให้เกิดการก่อตั้งคณะหนังปราโมทัยในโรงเรียน เช่น คณะศิษย์นั้บลิกล้านเทิงศิลป์ โรงเรียนนั้บลิกลศึกษา คณะโรงเรียนชุมชนบ้านนั้บลิกล คณะอำนาจเจริญบ้านเทิงศิลป์ โรงเรียนอำนาจเจริญ ซึ่งการก่อตั้งคณะหนังปราโมทัยในโรงเรียนทำให้นักเรียนได้เรียนรู้ศิลปะแขนงต่าง ๆ เช่น การทำตัวหนัง การทำจอ การแต่งบทพากษ์บทเจรจา การเชิด การร้องลำ การแสดงดนตรีประกอบ ตลอดจนคุณธรรมจริยธรรมค่านิยมวิถีชีวิตท้องถิ่นที่สอดแทรกในเรื่องที่แสดง

โครงการเรื่อง สืบทอดคุณค่ามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น : สิมวัดโพธารามแห่งบ้านดงบัง ได้กล่าวถึงคุณค่าของสิมวัดโพธาราม ได้แก่ 1) คุณค่าด้านสถาปัตยกรรมที่ออกแบบพื้นที่ใช้งานในสัดส่วนที่พอเหมาะกับการใช้ประโยชน์และสภาพอากาศที่ร้อน วัสดุในพื้นที่ทำให้สะดวกในการก่อสร้างและซ่อมแซม 2) คุณค่าด้านสังคมสร้างความสามัคคีให้แก่คณะสงฆ์และคนใน

ชุมชนจากการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา 3) คุณค่าด้านวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงวัฒนธรรมของชาวอีสานที่ใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายพอเพียง ความสามัคคีและความศรัทธาในพระพุทธศาสนา 4) คุณค่าด้านสุนทรียภาพจากภาพจิตรกรรมฝาผนังที่เกิดจากจินตนาการของนายช่างที่ผสมผสานความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมจากกรุงเทพฯ การใช้วัสดุสีและผิวสัมผัสที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม 5) คุณค่าด้านการศึกษา ได้แก่ การเป็นแหล่งให้ความรู้ทางด้านศิลปะทั้งสถาปัตยกรรมและจิตรกรรม การสื่อความหมายในแง่ประโยชน์ใช้สอยทางพิธีกรรมของพระพุทธศาสนา ความหายากที่มีลักษณะเฉพาะ และเป็นตัวแทนที่สะท้อนการเป็นชุมชนเกษตรกรรมที่ศรัทธาพระพุทธศาสนาผ่านสถาปัตยกรรมแบบล้านช้าง 6) คุณค่าในฐานะมรดกของชุมชนที่คนในชุมชนมีความผูกพันด้วยโดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นสถานที่จัดพิธีอุปสมบทของคนในชุมชน

โครงการเรื่อง ปรำค้กู่บ้านเขว บอกล่าศรัทธา ความเชื่อผ่านกาลเวลา สู้บั้งไฟแก้บน ได้นำเสนอคุณค่าของโครงการดังนี้ 1) คุณค่าทางประวัติศาสตร์โดยปรำค้กู่บ้านเขวสามารถเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์การขยายอิทธิพลทางศิลปวัฒนธรรมเขมรในภาคอีสาน 2) คุณค่าด้านความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการอโรคยาศาลหรือโรงพยาบาลในอดีตและวัตถุดิบที่นำมาปรุงยาสมุนไพร 3) คุณค่าทางศาสนาที่กล่าวถึงคติความเชื่อของพระพุทธศาสนานิกายมหายาน 4) คุณค่าด้านศิลปกรรมทำให้ทราบลักษณะประติมากรรมพระพุทธรูปปางชยคุรุไวฑูรยประภา และพระโพธิสัตว์อื่นๆ ผังการก่อสร้างอโรคยาศาลและรูปแบบสถาปัตยกรรม

โครงการเรื่อง ไขประตูล้ำ สู้ขวัญข้าว วิถีชาวภูไทคำเดียว แสดงความสำคัญของพิธีไขประตูล้ำดังนี้ 1) ด้านสังคม เป็นการสืบทอดประเพณีแต่โบราณ ผู้เป็นเจ้าของขวัญข้าวต้องทำพิธีบวงสรวงแม่พระโพสพ พร้อมกันนี้ลูกหลานจะทำพิธีผูกแขนพ่อแม่ปู่ย่าตายายซึ่งเป็นการแสดงออกถึงความกตัญญูต่อผู้มีบุญคุณ 2) ด้านการศึกษา มีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมชนเผ่าภูไทบ้านคำเดียว โดยมีการจำลองวิถีชีวิตของชาวภูไทเปิดให้มีการศึกษาเรียนรู้ตลอดทั้งปี ในช่วงเดือนสามจะมีการจัดพิธีไขประตูล้ำอย่างยิ่งใหญ่ โดยได้รับความร่วมมือจากองค์กรและโรงเรียนต่างๆ ร่วมกันถ่ายทอดความเป็นภูไทให้เป็นที่รู้จัก 3) ด้านวัฒนธรรม พิธีไขประตูล้ำสะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูรู้คุณต่อข้าวที่หล่อเลี้ยงชีวิตของชาวภูไทบ้านคำเดียว ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ 4) ด้านการท่องเที่ยว มีการจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมชนเผ่าภูไทบ้านคำเดียวเป็นแหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวภูไทบ้านคำเดียว มีการปรับภูมิทัศน์บ้านหลังเก่าๆ ให้เป็นหมู่บ้านโฮมสเตย์ตลอดปี มีนักท่องเที่ยวเดินทางไปพักผ่อนศึกษาวิถีชีวิตของชนเผ่าและในทุกปีมีกิจกรรมที่จัดอย่างยิ่งใหญ่คือพิธีไขประตูล้ำ สร้างรายได้เข้าชุมชน

จากผลการศึกษาข้างต้นสามารถสรุปจำนวนโครงการประวัติศาสตร์ที่นำแนวคิดทางวัฒนธรรมมาใช้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางสรุปจำนวนโครงการประวัติศาสตร์ที่นำแนวคิดทางวัฒนธรรมมาใช้

ปี	แนวคิดทางวัฒนธรรม			
	ภูมิวัฒนธรรม	ความทรงจำร่วม	อัตลักษณ์	คุณค่าทางวัฒนธรรม
2557	3	3	10	5
2558	3	3	10	5
2559	4	3	10	5
2560	7	5	10	8
2561	5	4	10	9
รวม	22	18	50	31

จากตารางที่ 1 พบว่า แนวคิดอัตลักษณ์ถูกนำมาใช้ในทุกโครงการที่ได้รับรางวัลจำนวน 50 เรื่อง ในขณะที่แนวคิดความทรงจำร่วมถูกนำมาใช้น้อยที่สุดเพียง 18 เรื่อง นอกจากนี้พบว่า คุณค่าทางวัฒนธรรมมีแนวโน้มถูกนำมาใช้เพิ่มขึ้นจาก 5 เรื่องในช่วงแรกเพิ่มเป็น 9 เรื่องในปีล่าสุด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยพบว่า โครงการประวัติศาสตร์ได้แสดงแนวคิดทางวัฒนธรรมที่ศึกษาครบทุกแนวคิดสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยแนวคิดภูมิวัฒนธรรมปรากฏอยู่ในช่วงต้นของเนื้อหาแสดงเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานและความสำคัญของสถานที่ การตั้งชื่อสถานที่นำไปสู่เรื่องราวความเชื่อตามมา สอดคล้องกับ ศรีศักร วัลลิโภดม ที่ว่าลักษณะภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์สัมพันธ์กับการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองของผู้คนในท้องถิ่น จนเป็นที่รู้จักร่วมกันและมีการกำหนดนามชื่อเป็นสถานที่ต่างๆ ให้เป็นที่รู้จักร่วมกันและอาจสร้างเป็นตำนานขึ้นมาอธิบายถึงความเป็นมาและความหมายความสำคัญทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของสถานที่และท้องถิ่นนั้นๆ (ศรีศักร วัลลิโภดม, 2551) แนวคิดภูมิวัฒนธรรมยังแสดงความเปลี่ยนแปลงของชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงสภาพพื้นที่โดยเฉพาะเส้นทางการคมนาคม ซึ่งช่วยในการแบ่งมิติเวลาทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาพัฒนาการของชุมชนด้วย สอดคล้องกับ National Parks Service (NPS) ไว้ว่าภูมิประเทศเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของกลุ่มคน (หัตยา สิริพัฒนากุล, 2550) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Obrock, L. J. ที่ศึกษาผลงานของนักเขียนสี่คนในแคลิฟอร์เนีย พบว่า พัฒนาการด้านวรรณกรรมได้ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมือง และภูมิวัฒนธรรมของแคลิฟอร์เนีย (Obrock, L. J., 2015)

สำหรับแนวคิดความทรงจำร่วมในโครงการประวัติศาสตร์ปรากฏในข้อมูลจากคำสัมภาษณ์ของบุคคลต่อเหตุการณ์สำคัญในอดีตที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิต เรื่องราวที่ประทับใจหรือภาคภูมิใจ ที่เชื่อมโยงกับปัจจุบัน สอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการหลายท่านที่ว่าความ

ทรงจำร่วมทางสังคมเป็นการสร้างอดีตจากความเป็นปัจจุบันที่มีความสัมพันธ์กับอดีต (Connerton, P., 1989); (Zerubavel, E., 1996); (Confino, A., 1997); (Fentress, J. J. & Wickham, C., 2009) และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Barrow, M. ที่ศึกษาศิลปะร่วมสมัยของเฮติ บาฮามาส และตรินิแดด โดยใช้แนวคิดความทรงจำร่วมและชาติพันธุ์วิทยา ผลการศึกษาพบว่า ผลงานศิลปะร่วมสมัยถูกสร้างขึ้นจากความทรงจำร่วม คติชนทางจิตวิญญาณ วัฒนธรรมดั้งเดิม และการแสดงออกทางอัตลักษณ์ของศิลปิน (Barrow, M., 2016)

แนวคิดอัตลักษณ์พบในทุกโครงการงาน เพื่อแสดงความสำคัญของเรื่องที่ศึกษานำเสนอเกี่ยวกับวิถีชีวิตของกลุ่มชน ภูมิปัญญา ประเพณี โบราณสถาน โบราณวัตถุในท้องถิ่น บางโครงการแสดงการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างจากท้องถิ่นอื่นไว้ด้วย สอดคล้องกับแนวคิดของ Burke, P. J. & Reitzes, D. C. ที่ว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานความคล้ายคลึงและความแตกต่างที่คนในสังคมกำหนดขึ้นจากปรากฏการณ์ร่วมกัน (Burke, P. J. & Reitzes, D. C., 1991) เช่นเดียวกับ Jenkins, R. ที่ว่าอัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงโดยสังคมและสืบทอดอัตลักษณ์โดยคนที่สัมพันธ์กับสังคมนั้น ๆ (Jenkins, R., 2008) และสอดคล้องกับผลงานของ Blair, J. A. ที่พบว่าผู้คนที่เข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่เกาะฟอล์กแลนด์ส่วนใหญ่เป็นคนผิวขาวและไม่มีร่องรอยประวัติศาสตร์ก่อนยุคอาณานิคม ทำให้ความคิดเรื่องปกครองตนเองแตกต่างจากอาณานิคมอื่น (Blair, J. A., 2017) เช่นเดียวกับผลการศึกษาของ Murray, K. ที่พบว่า ประชาชนเลือกที่จะระบุอัตลักษณ์ของตนและความสัมพันธ์กับเมืองที่ตนอาศัยบนพื้นฐานของประวัติศาสตร์เมืองผ่านผลงานศิลปะ (Murray, K., 2010)

โครงการประวัติศาสตร์ได้แสดงคุณค่าทางวัฒนธรรมเกี่ยวกับความเชื่อความศรัทธา ความสามัคคี ภูมิปัญญา การรักษาโรค การประกอบอาชีพ และศิลปกรรม สอดคล้องกับ ธนิ เลิศชาญฤทธิ์ กล่าวถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมประกอบด้วยคุณค่าเชิงอัตลักษณ์ คุณค่าเชิงศิลปะ คุณค่าเชิงจำนวนที่หายากที่แสดงออกผ่านสิ่งของ สถานที่ ประเพณี ทักษะฝีมือ คุณค่าเชิงเศรษฐกิจและสังคมร่วมสมัย เช่น การประกอบอาชีพ การท่องเที่ยว การค้า คุณค่าเชิงการศึกษา คุณค่าทางสังคมและคุณค่าเชิงการเมือง ผ่านกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมทางการเมือง (ธนิ เลิศชาญฤทธิ์, 2554) และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ กฤษณพจน์ ศรีทาร์ง ได้ศึกษาประวัติความเป็นมาและคุณค่าทางประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของวัดห้วยท่าว อำเภอเมือง จังหวัดเลย พบว่า คุณค่าทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของวัดห้วยท่าว ได้แก่ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางประเพณีศาสนา ความเชื่อ คุณค่าทางศิลปะ คุณค่าทางภาษาและวรรณกรรม และคุณค่าทางภูมิปัญญา (กฤษณพจน์ ศรีทาร์ง, 2548) เช่นเดียวกับการศึกษาของ Kozak-Holland, M., ที่ศึกษาความสัมพันธ์ของโครงการประวัติศาสตร์ที่มีต่อการดำเนินธุรกิจในปัจจุบัน พบว่าโครงการบริหารจัดการที่นำโครงการประวัติศาสตร์มาใช้จะช่วยให้เกิดความเข้าใจความเป็นมาและวัฒนธรรมองค์กร สามารถเข้าใจสถานการณ์ปัจจุบันและเห็นคุณค่าของการปฏิบัติตามโครงการบริหารจัดการทางธุรกิจ (Kozak-Holland, M., 2013)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาแนวคิดทางวัฒนธรรมในโครงการประวัติศาสตร์ พบว่า โครงการประวัติศาสตร์ได้แสดงแนวคิดทางวัฒนธรรมที่นำมาใช้ศึกษา ได้แก่ แนวคิดความทรงจำร่วม แนวคิดอัตลักษณ์ แนวคิดภูมิวัฒนธรรม และแนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรมครบทุกแนวคิดและสอดคล้องกับการศึกษาในต่างประเทศที่นำแนวคิดทางวัฒนธรรมมาใช้ศึกษาประวัติศาสตร์ เป็นสิ่งยืนยันถึงความสัมพันธ์ที่มีร่วมกันระหว่างประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม นอกจากนี้ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมถูกนำไปใช้ในการกระตุ้นความทรงจำร่วม เพื่อสร้างอัตลักษณ์และคุณค่าทางวัฒนธรรม สำหรับการนำไปใช้ทางการเมือง ศิลปะ การท่องเที่ยวและการพาณิชย์เพื่อเพิ่มมูลค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น ดังนั้นในประเทศไทยจึงควรสอนวัฒนธรรมด้วยแนวคิดทางวัฒนธรรมเพื่อให้เข้าใจวัฒนธรรมเช่นเดียวกับการส่งเสริมการศึกษาประวัติศาสตร์ด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อให้เข้าใจและใช้แนวคิดทางประวัติศาสตร์ศึกษาประวัติศาสตร์ และสอนประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมควบคู่กันไป หากคนในสังคมเข้าใจในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมอาจช่วยป้องกันหรือลดปัญหาสังคม ซึ่งมีประโยชน์กว่าการนำแนวคิดทางวัฒนธรรมมาศึกษาปัญหาสังคมที่เกิดขึ้น นอกจากนี้แนวคิดทางวัฒนธรรมจะช่วยเพิ่มคุณค่าของโครงการประวัติศาสตร์ดังเห็นได้จากโครงการที่ได้รับรางวัลจากการประกวดมีการนำแนวคิดทางวัฒนธรรมมาใช้โดยเฉพาะแนวคิดอัตลักษณ์และแนวคิดคุณค่าทางวัฒนธรรม ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมความภาคภูมิใจ ความสามัคคี การอนุรักษ์มรดกทางภูมิปัญญา ประเพณี และส่งเสริมการท่องเที่ยวรายได้มาสู่คนในท้องถิ่น ดังนั้นประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจึงมีส่วนสำคัญในการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2558). คำสั่งกระทรวงศึกษาธิการที่ สป.1417/2557 เรื่อง แต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนนโยบายค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการสู่การปฏิบัติ. เรียกใช้เมื่อ 1 เมษายน 2561 จาก <http://203.159.154.241/innogoth/wp-content/uploads/2015/06/ค่านิยมหลัก-12-ประการสู่การปฏิบัติ.pdf>
- กฤษณพจน์ ศรีทาร์ง. (2548). ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเมืองเลย : กรณีศึกษาวัดห้วยท่าว อำเภอเมืองจังหวัดเลย. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
- กองทัพอากาศที่ 2. (2560). หลักเกณฑ์การประกวดโครงการนักเรียนระดับภาค ครั้งที่ 15 ประจำปี 2560. นครราชสีมา: กองทัพอากาศที่ 2.
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และฉลอง สุนทราวาณิชย์. (2556). ประวัติศาสตร์ ศาสนา วัฒนธรรม และการศึกษา รวมบทความไทยศึกษาเพื่อระลึกถึงศาสตราจารย์ อิมิอิ โยเนะโอะ. กรุงเทพมหานคร: เคล็ดไทย.

- ธนิช เลิศชาญฤทธ์. (2554). การจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- นันทนัย ประสานนาม. (2557). Memory in Culture. วารสารมนุษยศาสตร์, 21(2), 25-31.
- วิศรุต พึ่งสุนทร. (2557). ประวัติศาสตร์วัฒนธรรม: ความเป็นมาและแนวคิด. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2551). คู่มือถอดคิด : ความหมายของภูมิวัฒนธรรม การศึกษาจากภายในและสำนึกของท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิเล็ก-ประไพ วิริยะพันธุ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2553). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2553. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศไทย.
- _____. (2554). เพื่อนคู่คิด มิตรคู่ครุ แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- _____. (2558). การสอนประวัติศาสตร์ : ประวัติศาสตร์ไทย หลากหลายวิธีเรียน. กรุงเทพมหานคร: ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- หทัยา สิริพัฒนากุล. (2550). ภูมิทัศน์วัฒนธรรม. จุลสารอีโคโมสไทย, เมษายน-กรกฎาคม 2550.
- Barrow, M. (2016). Counter-Memory and Cultural Capital: The Arts as Sustainable CivicPractice. Retrieved May 20, 2017, from <https://search.proquest.com/docview/1805061686?accountid=31970>
- Blair, J. A. (2017). Extracting indigeneity : Oil, environment and self-determination in the Falkland Islands (Malvinas). Retrieved May 20, 2017, from <https://search.proquest.com/docview/1842431306?accountid=31970>
- Burke, P. J. & Reitzes, D. C. (1991). An Identity Theory Approach to Commitment. Social Psychology Quarterly, 54(4), 239-251.
- Confino, A. (1997). "Collective Memory and Cultural History: Problems of Method,". The American Historical Review, 102(5), 1386-1403.
- Connerton, P. (1989). How Societies Remember. Cambridge: Cambridge University Press.
- Encyclopedia Britannica. (2005). The New Encyclopedia Britannica Vol.16. Chicago: Encyclopedia Britannica. .
- Fentress, J. J. & Wickham, C. (2009). Social Memory. Cambridge: Blackwell.

- Jenkins, R. . (2008). *Social Identity*. Third Edition. New York: Routledge.
- Kozak- Holland, M. (2013) . The relevance of historical project lessons to contemporary business practice. Retrieved May 20, 2017, from <https://search.proquest.com/docview/1687711196?accountid=31970>
- Murray, K. (2010). *The Tools of Engagement: Tactics and Strategies employed for the creation of alternative places, spacesand modes of citizenship within the Montreal Graffiti Subculture*. Retrieved May 20, 2017, from <https://search.proquest.com/docview/859267666?accountid=31970>
- Obrock, L. J. (2015) . Translation and History: The Development of a Kashmiri Textual Tradition from ca. 1000- 1500. Retrieved May 20, 2017, from <https://search.proquest.com/docview/1735410716?accountid=31970>
- Zerubavel, E. (1996). “ Social memories : Step to a sociology of the past,”. *Qualitative Sociology*, 19(3) : 283-299.

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล*

A MODEL FOR DEVELOPING SCHOOL ADMINISTRATORS' LEADERSHIP IN DIGITAL ERA

จิตติมา วรณศรี

Jitima Wannasri

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University, Thailand

E-mail: jitimaw@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีแบบวิจัยและพัฒนาแบ่งเป็น 4 ขั้นตอน 1) ศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล โดยการศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของภาวะผู้นำ แล้วตรวจสอบความเหมาะสมของคุณลักษณะของภาวะผู้นำโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน 2) วิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูจำนวน 324 คน โดยใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือการวิจัยคือ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจโดยใช้การสกัดองค์ประกอบแบบการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก และใช้วิธีหมุนแกนแบบตั้งฉากแบบแวนแม็กซ์ 3) สร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล โดยการศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ และตรวจสอบรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน และ 4) ประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 คน เครื่องมือวิจัยคือ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ทักษะทางเทคโนโลยี ความฉลาดทางสังคม ทักษะการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม การจัดการองค์กรทั้งระบบ และรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบหลัก การประเมินผล

* Received 30 May 2021; Revised 18 September 2021; Accepted 23 September 2021

และเงื่อนไขความสำเร็จ เมื่อประเมินรูปแบบพบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความ
เป็นประโยชน์ของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ผู้บริหารสถานศึกษา, ภาวะผู้นำยุคดิจิทัล

Abstract

The objectives of this research article were to conducted through research and development. The main objective was to develop a model for developing school administrators' leadership in digital era. The researcher undertook the following four steps in order to carry out this research: 1) studied the attributes of school administrator leadership and then analyzed and synthesized the related documents of leadership attributes which was finally approved by five experts, 2) carried out factor analysis of school administrator leadership with samples of 324 administrators and teachers who were selected through multi-stage random sampling method. The instrument used was 5 rating scale questionnaire and the data was analyzed using mean, standard deviation and exploratory factor analysis using factor extraction by principal component analysis and orthogonal rotation by varimax rotation, 3) the model of school administrator leadership in digital era was constructed after the researcher studied, analyzed, and synthesized the related documents of leadership development and approved by five experts. 4) the model was evaluated by 12 experts and the instrument used was an evaluation form of propriety, feasibility, and utility of the model. The data was analyzed using mean and standard deviation. The Research findings show that: the attributes of school administrator leadership consisted of four factors; technological skills, social intelligences, learning skills and create innovation, and managing organization as a whole system. The model for developing school administrators' leadership in digital era had the principles, the objectives, the goals, the key components, the evaluation, and key success conditions. The propriety, feasibility, and utility of the model were at the highest level.

Keywords: Leadership, School Administrator, Digital Leadership

บทนำ

ปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลได้หลอมรวมและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและวิถีชีวิตของประชาชน การพัฒนาศักยภาพของบุคคลทุกช่วงวัยเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อให้คนไทยสามารถเรียนรู้และพัฒนาทักษะตนเองให้สามารถดำรงชีวิตในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากอิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัล ผู้บริหารและครูจึงจำเป็นต้องพัฒนาดตนเองให้มีทักษะ คุณลักษณะที่สำคัญในปฏิบัติงานในยุคดิจิทัล ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลนอกจากกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคม วิถีชีวิตพฤติกรรมของคนทั่วโลก รวมทั้งกระทบต่อการจัดการสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับเปลี่ยนแนวคิด วิธีการบริหารให้เท่าทันและสอดคล้องกับสถานการณ์

ความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในยุคนี้ส่งผลกระทบต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่คาดคิด กระตุ้นให้ผู้บริหารสถานศึกษาต้องใช้ทักษะ ความสามารถในการจัดการเพื่อแก้ไขปัญหาสถานการณ์ที่ไม่ปกติ อาทิ สถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำสามารถปรับเปลี่ยนการปฏิบัติงาน เสริมแรงให้ครูและบุคลากรร่วมกันเปลี่ยนแปลงวิธีการและบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อจัดการศึกษาให้สอดคล้องสภาพแวดล้อมในโลกที่ซับซ้อน ภาวะผู้นำของผู้บริหารในยุคดิจิทัลนี้ย่อมมีคุณลักษณะ ความสามารถและทักษะที่แตกต่างจากอดีต เนื่องจากสถานการณ์ความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อม ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำในยุคดิจิทัล มีทักษะการรู้ดิจิทัล มีทักษะการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ การใช้เครื่องมือเทคโนโลยี เพื่อการสื่อสารและบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ

ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของสถานศึกษา ซึ่งมีผลการวิจัยศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำเป็นปัจจัยที่ส่งผลการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน และผลลัพธ์ด้านตัวผู้เรียน โดยภาวะผู้นำมีอิทธิพลส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนรวมร้อยละ 25 ของปัจจัยทั้งหมด (Kaplan, L. S. & Owings, W. A., 2017) ซึ่งสอดคล้องกับ Marzano, R. J. et al. ที่ได้สังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำในช่วงเวลา 30 ปีพบว่า การปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมีค่า 0.25 (Marzano, R. J. et al., 2005) นอกจากนี้แนวคิดของ Burn, J. M. และ Dubrin, A. J. มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ภาวะผู้นำเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารที่สามารถสร้างแรงบันดาลใจ สามารถชักจูงโน้มน้าวบุคลากรให้มีพฤติกรรม และให้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายขององค์กร ดังนั้นภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญสำหรับผู้บริหารเพื่อริเริ่ม นำพา กระตุ้น สร้างแรงจูงใจและเสริมแรงให้บุคลากรในองค์กรร่วมมือ รวมพลังในการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายขององค์กร (Burn, J. M., 2010); (Dubrin, A. J., 2010) สอดคล้อง Garland, V. E. & Tadeja, C. ได้มีแนวคิดว่าควรพัฒนาภาวะผู้นำทางการศึกษาใน

ยุคดิจิทัล ให้ตระหนักถึงคุณค่าและการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) มีทักษะการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ (Garland, V. E. & Tadeja, C., 2013)

นอกจากนี้ผลการวิจัยเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาของ ศรสุวรรณค์ พานซ้าย ซึ่งพบว่าแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารให้มีภาวะผู้นำการเรียนรู้อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารยุคดิจิทัลพบว่า ด้านการนำการเปลี่ยนแปลงควรส่งเสริมให้ผู้บริหารคิดค้นนวัตกรรมและรูปแบบการบริหารใหม่ๆให้สอดคล้องบริบทที่เปลี่ยนไปและควรนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษา และด้านความเป็นเลิศทางวิชาการควรส่งเสริมให้ผู้บริหารพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 การคิดสร้างสรรค์ การสื่อสารด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล ดังนั้นจากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจได้ศึกษาวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลควรเป็นอย่างไร เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำครูและบุคลากรพัฒนาการจัดการศึกษา สร้างสรรค์นวัตกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพและบรรลุเป้าหมายการศึกษา (ศรสุวรรณค์ พานซ้าย, 2563)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาคุณลักษณะของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

การศึกษาและสังเคราะห์คุณลักษณะของภาวะผู้นำของผู้บริหารยุคดิจิทัล โดยการศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ และสังเคราะห์คุณลักษณะของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบความเหมาะสมของคุณลักษณะของภาวะผู้นำโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยเป็นผู้มีคุณวุฒิการศึกษาปริญญาเอกทางการบริหารการศึกษา หรือนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารและภาวะผู้นำทางการศึกษา หรือมีประสบการณ์ในการบริหารทางการศึกษาอย่างน้อย 10 ปีขึ้นไป มีผลงานเชิงประจักษ์เป็นที่ยอมรับ

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสมของคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล แบบสอบถามค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

1.3 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

โดยการนำคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาสร้างแบบสอบถามเพื่อนำข้อมูลคุณลักษณะของภาวะผู้นำมาจัดกลุ่มคุณลักษณะเป็นองค์ประกอบโดยใช้วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ดังนี้

2.1 กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารในสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 324 คน โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน

2.2 ตัวแปรที่ศึกษาคือ องค์ประกอบของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถามคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ซึ่งหาคุณภาพของแบบสอบถามโดยได้ค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.0 ทุกข้อ และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์โดยการหาความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis: EFA)

ขั้นตอนที่ 3 การสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

นำองค์ประกอบของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลจากขั้นตอนที่สองเพื่อใช้ศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำ ด้วยวิธีการศึกษาและสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาภาวะผู้นำ จึงนำผลการวิเคราะห์องค์ประกอบของภาวะผู้นำและผลการสังเคราะห์เอกสารมาสร้างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล และตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ดังนี้

3.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง โดยเป็นนักวิชาการที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารและภาวะผู้นำทางการศึกษา มีประสบการณ์ในการบริหารทางการศึกษาอย่างน้อย 10 ปีขึ้นไป หรือมีประสบการณ์ในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบตรวจสอบความสอดคล้องของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล แบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ และทดลองใช้กับผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 30 คน มีค่าเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

3.3 วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

นำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ที่สร้างขึ้นประเมินตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 12 คน ดังนี้

4.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 12 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มนักวิชาการในสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มที่ 2 กลุ่มผู้บริหารองค์การศึกษาระดับนโยบาย กลุ่มที่ 3 กลุ่มนักวิชาการที่มีประสบการณ์พัฒนาบุคลากรทางการศึกษา และกลุ่มที่ 4 กลุ่มผู้บริหารสถานศึกษา โดยแต่ละกลุ่มมีจำนวนกลุ่มละ 3 คน

4.2 ตัวแปรที่ศึกษา คือ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

4.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC เท่ากับ 1.0 ทุกข้อ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยและพัฒนาพบว่า ผลวิจัยปรากฏดังนี้

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารในยุคดิจิทัลและตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความเหมาะสมคิดเป็นร้อยละ 100 และได้ปรับค่า ข้อความในบางรายการตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล มี 4 องค์ประกอบ โดยทักษะทางเทคโนโลยีเป็นองค์ประกอบที่มีค่าไอเกนและค่าร้อยละของความแปรปรวนสูงที่สุด โดยองค์ประกอบทั้งหมดสามารถร่วมกันทำนายความแปรปรวนของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลได้คิดเป็นร้อยละ 66.33

ตารางที่ 1 ค่าไอเกน และค่าร้อยละความแปรปรวนของการองค์ประกอบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

องค์ประกอบ	ค่าไอเกน	ค่าร้อยละของความแปรปรวน
1. ทักษะทางเทคโนโลยี	25.94	57.64
2. ความฉลาดทางสังคม	1.71	3.82
3. ทักษะการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม	1.16	2.58
4. การจัดการองค์กรทั้งระบบ	1.03	2.29
ความแปรปรวนรวม		66.33

3. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่สร้างขึ้น และผ่านการประเมินรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า รูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งรูปแบบมีรายละเอียด ดังนี้

3.1 หลักการ การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารยุคดิจิทัลมีหลักการ ดังนี้

3.1.1 หลักการพัฒนาที่ สอดคล้องปัญหาและความต้องการ
รายบุคคล

3.1.2 หลักการเรียนรู้ที่ สอดคล้องความถนัดและความแตกต่าง
รายบุคคล

3.1.3 หลักการเรียนรู้ที่บูรณาการกับการทำงาน

3.2 วัตถุประสงค์ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารยุคดิจิทัลมีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลอันส่งเสริมให้มีคุณลักษณะของภาวะผู้นำในการบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

3.3 องค์ประกอบหลัก รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 องค์ประกอบ ดังนี้

3.3.1 องค์ประกอบของภาวะผู้นำ จำนวน 4 องค์ประกอบ ดังนี้

3.3.1.1 ทักษะทางเทคโนโลยี อาทิ มีวิสัยทัศน์ สร้างแรงบันดาลใจในการใช้เทคโนโลยี มีทักษะการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารและเรียนรู้ในยุคดิจิทัล มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการตัดสินใจและบริหารจัดการสถานศึกษา มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและเครือข่าย เป็นต้น

3.3.1.2 ความฉลาดทางสังคม อาทิ เข้าใจภาษากายและปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเป็นมิตร สามารถสื่อสารให้ผู้ฟังเข้าใจตรงตามที่ต้องการ และเปิดใจรับฟังความคิดผู้อื่น มีทักษะการเจรจาต่อรอง และลดความขัดแย้ง สามารถอธิบายและโน้มน้าวใจให้ผู้อื่นยอมรับแนวคิดของตน สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองและแสดงออกอย่างเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีทำให้ผู้อื่นมีความไว้วางใจและมั่นใจ เป็นต้น

3.3.1.3 ทักษะการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม อาทิ มีความใฝ่รู้ ศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเอง กระตือรือร้นแสวงหา เรียนรู้สิ่งใหม่ และเรียนรู้สิ่งเดิมด้วยมุมมองใหม่ที่แตกต่าง เป็นผู้นำในการเรียนรู้และพัฒนาตนให้เป็นบุคคลรอบรู้ มีทักษะการคิดแบบบูรณาการและสร้างทางเลือกเพื่อพัฒนาสถานศึกษา มีทักษะการคิดริเริ่มและออกแบบนวัตกรรมใหม่ เป็นต้น

3.3.1.4 การจัดการองค์กรทั้งระบบ อาทิ สามารถกำหนดนโยบาย กลยุทธ์มุ่งเน้นสร้างสรรค์นวัตกรรมของสถานศึกษาโดยการมีส่วนร่วมเพื่อสร้างความร่วมมือร่วมใจทุกฝ่าย กระจายอำนาจให้ครูตัดสินใจและเรียนรู้จากการทำงานที่รับผิดชอบ วิเคราะห์ปัญหา คิดสร้างทางเลือก นวัตกรรมใหม่เพื่อแก้ปัญหาให้เกิดการ

เปลี่ยนแปลงที่ดีสอดคล้องบริบทสถานศึกษา จัดการและควบคุมความขัดแย้งในสถานศึกษา เพื่อร่วมกันทำงานเป็นทีม เป็นต้น

3.3.2 วิธีพัฒนาภาวะผู้นำ การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถเลือกใช้วิธีใดวิธีหนึ่งหรือหลายวิธีที่สอดคล้องกับความถนัด และบริบทของตนเอง มี 6 วิธี ดังนี้

ตารางที่ 2 วิธีพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารยุคดิจิทัล

วิธีพัฒนา	คำอธิบาย
1. การเรียนรู้ด้วยตนเอง	โดยผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลเรียนรู้โดยผ่านการอ่าน การฟัง เรียนรู้จากแพลตฟอร์มต่าง ๆ ผ่านเทคโนโลยี แหล่งความรู้ที่หลากหลาย การสนทนากับผู้เชี่ยวชาญ
2. การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีที่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นฐาน	โดยผู้บริหารสถานศึกษาเรียนรู้ผ่านอุปกรณ์เคลื่อนที่ เครื่องมือทางเทคโนโลยี ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ซึ่งปัจจุบันนิยมใช้เครื่องมือทางเทคโนโลยีผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อแสวงหาความรู้ หรือข้อมูลที่สนใจได้อย่างสะดวกรวดเร็ว
3. การเรียนรู้จากผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ	โดยการไปศึกษาดูงาน เยี่ยมชมเพื่อเรียนรู้จากสถานศึกษาอื่นที่ประสบความสำเร็จ ผู้ที่มีแนวปฏิบัติที่ดีหรือเป็นเลิศ การศึกษาจากกรณีตัวอย่างที่ดี การเรียนรู้จากผู้บริหารที่เป็นต้นแบบ การสนทนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือการจับคู่เป็นเงาของผู้บริหารสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ
4. การฝึกปฏิบัติโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน	เป็นวิธีการพัฒนาโดยการฝึกปฏิบัติ ผ่านประสบการณ์จริงในสถานที่ปฏิบัติงาน อาจฝึกปฏิบัติในสถานศึกษาตนเองหรืออาจฝึกปฏิบัติในสถานศึกษาอื่น ซึ่งวิธีนี้เป็นการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ได้คิดแก้ปัญหา วิธีนี้จะพัฒนาทักษะ ความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ครอบคลุมหลากหลายด้าน
5. การมีพี่เลี้ยงสอนงาน	โดยมีบุคคลอื่นเป็นผู้สอน ชี้แนะ ให้คำปรึกษา อาจเป็นผู้บริหารอาวุโส ผู้ที่มีประสบการณ์ทำหน้าที่เป็นโค้ชหรือพี่เลี้ยง เป็นกัลยาณมิตรในการช่วยเหลือ แนะนำแผนการฝึกฝน
6. การใช้เครือข่ายชุมชนมืออาชีพ	โดยการมีเครือข่ายเป็นการสร้างความผูกพันทางวิชาชีพร่วมกับเพื่อน เป็นวิธีการที่มีศักยภาพในการส่งต่อถ่ายทอดความคิด โดยอาจมีการประชุมสัมมนา ร่วมอภิปรายเพื่อส่งเสริมให้ได้เรียนรู้ร่วมกันในวิชาชีพ

3.3.3 กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำ รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล มีแนวทางในการดำเนินการเพื่อพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

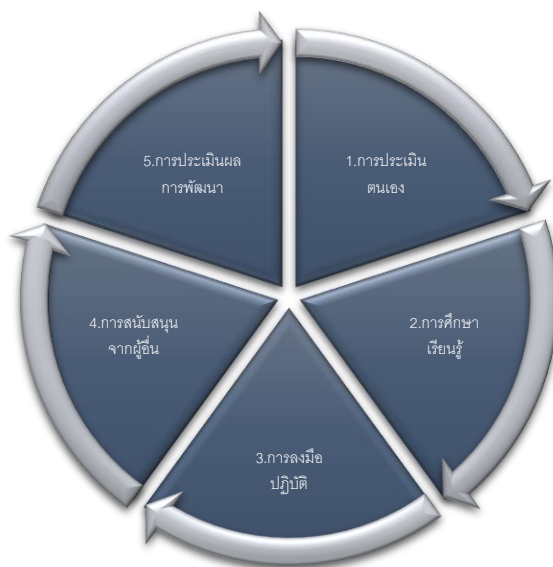
3.3.3.1 การประเมินตนเอง โดยผู้บริหารสถานศึกษา ดำเนินการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์และประเมินภาวะผู้นำของตนเองตามรายการแต่ละองค์ประกอบ ความแตกต่างระหว่างสภาพปัจจุบันกับสภาพที่พึงประสงค์ จัดลำดับความสำคัญ และกำหนดคุณลักษณะที่ต้องการจำเป็นในพัฒนา

3.3.3.2 การศึกษาเรียนรู้ โดยการค้นคว้า ศึกษา และเรียนรู้ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดของภาวะผู้นำที่ต้องการพัฒนา อาจใช้วิธีการอ่าน การฟัง และเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ แพลตฟอร์มต่าง ๆ ผ่านเครื่องมืออุปกรณ์เทคโนโลยีดิจิทัล หรือ การประชุม สัมมนา การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้อื่น

3.3.3.3 การลงมือปฏิบัติ โดยผู้บริหารสถานศึกษานำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปสู่การฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรง ควรเก็บรวบรวมข้อมูล และสังเกตผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติ

3.3.3.4 การสนับสนุนจากผู้อื่น เป็นขั้นตอนการเสริมแรงระหว่างฝึกปฏิบัติ โดยในขณะที่ผู้บริหารสถานศึกษาได้ลงมือฝึกปฏิบัติต้องได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากผู้อื่น อาทิ ผู้บริหารพี่เลี้ยง เพื่อนผู้บริหาร ครูหรือบุคลากรที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา ที่ให้ผลสะท้อนกลับ เพื่อปรับปรุง

3.3.3.5 การประเมินผลการพัฒนา เป็นการตรวจสอบผลการพัฒนาตนเอง การเก็บรวบรวมข้อมูล ความคิดเห็น ข้อเสนอแนะจากครูและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อประเมินว่าตนเองมีคุณลักษณะของภาวะผู้นำหรือไม่เพียงพอ เพื่อปรับปรุงพัฒนาตนเองต่อไปอย่างต่อเนื่อง

ภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

3.4 การประเมินผล เป็นการตรวจสอบการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบควรมีแนวทางดังนี้

3.4.1 วิธีการประเมิน โดยการใช้การสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติตน การปฏิบัติงานด้านการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ว่ามีคุณลักษณะตามรายการคุณลักษณะขององค์ประกอบภาวะผู้นำที่กำหนดไว้มากน้อยเพียงใด

3.4.2 เครื่องมือการประเมิน เป็นแบบประเมินตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา แบบประเมินคุณลักษณะขององค์ประกอบภาวะผู้นำโดยครูบุคลากรในสถานศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา

3.5 เงื่อนไขความสำเร็จ

3.4.2.1 ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีความรู้ ทักษะการใช้เครื่องมืออุปกรณ์เทคโนโลยี สื่อสังคมเพื่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้การเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา และครอบคลุมกว้างขวาง

3.4.2.2 วิธีพัฒนาควรใช้วิธีพัฒนาทั้งเรียนรู้เชิงทฤษฎีและการปฏิบัติ โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน หรือการพัฒนาที่บูรณาการกับการทำงาน

3.4.2.3 ด้านความร่วมมือและการสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้อง การมีผู้บริหารที่เป็นแบบอย่างหรือประสบความสำเร็จเป็นพี่เลี้ยง/โค้ชให้คำแนะนำจะช่วยให้การพัฒนาเกิดประสิทธิผลเร็วขึ้น รวมทั้งผู้เกี่ยวข้อง อาทิ เพื่อนผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาให้ความร่วมมือในการฝึกปฏิบัติและให้ผลสะท้อนกลับ และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงพัฒนา

อภิปรายผล

ผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้นจึงมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปราย ได้แก่

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล พบว่ามีเป้าหมายของรูปแบบคือ คุณลักษณะของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ทักษะทางเทคโนโลยี 2) ความฉลาดทางสังคม 3) การเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม และ 4) การจัดองค์กรทั้งระบบ ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะเครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีความทันสมัย ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีความรู้ มีทักษะในการใช้เทคโนโลยี สามารถเรียนรู้และคิดริเริ่มสร้างสรรค์แนวคิด วิธีการใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา รวมทั้งมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ปฏิบัติตนและมีปฏิสัมพันธ์ที่ส่งผลในทางบวกต่อการบริหารจัดการ รวมทั้งความสามารถในการวิเคราะห์และคิดอย่างเป็นระบบในการบริหารจัดการองค์กร สอดคล้องแนวคิดของ Garland, V. E. & Tadeja, C. ที่กล่าวว่า ผู้นำจะต้องมีความรู้สามารถสื่อสารด้วยเครื่องมือเทคโนโลยีสมัยใหม่

และพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องมือใหม่ ๆ ในยุคดิจิทัลเพื่อประโยชน์ต่อองค์กร (Garland, V. E. & Tadeja, C., 2013) สอดคล้องแนวคิดของ Clerkin, C. กล่าวว่า ผู้นำยุคดิจิทัลควรมีความฉลาดทางสังคม การเจรจาต่อรอง การปรับตัวทางสังคม และดูแลเอาใจใส่ผู้อื่น รวมทั้งหัวใจสำคัญของภาวะผู้นำที่ประสบความสำเร็จ (Clerkin, C. , 2016) คือสามารถบริหารจัดการโดยกำหนดทิศทางวิสัยทัศน์ร่วมและนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย และผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ (Marzano, R. J. et al., 2005)

องค์ประกอบของภาวะผู้นำ 4 องค์ประกอบข้างต้นอันเป็นเป้าหมายของรูปแบบมีหลักการพัฒนาโดยยึดหลักการพัฒนาให้สอดคล้องปัญหาและความต้องการรายบุคคลของผู้บริหาร หลักการสอดคล้องความถนัดและความแตกต่างรายบุคคลของผู้บริหาร และหลักการเรียนรู้ที่บูรณาการกับการทำงาน ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาภาวะผู้นำเป็นไปตามความต้องการและสอดคล้องปัญหาของผู้บริหารสถานศึกษารายบุคคล ซึ่งรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำนี้ได้กำหนดวิธีพัฒนาสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาไว้ 6 วิธี ได้แก่ 1) การเรียนรู้ด้วยตนเอง 2) การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีที่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นฐาน 3) การเรียนรู้จากผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จ 4) การฝึกปฏิบัติโดยสถานศึกษาเป็นฐาน 5) การมีพี่เลี้ยงสอนงาน และ 6) การใช้เครือข่ายชุมชนมืออาชีพ ทั้งนี้เนื่องมาจากแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในยุคปัจจุบันมีหลากหลายวิธีแตกต่างจากเดิมที่นิยมใช้การพัฒนาแบบบรรยายหรือแบบชั้นเรียนโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจุบันความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและการสื่อสารได้เอื้ออำนวยให้การพัฒนาสอดคล้องความต้องการรายบุคคล อาทิ การเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีที่ใช้อินเทอร์เน็ตเป็นฐาน การใช้เครือข่ายชุมชนมืออาชีพ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากแนวปฏิบัติที่ดี ให้คำชี้แนะ ซึ่ง สอดคล้องแนวคิดของ Kaplan, L. S. & Owings, W. A. ว่าการพัฒนาทักษะของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ การใช้สุนทรียสนทนา การโค้ช การมีพี่เลี้ยง การใช้เครือข่าย (Kaplan, L. S. & Owings, W. A., 2017) รวมทั้ง Qian, H. et al. กล่าวว่า ควรมีหลักสูตรพัฒนาผู้นำโดยการใช้เทคโนโลยีที่มีอินเทอร์เน็ตเป็นฐานเพื่อให้สอดคล้องต่อความเปลี่ยนแปลงในระดับนานาชาติที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการพัฒนาเพื่อการเรียนรู้ภาวะผู้นำ (Qian, H. et al., 2017) ซึ่งสอดคล้องผลการวิจัยของอนุสร อุดทะ และจิตติมา วรณศรี; ลือชัย ชูนาคาและวิทยา จันทรศิลา พบว่าวิธีพัฒนาสมรรถนะได้แก่ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากการปฏิบัติ การมีพี่เลี้ยง การศึกษาดูงาน และชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (อนุสร อุดทะ และจิตติมา วรณศรี , 2563); (ลือชัย ชูนาคา และวิทยา จันทรศิลา, 2559)

ด้านกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำพบว่า มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การประเมินตนเอง 2) การศึกษาเรียนรู้ 3) การลงมือปฏิบัติ 4) การสนับสนุนจากผู้อื่น และ 5) การประเมินผลการพัฒนา ทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานนั้น ควรต้องเริ่มต้นจากวิเคราะห์ปัญหาของบุคลากร จึงนำไปสู่การเรียนรู้ทำความเข้าใจ และลงมือพัฒนาฝึกอบรม และประเมินความสำเร็จจากผลการปฏิบัติ สอดคล้องแนวคิด

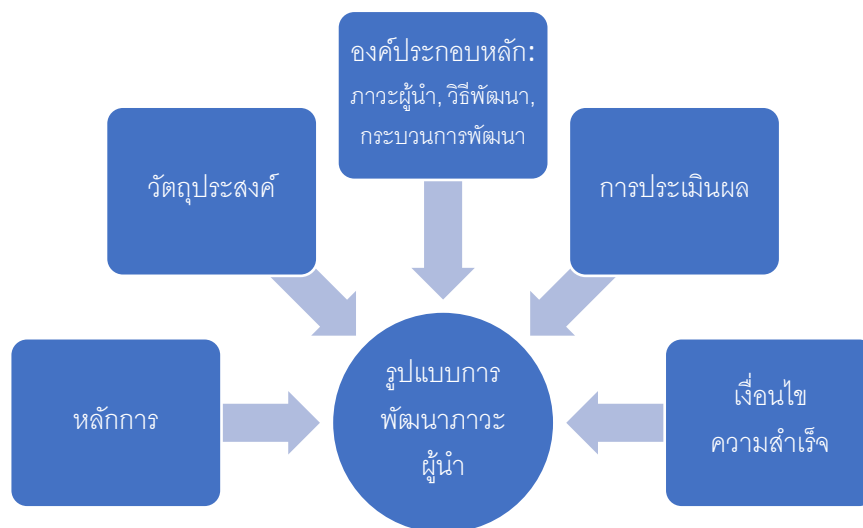

ของ Sanzo, K. ที่เสนอว่าการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 4 ขั้นตอน ได้แก่ การสนับสนุน การเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติ และการประเมินผล (Sanzo, K., 2016) รวมทั้ง Johansen, B. และ Bateman, T. S. & Snell, S. A. ว่า การพัฒนาภาวะผู้นำในยุคนี้ ควรเริ่มจากการประเมินตนเอง การเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง การเผชิญกับปัญหาที่ท้าทาย และการได้รับการสนับสนุนชี้แนะจากผู้อื่น (Johansen, B., 2012); (Bateman, T. S. & Snell, S. A., 2013)

ด้านความเหมาะสมของรูปแบบกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ยุคดิจิทัลซึ่งมีพบว่าโดยภาพรวมความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะรูปแบบมีองค์ประกอบที่แสดงถึงส่วนประกอบต่าง ๆ ที่เป็นแนวทางการปฏิบัติแก่ผู้บริหารสถานศึกษา หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องแนวคิดของการพัฒนารูปแบบที่ดีตามแนวคิดของ สมาน อัครภูมิ ที่เสนอว่าการพัฒนารูปแบบควรประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของรูปแบบ หลักการของรูปแบบ องค์ประกอบหลักของรูปแบบ การประเมินผลรูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ได้องค์ประกอบของรูปแบบที่เป็นไปตามแนวคิด อีกทั้งรูปแบบยังแสดงให้เห็นถึงแนวทางที่มีความเป็นไปได้ในการนำไปสู่การปฏิบัติจริงจึงพบว่ามีผลการประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด (สมาน อัครภูมิ, 2561)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ทักษะทางเทคโนโลยี ความฉลาดทางสังคม ทักษะการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม และการจัดการองค์กรทั้งระบบ และได้โมเดลเป็นแนวทางการอธิบายสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องได้นำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ องค์ประกอบหลักได้แก่ องค์ประกอบของภาวะผู้นำ วิธีพัฒนาและกระบวนการพัฒนา การประเมินผล และเงื่อนไขความสำเร็จ ดังภาพ

ภาพที่ 2 โมเดลการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ซึ่งผลการดำเนินการวิจัยได้ข้อค้นพบด้านคุณลักษณะของภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ประกอบด้วย ทักษะทางเทคโนโลยี ความฉลาดทางสังคม การเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม และการจัดองค์กรทั้งระบบ ซึ่งเป็นเป้าหมายของรูปแบบ โดยผลการสร้างและประเมินรูปแบบพบว่ารูปแบบมีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด โดยองค์ประกอบของรูปแบบที่เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) องค์ประกอบหลักได้แก่ องค์ประกอบของภาวะผู้นำ วิถีพัฒนาและกระบวนการพัฒนา 4) การประเมินผล และ 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีความสามารถผสมผสานแนวคิด ความรู้ที่หลากหลายเพื่อสร้างแนวทางบริหารจัดการแบบใหม่ พบว่ามีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ดังนั้นจึงควรพัฒนาภาวะผู้นำในองค์ประกอบการเรียนรู้และสร้างสรรค์นวัตกรรม ซึ่งเป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ให้เท่าทันสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ซึ่งควรพัฒนาคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ กล้าคิดสิ่งที่ไม่เหมือนใครและทดลองใช้วิธีการหรือแนวทางใหม่ที่แตกต่างจากเดิม ส่งเสริมนำพาครูให้คิดพัฒนาสิ่งใหม่ ปรับปรุงวิธีการใหม่เพื่อผลลัพธ์ที่ดีกว่าเดิม 2) องค์ประกอบของภาวะผู้นำด้านทักษะทางเทคโนโลยีพบว่า เป็นองค์ประกอบที่มีค่าไอเกนและค่าร้อยละของความแปรปรวนสูงที่สุด ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาจึงควรพัฒนาตนเองให้มีทักษะทางเทคโนโลยี เพื่อให้สามารถนำการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงการบริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ได้แก่ ทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารและเรียนรู้ในยุค

ดิจิทัล ทักษะใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจและบริหารจัดการสถานศึกษา รวมทั้งส่งเสริมการพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยีของครูและบุคลากร ข้อเสนอแนะเพื่อวิจัยครั้งต่อไป 1. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา 2. ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาโดยการใช้เครือข่ายชุมชนมีอาชีพ

เอกสารอ้างอิง

- ลือชัย ชูนาคา และวิทยา จันทรศิลา. (2559). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 18 (2), 72 - 80.
- ศรสวรรค์ พานซ้าย. (2563). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำการเรียนรู้ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพิษณุโลก เขต 1. พิษณุโลก: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สมาน อัครภูมิ. (2561). ทบทวนแนวคิดและวิธีวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบและการพัฒนารูปแบบ. วารสารบริหารการศึกษาบัวบัณฑิต, 18 (1), 1-10.
- อนุตรา อุดทะ และจิตติมา วรรณศรี . (2563). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารศึกษาศาสตร์, 22 (4), 305-316.
- Bateman, T. S. & Snell, S. A. (2013). Management. (9th Ed). Los Angeles: McGraw-Hill.
- Burn, J. M. (2010). Leadership. in Hickman, G. R. (Editor). Leading Organizations: Perspectives for A New Era. Los Angeles: SAGE.
- Clerkin, C. . (2016). Creative Leadership and Social Intelligence: The keys to leading in the digital age. in Matthew Sowcik & others (Editors). Leadership 2050: Critical Challenges, Key Contexts, and Emerging Trends. Bingley: Emerald Group Publishing Limited.
- Dubrin, A. J. (2010). Principles of Leadership. (6rd Ed.). Australia: South-Western.
- Garland, V. E. & Tadeja, C. (2013). Educational Leadership and Technology: Preparing School Administrators for a Digital Age. New York: Routledge.
- Johansen, B. (2012). Leaders Make the Future: Ten New Leadership Skills for an Uncertain World. (2 nd Ed.). San Francisco: Berrett-Koehler Publishers.
- Kaplan, L. S. & Owings, W. A. (2017). Organizational Behavior for School Leadership: Leveraging your school for success. New York: Routledge.

- Marzano, R. J. et al. (2005). *School Leadership That Work: from research to results*. Alexandria, Virginia: ASCD publications.
- Qian, H. et al. (2017). *Global Trends and Issues in The Development of Educational Leaders*. In Michelle D. Young and Gary M. Crow (Editors). *Handbook of Research on The Education of School Leaders*. New York: Routledge.
- Sanzo, K. (2016). *Strategies for Developing and Supporting School Leader: Stepping Stones to Great Leadership*. New York: Routledge.

การศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

A STUDY OF INNOVATIVE LEADERSHIP INDICATORS OF
SMALL SCHOOL DIRECTORS UNDER THE OFFICES OF
PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
IN THE NORTHEAST

พิชญ์ สิงยะเมือง

Phitchaya Singyamuang

นวัตร หอมสิน

Nawattakorn Homsin

ธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย

Thirasak Uppamaithichai

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University, Thailand

E-mail: dora0879596006@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการดำเนินการวิจัยมี 2 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์เอกสาร ตำรา หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และ 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก สุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้บริหารการศึกษา และนักวิชาการ จำนวน 9 คน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยใช้หลักการ ไมเลส และ ฮูเบอร์แมน ผลการวิจัยพบว่า การศึกษา ตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก 18 องค์ประกอบย่อย และ 98 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม 3 องค์ประกอบย่อย และ 22 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย การสร้างวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ และการเผยแพร่วิสัยทัศน์

* Received 6 September 2021; Revised 7 October 2021; Accepted 11 October 2021

2) ทักษะการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม 3 องค์ประกอบย่อย และ 16 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย การคิดริเริ่ม ความคิดยืดหยุ่น และการจินตนาการ 3) การใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร 4 องค์ประกอบย่อย และ 20 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน และการใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและการประเมินผล 4) การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม 4 องค์ประกอบย่อย และ 20 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย การวางแผนและกำหนดเป้าหมายร่วม การติดต่อสื่อสาร การมีส่วนร่วมและการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน และ 5) การสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรม 4 องค์ประกอบย่อย และ 20 ตัวบ่งชี้ ประกอบด้วย การจูงใจ การส่งเสริมและสนับสนุน โครงสร้างองค์การที่เหมาะสม และวัฒนธรรมองค์กรเชิงนวัตกรรม

คำสำคัญ: ตัวบ่งชี้, ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research article were to study Indicators the innovative leadership of small size school directors under the offices of primary education service area in northeast. The qualitative methods research. The research process consisted of two steps: 1) study and synthesize documents, textbooks, principles, concepts, theories and related research; and 2) In - depth interviews, the main informants are school directors, education administrators and academics with 9 persons for content analysis and conclusion by purposive sampling from a semi - structured interview and analysis and synthesize documents by Miles & Huberman. The results showed that Innovative Leadership Indicators of Small School Administrators under the Primary Education Service Area Office In the northeastern region, it consists of 5 main components and 18 sub - components and 98 indicators as follows: 1) Innovative vision consists of 3 sub-components and 22 indicators as follows: creating a vision and strategy, implementing the vision, and disseminating the vision 2) Innovative creativity consists of 3 sub-components and 16 indicators as follows: initiative, flexibility and Imagination 3) Use of technology and communication consists of 4 sub-components and 20 indicators as follows: using technology in learning, ethical use of technology, use of technology in management and use Measurement and Evaluation Technology 4) Teamwork and participation consists of 4 sub-components and 20 indicators as follows: planning and setting common goals, communication, participation and building mutual trust, and 5) Creation of an innovative climate consists of 4 sub-components and 20 indicators

as follows: motivation, promotion and support, appropriate organizational structure and innovative corporate culture.

Keywords: Indicators, Innovative Leadership, Directors

บทนำ

ในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีใหม่ได้ถูกพัฒนาและนำมาใช้มากกว่าแต่ก่อน จึงมีความจำเป็นต้องจัดการศึกษาเพื่อให้ประชากรสามารถอยู่ในโลกแห่งการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ โดยใช้การสร้างสรรค์นวัตกรรมเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ปัญหา ในยุคโลกาภิวัตน์ นวัตกรรม (Innovation) กลายมาเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนการเจริญเติบโต ประสิทธิภาพของการดำเนินงานและทรงคุณค่า (Homan, M. & Miller, L. J., 2008) หลายองค์กรปรับเปลี่ยนองค์กรเป็นองค์กรนวัตกรรม (Innovation organization) เพื่อสร้างวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่เพื่อการเพิ่มคุณภาพผลิตภัณฑ์ การบริการและการแก้ปัญหาของผู้รับบริการ นวัตกรรมเป็นกระบวนการในการสร้างสรรค์สิ่งที่มีคุณค่าจากความคิด นวัตกรรมเกี่ยวข้องกับการสร้างการเปลี่ยนแปลง โดยคุณค่าที่เกิดจากนวัตกรรมนั้น อาจเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ การบริการแบบใหม่ หรือเกี่ยวกับการสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคม นอกจากนั้นนวัตกรรมยังเกี่ยวข้องกับการสร้างความสามารถในการแข่งขันขององค์กร ความตั้งใจในการใช้ความรู้ในการสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญสำหรับนวัตกรรมเกี่ยวข้องกับการอยู่รอดและการเจริญเติบโต มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ องค์กรต้องมีความตระหนักในเรื่องนวัตกรรม ต้องรู้วิธีการเปลี่ยนแปลงที่จะสามารถทำให้องค์กรขับเคลื่อนไปได้ (Tidd, J. & Bessant, J., 2014)

การเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเสมอและจำเป็นในองค์กรสมัยใหม่ เช่น การปรับรูปแบบองค์กร การปรับโครงสร้าง การควบรวมกิจการ และความกดดันเพื่อให้เกิดการสร้างสรรคและนวัตกรรม กล่าวได้ว่าความสามารถขององค์กรเพื่อจัดการให้เกิดศักยภาพด้านนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร เช่น บริษัทจำนวนมากดำเนินการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อการดำรงอยู่และเติบโต องค์กรหรือบริษัทจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อเป็นนักนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพ ความล้มเหลวขององค์กรในการสร้างสรรค์นวัตกรรมอาจเกิดจากการขาดการกำกับของผู้บริหาร ขาดความชัดเจนในภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม ขาดกระบวนการสร้างนวัตกรรมที่ดี ล้มเหลวในการแยกแยะระหว่างวิทยาศาสตร์ วิศวกรรม ผลิตภัณฑ์และนวัตกรรม ไม่กล้าเสี่ยงและไม่อดทนต่อความล้มเหลว และไม่ตั้งใจในการส่งเสริม นวัตกรรม (Deschamps, J. & Nelson, B., 2014) องค์กรในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative leadership) ผู้ซึ่งรู้วิธีนำแนวคิดใหม่มาใช้เพื่อให้เกิดงานที่มีประสิทธิภาพและรับผิดชอบต่อทุกส่วนขององค์กร และรับรู้ถึงความต้องการของตลาดและสังคมในอนาคต ผู้นำองค์กรต้องเรียนรู้ที่จะจัดการความท้าทาย สถานการณ์ที่คาดการณ์ไม่ได้

ต้องสร้างบรรยากาศนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในองค์กร ระบบเชิงนวัตกรรม เครื่องมือและการคิดเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับองค์กรในอนาคต (Horth, D. & Buchner, D., 2014) ผู้นำนวัตกรรมมีความจำเป็นต่อความสำเร็จของทุกองค์กร ทำให้องค์กรเกิดการสร้างสรรค์นวัตกรรมและทีมนวัตกรรมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต ผู้นำต้องมีแนวคิดที่สร้างสรรค์และคิดเชิงนวัตกรรมในการปรับปรุงพัฒนาผลลัพธ์ขององค์กร ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมก่อให้เกิดการคิดนอกกรอบ เกิดบรรยากาศองค์กรที่นำสู่การคิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันของบุคลากรเพื่อการสร้างสรรค์

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้จัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2579 ซึ่งเป็นแผนระยะยาวจะเป็นแผนยุทธศาสตร์สำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทั้งที่อยู่ในและนอกกระทรวงศึกษาธิการ ได้นำไปเป็นกรอบและแนวทางการพัฒนาการศึกษาและการเรียนรู้สำหรับพลเมืองทุกช่วงวัย ตั้งแต่เกิดจนตลอดชีวิต ให้บรรลุผลตามเป้าหมายของแผนฯ โดยจุดมุ่งหมายที่สำคัญของแผนคือ การมุ่งเน้นการประกันโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และการศึกษาเพื่อการมีงานทำและสร้างงานได้ ภายใต้บริบทเศรษฐกิจและสังคมของประเทศและของโลกที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความเป็นพลวัตภายใต้สังคมแห่งปัญญา (Wisdom - Based society) สังคมแห่งการเรียนรู้ (Lifelong learning society) และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ (Supportive learning environment) เพื่อให้พลเมืองสามารถแสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ปัญหาของการศึกษาที่เกิดขึ้นดังกล่าวเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพติดขัดกับระบบความคิดแบบเดิม ไม่คิดนอกกรอบ ทำให้โครงสร้างและระบบการศึกษาก้าวไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นพลวัตและไม่สามารถวิวัฒน์ตนเองให้พัฒนาไปสู่ระบบการศึกษาและการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) ภายใต้แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจแบบมีส่วนร่วม (Inclusive growth) ที่พลเมืองส่วนใหญ่มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมและทั่วถึง เพื่อให้พลเมืองสามารถแสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต รวมทั้งสามารถยกฐานะและขั้นชั้นทางสังคม อันนำไปสู่การสร้างความสำเร็จร่วมกันในสังคมของชนในชาติ และลดความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้ของชนชั้นต่าง ๆ ในสังคมให้มีความทัดเทียมกันมากขึ้น เพื่อให้ประเทศไทยสามารถก้าวพ้นกับดักประเทศรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศพัฒนาใน 15 ปี ข้างหน้า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2559)

ผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษหน้าจะต้องมีคุณสมบัติที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่คุณภาพการศึกษาและจัดการบริหารสถานศึกษาหรือโรงเรียนให้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่แท้จริง โดยผู้บริหารต้องมีศักยภาพในการรับรู้ เข้าใจ ตีความได้ถูกต้องแม่นยำและยืดหยุ่นปรับโครงสร้างองค์กรให้เป็นลักษณะก่อความร่วมมือยึดหยุ่นคล่องตัว เปลี่ยนบทบาทตัวเอง

เป็นผู้สนับสนุนหรือเอื้ออำนวย เป็นผู้นำในการพัฒนาศักยภาพครู กระจายอำนาจการตัดสินใจสู่ทีมงาน ต้องแสดงบทบาทผู้นำที่สำคัญของสังคมแห่งความรู้ (กนกอร สมปราชญ์, 2559) โดยรายงานการศึกษาช่วงที่ผ่านมาพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลในการบริหารสถานศึกษาคือ ปัจจัยการจัดการที่เน้นบทบาทสำคัญของนวัตกรรม (Jimenez - Jimenez, D. & Sanz - Valle, R., 2011) การเรียนรู้ขององค์กร การจัดการทรัพยากรและภาวะผู้นำที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคและการเปลี่ยนแปลง (Boerner, S. et al., 2007) ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพองค์กรโดยมีคุณลักษณะเด่นในเรื่องการมีอิทธิพลต่อสมาชิกในองค์กร กระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และสร้างนวัตกรรมใหม่ ปัจจุบันพบว่าการบริหารงานในสถานศึกษา ยังขาดกระบวนการสร้างนวัตกรรมอย่างเป็นรูปธรรม (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2559) การจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรม ในฐานะที่เป็นองค์ประกอบสำคัญต่อการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน (His - Chi, H. & Jen - Chia, C., 2011) โดยมีตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) องค์ประกอบหลักด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม 2) องค์ประกอบหลักด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม 3) องค์ประกอบหลักด้านการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสารเชิงนวัตกรรม 4) องค์ประกอบหลักด้านการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม และ 5) องค์ประกอบหลักด้านการสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรม จากกระแสการเปลี่ยนแปลงทำให้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีอิทธิพลต่อครูและบุคลากรทางการศึกษา เพื่อให้การดำเนินการเทคโนโลยีไปใช้ในการผลิต พัฒนาสื่อและนวัตกรรมที่สนับสนุนการเรียนการสอนและการทำงานในสถานศึกษา มีความสามารถในการรับรู้ และใส่ใจรายละเอียดของเหตุการณ์ วิเคราะห์สถานการณ์ได้อย่างลึกซึ้ง ตลอดจนการนำนวัตกรรมเหล่านั้นไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสถานศึกษา (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2560) จากปัญหาการบริหารโรงเรียนขนาดเล็ก พบว่า ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีผลกระทบอย่างรุนแรงทั้งในระดับองค์กรและระดับบุคคลที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนมุมมองและทัศนคติของผู้บริหาร จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหารจะต้องใช้ทั้งเทคนิคในการบริหารจัดการ (Management) และความเป็นผู้นำ (Leadership) เพื่อนำพาองค์กรสู่ความสำเร็จในการเปลี่ยนแปลงได้ (อนุสรฯ สุวรรณวงศ์, 2562) ดังนั้น จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศในการวางแผนพัฒนาผู้บริหารและเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาของประเทศ ซึ่งการศึกษาตัวบ่งชี้นี้ดังกล่าวถือว่าเป็นนวัตกรรมใหม่ทางการศึกษาไทยที่จะก้าวสู่สังคมวัฒนธรรมการเป็นผู้นำกลุ่มประเทศอาเซียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตการวิจัย

1.1 ด้านประชากร (Population)

1.1.1. กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) เลือกตัวอย่างแบบเจาะจง เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้บริหารโรงเรียน 2) ผู้บริหารการศึกษา และ 3) นักวิชาการ จำนวนทั้งหมด 9 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาเอก และอาจารย์มหาวิทยาลัยสาขาวิชาการบริหารการศึกษา มีผลงานดีเด่นด้านการบริหารอย่างต่อเนื่องไม่ต่ำกว่า 5 ปี

1.2 ด้านเนื้อหา ได้แก่ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา นวัตกรรม และภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม

1.3 ด้านระยะเวลา ดำเนินการวิจัยในช่วงระยะเวลา เดือนพฤษภาคม - ธันวาคม พ.ศ. 2563

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ดำเนินการวิจัย 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 สังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสรุปเป็นองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.3 กำหนดร่างโมเดลโครงสร้างตัวบ่งชี้เชิงทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยนำข้อมูลจากขั้นตอนที่ 1 มาสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - structured Interview) จากนั้นนำเสนอที่ปรึกษาหลักและที่ปรึกษาร่วมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

และการใช้ภาษา (Wording) หลังจากนั้นได้นำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 9 คน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายในการศึกษา

ผู้วิจัยกำหนดคุณสมบัติผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 9 คน

1. อาจารย์มหาวิทยาลัยสาขาวิชาการบริหารการศึกษา จำนวน 3 คน
2. ผู้บริหารการศึกษาระดับสูงหรือผู้บริหารการศึกษาที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาเอก ได้แก่ ศึกษาธิการจังหวัด ผู้อำนวยการเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศึกษานิเทศก์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษา จำนวน 3 คน
3. ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ที่มีวุฒิทางการศึกษาระดับปริญญาเอกและมีผลงานดีเด่น ด้านการบริหารจัดการ จำนวน 3 คน

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยได้ติดต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อขอสัมภาษณ์เกี่ยวกับการศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อนัดหมายวันเวลาในการสัมภาษณ์

2.2 ผู้วิจัยนำหนังสือขอสัมภาษณ์ จากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีไปให้ผู้เชี่ยวชาญก่อนวันสัมภาษณ์และในวันสัมภาษณ์ วันสัมภาษณ์ได้สัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi - structured Interview)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้นำผลข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ โดยใช้หลักของ ไมเลส และ ฮูเบอร์แมน (Miles, M. B. & Huberman, A. M., 1984); (ชาย โพธิตา, 2556) คือ การกระบวนการจัดระเบียบข้อมูล จัดกลุ่ม จัดประเด็น จัดทำความถี่ของข้อมูลสัมภาษณ์ที่อยู่ในประเภทเดียวกันเข้าด้วยกัน แนวโน้มที่ผู้เชี่ยวชาญกล่าวถึงมากที่สุด โดยที่ผู้วิจัยพยายามรักษาคำพูดของผู้ให้สัมภาษณ์ไว้ให้มากที่สุด

ผลการวิจัย

การศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. ผลการสังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปผลการวิจัยพบว่า มี 5 องค์ประกอบหลัก 16 องค์ประกอบย่อย สรุปผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สรุปลองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบย่อยของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากการศึกษาเอกสาร ตำราที่เกี่ยวข้อง

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย
1. การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม	1. การสร้างวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ 2. การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ 3. การเผยแพร่วิสัยทัศน์
2. ทักษะการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม	1. การคิดริเริ่ม 2. ความคิดยืดหยุ่นและปรับตัว 3. การจินตนาการ
3. การใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร	1. จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี 2. การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน 3. การใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและการประเมินผล
4. การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม	1. การวางแผนและกำหนดเป้าหมายร่วม 2. การติดต่อสื่อสาร 3. การมีส่วนร่วม 4. การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน
5. การสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรม	1. การจูงใจ 2. การส่งเสริมและสนับสนุน 3. การโครงสร้างองค์การที่เหมาะสม
รวม	16

2. ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ

2.1 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เกี่ยวกับองค์ประกอบหลักองค์ประกอบย่อยและตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือว่ามีความเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

2.2 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ได้สรุปประเด็นคำพูดหรือประโยคที่กล่าวถึงของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 คน ที่มีความเหมาะสม ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบหลัก 18 องค์ประกอบย่อย และ 98 ตัวบ่งชี้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญศึกษาองค์ประกอบหลัก องค์ประกอบย่อย และตัวบ่งชี้ของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้
1. การมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม	1. การสร้างวิสัยทัศน์และกลยุทธ์	7
	2. การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์	8

องค์ประกอบหลัก	องค์ประกอบย่อย	ตัวบ่งชี้
2. ทักษะการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม	3. การเผยแพร่วิสัยทัศน์	7
	1. การคิดริเริ่ม	6
	2. มีความคิดยืดหยุ่น	5
3. การใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร	3. การจินตนาการ	5
	1. การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้	5
	2. มีจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี	5
	3. มีการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน	5
	4. การใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและการประเมินผล	5
4. การทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม	1. การวางแผนและกำหนดเป้าหมายร่วม	5
	2. การติดต่อสื่อสาร	5
	3. การมีส่วนร่วม	5
	4. การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน	5
5. การสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรม	1. การสนใจ	5
	2. การส่งเสริมและสนับสนุน	5
	3. การโครงสร้างองค์การที่เหมาะสม	5
	4. วัฒนธรรมองค์กร	5
รวม	18	98

จากผลการวิจัยที่สังเคราะห์จากเอกสารและผลการสัมภาษณ์ พบว่า องค์ประกอบย่อยมีความแตกต่างกัน คือ องค์ประกอบหลักด้านการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร ให้เพิ่มเติมองค์ประกอบย่อยจาก 3 องค์ประกอบย่อยเป็น 4 องค์ประกอบย่อย คือ การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ และเพิ่มเติมองค์ประกอบหลักด้านการสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรม ให้เพิ่มเติมองค์ประกอบย่อยจาก 3 องค์ประกอบย่อยเป็น 4 องค์ประกอบย่อย คือ วัฒนธรรมองค์กร

อภิปรายผล

จากการศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า มี 5 องค์ประกอบหลัก 18 องค์ประกอบย่อย 98 ตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม พบว่า มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การสร้างวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ 2) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ และ 3) การเผยแพร่วิสัยทัศน์ ทั้งนี้ ผู้บริหารเชิงนวัตกรรมของโรงเรียนขนาดเล็ก จำเป็นจะต้องสร้างวิสัยทัศน์และกลยุทธ์เชิงนวัตกรรมโดยการวิเคราะห์แนวโน้มทิศทางการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาเพื่อนำมากำหนดวิสัยทัศน์ของ

สถานศึกษา เพื่อกำหนดเป้าหมายแผนงานโครงการและกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจน อีกทั้งผู้บริหารมีการประชาสัมพันธ์วิสัยทัศน์ ให้ครูบุคลากรทางการศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้องรับรู้ และอธิบายจุดมุ่งหมายของวิสัยทัศน์ให้กับครูและบุคลากรทางการศึกษาเข้าใจและมองเห็นภาพไปในทิศทางเดียวกัน อีกทั้งแนวคิดของ ซัชคิน (Sashkin, M., 1988) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ ประกอบด้วย 1) การสร้างวิสัยทัศน์คือการที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสร้างภาพในอนาคตของสถานศึกษาได้อย่างชัดเจนว่าประสิทธิผลที่ดีที่สุดของสถานศึกษาที่ต้องการอย่างแท้จริงคืออะไรทั้งนี้โดยอาศัยทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูลและการสังเคราะห์ข้อมูลของสถานศึกษา 2) การเผยแพร่วิสัยทัศน์ คือ การที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถสื่อสารให้สมาชิกมีความเข้าใจในวิสัยทัศน์ของตนได้อย่างชัดเจนและยอมรับวิสัยทัศน์ 3) การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์เป็นการหลอมวิสัยทัศน์นั้นลงในปรัชญาของสถานศึกษาและกำหนดนโยบายโครงการเพื่อนำปรัชญาของสถานศึกษาไปปฏิบัติจริง และ 4) การเป็นแบบอย่างที่ดีเนื่องจากวิสัยทัศน์ที่สร้างขึ้นจะกลายเป็นภารกิจขององค์การบริหารสถานศึกษาจึงควรแสดงให้เห็นว่าวิสัยทัศน์นั้น มีความเป็นไปได้สามารถปฏิบัติให้บรรลุผลได้โดยการปฏิบัติให้ดูเป็นแบบอย่างซึ่งการทำตนเป็นแบบอย่างนั้นผู้บริหารจะต้องปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ อีกทั้งผลงานวิจัยของ จูตินันท์ นันทะศรี ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบหลัก ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม มี 19 ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 องค์ประกอบย่อย โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ การสร้างวิสัยทัศน์ และการกำหนดวิสัยทัศน์ (จูตินันท์ นันทะศรี, 2562)

2. ด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม ผลการวิจัยพบว่า มี 3 องค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การคิดริเริ่ม 2) มีความคิดยืดหยุ่น และ 3) การจินตนาการ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ควรเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีการสร้างทางเลือกใหม่ ขับเคลื่อนสถานศึกษาด้วยแผนงานหรือกลยุทธ์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ มีปฏิภาณไหวพริบ สามารถคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบได้ในทุกสถานการณ์ มีวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ในการบริหารจัดการที่เกิดจากกระบวนการคิดเชิงนวัตกรรม และเป็นผู้ดำเนินการนำแหล่งเรียนรู้ในชุมชนมาพัฒนาโรงเรียน อีกทั้งแนวคิดของ สทิลแมน (Stillman, P. E., 2013) ได้กล่าวถึง บุคลิกลักษณะความคิดสร้างสรรค์ตามทัศนะของ อุยวอนด์ (Oyvind, N., 2005) ว่า มีลักษณะ คือ มีจินตนาการ สนุกสนาน มีแนวคิดที่หลากหลาย สามารถเปลี่ยนแปลงระหว่างความเป็นจริงและจินตนาการ มีความริเริ่ม (Need for Originality) มักต่อต้านข้อบังคับระเบียบแบบแผน มีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งใหม่ เพราะต้องการทำสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อน มีแรงจูงใจ (Motivation) มุ่งเน้นที่เป้าหมาย ทัศนคติเชิงนวัตกรรม ยืนหยัดต่อปัญหาที่ยาก มีความทะเยอทะยาน (Ambition) ต้องการที่จะส่ง

อิทธิพล ดึงดูดความสนใจและการยอมรับมีความยืดหยุ่น (Flexibility) มีความสามารถในการมองประเด็นที่แตกต่างและนำเสนอแนวทางที่เหมาะสม มีความมั่นคงทางอารมณ์ต่ำ (Low Emotional Stability) มีแนวโน้มที่จะมีอารมณ์ต่อประสบการณ์เชิงลบที่ทำให้ความเชื่อมั่นลดลง มีสังคมต่ำ (Low Sociability) มีแนวโน้มที่จะไม่ใส่ใจคนอื่นและหาข้อบกพร่องในความคิดและผู้อื่น อีกทั้งงานวิจัยของ จูตินันท์ นันทะศรี ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบหลัก ด้านการมีทักษะการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรม มี 13 ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทั้ง 3 องค์ประกอบย่อย โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้ การมีความคิดริเริ่ม การมีความคิดหลากหลายและยืดหยุ่น และการมีจินตนาการที่ลึกซึ้ง (จูตินันท์ นันทะศรี, 2562)

3. ด้านการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร ผลการวิจัยพบว่า มี 4 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ 2) จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี 3) การใช้เทคโนโลยี ในการบริหารงาน และ 4) การใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและการประเมินผล ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษามีหน้าที่อำนวยความสะดวกการใช้เทคโนโลยีสนับสนุนและส่งเสริมกระบวนการเรียนการสอนที่พัฒนา การคิด การตัดสินใจ และทักษะการแก้ปัญหา ให้ครูและบุคลากรมีโอกาสได้รับการพัฒนาวิชาชีพอย่างมีคุณภาพโดยใช้เทคโนโลยีในการเรียนการสอน มีทักษะในการสื่อสารที่ดี กระชับ ชัดเจน ถูกต้อง ตรงตามวัตถุประสงค์และแสดงออกถึงการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาองค์การได้อย่างคุ้มค่าและมีประสิทธิภาพ รวมทั้ง การใช้เทคโนโลยีในการเก็บรวบรวม การวิเคราะห์ข้อมูล และการแปลผล อีกทั้งแนวคิดของ ขวลิขิต เกิดทิพย์ และคณะ ที่ได้กล่าวถึง องค์ประกอบภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษา ประกอบด้วย 9 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) กฎระเบียบ และจริยธรรมทางเทคโนโลยีการศึกษา 2) การรู้เทคโนโลยีการศึกษา 3) การจัดการด้านโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี 4) ค่านิยมและจิตสำนึกต่อองค์กรและสังคม 5) ความรู้ความสามารถพิเศษทางเทคโนโลยี 6) บุคลิกภาพ 7) การบูรณาการเทคโนโลยีเข้ากับการจัดการศึกษา 8) ภูมิหลังทางสังคม 9) การประเมินและการนิเทศ (ขวลิขิต เกิดทิพย์ และคณะ, 2552) อีกทั้งงานวิจัยของ กลิดดอน (Gliddon, D. G., 2006) ได้ทำการวิจัยเพื่อทำนายรูปแบบสมรรถนะผู้นำนวัตกรรม (Competency model for innovation leaders) ผลวิจัยพบว่า ผู้นำนวัตกรรมต้องกระจายนวัตกรรมเข้าสู่ทั่วทั้งองค์กร โดยผู้นำนวัตกรรมต้องมีความสามารถในการสื่อสารแนวคิด เทคโนโลยีและกระบวนการใหม่ ๆ รูปแบบสมรรถนะผู้นำนวัตกรรมในด้านการสื่อสาร ทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความฉลาดทางอารมณ์ ผู้นำนวัตกรรมต้องเข้าใจภาษาสัญลักษณ์ เข้าใจความคิดคนอื่น มีการเอาใจใส่ อธิบายชัดเจน สร้างรอบการสะท้อนข้อมูล เข้าใจผู้ฟัง และเลือกและใช้การสื่อสารที่เหมาะสม รูปแบบสมรรถนะผู้นำนวัตกรรมในด้าน

ความมุ่งมั่นและรู้สึกเป็นเจ้าของ ผู้นำวัดกรรมต้องมีความรับผิดชอบ สร้างวัฒนธรรมความเชื่อถือวางใจกัน การตั้งเป้าหมายที่เชื่อมโยงเป้าหมายของทั้งองค์กร

4. ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่ามี 4 องค์ประกอบย่อย คือ 1) การวางแผนและกำหนดเป้าหมายร่วม 2) การติดต่อสื่อสาร 3) การมีส่วนร่วม และ 4) การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารของโรงเรียนขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ตระหนักและให้ความสำคัญต่อคณะครู บุคลากร ผู้ปกครอง ชุมชน คณะกรรมการสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง ร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมาย ภารกิจ ของโรงเรียน ติดตามตรวจสอบและประเมินผลความสำเร็จของการดำเนินการ มีการติดต่อประสานงานกับครู บุคลากร ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม ร่วมกันสนับสนุน ส่งเสริม ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อพัฒนาโรงเรียน รวมทั้งมีการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับครู บุคลากรและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์กับผู้อื่น อีกทั้งแนวคิดของ อาจารย์ธัน ราชพัฒน์ ที่ได้กล่าวถึง การทำงานเป็นทีมว่าเป็นพฤติกรรม การแสดงออกของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน ภายใต้กฎกติกาหรือกรอบการทำงานเดียวกัน อีกทั้งมีการติดต่อสื่อสารที่มีความเข้าใจที่ตรงกัน โดยมีการร่วมมือการประสานงานและตัดสินใจร่วมกัน เพื่อให้งานประสบความสำเร็จตลอดทั้งร่วมรับผิดชอบผลของการทำงานร่วมกัน (อาจารย์ธัน ราชพัฒน์, 2554) อีกทั้งงานวิจัยของ จิตินันท์ นันทะศรี ที่ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบหลักด้านการการทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมเชิงนวัตกรรม มี 26 ตัวบ่งชี้ มีค่าเฉลี่ยความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 องค์ประกอบย่อย โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การกำหนดเป้าหมายร่วมกัน การมีส่วนร่วมดำเนินงานในทีม การติดต่อสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การกำหนดบทบาทและการมอบหมายงานที่ชัดเจน และการสร้างความไว้วางใจ (จิตินันท์ นันทะศรี, 2562)

5. ด้านการสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรม ผลการวิจัยพบว่ามี 4 องค์ประกอบย่อย ทั้ง 4 ประเด็น คือ 1) การจูงใจ 2) การส่งเสริมและสนับสนุน 3) การโครงสร้างองค์การที่เหมาะสม และ 4) วัฒนธรรมองค์การที่เอื้อต่อการเกิดนวัตกรรม ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมผู้บริหาร ของโรงเรียนขนาดเล็ก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ควรจะมีการสร้างความตระหนักให้ครูยึดเป้าหมายในการทำงานเป็นหลักส่งเสริมให้ครูได้เข้าร่วมอบรมสัมมนา นอกสถานที่กับหน่วยงานหรือสถาบันที่มีผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ (Best Practices) มีการจัดรูปแบบโครงสร้างองค์การที่ชัดเจนเหมาะสม มีการสร้างความตระหนักในการทำงานร่วมกัน มีทิศทางในการแก้ปัญหาไปในทางเดียวกันเมื่อเกิดปัญหา และสร้างแรงจูงใจปลุกจิตสำนึกให้บุคลากรมีเป้าหมายร่วมกันซึ่ง อีกทั้ง จุริยวรรณ จันทพลา ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้ประกอบการในธุรกิจแปรรูปอาหาร ผลการวิจัย

พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้ประกอบการในธุรกิจแปรรูปอาหารมี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การกำหนดทิศทางและกลยุทธ์ที่มุ่งสู่นวัตกรรม 2) การสร้างบรรยากาศและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 3) การสร้างเครือข่ายและการจัดการความรู้ 4) การกำหนดโครงสร้างการทำงานแบบทีม 5) การสนับสนุนและสร้างแรงจูงใจในเป้าหมายด้านนวัตกรรม และ 6) การพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรม (จรัสวรรณ จันทลา, 2559)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียน มีองค์ประกอบหลักของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียน มี 5 องค์ประกอบหลัก 18 องค์ประกอบย่อย และ 98 ตัวบ่งชี้ ได้แก่ 1) ด้านการมีวิสัยทัศน์เชิงนวัตกรรม ประกอบด้วย การสร้างวิสัยทัศน์และกลยุทธ์ การปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ 2) ด้านทักษะการคิดสร้างสรรค์เชิงนวัตกรรม ประกอบด้วย การคิดริเริ่ม มีความคิดยืดหยุ่น และการจินตนาการ 3) ด้านการใช้เทคโนโลยีและการสื่อสาร ประกอบด้วย การใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ จริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน และการใช้เทคโนโลยีในการวัดผลและการประเมินผล 4) ด้านการทำงานเป็นทีมและมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การวางแผนและกำหนดเป้าหมายร่วม การติดต่อสื่อสาร การมีส่วนร่วม และการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน 5) ด้านการสร้างบรรยากาศเชิงนวัตกรรม ประกอบด้วย การจูงใจ การส่งเสริมและสนับสนุน การโครงสร้างองค์การที่เหมาะสม และ วัฒนธรรมองค์การที่เอื้อต่อการเกิดนวัตกรรม ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้ คือ การนำผลการวิจัยนี้ไปใช้ในภูมิภาคอื่น ๆ หรือกับขนาดอื่นเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนอย่างแพร่หลาย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป คือ ควรทำการศึกษาวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้โมเดลที่ได้รับการตรวจสอบในงานวิจัยนี้เป็นแนวทางเพื่อให้ได้ชุดฝึกอบรมภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- กนกอร สมปราษฎ์. (2559). ภาวะผู้นำและภาวะผู้นำการเรียนรู้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา. ขอนแก่น: โรงพิมพ์คลังน่านวิทยา.
- จรัสวรรณ จันทลา. (2559). การเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้ประกอบการในธุรกิจแปรรูปอาหาร. วารสารเทคโนโลยีภาคใต้, 9(1), 53-60.
- ชลิตร เกิดทรัพย์ และคณะ. (2552). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีการศึกษาสำหรับผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานใน

- ภาคใต้. วารสารสงขลานครินทร์ (ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์), 15(1), 141-160.
- ชาย โพลิตา. (2556). ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.
- จิตินันท์ นันทะศรี. (2562). การพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารวิชาการและวิจัยสังคมศาสตร์, 14(3), 93-106.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). (2559). ก้าวข้ามขีดจำกัด สู่สหัสวรรษแห่งคุณภาพ สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2559). (ร่าง) กรอบทิศทางแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 - 2575. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- สุกัญญา แซ่มซ้อย. (2560). แนวคิดเชิงนวัตกรรมสำหรับการบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, 14(2), 117-128.
- อนุสรณ์ สุวรรณวงศ์. (2562). คุณลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในบริบทการศึกษาไทย. วารสารปัญญาภิวัตน์, 5(2), 180-190.
- อารัตน์ ราชพัฒน์. (2554). โมเดลสมการการพัฒนาตัวบ่งชี้ภาวะผู้นำครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- Boerner, S. et al. (2007). Follower behavior and organizational performance: the impact of transformational leaders. *J Leaderh Org Stud*, 13(3), 15-26.
- Deschamps, J. & Nelson, B. (2014). *Innovation Governance : How Top Management Organizes and Mobilizes for Innovation*. USA: John Wiley & Sons.
- Gliddon, D. G. (2006). Forecasting a competency model for innovation leaders using a modified delphi technique. In Doctoral dissertation. The Pennsylvania State University.
- His - Chi, H. & Jen - Chia, C. (2011). The Role of organizational learning transformational leadership and organizational innovation. *Asia Pacific Education Review*, 12(4), 621-631.
- Homan, M. & Miller, L. J. (2008). *Critical Leadership Skills Key Traits That Can Make or Break Today's Leaders*. New Jersey: John Wiley & Sons.

- Horth, D. & Buchner, D. (2014). Innovation leadership: How to use innovation to lead effectively, work collaboratively and drive results. Brussels Belgium: BNCC.
- Jimenez - Jimenez, D. & Sanz - Valle, R. (2011). Innovation, organizational learning, and performance. *J Bus Res*, 64(4), 408-417.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1984). *Qualitative Data Analysis: A Sourcebook of New Methods*. Beverly Hills: CA: Sage.
- Oyvind, N. (2005). *A beginner's guide to circuits : Nine simple projects with lights, sounds, and more* / A. Bruce Carlson. San Francisco: No Starch.
- Sashkin, M. (1988). Visionary leadership. In J. Conger, R. (ed.). *Kananga and associates charismatic leadership: The elusive factor in organizational effectiveness* (pp. 57-63). San Francisco: CA: Jossey - Bass.
- Stillman, P. E. (2013). Emotional states from affective dynamics. *Emotion Review*, 5(4), 344-355.
- Tidd, J. & Bessant, J. (2014). *Strategic Innovation Management*. United Kingdom: Wiley.

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ

วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ เป็นวารสารวิชาการของวัดวังตะวันตกลำเภอเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าและเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์และนักศึกษา ในมิติเพื่อสนับสนุนการศึกษา การสอน การวิจัยในมหาวิทยาลัยสงฆ์รวมถึงคณะสงฆ์ไทย โดยเน้นสาขาวิชาพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความเฉพาะภาษาไทย โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกวัด ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสาร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารที่คณะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 12 ฉบับ (รายเดือน) ดังต่อไปนี้

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม	ฉบับที่ 2 เดือนกุมภาพันธ์	ฉบับที่ 3 เดือนมีนาคม
ฉบับที่ 4 เดือนเมษายน	ฉบับที่ 5 เดือนพฤษภาคม	ฉบับที่ 6 เดือนมิถุนายน
ฉบับที่ 7 เดือนกรกฎาคม	ฉบับที่ 8 เดือนสิงหาคม	ฉบับที่ 9 เดือนกันยายน
ฉบับที่ 10 เดือนตุลาคม	ฉบับที่ 11 เดือนพฤศจิกายน	ฉบับที่ 12 เดือนธันวาคม

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับพุทธศาสนา บริหารการศึกษา การพัฒนาชุมชน การพัฒนาสังคม รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ ภาษาศาสตร์ การศึกษาเชิงประยุกต์ รวมถึงสหวิทยาการอื่น ๆ

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจัยหรือเสนอแนวคิดใหม่

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 หรือ B5 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตารางต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่ต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำ 300 คำต่อบทคัดย่อ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็นสากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) **บทคัดย่อ (Abstract)** เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัยโดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

2) **บทนำ (Introduction)** ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัยและระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3) **วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology)** ระบุแบบแผนการวิจัย การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4) **ผลการวิจัย (Results)** เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

5) **อภิปรายผล (Discussion)** เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

6) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge)

ระบอบองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

7) สรุป (Conclusion) / ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุ

ข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

8) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏใน

บทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

- 1) บทคัดย่อ (Abstract)
- 2) บทนำ (Introduction)
- 3) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามลำดับ
- 4) สรุป (Conclusion)
- 5) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง โดยการกรอกข้อมูลอ้างอิงในฟังก์ชันการอ้างอิง ของโปรแกรม Microsoft Word 2010 เป็นต้นไป เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ / เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่าง เช่น “คฤกริกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพศาลในโกศ

ทั้งหลาย ต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างอิงผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างอิงของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ และเชมณัฐ อินทรสุวรรณ, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างอิงของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ศุศราภรณ์ แต่งตั้งลำและคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Kiarash, A., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey, P. & Blanchard, K. 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kiarash, A. et al., 2007)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง/ (เลขหน้าที่ย่าง).// สถานที่พิมพ์.// สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

พระสุกิจ จ. สุจินโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย ใน ปิตรี ว่องวิระ. ทฤษฎี และวิวิธนาการของการวิจัยวัฒนธรรม. (หน้า 112). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร.// ปีที่/ (ฉบับที่), / เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลข หน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ธิดาภูมิ หนัมนี่. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อสารานุกรม, / (เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง).
สถานที่พิมพ์: / สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทาอาจพันธ์. (2537). หม้อคอกควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมือง ฝายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.// ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

สมบูรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาสัจ 4 ของพระอรหันตบุคค. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).// ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.// (ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

วรพล ไม่สน (พลังวัชร). (5 พ.ย. 2559). หลักการ วิธีการ เป้าหมาย ในการปรึกษาทางโหราศาสตร์. (นางณัฐณิชา แก้วผลึก, ผู้สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ทวีศักดิ์ อุ่นจิตติกุล. (2561). พระพุทธศาสนาเถรวาท จะสืบทอดดำรงอยู่อย่างไร? เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <https://www.dailynews.co.th/article/666936>

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก <http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/>

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). การแพทย์ยุคใหม่ในพุทธทัศน์. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.

ธิดาวิมล หนึ่งมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

สมบุรณ์ ตาสนธิ. (2560). กระบวนการและขั้นตอนบรรลุนิยาสัจ 4 ของพระอริยบุคคล. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีคัมภีร์ญาณ (สมจินต์ สมมาปัญญา). (2555). การจัดการศาสนาและ วัฒนธรรมในอุษาคเนย์เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. เรียกใช้เมื่อ 4 กันยายน 2556 จาก http://www.mcu.ac.th/site/articlecontent_desc.php?article_id=1304&articlegroup_id=274

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

Cronbach, L. J. (1990). Essentials of psychological testing. (3rd ed.). NY: Harper & Collins.

Kiarash, A. (2007). Human Dignity in Islamic Bioethics. The Iranian Journal of Allergy, 6 (5), 25-28.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/JSBA> เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : suriya.sur@mcu.ac.th

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธหรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสาร ลังค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสังคมศาสตร์และมนุษยวิทยาเชิงพุทธ

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

บทความวิจัย (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

...(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ)

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (16 pt)

1. (16 pt)

2. (16 pt)

3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล, การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16.pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่
สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

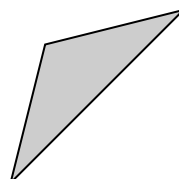
.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้ใหม่ (18 pt) (ถ้ามี)

(16 pt) ระบอบองค์ความรู้ใหม่เป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์
ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจ
ง่าย

สรุป/ข้อเสนอแนะ (18 pt)

...(16 pt) สรุปผลการวิจัยทั้งหมด สั้น ๆ กระชับรัดกุมได้ใจความ พร้อมข้อเสนอแนะที่
ได้จากการวิจัย และการนำผลการวิจัยไปใช้ รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการวิจัยครั้งต่อไป

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีซื้อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

บทความวิชาการ (12 pt)

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด (อังกฤษ) (12 pt)

E-mail: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

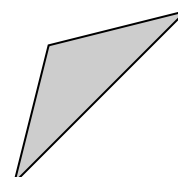
(16 pt)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt) (300 คำ)

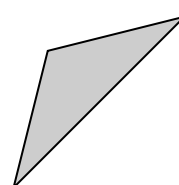
...(16 pt)

Keywords: 3-5 words

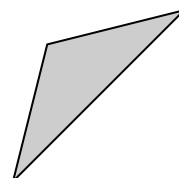

____(16 pt)_____

_____(16 pt)_____

(18 p)

_____ (16 pt).

116.00

_____ (16 pt)

118 p0

